

ZBORNİK

DOKUMENATA I PODATAKA O NARODNOOSLOBODILACKOM RATU JUGOSLOVENSKIH NARODA

TOM

V

KNJIGA 13

REDAKCIONI ODBOR

Karlo Mrazović, Ivo Rukavina, Anka Berus, Nikola Sekulić,
Milo Počuča, Fabijan Trgo, pukovnik, Zdenko Cvrlje, pot-
pukovnik, Franjo Biljan, potpukovnik, Šandor Kaufer, major,
Boško Čavić, kapetan I klase

j

Odgovorni urednik
Fabijan Trgo, pukovnik

'ZDAJE
VOJNOISTORISKI INSTITUT JUGOSLOVENSKE NARODNE ARMİJE

VOJNOISTORISKI INSTITUT JUGOSLOVENSKE NARODNE ARMIJE

ZBORNIK

DOKUMENATA I PODATAKA
O NARODNOOSLOBODILAČKOM RATU
JUGOSLOVENSКИH NARODA

TOM

V

KNJIGA 13

BORBE U HRVATSKOJ 1943 GOD.

BEOGRAD

1956

BORBE U HRVATSKOJ 1943 GOD.

- OŽUJAK -

I

**DOKUMENTI JEDINICA NARODNOOSLOBODILATKE
VOJSKE I PARTIZANSKIH ODREDA**

BR. 1

**IZVJEŠTAJ VRŠIOCA DUŽNOSTI NAČELNIKA ŠTABA
PRVOG KORPUSA NOV I PO HRVATSKE OD 1 OŽUJKA
1943 GOD. ŠTABU PRVOG KORPUSA O NEKIM AKCIJA-
MA ČETVIRTE NOU BRIGADE I STANJU NA PODRUČJU
KORDUNA I BANIJE¹**

V. d. načelnika štaba Korpusa
1. III. 1943.

ŠTABU I KORPUSA²

Stigao sam u štab IV Udarne brigade u Cekinoviće i održao konferenciju sa štabom i komandantom K.P.O.³ Tu smo pretresli zadatke pred kojim stoje Brigada i Odred.

25/26. II dva bataljona Brigade izvršili su neuspjeli napad na Tuka gdje je bilo oko 100 četnika. Kad su sljedeću noć htjeli ponoviti napad, četnici su iz Tuka pobjegli, te su partizani iz četničkih sela dognali oko 50 komada blaga.⁴ Jedan četnik iz Tuka prebjegao je na našu stranu.

26. II jedinice Brigade napale su blindirani vlak kod Latina te su od posade koja se razbježala i pomoći koja im je stigla zarobili 9 Talijana, 9 domobrana, 3 ustaše. 1 žandara i 13 četnika i zaplijenili 34 karabina.

Odred od zadnjeg operativnog izvještaja vršio je samo "iiverzione akcije manjeg značaja.

IV Brigada ima svega zarobljenih 40 Talijana, među kojima 1 kapetan, te je poslala parlamentarca u Plaški radi raz-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 7—4, k. 421 B.

² Prvi korpus NOV i PO Hrvatske

³ Mihajlo Blažević, komandant Kordunaškog NOP odreda

⁴ Riječ je o stoci.

mjene. Javite nam odmah koga bi sve trebalo tražiti za razmjenu. ako Talijani na nju pristanu.

U IV Udarnoj brigadi nema ništa mina za teški bacač, a za top ima samo par granata bez upaljača, zato šaljem po njih. Neka akcija razoružanja bez tog oružja bila bi teška, zato dok ne stignu mine i granate, sutra 2. III će IV Brigada rušiti prugu Plaški—Rudopolje koja je popravljena. Nastojaćemo da je temeljito uništimo da bi time olakšali Vaše operacije.⁵ Dva bataljona Odreda otići će na zasjedu na prugu Karlovac—Metlika gdje svaku noć prolaze cisterne sa benzinom i naftom te nastojati da istoga uhvate u kante i burad koju će ponijeti. U Bosiljevu je formiran bataljon Odreda.⁶ tako da isti imade sad pet bataljona.

Pošta koju smo slali za IV Brigadu u Zumberak nije njima uopće stizala, osim naredbe o postavljanju Krajačića⁷ za politkomesara V Brigade.⁸ Tako nisu dobili ni naređenje za skupljanje benzina pa se je i dogodilo da su bili nepripravni na to i radi pomanjkanja posuda zapalili velike količine istoga.

4 ispravna kamiona razmontirana su i spremljena. Kod njih je nađeno ukupno oko 200 litara benzina. Teški tenk kod Cvitovića razmontiran koliko je moguće a ostatak leži i dalje na cesti. Neke dijelove neprijatelj je već prije izvadio.

Tačno brojno stanje Brigade i Odreda još nemam, ali po prilici Brigada ima 1.313 boraca. 14 teških mitraljeza, 50 puškomitraljeza. 860 pušaka. 1 teški bacač. 4 laka bacača, top, a municije na karabin 50—60 metaka, na puškomitraljez 2—300. a na teški mitraljez oko 800.

Odred ima oko 900 boraca. 14 puškomitraljeza. 700 pušaka, a municije na karabin oko 40 metaka.

Za vezu sa Vama postoje relejne stanice u Sertić Poljani, u Bjeljevinama i Vrelu Mrežnici.

Što se tiče popunjavanja Proleterske brigade⁹ mišljenja sam da bi trebalo provesti po brigadama kampanju za mobilizaciju. Na primjer u IV Brigadi ima sigurno boraca koji bi se javili.

¹ Riječ je o napadu na Babin Potok i Crnu Vlast. Vidi dok. br. 10.

^{*} Peti bataljon Kordunaškog NOP odreda

^T Đuro Krajačić. Poginuo na Trošmariji 1943 god. u borbi protiv Nijemaca, kao politički komesar brigade.

^{''} Odnosi se na Petu NOU brigadu Osme divizije NOV i PO Hrvatske.

['] Riječ je o Trinaestoj proleterskoj NOU brigadi „Rade Končar“.

Jučer je održan dobro uspjeti zbor u Tržiću. Narod je u ovom kraju bio nešto pokoleban, ali to sve nije ništa opasno. Mali broj je prešao za vrijeme ofanzive¹⁰ u četnike (najviše iz Primišlja — 16). Međutim danas povratkom naših snaga ta je opasnost minula..

Za vrijeme čitave ofanzive ovdje je izdan samo jedan letak od O. K.¹¹ protiv četnika. Mislimo da izdamo sada letak povodom razbijanja neprijateljske ofanzive.

Bolnica u Petrovoj Gori je potpuno cijela.

Banijski odred je stigao na svoj teren¹² i preko Komande Korduskog područja traži vezu. koju ćemo odmah uspostaviti. On je već uhvatio vezu s jednim satnikom koji nudi razoružanje posade.¹³ Na Baniji u jednoj kući ostavio je neprijatelj dva puškomitraljeza i oko 30.000 metaka. Ovo su našli politički radnici. Tražiću istu municiju odmah i poslati Vama. Jedino ako Odred nema ništa municije nešto ću im ostaviti. Ujedno sada šaljem oko 8.000 rezervne municije od IV Brigade. a poslije ćemo poslati još oko 2.000 rezervne municije K. Odreda.

Talijani¹⁴ su napustili Dubrave. Tounj i Košare i zamijenjeni su sa domobranima, a u Oštarijama se još uvijek nalazi obkoparska bojna. O svemu ćemo ovome prikupljati podatke i malo se pozabaviti sa njima, a naročito obratiti pažnju na Globornički most.

Neprijatelj je ponovno napustio Lasinju¹⁵ a po još nepotvrđenim vijestima i Kladušu gdje su se nalazile tri satnije ustaša iz Topuskog.¹⁶ Inače neprijatelj nema posade sjeverno od Slunja u nijednom selu.

Za Rakovicu. Drežnik [Grad] i Vaganac nema ovdje još nikakvih podataka i naredio sam da se isti odmah prikupe.

U Plaškom ima oko 700 četnika, 450 Talijana¹⁷ i 40 žandara i domobrana. U Plavča Dragi ima oko 300 četnika.

¹⁰ Odnosi se na Četvrtu neprijateljsku ofanzivu.

¹¹ Okružnog komiteta (Komunističke partije Hrvatske za Kordun).

" Vidi dok. br. 6.

" Riječ je o domobranskoj posadi u Hajtiću. Vidi dok. br. 99 i 121.

¹⁴ Odnosi se na dijelove 227 teritorijalnog mobilnog bataljona.

¹⁵ Lasinju je napustila jedna satnija Tridesete ustaške bojne.

Vjerovatno Jedanaesta ustaška bojna.

" Odnosi se na dijelove 121 pješadijskog puka divizije „Lombardia".

U Saborskom posada nepoznata ali izgleda da nema mnogo, po prilici oko 140, [Lič.] Jesenica oko 100 četnika, a Begovac i Blata zajedno oko 100 četnika.

Mišljenja sam da bi trebalo pohvaliti Kordunaški odred za njegovu aktivnost za vrijeme ofanzive. •

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V. d. načelnika štaba:
Bogdan¹⁸

Po podacima Bućana¹⁹ na Baniji ima samo jedna nepr. posada i to navodno u Rujevcu.

Ovaj čas je stigao odgovor od Talijana u Plaškom čiji prepis prilažemo.

Hitno javite koga treba tražiti!²⁰

" Oreščanin

" Mile Bućan

⁵⁰ Pcs'.ednje rečenice dopisane su mastilom.

BR. 12

**IZVJEŠTAJ ŠTABA KORDUNAŠKOG NOP ODREDA OD
1 OŽUJKA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG KORPUSA NOV I
PO HRVATSKE O IZVRŠENIM AKCIJAMA U DRUGOJ
POLOVINI VELJAČE'**

**ŠTAB I KORDUNAŠKOG ODREDA
I KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
HRVATSKE**

Op. br. službeno
Dne 1. III. 1943 g.

Operativni izvještaj

**ŠTABU I KORPUSA NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE**

I. Neprijatelj na sektoru ovoga odreda dosta je aktivan, a naročito na sektoru 3. bataljona ovog odreda, te svojim izlaskom na naš slobodni teritorij pljačka i pali.

Neprijateljska avijacija na ovome sektoru, t.j. sektoru ovog odreda, posljednjih dana neaktivna, jedino što kruži i prođe po neki avion preko našeg teritorija. 25. pr. mj. bombardirao je Gornje Dubrave i tom. prilikom ranjeno je nekoliko žena i ljudi* dočim drugih šteta nije pričinjeno.

II. Ovaj odred predvidio je akcije i to: čišćenje Cetin-grada, Kladaše i okolnih hrvatskih sela od bandita, koji se još zadržavaju u tim krajevima, također ima se u vidu jedna veća akcija na neprijateljsku posadu u Vukmaniću, ali ovaj odred ne bi mogao ovu akciju sam izvesti već ćemo zamoliti da bi zajednički sa IV udarnom brigadom.

III. Dana 17. II jedinice 4. bataljona ovog odreda razoružale su jednu neprijateljsku posadu na vaktarnici'- između Generalskog Stola i Zvečaja.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 13/11, k. 1613.

² Stražarnica na pruzi.

U ovoj posadi zarobljeno je 14 domobrana, 1 željezničar. * Zaplijenjeno je 19 karabina, 700 metaka, 13 noževa, 14 opasača, 14 fišeklija, 1 mali kazan, 2 čebeta, 3 torbice. Po izvršenom razoružanju zapaljena je vaktarnica.

Borba je trajala kao i pregovori 3 sata. nakon čega su se domobrani predali. U isto vrijeme kada je vršen napad na vaktarnicu srušena je pruga na 2 mjesta kao i potrgana telefonska veza i sasječeno 40 bandera.

Gubitaka kako na neprijateljskoj tako i na našoj strani nije bilo.

Noću između 18 i 19. II jedinice 2. bataljona, t.j. 3 četa srušila je 70 bandera na željezničkoj pruzi između Zvečaja i Belavića, ovo je urađeno bez borbe.

Iste noći 2 četa istog bataljona krstareći kroz hrvatska sela Cvitović uhvatila 3 sumnjiva čovjeka, od kojih su dvojica ustaški organizatori i pomagači te su likvidirani, a jedan pušten; plijena ni gubitaka nije bilo.

19. II jedinice 2. bataljona, u jačini od 120 karabina. 2 p. mitraljeza, postavile su zasjedu na cesti Krnjak—Veljun radi dočeka neprijatelja, koji se kreće ovom cestom kamionima. Zasjeda je postavljena u 6 časova ujutro, te oko 8 časova naišao je od Krnjaka jedan kamion na kojega je otvorena vatra i poslije kratke borbe savladan. Nakon kratkog vremena, naišla su još 3 kamiona čija je posada također savladana. Peti kamion, koji je naišao u pozadini, primetivši borbu zaustavio se i iz njega su iskočile ustaše te prihvatile borbu i počeli se povlačiti u pravcu Krnjaka ostavivši kamion na cesti.

U ovim kamionima uhvaćeno je 19 ustaških omladinaca živih, a poginulo je 28, među kojima 3 njemačka oficira . . .

Zaplijenjeno je: 2 p. mitraljeza. 1 šmajser, 1 ruska polu-automatska puška. 15 karabina. 2 pištolja, 1500 metaka, i raznog ratnog materijala i sprema, kao i 24.150 kuna, 1070 maraka i srpskih dinara, kao i 4 ispravna kamiona, a jedan je zapaljen na licu mjesta.

Na našoj strani nije bilo mrtvih ni ranjenih. Municije je utrošeno u ovoj borbi 2000 metaka, a dobito je 1500. Obzirom na dobitu municiju od 1500, manjak je 500 metaka.

I

Dana 20. II jedinice 4. bataljona i 2. bataljona uz pripomoć IV udarne brigade postavile su zasjedu neprijatelju koji bi se kretao iz Barilovića; zasjeda je postavljena u 6 sati ujutro, te oko 10 časova naišao je neprijatelj u jačini od 2 satnije ustaša, t.j. oko 250 do 300.³ Prilikom nailaska neprijatelja iz Barilovića prema Krnjaku naš 4. bataljon uz pripomoć jedne čete 2. bataljona primio je borbu sa neprijateljem, ali znajući da 4. bataljon IV brigade čeka neprijatelja na ulazu u Krnjak uspio je da se povuče sa strane, pa potom dođe za leđa neprijatelju i išao je skoro sve do Krnjaka za neprijateljem; ali kada je jedna jedinica 4. bataljona IV brigade otvorila vatru na neprijatelja sa čela. neprijatelj primjetivši da ima naših snaga i za leđima uspio se provući i zauzeti vrhove, t.j. nadvišavajuće tačke, te se nije mogao potući do nogu. već nam je uspjelo da istoga natjeramo da u paničnom bijegu pobjegne za Tušilović, a koga je naš 4. bataljon pratio do Tušilovića.

U ovoj borbi neprijatelj je imao oko 20 mrtvih i više ranjenih. Na našoj strani nije bilo niti mrtvih niti ranjenih. Sa ovim napadom na neprijatelja, koji je imao namjeru da se nastani u Krnjaku sa jednom satnijom, a i da prođe za Slunj sa jednom, satnijom, zadat mu je veliki udarac, tako da je u paničnom bijegu pobjegao čak za Karlovac i povukao sa sobom posadu koja se nalazila u Brezovoj Glavi, tako da je sa ovom zasjedom uspjelo očistiti i posadu iz Tušilovića. Tako je sada na ovom sektoru čisto od neprijateljskih posada sem Vukmanića i Cerovca gdje se neprijatelj ukopava.

U ovoj borbi zaplijenjeno je 6 kola u kojima je bilo oko 25.000 metaka, 4 karabina. 61 mina za mali bacač, 22 ćebeta, kao i dosta ostalih sitnih stvari. Kola i stoka vraćena su vlasnicima.⁴ a ostala sprema podijeljena je našim jedinicama kao i jedinicama IV brigade.

Noću između 20 i 21. ov. mj. jedinice 1. bataljona potrgale su telefonsku vezu od Tušilovića do Slunjskih brda i

³ Odnosi se na dijelove Desete ustaške bojne.

⁴ Seljacima, koji su od ustaša mobilisani za prevoz materijala.

iste noći izvršile su fingirani napad na neprijateljsku posadu u Trebinji, te je posada odmah sutradan pobjegla iz Trebinje za Vukmanić.

Dana 21. II jedinice 1. bataljona ovog odreda dočekale su neprijatelja u Dugom Selu koji je pošao iz Lasinje, u jačini od 200 ustaša iz Lasinje, radi pljačke.⁵ Borba se vodila oko 2 sata i naše jedinice uspjele su neprijatelja odbiti da se morao povući u Lasinju i tom prilikom neprijatelj je imao 4 mrtva i više ranjenih. Na našoj strani nije bilo mrtvih ni ranjenih.

22. II jedinice 1. bataljona postavile su zasjedu na Bučici neprijatelju koji bi krenuo iz Bučice, ali kako neprijatelj nije nailazio, naše jedinice povukle su se i prilikom povlačenja kretale se kroz hrvatsko selo Taborište gdje su uhvatile 3 ustaše koji su na licu mjesta likvidirani i od ustaških bandita zaplijenile su 21 grlo rogate stoke, 4 para konja, jedno prase i oko 30 kg. masti. Ovo je bilo u neposrednoj blizini Bučice ali neprijatelj se uopće nije javljao, tako je ovo sve prošlo bez borbe. Sva stoka predana je Kotarskom N.O.O. Vrginmost.

22. II jedinice 4. bataljona uz pripomoć civila porušile su sve mostove na cesti Tušilović—Krnjak, kao i telefonsku vezu ispod Slunjskih brda kao i duž ceste prema Veljunu. te prekopana cesta Tušilović—Krnjak—Veljun, razmontirane⁶ u Tušiloviću sve zidane zgrade u koje bi se mogao neprijatelj nastaniti. Telefonska žica pokupljena je i predana komandi područja, crep koji je skinut sa kuća dat je narodu.

26 i 27. II jedinice 3. bataljona ovog odreda sudjelovale su u akciji na četnike i Talijane između Latina i Vojinovca.⁷ a koju je akciju izvodila IV brigada. Detaljnog izvještaja šta su oni od plijena u ovoj akciji dobili nismo još do danas primili, sem što smo dobili izvještaj da su i oni sudjelovali zajedno sa IV udarnom brigadom.

IV. Vojnička obuka izvodi se po planu i ista uspijeva dobro, s obzirom na današnje prilike.

⁵ Vidi dok. br. 159.

⁶ Vjerovatno skinuli krovove, prozore i vrata, da se neprijatelj ne bi mogao koristiti tim zgradama.

⁷ i ' Vidi dok. br. 1.

V. Ovaj odred ima u vidu da formira od ljudstva kojim raspolaže te sa četom koja se nalazi u Bosiljevu 5. bataljon,⁸ koji bi se nalazio na sektoru Bosiljeva, jačine od 80 do 100 karabina sa 2 p. mitraljeza.

VI. Štabovi bataljona ovog odreda funkcionišu dobro obzirom na ofanzivu⁹ i u ovoj ofanzivi pokazali su se dobri.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
M.¹⁰ Dejanović

Komandant:
Mih.¹¹ Bla[^]ević

(M. P.)¹-'

Riječ je o Četvrtoj neprijateljskoj ofanzivi
¹⁰ Milić
¹¹ Mihajlo
Okrugli pečat: kao u zaglavlju.

BR. 12

**PREGLED BROJNOG STANJA I NAORUŽANJA ŠESTE
NOU BRIGADE PETE OPERATIVNE ZONE HRVATSKE
OD 2 OŽUJKA 1943 GODINE¹**

BROJNO STANJE

VI N. O. Brigade Hrvatske

Jedinica	Brojno stanje						Naoružanje																	
	po spisku		u rashodu		na licu		Topova	Bacača		Teških mitr.		P. mitr.		Pušaka					Ručnih bombi					
	muški	ženske	muški	ženske	muški	ženske		Lakih	Teških	Svarcloze	Breda	Flak	Sentonjen	Zbrojovka	Soša	Fiat	Mauzer	Talijanske		Mamljher	Francuske	Mašinske	Revolvera	
Stab	19	—	—	—	19	—											7	2	1		2	11	10	
Intendant.	11	2	—	—	11	2											2	1	1	1			2	
Sanitet	1	1	—	—	1	1																	1	
Tehn. četa ²	66	—	12	—	54	—	1										44	7	5				2	7
I batalj.	175	3	—	—	175	3		1		2			5	1	3	138	14	5			1	15	64	
II batalj.	173	7	1	—	172	7		1		1	1		2	5	5	137	14	3			1	13	38	
III batalj.	158	6	—	1	158	5		1				1	4	1	2	128	14	3	2				15	56
IV batalj.	152	5	—	—	152	5				1		1	5	6	115	19	7					8	32	
Svega:	755	24	13	1	742	23	1	3		2	2	1	2	16	2	16	571	71	25	3	4	67	197	

Politkomesar:
Ranko Mitić

(M. P.)⁴

¹ Original, pisan mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 17—2, k. 105.

² Tehnička (pionirska) četa

I NAORUŽANJE

2. III. 1943.

T o p o v s k a	M U N I C I J A											K o n j i		
	za bacače		za teške mitraljeze			za puško mitraljeze		Mauzer	Talijanske	Manliher	Francuske	Jahači	Komora	Oružje
	Lake	Teške	Svarcloze	Breda i Fiat	Sentidjen	Zbrojovka i Soša	Fiat							
							120	35	15			4		
							79	20	10	20		7		
70							1200	180	125				6	
	12			2000		1650	1250	4920	560	235		1	2	6
	15		1000	870		650	1200	3782	220	80			2	5
	13				1500	1510	800	5582	575	85	130		2	4
			1100		1300	1490	870	4392	558	150			2	5
70	40		2100	2870	2800	5300	4120	19975	2148	700	150	1	19	26

Komandant:
Savo Vukelić

³ Pogrešno zbrojeno. Treba: 207.

* Okrugli pečat: kao u zaglavlju.

BR. 12

IZVJEŠTAJ ŠTABA ŠESTE DIVIZIJE OD 3 OŽUJKA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG KORPUSA NOV I PO HRVATSKE O BORBAMA NA PODRUČJU MOGORIĆA¹

STAB VI DIVIZIJE N.O.V.
HRVATSKE
3. III. 1943.

ST-ABU I KORPUSA N.O.V. HRVATSKE

1. ov. mj. ujutro oko 6 časova neprijatelj² je krenuo iz Ploče i zaposjeo položaj Lipač,³ zato [što] odredski bataljon⁴ koji je trebao da drži taj položaj nije' bio na svom mjestu. Ovladavši ovim položajem neprijatelj je dalje nastavio nadiranje i došao do linije Mogorićka crkva—Burin Vrh.

Slijedećega dana neprijatelj je nastavio nadiranje preko Mogorića—[Vreb.} Pavlovca—Vrebca i otstupio ti pravcu Vrebac—Medak, Vrebac—Bilaj.

Prema izjavi zarobljenog Talijana bilo je 11 bataljona.

2 ov. mj. kada je neprijatelj otpočeo daljnje nadiranje od Mogorića prema Vrebcu, jedna kolona neprijatelja krenula je od Gospića prema Barletama i bila zaustavljena od snaga IX Brigade uz gubitke.

2 ov. mj. kada je neprijatelj krenuo od Mogoričke crkve prema Vrebcu istovremeno je napustio i sjeverne kote, tako da je III Bataljon IX Brigade otpočeo gonjenje i nanio neprijatelju osjetljive gubitke, zarobivši 2 mitraljeza i 5 puškomi-traljeza i do 60 karabina sa mnogo ostale spreme.

U Vrebcu I i II Bataljon IX Brigade, te III Bataljon I Brigade izvršili su protujuriš na neprijatelja nanijevši mu gubitaka i zarobivši dva neispravna tenka. Potrebno je poslati odmah tenkiste da ih izvuku. ,

Bataljoni IX Brigade nisu mogli dati uporan otpor niti progoniti vatrom neprijatelja, jer su borci ostali sa minimalnim

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 26—2, k. 796.

² Iz sastava divizije „Re“.

* Vidi dok. br. 50.

⁴ Odnosi se na Četvrti bataljon Ličkog NOP odreda.

VI. DIVIZIJA ...
Izveštaje
3. III. 1943.

III. I. BRIGADA ...

1. Ovim jutrom oko 6 sati neprijatelj je krenuo iz Bloče i zepolje položaj Lipičevci, 10. brigadni bataljon koji je trebao da drži taj položaj nije bio na ovom mjestu. Sljedeći oim položajem neprijatelj je dalje nastavio kretanje i doveo ih u lijevoagrička crkva - Ogurje (XII).

11. dana dana neprijatelj je nastao u stranu preko Vrbača-Pačovačevac i pristupio u prevozu rebačevac, Vrbač-Staj.

Prema izvaji zapovjednik, jedinica bio je II. bataljon.
2. Ovim kada je neprijatelj u odoš od lijevoagrička prema Vrbaču, jedna kolona neprijatelja krenula je od Gaspick prema Barlečana i bila zaustavljena od snaga IX. brigade uz gubitke.

2. Ovim kada je neprijatelj krenuo od Gaspick prema Vrbaču istovremeno je nastupio i sjeverna kote tako, da je III. bataljon IX. brigade otpočeo gojenje i nanio neprijatelju osjetljive gubitke zarobivši 2 mitraljeza i 5 puškolitice i do 6 korvata sa mnogo ostale sprema.

U Vrbaču I i II. bataljon IX. brigade, te III. bataljon I. brigade izvršili su protujuriš na neprijatelja zadjevši mu gubitaka i zarobivši dva prispravna tenka. Potrebno je polati budnih tenkiste da ih izvuku. Bataljoni IX. brigade nisu mogli dati uporan otpor niti progosti vetrom neprijatelja, jer su boreli ostali sa minimalnim brojem municije i zato su i uspjeli i gubitci neprijatelja ni izmli prema mogućnostima.

U ovim borbama naročito se istakao bataljon "Izke Stalič" t.j. III. bataljon IX. brigade, koji je samostalno uz najveće napore do izvršavanja fizičkih snaga progosti neprijatelja.

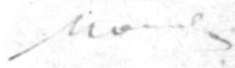
U svome kretanju neprijatelj je kretao bataljonom kolonom usiljenim, naravno tako, da je vrlo velikom brzinom prokretario čitavu dužinu. Bataljonom kolone kretale su se paralelno bez naročitih zaštita.

Pošto u diviziji raspoložemo sa vrlo malim brojem mauterova municije, a po kretanju treba da damo 9. mitraljeza "Pit", to će vrata snaga naših brigade u mnogome upasti, to u veći stime molimo, da se uzme u obzir.

Zbog povoljnih dvoosovnih borbi naše divizija neće moći biti osposobljena za predstojeće operacije, to molimo da se uzme u obzir. Neprijatelj je svojim prodizanjem popalio sva sela. Tako da one danas više ne predstavljaju baze.

Batalji plijena i gubitaka neprijatelj u ovim borbama biti će naknadno dostavljani. Ni smo imali vrlo mali broj gubitaka.

Partizanima - blagosuda narodu!
Politkomesar
sl.čitača: Komandant

brojem municije i zato su i uspjesi a i gubici neprijatelja minimalni prema mogućnostima.

U ovim borbama naročito se istakao bataljon „Mirko Štulić“, t.j. III Bataljon IX Brigade, koji je samoinicijativno uz najveće napore do iscrpljenja fizičkih snaga progonio neprijatelja.

U svome nadiranju neprijatelj je kretao bataljonskom kolonom usiljenim maršem tako, da je vrlo velikom brzinom prokrstario čitavu dužinu. Bataljonske kolone kretale su se paralelno bez naročitih zaštitnica.

Pošto u diviziji raspoložemo sa vrlo malim brojem mauzerove municije, a po naređenju treba da dademo 9 mitraljeza „Fiat“, to će vatrena snaga naših brigada u mnogome opasti, te u vezi s time molimo da se uzme u obzir.

Zbog ponovnih dvodnevnih borbi naša divizija neće moći biti osposobljena za pretstojeće operacije, te molimo da se uzme u obzir.

Neprijatelj je svojim prodiranjem popalio sva sela.⁵ Tako da ona danas više ne predstavljaju baze.

Detalji plijena i gubitaka neprijatelja u ovim borbama biti će naknadno dostavljeni. Mi smo imali vrlo mali broj gubitaka.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
si. odsutan

Komandant
Manola⁶

⁵ Riječ je o selima istočno od Gospića.

* Srećko

RR. 5

IZVJEŠTAJ ŠTABA LIČKOG NOP ODREDA OD 3 OŽUJKA
1943 GOD. STARU PRVOG KORPUSA NOV I PO HRVAT-
SKE O BORRAMA U TOKU ČETVIRTE NEPRIJATELJSKE
OFANZIVE¹

STAB LIČKOG
PARTIZANSKOG ODREDA

Op. br. 68

3 marta 1943 god.

5. III. 43²

ŠTABU I KORPUSA N.O.V. HRVATSKE

Dostavlja se operativni izvještaj u vremenu od početka neprijateljske ofanzive³ na naš oslobođeni teritorij, od 19 januara do 1 marta t. g.. u slijedećem:

I udarni bataljon.

25 januara 1943 g. ovaj je bataljon u sastavu II proleter-ske brigade vršio akciju na selo Plavno (zaselak Dragašićil i [dobio zadatak] da zauzme kote Zabinac i Kitu, i da spriječi neprijateljsko nadiranje od Prljeva i Bendera prema Plavnu.⁴ Napad je otpočeo istoga dana u 14 časova, koji je trajao neko-liko časova, gdje su neprijateljske snage bile likvidirane. Po likvidaciji bataljon je ostao na pročišćenim položajima. 26 ja-nuara neprijatelj je napao snage ovog bataljona od sela Ra-stičeva i Prljeva istog dana u 7 časova. [Borba] je trajala do 16 časova poslije podne kada se je neprijatelj ponovo povukao u svoje polazne položaje. Istog dana u 18 časova neprijatelj sa Bendera — Talijani i četnici — pokušao je ponovni napad na snage ovog bataljona ali je ponovno bio odbijen. 27 januara neprijatelj je ponovno pokušao napad od Bendera da zauzme kote koje su držale naše snage, ali je u višesatnoj borbi bio primoran da se povuče ponovno u Bender.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 11/34, k. 1611 A.

² Datum prijema izvještaja u Štabu Prvog korpusa NOV i PO Hrvatske.

* Riječ je o Četvrtoj neprijateljskoj ofanzivi.

• Vidi tom V, knj. 11, dok. br. 75.

I

28. januara 1943. g. snage II proletherske brigade povukle su se iz sela Plavna i krenule prema svom zadatku. Snage ovog bataljona ostale su i dalje na svojim položajima, s tim što je jedna četa povučena u samo selo Plavno kod crkve, koja je imala zadatak konfiskaciju četničke imovine po naređenju II proletherske brigade. Istoga dana neprijatelj je oko 8 časova počeo tući naše položaje bacačkom vatrom sa Bendera i topovskom vatrom sa Pribudića. Zbog jake topovske i bacačke vatre i jačeg nadiranja neprijatelja snage ovog bataljona su se povukle i to: jedna četa prema Pleševici a jedna prema Bobiji i zauzele iste položaje. Na ovim položajima borba je trajala cijeloga dana. neprijatelju nije uspjelo zauzeti ove položaje istog dana. Neprijatelj se ie zadržao u zaseoku Dragašići, Vunduci i Dubajice preko cijele noći.

29. januara 43. g. neprijatelj⁵ je produžio svojim nadiranjem na svim sektorima I i II udarnog bataljona koji su u zajednici držali ove položaje, t.j. sa južne i zapadne strane sela Plavna, i to pravcem Pleševica. Bobija, Konjska Glava, kao i na samo selo. Borba je otpočela ujutru rano i trajala sve do 18 časova istog dana. Neprijatelj je dobivao na ove položaje stalna pojačanja sa Otrića. kao i 3 bacača, te sa svojim pojačanim snagama uspio da potisne četvu sa Bobije i zauzme isti položaj koji je ta četa držala. Pomenuta četa povukla se je u sastav II udarnog bataljona koji je držao Konjsku Glavu, sa kojih je položaja neprijatelj uspio potisnuti dvije čete II udarnog bataljona i pomenutu četvu i zauzeti njihove položaje. Dvije čete koje su se nalazile u samom selu Plavnu i držale bezimenu kotu istočno od crkve u Plavnu ostale su na svojim položajima do prvog sumraka, poslije čega su se iste čete povukle pravcem Orlovica, D. Tiškovac. Neprijatelj⁶ je istoga dana od Knina prodro u Strmicu, o čemu ovaj bataljon nije bio izviješten od strane štaba bataljona koji se je tamo nalazio na odbrani Strmice. Iako je neprijatelj zašao s leđa ovim četama, iste su se uspjele povući bez gubitaka i sukoba s neprijateljem.

Ratni plijen u ovoj akciji bio je sljedeći:

Zarobljenih četnika sa oružjem tri, a po zauzeću samoga sela Plavna bilo ih je više koji su se nalazili kod svojih kuća i sami donosili oružje predavati, tako da je zarobljeno 17 pušaka francuskih sa 500 komada metaka, kao i dvije jugoslovenske puške i dvije civilne.

⁵, ' i ¹ Riječ je o četnicima popa Momčila Đujića.

Gubitci neprijatelja: Bilo ih je dosta mrtvih i ranjenih, ali se nije mogao ustanoviti tačan broj.

Sopstveni gubitci: Kod ovog bataljona bilo je 11 ranjenih drugova i dva mrtva za koje se prilaže lista gubitaka.

Na dan 7-II-1943 g. ovaj bataljon sa jednom četom II udarnog bataljona dobio je zadatak od strane komandanta⁷ sektora Bosansko Grahovo da napadne ponovo četničko uporište Plavno i da sa istim likvidira, kojih je bilo prema dobivenim podacima oko 150 mještana koji su držali položaje: kota 686 (Kita), zaselak Dragašići, Vunduci, Grmuše i kosu Pleševicu. Za pomenutu akciju stvoren je plan i napad je trebao otpočeti tačno u 6 časova 7 februara, ali pošto neprijatelja nije bilo u pomenutom mjestu, nije ni došlo do borbe, pošto su se četnici iz ovoga mjesta još na dan 5 februara koncentrisali na Benderu i otišli prema Otriću, a za koje nije bilo podataka do ulaska u samo selo Plavno. Pošto su dobiveni podatci u istome mjestu da se neprijateljske snage koncentrišu na Otriću sa namjerom da udare prema Srbskom Klancu kao i Gornjem Tiškovcu, bataljon se je povukao oko 10 časova i zauzeo položaje: sa dvije čete G. Tiškovac a sa jednom četom Zavlaku i Kaldrmu.

Na dan 10 februara 43 g. prema naredjenju štaba X krajiške brigade kome je toga vremena stavljen isti bataljon na raspoloženje, krenule su dvije čete pravcem D. Tiškovac na Stožište, gdje je neprijatelj istoga dana napao položaje I udarnog bataljona X krajiške brigade. Kada su pomenute čete stigle u D. Tiškovac, neprijatelj je uspio zauzeti Stožište i krenuo sa svojim snagama prema zaseoku Duler, D. Tiškovac. Čete su zauzele položaje, bezimenu kotu zapadno od sela Duler, gdje je neprijatelj oko 22 časa pokušao prodrijeti dalje a što mu nije uspjelo; isti se je povukao u Duler. Iste noći oko 4 časa izvršena je priprema a poslije toga napad na četničke bande u istom zaseoku; ovo je izvršeno po naredjenju štaba X krajiške brigade. Pošto je istovremeno slijedio napad na neprijateljske položaje na Stožištu od strane jedinica I bataljona X krajiške brigade, a pošto pomenuti bataljon nije napao snage u Stožištu, neprijateljska vatra bila je uperena uglavnom na dvije čete I udarnog bataljona L.P.O.⁸ koje su u tome momentu vršile juriš na neprijatelja u Duleru. Zbog jake neprijateljske vatre bacača i automatskog oružja i neprijateljskog zaobilaženja sa našeg desnog krila, koji je prispio iz Strmice

⁷ Veljko Knežević

* Ličkog partizanskog odreda

kao pomoć bandi koja se je nalazila u Duleru, pomenute dvije čete bile su primorane da se povuku i zauzmu položaje koji su predviđeni za povlačenje, iznad sela Ševe. Neprijatelj je ponovo produžio sa nadiranjem, borba je trajala od jutra pa sve do 12 časova. I pored neprijateljskog jakog nadiranja i njegove premoći u oružju nije mu uspjelo potisnuti naše borce sa položaja. Oko 12 časova neprijatelj se je povukao pravcem: Crni Potoci, selo Vagan za Otrić sa jednom kolonom, a sa drugom za Strmicu. Pošto je bilo izgleda da će neprijatelj preko Vagana udariti na Gornji Tiškovac, dvije čete I udarnog bataljona su se povukle u Gornji Tiškovac i zauzele položaje predviđene za obranu istog sela. Ali pošto je neprijatelj iz Vagana krenuo pravcem za Otrić, a u isto vrijeme dobiven je izvještaj da neprijatelj nadire prema Srbskom Klancu, cio bataljon dobio je zadatak da se krene i da zauzme položaje selo Kunovac, Bosanski Osredci i da svojim snagama spriječi neprijateljsko nadiranje u ta sela, kao i tučenje neprijatelja bočnom vatrom koji je prodirao u pravcu Srba.

Ratni plijen: Ratnog plijena u ovoj akciji nije bilo.

Gubitci neprijatelja: nisu poznati.

Sopstveni gubitci: 6 lakše ranjenih drugova od bacača.

Na uan 13-11 banda⁹ iz Srba krenula je u napad prema Krčkom Brdu i napala desno krilo II udarnog bataljona. Jačina neprijatelja je bila oko 100 bandita koje je predvodio bandit Jovo Keča iz Srba. Napad je otpočeo u 14 sati, a završen je u 18 sati. Neprijatelj nije uspio da potisne naše snage sa položaja, već su iste prešle u protivnapad prema neprijatelju i neprijatelj ie u paničnom bjegstvu pobjegao prema Srbu.

14-11-43 neprijatelj je napao istim pravcem u 12 sati a napad je trajao do 19 sati. Neprijatelj je svim silama pokušavao da zauzme Bosanske Osredke i dalje napreduje prema Dugom Polju. Razvila se ogorčena borba, poslije koje se neprijatelj povukao prema Srbu. Istoga dana. tj. 14-11, 4 voda kombinirana od 1. i 2. čete istog bataljona napravili su zasjedu u selu Kupirovu i ovom prilikom uhvatili bandita popa Miću Breka, glavniiieg četničkog organizatora u Zrmanji. Isti su uhvatili nekoliko civila pljačkaša koji su išli pljačkati u selo Kunovac. Isti pljačkaši upućeni su komandi mjesta.¹⁰ a pop Mićo Breka Komandi područja Drvar. Poslije hapšenja naišla je talijanska kolona¹¹ od Srba prema Otriću i na pomenutom

¹⁰ Srb

" i " Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 153.

mjestu naša je zasjeda na njih otvorila brzu paljbu, na što je neprijatelj odmah odgovorio svojom vatrom. Kod neprijatelja bilo je dosta mrtvih i ranjenih, ali pošto su naišli tenkovi i kamioni, nije se moglo izvući nikakav plijen. Ista zasjeda oslobodila je dvije drugarice koje su četnici potjerali u zarobljeništvo.

Na dan 15-11-43 neprijatelj¹² je napao na položaje I udarnog bataljona u 9 sati sa snagama koje su prodirale prema Ličkim Doljanima i povratile se sa namjerom da prodru preko Ličkih Osredaka i Trubara za [Bos.] Grahovo. Jačina neprijateljskih snaga prema podacima dobivenim bile su oko 2200 bandita. Neprijatelj je nadirao pravcem Bosanski Osredci, Lički Osredci. Kunovac sa više kolona uz pripomoć dva talijanska aviona koji su stalno kružili i tukli mitraljeskom vatrom naše položaje. Na istom položaju borba se razvila tako da je prvi napad uslijedio u pravcu crkve i prema Bosanskim Osredcima preko Krčkog Brda. uslijed čega je bila četa iz Kunovca povučena na položaj kod crkve. Neprijatelj je sa dvije kolone krenuo iz Srba prema Kunovcu i uspio da zauzme Bogutovac i sa tim snagama ugrozio lijevi bok snaga koje su držale položaj kod crkve u Ličkim Osredcima poslije čega jedinice istog bataljona su se morale novući i zauzeti Določaje bezimene kote istočno od sela Osredci. Povlačenje je bilo postepeno, tako da je neprijatelj bio zadržavan i nije mogao prodrijeti do Dugoga Polja, dok njegove snage nisu preko Bogutovca spustile se u Zavlaku i Kaldrmu. Poslije čega se bataljon povukao prema Dolovima i tamo se koncentrisao.

16-11 u 4 sata bataljon je krenuo iz Dolova prema neprijatelju koji se nalazio u Dugom Polju. Pri pokretu snage istog bataljona naišle su na neprijateljsku zaštitnicu koju je neprijatelj ostavio u Dugom Polju, a sa ostalim snagama povukao se prema Gornjem Tiškovcu. Bataljon je otvorio vatru na neprijateljsku zaštitnicu, koja je u paničnom bijegu pobjegla prema Gornjem Tiškovcu i dalje za Strmicu. Po dolasku bataljona u Dugo Polje jedna je četa produžila za neprijateljem prema Kaldrmi, a druge dvije prema Kunovcu sa zadatkom da postave zasjedu u Kupirovu neprijatelju koji se povlači iz Srba; pošto je neprijatelju uspjelo da se prije izvuče, isti nije bio sačekan na pomenutom mjestu.

17-11 patrola istog bataljona je uhvatila jednog izbjeglicu s Kamenica koji je imao namjeru pobjeći četnicima. Isti je predan komandi mjesta Srb. Istog dana druga patrola uz pri-

pomoć stražara iz sela Dolova ubila je dvojicu izbjeglica iz Kamenica koji su pošli četničkoj bandi i na svom putu razoruzali jednog stražara i istog ranili.

Ratnog plijena u ovim akcijama je bilo 2 puške i jedan pištolj.

Gubitci neprijatelja iznose 16 mrtvih i više ranjenih, koliko se moglo ustanoviti.

Sopstveni gubitci: jedan drug ranjen, jedan mrtav, jedan zarobljen i dvojica koji su prebjegli u četnike.

Na dan 22-og isti bataljon sa dvije čete III bataljona I udarne brigade i dvije čete II udarnog bataljona L.P.O. vršio je akciju na selo Rastičevo u kome se nalazilo prema dobivenim podacima oko 110 bandita. Bataljon je dobio zadatak da u pomenutom selu napadne zaselak Bogunovići, Starčevići i Skundrići. Akcija je u pomenutom selu otpočela u 23 sata i završila se u 0,30 sati. Prilikom samog povlačenja naših jedinica neprijatelj je blagovremeno uočio i pobjegao prema s. Nad Vrelom. U zaseoku Skundrići neprijatelj je davao manji otpor koji je brzo bio likvidiran. Neprijatelj je uspio pobjeći. Uhvaćen je svega jedan četnik, kao i jedan teški mitraljez, dvije francuske puške i jedna četnička zastava, kao i izvjesna količina municije francuske i „mauzer". Po likvidaciji istih zaselaka bataljon se povukao prema predviđenom planu na svoje stare položaje.

Ratni plijen u ovoj akciji: 1 t. mitraljez (francuski), 3 pištolja, 2 civilne puške. 4 para talijanskih cipela i nekoliko komada talijanskih hlača, bluza i šinjela, 640 francuskih metaka za t. mitraljez. 380 „mauzer" metaka, 30 raznih bombi i 150 talijanskih metaka.

Utrošak municije u svim ovim akcijama je sljedeći: za jug. puške 3400 metaka, za francuske puške 150 metaka, za p. mitraljeze talijanske 860 metaka, za p. mitraljeze jug. 1080 metaka, za teške mitraljeze talijanske 460 metaka.

II udarni bataljon.

Na dan 11-11-1943 g. oko 12 časova, snage ovog bataljona napadnute su od strane četničke bande, koja je bila potomognuta sa Talijanima, kao i topovima, bacačima i tenkovima. Neprijatelj je bio u jačini od oko 1.500 bandita. Pri samom napadu od strane neprijatelja, raspored bataljona bio je sljedeći: III četa bataljona nalazila se je na položajima Maglaj (kota 1207), Debelo Brdo, Kurozeb i Miškovića Vrh. II četa

bataljona dobila je zadatak da udari neprijatelja bočno od Kurozeba i to u slučaju njegovog nadiranja na Klanac, a I četa Bataljona nalazila se je na položajima Durljaj i istovremeno isturala svoje patrole u pravcu Maglaja, a pored toga imala je u zadatak da u slučaju neprijateljskog nadiranja pritekne u pomoć III četi koja je držala položaj Maglaj i udari neprijatelja bočno.

Neprijatelj je pod zaštitom jake artiljerijske i minobacačke vatre, potpomognut sa tenkovima, uspio odbiti naše snage sa Klanca i Debelog Brda, dok je zašao kroza šume našim malim snagama za leđa i primorao ih na povlačenje. II četa nije uspjela u svom dobivenom zadatku, jer je neprijatelj sa svojim jakim snagama uspio zaposjesti dominirajuće tačke. I četa koja se je bila utvrdila na Maglaju, morala se je povući, jer su jače četničke snage zašle bočno i za leđa od Koraćuše, tako da se je četa povukla u selo Ajderovac gdje je i prenoćila. Jako neprijateljsko nadiranje i njegovo manevrovanje omogućilo mu je da se nesmetano spusti u samo mjesto Srb.

12-11-43 g. oko 1 sat prebačena je II četa sa djelovima III čete na čelo neprijateljskih snaga sa zadatkom da zaustavi nadiranje neprijatelja, a ostatak III čete i I čete zaposjeo je položaj desno iznad Senja, na Ajderovcu prema Dabašnici, ali kako je neprijatelj sa snagama od oko 800 četnika zaišao od Dabašnice i Pustog Polja na Cemernicu, pred ove neprijateljske snage poslata je I četa bataljona sa zadatkom da istog zadrži, koja je sa istim stupila i u borbu. Uslijed nadmoćnosti neprijatelja koji je bio i opkolio neke djelove pomenute čete, četa se je morala povući na položaje iznad Suvaje u G. Zaklopac, a neprijatelj je zanoćio na Cemernici. II i III četa uslijed neprijateljskog zaobilazanja morala se je povući pred neprijateljskom kolonom koja je nadirala iz Srba, poslije čega je zauzela nove položaje od Suvaje do G. Zaklopca.

13-11-43 g. neprijatelj je produžio sa napredovanjem preko Cemernice i tako napao I četvu bataljona na G. Zaklopca; tu je neprijatelju uspjelo poslije kraće borbe satjerati pomenutu četvu sa položaja. Istovremeno kada je neprijatelj došao u sukob sa I četom, druga neprijateljska kolona počela se je prebacivati preko unskog mosta, gdje je naišla na II četvu kojoj je uspjelo da za kraće vrijeme zaustavi njegovo prebacivanje, ali se je za kratko vrijeme morala povući, jer joj je prijetila opasnost od neprijateljskih dijelova koji su joj se već bili pojavili sa leđa.

14-11-43 g. snage ovog bataljona zauzele su položaje Lipovaču i Kozjaču, a III batalion I udarne brigade, koji je stigao kao pojačanje, zauzeo je položaje ispred Doljana, Gradinu i Dabinu Stranu. Neprijatelj je ponovo napao naše snage odbacivši I četu koja je držala položaj Lipovaču, kao i III bataljon I udarne brigade, poslije čega se je povukao na Zaklopac i Brotnju.

Na dan 15-11-43 g. 1 i 2 četa izvršile su napad na neprijatelja koji se je bio utvrdio na Stražbenici više Suvaje u 5.30 časova ujutro, dok je III četa dobila zadatak i prešla preko G. Suvaje da prečisti selo i ugrožava neprijatelja bočno. Neprijatelj je snažnim jurišom potjeran sa Stražbenice, gdje je našim snagama uspelo zarobiti francuski teški mitraljez, 3 puške i 1.200 komada metaka.

U 12 časova noću sa istim snagama napadnuto je i mjesto G. Suvaja iz koje se je neprijatelj već bio povukao. Napad ranije nije mogao uslijediti iz razloga što III bataljon I udarne brigade nije na vrijeme likvidirao sa četničkom bandom na Međeđaku.

16-11-43 g. naše snage krenule su naprijed i uspjele protjerati neprijatelja koji je bio zauzeo položaje lijevo i desno od Unskog vrela; tom prilikom ubijen je jedan četnik, zarobljena jedna puška sa 150 komada metaka. Poslije toga neprijatelj je naglo otstupio ne smijući dočekati naše snage, nakon čega su naše snage ušle u Srb bez borbe, a neprijatelj se naglo povukao za Otrić.

Ratni plijen u svim ovim akcijama bio je sljedeći:

Zaplijenjen je jedan francuski teški mitraljez. 4 puške i oko 1.550 komada metaka, dok je utrošeno 1.607 komada metaka i 4 bombe.

Gubitci neprijatelja: Bilo ih je 20 mrtvih, dok za broj ranjenih nije se moglo saznati.

Sopstveni gubitci: Kod ovog bataljona bila su 2 lakše ranjena druga.

21-11-43 g. ovaj bataljon u zajednici sa I udarnim bataljonom i III bataljonom I udarne brigade dobio je zadatak da napadne četničko uporište Rastičevo.¹³ Tom prilikom bataljon je dobio zadatak da napadne selo Veštice i selo Novakovići. Pri napadu na pomenuto selo neprijatelj je pobjegao jer je znao da će se vršiti napad, i isti je pobjegao u pravcu sela Nad Vrelom.

¹³ i ¹⁵ Vidi dok. br. 186.

I partizanski bataljon.

Na dan 24. januara 1943. godine porušena je željeznička pruga na liniji Medak—Ribnik u dužini od 400 metara. Prilikom rušenja iste naišao je neprijateljski vlak koji se na srušenoj pruži prevrnuo. Vlak je prevozio mrtve i ranjene neprijateljske vojnike koji su poginuli u borbi na Pločanskom Klancu. Mrtvih je bilo 4, a ranjena 3... Vlak sa vagonima je zapaljen. Od sprema je nađeno 10 ćebadi, 2 šatorska krila i još nešto sprema.

28. januara 1943. godine porušena je željeznička pruga na liniji Ribnik—Medak u dužini 500 metara. Saobraćaj je bio prekinut više dana.

9. januara 1943. godine jedna patrola 3. čete 1. bataljuna, u zajednici sa terenskim radnicima za kotar Gospić, sačekala je na cesti kod Rizvanuše 9 domobrana sa oružjem i spremom, koje je razoružala i po upoznavanju sa ciljem naše borbe iste pustila svojim kućama.

Na dan 6. 7. i 8. januara neprijatelj¹⁴ koji se je nalazio u selu Ploči pokušao je napad u nepopaljeni dio sela Ploče, zbog pljačke, ali je bio uz gubitke odbijen. U ovoj borbi poginula su dva partizana i 3 ranjena.

Noću između 11. i 12. februara t. g. porušena je željeznička pruga na liniji Medak—Ribnik u dužini 800 metara, koja nije radila više dana, jer se opravak iste ometao od strane naših snaga.

23. februara 1943. godine oko 13 časova neprijatelj je iznenada napao na naše dijelove koji su se nalazili u nepopaljenom selu Ploče¹⁵ i u tom vremenu uspio je zapaliti oko 25 zgrada sa štalama, ali je bio odbijen od strane naše jedne čete i jedne čete bataljona „Mirko Štulić“. U ovoj borbi neprijatelj je imao do 15 mrtvih, a ranjenih broj je nepoznat. Uhvaćen je jedan ustaša živ, koji je odmah strijeljan. Zarobljeno je nešto sprema i jedan puškomitraljez, kojeg su partizani iz bataljona „Mirko Štulić“ oduzeli od jednog našeg partizana koji je ovaj puškomitraljez zarobio od poginulog ustaše.

II partizanski bataljon.

Ovaj bataljon je jačine svega jedne čete. Od početka neprijateljske ofanzive, jedan vod ove čete bio je u sastavu bataljona „Bićo Kesić“, a drugi vod u sastavu bataljona „Marko Orešković“, koji su bili za sve vrijeme trajanja ofanzive u

¹⁴ Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 50.

pomenutim bataljonima i sve borbe koje su vodili navedeni bataljoni vodili su i ova dva voda. U ovoj borbi bio je jedan ranjen drug, a jedan je pobjegao u četnike.

III partizanski bataljon.

Ovaj bataljon od početka neprijateljske ofanzive bio je u sastavu II udarne brigade, raspoređen po bataljonima: „Ognjen Priča“, „Mićo Radaković“ i Udarni bataljon. U svim akcijama koje su izvodili bataljoni učestvovala su i snage ovog bataljona. Operativni izvještaj o vođenim operacijama dostavljen je od strane ovoga bataljona štabu II udarne brigade. Broj ranjenih u toku ove borbe bio je 28, i 4 mrtva.

U toku ove neprijateljske ofanzive štab odreda nalazio se sa svega jednim bataljonom u selu Mogoriću i Vrebcu, dok su ostali bataljoni bili u sastavu i pod komandom pojedinih brigada, te se nije mogao pratiti rad pojedinih štabova bataljona, ali se primjećuje po njihovim izvještajima i na konferencijama da još skoro svi štabovi bataljona nemaju iskustva dovoljnog u rukovođenju sa svojim jedinicama u toku borbe. Ovo iz razloga što su štabovi bataljona ovog odreda većinom drugovi mladi, koji su još neiskusni i do sada nisu učestvovali u zamašnim akcijama kao što je to slučaj sada bio — s obzirom na to što neprijatelj prilikom nastupanja pri vršenju napada ne nastupa kako je to do sada radio, već isti nastupa sa dubokim marševskim kolonama, zauzimajući najistaknutije tačke-kote na pravcu nastupanja, Da tek onda nastupa cestom ili pak ulazi u naseljeno mjesto. Isto tako neprijatelj više puta primjenjuje partizansku taktiku ratovanja vršeći zaobilazak naših snaga — opkoljavanje; ovakav način upotrijebio je prilikom talijansko-četničkog napada na Srbski Klanac. U toku ove neprijateljske ofanzive, iako su vremenske prilike bile nepovoljne, tj. zima, neprijatelj je ipak bio uporan u svom nastupanju, naročito ustaše koje su u toku ofanzive vršile nastupanje, pa čak i jurišanje na naše položaje i noću, što do sada to nisu radili, već danju.

Sadašnji raspored jedinica ovog odreda je sljedeći: I udarni bataljon nalazi se na položajima: Drenovača, Lohovska Brda, Lohovo naspram Bihaća. II udarni bataljon nalazi se na položajima: Srbski Klanac i G. Tiškovac. III bataljon (dosadašnji I bataljon) nalazi se na položajima na Pločanskom Klancu a sa jednom četom nalazi se preko pruge u selu Divoselu. IV bataljon nalazi se na položajima naspram Gračaca i to: u draži

Cankovića [Brda] i u Glogovu, dok se sa jednom četom nalazi u selu Kalatima naspram Kulen Vakufa.

Brojno stanje i naoružanje kao i lista mrtvih i ranjenih dostaviće se naknadno pošto još nismo primili sve podatke od štabova bataljona, koji su najhitnije traženi.

Isto tako političko-obavještajni i informativni izvještaj dostavit će se naknadno najhitnije. —

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
St.¹⁶ Maoduš

Komandant,
Popović "

(M. P.)¹⁸

¹⁸ Stevo

¹⁷ Tomica

¹³ Okrugli pečat: kao u zaglavlju.

BR. 6

IZVJEŠTAJ STARA BANIJSKOG NOP ODREDA OD 3
OŽUJKA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG KORPUSA NOV I PO
HRVATSKE O BORBAMA U TOKU ČETVRTE NEPRIJA-
TELJSKE OFANZIVE¹

10. 3 43.²

STAB
PARTIZANSKOG ODREDA
BANIJE
3. III. 1943 god.
Op. br. 8. —

Dostavlja operativni izvještaj
u vremenu od 20. I do 1. III. 43 g.

ŠTABU I KORPUSA N.O.V. I P.O. HRVATSKE

Opis akcija i operacija.

Pred samu ofanzivu naš Odred nalazio se stalno na položaju oko Kamenskog Mosta, tako da i nije vršio za to vrijeme akcija predviđenih planom.

21. I. Neprijatelj³ nastupa iz Gline prema našim položajima u Balincu. Neprijatelj je iskoristio smrznutu rijeku Glinu i prešao preko nje prema našim položajima. Dočekan od našeg I bataljona odbijen je nazad; na našoj strani nismo imali gubitaka, dok prema dobivenim podacima neprijatelj je imao dva mrtva i tri ranjena vojnika.

22. I. Neprijatelj ponovo nastupa iz Gline prema našim položajima u Balincu. Borba je počela u 12 sati. Na fetrani neprijatelja u borbi su učestvovala dvije bojne, na našoj strani u toj borbi učestvovao je jedan bataljon sa 120 karabina, 6 p. mitraljeza i jednim teškim mitraljezom. Borba je trajala do mraka. U toj borbi naši borci su se povlačili po 200 metara na nove položaje. Neprijateljski gubici u toj borbi su deset mrtvih

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 15—3, k. 421 a.

² Datum prijema izvještaja u Štabu Prvog korpusa NOV i PO Hrvatske.

³ Treći bataljon 369 pješadijskog puka 369 legionarske divizije.

i oko dvadeset ranjenih vojnika, naši gubici su tri mrtva i četiri ranjena druga.

Iste noći u zajednici sa jednim bataljonom VII brigade Hrvatske izvršili smo napad na neprijateljske dvije satnije legionara koje su zanoćile u Balincu. Neprijatelj je bio jačine dvije satnije, na našoj strani u borbi su učestvovala dvije čete sa 120 karabina i 6 p. mitralieza.

Borba je počela u 3.30 sati, zadatak je izvršen po predviđenom planu, tom prilikom zarobljeno je živih 32 legionara, od kojih su trojica strijeljana, a ostatak pušten kućama, u borbi je pobijeno oko 70 neprijateljskih vojnika prema tačnim podacima koje smo dobili od zarobljenih oficira.

Plijen: 2 mala bacača mina koje smo po naređenju VII divizije dali XVI brigadi, 5 njemačkih lakih mitraljeza, 15 karabina, 5 njemačkih pištolja, oko 4.000 metaka i ostale sprema.

Naši gubici u toj borbi iznose: mrtvi: Zvrkan Stanko, nije izvučen iz borbe; Mišević Jovan, nije izvučen iz borbe, pao kad je izvlačio mrtvog druga Zvrkana koji je pao nekoliko sekundi prije njega; Roksandić Pero, odličan i neustrašiv borac, sahranjen u Borovitoj; Jerković Mile, srednji bprac, neizvučen iz borbe; Dmitrović Jovo, neizvučen iz borbe; Tarbuk Milan, neizvučen iz borbe.

Ranjeni: Vladić Stojan, ranjen teže u ruku; Vučetić Vujo, ranjen lakše u ruku; Orelj Vasilj, teže ranjen u leđa; Martin Mićo, teže ranjen u nogu; Keraica Simo, teže ranjen u ruku; Babić Drapan, teže ranjen u kuk: već po drugi put ranjeni Čučković Mile umro od rane, sahranjen u Balincu; Miljević Mirko, lakše ranjen u nogu; Mraković Mile, teže ranjen u ruku, odbijena mu dva prsta; Stameniće Dragan, teže ranjen u trbuh; Solar Mile, teže ranjen u petu; Argavac Mile, teže ranjen u glavu; Milaković Đuro, lakše ranjen u ruku; Meandžija Stanko, lakše ranjen u ruku; Sević Pajo, lakše ranjen u krsta. Svi ranjeni drugovi odmah su upućeni u bolnicu. Na tim položajima Obijaj—Vranovina nalazili smo se do 24. I, gdje smo dobili naređenje od VII divizije da se po mogućnosti probijemo u pozadinu neprijatelja. 25-og isto na položaju Obijaj—Vranovina, naveče, pokret za Žirovac i odatle smo mislili da ćemo moći preko Čorkovače prebaciti se na Dvorski srez, ali čim smo mi stigli u Žirovac i uputili naše patrole prema Čorkovači, neprijatelj⁴ je već bio sa jednom bojnom na Čorkovači, a imali

⁴ Dijelovi 369 legionarske divizije.

su snaga i u Kosnoj i Majdanu tako da je naše probijanje bilo nemoguće. Odatle smo krenuli prema Bužimu i u Bužimu smo našli jednu četvu VIII krajiške brigade, preko telefona smo uspostavili vezu sa Štabom brigade koji se nalazio u Otoki. Stab VII kr. brigade odmah je izvjestio Vrhovni štab⁵ o našem dolasku i Vrhovni štab stavio nas je pod komandu VIII kr. brigade. Tu smo dobili zadatak da držimo položaje Jezerski Grad, Trkačica, Perčin⁶ i Dijelovi. Na tim položajima ostali smo i drugi dan. Neprijatelj nastupa od Bužima i Konjodora prema položajima našeg drugog bataljona. batalion je primio borbu, ali koTona npriiateliska koia ie išla iz Koniodora zaobišla je položaje naše i bataljon je bio prisiljen da se povuče. U toj borbi imali smo tri ranjena druga.

28. I. Dobili smo naređenje od Vrhovnog štaba da sa Odredom krenemo za Bos. Krupu, jer smo još samo mi bili ostali s lijeve strane Une.⁷ Po dolasku u Krupu tu smo našli komandanta⁸ VIII kr. brigade i on nas je rasporedio u sela Suvaju i Mosoru radi odmora.

29. I. Na odmoru u gore pomenutim selima.

30. I. I i III bataljon kreću na položaj V. Radić i Grmuša, naveče se vraćaju, jer neprijatelj nije naišao.

31. I. T batalinn nq polnžo-in rremü Radiću^{TT} i III bataljon na odmoru. Naveče zajednički napad sa VIII kr. brigadom na neprijatelja koji je zaposjeo položaje Alat, Lipik i Ostrožnicu; napad nije uspio, gubitaka nismo imali.

1. II. II bataljon na položaju Alat, Vučijak i Lipik, I i III bataljon na odmoru.

2. II. I i III bataljon na položaju Obijaj i V. Radić a II bataljon na položaju Lipik—Vučijak.

3. II. Na istim položajima neprijatelj⁹ sa jačim snagama nastupa, prihvatamo borbu, ali zbog neprijateljske motorizacije i jačeg pritiska neprijatelja povukli smo se prema •Grmeču.

4. II. Dobijamo naređenje da zauzmemo položaj Risovačka Greda,¹⁰ Gorinjski Vrh i Suvajsko Međugorje; na tim poio-

⁵ Vrhovni štab NOV i PO Jugoslavije

* Vjerovatno Pecka.

⁷ Na desnu obalu Une prebacile su se samo jedinice Sedme divizije 2JOV i PO Hrvatske. Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 90.

⁸ Hamdija Omanović

⁹ i ¹¹ Dijelovi 369 legionarske divizije.

¹⁰ Risova Greda

žajima ostajemo svega jedan dan. jer neprijatelj¹¹ nailazi i naš I i III bataljon primaju borbu, a druge neprijateljske kolone koje su već bile ušle u Grmeč zaobilaze nas i morali smo se povući. U toj borbi imali smo 4 ranjena druga i jednog mrtvog — svi iz III bataljona. Odatle se povlačimo prema Risovcu i Krnjeuši gdje saznajemo za VIII brigadu Hrvatske.¹² U to vrijeme nismo imali veze sa nikim štabom niti ma sa kojom jedinicom. VIII kr. brigada pod čijom smo komandom do tada bili uputila nas je da idemo tražiti VII diviziju Hrvatske jer da oni ne mogu ići nazad dalje, pošto nisu znali nego samo za jedan bataljon. Mi smo uspostavili vezu sa VIII brigadom Hrvatske i. s njom smo držali položaj na cesti Krnjeuša—[BosJ Petrovac dva dana, neprijatelj nije naišao.

6. II. Dobijamo naređenje od Štaba VII divizije Hrvatske da se sa odredom povučemo za Drinić, u Driniću smo se odmorili jedan dan i 8. II dobijamo naređenje od Vrhovnog štaba preko VII divizije da se prebacimo u pozadinu neprijatelja, s tim da što prije stignemo na Baniju. U Driniću smo dobili uputstva od I bosanskog NOU korpusa kojim ćemo pravcem moći najlakše da se probijemo i 8 februara mi smo krenuli iz Drinića preko Bravskog Vaganca, Gudelja¹³ i Jelašinovaca za Rujišku, sve do ceste Bos. Krupa—Sanski Most. Prošli smo dobro u putu, nismo nigdje naišli na neprijatelja, ali krivnjom komandanta III bataljona zakasnili smo i uhvatio nas je dan, tako da kad smo naišli na cestu, naišli su neprijateljski tenkovi i pješadija,¹⁴ nismo mogli tada prijeći, već smo morali čekati cijeli dan i iduće noći se prebacivati. Te noći prelaz je bio težji, jer je neprijatelj tenkovima kontrolisao cestu a i pješadija je naišla i posjela sela pored kojih smo mi trebali proći, ali ipak smo uspjeli da se probijemo bez borbe između neprijateljskih posada. U Rujišku stižemo 12. II. Računali smo da ćemo moći niže Otoke kod Dobretina da se prebacimo preko Une, ali je neprijatelj zaposjeo desnu obalu Une i prelaz je bio nemoguć. Tu smo čekali još dva dana računajući da će se neprijatelj odatle povući; neprijatelj je odmah drugi dan saznao za nas i već 14. II kreće prema nama sa dvije satnije. Mi smo zaposjeli položaj iznad -V. Rujiške i neprijateljska jedna kolona naišla je na naš položaj; borba je počela oko 14 sati, u toj borbi neprijatelj je imao 7 mrtvih i 7 živih zaroblje-

¹² Riječ je o Osmoj NO brigadi Sedme divizije.

¹³ Vjerovatno Gornji i Donji Budelj.

¹⁴ Iz sastava njemačke 717 pješadijske divizije.

nih legionara, na našoj strani gubitaka nismo imali. Od plijena smo dobili 2 njemačka laka mitraljeza, 7 karabina, 3 pištolja, 1 konja natovarenih sa municijom.

Neprijatelj je doznao da smo mi sa Banije i sigurno je znao naše namjere pa je još jače kontrolisao Unu. Vidjeli smo da je tuda prelaz nemoguć i da ne vrijedi čekati. Mi smo viješili da idemo preko Sane na Kozaru, pa sa Kozare preko Une u Trokut¹⁵ i preko pruge više Majura i eto nas na Baniju. Tako smo i učinili: krenuli smo na Kozaru sa V kozarskom brigadom, i niže Kostajnice prešli Unu i 22-og bili smo na Baniji.

23. II. Izvršili smo akciju na općinu u Kukuruzarima, u općini nije niko bio, od stvari je nađena jedna pisaća mašina i nešto kancelarijskog materijala.

24. II. Bataljoni na odmoru i sređenju u Umetiću. Mečočančanima i Borojevićima. Neprijatelj¹⁶ je naišao iz Kostajnice preko Babine Rijeke i sišao u Mečočane, I bataljon nalazio se je na položaju Ratkovića Grm, II bataljon bio je u selu Borojevići, a III bataljon na položaju više Mečočana. Neprijatelj je naišao upravo do Mečočanske crkve i III bataljon je imao sjajne prilike i na bliskom otstojanju da im nanese velike gubitke, ali nije vatru otvorio čekajući da I bataljon prvi počne borbu kako je bilo naređeno, međutim I bataljon bez ičijeg naređenja napušta položaj i povlači se prema Komo govini, tako da je neprijatelj nesmetano ušao u selo. Jedna četa II bataljona, koja je upućena niz selo u slučaju potrebe da iz sela otvori vatru, naišla je na neprijatelja na oko pedeset metara, tu je počela borba na putu u selo, u toj borbi mi smo imali jednog mrtvog, tri ranjena, jednog ranjenog neprijatelj je uhvatio i odvezao za Kostajnicu, -šta je s njim da" je [bilo] ne znamo.

26. II. Snage našeg odreda izvršile su akciju na neprijateljsku satniju koja se je nalazila kao posada u selu Hajtiću više Gline; neprijatelj¹⁷ je bio jačine oko 120 domobrana. Na

" Teritorija u trouglu Sunja—Kostajnica—Dubica.

" Druga bojna Drugog gorskog združa

" Prvi sat Prve bojne. Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 203.

našoj strani u toj akciji učestvovala su dva bataljona. Napad je izvršen 26-og u 23 sata, napad je izveden po predviđenom planu i dogovoru sa zapovjednikom satnije.¹⁸ Borba je trajala svega oko 20 minuta i neprijatelj je bio razbijen. Napad je izvršio I bataljon sa dvije čete, dok je drugi bataljon bio na osiguranju prema Glini i na blokadi ceste Šašava—Glina da bi spriječio bježanje domobrana u Glinu.

U toj borbi neprijatelj je imao 10 mrtvih, 71 zarobljenog domobrana, 2 oficira i jednog vodnika.

Naši gubici u toj borbi su samo jedan mrtav i to komandir I čete I bataljona Arbutina Stanko, rodom iz V. Gradca, vrlo dobar borac i komandir, nije se nigdje naročito istakao, isti je sahranjen u svom rodnom mjestu.

Plijen u toj akciji bio je: 2 laka bacača mina sa 20 bombi, 1 teški mitraljez, 4 puškomitraljeza, 5 šmajsera, 53 karabina, jedan sanduk ručnih bombi, oko 20.000 puščanih metaka, jedna poljska kuhinja sa zapregom, 100 komada ćebadi i ostale spreme.

Vojna i politička situacija.

Za vrijeme ofanzive, dok smo se borili i povlačili preko Banije, borbenost i moral kod partizana bila je dosta dobra, a i disciplina bila je prilična, ali prelaskom u Bosnu moral i borbenost kod partizana opala je; na sve to po malo uticala je i slaba ishrana, što Banovci nisu naučili, a naročito partizani našeg odreda koji nisu imali još tako većih pokreta do sada. Povratkom nazad na Baniju i poslije ove uspjele akcije u Hajtiću stanje se popravlja.

Sadašnji raspored naših bataljona.

Raspored bataljona je sljedeći: I bataljon nalazi se na Glinskom srezu, II bataljon nalazi se na Dvorskom srezu a III bataljon nalazi se na Petrinjskom i Kostajničkom srezu. Bataljoni su upućeni na svoje sektore poslije izvedene akcije u Hajtiću da bi se malo sredili jer ima dosta bolesnih drugova koje treba zamijeniti i da bi se malo odmorili. Poslije toga mislimo bataljone prikupiti i vršiti akcije sa čitavim odredom,

Zdenko Saršon

Ishrana, odjeća i obuća.

Ishrana partizana vrši se iz ekonomata kuvanjem na zajedničkom kazanu, hrana je dosta dobra. Odjeća i obuća partizana dosta je slaba, naročito obuća je slaba, jer i ono što je valjalo potrgano je u Bosni, tako da sada imamo oko 100 partizana potpuno bosih.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Dušan Jandrić

Komandant:
Milan Trninić

PREGLED BROJNOG STANJA DVANAESTE NOU BRIGADE
OD 3 OŽUJKA 1943 GODINE¹

SPISAK

Datum: 3. marta 1943

J E D I N I C E		Brigada				1 Bataljon							
		Intendantura	Sanitet	Diverz. grupa	Agitprop	Stab	Intendantura	Sanitet	1 četa	2 četa	3 četa	S v e g a	
Po spi- sku	Muških	7	5	57	23	9	101	6		129	97	93	325
	Ženskih			31		1	32			6	4	5	15
U rashodu	Muških							1		56	29	20	106
	Ženskih									1			1
Na licu	Muških	7	5	57	23	9	101	5		73	68	73	219
	Ženskih			31		1	32			5	4	5	14

Muški priraštaj													69
Ženski													11
Muški manjak						3							
Žen»ki													

Polit, komesar:
Grbić Čedo

¹ Original, u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 3—2/1, k. 892.

BR. 1

XII Brigada N.O.V. Hrvatske

II Bataljon						III Bataljon						IV Bataljon						Ukupno u brigadi			
Štab	Intendantura	Sanitet	1 četa	2 četa	3 četa	Svega	Štab	Intendantura	Sanitet	1 četa	2 četa	3 četa	Svega	Štab	Intendantura	Sanitet	1 četa		2 četa	3 četa	Svega
6	6		66	70	67	215	6	8		89	94	91	274	5			79	80	60	224	1139
			5	5	3	13	1			3	3	4	11				2	1	3	6	77
	1		3	3	1	8				28	30	30	88	1			11	34	3	49	163 ²
																					1
6	5		63	67	66	207	6	8		61	64	61	200	4			68	46	57	175	902
			5	5	3	13	1			3	3	4	11				2	1	3	6	76

						15															84
						7							3								
													8								11

Komandant:
Antolović Josip

² Pogrešno zbrojeno. Treba: 251.

BR. 12

**UPUTSTVO ŠTABA ČETVRTE DIVIZIJE NOV I PO HRVAT-
SKE OD 5 OŽUJKA 1943 GOD. PODREDENIM JEDINI-
CAMA O NEKIM NEDOSTACIMA I O NAČINU IZVOĐENJA
OBUKE SA BORCIMA¹**

**STAB
IV DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
HRVATSKE**

Broj: 293/1943

dana 5 marta 1943 u 17.20 h.

Naređenje za planski rad s borcima

ŠTABOVIMA XII, XVI i XVII BRIGADE

Položaj

Dragi drugovi!

Od formiranja naše Divizije² pa do danas mi smo izvršili više akcija, mi smo uništili i izbacili iz stroja mnogo neprijateljskih vojnika, mi smo oteli od neprijatelja dobar broj karabina, puškomitraljeza, mitraljeza i municije. To su činjenice. Međutim, vodeći svoje jedinice iz akcije u akciju i osmatrajući ih u borbi, mi smo mogli uočiti mnoge naše nedostatke i doći do zaključka da bi nakon odklanjanja istih naši borci mogli učiniti daleko više i da bi naši uspjesi mogli biti daleko veći ako bismo odклонili neke nedostatke koji to priječe.

Na našim savjetovanjima mi smo već više puta uočili gdje leže te prepreke našeg potpunog uspjeha i konstatovali smo da pored nedostataka u tehničkim sredstvima za likvidaciju uporišta, te pored nedovoljnog iskustva i znanja kod našeg nižeg komandnog kadra, leži razlog tome dobrim dijelom i kod naših mladih i neiskusnih boraca.

Već mnogo puta imali smo prilike vidjeti da je moral i borbenost naših mladih boraca u borbi upravo za divljenje, ali isto tako pokazalo se da to samo za sebe nije dovoljno da

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 7—1/1, k. 892.

* Vidi tom V, knj. 10. dok. br. 48. 49. 70 i 87.

se s jedne strane potpuno uspije likvidirati neprijatelja, a s druge strane da se izbjegne velikim našim gubitcima u ljudstvu i oružju.

Jednom riječi: našim borcima potrebno je dati što prije i što je moguće u većoj mjeri vojničkog znanja, u prvom redu iz borbene obuke.

Zato je ovaj štab riješio da štabovima brigada daje sugestije, upute i naređenja kako i u čemu treba obučavati naše borce, a štabovi brigada dužni su to dalje razrađivati, detaljizirati, izdavati štabovima bataljona, koji će uz pomoć štabova brigada te upute i naređenja provoditi u djelo.

Istina je da je za svaku vojsku najbolja škola sama borba, ali je istina i to da je naš propust i naš grijeh prema našoj borbi, vojsci i narodu ako se ne koristimo u borbi stečenim iskustvima, i ako ta iskustva smjesta ne prenosimo na naše borce i naše niže rukovodioce. Ne smijemo dozvoliti da se jedanput učinjena greška opetuje kod naših boraca i da zbog toga trpimo nepotrebne gubitke. Dužnost je svih rukovodilaca da, pored upravljanja borbom, uočavaju, pamte i bilježe sve nedostatke i greške koje su učinile naše jedinice u borbi. Niži rukovodioci da s borcima poslije borbe prodiskutuju o toku borbe i da skrenu pažnju borcima na učinjene pogreške. Isto tako da odmah poslije borbe referiraju svojim višim rukovodećim drugovima koji se ne nalaze u prvoj borbenoj liniji o svemu što su u borbi uočili dobro ili loše. Viši rukovodioci da sakupljaju, sređuju i planski razrađuju sakupljeni materijal i da odmah daju nižima upute što, kako i koliko treba raditi s borcima da te upute usvoje i da se u praksi imaju tim služiti.

Osim toga treba planski (ali ratnim tempom!) obučavati borce u pitanjima iz borbene obuke koja su se već odavno iskustvom pokazala potrebna i korisna i koja su prešla u stalnu vojnu nauku. To su, među ostalim, pitanja pravilne upotrebe svog oružja, izviđačke patrolne službe i stražarske službe koje treba u prvom, planu da razradimo s našim borcima.

Prvo i jedno od najvažnijih pitanja jest pravilna upotreba svog oružja (brzo punjenje i pražnjenje, nišanjenje, uklanjanje zastoja itd.). Ne smijemo dozvoliti da 'se opetuje slučaj iz borbe- kod Okučana³ kad jedan puškomitraljezac napušta svoj položaj i povlači se do divizijske rezerve samo zato

³ Vidi tom V, knj. 11, dok. br. 76.

što on i drugi oko njega ne znaju odkloniti zastoje u puško-mitraljezu.

Zatim pitanje patroliranja. Naše daleko isturene izviđačke patrole kako za vrijeme borbe, tako i za vrijeme odmora nadopunjuju našu informativnu službu ili je ponekad i potpuno zamjenjuju. No nužno je obučiti borce u tom kako se pravilno vrši ta patrolna služba. Malo ili ništa ne vrijedi patrola koja, na primjer, vidjevši negdje raketu vraća se kompletna natrag s raportom da ide banda. Prije odašiljanja patrole potrebno je, pored ostalog, uvijek odrediti vođu patrole koji je odgovoran za izvršenje zadatka, dati mu konkretan zadatak i uvijek upute kako će najbolje izvršiti taj zadatak. Najhitnije je kod izvršenja zadatka izviđačke patrole da uhvati kontakt s neprijateljem i da ga stalno održava. Izvještaj koji se odmah nakon toga šalje samo po jednom ili dvojici drugova, mora sadržavati, pored ostalog, približan broj neprijateljske vojske, njen raspored, pravac kretanja i eventualne namjere.

Isto tako važno je za sigurnost naših boraca i štabova pri odmoru valjano i pravilno vršenje stražarske službe. Pored svih opomena i pouka usmenih i pismenih ovog štaba, a i štabova brigada, primjećuje se da u 80% slučajeva naši borci ne umiju da vrše pravilno stražarsku službu. U ratno vrijeme jedan od najhitnijih momenata, osobito kod vanjskih straža, jest to da si stražar izabere valjan zaklon barem od oka, ako ne može uvijek od metka. Treba uvjeriti borce da, vršeći svoju stražarsku dužnost, treba uvijek da polaze sa pretpostavke da im prilazi neprijatelj.

Da bi se dakle temeljito obučilo borce, pored ostalog, u te tri osnovne stvari: brza i pravilna upotreba vlastitog oružja, patrolna služba i stražarska služba, štabovi brigada treba odmah da stvore detaljan plan sa uputama i dostave ih štabovima bataljona. da se u roku od tri sljedeća dana (do 8. III. o. g. zaključno) obrade sa svim borcima ta pitanja.

Ukoliko komandanti bataljona nemaju u tom pogledu dovoljno znanja (osobito što se tiče same metode obuke), treba da to učini komandant brigade, odnosno njegov zamjenik ili načelnik štaba.

Za uspjeh pri toj obuci važno je da se uvijek partizanima objasni zašto se to baš tako treba raditi i kakve štetne posljedice ima ako se tako ne radi. Svako pitanje popratiti konkretnim slučajevima iz naše borbe.

Da ne bi obuka postala monotona, jednolika, i potom dosadna, treba istovremeno obučavati borce i u drugim nekim stvarima, na primjer iz egzercira, ali glavno težište položiti na spomenuta tri pitanja.

Sva ta pitanja izvoditi što je moguće više u vidu praktične obuke. Na primjer: poslati unaprijed jedan vod negdje na neku kosu, u šumu ili na cestu sa zadatkom da se kreće u izvjesnom marševskom ili borbenom poretku, a zatim poslati jednu izviđačku patrolu sa zadatkom da to izvidi i da o tom podnese izvještaj.

Napominjemo štabovima brigada da se ne treba ustaviti na samom svom naređenju bataljonima, nego stalno kontrolisati njegovo izvršenje i pri izvršenju na umjestan način pomagati našim mladim vojnim rukovodiocima.

Ovaj štab sa svoje strane vršiće također kontrolu po tome.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zamjenik komandanta:
M.⁴ Jerković

BR. 12

**PISMO ŠTABA PRVOG KORPUSA NOV I PO HRVATSKE
OD 5 OŽUJKA 1943 GOD. ŠTABU BANIJSKOG NOP OD-
REDA O DOSTAVLJANJU IZVJEŠTAJA O POSTIGNUTIM
USPJESIMA JEDINICA KORPUSA U TOKU ČETVORTE
NEPRIJATELJSKE OFANZIVE¹**

5. III. 1943

ŠTABU BANIJSKOG ODREDA

Potvrđujemo primitak vašeg dopisa od 24. II. o. g.

Mi smo vam pred izvesno vrijeme uputili jedan dopis u kome smo tražili da nam uputite operativni, informativni i politkomesarski izvještaj. Ujedno smo vam javili da uspostavite vezu sa Kordunaškim odredom, koji se čitav nalazi na svome sektoru. Isto tako da uspostavite vezu sa načelnikom Štaba Korpusa², koji se također nalazi na Kordunu.

Situacija u Lici slijedeća je: Talijani su se nakon bitke kod G. Lapca³, u kojoj je bio razbijen jedan talijanski puk, gdje je zaplijenjeno mnogo oružja i municije, počeli povlačiti i ovih dana izvršili su još jedan napad na sela uz prugu, Mogorić i Vrebac⁴, koja su popalili. I ovdje su naše jedinice u borbi sa Talijanima zaplijenile između ostalog 2 tenka, sa 4 mitraljeza, 8 p. mitraljeza. 3 t. mitraljeza, 60 pušaka i 15000 metaka, kao i ostale ratne spremlje. Neprijatelj je imao 150 mrtvih. Borbi na ostalim sektorima Like nije ovih dana bilo.

Ovih dana Talijani su počeli napuštati južni dio Like⁵. Vlast u mjestima preuzimaju ustaše i domobrani. Četnici, kod kojih se osjeća velika pometnja, neki odlaze u sjevernu Dalmaciju i tamo se koncentrišu, a neki opet sa puškama bježe u svoja sela i šume.

¹ Dokumentat, bez potpisa, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 19/1, k. 419.

² Bogdan Oreščanin

³ Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 89 i 90.

⁴ Vidi dok. br. 4 i 50.

⁵ Talijani su tada napustili sljedeća mjesta: Vrebac. Bruvno, Mazin, Srb, Veliku Popinu i dr.

Naše jedinice koje su vodile teške odbranbene bojeve odmaraju se i pripremaju za ofenzivu⁸, koja će naskoro doći. "U čitavoj ofenzivi⁷ jedinice I Hrvatskog korpusa zaplijenile su 8 tenkova ispravnih, među njima i 1 teški tenk od 15 tona. Zaplijenjeno je nekoliko desetaka t. mitraljeza, p. mitraljeza i dosta ostalog ratnog materijala.

Kao što smo vam već rekli, povežite se sa Kordunaškim odredom, jer postoji mogućnost da ćete moći izvršiti neke akcije zajednički. Bilo bi dobro da vaša diverzantska grupa koju imate bude aktivna na glavnoj pruzi. Prugu Petrinja—Glina, koju je neprijatelj navodno počeo da popravlja, morate ponovo rušiti i ne dozvoliti da se promet sa istom uspostavi⁸. Kao što ste i sami javili, potrebno je da izgradite i jednu bolnicu u Samarici kraj koje ćete imati gotove zemunice za smještaj ranjenika u slučaju dolaska neprijatelja. Isto tako spremajte magazine sa hranom, a izvijestite nas da li su pali magazini koji su na Baniji već prije postojali.⁹

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

Komandant:

• Vidi dok. br. 10, 17, 33, 37 i 59.

* Riječ je o Četvrtoj neprijateljskoj ofanzivi.

⁸ i • Vidi dok. br. 38.

BR. 12

**ZAPOVIJEST ŠTABA OSME DIVIZIJE PRVOG KORPUSA
NOV I PO HRVATSKE OD 5 OŽUJKA 1943 GOD. PODRE-
ĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA ČETNIKE U DO-
NJEM BABINOM POTOKU I U CRNOJ VLASTI¹**

**STAB VIII DIVIZIJE I KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE**

HRVATSKE

Op. br. 11.

dne 5-III-1943 g.

u 23 h

(VRATIMO NEPRIJATELJU UDARAC ZA UDARAC)

Z A P O V I J E S T

(Sekcija: Gospić 1 : 100.000)

Prema prikupljenim podacima neprijateljske posade na-
laze se u slijedećim mjestima:

Rudopolje-stanica: oko 200 Talijana² koji su smješteni
u staničnim zgradama i po bunkerima. Ograđeni su žicom i
dobro utvrđeni. Težeg naoružanja nemaju, a ostalo naoružanje
nije poznato.

Selo Rudopolje: 120 četnika, sa naoružanjem: 5 mitra-
ljeza, 3 puškomitraljeza i puške. Utvrđeni su u školi, a ispred
škole imaju 3 bunkera. Ograđeni su jednostrukom žicom.

Donji Babin Potok: 100 četnika, sa naoružanjem: 6 mi-
traljeza, 3 puškomitraljeza, 2 laka bacača i puške. Smješteni
su u 5 zgrada koje su utvrdili i ogradili žicom, a pored toga
imaju 4 bunkera i to: 2 na brdu Metla a dva u neposrednoj
blizini kuća.

Crna Vlast: 160 četnika, naoružanih sa 6 mitraljeza, 2
puškomitraljeza, 1 lakim bacačem i puškama. Utvrđeni su u
crkvi, školi i popovom stanu, koje su povezali sa cik-cak
rovovima.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-
istoriskog instituta pod reg. br. 2/1, k. 826 A.

² Željezničku stanicu Rudopolje branila su dva eskadrona Osam-
naestog divizionu „Vittorio Emanuele“.

Vrhovine: oko 1000 Talijana³ i 130 četnika. Naoružani su sa 2 haubice, 4 brdska topa, većim brojem bacača mina, mitraljeza, puškomitraljeza i pušaka. Razmješteni su i utvrđeni u samom mjestu, na stanici i na brdu Panos imaju svoju posadu sa osmatračnicom. Dobro su utvrđeni i ograđeni žicom.

Veliki Tunel kod Vrhovina čuva 13 Talijana, naoružanih sa jednim puškomitraljezom i puškama.

Zalužnica: 200 četnika, sa naoružanjem: 4 mitraljeza, 6 puškomitraljeza, 2 laka bacača mina i puške. Nalaze se u crkvi, popovom stanu i kući Mare Miščevića. Imaju više bunkera i dosta su dobro utvrđeni.

[Želj.] stanica Sinac: 100 Talijana⁴, sa naoružanjem: 10 mitraljeza, 10 puškomitraljeza, 1 laki i 1 teški bacač i puške. Utvrđeni su na samoj stanici.

Selo **Sinac:** 105 domobrana⁵ i 7 žandara, sa naoružanjem: 1 mitraljez, 2 puškomitraljeza, 3 šmajsera i puške. Stanuju u školi, crkvi, žandarskoj kasarni i u još dvije kuće gdje su se utvrdili.

Moral kod četnika uslijed našeg uspješnog razbijanja ofanzive je dosta slab, a među njima ima veći broj prisilno naoružanih.

Naša divizija dobila je zadatak da uz pripomoć jednog dijela snaga II udarne brigade" napadne i razoruža četnike u Donjem Babinom Potoku i Crnoj Vlasti, te da poruši prugu između stanica Janjče i Lešće.

Za izvršenje prednjeg

NAREĐUJEM:

1. VI brigada⁷ ojačana **Zadatak:** sa jednim bataljonom naša jednim bataljonom II pasti četničku posadu u Crnoj udarne brigade, pratećom Vlasti sa jugozapadne i jugoistočne strane. Sa dva bataljona postaviti osiguranje prema Rudop-

Komanda: Štab VI brigade. Iju i Vrhovinama i to: od k. 827 preko ceste Babin Potok—Vrhovine na [M.] Obijaj (k. 835), zatim od Obijaja preko ceste Babin Potok—Vrhovine na zaselak

³ Iz sastava divizije „Re“.

⁴ Jedna četa Šestog posadnog bataljona divizije „Re“.

⁵ Jedna satnija iz sastava Dvanaeste pješačke pukovnije.

⁶ Druga NOU brigada Šeste divizije NOV i PO Hrvatske.

⁷ Šesta NOU brigada Pete operativne zone.

sjeverozapadno od crkve ispod kote 1074. Minirati cestu Babin Potok—Vrhovine ispred raskrsnice Crna Vlast—Babin Potok—Vrhovine.

Sa bataljonom II udarne brigade koji je pridodat osigurati bok i leđa od Vrhovina i zaposjesti položaje od k. 1074 do k. 1082, te vršiti fingirani napad na brdo Panos sa jednom četom toga bataljona i time vezati neprijateljsku vatru za sebe.

Topove i teške bacače postaviti ispod zaselka Pupovci, protukolske topove postaviti na takva mjesta odakle mogu tući neprijatelja i sa svima tući školu, crkvu i popov stan.

Jedan bataljon zadržati u rezervi kod štaba brigade.

Veza:

Sa XV brigadom vezu održavati telefonom preko Štaba divizije, kuririma na k. 910 (kod Trtica) i kod Perušića (k. 765).

Komandno mjesto u prvo vrijeme ima biti ispod k. 827, a kasnije prema nahodenju.

2. XV brigada ojačana sa dva brdska topa 65 mm i tri tenka.

Komanda: Stab XV brigade.

Zadatak: Sa jednim bataljonom napasti četničku posadu u Donjem Babinu Potoku sa južne i jugoistočne strane.

Sa dva bataljona postaviti osiguranje prema Vrhovinskom Rudopolju i stanici, tj. od k. 920 na k. 970, 913 i 765, sa zadatkom da slomi svaku eventualnu pomoć koja bi bila pružena neprijatelju od željezničke stanice Rudopolje i sela Rudopolje. Pored toga postaviti zasjedu pored Babinog Potoka duž puta, sa zadatkom da onemogući

eventualno bještvo četnika iz njihove kasarne u zaselak ispod Perušića i prema Rudopolju. Ove zasljede trebaju napraviti sebi zaklone odmah po zauzimanju položaja, tako da ne bi bile tučene našim kuglama lutalicama od Metle.

Jedan bataljon zadržati u rezervi kod Štaba brigade.

Bateriju brdskih topova postaviti kod slova „T“ od riječi Potok i tući neprijateljska uporišta. Bateriji brdskih topova dati osiguranje jačine jedne čete.

Tenkove ostaviti do početka artiljerijske vatre kod Čudina Klanca, a čim počne artiljerijska vatra imaju da se krenu cestom do jedan kilometar isDred samoga miesta odakle će krenuti u naDad kad Drestane artiljerijska vatra. Tenkovi imaju da ruše bodljikavu žicu i tuku svojom vatrom neprijateljska unorišta.

Veza:

«

Sa VI brigadom vezu održavati telefonom preko Štaba divizije i kuririma na k. 910 i kod Perušića. Mjesto Štaba brigade nalaziće se u početku borbe u prvim kućama zapadno od k. 901, a kasnije će se nomieriti nanrii^d Drema potrebi i prethodno obavijestiti Štab divizije.

3. II udarna brigada

Zadatak: Prema usmenom dogovoru od 5. III. 43, tj. sa dva bataljona rušiti željezničku prugu i sakuDliati telefonsku žicu između ž. stanice Lešće i [ž. st.] Janjče. Jedan bataljon uputiti pod komandu VI brigade radi osiguranja od Vrhovina.

4. Teške mitraljeze postaviti na najpogodnija mjesta odakle će se moći tući neprijateljska uporišta, a isto tako organizirati aktivnu protiviavionsku odbranu.

5. Štabovi brigada osigurače saradnju tenkova, artiljerije i pješadije na taj način, da se pješadija pod zaštitom artiljerijske vatre podvlači k neprijatelju, osigurati vezu između topova i pješadije radi vršenja korekture, odrediti znakove za prestanak dejstva artiljerije i za juriš tenkova i pješadije. Vezu između tenkova i pješadije posvetiti naročitu pažnju i iskoristiti tenkove za lomljenje neprijateljskih uporišta i privlačenje naših boraca.

6. Prije početka napada pokidati telefonsku vezu sa kojom je neprijatelj međusobno povezan, a naročito između Crne Vlasti i Vrhovina.

7. Početak napada u noći između 6 i 7. III. 1943. Čas napada odrediće se naknadno. Prije određenog roka za napad sve jedinice imaju biti na svojim polaznim položajima.

8. Evakuacija plijena vršiće se iz Donjeg Babinog Potoka u Gornji Babin Potok, a iz Crne Vlasti za Turjanski. Odrediti specijalna odjeljenja koja će imati brigu za evakuaciju, a borci se ne smiju zadržavati, već produžavati svoje napredovanje. Sve zarobljenike svezati i sprovoditi pod stražom u selo Trnovac.

9. Divizijska prihvatna bolnica nalaziće se u Gornjem Babinom Potoku, a brigadna prihvatilišta u blizini štabova brigada, u kući koja je zaklonjena od neprijateljske vatre.

10. Suve hrane ponijeti za jedan dan i za to se blagovremeno postarati preko svojih intendantata.

11. Znaci raspoznavanja i ugovoreni znaci dostaviće se naknadno.

12. Štabovi brigada uputiće u Stab divizije po 4 kurira koji moraju znati gdje je smješten Stab brigade.

13. Stab divizije nalaziće se u zaselku Trtice.

14. Po izvršenom zadatku brigade će se smjestiti i to:

XV brigada u Gornjem i Donjem Babinom Potoku, a VI brigada u Crnoj Vlasti, zaselak Bogdanović, Pupovci, a dva bataljona u Hinićima i Turjanskom.

Bataljon Druge udarne brigade uputiti u sastav njegove brigade.

15. Zgrade će se paliti [samo] po naređenju Štaba divizije.

Prilikom stanovanja osigurati se mrtvim stražama i daljim patrolama prema neprijatelju i to svaka brigada u svom

pravcu. Patrole moraju stalno krstariti u raznim pravcima. Predviditi položaje za odbranu u slučaju neprijateljskog napada i iste utvrditi za odbranu. Stalnim patrolama održavati vezu između jedne i druge brigade.

Civilima zabraniti prilaz za vrijeme operacija u mjesta gdje se vode borbe.

Prijem zapovjesti potvrditi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
SI. otsutan

Komandant:
V. Cetković⁸

(M. P.)»

Dostavljeno: Štabu I korpusa na znanje.
Štabu II, VI i XV brigade i komandiru prateće čete¹⁰ i brdske baterije¹¹ na postupak.

PRILOG ZAPOVIJESTI BROJ 11/43

Referentima saniteta VI i XV brigade

Sanitetska služba prilikom akcije na Donji Babin Potok i Crnu Vlast biti će organizovana na slijedeći način:

1. 1. Brigadna previjališta obrazovaće se uz štabove brigada.

2. Divizijska prihvatnica nalazit će se u Gornjem Babinom Potoku.

3. U Turjanskom nalazit će se trijažni centar za ranjenike iz VI brigade i II udarne brigade.

II. Evakuacija ranjenika mora da bude što hitnija i to:

Od brigadnog previjališta XV udarne brigade cestom pravo u divizijsku prihvatnicu u Gornjem Babinom Potoku.

Od VI i II udarne brigade sve ranjenike slati u trijažni centar u Turjanskom, odakle će se lakši ranjenici upućivati u Trnovac, a teži u divizijsku prihvatnicu Gornji Babin Potok.

* Narodni heroj Vlado Cetković. Poginuo 20 listopada 1944 god. kao komandant Osmog korpusa NOV i PO Jugoslavije.

⁸ Okrugli pečat: kao u zaglavlju.

¹⁰ Rade Dobrosavljević

¹¹ Stanko Svilar. Poginuo na Kneji kod Plaškog 1944 god., kao ikomandant brdske baterije Osme divizije.

(Ovaj centar u Turjanskom organizovati će referent saniteta Divizije.)

III. Referenti saniteta brigada pobrinuće se:

1. da mobilišu pri svojim previjalištima dovoljan broj kola za hitnu evakuaciju ranjenika;

2. da se preko brdovitih terena i loših puteva svi teži ranjenici prenose na nosilima (VI i II brigada);

3. da ranjenici budu dobro opremljeni pokrivačima, te da imaju pratioce do trijažnog centra, odnosno do divizijske prihvatnice.

IV. Referenti saniteta brigada voditi će za vrijeme ove operacije naročitu kontrolu rada bataljonskih bolničara i po završenoj akciji podnijeti će ovome štabu izvještaj o radu svakog pojedinog bataljonskog bolničara u ovoj akciji.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Referent saniteta
VIII divizije:
D-r S." Cetković

" Slava

BR. 12

IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDAMNAESTE NO BRIGADE OD
5 OŽUJKA 1943 GOD. ŠTABU ČETVRTE DIVIZIJE NOV I
PO HRVATSKE O BORBAMA KOD MALE TRNOVITICE I
PAVLOVCA*

STAB
XVII BRIGADE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
HRVATSKE
Broj: 169/43
Dana: 5. III. 1943 9.40 sati

Desetodnevni izvještaj

ŠTABU IV DIVIZIJE N.O.V.H.

Na položaju

1.) Dana 27. II. 1943 jedinice naše Brigade krenule su, po naređenju Štaba IV divizije, prema Bilo Gori. Sve jedinice skupile su se u selu V.² Mlinska i pošle preko Trnovitičkih Vinograda u pravcu V.¹ Barne. Banditske snage⁴ koje su se nalazile u Trnovitici krenule su da nas napadnu. Jedan dio snaga banditske vojske postavio nam je zasjedu u šumi više M.⁵ Trnovitice. Jedinice našeg I bataljona koje su išle u prethodnicu na vrijeme su opazile neprijateljsku zasjedu, razvile se u strijelce i u jurišu razbile neprijateljsku zasjedu. Neprijatelj je bio razbijen, ali je ipak sa jednim dijelom snaga kontrolisao prelaz preko rijeke⁶ ispred M. Trnovitice; mi smo morali promijeniti pravac kretanja i pošli smo preko sela N.⁷ Ploščica—Dražica—pruga Garešnica—V. Pisanica—Ladislav—pruga Grubišno Polje—V. Grđevac—Pavlovac—V. Barna.

Na prelazu ceste V. Zdenci—Pavlovac naš II bat., koji je bio prethodnica kolone, postavio je zasjedu na cesti i sačekao

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 6/2, k. 907.

² Velika

¹ Velike

* Odnosi se na dijelove Prve gorske divizije. Vidi dok br. 31.

* Male

* Trnovitice

* Nova

neprijateljski kamion, koji je vozio municiju i mine za minobacač 81 mm. Jakom vatrom iz naših pm⁸ posada u kamionu bila je uništena i plijen je pao u naše ruke.

Iz V. Barne krenuli smo za Topolovicu i Gakovo gdje smo se zadržali tokom dana 28. II. 1943 i noću 28 na 1. III.

Iz Topolovice i Gakova krenuli smo za Voćin i na tome putu nismo se nigde sukobili sa bandom.

2.) U međuvremenu od 25. II. 1943 do 5. III. 1943 jedinice naše Brigade zarobile su slijedeći plijen:

- 1 pm
- 1 šmajser
- 17.000 mauzer metaka
- 120 granata za minobacač 81 mm
- 50 defanzivnih bombi
- 12 okvira za pm
- 2 bandita i druge stvari.

3.) U razdoblju od 10 dana neprijatelj je imao 10 mrtvih koje je ostavio na bojnom polju. Njegovi gubitci su daleko veći i u mrtvima i u ranjenima, ali ih je banda uspjela izvući.

4.) Za 10 dana mi smo imali 3 ranjena druga. Prilikom prebacivanja ranjen je drug Seljo,⁹ nepažnjom jednog druga, koji je likvidirao bandita. Imena ranjenih drugova dostaviti će referent saniteta¹⁰ ove Brigade.

5.) Naknadno umrlih od rana nema.

6.) Kako nismo imali gubitaka u mrtvima, smrću heroja nije niko pao.

U zasjedi kod Pavlovca treba pohvaliti držanje puškomitraljesca III čete II bataljona druga Miščevića, koji je stao nasred ceste i iz stojećeg stava sa puškomitraljezom dotukao bandite u kamionu i time doprineo da plijen padne u naše ruke.

7.) Maršrutu koju smo imali u toku posljednjih dana izveli smo, u glavnom, po planu. Prilikom, borbi sa bandom opazili su se nedostaci, kao n.pr. nedisciplina vatre, trčanje u koloni onda kad ne treba, bježanje iz kolone i slično. Nedostatke smo na vrijeme uočili i po svim tim pitanjima dali pismene upute našim bataljonima.

8.) U svim borbama prilikom posljednjeg prebacivanja utrošili smo 1000 metaka. Gubitka u oružju nismo imali, jedino

⁸ Puškomitraljeza

" Milan Popara

¹⁰ Ekrem Maglajlić

što nam je još prilikom akcije na Garešnicu¹¹ sa našim ranjenicima¹² otišlo 12 karabina.

9.) Za vrijeme odmora sa našim jedinicama radi se i vojnički i politički. Drugovima se pokazuje kako treba da se hvataju zakloni, napadaju utvrđene kuće i rovovi, zauzimaju ćuvici, a pored toga uči ih se pravilnom vršenju stražarske i patrolne službe, kretanju u marševanju i upoznavanju sa svim vrstama oružja.

Moral kod naših drugova je na visini, disciplina i borbenost također.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pol. komesar,
Krajačić Joco¹¹

Komandant,
Radojica Nenezić

(M. P.)^u

¹¹ Vidi dok. br. 31.

¹¹ Ovi ranjenici upućeni su u bolnicu na Papuku.

¹² Poginuo 1945 god. nesrećnim slučajem, kao politički komesar Dvanaeste divizije.

^u Okrugli pečat: kao u zaglavlju.

BR. 12

PISMO ŠTABA OSME DIVIZIJE PRVOG KORPUSA NOV
I PO HRVATSKE OD 6 OŽUJKA 1943 GOD. STARJEŠINA-
MA PODREDENIH JEDINICA O NEKIM NEDOSTACIMA
I STEČENIM ISKUSTVIMA U ČETVRTOJ NEPRIJATELJ-
SKOJ OFANZIVI¹

STAB VIII DIVIZIJE
I KORPUSA N.O.V. HRVATSKE
Dne 6. III. 1943.

SVIM STARJEŠINAMA VIII DIVIZIJE

Protekla ofanziva² na naš oslobođeni teritorij bez sumnje je predstavljala do sada najozbiljniji i najodlučniji pokušaj neprijatelja da nas uništi. Nije potrebno naglašavati prema tome da razbijanje te ofanzive koje je uslijedilo pred nekoliko dana predstavlja baš jedan od najvećih uspjeha narodno-oslobodilačke borbe od njenog početka. Međutim, taj uspjeh nije potpun i on upravo ne može biti potpun, ako ćemo mi i dalje trpiti one nedostatke u redovima naše vojske koji su se u toku napornih i krvavih borbi ove ofanzive ispoljili i koji su nam, uprkos činjenice da smo ofanzivu razbili, osujetili da neprijatelju zadamo udarce koje smo mu mogli i morali zadati. —

Pronicljivost u uočavanju tih nedostataka, a zatim energično nastojanje na njihovoj likvidaciji treba ovog momenta da stavimo u prvi red. U tome će se upravo ovog časa i ogleđati ozbiljnost naš rukovodilaca, ozbiljnost koja treba da opravda povjerenje koje nam daje naš napaćeni narod i naši bezgranično odani borci. —

Mi moramo prije svega sagledati karakteristike protekle ofanzive, jer su one odredile naše zadaće u njoj, a prema tim zadacima se tek mogu utvrditi naši uspjesi, a i naši nedostaci. —

Dva momenta predstavljaju osnovne karakteristike protekle neprijateljske ofanzive, koji su upravo usloveli naše zadatke u njoj. —

¹ Mikrofilm u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. H. 4/541—544.

² Riječ je o Četvrtoj neprijateljskoj ofanzivi. Vidi tom V, knj. 12., dok. br. 89 i 90.

1. Momentalni odnos antifašističkog i fašističkog fronta, koji se izrazio u defanzivi fašizma, prvoj istovremeno fašističkoj defanzivi na njegovim svim spoljnim frontama od početka rata, defanzivi koju je tako odlučno odredila u historiji ratova nezapamćena ofanziva naše bratske Crvene armije. Samim time je opasnost II fronta za fašiste postala veća nego ikada, a naš oslobođeni teritorij se ispoljio kao stvarni drugi front, kako po perspektivi daljnjeg jačanja narodno-oslobodilačkog pokreta, tako i po mogućnosti iskrcavanja savezničkih snaga. —

Dati prema tome u ovoj ofanzivi neprijatelju takve udarce koji će nas potvrditi kao stvarnu snagu drugog fronta i time pokazati našim saveznicima, a i čitavom svijetu da smo stvarna antifašistička snaga i kao takva vrijedna pomoći i priznanja, a samim time zadati najodlučniji udarac svim izdajnicima naših naroda. To je naš prvi osnovni zadatak u ovoj neprijateljskoj ofanzivi. —

2. Golemi uspjesi narodno-oslobodilačke borbe u posljednje vrijeme, ogroman oslobođeni teritorij, AVNOJ, golemi porast naših jedinica i njihove udarne snage visoko su podigli autoritet i povjerenje naših naroda u narodno-oslobodilačku borbu, povjerenje da ga naš pokret, naša hrabra vojska može bolje zaštititi od fašističkih krvnika nego ranije, povjerenje koje je bilo opravdano u odnosu na naše snage. —

Dati neprijatelju u toku ove ofanzive takve udarce koji će opravdati to povjerenje i nadu naših naroda bio je naš drugi osnovni zadatak, zadatak koji je između ostalog bio presudan za daljni uspješan razvoj narodno-oslobodilačke borbe, presudan za daljnu likvidaciju uticaja izdajnika svih reakcionarnih klika na naš narod.

Ovi politički zadatci diktirali su i vojničku taktiku naših jedinica u ovoj neprijateljskoj ofanzivi, taktiku koja prelazi granice partizanskog načina ratovanja koje smo do sada primjenjivali u neprijateljskim ofanzivama. Radilo se o tome, da se neprijatelju dade najjači mogući i što dulji otpor. To se je moglo postići samo tako da svaku stopu naše zemlje neprijatelj što skuplje plati, t.j. moralo ga se tući tamo gdje se nalazio — u nastupanju. Ovaj otpor nije bio postavljen bezuslovno, t.j. pod opasnošću uništenja naših jedinica. Kruta frontalna borba se trebala izbjegavati i zamjenjivati elastičnim borbama sa jakim manevrom na bokove i leđa neprijateljskih kolona. Na taj način' neprijatelju zadajemo najjače udarce, iscrpljujemo i otupljujemo njegovu udarnu snagu, štitimo i dajemo vremena narodu za spremanje hrane i povlačenje. Takve za-

datke su pred nas i postavila naša viša politička i vojna rukovodstva. —

Iz prednjih momenata vide se i ciljevi neprijatelja u njegovoj protekloj ofanzivi. Uništiti naš slobodni teritorij i time smanjiti opasnost drugog fronta, a ujedno likvidirati žarište iz koga plamen oslobodilačkog rata zahvata sve porobljene narode Evrope. Iz ovoga se vidi međunarodni karakter ove protekle neprijateljske ofanzive za razliku od svih ranijih. Učestvovanje gotovo isključivo okupatorskih snaga, njemačkih i italijanskih trupa, to potvrđuje. —

Zašto ofanziva nije uspjela i pored toga što je neprijatelj uspio da okupira veliki dio oslobođenog teritorija?

1. Zato, jer [je] politika i stav našeg višeg političkog i vojnog rukovodstva u protekloj neprijateljskoj ofanzivi bila pravilna, što su zadatci koje smo naprijed iznijeli, a koje su naša rukovodstva postavila pred nas, tačno odgovarali interesima narodno-oslobodilačke borbe, interesima naših naroda, odgovarali stvarnim mogućnostima ostvarenja s obzirom na snage sa kojima mi raspolažemo. —

2. Zahvaljujući toj Dravilnoj politici narodne mase oslobođenog teritorija ostale su čvrsto uz narodno-oslobodilačku borbu. Odstupajući stopu po stopu naša vojska dala je narodu vremena za spremanje hrane i povlačenje, a ujedno iza svojih leđa ostavila je slobodan teritorij kamo se narod povlačio. Poslije, kad je uslijed našeg stalnog otpora otupila oštrica neprijateljskih napada i kad se on rasplinio po planinskim predjelima Like i Bosne, opasnost za narod od neprijatelja bila je u mnogom smanjena. Držeći stalno borbu sa neprijateljem mi smo svu njegovu snagu obratili na sebe, i spriječili mu time u velikoj mjeri palež i pljačku naših sela koja je osvojio. Da nije toga bilo, narod ne bi imao ni vremena, a ni kuda da se povuče, pao bi neprijatelju sav u ruke. — U tom slučaju, kako opasnost za uništenje naših vojničkih jedinica nije postojala, okupator, četnici i ostali izdajnici naših naroda, pored nasilja koje bi vršili nad našim narodom, koristili bi tu činjenicu, da odvrata narod od njegove vojske, od narodno-oslobodilačke borbe. Odstupajući zajedno sa našom vojskom, vezani krvavim jedinstvom borbe, narod i vojska osjetili su se jedno, čvrsto riješeni da prebrode sve poteškoće. —

3. Zato, što je naša vojska u ovoj ofanzivi pokazala čvrsto jedinstvo svojih redova. Napori koje su naši borci u ovim borbama izdržali nemogu se zamisliti bez bezgranične odanosti

oslobodilačkoj borbi svojih naroda. U tom smislu kod naših boraca uopće nije bilo kolebanja. Pravilna politika našeg višeg političkog i vojnog rukovodstva još je više ojačala i onako čvrste redove naših boraca. —

Kakav značaj ima slom ove neprijateljske ofanzive, kako će se ona odraziti kod slobodoljubivih naroda svijeta, kako na oslobodilačku borbu naših naroda, a kako na naše neprijatelje?

Prije svega ona će značiti potvrdu naše narodno-oslobodilačke borbe, njenog antifašističkog karaktera u međunarodnom opsegu. U toku same ofanzive razbojnička fašistička štampa i radio morali su priznati veliki otpor naših jedinica i ogroman broj žrtava koje su imale fašističke horde. Od tada i radio London po prvi puta otvoreno govori o partizanima Jugoslavije i njihovom otporu okupatorskoj ofanzivi. —

Dalje, nakon razbijanja ove ofanzive neizbježno je daljnje jačanje narodno-oslobodilačkog pokreta naših naroda. Porast povjerenja narodnih masa u naša rukovodstva i snagu naših jedinica biće jedan od najjačih udaraca svim izdajnicima naših naroda, počev od ustaša, četnika, vodstva HSS-a pa do izdajničke vlade u Londonu, i njihovom raskrinkavanju i gubljenju uticaja kod još neoslobođenih i zavedenih narodnih masa. —

Naša vojska izašla je moralno jača, sa čvrstim povjerenjem u ostvarenje ciljeva za koje se bori, sa pojačanim povjerenjem u iskusna i prekaljena svoja rukovodstva. —

Ona je izašla i materijalno jača, stekla je brojno naoružanje i povećali su se njeni redovi. —

Da bi ove mogućnosti za daljnji razvitak i jačanje naše vojske pravilno iskoristili potrebno je da se što savjesnije osvrnemo na naše nedostatke u protekloj ofanzivi. —

U prvom redu tu dolaze politički nedostatci koji su se ogledali u gubljenju perspektive, u neshvatanju karakteristika ofanzive, a samim tim i zadataka, kako je to već naprijed izloženo. Ne samo borci nego i odgovorniji drugovi govorili su: zašto se povlačimo? — zašto se ne bacimo neprijatelju za leđa?, itd. — Takva shvatanja slabila su otpornu moć naših jedinica, razvodnjavala su jedinstvenost volje da se neprijatelju može i mora dati baš takav otpor kakav se u danoj situaciji morao dati. U tom gubljenju perspektive grešio je naš cjelokupni starješinski kadar, i tu leži osnovni uzrok njegovoj glavnoj grešci, da u dovoljnoj mjeri nije ni bio rukovodilac, po starješinskoj svojoj dužnosti, bez obzira na nedostatak vojničke izobrazbe.

Ovo je imalo za posledicu neodlučno i kolebljivo držanje starješina u mnogim situacijama. Prirodno je, da se tako držanje starješina moralo odraziti i na borce koji su gubili povjerenje u starješinski kadar. Tu leži jedan od glavnih uzroka kolebanja do kojih je dolazilo kod nekih jedinica. —

Drugo su vojnički nedostaci koji su se ogledali u nedovoljnoj vojničkoj izobrazbi starješinskog kadra i boraca. —

Vojnički nedostaci pojavljivali su se po svim pitanjima ratne službe i borbene obuke, i zato ćemo samo najvažnije navesti. Tu se ispoljila naša nedovoljna pažnja u vojničkoj izobrazbi naših jedinica prije ove neprijateljske ofanzive. —

Da napomenemo samo: slab rad izviđačkih patrola i time gubljenje kontakta sa neprijateljem, nesvjesno i nevojničko obezbjeđenje naših jedinica, te vrlo slaba služba veze dali su redovno neprijatelju mogućnost da nas iznenadi. —

Naša odstupanja nisu bila vojnička odstupanja nego su se često pretvarala u rasulo. Jedinice su gubile vezu među sobom i trebalo je iza toga mnogo vremena da se povežu. —

Iako je neprijatelj bio premoćan u automatskom i teškom oruđu, te municiji, mi nijesmo iskoristili našu vatru ni izdaleka prema mogućnostima. Organizovanje pojedinih položaja za odbranu, plan vatre, utvrđivanje itd. vršili smo tek pod kraj ofanzive, tek kad smo na vlastitoj koži iskusili naš nemar po tom pitanju. —

Nedovoljno iskustvo naših jedinica i štabova u frontalnim, manevarskim i defanzivnim borbama također je dalo neprijatelju mnogo prednosti. Ovi nedostaci vojničke izobrazbe i iskustva u manevarskim borbama onemogućili su nam, osim u dva do tri navrata, da neprijatelju nametnemo svoju taktiku i preuzmemo inicijativu. Naprotiv neprijatelj je svoja preimućstva i naše nedostatke dobro znao iskoristiti. On je uspio da zabija klinove, da prolazi kroz sredinu naših rasporeda i da vrši obuhvate. Ovi nagli i iznenadni prodori neprijatelja, uzrokovani našim vojničkim nedostacima, bili su također jedan od činilaca kolebanja pojedinih jedinica. —

Mi vojnički nijesmo bili dorasli da pariramo te njegove poteze, pogotovo pod uslovima njegove brojčane i vatrene premoći. Borbenost naših boraca i starješina morala se u takvim uslovima ispoljiti kao gotovo isključiva snaga našeg otpora. — Juriš je imao svoje vojničke prednosti, t.j. onemogućavao je manevrisanje neprijateljske premoćnije pješadijske vatre, a i vatre teških oruđa. U njima smo imali srazmjerno manje gubitaka. — To je bilo tamo gdje su oni bili koliko toliko dobro

pripremljeni i upotrebljeni gdje je situacija zahtjevala. Ali smo mi juriš, radi svojih vojničkih nedostataka, upotrebljavali i tamo gdje se neprijatelja moglo tući i drugim taktičkim potezima. Osim toga su se juriši vršili bez potrebne pripreme. —

Mi u budućnosti ne smijemo dozvoliti da radi naših vojničkih nedostataka vršimo iuriše i onda kada oni nijesu pripremljeni, i kad se neprijatelju i drugim taktičkim radnjama mogu nanijeti jači udarci i sa manje žrtava. —

Borbenost i izdržljivost naših boraca u mnogom su nadmašile neprijatelja. Mi starješine u buduću moramo nastojati da te odlike naše vojske upotpunimo dovoljnim vojničkim znanjem i iskustvom iz proteklih borbi i tako osposobimo našu vojsku za sve teže zadatke koji pred nama stoje, a koji će sve češće biti jednaki zadatcima koje smo imali da riješimo u ovoj protekloj neprijateljskoj ofanzivi. —

Koji neposredni zadatci u vezi sa svim naprijed izloženim stoje pred nama, a kojima starješine i borci moraju ovladati?

1. Koristiti razbijanje ofanzive za jačanje povjerenja naših boraca i starješina u naša viša politička i vojna rukovodstva, na osnovu potvrde njihove pravilne politike i stavova u protekloj neprijateljskoj ofanzivi. Njegovati to povjerenje za izvršenje idućih zadataka. —

Zvjerstva koja je okupator počinio koristiti za razvijanje osvetničke mržnje, protiv njega. Izdajstvo ustaša, četnika i ostalih izdajica koje se je tako bjelodano ispoljilo baš u ovoj ofanzivi, koristiti za daljnje raskrinkavanje i razvijanje mržnje protiv istih. —

2. Objasniti borcima nužnost naše ofanzive. To je naročito važno u vezi sa težnjama naših boraca da se vrate na Kordun,³ što ne smijemo ni u kojem slučaju dozvoliti. Poslije razbijanja neprijateljskih planova u ovoj ofanzivi nužno mora nastati kod njega izvjesna demoralizacija, a naročito kod četnika i ostalih izdajica naših naroda. Taj momenat je najpogodniji za naš narod. — Međutim, samo veća koncentracija naših snaga na jednome mjestu može zadati neprijatelju jači udarac. — Koncentracija naših snaga⁴ pokazala se kao najbolja za razbijanje i prošle neprijateljske ofanzive. Pa iako smo

³ Ljudstvo ove divizije bilo je uglavnom sa Korduna.

⁴ Ni području Like bile su tada koncentrisane sljedeće jedinice: Šesta divizija (Prva, Druga i Deveta NOU brigada), Osmo divizija (Peta i Petnaesta brigada i Prvi bataljon Četvrti NOU brigade), Šesta NOU brigada Pete operativne zone i Lički NOP odred.

se borili u Lici mi smo vezali neprijateljske snage za sebe i spriječili ga da pljačka i pali Kordun, a sprečavanjem neprijateljskog prodora u Lapačku kotlinu⁵ omogućili povratak preko Lapca na Kordun kordunaškim izbjeglicama iz Bosne. Naša viša politička i vojna rukovodstva znaće ocijeniti na kom će mjestu naša ofanziva nanijeti neprijatelju najjače udarce. —

S tim u vezi pripremiti borce na nedostatke ishrane, što je sasvim prirodno i razumljivo s obzirom na pljačku i uništavanje hrane od strane neprijatelja u protekloj ofanzivi. Ne smijemo nasjedati neraspoloženju boraca radi slabe ishrane, ako je uzrok toj slaboj ishrani u nedostatku hrane. Naprotiv, na toj činjenici treba razvijati njihovu mržnju prema neprijatelju, jer je samo on i niko drugi uzrok nestašici koju trpimo. Kraj toga ni u kom slučaju ne smijemo dozvoliti da ishrana boraca bude neredovna radi naše neorganizovanosti i nemarnosti odgovornih drugova po tom pitanju. To je najosjetljivija točka za gubljenje povjerenja boraca u svoja rukovodstva i starješine, a to je ujedno i najvažniji momenat za razvijanje pljačke. — Jer kad borac osjeti da se o njegovu snabdijevanju ne vodi računa i da ne može dobiti ono čega ima, on će nastojati da se snabdije sam. —

3. Napregnuti sve snage za vojničku izobrazbu boraca i starješina. Iskustva iz proteklih borbi moraju biti jasna svakom borcu.

Mi starješine narodno-oslobodilačke vojske snosimo glavnu odgovornost pred našim napaćenim narodom, da naša narodna vojska ima što veću udarnu snagu i borbenu gotovost. To je interes našeg naroda, a interes našeg naroda mora biti za nas zapovjed. Na nama prema tome leži i odgovornost, da na stečenim iskustvima iz ove prošle neprijateljske ofanzive podignemo tu borbenu gotovost i udarnu moć naših jedinica za jedan stepen više. —

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar:
A.¹⁾ Turkulin

Komandant:
V.⁷ Cetković

⁵ Vidi dok. br. 50.

⁶ Artur. Umro u Beogradu 1945 godine.

⁷ Vlado

BR. 13

NAREĐENJE ŠTABA ČETVRTE DIVIZIJE NOV I PO HRVATSKE OD 6 OŽUJKA 1943 GOD. PODREĐENIM JEDINICAMA U VEZI S FORMIRANJEM ČEHOSLOVAČKOG BATALJONA I NJEMAČKE DESETINE¹

**STAB
IV DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
HRVATSKE**
Broj: 299/1943.
Dana 6. III. 1943.

ŠTABU XII, XVI I XVII N. O. BRIGADE

Položaj

Štab III operativne zone pismom svojim od 4. III. 1943 dostavio je sljedeće:

„Kako smo postavili sebi u zadatak, da od naših boraca češke i slovačke narodnosti formiramo jedan čehoslovački narodno-oslobodilački bataljon, odnosno brigadu,³ to odmah po prijemu ovoga pisma sve borce u' vašim jedinicama koji su češke i slovačke narodnosti pošaljite u Zvečevo za 11. marta 1943 gdje ćemo vidjeti sa kojim brojem takvih boraca raspolažemo i pristupiti formiranju jedinice.

Napominjemo vam, da budete u ovome točni, pošto je formiranje čehoslovačke brigade od međunarodnog značaja.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 8/5, k. 907.

² Čehoslovački bataljon formiran je 3 svibnja 1943 god. Komandant bataljona bio je narodni heroj Josip Ružička (poginuo u selu Sumečani kod Orahovice, siječnja 1945 god., kao komandant Čehoslovačke NO brigade „Jan Žiška“, u borbi protiv Nijemaca). Politički komesar bataljona bio je Josip Hancl. Bataljon je djelovao pod neposrednom komandom Treće operativne zone. Vidi tom V, knj. 15, naređenje štaba Treće operativne zone od 3 svibnja 1943 godine.

³ Čehoslovačka NO brigada „Jan Žiška“ formirana je na Bučju 26 listopada 1943 god. od Čehoslovačkog bataljona, jednog dijela Daruvarskog NOP odreda i Protučetničkog bataljona. Komandant brigade bio je Milan Joka a politički komesar Josip Vojaček. (Podaci: Istorijat Dvanaeste divizije NOV i PO Hrvatske, u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/6, k. 881).

Drugovi koji dođu, neka se jave Štabu zone preko komandira straže Zvečevo. Nastojte gdje god budete prolazili mobilisati što više Ceha i Slovaka".

Drugim svojim dopisom od 4. ov. mj. Stab III operativne zone izvještava nas, da je svojom odlukom od 4. ov. mj. odredio da se formira jedna njemačka partizanska jedinica pri Štabu II odreda. Radi toga odmah sve borce njemačke narodnosti sa oružjem uputite u Stab II odreda, koji će od pridoljnih partizana njemačke narodnosti formirati najprije desetinu, a potom vod. koji će u prvo vrijeme služiti samo za propagandni rad po njemačkim i drugim selima.⁴

Ove drugove partizane njemačke narodnosti uputiti tako, da se 10. ov. mj. jave Štabu II odreda u selu Pušini.

Postupite po prednjim pismima Štaba III operativne zone i sve drugove šalžite neposredno na mjesta koja su gore označena sa popratnim pismom i karakteristikama. Ako bi se neki od ovih drugova nalazio na odgovornom rukovodećem položaju kao komandir, polit, komesar i t. d. a neophodno je potreban za naše jedinice — ne slati sada, već kada mu se nađe dobra zamjena.

O izvršenju prednjeg podnesite izvještaj.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik štaba:
Mil.⁵ Stanivuković

⁴ Prikupljanje ovih drugova izvršeno je u Drugom NOP odred. Oni su se borili u sastavu jedinica ovog odreda do 15 kolovoza 1943 god. kada je od ovih boraca — pripadnika njemačke nacionalne manjine formirana njemačka četa „Ernest Te'man"- jačine 40 ljudi. Komandir čete bio je Rudolf Vampotić politički komesar Johan Muker. Zamjenik komandira bio je Jozef Kiršner, a zamjenik političkog komesara Adam Stajnbrikner-Zan. Četa je dejstvovala u sastavu Drugog NOP odreda.

U naredenju Štaba Drugog korpusa NOV i PO Jugoslavije od 15 kolovoza 1943 god., koje je upućeno svim jedinicama i ustanovama na teritoriji Slavonije, kaže se da je svrha formiranja čete: uvlačenje svih pripadnika njemačke nacionalne manjine u NOV, a za borbu protiv fašizma i uspostavu istinske demokratije. (Dokumenat u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 7—3, k. 470).

⁵ Milan

STAB
IV. DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
HRVATSKE

Broj: 299./1943. ✓
DACA 6.III.1943.

STABU XII., XVI, i XVII. N. O. BRIGADE

POLOŽAJ

Stab III. Operativne Zone pisnom svojim od 4.III.1943 dostavio je sljedeće:
"Kako smo postavili sebi u zadatak, da od naših boraca češke i slovačke narodnosti formiramo jedan čehoslovački narodno-oslobodilački bataljon, odnosno brigadu, te osmah po prijemu ovoga pisma sve borce u vašim je inicijama, koji su češke i slovačke narodnosti, pošaljite u Zvečevo na 11. marta 1943 gdje ćemo višje ti sa kojim brojem takvih boraca raspolažemo i pristupiti formiranju jedinice.

Napominjemo vam, da budete u ovome teoni, pošto je formiranje čehoslovačke brigade od međunarodnog značaja.

Drugovi koji dodju, neka se jave Stabu Zone preko komandira straže Zvečevo. Nastojte gdje god budete prolazili mobilizirati što više Čeha i Slovača."

Drugi svojim dopisom od 4. ov. mj. Stab III. Operativne Zone izvještava nas, da je svojim odlukom od 4. ov. mj. odredio da se formira jedna njemačka partizanska jedinica pri Stabu II. odreda, radi toga odmah sve borce njemačke narodnosti sa oružjem uputiti u Stab II. odreda, koji će od pridošlih partizana njemačke narodnosti formirati najprije desetinu, a po tom vrem, koji će u prvo vreme služiti samo za propagandni rad po njemačkim i iragin selima.

Ove sa drugove partizane njemačke narodnosti uputiti tako, da se 10. ov. mj. jave Stabu II. odreda u selu Pušini."

Postupite po prednja pismima Staba III. Operativne Zone i sve drugove šaljte neposredno na mjesta koja su gore označena sa popratnim pismom i karakteristikama. A o bi se neki od ovih drugova našao na odgovornom rukovodnom položaju kao komandir, polit. komesar i t. d. da neophodno je potreban za naše jedinice ne slati nada, već kada sa se našje dobra zamjena.

O izvršenju prednjeg podnesite izvještaj.

Bart Fašizmu - Sloboda narodu!

Načelnik Staba:

BR. 14

**OBAVJEŠTENJE ŠTABA TREĆE OPERATIVNE ZONE OD
6 OŽUJKA 1943 GOD. ŠTABU ČETVIRTE DIVIZIJE NOV
I PO HRVATSKE O STAVLJANJU OSAMNAESTE NO BRI-
GADE POD KOMANDU DIVIZIJE¹**

**STAB
III OPERATIVNE ZONE
NARODNO-OSLOBODIL. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE**

Broj: 94 — 1943
Dana: 6 marta 1943

**ŠTABU IV DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE HRVATSKE**

Položaj

Prema odluci druga Vlade², XVIII brigada³ ulazi u sa-
stav Vaše Divizije i biti će pod Vašom komandom do daljnjeg
naređenja. O tome ste već i Vi obaviješteni. Na osnovu toga,
mi smo izdali naređenje XVIII brigadi da krene put Voćina.
Štab XVIII brigade poslati će jednog svog člana sa kojim ćete
se dogovoriti gdje da se smjeste jedinice XVIII brigade.

Sva naređenja kao i upute, koje ste u posljednje vrijeme
dali Vašim brigadama, pošaljite također i XVIII brigadi, kako
bi i oni bili s tim upoznati.

XVIII brigada je jedna od najmlađih, sa mladim rukovo-
dećim kadrom, koja još nije bila u većim okršajima. Njima
kao takvim treba posvetiti više pažnje i prenijeti na njih bor-
beno iskustvo u predstojećim akcijama, kako bi postali dobri
i iskusni borci. Vjerojatno da će oni u sastavu Divizije ostati
jedno izvjesno vrijeme.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zamj. politkomesara:
otsutan.

V, d. komandanta:
Vinko Antić

(M. P.⁴)

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-
istoriskog instituta pod reg. br. 24/8, k. 907.

² Vladimir Popović sekretar CK KPH

³ O formiranju ove brigade vidi tom V, knj. 12, dok. br. 5.

⁴ Okrugli pečat: kao u zaglavlju.

BR. 31

**NAREĐENJE GLAVNOG ŠTABA NOV I PO HRVATSKE
OD 7 OŽUJKA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG KORPUSA O
FORMIRANJU TENKOVSKJE ČETE I POSTAVLJANJU
RUKOVODILACA»**

**GLAVNI ŠTAB
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA
HRVATSKE**

Br. si.
Dne 7. III. 1943

ŠTABU I KORPUSA N. O. VOJSKE HRVATSKE

Dosadašnji se tenkovski vod pretvara u četnu.

Za komandira se tenkovske čete imenuje drug Vlajko' Vlaisavljević, dosadašnji vodnik tenkovskog voda.

Za političkog se komesara tenkovskog voda imenuje drug Stanislav Boršić, dosadašnji zamjenik političkog komesara Auto-čete².

Tenkovska četa potpada pod direktnu komandu Štaba I korpusa N. O. Vojske Hrvatske.

Organizaciju tenkovske čete provest će Štab I korpusa N. O. Vojske Hrvatske.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar:
V.³ Bakarić

Komandant:
Ivo Rukavina

(M. P.⁴)

Dostavljeno:

Štabu I. Korpusa N. O. Vojske Hrvatske
Vodniku tenkovskog voda
Zamjeniku politkomesara Auto-čete.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 26—1, k. 104.

² Riječ je o Auto-četi Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske.

* Vladimir

⁴ Okrugli pečat: kao u zaglavlju.

BR. 13

NAREDBA ŠTABA PRVOG KORPUSA NOV I PO HRVAT-
SKE OD 7 OŽUJKA 1943 GOD. O POHVALI KORDUNA-
ŠKOG NOP ODREDA ZA POSTIGNUTE USPJEHE U TOKU
ČETVRTE NEPRIJATELJSKE OFANZIVE¹

si.
7. III. 1943

ŠTABU KORDUNAŠKOG ODREDA

Za vrijeme neprijateljske ofanzive na oslobođeni teritorij Korduna², Partizanski odred Korduna pokazao se u svim borbama na dostojnoj visini čisteći svoj teritorij od mrskih okupatora i izdajnika našeg naroda, ustaša i četnika. Partizanski odred Korduna za vrijeme tih bojeva organizaciono se je učvrstio i pojačao, kako brojčano, tako i oružjem³. Uslijed toga Štab I korpusa NOV Hrvatske **pohvaljuje Partizanski odred Korduna i njegov Štab.**

Zahvaljujemo se borcima, komandirima, komandantima i politkomesarima, koji su ponovno dokazali kako se čisti naša zemlja od okupatora i izdajnika našeg naroda, ustaša i četnika.

Ova toliko spremana neprijateljska ofanziva slomljena je jedinstvom našeg naroda i njegove Narodno-oslobodilačke vojske. U njoj naša Narodno-oslobodilačka vojska nije bila uništena kao što su očekivali okupatori i izdajnici našeg naroda, ustaše i četnici, već je ona iz te borbe izašla ojačana brojčano, bolje oružana i iskusnija za buduće borbe.

Ovo pročitati pred strojem.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

Komandant:

¹ Dokument, bez potpisa- pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/1—4, k. 420.

² Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 90.

³ U Odredu je početkom ožujka 1943 god. formiran i Peti bataljon. Vidi dok. br. 26.

BR. 31

NAREĐENJE ŠTABA PRVOG KORPUSA NOV I PO HRVATSKE OD 7 OŽUJKA 1943 GOD. ŠTABU ŠESTE DIVIZIJE DA UPUTI PRVI BATALJON PRVE NOU BRIGADE NA PODRUČJE GRAČACA¹

7 mart 1943'

ŠTABU VI DIVIZIJE

Južno od Gračaca u nekoliko sela nalazi se izvjestan broj četnika, koji je sa odlaskom Talijana² ostao uz prugu u tim selima. Koliko smo izviješteni, broj četnika iznaša oko 400. Moral je kod njih vrlo slab. oni su potpuno dezorijentisani. Pošto nisu htjeli udaljiti se sa Talijanima iz svojih sela, oni su u njima ostali, ali svjesni da predstavljaju premalu snagu da se sami tamo održe. Pojedine grupe tih četnika već izjavljuju da su spremni boriti se protiv okupatora i ustaša i saradivati sa partizanima, ali naglašuju da bi oni htjeli ostati kao četnici sa svojom vlastitom komandom. Među tim četnicima nalaze se niži vođe i agitatori koji sprečavaju prelaženje četnika na našu stranu. Oni misle sa obećanjima da će se boriti protiv okupatora i ustaša dobiti na vremenu, da bi se organizaciono sredili, povezali i konačno sačekali razvitak događaja.

Južno od Gračaca nalaze se dva bataljona Ličkog odreda¹. Bataljon koji se nalazio u Srbu ušao je u Otrić⁴, ali pošto se je nelagodno tamo osjećao, on je iz njega opet izašao. Ova dva bataljona su preslaba da potpuno iskoriste novonastalu situaciju odlaskom Talijana sa tog sektora. Da bi pravovremeno iskoristili ovu povoljnu priliku za razbijanje četničkih jedinica na tom sektoru i ovlađivanja njime, kao i tendence daljnjeg našeg prodiranja u Dalmaciju, potrebno je hitno intervenisati sa našim snagama. Radi izvršenja ovog zadatka, vi treba da naredite da bataljon I udarne brigade „Marko Orešković“ smjesti pođe na taj sektor⁵.

¹ Dokumentat, bez potpisa, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 16/1, k. 419.

² Riječ je o dijelovima divizije „Sassari“ koji su se povukli u pravcu Knina poslije Četvrte neprijateljske ofanzive. Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 180 i 185.

* i ³ Vidi dok. br. 69.

Zadatak će mu biti da se poveže sa tamošnja dva odredska bataljona i da u zajednici's njima otpočne sa čišćenjem tamošnjeg kraja. Sa ovim bataljonom potrebno je da se pošalje neko od vašeg štaba koji će rukovoditi sa svim tim akcijama. Ove akcije će nas vjerovatno zadržati za koji dan u izvršenju našeg predviđenog plana, ali mi moramo tome pristupiti radi iskorištavanja za nas do sada najpovoljnijih mogućnosti za ovladavanje južnom Likom, glavnom prugom Zagreb—Split prodiranjem u Dalmaciju.

Najhitnije ćete izvaditi sve Dalmatince koji se nalaze u vašoj diviziji i zajedno sa borcima koji su sa sektora Zrmanje, a koji se nalaze u bataljonu „Marko Orešković“, formirati jednu jedinicu od istih⁶. Ova južnoličko-dalmatinska jedinica biti će pripojena za prvo vrijeme Ličkom odred i ona treba da bude jezgro oko koga će se okupljati novomobilisani i pridošli borci na tom sektoru. Sa našim potpunim ovladavanjem južnom Likom, a obzirom na povoljne uslove mobilizacije u Dalmaciji, mi imademo perspektiva da formiramo u tom kraju jednu novu brigadu. Pristupite hitno koncentrisanju svih Dalmatinaca, koje ćete spojiti sa borcima „Marka Oreškovića“, kada taj bataljon završi sa ostala dva odredska bataljona čišćenje južne Like od četničkih grupa.

Bataljon „Marka Oreškovića“, koji će biti oslabljen odlaskom boraca sa sektora Zrmanje, popunite sa četnicima koji će vjerovatno u većem broju preći na našu stranu.

Napominjemo vam da ovo treba provesti **najhitnije**, dok se ne bi situacija okrenula na našu štetu. Za sprovođenje svega toga, odnosno za čišćenje južne Like i formiranje pomenute čete od Dalmatinaca i Zrmanjana, potrebno je da pošaljete takvog čovjeka koji će biti u stanju da izvrši taj zadatak. Sa četnicima, gdje oni na to pristaju ili traže, treba voditi pregovore i kombinirati s time vojne akcije. Za ovo treba dobro pripremiti komesarske kadrove. Bilo bi dobro da ih predhodno snabdijete sa propagandnim materijalom, letcima itd.

* Riječ je o Sjevernodalmatinskom NOP odred i, koji je formiran krajem travnja 1943 god. od sljedećih jedinica: Primorske čete bivšeg Sjevernodalmatinskog bataljona, Biogradskog partizanskog voda, grupe boraca i rukovodilaca iz Splitskog NOP odred i novodošlih boraca iz južne Like i sjeverne Dalmacije. Početkom svibnja Odred je imao tri bataljona sa oko 300 boraca. Komandant je bio Šime Ivas a politički komesar Ilija Radaković. (Podatke dao Šime Ivas).

Ukoliko je moguće da naređenje „Marku Oreškoviću“ dostavite motorkotačem, to učinite.

Ovaj dopis vam upućujem radi toga što telefonska linija opet ne radi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

Komandant:

BR. 18

**IZVJEŠTAJ ŠTABA KALNICKOG NOP ODREDA OD
7 OŽUJKA 1943 GOD. ŠTABU DRUGE OPERATIVNE ZONE
O STANJU U ODREDU I O IZVRŠENIM AKCIJAMA OD
12 VELJAČE DO 7 OŽUJKA¹**

**STAB
KALNICKOG
NAROD. OSLOBODILAČKOG
PARTIZANSKOG ODREDA
Br. OP
7 ožujak 1943**

KOMANDANTU² II OPERATIVNE ZONE

1. Stanje neprijatelja na terenu Kal. part. odreda.

Neprijatelj se nalazi u istim bazama kako je već spomenuto i u dosadašnjim izvještajima³. Njihovo brojno stanje nije se znatno promijenilo. Neprijatelj je u tim mjestima utvrđen. Na pruži Koprivnica—Križevci nalaze se također posade i to Velika Mučna, Sokolovac, Donjara i Carevdar. Njihovo brojno stanje teško je utvrditi budući da se isto svakim danom mijenja. Čas iz Donjare odlaze u Sokolovac (danju i noću) patrole u jačini od 30 ljudi dobro naoružanih. S druge strane pak iz Mučne odlaze u Sokolovac (danju i noću). Te posade kad su u mjestu ukopane su i naoružane su teškim auto-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 12/3, k. 1600.

² Dužnost komandanta vršio je tada politički komesar Marko Belinić.

³ Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 45.

matskim oružjem. Zbog čestih napada na vlakove, neprijatelj u najnovije vrijeme prakticira uz svaki osobni vlak dodati jedan utvrđeni marvinski vagon⁴ s kojim kani obraniti vlak od napada. U novije vrijeme pokušava napadati noću legija iz Križevaca. Po svemu izgleda da je legija uopće dobila zadatak da napada noću (Ivanec). Naše veze sa neprijateljskim garnizonima su ojačale. Sve više prilaze u naše redove domobrani iz neprijateljskih garnizona sa željom da se bore u našim redovima (Ludbreg). Po njihovim izjavama vidi se da u domobranskim garnizonima vlada nezadovoljstvo i da još mnogi i mnogi domobrani kane prebjeći na našu stranu. Isto tako mnogi zarobljeni domobrani ostaju u našim redovima.

Neprijateljski garnizoni pokušavaju ubaciti, odnosno ubacili su u naše redove svoje špijune, no ti su našom budnošću vrlo brzo otkriveni i likvidirani. Još uvijek ima na našem sektoru u pojedinim selima ponešto bandita koji nas špijuniraju i dojavljivaju neprijateljskim garnizonima.

Na sektoru Bilo Gora nalaze se još uvijek iste posade kako je javljeno i u prošlim izvještajima. Skoro mjesec dana imali smo mira, neprijatelj se zadovoljio manjim napadajima (Ivanec, Botinovac). Sve je to bilo tako do 26 veljače ove godine, dok nismo dobili obavijest da se sprema na kalničke partizane ofanziva koja bi trebala započeti već 27 rano u zoru.'

2. Akcije.

12-11- Zasjeda na vlak između Sokolovca i Velike Mučne. Akcija nije uspjela s razloga što je mina prerano eksplodirala.

13-11- Akcija na teški mitraljez na crkvi u Selniku. Akcija nije uspjela.

14-11- Akcija na posadu na željezničkoj stanici Mučna Reka. Akcija nije uspjela s razloga što je među partizanima a dijelom i kod komandnog kadra mišljenje da je nemoguće osvojiti mjesta koja [su] ukopana i utvrđena bez težeg oružja.

17-11- Zasjeda na željezničkoj pruzi između Sokolovca i Velike Mučne. Naša zasjeda bila je opažena i neprijatelj je došao iz Koprivnice sa većim snagama, sa zadatkom da našu zasjedu opkoli i uništi. Naše snage izvršile su juriš i kod toga razbile neprijatelja i nanijele mu teške gubitke (9 mrtvih, 6 ranjenih); kod toga su naše snage zarobile 7 karabina, 700 metaka, pištolj, šest pari odjeće i obuće. Naša su tri druga nestala.

' Za prevoz stoke

18-11- Naš jedan vod poslan u Sv. Petar Orehovec da razoruža žandarmerisku stanicu. Žandari pobjegli. Tom prilikom zaplijenjeno oko 150 kg masti i 2.000 kuna. Isti dan zasjeda na vlak kod Carevdara. Vlak izbačen iz tračnica. Zarobljeno 8 karabina, 400 metaka i tri pištolja. Zarobljeno 10 domobrana, 2 Njemca, 2 legionara, 1 ustaša. Na našoj strani nije bilo ni ranjenih ni mrtvih. Kod te akcije naša zasjeda prema Koprivnici borila se sa legijom iz Donjare koja je pokušavala doći u pomoć napadnutom vlaku.

19-11- Napad na osobni vlak između Donjare i Carevdara. Akcija nije uspjela, premda je vlak zaustavljen, s razloga što je banda tom zgodom, imala jedan utvrđeni marvinski vagon u tom vlaku i nije dopustila prilaz samome vlaku.

20-11- Akcija na Selnik. Zarobljeno 5 karabina, 150 metaka, 4 domobrana. Iste noći sabotaža na pruzi Koprivnica—Ludbreg. Uništeno oko 5 km telefonske veze kako na pruzi tako i na cesti. Te noći dignuta je također pruga na 6 mjesta.

21-11- Naš jedan vod krenuo je na hapšenje bandita u mjestima Martijanec i Vrbanovac. Ti banditi⁵ talno su špijunirali naše terenske radnike i dojavljivali vlastima. U općini Martijanec zaplijenjeno 9470 kuna.

22-11- Napad legije iz Križevaca na Ivanec⁵ gdje se nalazio štab odreda i obrazovana popunidbena četa. Po svemu izgleda da je banda bila točno obaviještena da obrazovna četa nije potpuno naoružana i da nije sposobna da daje neki otpor i da bi na taj način najlakše uhvatila čitav štab odreda. Napad je izvršen noću. Štab odreda i obrazovna četa su se odmah poslije večere prebacili u Malu Rijeku. Kad je banda naišla noću u Ivanec, naših snaga u Ivancu više nije bilo. Kod tog napadaja ipak je stradao jedan naš drug koji je bio pomoćnik odredskog ekonomista i koji je zaostao u selu zbog nekih svojih poslova. Formiran III b. i 2/1—bolnica (K)⁶.

24-11- Upad u garnizon u Ludbregu. Akcija je zamišljena tako da jedan dio naših snaga napravi klin u samo mjesto tako da se banda iz rovova ne može povući u same kasarne koje su sve jednokatnice i dvokatnice. Ostale naše snage imale su očistiti i uništiti željezničku stanicu, žandarsku stanicu, mlin i kolski most prema Koprivnici. Po izvršenju toga zadatka trebao je štab odreda odlučiti da li će se nastaviti čišćenje i ostalih objekata u samom mjestu. Zadatak nije u ci-

⁵ Vidi dok. br. 115.

⁶ Riječ je o formiranju Trećeg bataljona i bolnice na Kalniku.

jelosti uspio. Naše snage koje su napadale na kolski most nisu mogle osvojiti kolski most jer je isti bio dobro branjen i što je na istom noću postavljena kao prepreka žica. Lijevo i desno od kolskog mosta također naše snage nisu mogle proći zbog nabujalosti rijeke Bednje. Napadačka grupa koja je trebala napadati mlin uspjela je na juriš osvojiti taj mlin. Kod mlina zarobljeno 24 domobrana, 19 karabina, 1 puškomitraljez, 1 prsni mitraljez i 1300 metaka. U samom mlinu pao je jedan neprijateljski zastavnik. Po izvršenom čišćenju toga mlina trebala je ta napadačka grupa [očistiti] žandarmerijsku stanicu zajedno sa drugom napadačkom grupom koja je trebala doći od kolskog mosta prema Koprivnici. Druga jedna naša napadačka grupa imala je očistiti i uništiti željezničku stanicu. Ta napadačka grupa nije uspjela. Ta grupa zarobila je jednog domobrana sa karabinom i municijom. Domobrani koji su se nalazili u rovovima pobjegli su i sakrili se. Kod čitavog napada na Ludbreg osjetilo se da su otpor davali samo puškomitraljezi i teški mitraljezi i gdjegdje koja puška. Napad je počeo u 22 i 30 minuta a povlačenje izvršeno u 3 sata. Kod čitavog napada mi smo imali 2 mrtva i 3 ranjena. Napad nije uspio jer je uglavnom proizišlo mišljenje da se utvrđeni objekti ne mogu osvajati bez teškog oružja. Napad je djelomično uspio. Sto nisu likvidirani svi objekti koji su bili predviđeni treba pripisati donekle netačnim podacima koji su nam dostavljeni o fortifikaciji i broju ljudstva u pojedinim uporištima, a napose neodlučnosti partizana i štabova bataljona koji još uvijek osjećaju nemoć pred utvrđenim zgradama.

26-11 primio je naš štab obavještenje da će 27 rano u zoru započeti ofanziva. U toj ofanzivi trebalo bi sudjelovati: čitava koturaška bojna iz Koprivnice, prvi i drugi pohodni sat iz Bjelovara, 14 protuoklopni sat iz Bjelovara, 11 pješačka pukovnija, legija iz Križevaca, neke njemačke postrojbe, oružnička satnija, dvije satnije topnika kao strijelaca, topništvo iz Varaždina kao i svi ustaše, žandari i financi sa sektora Kalnik—Bilo Gora⁷. Mi smo još prije samog obavještenja o ofanzivi stvorili odluku da krenemo u pravcu Sv. Ivana Zeline a isto tako da stupimo i u kontakt sa Moslavačkim odredom sa ciljem da vršimo neke zajedničke akcije, a isto tako da djelujemo politički kroz ta mjesta jer tuda još nisu prolazile partizanske formacije većeg obima. Mi smo ostali kod te svoje odluke i krenuli prema mjestu Kamešnici—Kalnik. 27-11 dr-

\ ' i * O neprijateljskim snagama u ovoj ofanzivi vidi dok. br. 136.

žao je čitav dan jedan naš bataljon zasjedu u Kamešnici. Oko 4 sata po podne naišao je neprijatelj⁸, kojega je taj bataljon razbio i protjerao. Neprijatelj je kod toga imao oko 10 što mrtvih što ranjenih. Borba je trajala do mraka. Mi smo imali jednoga ranjenoga. Mi smo krenuli sa čitavim odredom prema Velikoj i Gornjem Tkalcu. Još pred samim mjestom Gornji Tkalac došla je obavijest da će Njemci oko 5 sati po podne zaposjesti to mjesto. Mi smo odmah uputili na glavnu državnu cestu koja vodi iz Križevaca prema Zagrebu naše snage da naprave zasjedu. No u taj čas već su dolazili kamioni iz Križevaca. Razvila se teška borba. Njemci su upotrijebili i bacače. Naše snage su vršile juriš na neprijatelja i kamione, no Njemci su odmah iza toga vršili protujuriš. Njemcima su stalno stizala pojačanja i tukli naše snage s desnog boka. Kod te žestoke borbe uništili smo 3 kamiona a Njemci su imali oko 15 što mrtvih što ranjenih. Mi smo imali 1 mrtvog i 5 ranjenih. Naše snage povukle su se već u mraku. U noći napravili smo pokret prema Gradecu gdje smo uz put na željezničkoj stanici uništili telegrafske i telefonske uređaje. Potom smo sa čitavim odredom kao i sa ranjenim drugovima krenuli u pravcu Bojane gdje smo se te noći odmarali. Ujutro, nekoliko časaka prije nego što su nas napali Njemci, žandari i domobrani⁹, obavijestio nas jedan seljak iz Mikleuša da su tamo noću stigli kamioni sa vojskom i tankete. Odmah smo naredili zbor i pokret, no naš odred nije se uspio razviti jer su neprijateljske tankete i kamioni stizali u selo Bojanu. Neprijatelj se odmah dao u potjeru za našim odredom i stalno je stiskao obruč oko naših snaga u šumi zvanoj Pijesak. Neprijatelj uspio je razbiti naš odred.

Dva bataljona zajedno sa štabom odreda nastojali su da se izvuku iz obruča. No kako to nije uspjelo, to su se konspirirali u šume i tokom noći izvukli se iz tog obruča i krenuli u pravcu Samarice—Podgarić. III bataljon zajedno sa svojim štabom odijelio se od glavnine i s njim do danas nismo uhvatili vezu. Kola sa ranjenicima ostala su također i za njihovu sudbinu do danas ne znamo ništa konkretnije. Prema nekim još nepotvrđenim podacima naš III bataljon prebacio se prema Bilo Gori. Broj gubitaka kod neprijatelja nije nam poznat. Broj poginulih i ranjenih naših također nam nije poznat ali računamo da bi se mogao kretati oko 20.

4-III stigao je naš odred sa dva bataljona u selo Podgarić gdje je uhvatio vezu s Moslavačkim odredom i organizirao

odmor u selu Gornja Garešnica odakle će naš odred ponovo krenuti na svoj sektor.

3. Opća situacija u odred.

Od prošlog izvještaja pa do danas povećao se naš odred na oko 400 partizana. To povećanje izvršeno je djelomično mobilizacijom a djelomično s dobrovoljcima sa sektora Kalnik i iz Zagreba. Naoružanje je izvršeno sa već prije otetim oružjem koje je bilo zakopano a djelomično sa novozadobivenim. Naglo povećanje odreda predstavljalo je izvjesnu slabost. Zbog toga je naš štab donio odluku da se formira obrazovna četa čiji bi bio zadatak da sa svim novodolazećim ljudstvom izvrši obuku. To obrazovanje novodolazećeg ljudstva trebalo je po prilici trajati 10 do 20 dana. U toj četi radilo se vojnički i politički. Ta obrazovna četa dala je donekle i svojih rezultata. Borbenost i disciplina u našem odred popravila se od zadnjeg našeg izvještaja ali ipak naš odred još nema neke naročite udarne snage. Kod partizana a dijelom i kod komandnog kadra prevladava mišljenje da se utvrđeni objekti ne mogu osvajati sa lakim naoružanjem već da treba za osvajanje tih objekata teže oružje. Isto tako pojavilo se među partizanima i paničarstvo. Od strane neoriitatelja ubacivane su stalno neke alarmantne vijesti. Naš odred je povodom toga održao niz sastanaka sa vojnooolitičkim kadrom kao i sa partijskim organizacijama, s tim da oni nastoje pronaći izvor tih vijesti i da ih oni u zametku uguše. Osim toga štabovi bataljona održali su kad je god bilo prilike vojničke časove (borbena obuka, ratna služba itd.). Isto tako je jedan član štaba učio štabove bataljona čitanje karata, orijentaciju karte kao i upotrebu busole.

Povodom 25-godišnjice osnivanja Crvene armije organizirali smo februarsko natjecanje. To natjecanje nije dalo nekih naročitih rezultata. Istina je da smo tokom mjeseca februara dobili više oružja nego u januaru, no ipak to nije dovoljno. Po našem mišljenju razlog je u tome što nismo prepustili inicijativu pojedinim bataljonima. da samostalno djeluju, a u isto vrijeme da pripremamo odredske akcije. U tom natjecanju pokazao se boljim naš II bataljon. Naš II bataljon predstavlja udarnu snagu našeg odreda. Taj štab je saživljen, dok štab I bataljona nije. Niže komandno osoblje uglavnom zadovoljava. Po svemu se vidi da našim bataljonima treba posvetiti još veću pažnju i davati im punu pomoć.

Dan prije nego što smo primili obavijest o ofanzivi na Kalnik organizirali smo naš III bataljon koji je trebao djelovati na sektoru Bilo Gore, te smo tako ispunili svoje obećanje u februarskom natjecanju. Zbog ofanzive krenuo je i taj III bataljon zajedno sa ostalim bataljonima i štabom odreda na put. Prije ofanzive organizirali smo našu bolnicu i spremili naše bolesnike i s njima ostavili potrebno sanitetsko osoblje. S njima je ostao i odredski ekonom koji se treba brinuti za ishranu bolnice kao i za ljudstvo koje je uposljeno kod kopanja zemunice. Već prije spomenuti su razlozi zbog kojih smo krenuli na put za Moslavinu. To putovanje obogatilo nas je sa novim iskustvom. Vidjeli smo sve dobre i slabe strane našega odreda kao i rukovodstva, misleći kod toga i na samoga sebe. Držimo da smo stvarno učinili grešku prije našega puta u Moslavinu što nismo ostavili jedan bataljon na Kalniku te time vezali izvjesne neprijateljske snage na Kalniku a s druge strane povećala bi se pokretnost glavnine koja se probijala za Moslavinu. Poslije bitaka koje smo imali od Kalnika do Moslavine pokazalo se da ne raspolažemo sa čvrstim i neustrašivim borcima. Naše borce poslije ovih borbi zbunjuje svaki šum motora misleći da nailaze tenkovi. Držimo da ćemo morati osposobiti desetine za borbu protiv tenkova. Na taj način držimo da bi naše borce učinili borbenijim i neustrašivijim. Uopće u pridizanju borbene snage naših partizana moramo biti oprezni. Mi smo naš odred koji se nalazi u Gornjoj Garešnici pročistili i riješili se balasta. Mi se ponovo spremamo na svoj sektor s tim da će jedan bataljon operirati na sektoru Bilo Gora dok će drugi bataljon operirati na sektoru Kalnik. III bataljon ponudili smo IV diviziji¹⁰ na raspoloženje, budući da mi možemo sa preostala dva bataljona i nadalje izvršivati svoj zadatak.

Perspektive našega odreda.

Dolaskom toplijih dana operirati ćemo u Hrvatskom Zagorju, s tim da ćemo u Zagorje slati jednu četvu, odnosno bataljon da djeluje kako vojnički tako i politički. Jedan naš bataljon djelovati će stalno na sektoru Bilo Gore.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komesar:
Horvat¹¹

Komandant:
Štok¹⁴

¹⁰ Četvrta divizija NOV i PO Hrvatske operisala je u Slavoniji.

¹¹ Josip

¹³ Izidor

\

BR. 13

**IZVJEŠTAJ ŠTABA OSME DIVIZIJE OD 7 OŽUJKA 1943
GOD. ŠTABU PRVOG KORPUSA NOV I PO HRVATSKE O
TOKU BORBE ZA GORNJI BABIN POTOK I CRNU VLAST¹**

7./III. 43 u 13 h²

STAB VIII DIVIZIJE

7. III. 43

7 č.

ŠTABU I KORPUSA

VI i IX³ brigada otpočele su sa napadom.⁴ VI brigada, pošto je predviđeno, otpočela je sa artiljerijskom pripremom. Brdski top imao je dobre pogodke, dok protukolski imaju slabo dejstvo. Uputili su četnicima ultimatum da u roku od 45 minuta predaju oružje. Kod XV brigade isto se čuje pucanje. Linija slabo funkcioniše te sa njima nemamo dobru vezu. Dok nas izvijeste detaljnije odmah ćemo vas obavijestiti. Tenkovi nam još nisu stigli pa vas molimo da im izdate hitno naređenje da se upute, pošto snijeg nije tako veliki koji bi ometao njihov pokret i rad. a vrlo je važno da dođu radi rušenja prepreka od bodljikave žice. Neprijatelj tuče sa artiljerijom iz Vrhovina,⁵ ali dalje od naših položaja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant:
V.⁶ Cetković

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 36—5, k. 421 B.

* Datum prijema izvještaja u Štabu Prvog korpusa NOV i PO Hrvatske.

¹ Vjerovatno omaška. Treba: XV. Vidi dok. br. 10.

* Riječ je o napadu na četnike u Gornjem Babinom Potoku i Crnoj Vlasti. Vidi dok. br. 10, 20 i 42.

* U Vrhovinama su se nalazili dijelovi divizije „Re“.

⁶ Vlado

BR. 31

IZVJEŠTAJ ŠTABA OSME DIVIZIJE OD 7 OŽUJKA 1943
GOD. ŠTABU PRVOG KORPUSA O TOKU BORBE ZA GOR-
NJI BABIN POTOK I CRNU VLAST¹

Primij. 8. III. 43
u 1 sat

STAB VIII DIVIZIJE
I KORPUSA N.O.V.
7/III. 1943 g. 13 h

ŠTABU I KORPUSA N.O.V. [I P.O.] HRVATSKE

Prema izvještaju XV brigade promjena nema nikakovih.⁸ Od sela Rudopolja uputile su se bile 2 manje grupice od po 15—20 (ljudi) vojnika prema D.[onjem] B.[abinom] Potoku, ali su bili suzbijeni. — Talijani iz Rudopolja nijesu vršili nikakovih pokreta, tako nas izvještava zasjeda koja je prema stanici. Talijani ne miču iz bunkera.

VI brigada nema nikakovih promjena.

Municije za teške bacače je ponestalo, ako je moguće da se nešto mina prebaci do G.[ornjeg] B.[abinog] Potoka, dobro bi bilo, jer ćemo pred veče izvršiti napad na Crnu Vlast uz pripomoć topova, minobacača i tenkova. — Municije smo imali za minobacače 30 kom. ispravnih, to je bilo za ovu akciju dovoljno, ali drugovi nijesu pravilno iskoristili teža oružja.

Ovog momenta dobili smo izvještaj od VI brig. da je neprijatelj, Talijani i četnici, uspio potisnuti I bat. VI brig. sa položaja, koji se nalazio na osiguranju Babin Potok—Obijaj, i bat. se povukao bez da je obavijestio Komandanta brigade,⁵ i bataljon koji se nalazio lijevo od njega, od k. 825—k. 827; na taj [način] ugrožene su jedinice koje su sa zapadne strane napadale crkvu. Izdali smo naredbu da se povuku ove jedinice. koje su napadale po kućama iza kote 827, a III bat., koji se nalazio na ovoj koti kao osiguranje od Vrhovinskog Rudopolja, isturio je nekoliko odjeljenja sa automatskim oružjem na ovu kotu i tuče vatrom četnike koji bi pokušali izvući se

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 39—5, k. 421 B.

* Vidi dok. br. 10, 19, 21 i 47.

* Savo Vukelić

I

iz crkve i škole. Isto tako tuče neprijatelja koji bi pokušao doći u pomoć 9a M. Obljaja. Ostale zasjede, koje su se protezale od Blanuša do k. 1082, imaju i dalje ostati na svojim položajima, te povući neprijatelja za svojom vatrom. Iz Vrhovina neprijatelj tuče jakom artiljerijskom vatrom k. 835, zato smo naredili da se isture odjeljenja sa automatskim oružjem i utvrde na položaju kako bi kod ostalih boraca izbjegli gubitke.

U prošlom izvještaju XV brigada nas je izvijestila da je 1 tenk stigao jutros u 7.10 h, a 2 da stižu svojom snagom, jer su se kamioni pokvarili.

U izvještaju od 10.30 koji smo primili od XI⁴ brig. [javlja se] da na sektoru I i III bat., koji se nalaze prema stanici Rudopolje, nema promjena, samo što [neprijatelj] tuče iz škole Rudopolje položaj III bat. Perušić. Tu smo imali jednog mrtvog druga. Inače javlja da je borcima strahovito zima uslijed snježne oluje.

Izdali smo naređenje za pripremu ponovnog napada na D. B. Potok, još prije dolaska tenkova, ali su oni sami u tom smislu bili izdali naređenje jedinicama. Sada pošto su stigli tenkovi vjerujemo da će napad uspjeti, potom ćemo ih prebaciti u C. Vlast i izvršiti protunapad na neprijatelja koji se nalazi na Malom Obijaju i na četnike u crkvi i školi.

Linijom sa XV brig. ne možemo se uopće služiti zbog toga što slabo funkcioniše, tako da se moramo služiti preko kurira, a ta je veza prilično spora.

L

S. F. — S. N.

Komandant,
V.⁵ Četković

P. S.

Ukoliko tenkovi nijesu ponijeli sa sobom dovoljno benzina neka se istog dopremi sa ovim kamionom koji je vozio tenkove. —

⁴ Vjerovatno omaška. Odnosi se na Petnaestu NO brigadu (vidi dok. br. 42).
' Vlado

BR. 31

IZVJEŠTAJ ŠTABA OSME DIVIZIJE OD 7 OŽUJKA 1943
GOD. ŠTABU PRVOG KORPUSA NOV I PO HRVATSKE
O TOKU BORBE ZA GORNJI BABIN POTOK I CRNU
VLAST¹

7-III-43 u 15,30 s.²

ŠTABU I KORPUSA N.O.V. I P.O. HRVATSKE

U napadima na četnike još do sada nismo postigli uspjeha.® I kod jednog i drugog mjesta naši borci prišli su sasvim blizu neprijatelju ali nam mnogo smeta bodljikava žica, kojom su se ogradili. Artiljerija i bacači dosta dobro gađaju.

Iz Rudopolja bili su krenuli četnici u pomoć za Crnu Vlast, ali su naišli na zasjedu I bataljona VI brigade, koji ih je razbio i vratio. Zarobljena su dva četnika i zaplijenjen jedan puško-mitraljez i dva karabina sa municijom.

Tenkove nam na svaki način hitno uputite jer su potrebni za rušenje bodljikave žice.

Baš sad XV brigada javlja da se od Rudopolja čuje neka pucnjava, ali se još ne zna šta je na stvari. Telefonska veza sa XV brigadom je postavljena, ali ima neke prekide pa se sada ponovo ispituje. Kurirska veza kojom se sada služimo je spora. Sada postavljamo releje za vezu sa XV brigadom.

STAB VIII DIVIZIJE

7. IH. 43 u 10 sati

Komandant
V.⁴ Celković

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 37—5, k. 421 B.

³ Datum prijema izvještaja u Štabu Prvog korpusa NOV i PO Hrvatske.

³ Riječ je o napadu na četnike u Gornjem Babinom Potoku i Crnoj Vlasi. Vidi dok. br. 10, 19, 20 i 47.

⁴ Vlado

IZVJEŠTAJ ŠTABA PETE OPERATIVNE ZONE OD 8 OŽUJKA 1943 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O NAPADU NA VLAK KOD DELNICA I O KONCENTRACIJI TALIJANSKIH SNAGA NA PODRUČJU GORSKOG KOTARA¹

13. III 1943*

**ŠTAB V OPERATIVNE ZONE
NARODNO-OSLOBODILACKE PARTIZANSKE VOJSKE
HRVATSKE
8. III. 1943.**

**KOMANDANTU³ NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE I
PARTIZANSKIH ODRČDA HRVATSKE**

Primili smo vaš dopis i razumjeli. Osobito nas veseli vijest da ćete nam dodijeliti dva tenka. Za benzin kod nas neće biti nikakav problem i već smo sada poduzeli sve mjere za nabavku istoga. Bit će nam najteže transportovati ga dovdje. Uglavnom mi imamo benzin, samo vi dajte nama tenkove. Uporedo vas molimo da bi nam se dodijelio jedan ili dva kamiona, koje bismo mi preradili na ćumur, a majstora za to imamo. Utoliko su nam više potrebni što ovdje ni seljaci, a ni mi nemamo zaprežne stoke, jer je propala u toku prošle ofanzive, a i ukoliko je bilo, nije bilo sijena za prezimiti, a sada će nam prodati dvije nove pilane.

Prije nekoliko dana XIV brigada napala je jedan vlak kod Delnica sa zadatkom da ga zaplijeni. Zadatak su potpuno izvršili, samo na našu nesreću u cijelom vlaku od 20 vagona nađeno je 30 kg pasulja, 4 Italijana i desetak željezničara. Eto, to je cio plijen. Svi smo bili ogorčeni, jer smo se nadali poći punih ruku. Istina, lokomotiva i vagoni su uništeni.

Prekjučer pokušali smo opet da bi zaplijenili vlak. Na postavljenu minu naišla je italijanska patrola od 8 ljudi i počela

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 3—2, k. 105.

² Datum prijema izvještaja u Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske.
³ Ivo Rukavina

dizati minu. 4 Italijana ubijena su, a 4 zarobljena. Pored ostale spreme zaplijenjen je i jedan puškomitraljez. U tom momentu krenuo je blindirani vlak iz Vrbovskoga u pomoć, ali je i njemu bila napravljena stupica, te je iskočilo iz tračnica nekoliko vagona. Razvila se žestoka borba u kojoj je poginulo 50 Italijana,⁴ dok je sa naše strane bio ranjen komandant⁵ jednog bataljona, ali oružje nije moglo biti zaplijenjeno. Prilikom akcije kod Delnica također se survao jedan blindirani vlak, koji je kretao u pomoć onome vlaku kojega su naši zaplijenili. Imamo nadu da će biti nešto i od XIV brigade. Već prvi rezultati reorganizacije tu su.

Za VI brigadu⁶ uputili smo do sada 200 novomobilisanih Primoraca i Istrana.⁷ Imamo namjeru novomobilisane i dalje šiljati u VI brigadu kako bi ih mogli otuda kasnije primati i popunjavati sadašnji odred,⁸ koji će biti brigada, kao i XIV. Vjerujemo da će se tamo naoružati. Za Zumberak smo uputili oko 80 drugova⁹ i nemamct više rezerve da šiljemo. Srce me boljelo kad su odlazili za Zumberak, jer pored traženja najmanje deset puta oružja od njih, nisu htjeli otkriti nijednu zemunicu, niti poslati nam oružja.

Postoji velika neprijateljska koncentracija¹⁰ u Ogulinu, Delnicama, Vrbovskom, Lokvama i Mrkoplju. U tim garnizonima ima najmanje 15.000 Italijana. Jedno dosta povjerljivo obavještenje, da u samim Lokvama ima 15.000. Kako im god drago, zaista ćemo se tući ovoga puta ako krenu. Imamo dobre položaje, pa kome obojci, kome opanci, i pravo vam reći, jedva ih čekamo, neka krenu.

⁴ Iz sastava grupacije Fabbri

¹ Redakcija nije mogla utvrditi na koga se odnosi.

⁰ Ova je brigada tada operisala na području Like, u sastavu Osme divizije NOV i PO Hrvatske. Vidi dok. br. 35.

⁷ Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 87.

¹ Prvi NOP odred Pete operativne zone

¹ Upućeni su u Stab Druge operativne zone radi popune Trinaeste proleterske NOU brigade „Rade Končar“.

¹⁰ U cilju izvođenja ofanzive na Gorski Kotar neprijatelj je koncentrisao sljedeće snage: Grupu Fabbri, sastava: Sedamdeset četvrti pješadijski puk (bez jednog bataljona), jedan bataljon Dvadeset šestog sektora granične straže, Šesnaesti bataljon crnih košulja, Prateća četa Sedamdeset trećeg pješadijskog puka, Treća četa Pedeset sedmog minobacačkog bataljona, mehanizovana četa „Zara“, Prva i Treća četa Prvog bataljona Trideset prvog tenkovskog puka, Sedma i Osma baterija Trećeg diviziona Pedeset sedmog artiljerijskog puka, Sto dvanaesti artiljerijski divizion (bez dvije baterije), Trideset treća ustaška bojna i dijelovi Sedamnaeste ustaške bojne. Vidi dok. br. 68, 118, 126 i 132.

Mi svakim danom očekujemo kada će otpočeti vaša ofanziva na ovu stranu.¹¹ Ukoliko ne bi bilo napada na nas, i mi bismo mogli malo odovuda pogurati, samo ne znamo vaše namjere. U Letincu ima oko 250 ustaša, i to 200 ustaša iz Senja; a 50 domaćih naoružanih, i žive partizanskim životom, prese-ljavaju iz jednog brda na drugo, te ih ne možemo nikako pro-naći, gdje bi ih najlakše napali, ali momentana situacija ne dozvoljava nam da povučemo brigadu¹² iz Gorskog Kotara. „Krnjo“¹³ bi nam vrijedio nebrojenog blaga.

Očekujemo jači priliv u partizane uslijed mobilizacije koju je Pavelić proglasio. Također očekujemo novi priliv iz Istre.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar:

Komandant
Veljko Kovačević

(M. P.)¹⁴

¹¹ Vidi dok. br. 82, 93 i 96.

¹² Četrnaesta NO brigada

¹³ Riječ je o topu.

¹⁴ Okrugli pečat: Stab Pete operativne zone Hrvatske

BR. 31

NAREĐENJE ŠTABA ČETVIRTE DIVIZIJE NOV I PO HRVATSKE OD 9 OŽUJKA 1943 GOD. PODREĐENIM JEDINICAMA DA POSTAVE OBEZBJEĐENJA NA PRAVCIMA PODRAVSKA SLATINA, ĐULAVEC, BORKI¹

**STAB
IV DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
HRVATSKE**

Broj: službeno/1943.
dana 9 marta 1943, 11.15 h.

ŠTABOVIMA XII, XVI I XVII BRIGADE

Položaj

Odmah po prijemu ovog naređenja isturiti jaka obezbjeđenja u pravcima neprijateljskih uporišta P.² Slatina, Đulavec i Borki i to:

XII brigada jednim bataljonom da osigura pravac od Mikleuša. Hvata vezu sa bataljonom XVII brigade, koji kontroliše sektor Hum—Popovac—Macute.

XVII brigada jednim bataljonom da kontroliše pravac prema P. Slatini i Slađojevcima. Hvata vezu desno sa bataljonom XII brigade, a lijevo s bataljonom XVI brigade.

XVI brigada jednim bataljonom da osigura pravac od Đulavca, a jednim pravac od Boraka. Hvata vezu s bataljonom XVII brigade. •

Pred osiguranje isturati daleke izviđačke patrole.

Ova osiguranja mogu se po potrebi i pojačati. Nikako se ne smije dozvoliti da nas neprijatelj iznenadi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zamjenik komandanta:

M.³ Jerković

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 25—I/I, k. 892.

² Podravska

* Mato

BR. 24

**UPUTSTVO ŠTABA ČETVIRTE DIVIZIJE NOV I PO HRVAT-
SKE OD 9 OŽUJKA 1943 GOD. ŠTABU OSAMNAESTE NO
BRIGADE U VEZI S PRIPREMAMA ZA NAPAD NA VE-
LIKU I OSTALA NEPRIJATELJSKA UPORIŠTA U POŽE-
ŠKOJ KOTLINI¹**

**ŠTAB
IV DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
HRVATSKE**

Dana 9. III. 1943 god. 18 sati

ŠTABU XVIII BRIGADE N.O.V. HRVATSKE

Položaj

Primili smo vaš dopis upućen ovome štabu i odgovaramo na njega:

1) Jedinice vaše brigade neka ostanu u mjestima gdje se nalaze jer je to na pravcu našeg pokreta za pretstojeće akcije.

2) Što se tiče akcije na Veliku,² vi sakupljajte podatke kako za Veliku tako i za ostala uporišta u Požeškoj kotlini. Ukoliko je situacija u Velikoj takva da bi akciju mogla s uspjehom izvršiti jedna brigada, vi možete postupiti prema vašim namjerama. Ukoliko nije tako, ne poduzimajte ništa, jer su namjere divizije da likvidira sva ta uporišta na sjevernoj strani Požeške kotline.³ U vezi s tim dostavite nam sve podatke i planove uporišta u toj kotlini najhitnije, pa ćemo načiniti plan širih razmjera i zajedničkim snagama udariti na tu bandu.

3) Pošto je prema prikupljenim podacima neprijatelj navodno skoncentrisao neke snage oko našeg slobodnog teritorija s namjerom da vrši tu reakciju,⁴ vaša brigada imaće za zadatak da dalekim izviđačkim patrolama kontrolira pravac od Čačinaca i da, ako se ukaže potreba, isturi u tom pravcu po-

¹ Dokumentat, bez potpisa, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 57/1, k. 907.

* Vidi dok. br. 44.

² Vidi dok. br. 58 i 63.

* Riječ je o neprijateljskoj ofanzivi „Braun“ koja je počela 20. ožujka 1943 god. Vidi primjedbu br. 2 uz dok. br. 67.

trebne snage da spriječi nadiranje neprijatelja s te strane, dok mi ne načinimo plan za pretstojeću akciju. U vezi s tim povežite se sa XII brigadom koja ima za zadatak da kontrolira pravac od Mikleuša. Stab XII brigade nalazi se na Bokanima.

4) Sto se tiče ishrane, intendant vaše brigade neka se poveže sa intendantom divizije,⁵ koji će mu dati po tim pitanjima potrebna uputstva i naređenja.

5) Na posljednjem uspjehu⁶ kao i na ostalim uspjesima naše najmlađe brigade čestitamo i vjerujemo da će borci vaše brigade i dalje nastaviti ovakvim i većim koracima u uništavanju neprijatelja i otimanju od njega oružja.

6) Pošto vaša brigada potpada pod komandu divizije⁷ dok smo na ovom terenu, potrebno je da odmah odredite dva kurira, koji će biti pri ovom štabu za pravilno održavanje veze s vašom brigadom. Uputite ih odmah u ovaj štab. Odaberite dva najbolja borca, kako je to pravilo za izbor kurira, tako da se ne desi da se za vrijeme akcije kurir vrati sa našim naređenjem ili izvještajem uz motivaciju da se nije mogao probiti.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zamjenik komandanta:

* Đuro Terzić. Zbog nesavjesnog rada, neizvršenja naređenja, nemoralna i zloupotrebe svog položaja osuđen je 18. svibnja 1943. god. na smrt od vojnog suda Četvrte divizije NOV i PO Hrvatske i strijeljan.

• Vidi dok. br. 27 i tom V, knj. 12, dok. br. 86.

¹ Vidi dok. br. 14.

BR. 31

**IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGE OPERATIVNE ZONE OD 9
OŽUJKA 1943 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVAT-
SKE O AKCIJAMA I BORBAMA PODREĐENIH JEDINICA
NA PODRUČJU MOSLAVINE, KALNIKA I ZUMBERKA¹**

STAB II OPERATIVNE ZONE

N.O.V. I P.O. HRVATSKE

Broj: Op. . . . /43.

Dne 9. III. 1943.

Operativni izvještaj.

**GLAVNOM ŠTABU NAR.-OSL. VOJSKE I PARTIZ.
ODREDA HRVATSKE**

Moslavina:

Pošto je veći dio snaga Moslavačkog odreda ušao u sastav IV Divizije,² prišlo se reorganizaciji odreda. Vršena je mobilizacija, koja je brojčano ojačala odred, ali su kroz to vrijeme bile vezane snage tako, da je bilo poteškoća u vršenju akcija.

20. XII. 1942 izvršen je napad na vlak na pruzi Zagreb—Novska, sa snagama od dva bataljona. Uslijed nesporazuma s prometnim činovnikom željezničke stanice Gračanica, napadnut je krivi vlak koji je vozio tenkove i kamione, a u sastavu kompozicije nalazila su se dva blindirana vagona. Kad je vlak stao, izvršen je juriš, koji je neprijatelj dočekaao jakom vatrom iz blindiranih vagona i tenkova, što nije u prvi mah smelo naše borce, te su pojedinci uspjeli uskočiti u lokomotivu i pojedine vagone. Nakon toga, neprijatelj se prebacio preko nasipa i jakom vatrom automatskih oružja prisilio naše snage na povlačenje. Naši gubitci su 5 mrtvih i 6 ranjenih, dok su neprijateljski gubitci daleko veći. Tom prilikom poginuo je herojskom smrću drug Božić Nikola, operativni oficir I bataljona, jedan od najhrabrijih boraca ovog odreda. Njemu je uspjelo da prvi uđe u lokomotivu, nožem likvidira strojovođu Nijemca i još nekoliko njemačkih vojnika. Zatim je skočio u

¹ Dokument, bez potpisa, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br 4/3, k. 1472.

* i * Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 66.

drugi vagon gdje je nastavio borbu nožem, dok nije pao izrešetan neprijateljskim metcima.

Akcija nije uspjela zbog nesporazuma s prometnim činovnikom i što nije određeno vrijeme za sam napad.

28. XII. 1942 otposlano je u sastav IV Divizije 300 boraca,¹ naoružanih s puškama „Mauzer“, 7 puškomitraljeza i 2 prsna mitraljeza, tako da je u odred u ostalo oko 100 dobrih pušaka, 3 puškomitraljeza, te nešto pušaka francuskih. „Manliher“ i lovačkih duplica.

Ljudstvo koje je ostalo u odred, bilo je uglavnom sastavljeno od novopridošlih drugova, koji nisu imali borbenog iskustva i nisu dovoljno osposobljeni za rukovodioce četa i vodova, ali je ipak od najboljih formiran Stab bataljona i komandni sastav četa. Kako Stab bataljona, tako i Stab odreda, u stalnom obilaženju četa, ulaže truda da od ovih mladih partizana stvori što prije dobre vojnike. Tražene su akcije, kako bi u njima što bolje osposobili i očeličili mlade borce. Od tih akcija neke su uspjele, dok one koje su slovile kao teže, nisu uspjele. U nizu tih akcija zarobljeno je: 10 „Mauzer“ karabina, 34 francuske puške sa 954 metka, 33 duplice, oko 50 bombi, 16 pištolja, 36 šinjela, 22 hlače i bluže, 39 čebadi, 18 pari čizama, 59 pari cipela i druge spremne.

Veće akcije nisu uspjele, od kojih su napadi na žandarmerijske stanice Ivanska i Vojni Križ. Akcija na željezničkoj stanici kod Husajina uspjela je, ali poslije izvršene akcije naši borci iznenađeni su od jakih neprijateljskih snaga, koje su ih opkolile. U toj borbi palo je 6 drugova, a među njima zamjenik komandanta bataljona, te komesar i komandir čete. Ovaj neuspjeh kao i ostali leži u tome, što su mladi borci kao i komandni kadar još neiskusni.

Uz oružje stečeno u akcijama, pridolazi puška za puškom sa raznih strana. U odred došlo je nekoliko domobrana i 4 legionara, koji su pobjegli iz neprijateljskih jedinica.

29. I jedna satnija I Gorskog zdruga napala je naše jedinice u selu Popovcu, u cilju da dopre do Velikog Prokopa. Naši borci prihvatili su borbu i nakon dulje borbe odbacili neprijatelja.

13. II izvršen je napad na mjesto Sarampov kraj Ivanić Grada, koji je uspio prema predviđenom planu. Plijen je slijedeći: 2 puškomitraljeza s 4.000 metaka, 108 pušaka s 5.000 metaka, 2 sanduka bombi, 25 čebadi i ostale spremne. Zarobljeno je 70 domobrana.

Isti dan, neprijatelj je s 5.000 vojnika⁴ krenuo prema našim jedinicama, koje su o tome bile obaviještene 12 sati ranije. Kako se naše snage nisu spojile sa snagama koje su vršile akciju kod Ivanić Grada, a među njima bilo je mnogo nenaoružanih drugova te bolesni drug sekretar Vlado,⁵ odlučeno je da napuste svoj sektor i krenu u pravcu Bilo Gore. Radi odmora, zadržali su se u Grbovcu kraj Grubišnog Polja. Na cesti Vel. Zdenci—Vel. Grđevac, naša zasjeđa zarobila je jedan kamion, koji je vozio sir i maslac za njemačku vojsku. Na odmoru u Grbovcu, napao je neprijatelj naše jedinice sa jednom satnijom Gorskog združenja pojačanim snagama iz Grubišnog Polja. Neprijatelj, koji je bio vođen po civilima, uspio je proći mimo naših zasjeđa i ući u selo. U toku borbe koja je trajala četiri sata, naši borci imali su 8 mrtvih i 8 ranjenih drugova, dok je neprijatelj imao 4 mrtva i nepoznat broj ranjenih. Našim borcima uspjelo je za vrijeme borbe evakuirati mrtve i ranjene drugove, kao i plijen iz kamiona, te su potom napustili selo.

Istog dana, naše jedinice došle su u kontakt s IV Divizijom, koja se poslije akcije na Viroviticu⁶ prebacila u Bilo Goru. Drug Vlado prebačen je na oslobođeni teritorij u Slavoniju.

19. II povratile su se naše jedinice u Moslavinu, gdje je haračio neprijatelj,⁷ opljačkao čitavo selo Vel. Prokop i zapalio nekoliko kuća.

Pošto ovaj odred stalno jača, pristupit će se formiranju drugog bataljona.

Razne diverzne akcije koje je trebao izvršiti ovaj odred nisu izvršene, pošto nemaju eksploziva. Kako smo već napomenuli, mobilizacija je dosta ometala u vršenju akcija, jer najbolje snage bile su na putu u Slavoniju kao pratnja mobilisanih drugova. Za vrijeme vršenja mobilizacije odred je brojčano ojačao, a u Slavoniju je otposlano oko 500 vojnika.

U vezi s daljnjim akcijama, predviđeno je djelovati u pravcu Čazme, Ivanić Grada i Bjelovara.

Dolaskom IV Divizije u Moslavinu,⁸ iako ne znamo kakova su dobili naređenja, dali smo im naše mišljenje prema kome treba da djeluju i vrše operacije na komunikacijama Zagreb—Novska i Zagreb—Koprivnica, te Koprivnica—Varaždin

⁴ i ⁷ Odnosi se na dijelove Prve gorske divizije.

⁵ Vladimir Popović, sekretar Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske

⁶ Vidi dok. br. 31.

⁸ Vidi dok. br. 31.

i Varaždin—Zagreb, a bilo bi potrebno da na svom putu prođu i kroz Hrvatsko Zagorje.

Kalnik:

Na sektoru Kalničkog odreda nalazi se neprijatelj s jačim posadama u većim mjestima, a manjih posada nema. Neprijatelj je dobro utvrđen, te je bez teškog oružja teško doći do oružja.

I. II izvršena je akcija na željezničku stanicu Kunovec—Subotica.⁹ Zapaljena je stanica i minirane skretnice, a posada u bunkeru na potoku Gliboki kod Subotice razoružana je. Zaplijenjeno je: 10 francuskih trometaka s 250 metaka, te nekoliko šinjela i bluza.

Zasjeda na vlak kod Donjare nije uspjela, jer je mina eksplodirala mnogo ranije nego je vlak naišao.

3. II jedinice tog odreda napale su željezničku stanicu Cukovec,¹⁰ te u cijelosti uspjele. Zarobljeno je 29 domobrana, a zaplijenjeno: 25 karabina „Mauzer“, 1 pištolj, 3500 metaka, 1 teški mitraljez, 1 puškomitraljez i 1 prsni mitraljez. U isto vrijeme minirane su skretnice. Porušeno je oko 50 bandera na pruzi i cesti. Na našoj strani nije bilo gubitaka, a neprijatelj je imao jednog mrtvog.

5. II noću u tri sata, pokušao je neprijatelj s 1000 vojnika napasti naše jedinice u Vel. Botinovcu i Malom Pogancu,¹¹ ali je odbijen. Ujutro oko 7 sati, neprijatelj je pod zaštitom magle izvršio ponovno napad, te su se naše jedinice nakon jednosatne borbe povukle, zadavši neprijatelju gubitke. Neprijatelj je imao 8 mrtvih, od toga 4 Nijemca, 3 legionara i 1 žandara, a broj ranjenih je nepoznat. Naši gubitci su 2 mrtva i 3 ranjena, od kojih 2 lakše ranjena, a teže je ranjen komandir čete.

7. II snage odreda napale su neprijateljsko uporište u Rasinji,¹² ali bez uspjeha. Neprijatelj nam je nanio jednog mrtvog i 3 ranjena druga. Općinska arhiva zapaljena je, a zaplijenjeno je: 1800 kuna, jedna pisaća mašina i šapirograf. Uništeni su telefonski i telegrafski uređaji.

10. II postavljena je zasjeda na putu između Prnjavora i Sokolovca,¹³ ali neprijatelj nije naišao.

II. II postavljena je zasjeda na vlak na pruzi Koprivnica—Križevci.¹⁴ Mina koja je bila postavljena na pruzi prerano je eksplodirala, te zasjeda nije uspjela.

" do " Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 45.

Jedna četa srušila je bandere u duljini od tri kilometra na pruzi Luđbreg—Koprivnica.¹⁵

Stanje u odredu dosta se popravilo. U zadnje vrijeme odred je porastao u 20 dana od 160 na 350 boraca i sada višak u oružju ne leži neiskorišten. Borbeni duh boraca nije na visini, pošto imade dobar dio omladinaca i novog ljudstva koje nije služilo vojsku, ali će uz starije borce pravilnim radom i uspješnim akcijama očeličiti i postati borbeniji.

U vezi s budućim akcijama, predviđene su diverzne akcije na komunikacije, kao i na manje neprijateljske posade. Pošto je neprijatelj utvrđen, date su odredu upute kako će moći uništiti neprijateljske posade, t.j. da se za takove akcije jedinice dobro pripreme, da se organiziraju mineri i snabdije ih se potrebnim materijalom (eksplozivom, granatama i benzin-skim flašama), čime će uništiti neprijatelja u utverdama.

Prema nekim vijestima, neprijatelj sprema ofanzivu¹⁶ na sektor Kalničkog odreda, te smo u tom smislu dali upute i izdali naređenje našim jedinicama. Jedinice tog odreda preći će u ofanzivu u pravcu Hrvatskog Zagorja, u čemu će ih pomoći IV Divizija, koja operiše u pravcu sektora tog odreda.¹⁷

Zumberak:

26. II izvršila je XIII Prol. iid. brigada „Rade Končar“ i Ud. br. „Ivana Cankarja“ napad na neprijateljsku posadu u Stojdragi.¹⁸ Snage neprijatelja i raspored jedinica vide se u priloženoj zapovjedi.

XIII P. U. Brigada stigla je na položaj sa zakašnjenjem od dva i pol sata, te kad su dvije čete ove brigade stigle u neposrednu blizinu neprijateljskih rovova, primile su jaku vatru neprijatelja. U tom momentu nije bilo odlučnosti kod četa da izvrše juriš, te da na taj način istjeraju neprijatelja iz rovova i zbiju u kuće u selu. Snage koje su bile u napadu povukle su se pred zoru na pogodne položaje sa zadatkom da drže blokadu neprijatelja tokom dana. U. B. „Ivana Cankarja“ dijelom svojih snaga napadala je neprijateljsku posadu sa zapadne strane, ali također nije uspjela u svojim namjerama, radi neodlučnosti boraca.

Za vrijeme blokade neprijatelja u garnizonu u Stojdragi, II Bataljon XIII P. U. B. dao je osiguranje prema Samoboru, od neprijatelja koji bi ookušao krenuti u pomoć neprijateljskoj

" U toku mjeseca veljače Četrta (slavonska) divizija operisala je na području Moslavine i Bilo Gore. Vidi dok. br. 31.

" Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 83.

posadi. Oko 10 sati jedna desetina toga bataljona otkrila je zasjedu svojim kretanjem po selu ispred zasjede i time je propao cijeli plan zasjede. Neprijatelj otkrivši raspored snaga u zasjedi, počeo je spretno manevrisati, i potisnuo je bataljon iz početnih položaja, a nakon toga pošlo mu je za rukom da probije osiguranje II Bataljona, te tako ugrozi I Bataljon koji je držao blokadu. III Bataljon XIII P. U. B., kao i ugroženi I Bataljon dali su dio svojih snaga II Bataljonu, te je tako odbijena namjera neprijatelja da dovede pojačanje opkoljenom neprijatelju. Neprijatelj je kasnije vršio sve veći pritisak u namjeri da se na svaki način spoji sa neprijateljskom posadom u Stojdragi. Pošto je XIII P. U. B. bila skoro sva na osiguranju, nije joj preostalo dovoljno snaga za napad na neprijateljsku posadu, koju je trebalo likvidirati tokom noći, te je Štab brigade povukao na svoju ruku u 21 sat brigadu s položaja u Novo Selo.

Neprijateljski gubitci u ovoj borbi iznose navodno 40 mrtvih i isto toliko ranjenih. Naši gubitci bili su jedan poginuo i 9 ranjenih, od čega 2 teško ranjena, a ostali lako. Od ranjenih drugova jedan je nakon dva dana umro.

Akcija nije uspjela iz slijedećih razloga: XIII P. U. B. zakasnila je na položaj dva i pol sata, jer Štab brigade nije uočio težak i dosta neprohodan teren. Jedinice obiju brigada bile su vrlo neodlučne u najodlučnijem momentu, kada je trebalo izvršiti juriš na neprijatelja, što je glavni uzrok da posada nije likvidirana još prve noći. Štab II bataljona XIII P. U. B. bio je vrlo neoprezan i dozvolio je da ga neprijatelj iznenadi. Komandir 1. čete istog bataljona uputio je jednu desetinu u selo ispred zasjede i time otkrio zasjedu.

4: III. izvršen je napad na neprijateljsku posadu u Metlici. Broj snaga, raspored snaga i njihovi zadatci vide se iz priložene zapovjedi.¹⁹

Brigade bile su u tačno određenom vremenu na svojim položajima. Jedinice koje su učestvovala u samome napadu, dobro su osmotrile bunkere i žicu koja se nalazila ispred bunkera i cijele Metlike. Tačno u 20 časova U. B. „Ivana Cankarja“ prekinula je prema naređenju svjetlo koje je osvjetljavalo bunkere, žicu i cijelu Metliku. Napadne jedinice privukle su se neprimjetno do žice, presjekle žicu i dijelom uspjele proći između bunkera, ali je sada nastala neodlučnost kod boraca i tako nisu napali bunkere s leđa, kako je bilo

" Opširnije o napadu na Metliku vidi u VI tomu.

predviđeno u planu. U tom momentu neprijatelj je bio vrlo iznenađen, jer nije u opće otvarao vatru, ali neodlučnost boraca dala mu je dovoljno vremena da se pribere i otvori vatru iz bunkera. Naši borci su se nakon neprijateljske vatre povukli van žice, a pred jutro na nove položaje.

U. B. „Ivana Cankarja" koja je bila u zasjedi prema Karlovcu, porušila je prugu između postaje Rozalnice i Metlike. U. B. „Matije Gubca" porušila je prugu i jedan most na pruzi Metlika—Črnomelj.

U toku dana odlučeno je, da se napad ne ponovi, jer je neprijatelj čekao spreman na borbu, te je izdato naređenje da se brigade povuku s položaja.

Naši gubitci iznose 7 mrtvih i 18 ranjenih, od koga broja XIII. P. U. B. imade 4 lako ranjena. Gubitci neprijatelja su nepoznati.

Akcija nije uspjela iz slijedećih razloga: I ako je neprijatelj bio jako utvrđen s cijelim nizom zidanih bunkera i opleten oko cijelog mjesta žicom, uspjelo se probiti našim snagama neopaženo kroz žicu i doći u neposrednu blizinu bunkera i tako iznenaditi neprijatelja. Ali u tom momentu nastala je neodlučnost kod naših boraca, te nisu prišli likvidaciji bunkera. Neprijatelj je iskoristio to vrijeme i prisilio naše borce na povlačenje. Ista neodlučnost osjećala se kod štabova bataljona i komandi četa, ali u manjoj mjeri kod XIII. P. U. B. dok kod U. B. „Toneta Tomšiča" osjećali su se ti nedostaci kod štaba brigade, bataljona i komandi četa. Štab te brigade pokazao je uz to nedovoljno vojno iskustvo, misleći da će jurišem pod neprijateljskom vatrom borci likvidirati neprijatelja, mjesto da se neopaženo privlače k bunkerima, kako je to bio slučaj kod XIII. P. U. B. Iz tog razloga gotovo svi ranjeni i mrtvi borci pripadaju Tomšičevoj brigadi.

Poslije ove akcije krenule su tri slovenske brigade preko Krke prema naređenju svog Glavnog štaba. XIII. P. U. Brigada smjestila se na prostoriji Krašić—Pribić.

Kako je XIII Proleterska ud. brigada brojčano dosta oslabljena. povedena je kampanja za popunjavanje iste u Moslavačkom i Kalničkom odredu, kako bi se javili dobrovoljci, a priljev u partizane je iz dana u dan sve veći i veći, tako da imade izgleda da će brigada do skora brojčano ojačati. Udarne kvalitete brigade pala je samo obzirom na broj boraca.

Naše slijedeće akcije:

Prema dobivenim podacima o kretanju neprijatelja izgleda da neprijatelj ne kani u dogledno vrijeme vršiti ofanzivu na oslobođeni teritorij Zumberka. Neprijateljske posade u garnizonima sii uglavnom nepromijenjene. Kako se na oslobođenom terenu nalazi zajednička bolnica²⁰ hrvatskih i slovenskih partizana, a čiji je broj oko 180 (od toga broja su većinom Slovenci, a jedan dio imade boraca IV U. Brigade), terenske jedinice Komande žumberačkog područja i Vzhodnodolenskog¹ odreda svojim patrolama osiguravat će bolnicu, kako XIII P. U. Brigada ne bi bacala svoje snage na to, nego bi bila slobodna u vršenju akcija. U vezi s time. imademo namjeru s XIII P. U. B. prokrstariti kroz neko vrijeme Pokupljem, t. j. terenom između Kupe, pruge Zagreb—Sisak i pruge Zagreb—Karlovac. Na tom terenu razoružali bi neke neprijateljske posade i vršili mobilizaciju, za koju imade uslova prema dobivenim podacima.

Pokuplje:

Od naše terenske jedinice u Pokuplju²² nismo dobili izvještaja.

Komanda mjesta Bosiljevo:

Rad terenske jedinice ove komande je dosta slab. pošto su to sve mladi i dosta neiskusni drugovi, te ćemo na taj teren poslati nekoliko iskusnijih drugova. Do sada izvršili su nekoliko rekvizicija od narodnih neprijatelja za vlastite potrebe. te vrše mobilizaciju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar i
v. d. komandanta:

" Ova bolnica Druge operative zone nalazila se u selu Jezernice kod Sošica.

¹¹ Zapadnodolenjskog

²⁰ To je bila samostalna partizanska četa „Kljuka“.

BR. 31

IZVJEŠTAJ ŠTABA KORDUNAŠKOG NOP ODREDA OD
9 OŽUJKA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG KORPUSA NOV I PO
HRVATSKE O IZVRŠENIM AKCIJAMA OD 1 DO 9 OŽUJKA¹

15. 3. 43
Op, br. 32/43²

**STAB I KORDUNAŠKOG ODREDA
I KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
HRVATSKE**

Br. 2
Dne 9. III. 1943 g.

Operativni izvještaj

ŠTABU I KORPUSA NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

Dostavlja Vam se operativni izvještaj ovog odreda u vre-
menu od 1, III do 9. III t. g.

I. Neprijatelj na sektoru ovog odreda dosta je bio aktivan,
a naročito na sektoru 1 i 3 bataljona, te svojim izlaskom pljač-
kao je većinom rogatu stoku.

Neprijateljska avijacija bila je naročito aktivna na terenu
3 bataljona te je na dan 3. III bombardirala položaje našeg
3 bataljona.

II. Ovaj odred predvidio je slijedeće akcije: rušenje pruga
između Vojnovca i Plaškoga, Ličke Jesenice i Blata, Vojnovca
i Josipdola i Gornjih i Donjih Dubrava, razoružavanje manjih
neprijateljskih posada, izašiljanje manjih odjeljenja duboko u
neprijateljsku pozadinu, te rušenje neprijateljskog saobra-
ćaja i telefonskih stubova.

III. Na dan 2. III jedinice 4 bataljona ovog odreda suda-
rile su se na putu između Topuskog i Velike Kladuše kod Ka-
menskog Mosta.³ Neprijatelj je bio u jačini od 3 satnije ustaša
sa više kola, praćenih sa 2 tenka, te nekoliko bacača mina.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-
istoriskog instituta pod reg. br. 20—3, k. 421 a.

² Datum prijema izvještaja u Štabu Prvog korpusa NOV i PO
Hrvatske i broj pod kojim je zaveden.

³ Vidi dok. br. 103.

Borba je trajala neprekidno 4 sata i nakon ogorčene borbe neprijatelj je raspršen i povukao se nazad u Topusko.

U ovoj borbi neprijatelj je imao 27 mrtvih i mnogo više ranjenih; pošto je borba vođena u odstojanju svega 30 metara, a neprijatelj je bio praćen tenkovima, do plijena se nije moglo doći. Na našoj strani gubitaka nije bilo. U borbi se nitko nije naročito istakao. U ovoj borbi utrošeno je sa naše strane 1650 metaka.

Na dan 3 ov. mj. jedinice našeg 2 bataljona uhvatile su dvojicu ustaša u neposrednoj blizini Generalskog Stola. Plijen: 2 karabina, 120 metaka i 2 para odijela. Ustaše su likvidirani.

Noću između 2 i 3 ov. mj. jedinice 3 bataljona ovog odreda, u sastavu IV Udarne brigade srušile su prugu između Blata i [Lič.] Jesenice 3 km. Poslije rušenja pruge čekana je neprijateljska reakcija, koja je uslijedila između 9 i 10 sati. U ovoj borbi dobiven je jedan p. mitraljez „Soša“, te 640 metaka za talijanski mitraljez „Breda“. Na neprijateljskoj strani bilo je više mrtvih i ranjenih, dok na našoj strani bila su 4 druga ranjena. U ovoj borbi naročito se istakao vodnik drug Obšenica Ilija, koji je skočio na njihovog p. mitraljesca te mu oteo p. mitraljez.

Na dan 3 ov. mj. jedinice 1 bataljona izvršile su akciju u selu Rečici, udaljenom 7 km od Karlovca, kojom je prilikom uhvaćen jedan žandar. Plijen: 10 metara ustaških kukuruza, jedna pisaaća mašina, 3 šapirografa, 1 karabin, 1 bomba, 30 metaka i odijelo.

Dana 4. III jedinice 4 bataljona ovog odreda pretresale su sela Cetingrada i okoline radi hvatanja nekih bandita, te je u ovoj akciji uhvaćen jedan karabin, 1 pisaaći stroj sa kancelarijskim materijalom.

Na dan 4. III jedinice 1 bataljona ovog odreda zapalile su općinu i školu u Stankovcima gdje je bio smješten neprijatelj a koji se je prije par dana povukao. Vraćajući se iz Stankovaca zaplijenjena su 2 konja, 2 vola i jedna krava. U općini stankovačkoj zaplijenjeno je nešto kancelarijskog materijala i 1720 kuna u gotovom novcu.

Na dan 5. III 1 četa 1 bataljona postavila je zasjedu između Borodske vaktarnice i Topuskog kolodvora na koju je naišla jedna terezina sa 3 neprijateljska vojnika. Po opaljenom plotunu sva trojica su skočila iz terezine. našto su dvojica nakon 20 koraka ostala mrtva na licu mjesta, dočim je jedan ranjen uspio pobjeći. Plijen: 2 karabina, 1 čebe, 1 poljski kazan. Uslijed jake neprijateljske vatre iz teških mitra-

I

ljeza, a pored neposredne blizine neprijatelja, terezina se nije mogla zapaliti niti ustaše svući.

Pored gore navedenih akcija jedinice ovog odreda uništile su sve ceste na Kordunu uz pripomoć civilnog stanovništva. te porušile telefonske veze i pokupile žice.

IV. Vojnička obuka izvodi se po planu i ista uspjeva dosta dobro.

V. Ovaj odred formirao je 5 bataljon na sektoru Bosiljeva u jačini 120 karabina i 2 p." mitraljeza.

VI. Štabovi bataljona ovog odreda funkcionišu dosta dobro s obzirom na svakodnevnu borbu sa neprijateljem.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
M.⁴ Deianović

Komandant:
SI. odsutan

AKCIJA DIVERZANTSKE GRUPE OVOG ODREDA:

Na dan 1. III. t. g. postavljena je nagazna mina na pruzi između Kamanja i Bubnjaraca na koju je naišao neprijateljski vlak. Lokomotiva je podpuno uništena, a promet je obustavljen 16 sati.

4. III. t. g. porušen je jedan km električnih stubova (betonskih) između Ozlja i Karlovca te je Karlovac ostao bez osvijetljenja. Stubovi još nisu dovršeni.

6. III. Između Zvečaja i Generalskog Stola postavljene su dvije nagazne mine na koji je naišao vlak te su uništena 3 vagona i 1 lokomotiva, u vagonu je poginuo 1 poručnik, 1 nadporučnik i 2 vojnika koji su ostali na mjestu mrtvi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
M. Dejanović

Komandant:
si. odsutan

(M. P.)⁵

¹ Milić

⁵ Okrugli pečat: kao u zaglavlju.

BR. 31

**IZVJEŠTAJ ŠTABA OSAMNAESTE NO BRIGADE OD 10
OŽUJKA 1943 GOD. ŠTABU TREĆE OPERATIVNE ZONE
O NAPADU NA LJESKOVICU¹**

**STAB
XVIII BRIGADE NAR. OSLOB. VOJ.
HRVATSKE**

O. broj: 11/1943
dana 10. III. 1943

Predmet: Operativni izvještaj u vremenu
od 1 do 10. III. 1943 godine

ŠTABU III OPERATIVNE ZONE

Dostavlja se naslovu Operativni izvještaj XVIII Brigade o izvršenim akcijama za vrijeme od 1. III. 1943 do 10. III. 1943 godine.

Kako je neprijatelj sakupio veće snage na sektoru istočne Krndije i Dilja,² to smo se morali prebaciti na Krndiju. Naše prebacivanje morali smo izvršiti što naši borci nisu raspolagali sa dovoljno municije a teren je vrlo pogodan za neprijatelja da nas napadne. Po prebacivanju stigli smo u selo Gradište gdje smo saznali da u selu ima mnogo pete kolone, i da banda iz okolnih uporišta svakodnevno obilazi ovo selo. Zbog dugačkog puta koji je trajao cijelu noć povukli smo se u šumu na odmaranje. I zaista jedan sat poslije našeg prolaska kroz selo banda kulturbundaška³ iz Bekteža već je bila obaviještena i pošla je u Gradište. U selu se nalazio naš jedan vod koji je osiguravao sakupljanje hrane i na svome povlačenju došao je u sukob sa bandom. Tom prilikom ranjena su dva druga lakše, tako da nisu ni morali odlaziti u ambulantu već ostali u jedinicama dobivši ljekarsku pomoć u Bolničkoj četi. Jedan drug koji je samovoljno na prolasku kroz selo zaostao iza jedinice izgleda da je pao u ruke bandi pošto se još nije u jedinicu javio. Ostale jedinice nisu ni dolazile u dodir sa neprijateljem jer

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 28—2, k. 1484.

* Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 188.

* Odnosi se na pripadnike njemačke nacionalne manjine.

Š T A B
XVIII. BRIGADA NAR. OSLOB. VOJ.
HRVATSKA

O. Broj: _____/1943.

dan: 10. III. 1943.

Tip: Operativni izvještaj u vremenu
od 1. do 10. III. 1943. godine.

ŠTAMP III. OPERATIVNE ZONE.

Dostavlja se naslovu Operativni izvještaj XVIII. brigade o izvršenim akcijama za vreme od 1. III. 1943. do 10. III. 1943. godine.

Kako je neprijatelj sakupio veće snage na sektoru istočne Krvnije i Dilje to smo se morali prebaciti na Krvnju. Naše prebacivanje morali smo izvršiti što naši borci nisu rascoljavali sa dovoljno namige je a teren je vrlo pogodan za neprijatelja da nas napadne. Po prebacivanju stigli smo u selo Gradište gdje smo saznali da su selu inače imali pete kolone, i da banda iz oknih uporišta svakodnevno obilazi ovo selo. Zbog dugackog puta koji je trajao celu noć potukli smo se u šuma na odmaranje. I zaista jedan sat poslije nas da prokaska kroz selo bana kulturbundaska iz E-keča već je bila obavještena pošla je u Gradište. U selu se nalazio naš jedan vod koji je osiguravao sakupljanje hrane i na svoja povlačenju došao je u sukob sa bandom. Tom prilikom ranjena su dva druga lakše tako da nisu ni morali o ležati u ambulanti već ostali u jedinici sa dobivši lekarsku pomoć u Bolničkoj četi. Jedan drug koji je ranovrijno na proleznku kroz selo zastao iz jedinice izgleda da je bio u ruku bandi počeo se još nije u jedinici javio. Ostale jedinice nisu ni dolezi u dodir sa neprijateljem jer se isti povukao. Tom prilikom neprijatelj je imao 3. mrtva a broj ranjeni nije utvrđen.

2. 3. i 4. ov. mj. jedinice su ostale na odmaranju u selima sjeverno od Krvnje.

Dana 4. ov. mj. jedinice ove brigade izvršile su napad na neprijateljsko uporište Lieskovići. ~~XXXX~~ U uporištu je bilo oko 170. domobrana. Napad je izvršen u 21. čas i 20. minuta. U napadu sudjelovao je II. bataljon i dio snaga III. bataljona. Uporište je bilo osigurano sa 24. bunkera u kojima se nalazila cjelokupna oprema. Napad je izvršen na prepad tako da je u roku od 10. minuta bilo likvidirano 5. bunkera u kojima su se nalazili teški mitraljez, puškomitraljez i bacač. Borba se razvijala velikom brzinom. Neprijatelj se pokušao braniti no naša brzina i odlučnost stvorili su kod njega zabunu te je pobjeda bila sigurna. Krivicom jednog vodice jedan vod koji je napadao željezničku stanicu stigao je kasnije 1. sat tako da se je ovdje bio koncentrisao jedan dio snaga te dao žestoki otpor tako da stanica nije osvojena. Naši borci osvojili su 21. bunker. Za vreme borbe došla je poruka iz sela Derkoveca čiji bunkeri bili su utaljeni svega ispod 200. metara. Zadržavajući prisobnosti komandira naši borci ušli su u bunke i iz njih otvorili vatru. Banda je bila odbijena. Osvajanje bunkera koji još nisu bili zauzeti nastavljeno je. Komandno oko 3. sata izjutra osvojeni su i posljednji bunkeri kao i žandarmerijska stanica. U ovoj akciji naši borci zarobili su, 110. karabina, 9. duplona, 1. teški mitraljez, 1. puškomitraljez, 1. bacač mina, i 1. askerica, 18.000. metaka, 4. kistre mina za bacač, nešto bombi, oko 200. pari odijela, 61. domobran zarobljen te zaplijenjeno nešto hrane i druge ratne stvari. U ovoj borbi naša gubitci bili su jedan mrtav i 6. ranjenih. Gubitci neprijatelja nisu nam poznati.

Posle ove akcije jedinice su se povukle na odmaranje u selo Oravica. Spremljena je nova akcija za 12. III. 1943. jedinice su već bile na putu kada je stiglo naredjenje iz Divizije da se u akciju neide zbog plana kojera sprema Divizija.

Kako je po naredjenju Štapa III. Operativne Zone naša Brigada stavljena pod komandu IV. Divizije to će buduće akcije biti sve po planu Divizije.

se isti povukao. Tom prilikom neprijatelj je imao 3 mrtva a broj ranjenih nije utvrđen.

2, 3 i 4 ov. mj. jedinice su ostale na odmaranju u selima sjeverno od Krndije.

Dana 5 ov. mj. jedinice ove Brigade izvršile su napad na neprijateljsko uporište Ljeskovicu. U uporištu je bilo oko 170 domobrana.⁴ Napad je izvršen u 21 čas i 20 minuta. U napadu sudjelovao je II Bataljon i dio snaga III Bataljona. Uporište je bilo osigurano sa 24 bunkera u kojima se nalazila cjelokupna posada. Napad je izvršen na prepad tako da je u roku od 10 minuta bilo likvidirano 5 bunkera u kojima su se nalazili teški mitraljez, puškomitraljez i bacač. Borba se razvijala velikom brzinom. Neprijatelj se pokušao braniti, no naša brzina i odlučnost stvorili su kod njega zabunu te je pobjeda bila sigurna. Krivicom jednoga vodiča jedan vod koji je napadao željezničku stanicu stigao je kasnije 1 sat, tako da se je ovdje bio skoncentrisao dio snaga te dao žestoki otpor tako da stanica nije osvojena. Naši borci osvojili su 21 bunker. Za vrijeme borbe došla je pomoć iz sela Darkovca čiji bunker bili su udaljeni svega ispod 200 metara. Zahvaljujući prisebnosti komandira naši borci ušli su u bunkere i iz njih otvorili vatru. Banda je bila odbijena. Osvajanje bunkera koji još nisu bili zauzeti nastavljeno je. Konačno oko 3 sata izjutra osvojeni su i posljednji bunker kao i žandarmerijska stanica. U ovoj akciji naši borci zarobili su: 110 karabina, 9 duplona,⁵ 1 teški mitraljez, 1 puškomitraljez, 1 bacač mina i 1 askericu,⁶ 18.000 metaka, 4 kištre⁷ mina za bacač, nešto bombi, oko 200 pari odijela, 61 domobran zarobljen, te zaplijenjeno pešta hrane i druge ratne spreme. U ovoj borbi naši gubitci bili su jedan mrtav i 5 ranjenih. Gubitci neprijatelja nisu nam poznati.

Poslije ove akcije jedinice su se povukle na odmaranje u selo Orahovicu. Spremljena je nova akcija za 12. III. 1943, jedinice su već bile na putu kada je stiglo naređenje iz Divizije da se u akciju ne ide zbog plana koji sprema Divizija.

Kako je po naređenju⁸ Štaba III Operativne zone naša Brigada stavljena pod komandu IV Divizije, to će buduće akcije biti sve po planu Divizije.

* Vidi dok. br. 116.

⁵ Lovačke puške-dvocijevke

" Automat

' Sanduci

⁸ Vidi dok. br. 14.

U dosadašnjim akcijama neki su se drugovi kao i drugarice naročito istakli svojom hrabrošću. No kako vodimo računa hoće li ta hrabrost i dalje uslijediti, kontrolišemo njihov rad, to ćemo tek poslije nekoliko ovakvih akcija da Vam dostavimo njihova imena. •

Ove drugove i drugarice mi smo poslije svake akcije istakli i pohvalili.

U slobodno vrijeme sa borcima je rađena vojna obuka jer naši su borci mladi i potrebno je da što više steknu znanja.

U akcijama koje smo do sada izvršili mi smo zadovoljni jer naši borci kao i vojno rukovodstvo pokazali se dosta dobro svojom borbenošću i odlučnošću, te u slijedećim akcijama njihovo iskustvo biti će veliko i nadamo se da ćemo imati dobre i jake jedinice. Istina, nismo još sposobni da vršimo neke teže i veće akcije zbog suviše malo kadra sa malo iskustva. Štabovi bataljona rade sa puno volje i naša svakodnevna pomoć stvorice od njih dobre rukovodioce.

Pošto u I Bataljonu nismo imali komandanta kao ni zamjenika, to smo za komandanta I Bataljona imenovali dosadašnjeg zamjenika III Bataljona Petra Romanića koji po svom dosadašnjem radu daje nam dobre garancije da će I Bataljon srediti i usposobiti jer do sada ovaj bataljon nije izvršio nijedan zadatak.

Borbenost kao i moral Partizana su dobri, što se vidjelo u posljednjim akcijama a zatim u njihovoj želji da se što prije ide u novu akciju jer ne vole ovako dugo ležanje koje imamo sada.

Naš ulazak u sastav Divizije koristiće mnogo borcima kao i nama ali mislimo da bi bilo potrebno da naši borci prođu još kroz dvije tri lakše akcije kako bi sa punom odgovornošću i sigurnošću mogli izvršavati zadatke koje će pred nas postaviti Divizija.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar:
Milan Tomić

Komandant:
Popara Uroš

BR. 31

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE PARTIZANSKIH ODREDA DALMACIJE OD 10 OŽUJKA 1943 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O FORMIRANJU DEVETE DALMATINSKE DIVIZIJE I STANJU U DALMACIJI¹

**ŠTAB
GRUPE PARTIZANSKIH ODREDA
DALMACIJE**

Br. 133/43. Dne 10/111-1943

GLAVNOM ŠTABU HRVATSKE

1. — Upućujemo Vam ovaj dopis u svrhu hvatanja veze. U posljednje vrijeme izgubili smo veze sa Štabom IV Operativne zone, koji je na čelu IX Dalmatinske divizije prihvatio ogorčene borbe sa Talijanima, Njemcima, ustašama i četnicima oko Imotskog, Metkovića, Prozora, Duvna i Livna. Za rezultate borbe, sadašnje položaje brigada i smještaj Štaba zone nemamo nikakvih podataka.

2. — Polovinom mjeseca februara po naredbi Vrhovnog štaba od III, IV i V Dalmatinske brigade formirana je IX Dalmatinska divizija² a za rukovođenje svim manjim partizanskim jedinicama na terenu Dalmacije formiran je ovaj Štab.

3. — Do sada u Dalmaciji postoje slijedeće partizanske grupice:

U Sjevernoj Dalmaciji dvije četice sa ukupno 70 boraca.

U Srednjoj Dalmaciji 5 jedinica sa ukupno 400 boraca, ali dobar dio nema pušaka.

U Južnoj Dalmaciji znamo da je ostao Odred ratne mornarice, koji je također pod komandom ovoga Štaba, ali ne znamo još ni njegovo brojno stanje, a ni to da li se na Biokovu zadržao još koji manji partizanski odred.³ Sada upravo sa Biokovom uspostavljamo vezu.

4. — Sredinom januara po odobrenju Vrhovnoga štaba izvršena je u Dalmaciji široka mobilizacija. Rezultati mobilizacije po negdje su bili vrlo dobri. Neprijateljska ofenziva⁴

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 30—2, k. 105.

² O formiranju ove divizije vidi tom V, knj. 12, dok. br. 41.

³ Na Biokovu je ostao Biokovski NOP odred.

* Riječ je o Četvrtoj neprijateljskoj ofanzivi.

onemogućila je da se do kraja planski svi novomobilisani rasporede po većim jedinicama. U posljednje vrijeme je čak nastala nemogućnost da se odašilju prema Zoni ili Vrhovnom štabu. Bili smo prisiljeni da u takvoj situaciji donekle obustavimo daljnu mobilizaciju, jer je prijetila opasnost da veliki broj novomobilisanih koji se skupljao na, još uvijek slobodnom. Mućkom području ne padne neprijatelju goloruk u ruke. Sjevernu Dalmaciju, gdje još ima mogućnosti mobilisanja, uputili smo da stvori vezu sa Likom i ukoliko tamo postoji mogućnost i potreba primanja novih boraca da ih pošalju u Liku.

5. — Vojno-politička situacija u Dalmaciji je od prilike slijedeća:

U Sjevernoj Dalmaciji, koju Talijani smatraju anektiranim, još uvijek harače „Antikomunističke bande⁵“, a i okupator⁶ vrši redovne masovne racije i blokiranja čitavih krajeva. Uprkos tome male partizanske jedinice, naročito u Primorju, žilavo se drže i nanose neprijatelju udarce.

U Srednjoj Dalmaciji između Knina—Drniša—Trogira—Splita i Sinja još se uvijek drži slobodna općina Muć—Leševica, no odlaskom naših snaga situacija se u mnogome promijenila. Četničke, a naročito ustaške bande regrutovane od samih mještana podižu u posljednje vrijeme glavu i same poduzimaju ofenzivne akcije protiv slobodnog teritorija. U okolini Vrljike došlo je do oružane borbe između četnika i ustaša, gdje je palo i dosta žrtava.

U posljednje dane u okolini Splita i Sinja vrše [se] upravo ogromne koncentracije talijanskih i četničkih trupa, municije i hrane.⁷ Prvi su transporti već otišli u pravcu Sinj—Trilj—Imotski. Ob. služba iz Splita nam javlja da su to vjerojatno pripreme za suzbijanje engleskog iskrcavanja, u Grčkoj, Albaniji ili na Jadranu. Postoji mala vjerojatnost da će tolike koncentrisane snage i u Drnišu i u Splitu i u Sinju i dalje trpjeti slobodni partizanski prostor na Muću.

U Livanjskom Polju skoncentrisale su se veće snage Njemaca i ustaša. Već su počeli krstariti i Dinarskim grebenom. Ogromne mase izbjeglica⁸ iz Banije. Korduna i Bosanske Krajinje pale su u strašan položaj lutanja, gladovanja i umiranja po dinarskim planinama.

* Tzv. dobrovoljna antikomunistička milicija
* Talijani

Odnosi se na koncentraciju jedinica divizije „Bergamo“.

* Riječ je o narodu izbjeglom pred neprijateljem u toku Četvrte neprijateljske ofanzive.

6. — Molimo Vas da nam omogućite čim prije stvaranje veza s Vama i bližim partizanskim jedinicama, jer će nam to vjerojatno u mnogome koristiti.

S drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar:
otsutan

Komandant:
Milić⁹

BR. 29

OBAVJEŠTENJE ŠTABA ČETVRTE DIVIZIJE NOV I PO HRVATSKE OD 11 OŽUJKA 1943 GOD. ŠTABU ŠESNAESTE NO BRIGADE O ULASKU PRVOG KALNIČKOG BATALJONA U SASTAV BRIGADE¹

**STAB
IV DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
HRVATSKE** N
Broj: 305/1943
dana 11 marta 1943, 13 sati.

Kalničkog bataljona pripojenje
XVI brigadi.

ŠTABU XVI i XVII BRIGADE N. O. V. HRVATSKE

Položaj

- 1.) I kalnički bataljon,² koji je upućen 10. III. 1943 od Štaba Kalničkog partizanskog odreda u sastav ove divizije, ulazi u sastav XVI brigade.

Ovaj bataljon stiže u toku današnjeg dana u Voćin i Štab XVI brigade neka mu osigura ovdje smještaj i ishranu. Brojno stanje tog bataljona jest oko 80 ljudi.

" Maks Bace

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istorijskog instituta pod reg. br. 58/1, k. 907.

² Vidi dok. br. 77.

Kad taj bataljon stigne u Voćin, neka se štab toga bataljona (komandant,³ polit, komesar⁴ i njihovi zamjenici⁵) javi u ovaj štab.

- 2.) Bataljon XVII brigade koji se nalazi u Voćinu davaće osiguranje prema Đulavcu i Pivnici u jačini od jedne do dvije čete. Smjenu bataljona XVI brigade koji je do danas davao osiguranje u tom pravcu izvršiti danas u 16 časova.

Osiguranje prema Slatini na pravcu Slana Voda—Popovci—Macute davaće bataljon XVII brigade koji se nalazi u Macutama. Smjenu bataljona XVI brigade na tom sektoru izvršiti danas u 16 sati.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zamjenik komandanta:
M.⁶ Jerković

P. S. XVI brigada patroliraće u pravcu Crni Vrh (kota 805) (sekcija Slatina 1 : 100.000).

³ Stevo Došen. Poginuo kod Pitomače 1944 god., kao komandant brigade „Matija Gubec“.

⁴ Tomo Kostelac

⁵ Zamjenik komandanta bataljona bio je Sime Hudek a zamjenik političkog komesara Rudolf Storh.

⁶ Mato

BR. 31

**IZVJEŠTAJ KOMANDE MJESTA LIČKO PETROVO SELO
OD 11 OŽUJKA 1943 GOD. GLAVNOM STABU NOV I PO
HRVATSKE O ZLOČINIMA NIJEMACA I USTAŠA NA
PODRUČJU LIČKOG PETROVOG SELA¹**

**KOMANDA MJESTA
LIČKO PETROVO SELO**
Položaj, 11-III-1943

GLAVNOM ŠTABU HRVATSKE

Negdje u Lici

Izveštavam gornji naslov o novostima na sektoru ove komande, i to slijedeće:

Prilikom drugog napada od strane neprijatelja,² ustaša i Nijemaca, većinom su bili Nijemci i nekoliko domaćih bandita. Mi smo se borili od 4 sata ujutro do 8 i po ujutro, kad su ušli u selo Zeljavu, Deriguz i L. P.³ Selo, palili su sve od reda, kuću po kuću i nijesu narodu dali iz kuća ništa iznositi, čak su neke babe i starce bacali natrag u zapaljene kuće u kojima su izgorjeli. To su bili većinom Hrvati, koje ću ime-nice u ovom izvještaju dostaviti.

1. Dane Perak, Hrvat, star 53 god., mučen i zaklan, iza vrata više svoje kuće nađen, koja je izgorjela.
2. Drugarica Marica Perak, st. 50 god., žena poginulog Dane Peraka, izgorjela sa kućom zajedno.
3. Evica Grubić, žena Rade Grubića, Srpkinja, izgorjela u kući Petra Barića.
4. Marica Sorak, stara 70 god., Srpkinja, izgorjela u kući isto.
5. Marija Sorak, stara 60 godina, Srpkinja izgorjela u kući Mile Kuroлта.
6. Mlada majka, koja se taman porodila, zapaljena u kući zajedno sa malim djetetom, izgorjela, mlada 23 god., Hrvatica, ali ime joj ne znamo, nego Anica.

¹ Mikrofilm se nalazi u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 4—8, k. 327.

² Odnosi se na dijelove njemačke SS divizije „Prinz Eugen“.

³ Ličko Petrovo

Ovi su svi iz sela Deriguza.

7. Mile Mrkša iz Rešetara, Srbin, st. 63 god., ubijen i bačen u zapaljenu kuću, ali kako se vodila borba iz neposredne blizine, naši su borci spazili stradalog druga Milu kad su ga bacili Nijemci u kuću, pripucali su i odbili bandite; pošto je ta kuća u vrh Petrovog Sela, Nijemci su pobjegli i naši su stigli pred zapaljenu kuću i vukli staroga van, ali je stari prije ubijen pa onda u kuću bačen da izgori.

8. Također je izgorjela u kući stara 70 god. Hrvatica Jela Antonović iz L. P. Sela.

9. Isto je nađena zaklana nožem jedna dosta mlada drugarica, može imati oko 17 god., na njoj crvena majica domaćeg pleativa, zaklana više same crkve u L. P. Selu.

Ima još može biti leševa i više ali sva zgarišta još nisu razgrnuta.

Ostali narod su sav skupili i otjerali ga na Vaganac i Izafčić i Bihać, ali koga su u Bihać otjerali to su za njih sumnjivi, te će vjerovatno potući tamo.

Ja sam ulagao truda i govorio da narod bježi ali Hrvati se nisu bojali Nijemaca niti ustaša. Kad sam im tako govorio, oni su govorili i nama, iz kaputa vadili letke u kojima nas Nijemci pozivaju na predaju i oni sami su nam govorili da prekinemo borbu protiv Nijemaca i ustaša kao i četnici. Mi smo im tumačili ulogu četnika i ustaša, davali im i čitali radio-vijesti svaki dan, ali su iako pokvareni. Šta ćeš kad svaka kuća od njih irra ustašu ili ie ustaški nastrojen, pa su vjerovali ustašama i Nijemcima, ali su sad slabo ipak od njih prošli. I čim je neprijatelj otstupio, mi držimo položaje stare samo sa manjim snagama, ali se na više mjesta prebacujemo, od Selišta pa do Baljevca, prebacujemo se i pomalo napadamo njih. Tako sam otišao u Rastovaču i tom prilikom sa jednim vodom spustio se iznenada u selo Smoljanac. Bilo je 8. III ov. g. Imali su banditi stalnu izvidnicu i čim su opazili nas odmah su bježali put Vaganca, Drežnika i Čatrnje. Imali su neki oružje ali nisu pucali odmah nego kad su odmakli onda su 'pucali, naročito od Vaganca, ali smo mi zauzeli odmah zgodne položaje a imali smo i puškomitraljez. Prema Vaganacu pretresli smo i nekoliko sumnjivih kuća koje su ustaške. Po kućama smo našli najviše žito, spakovano u vreće tako da je spremno za selidbu. Kad sam pitao pojedince zašto su svi spakovali žito i ostale stvari, kažu da imadu naređenje od Nijemaca i ustaša da će ih sviju iseliti iz Smoljanca, Čatrnje i Selišta i kuće popaliti samo da nemaju veze sa partizanima. Do-

odnana mjesta

Ličko Petrovo selo

Položaj, 11.-III-1943

Glavnom Štabu Hrvatske

gdje u Livi

4 izvještavan gornji naslov o novostima na sektoru ove komande. i to
slijeće:

Prilikom drugog napada od strane neprijatelja, ustaša i Nijemaca, ve-
šikom su bili Nijemci i nekoliko domaćih, bandita. Mis smo se borili od
4 nata ujutro do 8 i po jutro, kad su ušli u selo Željavu, Deriguz i
L.P. Selo, palili su sve od reda, kuću po kuću i nijesu narodu dali iz ku-
ća ništa iznositi, čak su meke babe i starce bacali natrag u zapaljane
kuće u kojima su izgorjeli. To su bili većinom Hrvati koje da imamo u
ovom izvještaju dostaviti.

1. Dane Perak, Hrvat, star 53 god, mučen i zaklan, iz vrata izvaja više svoje ku-
kušenadjen, koja je izgorjela.
 2. Drugarica Marica Perak, st. 50 god, žena poginulog Dane Peraka, izgorila sa
kućom zajedno.
 3. Evica Grubić, žena Rade Grubića, Srпкиnja, izgorila u kući Petra Barića.
 4. Marica Borak, žena stara 70 god. Srпкиnja, izgorila u kući isto
 5. Marija Borak stara 60 god. Srпкиnja, izgorila u kući Mile Kurolda.
 6. Mlada majka koja se tamen porodila zapaljena u kući zajedno sa malim dje-
tetom izgorila mlada 23-god Hrvatica ali ime joj ne znamo, nego Anica.
- Ovi su svi iz sela u Deriguzu.
7. Mile Kz Mrkša iz Rešetara, Srbin, st. 63 god. ubijen i bačen u zapaljenu
kuću ali kako se vodila borba iz neposredne blizine naši su borci spa-
sili srednjeg druga Milu kad su ga bacili Nijemci u kuću pripadali su
i odbili bandite pošto je ta kuća u vrh Petrbva Sela, Nijemci su pobjegli
i naši su stigli pred zapaljenu kuću i vukli staroga van ali je stari
prije ubijen pa onda u kuću bačen da izgori.
 8. Također je izgorila u kući stara 70 god. Hrvatica Jela Antonović iz
L.P. Sela
 9. Isto je nadjena zaklana nožem jedna dosta mlada drugarica može imati
oko 17 god. na njoj crvena majica domaćeg plativa, zaklana više same orkve
u L.P. Selu.

Ima još može biti leševa i više ali sva zgarišta još nisu razgrnuta.
Ostali narod su sav skupili i otjerali ga na Vaganac i Izečić i Bihad ali
su koga su u Bihad otjerali to su ga njih sumnjivi te će verovatno po-

\

nijeli smo radio-vijesti od više dana i više primjeraka i dali po cijelom selu koga smo god našli. Kada je okupator sa ustašama došao u selo Baljevac, strijeljan je kod svoje kuće predsjednik N. O. O. Baljevac, drug Ivica Uremović, i njegova žena drugarica Mara. Strijeljali su ih Nijemci po nagovoru domaćih ustaša. Na strijeljanju se drug Ivica držao junački pošto je rekao: Strijeljajte me ali vam to ne pomaže, vi dobiti rata nećete, vi ste ga izgubili a mene će drugovi dobro osvetiti.

Primio sam pismo od drugarice Boje Grgić iz Turjanskog i piše da nije mogla ništa uspjeti pošto su je neki poznali tamo na neprijateljskoj strani a još usto što se sprema s naše strane napad na neprijatelja, pa nije smjela.

Sa drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

' Kom.⁴ mjest.% i
Dmitar Leka

* Komandant

BR. 31

**IZVJEŠTAJ ŠTABA ČETVORTE DIVIZIJE OD 12 OŽUJKA
1943 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O
STANJU U DIVIZIJI I O IZVRŠENIM AKCIJAMA NA POD-
RUČJU SLAVONIJE, MOSLAVINE I BILO GORE¹**

**STAB
IV DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
HRVATSKE**

O. broj: 2/1943
dana 12 marta 1943. 10.40 h.

Operativni izvještaj dostavlja

**GLAVNOM ŠTABU
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE I PARTIZANSKIH
ODREDA HRVATSKE**

Položaj

Od našeg prvog izvještaja² koji je poslan 23. I. 1943 god. pa do danas naša divizija imala je mnogobrojne borbe i izvršila je mnoge pokrete. Zadnji izvještaj poslali smo vam baš u vrijeme kada smo vršili akciju na glavnu prugu Beograd—Zagreb.³

Redovne 10-dnevne izvještaje nismo vam. slali radi toga što je veza sa vama bila nesigurna i što je postojala opasnost da izvještaji padnu neprijatelju u ruke. Izvještaje o izvršenim akcijama slali smo preko drugova u Zagrebu da bi se mogli objaviti, ali njima su se potkrale izvjesne netačnosti, koje su umanjile uspjehe borbi koje smo vodili, pa bismo vas molili da se na osnovu ovog našeg izvještaja izvrše ispravke ako je moguće. Također nas je ražalostila vijest, koja je izašla u „Borbi“, gdje se kaže da smo vodili borbu 6 sati, dok smo je stvarno vodili 6 dana.⁴ Sada, kada je ponovno uspostavlje-

¹ Dokumentat, bez potpisa, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 37—2, k. 908.

* Vidi tom V, knj. 11, dok. br. 80.

⁵ Vidi tom V, knj. 11, dok. br. 65, 72, 76, 77, 78, 79, 80, 85, 86, 93, 94, 100, 104 i 118.

⁴ Riječ je o borbi za Voćin. Vidi tom V, knj. 11, dok. br. 80.

na redovita veza, mi ćemo se držati naređenja i slati ćemo vam redovne izvještaje.

U ovom izvještaju O. broj 2/1943 mi ćemo napraviti pregled vojničkog djelovanja divizije, rada štabova, stanja u našim jedinicama, kao i sveg ostalog što je potrebno da biste mogli dobiti što jasniju sliku o našoj diviziji.

Kad jedinica. Jedinice naše divizije u vremenu od 23. I do 12. II. 1943 imale su ofanzivne bojeve na glavnoj pruzi Beograd—Zagreb, [napade na] Pakrac,⁵ Viroviticu,⁶ Veliku Pisanicu⁷ i Garešnicu.⁸ Pored ovih akcija, za vrijeme našeg zadržavanja na prostoru Nova Gradiška—Lipik—Banova Jaruga—Nova Gradiška (sekcija Pakrac 1 : 100.000), kao i za vrijeme našeg zadržavanja na Moslavini imali smo borbe obranbenog karaktera sa neprijateljem koji nas je napadao, a koji se skoncentrisao na prostoru oko nas. U vremenu od 5. II do 2. III. 1943 g. naša divizija je vršila pokret: Psunj—Papuk—Bilo Gora—Moslavina—Papuk (Pakrac—Voćin—Velika Pisanica—Garešnica—Voćin). Od 5. II do 8. II. 1943 naše jedinice trebale su se od vašiju i imale su odmor. Od 2. III pa do danas, jedinice naše divizije nalaze se na odmoru koji je iskorišten za reorganizaciju u svakom pogledu. Za vrijeme pokreta naše divizije, počev od 30. I. 1943 pa do 12. II. 1943 naša divizija bila je stalno praćena, uznemiravana i bombardovana od neprijateljske vazduhoplovne eskadrile. koja se sastojala iz 13 štuka i 2 teška bombardera.

Pokret i manevri neprijatelja. Uporedo sa pokretom naših jedinica, obično u zakašnjenju od 1 do 2 dana, vršio je i neprijatelj pokrete svojih snaga. Nas su stalno pratile, željezničkim prugama i cestama, jedinice I gorske divizije, kao i njemačka grupa u jačini 6 do 8 stotina, tzv. „West Stoss⁹“. Ukupna snaga ove stalne pratnje iznosi oko 3.000 vojnika sa artiljerijom i bacačima. U akcijama protiv nas. oni svoje djelovanje kombinuju sa snagama koje se nalaze u garnizonima odakle oni polaze u napad. Glavni cilj ovog pokreta neprijatelja jeste da spriječi naše ofanzivne operacije i da nas na zgodnom mjestu opkole, razbiju i unište. Neprijatelj zna da postoji IV divizija Narodno-oslobodilačke vojske Hrvatske i u

⁵ Vidi tom V, knj. 11, dok. br. 119.

⁶ Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 36.

⁷ Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 62.

⁸ Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 72 i 73.

⁹ Odnosi se na Grupu „West“ (zapad) iz sastava njemačke 187 rezervne divizije. Vidi u arhivi Vojnoistoriskog instituta, k. br. 15.

svojim dopisima naziva nas „neprijatelj broj 1“. Glavni zadatak neprijatelja je da razbije i uništi diviziju.

Disciplina i moral jedinica. Kako borbena tako i formalna disciplina zadovoljavaju. Naročito potrebno je istaći borbenu disciplinu naših drugova boraca. Ta velika borbena disciplina ogleda se u spremnosti da se izvrši svaki zadatak, a najviše je ona došla do izražaja u borbi sa oklopnim vlakom na pruzi Beograd—Zagreb, u borbi sa oklopnim vlakom kod Virovitice, kao i u borbi sa tenkovima prilikom akcije na Garešnicu. Formalna disciplina, t. j. pozdravljanje i odnosi između starješina i boraca, zahvaljujući radu političkih komesara u zadnje vrijeme također zadovoljava. Sto se tiče komandnog osoblja u štabovima bataljona i četama poslije akcije na glavnu prugu, kod njih je borbena disciplina u mnogome popustila. To se ogledalo u tome što su mnogi drugovi komandanti bataljona povlačili svoje bataljone i u tome što drugovi rukovodioci u bataljonima i četama nisu davali sve od sebe da bi ispunili zadatak koji im je postavljen. Ali poslije strijeljanja komandanta III bataljona XVI brigade zbog toga što nije ispunio naređenje u akciji na Viroviticu,¹⁰ borbena disciplina mnogo se poboljšala.

Moral naših boraca je zadovoljavajući. To se ogleda u tome da su oni u svakom trenutku spremni da polože svoje živote u borbi, to se vidi iz požrtvovanosti u borbi, a najviše se ogleda u tome što u najtežim momentima koje je imala divizija nije bilo dezertiranja. Od formiranja divizije pa do danas, dezertiralo je svega 2 borca koji su i ranije bili poznati kao nevaljalci. Sto se tiče morala pojedinih rukovodilaca ne možemo reći to što smo rekli za naše drugove borce. Slabijeg su morala nego drugovi borci, a to se ogleda u tome što sumnjaju u svoje drugove borce. Ne vjeruju da bi ovi bili sposobni da izvršavaju postavljene zadatke. Ovih pojava ima u XVI brigadi.

Ova nenormalna pojava da su u nekim jedinicama borbena disciplina i moral boraca viši nego kod njihovih starješina dolazi uslijed toga što je u borbama izginulo mnogo, a i bolest je mnoge izbacila iz stroja, srednjeg i nižeg komandnog kadra. U takvim jedinicama na rukovodećim mjestima nalaze se mladi i neiskusni drugovi, koji su dobri borci, ali se straše da rukovode jedinicama, da ih se ne bi uništilo, kako

¹⁰ Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 60. -

oni kažu. Pored ovoga uzrok je još i taj što na rukovodeće položaje nisu izabrani ni postavljeni najbolji drugovi.

Rad štabova. Ocjenu rada štaba divizije ostavljamo našem Glavnom štabu, a mi ćemo napraviti samokritički osvrt na naš rad. Glavni nedostatak je taj što nismo održavali redovite sastanke štaba. Nismo u dovoljnoj mjeri organizaciono učvrstili iskustvo koje se steklo u borbi. Nismo u dovoljnoj mjeri zahtijevali odgovornost od štabova brigada za njihov rad, tako da mnogobrojnim uputstvima i direktivama štabovi brigada još nisu ovladali, nismo dovoljno posvetili pažnje razvijanju naših diverzantskih grupa i vršenju diverzija na prugama i cestama koje nam ostaju iza leđa i preko kojih prelazimo. Prilikom akcija na uporišta nismo određivali glavni zadatak i na njega usmjerili naš glavni udar i za isti odredili najbolje jedinice. Nismo uložili sav trud da vojnički uzdignemo naše borce i starješine. Nije nam razvijena obavještajna služba, tako da nemamo potpuni pregled o radu neprijatelja u našim jedinicama. Nismo imali organizovanu informativnu službu (nismo imali informativca u diviziji) te nas je uslijed toga neprijatelj više puta iznenadio.

Za informativca u štabu divizije do vašeg odobrenja postavljen je drug Ranko Zec (postavljen je 2. III. 1943). Svoju dužnost obavlja veoma savjesno.

Na savjetovanju sa drugom Vladom¹¹ donesena je odluka da se dosadnji obavještajni oficir drug Slobodan Ilić stavi na raspoloženje III operativnoj zoni. uslijed toga što nije zadovoljio i što nema izgleda da će uopšte zadovoljiti na svojoj dužnosti. Za sada ovo mjesto ostaje upražnjeno.

Drug politički komesar divizije¹² razbolio se od pjegavog tifusa. Za vršioca dužnosti političkog komesara u dogovoru sa drugom Vladom postavljen je drug Franc Knebl, zamjenik polit, komesara XVII brigade.

Drugarica šef kancelarije¹³ razbolila se od trbušnog tifusa. Njojzi nismo našli zamjenu, što u mnogome koči rad u kancelariji.

Svi drugovi uglavnom su se snašli na svojoj dužnosti.

U štabu XII brigade izvršene su izmjene. Komandant drug Vinko Antić postavljen je za komandanta III operativne zone, a na njegovo mjesto postavljen je drug Antolović Josip,

¹¹ Vladimir Popović

¹² Jefto Sašić

¹³ Nada Drapšin

zamjenik komandanta XII brigade. Drug Vlado Janić, polit, komesar XII brigade, uzet je na politički rad u štab divizije, a za polit, komesara XII brigade postavljen je drug Cedo Grbić. polit, komesar IV bataljona XII brigade. Za zamjenika komandanta XII brigade postavljen je drug Dako Puač, komandant IV bataljona XII brigade. Drugovi su se uglavnom snašli na svojim dužnostima a naročito se ističe svojom vrednoćom drug zamjenik komandanta brigade.

Stab XVI brigade nije u potpunosti zadovoljio. On je najmanje napredovao iako je drug komandant¹⁴ XVI brigade jedan od naših najsposobnijih komandanata. Uzrok je tome nedovoljan rad i sitničavost zamjenika političkog komesara XVI brigade.

Stab XVII brigade najviše je napredovao. Njegov rad karakteriše i polet. U tom se ističu naročito komandant¹⁵ i njegov zamjenik.¹⁶ Za zamjenika polit, komesara XVII brigade, t. j. za vršioca dužnosti postavljen je drug Aleksandar Jovanović, zamjenik polit, komesara III bataljona.

Veza. Za vrijeme akcije kao i za vrijeme bivakovanja i pokreta, veza se održava kuririma. Do sada je veza zadovoljavajuća između štaba divizije i štabova brigada. Međutim veza između štabova bataljona i štabova brigada u borbi ne zadovoljava. Štabovi bataljona šalju neredovne izvještaje, tako da štabovi brigada nemaju uvijek jasan pregled o stanju svojih jedinica koje su u borbi, kao ni o stanju na sektoru svojih jedinica. Uslijed slabe veze između štaba III bataljona i štaba XVI brigade u akciji na Viroviticu mi smo pretrpjeli jedan težak poraz. Uslijed pokretnosti divizije nismo se služili telefonskom vezom, dok se veza radio-stanicama održavala vrlo kratko vrijeme. Iz našeg priloženog dopisa „Rad IV divizije“ možete vidjeti da je pitanje sigurne veze jedno od najglavnijih koje imamo da riješimo.

Slabost i nedostaci unutar jedinica divizije. Iz priloženog akta „Rad IV divizije“ (greške i nedostaci) moći ćete vidjeti koji su neposredni problemi koje moramo da rješavamo.

Izvedene akcije.

Akcija na glavnu prugu Beograd—Zagreb (sekcija Pakrac 1 : 100.000). Zapovijesti se prilažu.

* Rade Knežević

¹⁵ Radojica Nenezić

" Nikola Demonja

U akciji su učestvovala sve snage naše divizije, te jedinice I partizanskog odreda III operativne zone. Neprijateljske snage oko 500 vojnika (250 Nijemaca, 100 ustaša, 30 žandara i 120 domobrana). Osim toga neposredno prije našeg napada ušao je u željezničku stanicu jedan transportni vlak sa njemačkim vojnicima, koji je bio osiguravan sa dva oklopna voza, jedan ispred vlaka koji je došao iz Novske u Rajić, jedan iza vlaka koji je došao prema Dragaliću.

Borba na glavnoj pruzi bila je jedna od najžešćih koje smo imali. Nijemci su u Okučanima napravili nekoliko protivjuriša s ciljem da zarobe naše borce, ali svaki pokušaj platili su velikim gubitcima. Borba je trajala 8 sati, dok je I bataljon XVI brigade vodio borbu 16 sati. U potpunosti izvršila je zadatak XVI brigada koja je likvidirala uporište Dragalić i uništila transportni voz sa lokomotivom, dok su Okučani i Rajić likvidirani djelimično.

Ratni plijen: Zarobljeno je 108 dijmobrana, ustaša, žandara i Nijemaca. Zaplijenjeno je: 70 pušaka, 1 puškomitraljez, 1 laki njemački mitraljez, 5 ručnih mitraljeza, 6000 pušanih metaka, 30 ručnih bombi, 3 vagona duvana i 2 vagona suvih šljiva, 500 klg. soli i mnogo drugog materijala i opreme. Uništena je lokomotiva i 20 vagona sa raznim materijalom. Razorena je pruga na oba kolosjeka na 6 mjesta. Ovom prvom akcijom obustavljen je promet 52 sata. Gubitci neprijatelja: 128 mrtvih Nijemaca i kulturbundaša i veliki broj ranjenih.

Naši gubitci: 47 mrtvih i 61 ranjen.

Utrošeno 30.000 metaka i 45 ručnih bombi.

Izgubljeno 5 pušaka.

U borbi su se istakle omladinske čete XII i XVII brigade, te I bataljon XVI brigade. Zatim bolničari i bolničarke bolničkih četa, koji su izvlačili ranjene drugove ispod najžešće neprijateljske vatre. Od pojedinaca istakao se svojom okretnošću, snalaženjem i ratnim lukavstvom hrabri komandant I bataljona XVI brigade Stojan Komljenović,¹⁷ koji je u 2 sata po podne uspio bez gubitaka da prebaci svoj bataljon preko glavne pruge pored samih Okučana, a koju su bili zaposjeli Nijemci. Prilikom ovoga probijanja Nijemci su pretrpjeli ve-

¹⁷ Narodni heroj Stojan Komljenović - Coka. Poginuo prilikom napada na Viroviticu 1943 god., kao komandant Prvog bataljona Šesnaeste NO brigade.

like gubitke uslijed toga što nisu znali da li se njima približavaju partizani ili ustaše.

Kritički osvrt: Akcija nije završena onako kako je bilo predviđeno u planu. Tomu su najviše doprinijele objektivne okolnosti: snijeg a naši borci bez dovoljnog broja bijelih čaršava, vedro i pun mjesec. Ovo je onemogućilo pravilno privlačenje naših boraca. Neprijateljska posada u Rajiću opazila je jedinice XVII brigade na vrlo velikom odstojanju i 15 minuta ranije nego što je bilo predviđeno otvorila je vatru na njih. Ova pucnjava alarmirala je posadu u Okučanima, koja je već prije dolaska bila zaposjela bunkere i sačekala naše borce. Ono glavno na što smo računali, a to je iznenađenje, nije uspjelo. Likvidirano je samo uporište Dragalić, dok su ostala dva uporišta likvidirana djelimično. U ovoj borbi naši borci prvi put su imali sukob sa njemačkom vojskom i oklopnim vlakovima.

Akcija na glavnu prugu Beograd—Zagreb (sekcija Pakrac 1 : 100.000):

Snage naše divizije izvršile su diverziju na glavnoj pruzi Beograd—Zagreb. Zapovijesti se prilažu. Glavni cilj ove akcije bio je da se ometa saobraćaj na pruzi i da se privuku što veće neprijateljske snage. Zahvaljujući prvoj akciji na prugu (Dragalić—Okučani—Rajić) te diverzijama koje smo izveli na glavnoj pruzi na ovoj komunikaciji obustavljen je promet za ukupno 106 sati.

U međuvremenu, dok smo vršili akcije na glavnu prugu, pripremili smo akciju na Pakrac. Za ovo vrijeme naše jedinice su vodile borbe na tom terenu sa bandama koje su napale iz uporišta na glavnoj pruzi, te iz Lipika i Pakraca.

Jačina neprijatelja koji nas je napadao bila je oko 6000 do 7000, dok je ukupan broj neprijateljskih vojnika koji su se skoncentrisali za odbranu pruge iznosio oko 12.000 do 15.000.

Akcija na Pakrac:

Noću 1 na 2 februara naše snage su napale uporište Pakrac. Nisu učestvovala sve jedinice uslijed toga što su jedinice sviju brigada vodile borbu sa neprijateljem koji nas je napao 1. II u 3 sata po ponoći. Iako su naše jedinice do krajnjih granica bile premorene, riješili smo da bandu napademo da bi na taj način spriječili ih da nas progone. U uporištu se nalazilo oko 500 vojnika.

Ratni plijen: 30 pušaka, 3 ručna mitraljeza, 6000 metaka, 3 sanduka ručnih bombi. 200.000 kuna. Uhvaćena su tri anti-

tenkovska topa i mnogo ratne spremne, ali je to palo nazad bandi u ruke uslijed toga što zasjede nisu mogle da izdrže napad neprijateljske vojske na zasjedama, koji su nadirali u velikom broju i sa tenkovima (6 tenkova). U ovim borbama onesposobljen je jedan tenk. Zarobljeno je 25 domobrana.

Neprijateljski gubitci: 30 mrtvih i neodređen broj ranjenih.

Naši gubitci: 14 mrtvih i 39 ranjenih.

Utrošeno municije:- 16.900 metaka, 6 mina za laki minobacač, 60 ručnih bombi; izgubljeno: 2 puške i jedan ručni mitraljez koji je odnio dezertjer Ibrahim Marjanović, bivši domobranski vodnik.

Kritički osvrt: Dva osnovna motiva nagonili su nas da izvedemo akciju na Pakrac: 1. Da uhvatimo 3 protivtenkovska topa i 2. da spriječimo gonjenje naših jedinica od strane neprijatelja. Prvi cilj nismo postigli, dok je drugi postignut u potpunosti. Banda se povratila u Pakrac i Lipik i zauzela obranbeni stav.

Akcija nije uspjela više usljed objektivnih okolnosti (napad neprijatelja) nego subjektivnih okolnosti kod rukovodilaca i boraca. Uslijed toga što pojedine jedinice nisu stigle na vrijeme, a neke nisu uopšte došle, bila je veza u ovoj akciji slaba.

Uslijed toga što su se na tome sektoru nagomilale velike snage neprijatelja koji nas je napadao, uslijed stalnog bombardovanja avijacije, uslijed slabe ishrane (osiromašena i popaljena sela) kao i uslijed pojave tifusa u selima, i pojedini slučajevi u jedinicama, nakon savjetovanja sa drugovima iz III operativne zone, štab divizije je donio odluku da napravi mali predah (3 dana). Poslije odmora od 3 dana pošlo se na izvršenje akcije protiv neprijateljskog uporišta Virovitica.

Akcija na Viroviticu:

U ovoj akciji učestvovala su sve jedinice naše divizije. Prema prikupljenim podacima snage neprijatelja bile su oko 475 neprijateljskih vojnika. Podatke o naoružanju nismo imali. Znali smo da ne postoji oklopni vlak.

Ratni plijen: Zarobljeno je 56 neprijateljskih vojnika. Zaplijenjeno je 107 pušaka, 2 puškomitraljeza, 2 ručna mitraljeza, 85.000 metaka, 10 mitralj. cijevi, 100 pari odijela, 100 pari cipela i čizama, 40 debelih svinja i rogata marve, te mnogo druge spremne. Uništeno je 74 stoga sena (zapaljeni), 300 sedala, 1 kamion, gradsko poglavarstvo, i pilane, te željeznič-

ka stanica u Lukaču. Razorena je na dužini od 500 metara pruga Virovitica—Pitomača.

Gubitci neprijatelja: 70 mrtvih i veliki broj ranjenih.

Vlastiti gubitci: 54 mrtva i 8 ranjenih. 6 puškomitraljeza (1 XII brigade i 5 XVI brigade). 54 puške, 8000 metaka, oštećen 1 laki njemački mitraljez, dok su pogrešnim rukovanjem uništena 2 laka minobacača zajedno sa drugovima — uslijed pogrešnog rukovanja ili uslijed same eksplozije bacača. To nismo mogli ustanoviti.

Utrošak municije: 15.600 metaka, 30 ručnih bombi.

Istakli se u borbi: Herojskom smrću poginula su 44 druga II bataljona XVI brigade koji su vodili borbu na život i smrt sa 3 oklopna vlaka na brisanom prostoru. Među njima su se istakli komandir čete Boško Zmijanac i komesar čete drug Ivan Gajdek. kao i vodni delegat drug Duka Srac koji je skočio na stepenice oklopnog vlaka, oteo pušku iz ruke jednom Nijemcu i ubio ga. Istakli su se kao borci dostojni svake pohvale drugovi Joža Justement, „bivši domobran, koji je iz najtežeg okršaja uspio da izvuče svoj puškomitraljez, i zamjenik komandira drug Pane Nježić koji je smišljenom vatrom omogućio ostatku drugova (12) da se povuku.

Kritički osvrt: Akcija je počela da se izvodi po planu. Likvidirana su 4 uporišta i u zoru (6 sati) 12. II ostalo je još samo tri uporišta da se likvidiraju. Prema izvještajima koje smo dobili od štabova brigade, kao i s obzirom na stanje neprijatelja, štab divizije je donio odluku da se borba produži i u toku dana, sve do konačnog likvidiranja neprijatelja. Kada smo izdali naređenje da se borba nastavlja i u toku dana, faktičko stanje naših jedinica bilo je ovako: III bataljon XII brigade napustio je svoje mjesto bez naređenja i o tome nije obavijestio svoj štab brigade. I bataljon XVI brigade napustio je svoje mjesto bez naređenja. II bataljon je takođe napustio svoje mjesto, a III isto tako. Štab XVII brigade naredio je povlačenje svojih bataljona koji su bili u gradu, dok je bataljon koji je ostao u Špišić Bukovici i «a pruzi Virovitica—Bjelovar zadržan na svojim položajima čitavog dana. Prema našem naređenju zasjede su se trebale pojačati a pored svakog nelikvidiranog uporišta ostaviti po jedan bataljon. koji bi vodio u toku dana borbu, a naveče bi prišao njegovoj likvidaciji. Međutim uslijed povlačenja stvorene su sljedeće posljedice: Uporišta su ostala bez blokade, tako da se naređenje štaba divizije nije moglo ispuniti onako kako je to pred-

viđeno. Jedino je XII brigada uspjela da izda potrebna naređenja štabovima bataljona, ali uslijed dolaska oklopnih vlakova bataljoni se nisu mogli povratiti na svoje zadatke. Isti je slučaj bio i sa XVII brigadom. Katastrofa je došla od XVI brigade. Stab XVI brigade izdao je naređenje svome drugom bataljonu da se povrati na željezničku stanicu na izvršenje zadatka, jer se dotični bataljon povukao bez naređenja. Stab brigade je pri tome znao da postoji na pruži jedan oklopni vlak, ali taj jedan vlak nije bio smetnja, jer su se naši drugovi, iako je on tamo bio, prebacivali preko pruge Suhopolje—Virovitica. Stab II bataljona je formirao četvu u jačini 60 boraca sa 6 pm i poslao je na izvršenje zadataka, tj. da likvidira željezničku stanicu. Međutim kada se četa približila pruži (oko 50 metara) na njoj su bili Nijemci. Ovdje je komandir čete napravio jednu fatalnu grešku: nije naredio juriš, nego je naredio četi da legne. Četa je legla na brisan prostor, a Nijemci su otvorili vatru na naše drugove sa pruge. Poslije pauze od 1 do 2 minuta došao je oklopni vlak koji je takođe otvorio vatru po našima. Tada je komandir naredio juriš i borci su stvarno dospjeli do samog vlaka. Bandi su u toku borbe došli još 2 oklopna vlaka i otvorili bočnu vatru na naše drugove, jer je na tom mjestu pruga imala malu okuku. Ovi oklopni vlakovi — ukupno 4 (jedan se oko 9 sati 12. II povratio) došli su iz Cačinaca i Podravske Slatine. Njih je propustio III bataljon XVI brigade, koji je trebao razrušiti prugu Virovitica—Suhopolje i tamo postaviti zasjedu. Međutim taj bataljon uopšte nije razrušio prugu, niti je na pruži postavio zasjedu. Takođe bataljon nije održavao vezu sa štabom brigade. 12. II u 3 ili 4 sata III bataljon se povukao i ostavio na milost i nemilost svoje drugove, a o svome povlačenju nije nikoga obavijestio. Glavnu krivicu za povlačenje ovog bataljona, kao i za neizvršenje zadatka snosi komandant bataljona (drugi članovi štaba nisu ni pročitali naređenje i nisu znali kakav ima zadatak bataljon) Zijad Čamdžić. Njegovom krivicom desila se strašna katastrofa. Zbog toga je izveden pred ratni sud i strijeljan je. Ostali članovi štaba degradirani su i poslani kao borci u četvu.

Veza: Služba veze u ovoj akciji bila je slaba. Bila je slaba veza između štabova brigada i štabova bataljona. Takođe je bila slaba veza između štaba divizije i štabova XVI i XVII brigade, krivicom štabova brigada. Da je veza bila redovna, vjerovatno je da bi i akcija imala drugi tok jer bi štab divi-

zije znao da su u Viroviticu došli vlakovi, kao i da pruga nije razrušena. Vezu je bilo teško održavati i uslijed brisanog prostora kojim su se morali kretati kuriri, a i uslijed toga što štabovi još uvijek ne daju najbolje drugove za kurire.

U samoj Virovitici primili smo naređenje¹⁸ Vrhovnog komandanta druga Tita da napadamo neprijateljska uporišta koja su oslabljena. U vezi sa tim naređenjem kao i u vezi sa našim savjetovanjem sa drugovima iz II O. Z.¹⁹ krenuli smo preko Bilo Gore dublje u Hrvatsku. U selima na Bilo Gori u središnju naših jedinica zadržali smo se do 19. II. U isto vrijeme neprijatelj je koncentrisao u Bjelovaru, Velikoj Pisanici, Velikom Grđevcu, Grubišnom Polju, Zdencima, Ivanovom Selu i u Đulavecu oko 6000 vojnika²⁰ sa ciljem da očisti teren Bilo Gore, tj. da ga opljačka. Ova koncentracija je izvršena ne znajući da će na teren Bilo Gore doći divizija. Ali neprijatelj je doznao za njezino zadržavanje na tom terenu. Da bi ga spriječili u tim ofanzivnim namjerama, donijeli smo odluku da ga mi napadnemo u Velikoj Pisanici.

U selu Topolovici našli smo i druga Vladu bolesnog, kojeg smo uz pomoć našeg bataljona prebacili na oslobođeni teritorij.

Akcija na Veliku Pisanicu: U ovoj akciji učestvovala su sve snage naše divizije izuzev 2 bataljona XVI brigade. Neprijateljske snage u Pisanici bile su oko 200 vojnika (zdrugovci). Glavne snage naše divizije date su na zasjede uslijed toga što se u okolnim mjestima nalazile velike snage. Glavne bitke su se održale na zasjedama.

Ratni plijen: Zarobljen 1 oficir i 10 vojnika. Zaplijenjeno: 14 pušaka, 1 ručni mitraljez, 3.100 metaka i nešto vojničke spreme.

Gubitci neprijatelja: Preko 100 mrtvih i veliki broj ranjenih. Najviše ima mrtvih Nijemaca koji su naišli na selo Bedenička u kojem je bila zasjeda XVII brigade (tu je bilo malih otstupanja od plana). Oružje nije pokupljeno uslijed toga što se naš bataljon koji je sačekao Nijemce morao povući.

" Odnosi se na zapovijest Vrhovnog komandanta NOV i PO Jugoslavije od 7 veljače 1943 god. Vidi tom V, knj. 1, str. 226 i 227.

" Na savjetovanju su iz Druge operativne zone bili obavještajni oficir Dane Livada i Stab Moslovačkog NOP odreda.

¹⁰ Riječ je o dijelovima Prve gorske divizije i njemačke 187 rezervne divizije, koji su 19 veljače započeli napad na područje Bilo Gore. Vidi dok. br. 115.

U samom uporištu u školskoj zgradi izgorjelo je oko 70 bandita, zajedno sa 4 pm²¹ i 1 tm." Isti se nisu htjeli predati.

Naši gubici: 4 mrtva i 24 ranjena druga. Izgubljene 2 puške.

Kritički osvrt: Akcija je izvođena prema planu, ali se nije moglo dugo zadržavati oko same Pisanice, jer bi time doveli naše jedinice u nezgodan položaj; bili bismo opkoljeni i morali bismo voditi obrambeni boj na vrlo nezgodnom terenu. Povukli smo se u 5 sati ujutru 20. II. 1943. Od V. Pisanice povukli smo se u pravcu Moslavine.

Veza: Veza u ovoj akciji bila je uglavnom zadovoljavajuća. Bataljoni su djelovali više po samoinicijativi nego po uputama koje su dobijali vezom od štabova brigada. Ovdje se primjetilo da drugovi iz štabova bataljona umiju da organizuju dobro zaštitnu vatru za bombaše i omogućće privlačenje drugova. Komandant²³ III bataljona XII brigade u ovome se naročito istakao.

Razbješnjeli Nijemci, koji su nagazili na zasjedu XVII brigade, popalili sela Bedeničku i Bačkovicu. Ubili su 18 Hrvata i 7 Srba.

Naš manevar je uspio jer banda nije uspjela da sprovede svoju namjeru nego se najbrže uputila za nama u Moslavinu. Po dolasku na Moslavinu stupili smo u vezu sa Moslavačkim partizanskim odredom i pripremili akciju na Garešnicu.

Akcija na Garešnicu:

U ovoj akciji učestvovala su snage naše divizije i Moslavački odred. Snage neprijatelja iznosile su: jedna satnija gorskog zdruga (IV gorski zdrug I gorske divizije), 50 ustaša i oko 20 žandara.

Borba za ovo uporište trajala je 2 noći i 1 dan.

Ratni plijen: Zarobljeno 17 legionara. Zaplijenjeno 30 pušaka, 3 puškomitraljeza, 1 laki italijanski mitraljez, 9000 metaka, 75000 kuna, 1 vagon bijelog brašna i pasulja, 2500 kg šećera, kože za oko 400 pari cipela, jedna apoteka.

Gubici neprijatelja: 88 mrtvih i preko 200 ranjenih. Ovaj veliki broj mrtvih kod neprijatelja bio je uglavnom na zasjedama XVII brigade, gdje su se vodile ogorčene borbe. Sa strane Hercegovca neprijatelj je napadao u jačini 1200 vojnika, 7 tenkova i artiljerijom. Kroz čitavo vrijeme bili su odbijeni uz

³¹ Puškomitraljeza

²² Teškim mitraljezom

" Ivan Jergović

velike gubitke. Tom prilikom naši su zaplijenili top zajedno sa kamionom, ali ga je neprijatelj u protivjurišu oteo. Među ranjenim neprijateljima nalazi se i 6 tenkista.

Naši gubici: 21 mrtav i 58 ranjenih drugova. Utrošeno 12.000 metaka, 36 ručnih bombi. Izgubljeno 10 pušaka i jedan laki mitraljez.

Kritički osvrt: Akcija nije u potpunosti uspjela uslijed toga što je bataljon Moslavačkog odreda napustio svoja uporišta kada je svanulo i time omogućio bandi da naše ostale jedinice napadne sleđa i da kasnije izvrše koncentraciju u dvije najutvrđenije zgrade. Paljnji razlog leži u tome što u bataljonima koji su napadali nalazilo se mlado niže rukovodstvo, koji se nisu u akciji osjetili. Isto tako za vrijeme boravka na Moslavini obolio je veći broj drugova, među kojima je bilo nekoliko zamjenika komandanata bataljona. I ovo je također uticalo na ishod borbe. Primjetilo se dalje da naši borci još uvijek ne znaju dobro voditi borbu u naseljenim mjestima; nikako neće da uđu u zgrade i odande da napadaju neprijatelja. Kod njih postoji strah od kuća. Kao osobiti razlog neuspjeha akcije ističemo još i to, da nismo imali raspoloživih tehničkih sredstava za uništenje utvrđenih zgrada.

Veza u ovoj akciji savršeno je funkcionisala, kako između štabova bataljona i štabova brigada, tako i štabova brigada i štaba divizije. U svakom momentu imali smo jasnu situaciju. Naređenje za povlačenje izdali smo 24. II u 4 sata ujutro, uslijed toga što je postojala opasnost da neprijatelj probije naše zasjede prema Hercegovcu i prema Gojilu.

Akcija na cesti Grubišno Polje—Veliki Grđevac:²⁴

25. II o. g. snage naše XVII brigade postavile su zasjedu na koju je naišao jedan kamion. Borba je trajala svega nekoliko minuta.

Ratni plijen: 4 puške, 1 ručni mitraljez, 1 puškomitraljez, 17.000 metaka, 120 mina za teški bacač 81 mm (na ovaj način možemo ponovo upotrebljavati teški bacač), zarobljeno je 4 neprijateljska vojnika, a ubijeno 3. Mi smo imali 2 ranjena druga. Uništen je kamion.

Kad ovim akcijama pridamo još i borbe koje su vođene na terenu gdje je također zarobljeno oružje i municija i kada uzmemo akciju na Voćin,²⁵ mi možemo zaključiti izvještaj o plijenu i dati njegov pregled.

" Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 80.

" Vidi tom V, knj. 11, dok. br. 11.

Sveukupni ratni plijen: Zarobljeno 450 neprijateljskih vojnika i 7 oficira; zaplijenjeno 6 teških mitraljeza, 18 puško-mitraljeza, 2 laka mitraljeza, 31 ručni mitraljez, 600 pušaka, 3 laka minobacača, 2 sanduka mina za lake minobacače; 120 mina za bacač 81 mm, preko 180.000 metaka, oko 300 bombi, 2 tenka (od kojih je jedan osposobljen), 3 radio-stanice; uništena 3 kamiona, 1 lokomotiva, 20 vagona. Pored toga zaplijenjene su velike količine živežnih namirnica, stoke i svake druge opreme.

Gubitci neprijatelja: Oko 600 mrtvih i dva do tri puta toliki broj ranjenih.

Sopstveni gubitci: 181 mrtav i 307 ranjenih drugova, 1 laki mitraljez, 6 puškomitraljeza, 1 ručni mitraljez, 81 puška, 3 laka minobacača. U borbi je utrošeno 126.000 metaka. 9 topovskih granata 65 mm. 25 mina za teški bacač 81.

Cist dobitak u oružju: 516 pušaka, 6 teških mitraljeza, 2 laka mitraljeza, 12 puškomitraljeza, 30 ručnih mitraljeza, 1 tenk. 54.000 metaka, 120 mina za teški minobacač.

Stečena iskustva i kritički osvrti: Za vrijeme djelovanja brigada, naši borci osposobili su se da napadaju neprijateljska uporišta, bunkere i da ih savladavaju. Oni još nemaju dovoljno iskustva za borbu sa neprijateljem koji je zaposjeo tvrdu zgradu. Borci su se osposobili za borbu protiv tenkova. Nailazak tenkova kod njih više ne izaziva paniku, ali još nemaju dovoljno vještine za uništavanje tenkova. Borci su stekli iskustvo kako je moguće onesposobiti za pokret oklopni vlak i sa koje strane ga je najlakše zaposjesti. Drugovi bez straha polaze na svako neprijateljsko uporište, bez obzira kolike su snage u njemu. Kroz mnogobrojne borbe, silno je porasla borbenost, a opšte ratno iskustvo, kada znamo da je preko 60% naše divizije skoro došlo iz mobilnih centara, možemo reći da je poraslo. Moral i raspoloženje drugova za borbu je na vrlo visokom stupnju, ali vojnička sposobnost, ratna vještina izostaje iza toga. To se najbolje ogleda u velikom broju ispaljene municije. Za borbenost naših drugova karakteristično je: utrošen veliki broj ručnih bombi.

Naša divizija srazmjerno je podnijela velike žrtve, ali to je jedini put i način da se stekne borbena iskustva, da se borci očeliče i da se osposobe da uništavaju neprijatelja uz male gubitke.

Jedna od važnih karakteristika naših boraca i rukovodilaca je ta, da su daleko jači, da osjećaju daleko više samopouzdanja kada vršimo mi napad na neprijateljska uporišta.

Kod njih postoji izvjestan strah od napada neprijatelja i "u takvim prilikama naši rukovodioci i borci ne snalaze se onako kao prilikom napada.

Naši drugovi rukovodioci također su pokazali veliki napredak u vještini rukovanja svojim jedinicama. Ovaj napredak i znanje treba posmatrati relativno, vodeći računa da još do nedavno na ovom terenu nije bilo velikih i krvavih borbi, te uslijed toga nije se ravnomjerno razvijao komandni kadar.

Divizija do sada nije ispunila svoj glavni zadatak: mobilizaciju i podizanje hrvatskog naroda ovih krajeva i krajeva oko Zagreba na oružani ustanak, ali smo uvjereni da ćemo to učiniti u našem sljedećem pohodu. Uslijed vojničke nedoraslosti boraca i rukovodilaca u štabovima bataljona i četama, mi, napadnuti od neprijatelja, nismo, smjeli da produžimo put prema Kalniku, nego smo se povratili na oslobođeni teritorij da izvršimo potrebnu reorganizaciju i učvršćenje naših jedinica.

Mjesta gdje se nalaze jedinice naše divizije, i u kakvom su stanju:

Jedinice naše divizije nalaze se smještene u selima od Voćina do Slatinskog Drenovca. Izvršena je popuna četa i bataljona. zatim je popunjen, odnosno izmijenjen komandni kadar tamo gdje je to bilo potrebno. Drugovi su očišćeni od vašiju, okupani i opran im je veš. Oni koji su bili bez košulja i bosih, dobili su košulje i obuveni su, zahvaljujući pomoći III operativne zone. Raspoloženje boraca i starješina za borbu je dobro.

Daljnje operativne namjere sa obrazloženjem:

Naša prva akcija biće izvedena na obroncima Papuka.²⁶ Izabraćemo takvo uporište gdje će biti obezbijeden potpun uspjeh, makar uporište bilo sasvim malo. Ovo nam je potrebno radi toga da učvrstimo borbenu raspoloženje i moral naših boraca i starješina. Dalje imamo namjeru da potpuno izbacimo iz prometa prugu Zagreb—Osijek i da vršimo diverzije i napade na glavnu prugu Beograd—Zagreb. Ovo je radi toga da neprijatelju zadajemo udarce na najosetljivijem mjestu. Ove akcije vršili bi sa jednim dijelom snaga, dok bi sa jačim snagama, boljim jedinicama, krenuli u srce Hrvatske

" Vidi dok. br. 44.

za izvršenje jednog veoma važnog vojničkog i političkog zadatka."

Mogućnosti za izvođenje akcija: Na ovom terenu postoje odlične mogućnosti za akcije. Postoji mogućnost, ako bi se na ovaj teren prebacila još jedna divizija, da se očisti čitav teren od Drave do glavne pruge Beograd—Zagreb, od Vinkovaca, pa sve do Ivanić Grada. Pored pješadijskih snaga koje su potrebne, neophodno bi bilo da se prebaci i nekoliko topova, a naročito protivtenkovskih topova sa probojnim i oskulačnim²⁸ granatama. Vojno-političke posljedice ovih akcija bile bi nedogledne. Hrvatski narod u ovim krajevima Hrvatske digao bi se na oružani ustanak, a naša Narodno-oslobodilačka vojska uvećala bi se i naoružala svakovrsnim oružjem.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V. d. politkomesara:

Komandant:

Prilozi izvještaju:

1. — Lista o brojnomo stanju i naoružanju (spisak br. 1, 2 i 3)
2. — Organizacija i rad informativne službe
3. — Organizacija i rad obavještajne službe
4. — Uputstvo: prvi zadatak
5. — Uputstvo za vojničku djelatnost
6. — Uputstvo za rad štabova brigada i bataljona
7. — Ocjena rada štabova brigada
8. — Naređenje za akciju na Okučane, Rajić, Dragalić
9. — Naređenje za diverzije na pruzi Beograd—Zagreb
10. — Naređenje za akciju na Viroviticu

Odnosi se na predaju domobranskog topničkog sklopa (artiljerijskog divizion) u Jalkovcu jedinicama NOV i PO Hrvatske. Komandant ovog divizion bio je bojnič Demetar Varda, koji je od početka 1942 god. održavao vezu sa rukovodstvom NOP u Zagrebu. Na sastancima održanim u Zagrebu sa bojničkom Vardom, u prisustvu drugova: Ive Ribara-Lole, Marka Belinića, Dragutina Sailija i Ivana Krajačića, izrađen je plan o predaji divizion našim jedinicama. Osnovno u ovom planu bilo je upućivanje jačih jedinica NOV na područje Varaždina. 7 srpnja 1943 god. stigla je tamo Dvanaesta divizija NOV i PO Hrvatske i Kalnički NOP odred, i tada je gotovo cio divizion (sa naoružanjem i opremom) s Vardom na čelu prešao na stranu jedinica NOV. U ruke naših jedinica palo je 8 haubica od 100 mm, 2 vagona municije, 250 pušaka, 2 teška mitraljeza, 40.000 pušanih i mitraljeskih metaka i dr. (Podaci: dokumenti u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 4/4 i 5/4, k. 1472; i knjiga Milana Brunovića „Kalnik u borbi", izdanje „27 srpanj", Zagreb, 1953).

" Riječ je o granatama trenutnog dejstva.

11. — Naređenje za akciju na Veliku Pisanicu
12. — Naređenje za akciju na Garešnicu
13. — Spisak poginulih drugova
14. — Spisak ranjenih drugova «
15. — Naređenje za akciju na Pakrac
16. — Rad IV divizije (Greške i nedostaci)
17. — Plan Virovitice
18. — Plan V. Pisanice
19. — Plan Garešnice
20. — Operativni izvještaj broj jedan, koji je prošli put poslan.

BK. 32

**IZVJEŠTAJ ŠTABA BANIJSKOG NOP ODREDA OD 12
OŽUJKA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG KORPUSA NOV I PO
HRVATSKE O NAPADU NA SUNJU¹**

20. 3. 43
Op. br. 37/43²

**STAB
PARTIZANSKOG ODREDA
BANIJE**
Op. br. si.
12. III. 1943 god.

Dostavlja operativni izvještaj
o izvršenoj akciji u Sunji.

ŠTABU I KORPUSA N.O.V. HRVATSKE

Snage našeg odreda izvršile su napad na neprijateljski garnizon Sunja. Napad je izvršen 10/11. III. 43 g. u 1 sat.

Neprijateljske snage u Sunji bile su jačine i to: 250 domobrana, 18 ustaša i dva Nijemca.³ Na našoj strani u toj borbi učestvovalo je 4 bataljona. Neprijatelj u samom mjestu bio

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistorijskog instituta pod reg. br. 45—5, k. 421 B.

² Datum i broj pod kojim je izvještaj zaveden u Štabu Prvog korpusa NOV i PO Hrvatske.

³ Vidi dok. br. 128 i 131.

Stab
Partizanskog Odreda
B a n i s t a
Op.br. 2
12.III.1943 god.

ВРО СРПС
10-III

20.3.43

Dostavlja operativni
izveštaj o izvršenom
napadu u Sunjku.

Stabu 7. Korpusa P.O.V. Hrvatske

Snage našeg odreda izvršile su napad na neprijateljski garnizon u Sunjku. U napadu je izvršeno 10, 1. i 2. i 3. i 4. i 5. i 6. i 7. i 8. i 9. i 10. i 11. i 12. i 13. i 14. i 15. i 16. i 17. i 18. i 19. i 20. i 21. i 22. i 23. i 24. i 25. i 26. i 27. i 28. i 29. i 30. i 31. i 32. i 33. i 34. i 35. i 36. i 37. i 38. i 39. i 40. i 41. i 42. i 43. i 44. i 45. i 46. i 47. i 48. i 49. i 50. i 51. i 52. i 53. i 54. i 55. i 56. i 57. i 58. i 59. i 60. i 61. i 62. i 63. i 64. i 65. i 66. i 67. i 68. i 69. i 70. i 71. i 72. i 73. i 74. i 75. i 76. i 77. i 78. i 79. i 80. i 81. i 82. i 83. i 84. i 85. i 86. i 87. i 88. i 89. i 90. i 91. i 92. i 93. i 94. i 95. i 96. i 97. i 98. i 99. i 100. i 101. i 102. i 103. i 104. i 105. i 106. i 107. i 108. i 109. i 110. i 111. i 112. i 113. i 114. i 115. i 116. i 117. i 118. i 119. i 120. i 121. i 122. i 123. i 124. i 125. i 126. i 127. i 128. i 129. i 130. i 131. i 132. i 133. i 134. i 135. i 136. i 137. i 138. i 139. i 140. i 141. i 142. i 143. i 144. i 145. i 146. i 147. i 148. i 149. i 150. i 151. i 152. i 153. i 154. i 155. i 156. i 157. i 158. i 159. i 160. i 161. i 162. i 163. i 164. i 165. i 166. i 167. i 168. i 169. i 170. i 171. i 172. i 173. i 174. i 175. i 176. i 177. i 178. i 179. i 180. i 181. i 182. i 183. i 184. i 185. i 186. i 187. i 188. i 189. i 190. i 191. i 192. i 193. i 194. i 195. i 196. i 197. i 198. i 199. i 200. i 201. i 202. i 203. i 204. i 205. i 206. i 207. i 208. i 209. i 210. i 211. i 212. i 213. i 214. i 215. i 216. i 217. i 218. i 219. i 220. i 221. i 222. i 223. i 224. i 225. i 226. i 227. i 228. i 229. i 230. i 231. i 232. i 233. i 234. i 235. i 236. i 237. i 238. i 239. i 240. i 241. i 242. i 243. i 244. i 245. i 246. i 247. i 248. i 249. i 250. i 251. i 252. i 253. i 254. i 255. i 256. i 257. i 258. i 259. i 260. i 261. i 262. i 263. i 264. i 265. i 266. i 267. i 268. i 269. i 270. i 271. i 272. i 273. i 274. i 275. i 276. i 277. i 278. i 279. i 280. i 281. i 282. i 283. i 284. i 285. i 286. i 287. i 288. i 289. i 290. i 291. i 292. i 293. i 294. i 295. i 296. i 297. i 298. i 299. i 300. i 301. i 302. i 303. i 304. i 305. i 306. i 307. i 308. i 309. i 310. i 311. i 312. i 313. i 314. i 315. i 316. i 317. i 318. i 319. i 320. i 321. i 322. i 323. i 324. i 325. i 326. i 327. i 328. i 329. i 330. i 331. i 332. i 333. i 334. i 335. i 336. i 337. i 338. i 339. i 340. i 341. i 342. i 343. i 344. i 345. i 346. i 347. i 348. i 349. i 350. i 351. i 352. i 353. i 354. i 355. i 356. i 357. i 358. i 359. i 360. i 361. i 362. i 363. i 364. i 365. i 366. i 367. i 368. i 369. i 370. i 371. i 372. i 373. i 374. i 375. i 376. i 377. i 378. i 379. i 380. i 381. i 382. i 383. i 384. i 385. i 386. i 387. i 388. i 389. i 390. i 391. i 392. i 393. i 394. i 395. i 396. i 397. i 398. i 399. i 400. i 401. i 402. i 403. i 404. i 405. i 406. i 407. i 408. i 409. i 410. i 411. i 412. i 413. i 414. i 415. i 416. i 417. i 418. i 419. i 420. i 421. i 422. i 423. i 424. i 425. i 426. i 427. i 428. i 429. i 430. i 431. i 432. i 433. i 434. i 435. i 436. i 437. i 438. i 439. i 440. i 441. i 442. i 443. i 444. i 445. i 446. i 447. i 448. i 449. i 450. i 451. i 452. i 453. i 454. i 455. i 456. i 457. i 458. i 459. i 460. i 461. i 462. i 463. i 464. i 465. i 466. i 467. i 468. i 469. i 470. i 471. i 472. i 473. i 474. i 475. i 476. i 477. i 478. i 479. i 480. i 481. i 482. i 483. i 484. i 485. i 486. i 487. i 488. i 489. i 490. i 491. i 492. i 493. i 494. i 495. i 496. i 497. i 498. i 499. i 500. i 501. i 502. i 503. i 504. i 505. i 506. i 507. i 508. i 509. i 510. i 511. i 512. i 513. i 514. i 515. i 516. i 517. i 518. i 519. i 520. i 521. i 522. i 523. i 524. i 525. i 526. i 527. i 528. i 529. i 530. i 531. i 532. i 533. i 534. i 535. i 536. i 537. i 538. i 539. i 540. i 541. i 542. i 543. i 544. i 545. i 546. i 547. i 548. i 549. i 550. i 551. i 552. i 553. i 554. i 555. i 556. i 557. i 558. i 559. i 560. i 561. i 562. i 563. i 564. i 565. i 566. i 567. i 568. i 569. i 570. i 571. i 572. i 573. i 574. i 575. i 576. i 577. i 578. i 579. i 580. i 581. i 582. i 583. i 584. i 585. i 586. i 587. i 588. i 589. i 590. i 591. i 592. i 593. i 594. i 595. i 596. i 597. i 598. i 599. i 600. i 601. i 602. i 603. i 604. i 605. i 606. i 607. i 608. i 609. i 610. i 611. i 612. i 613. i 614. i 615. i 616. i 617. i 618. i 619. i 620. i 621. i 622. i 623. i 624. i 625. i 626. i 627. i 628. i 629. i 630. i 631. i 632. i 633. i 634. i 635. i 636. i 637. i 638. i 639. i 640. i 641. i 642. i 643. i 644. i 645. i 646. i 647. i 648. i 649. i 650. i 651. i 652. i 653. i 654. i 655. i 656. i 657. i 658. i 659. i 660. i 661. i 662. i 663. i 664. i 665. i 666. i 667. i 668. i 669. i 670. i 671. i 672. i 673. i 674. i 675. i 676. i 677. i 678. i 679. i 680. i 681. i 682. i 683. i 684. i 685. i 686. i 687. i 688. i 689. i 690. i 691. i 692. i 693. i 694. i 695. i 696. i 697. i 698. i 699. i 700. i 701. i 702. i 703. i 704. i 705. i 706. i 707. i 708. i 709. i 710. i 711. i 712. i 713. i 714. i 715. i 716. i 717. i 718. i 719. i 720. i 721. i 722. i 723. i 724. i 725. i 726. i 727. i 728. i 729. i 730. i 731. i 732. i 733. i 734. i 735. i 736. i 737. i 738. i 739. i 740. i 741. i 742. i 743. i 744. i 745. i 746. i 747. i 748. i 749. i 750. i 751. i 752. i 753. i 754. i 755. i 756. i 757. i 758. i 759. i 760. i 761. i 762. i 763. i 764. i 765. i 766. i 767. i 768. i 769. i 770. i 771. i 772. i 773. i 774. i 775. i 776. i 777. i 778. i 779. i 780. i 781. i 782. i 783. i 784. i 785. i 786. i 787. i 788. i 789. i 790. i 791. i 792. i 793. i 794. i 795. i 796. i 797. i 798. i 799. i 800. i 801. i 802. i 803. i 804. i 805. i 806. i 807. i 808. i 809. i 810. i 811. i 812. i 813. i 814. i 815. i 816. i 817. i 818. i 819. i 820. i 821. i 822. i 823. i 824. i 825. i 826. i 827. i 828. i 829. i 830. i 831. i 832. i 833. i 834. i 835. i 836. i 837. i 838. i 839. i 840. i 841. i 842. i 843. i 844. i 845. i 846. i 847. i 848. i 849. i 850. i 851. i 852. i 853. i 854. i 855. i 856. i 857. i 858. i 859. i 860. i 861. i 862. i 863. i 864. i 865. i 866. i 867. i 868. i 869. i 870. i 871. i 872. i 873. i 874. i 875. i 876. i 877. i 878. i 879. i 880. i 881. i 882. i 883. i 884. i 885. i 886. i 887. i 888. i 889. i 890. i 891. i 892. i 893. i 894. i 895. i 896. i 897. i 898. i 899. i 900. i 901. i 902. i 903. i 904. i 905. i 906. i 907. i 908. i 909. i 910. i 911. i 912. i 913. i 914. i 915. i 916. i 917. i 918. i 919. i 920. i 921. i 922. i 923. i 924. i 925. i 926. i 927. i 928. i 929. i 930. i 931. i 932. i 933. i 934. i 935. i 936. i 937. i 938. i 939. i 940. i 941. i 942. i 943. i 944. i 945. i 946. i 947. i 948. i 949. i 950. i 951. i 952. i 953. i 954. i 955. i 956. i 957. i 958. i 959. i 960. i 961. i 962. i 963. i 964. i 965. i 966. i 967. i 968. i 969. i 970. i 971. i 972. i 973. i 974. i 975. i 976. i 977. i 978. i 979. i 980. i 981. i 982. i 983. i 984. i 985. i 986. i 987. i 988. i 989. i 990. i 991. i 992. i 993. i 994. i 995. i 996. i 997. i 998. i 999. i 1000.

3.000 pušaka i ostalo.
100 parafuzi i ostalo.
100 komada težih.
Komandant: Božićević

je raspoređen po sljedećem: željeznička stanica 16 domobrana sa 3 p. mitraljeza, 5 domobrana u ložioni. 30 domobrana u kožari i pilani, ostatak i glavni dio snaga neprijateljskih nalazio se preko noći na spavanju u trima kućama niže stanice. Na raskrsnici pruga Banja Luka—Slavonski Brod nalazila su se dva bunkera dobro utvrđena u kojima je bilo pomiješano Nijemaca i domobrana; te bunkere nismo napadali nego smo vršili samo fingirani napad; isto tako žandarmerisku stanicu nismo napadali, ali smo i na nju vršili fingirani napad sa jednom četom, ali kad su se naši privukli dosta blizu stanice i otvorili vatru, žandari su pobjegli i ta je četa ušla u stanicu i zapalila je.

Raspored naših snaga bio je sljedeći: I bataljon sa jednom četom vršio je napad na 50 domobrana koji su se nalazili na spavanju u jednoj kući. Četa se je uspjela privući do same kuće da je stražar ne primjeti i na juriš uletjela u kuću. Pri ulasku u kuću imali su jednog lakše ranjenog. Druga četa toga bataljona nalazila se je na osiguranju prema Capragu i Sisku, na putu i pruži, koja je imala u zadatku porušiti prugu i potrgati telefonsku vezu.

II bataljon nalazio se je na osiguranju prema Kostajnici, na širokoj cesti između Gornjsg i Donjeg Hrastovca. Neprijatelj iz Kostajnice nije ni pokušao ići u pomoć.

III bataljon sa dvije čete vršio je napad na glavni dio snaga koji se nalazio na spavanju u kućama niže stanice. Te čete bile od strane straže primjećene i morale su se pod borbom prebacivati do kuća. Poslije kratke borbe naši su ušli u kuće. Taj bataljon imao je 1 mrtvog i dva ranjena druga.

Jedna četa tog bataljona bila je na osiguranju prema žandarima i vršila fingirani napad na iste; kad su naši otvorili vatru, žandari su pobjegli.

IV bataljon sa jednom četom vršio je napad na željezničku stanicu a sa jednom na ložionu i kožaru i ovaj bataljon uspio se je dosta blizu privući i na juriš zauzeti stanicu i ložionu. Ovaj bataljon imao je pred stanicom dva mrtva i dva ranjena druga. Svi ranjeni i mrtvi drugovi su izvučeni sem jednog druga iz IV bataljona za koga se ne zna.

Napad je izvršen tačno po predviđenom planu.

Plijen u toj akciji bio je sljedeći:

4 puškomitraljeza — dva Z.B.⁴ i dva belgiska. ali sa našom municijom,

⁴ Zbrojovka

132 karabina, od toga 85 francuskih sa vrlo malim brojem metaka; ostalo su mauzeri.

3.000 pušćanih metaka.

198 pari odjeće i obuće dobre.

100 komada ćebadi.

Zarobljeno živih domobrana 157, 3 oficira, 1 pop, 1 doktor i 37 željeznićara. 1 Njemać i 4 ustaše. Od tih svih strijeljano je i to:

Jedan oficir koji je izjavio da bi se oni i bolje borili da su imali dosta municije; isti je za vrijeme Jugoslavije bio policiski agent,...

Dok su svi ostali pušćeni svojim kućama, u partizanima nije htio niti jedan ostati. Doktora smo zadržali u našoj bolnici. Pop je također pušćen svojoj kući jer nismo ništa o njemu znali, jer je uhvaćen na stanici, koji je ćekao voz da putuje nekuda dalje.

Željeznićka stanica, ložiona, kožara su zapaljene i izgorjele a pilana je zapaljena ali nije izgorjela.

Prugu smo potrgali prema Sisku, Dubici i Kostajnici. Oklopni voz pošao je iz Novske u pomoć ali od Saša nije mogao dalje zbog potrgane pruge.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
si. otsutan

Komandant:
Bakrać Duro

BR. 33

ZAPOVIJEST ŠTABA ŠESTE DIVIZIJE NOV I PO HRVAT- SKE OD 13 OŽUJKA 1943 GOD. PODREĐENIM JEDINICA- MA ZA NAPAD NA NEPRIJATELJSKE POSADE U SVE- TOM ROKU I RADUČU¹

STAB VI DIVIZIJE N.O.V.
HRVATSKE

Z A P O V I J E S T

Sekcija: Knin—Novigrad 1 : 100.000. jugoslovenske izrade

Zapoviješću od 12 marta 1943 god. predviđena operacija na mjesto Lovinac i okolinu odgađa se iz razloga što [prema] naknadno dobivenim podacima u samom mjestu Lovincu situacija se izmijenila i mi sa tom akcijom ne bismo izišli ojačani za pretstojeće teže operacije. Da bismo ipak zadali neprijatelju udarac i okrnjili neprijateljski garnizon u Lovincu potrebno je uništiti neprijateljske posade u Sv. Roku i Raduču i tako u toku te borbe navući neprijateljsku posadu iz Lovinca na intervenciju u pravcu Raduča i pokušati je uništiti.²

Podaci o neprijatelju:

Prema dobivenim podacima u selu Sv. Rok ima jedna satnija od 80 ljudi.³ Naoružanje samo pješadijsko. Na želj. stanici Raduč ima jedna satnija od 80—100 ljudi.⁴ Naoružanje samo pješadijsko.

Zadatak divizije:

Izvršiti napad na neprijateljske posade u selu Sv. Rok i na želj. stanicu Raduč i uništiti ih.

Za izvršenje ovog zadatka izvršiće se i obezbjeđenje prema • Medku i Gospiću i prema Lovincu u cilju sprečavanja dolaska pomoći kao i njezinog uništenja.

Sastav Divizije: IX brigada, I brigada bez jednog bataljona, II brigada bez jednog bataljona, baterija haubica, bate-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 24—1, k. 419.

* Vidi dok. br. 140.

* i ' Odnosi se na dijelove Trideset prve ustaške bojne.

rija brdskih topova 75 mm, četa pratećih oružja, inženjerska četa i četa za vezu.

Prema gore izloženom

NAREĐUJEMO :

I brigada:

Sa dva bataljona napasti neprijatelja u Sv. Roku i uništiti ga. Jedan bataljon postaviti ovako: jednu četvu u Vrace, jednu četvu u Gračac, a jednu četvu na Volaricu i Razvolu i to sa zadatkom da obezbjeđuje snage svoje brigade sa pravca Lovinca. Također postaviti osiguranje prema Lovincu i Sv. Rgku.

II brigada:

Postaviće osiguranje prema Medku, i to na liniji Bogunica—rijeka Kruškovac, i ne dozvoliti da neprijateljske snage, koje bi pošle iz Gospića i Medka u pomoć snagama u Raduču, prodru i ometu sam napad. Sa jednom četom prekinuti prugu između Medka i Ribnika. na liniji Plantaža—kota 583 sačekati neprijatelja, otvoriti vatru i povući se u sastav svoga bataljona. Ta zasjeda jeste više demonstrativnog karaktera.

Ukoliko stigne III bataljon te brigade poslati ga u brigadnu rezervu.

Za izvršenje zadatka pridodaje se protukolni [top] i protukolni mitraljez.

IX brigada:

Sa jednim bataljonom napasti i uništiti neprijateljsku posadu na želj. stanici Raduč. Također sa ostalim snagama postaviti obezbjeđenje u pravcu Lovinca, na liniji Rarčić—kota 602, sa zadatkom da spriječi neprijateljsku pomoć iz Lovinca i da je pokuša uništiti. Za svoje bočno osiguranje sa dijelom snaga držati kote Debeljak i Kik.

Za izvršenje zadatka pridodaje se vod teških bacača i baterija brdskih topova 75 mm.

Čete za vezu:

Cete za vezu II i IX brigade uspostaviće telefonsku liniju između Štaba divizije i Štaba svoje brigade. Također uspostaviti telefonsku liniju između baterije brdskih topova i Štaba IX brigade kao i Štaba IX brigade sa svojim bataljonima. Sve čete za vezu, pored uspostavljanja veze između štabova brigada i štabova bataljona, organizovaće vezu putem releja i signalnih stanica.

Radi efikasnijeg održavanja veze Štabu I brigade dodjeljuje se jedna radio-stanica.

Štab divizije nalaziće se na Žiru.

Divizijska bolnica nalaziće se u kući Grigića u Mogoriću.

Referenti saniteta brigada organizovaće na najzgodnijim mjestima brigadna previja-lišta i odatle transportovati ranjenike u divizijsku bolnicu. U tu svrhu mobilisati dovoljan broj kola i nosilaca ranjenika.

Rad po završenoj operaciji:

Po završenoj operaciji jedan bataljon I brigade ostaće u Sv. Roku, a ostale snage te brigade povratiće se u Gračac. IX brigada, kao i II brigada ostaju na položajima do daljnjeg naređenja.

Operacija počinje dana 15 ov. mj. u 5.30 časova ujutro.

Znaci raspoznavanja: za noć između 14 i 15 ov. mj. i za 15 ov. mj. jesu:

Vodnik—Vjazma.

Za noć između 15 i 16 ov. mj.:

Komandir—Kerč.

Ugovoreni znaci: noću: 13—3; danju: pozivni: dizanje ruku u vis sa partizankom, odzivni: dizanje puške u vis sa partizankom.

Sve zarobljenike odmah sprovesti u Štab divizije, a ne smiju se niti svlačiti niti im oduzimati njihovu spremu osim oružja i municije.

Prilikom zarobljavanja treba voditi računa da se zarobljena municija ne razvlači.

Napomena: Štabovi brigada, odnosno bataljona prema dobitvenim zadacima organizovaće osmatračnice, koje će imati za zadatak da osmatraju neprijatelja i teren na dodijeljenom sektoru. Voditi računa da te osmatračnice budu dobro vojnički organizovane i da na njima mora uvijek biti jedan odgovoran drug. To naročito važi za osmatračnice na obezbjeđenjima. Također pravilno sprovoditi i izviđačku službu slanjem podoficirskih i oficirskih izviđačkih patrola u pravcu neprijatelja.

U slučaju padanja kiše operacija će se odgoditi, a odgađanje operacije javiće se putem veze.

13 marta 1943 god.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Zigić s. r.

Komandant:
Manola⁵ s. r.

Da je prepis vjeran originalu
tvrđi i ovjerava

Načelnik:
M.⁶ Lj. Šakić

(M. P.)⁷

⁵ Srećko

⁶ Mićun

⁷ Okrugli pečat: kao u zaglavlju

BR. 33

NAREĐENJE ŠTABA ČETVRTE DIVIZIJE NOV I PO HRVATSKE OD 13 OŽUJKA 1943 GOD. OPERATIVNOM ŠTABU ŠESNAESTE I SEDAMNAESTE NO BRIGADE DA SPRIJEČI PRODOR NEPRIJATELJA NA RAVNU GORU«

**STAB
IV DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
HRVATSKE**

Broj: 311/1943, u 21,15 sati
Dana 13 marta 1943.

Naređenje za obranu Ravne Gore

VRLO TAJNO!

OPERATIVNOM ŠTABU
ZA XVI I XVII BRIGADU N. O. V. HRVATSKE

Položaj

Prema dobivenim izvještajima od Štaba III operativne zone neprijatelj- namjerava ponovo da ugrozi neke zapadne dijelove naše slobodne teritorije uopšte, a posebno Ravnu Goru (bolnicu broj 3).

Vjerojatni pravci neprijatelja za taj podmukli podvig su:

- a) Od Daruvara preko Dobre Kuće i Poganog Vrh na Gornje Borke i dalje na Zajle i Ravnu Goru (lijeva kolona).
- b) Od Sirača dolinom Pakre preko Piljenice na Gornje Borke i dalje na Ravnu Goru (srednja kolona).
- c) Od Pakraca preko Španovice na Veliki Javornik i dalje na Metlu i Ravnu Goru (desna kolona).

Dakle, svima kolonama je vjerojatan cilj Ravna Gora.

U cilju suzbijanja neprijateljskog nadiranja i uništenja te bande ovaj štab

NAREĐUJE :

(Sekcija Bjelovar, Slatina, Pakrac, Požega 1 : 100.000)

- 1.) Bataljoni XVI brigade da posjednu dominantne tačke linije: Petrov Vrh (615), Pogani Vrh (639) i Zelena Lokva

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 2/2, k. 907.

¹ Odnosi se na dijelove Prvog gorskog zdruga.

(561), sa zadatkom da upuste neprijateljsku lijevu kolonu u cijep jedinica te brigade i da je vješt看 manevrom unište, odnosno da joj nanesu što veće gubitke i spriječe je u njenim namjerama.

- 2.) Bataljoni XVII brigade da posjednu dominantne tačke linije Mali Javornik (564), Veliki Javornik (718), Metla (778), te da u zajednici sa desnokrilnim snagama ove operativne jedinice unište srednju neprijateljsku kolonu i desnu kolonu, odnosno da im vješt看 manevrima nanesu što veće gubitke i spriječe ih u njihovim namjerama.
- 3.) Operativni štab³ čim dođe u Zajle, odnosno u G. Borke, treba da uhvati vezu sa Štabom I odreda III operativne zone, koji se nalazi u Bijeloj, u cilju prikupljanja podataka o neprijatelju i o terenskim prilikama, kao i o rasporedu jedinica tog odreda.

Zasad se jedinice tog odreda nalaze na Petrovom Vrh, Selištima, Javorniku i Piljenici. O tome treba Operativni štab da obavijesti svoje jedinice, koje će prema njegovom naređenju zauzeti iste, odnosno susjedne položaje.

- 4.) Glavni zadatak svih jedinica na tom sektoru, kako naše divizije tako i III operativne zone, jeste da pod svaku cijenu spriječe neprijatelja u izvršenju njegovih namjera na tom sektoru.
- 5.) Operativni štab izdaće svojim naređenjem detaljan raspored svojim jedinicama i jedan primjerak tog naređenja dostaviće ovome štabu.
- 6.) Vezu s ovim štabom održavaće Operativni štab preko radio-stanice, odnosno preko kurira.
Redovne izvještaje treba slati ovom štabu kao i Štabu III operativne zone svaka 4 sata, a izvanredne izvještaje treba slati najhitnije i bez obzira na vrijeme.
- 7.) Pokret jedinica iz Voćina izvršiti u što većoj tajnosti. Na put treba krenuti večeras 13. III. 1943 najkasnije do 24 sata.
- 8.) Za ishranu te operativne jedinice staraće se intendant divizije u saglasnosti sa Ekonomskim sektorom u Borkima.
- 9.) Kao prilog ovom naređenju dostavlja se tom štabu informativni izvještaj druga Zorana,⁴ informativca za Da-

* Formiran od štabova Šesnaeste i Sedamnaeste NO brigade.

* Branko Bosanac

ruvarski srez, koji se odnosi na neku neprijateljsku regrutnu komisiju.⁵ Operativni štab, ukoliko ne bude omeđen drugim pothvatima neprijatelja, treba da preduzme sve da mu ta neprijateljska komisija padne u ruke. U vezi s izvršenjem tog zadatka Operativni štab treba da se poveže s drugom Zoranom preko Štaba I odreda III operativne zone.

V. d. pol. komesara
Franc Knebl

P. S. Za izvršenje ovoga zadatka dodjeljuju se tom štabu na raspored još 4 teška mitraljeza.

Broj 311
1943

⁵ Prema primljenim podacima, trebalo je da jedna domobranska regrutna komisija izvrši regrutaciju u nekim selima na području Daruvarskog kotara. Da bi zarobila ovu komisiju, Prva četa Trećeg bataljona Dvanaeste NOU brigade postavila je zasjedu na pruzi Sirač—Daruvar i čekala vlak kojim je komisija putovala. Ali vlak nije naišao.

BR. 33

**IZVJEŠTAJ ŠTABA ŠESTE NOU BRIGADE OD 13 OŽUJKA
1943 GOD. ŠTABU OSME DIVIZIJE NOV I PO HRVATSKE
O AKCIJAMA I BORBAMA BRIGADE OD 7 SIJEČNJA DO
6 OŽUJKA¹**

**STAB
VI NO BRIGADE HRVATSKE
13. III. 1943.**

•15. 3. 43.«

Operativni izvještaj

ŠTABU VIII DIVIZIJE [NOV I PO HRVATSKE]

Dne 7. I naša brigada izvršila je pokret iz Ravne Gore za Drežnicu,³ gdje se zadržala jedan dan.

Dne 9. I izvršen je pokret iz Drežnice za selo Kunić, gdje su jedinice bile smještene na odmor, dok je III bataljon bio na položaju Troj Vrh iznad Vojnovca sa zadatkom da ometa popravlanje pruge. Dana 10. I naišli su Talijani⁴ iz Josipdola da oprave prugu. Odmah se razvila borba koja je trajala 2 sata. Na strani neprijatelja bilo je 7 ranjenih.

Dne 11. I Drugi bataljon nalazio se na položaju kod Cerovnika da spriječi paljenje sela Popovića. I i IV bataljon bili su na odmoru. III bataljon izvršio je rušenje pruge između Vojnovca i Plaškoga u dužini od 1 i pol kilometar.

Dne 12. I neprijatelj⁵ je počeo nadirati od Vojnovca na brdo Troj Vrh u namjeri da odbaci naše jedinice IV bataljona sa tog položaja, kako bi mogao popraviti prugu. Jedinice IV bataljona vodile su borbu i natjerale neprijatelja u bijeg. Na strani neprijatelja bilo je 8 mrtvih. Na našoj strani bio je jedan mrtav i dva ranjena. 13. I jedinice III bataljona izvršile

¹ Dokumentat, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 24/2, k. 826 A.

² Datum prijema izvještaja u Štabu Osme divizije NOV i PO Hrvatske.

³ Vidi tom V, knj. 11, dok. br. 14.

^{4, 5} i ¹ Odnosi se na dijelove divizije „Re“. Vidi tom V, knj. 11, dok. br. 154.

su rušenje pruge između Vojnovca i Josipdola u dužini 150 metara.

14. I naša brigada izvršila je akciju na pruzi između Vojnovca i Josipdola s tim da sačeka vlak blindirani koji je dolazio iz Josipdola svakog dana na popravljavanje pruge. Raspored naših jedinica bio je slijedeći: I bataljon zaposjeo je k. 606 sa zadatkom da tuče neprijatelja u leđa. II bataljon zaposjeo je selo Popoviće, k. 621 i selo Vetrenice pored same pruge. Top 37 mm bio je plasiran kod sela Popovića sa zadatkom da tuče blindirane vagone. III bataljon bio je na položaju prema Plaškom a IV bataljon bio je u rezervi. Talijani su naišli u selo Popoviće u namjeri hapšenja i pljačke. II bataljon izvršio je juriš i natjerao Talijane u bijeg, a jedna četa tog bataljona tjerala ih je u samo mjesto Josipdol i zarobila na tržnici 6 talijanskih vojnika. Jedna talijanska oficirska patrola naišla je na zasjedu Prvog bataljona, koja je primjetila zasjedu i počela bježati, nekoliko ih je potučeno, dok su ostali uspjeli pobjeći a jedan je zarobljen. U samoj borbi zaplijenjena su 2 puškomitraljeza i 1 teški mitraljez „Breda“, 3 puške, 1200 metaka i druge spremne. Zarobljeno je 7 talijanskih vojnika,... Na strani neprijatelja bilo je još 6 mrtvih i ranjenih. Na našoj strani nije bilo gubitaka.

Za cijelo ovo vrijeme dok se brigada nalazila na terenu neprijatelj nije uspio uspostaviti saobraćaj, niti popraviti prugu.

15. I jedinice naše brigade krenule su iz Kunića preko pruge, sela Vukelića, Tobolića i Zbjega za Saborski, kamo su stigle istoga dana u noći 16. I. II bataljon upućen je za Ravni Lug i Čorkovu Uvalu i zaštitio taj položaj sa te strane, dok su ostale jedinice vršile pripremu za napad na Ličku Jesenicu.

17. I. u pola noći, naš I bataljon u zajednici sa jedinicama XV brigade⁶ izvršio je napad na Ličku Jesenicu, ali je neprijatelj već ranije bio pobjegao. Ostale jedinice bile su na osiguranju. 18. I Prvi bataljon sa jednim bataljonom XV brigade vršio je napad na stanicu Lička Jesenica. Podilaženje položajima počelo je ujutro pa do 12 sati, kad je izvršen napad na želj. stanicu. Istoga dana uvečer Prvi bataljon izvršio je juriš na želj. stanicu, koji nije uspio, pošto su neprijateljske snage⁷ dosta jake, koje su utvrđene u zidanim zgradama i bunkerima a okolo su bila 2 reda bodljikave žice. Na strani neprijatelja

" Petnaesta NO brigada Osme divizije NOV i PO Hrvatske

bilo je nekoliko ranjenih. Na našoj strani bila su 2 mrtva i 2 ranjena. Od 19 do 21. I III i IV bataljon držali su blokadu stanice. 20. I i II bataljon sa tehničkom četom vršili su pokret za Zbjeg, a 21. I izvršen je pokret za Slunj i produžili za selo Cvitovići. Istoga dana IV bataljon izvršio je pokret iz Saborskog za Slunj, a III bataljon ostao je u Saborskom sa zadatkom da spriječi eventualno nadiranje neprijatelja sa te strane.

22. I i II bataljon sa Štabom brigade upućeni su za Veljun.⁸ Istoga dana noću ove jedinice zaposjele su položaj: I bataljon k. 234 iznad Veljuna, a II bataljon desno od njega. Front koji su trebale držati ove jedinice bio je velik. Ujutro počeo je neprijatelj nadirati sa svojim glavnim snagama na položaje našeg I bataljona.⁹ Snage neprijatelja kretale su u dvije kolone, koje su puštene na blisko otstojanje pred naše položaje, te je otvorena žestoka vatra iz našeg mitraljeza i pušaka. Neprijatelj je bio drzak i produžio je dalje kolonama, ali poslije uporne borbe od jednog sata neprijatelj je natjeran u bijeg. Tom prilikom na strani neprijatelja bilo je oko 200 mrtvih i preko 150 ranjenih. Poslije toga naše jedinice vršile su pripreme za protivjuriš, tako da se II bataljon sa svojim desnim krilom spustio da tuče u bok neprijatelja, dok bi ostale jedinice izvršile juriš. Ta priprema nije uspjela, pošto je u 10 sati stigla neprijateljska avijacija u jačini od 10 aviona bombardera i jedan izviđač. Neprijateljski su avioni cijelu svoju vatru upravili na položaj I bataljona, koji je uspio držati položaj do 13 sati. Za vrijeme bombardovanja, koje je trajalo 1 sat i 45 minuta, neprijatelj je vršio podilaženje i u 13 sati uspio prodrijeti u naš raspored. Tada je nastala borba prsa u prsa, ali brojna nadmoćnost kao i njegova tehnika nije se mogla savladati. Naš I bataljon bio je razbijen na dva dijela, a nakon 2 sata bio je sakupljen na Velikom Liscu gdje se organizirala 2 linija odbrane. II bataljon pomagao je I bataljonu tući neprijatelja bočnom vatrom. Poslije toga II bataljon bio je povučen na položaj iznad rijeke Glinice kod Bandina mosta. Pionirski vod srušio je Bandin most.

U ovoj borbi direktnim pogotkom iz aviona uništen je naš teški mitraljez i 2 puškomitraljeza sa poslugom. Na našoj strani u I bataljonu bilo je 19 mrtvih i 39 ranjenih, od kojih je jedan naknadno umro. U ovoj borbi borci I i II bataljona pokazali

⁸ Vidi tom V, knj. 11. dok. br. 117 i knj. 12, dok. br. 90.

⁹ Vidi tom V, knj. 11, dok. br. 122.

su smjelost, visoku svijest i oožrtvovanje. I poslije ovako velikih gubitaka moral i borbenost kod jedinica I bataljona ostao je na visini. III bataljon nalazio se u Saborskom, a IV bataljon po naređenju Štaba korpusa vraćen je iz Slunja ponovno u Saborski.

Po naređenju Štaba korpusa,¹⁰ 24. I, sa I i II bataljonom. u 0.30 sati, krenuli smo u pravcu Slunja, gdje je Drugi bataljon stigao u 5.30 sati, a I bataljon stigao oko 7 sati, kada je već Slunjski most bio dignut u zrak, i uslijed čega je bataljon prelazio preko rijeke sa poteškoćama, tako da su konji sa spremom gazili vodu. Iz Slunja ovi bataljoni krenuli su u pravcu Močila. III bataljon bio je u Saborskom, a IV bataljon krenuo je iz Sertić Poljane za Saborski, gdje je stigao u 13 sati, a u 18 sati dobio je naređenje da se vrati natrag u Poljanak 25. I. I i II bataljon nalazili su se u Močilima razmješteni po kućama, III bataljon u Saborskom a IV u Poljanku.

26. I. 1943 I bataljon zaposjeo je položaj Čardak, k. 411, Lipar sa zadatkom da spriječi eventualno nadiranje neprijatelja od Zbjega.¹¹ II bataljon zaposjeo je položaj kod Oštarskih Stanova, k. 363. Uvečer kada su snage XV brigade sa k. 341 i k. 448 izvršile protivjuriš,¹² dvije čete II bataljona potpomogle su juriš neprijatelju u bok. Neprijatelju je uspjelo da ispred položaja XIV brigade¹³ prodre na položaje koje je držala XV brigada, na taj način uspjelo mu je prodrijeti u Rakovicu. Ovaj bataljon ostao je na položaju do 4 sata drugoga dana kada se je povukao u šumu iznad Močila. I bataljon ostao je na položaju do 19 sati kada je već neprijatelj uspio prodrijeti kroz položaje IV brigade¹⁴ u Močila. Toga dana III bataljon izvršio je fingirani napad na selo Lička Jesenica i odmah krenuo za Plitvička Jezera. IV bataljon po naređenju Štaba korpusa krenuo je iz Poljanka za Močila i tu se iznenadno sukobio sa neprijateljem. Na našoj strani imali smo 1 mrtvog i 1 ranjenog. Na strani neprijatelja bilo je nekoliko mrtvih i ranjenih.

27. I. 1943 III bataljon držao je položaje iznad Plitvičkog Ljeskovca i Jezerca, pošto je neprijatelj počeo nadirati već sa te strane. I, II i IV bataljon putovali su preko Male Kapele za Plitvička Jezera i stigli u 21 sat u Sertić Poljanu, odakle su 22. u 4 sata krenuli za Prijeboj.¹⁵ II i III bataljon zauzeli

¹⁰ Vidi tom V, knj. 11, dok. br. 74.

¹¹ Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 90.

¹² Vjerovatno omaška. Vidi tom V, knj. 11, dok. br. 117.

su položaje iznad ceste Ljeskovac—Prijeboj odakle su nadirali na neprijateljske snage. Borba se vodila do 16 sati dok je neprijatelju uspjelo da odbaci sa položaja III bataljon VI brigade zbog nedostatka municije, a istovremeno neprijatelj je nadirao iz Ličkog Petrovog Sela cestom za Prijeboj. Toga dana uveče naše jedinice povukle su se na položaje Javornik, k. 697 i na položaje iznad Prijeboja i Jezerca. U tome boju na strani neprijatelja bilo je oko 60 mrtvih i 80 ranjenih. Na našoj strani nije bilo ranjenih.

29. I I bataljon nalazio se u Korenici. II i III bataljon bili su na položajima, a IV bataljon bio je u rezervi u selu Kapeli.¹⁶ Oko 7 sati naišla je talijanska prethodnica, oko 80 vojnika, koja je bliskom vatrom natjerana u bijeg. Na strani neprijatelja bilo je 9 mrtvih i oko 15 ranjenih, zaplijenjene su 4 puške, 2 ranca municije i 600 metaka za Bredu. Na našoj strani bilo je 6 ranjenih. Ostale jedinice toga dana nijesu vodile borbe.

30. I naša brigada dobila je zadatak od Operativnog štaba¹⁷ da izvrši napad u 5 sati ujutro na talijansku posadu u Prijeboju.¹⁸ Jačina neprijatelja bila je oko 400 vojnika. Naš raspored bio je slijedeći: I i II bataljon imali su izvršiti napad na posadu. III bataljon nalazio se u Čujića Krčevini u rezervi. IV bataljon bio je na položaju k. 697 i k. 791. Napad je počeo u 5.20 sati, neprijatelj je bio već utvrđen u zidinama od kuća. Naši borci izvršili su juriš i zauzeli nekoliko zgrada, ali se neprijatelj uporno branio. U samom mjestu bila su dva tenka sa kojima je neprijatelj tukao naše borce. Ovaj napad nije uspio i naše jedinice bile su prinuđene na povlačenje. Na strani neprijatelja bilo je oko 30 mrtvih i ranjenih. Na našoj strani bila su tri mrtva i 27 ranjenih. Naš topovski vod koji je bio angažiran u borbi direktnim pogotkom u prozor tornja oborio je neprijateljski mitraljez.

U ovoj borbi jedinice I i II bataljona pokazale su hrabrost i požrtvovanje. Naročito se istakao u borbi vršilac dužnosti komandanta I bataljona koji je na čelu svog bataljona jurišao i pao ja pogođen iz neprijateljskog mitraljeza na oko 5 m ispred mitraljeza, čiju je posadu namjeravao zarobiti. To nije bio prvi slučaj druga Ilije Milančevića, već je u svakoj borbi bio prvi na jurišu.

Koreničkoj

¹⁷ Vidi tom V, knj. 11, dok. br. 88.

31. I IV bataljon držao je položaje iznad Prijeboja. Istoga dana u 18 sati I, II i III bataljon krenuli su u pravcu Ljubova. 1. II. 1943 stigli su u 5 sati u Debelo Brdo gdje su ostali do 16 sati. Istoga dana neprijatelju¹⁹ je uspjelo da proдре kod Prijeboja i da odbaci naš IV bataljon sa položaja.

2. II naša brigada dobila je zadatak da u 6 sati ujutro napadne neprijatelja na Ljubovu i da razbije neprijateljsku kolonu koja je nadirala u pravcu Bunića.²⁰ Jačina neprijatelja je bila preko 3000 ustaša i Talijana. II i III bataljon imali su zadatak da napadnu neprijatelja na kotama koje je već prije neprijatelj utvrdio. I bataljon bio je u rezervi. Borba je počela u 6 sati ujutro. Našim jedinicama uspjelo je da zauzmu neprijateljske položaje, ali nije uspjelo zauzeti i susjedne kote odakle je neprijatelj tukao bacačima i teškim mitraljezima sa kojima je neprijatelj raspolagao u velikom broju.

I bataljon IX brigade i I bataljon II brigade, koji su imali • vršiti pritisak na neprijatelja sa druge strane, nisu izvršili svoj zadatak niti su pak pokušali da ga izvrše, uslijed čega je neprijatelj mogao uperiti vatru iz ovih oružja na položaje našeg II i III bataljona. te su se naše jedinice morale povlačiti. Na strani neprijatelja bilo je oko 30 mrtvih i ranjenih. U našem II bataljonu bilo je 14 mrtvih i 11 teže ranjenih, a u III bataljonu 4 mrtva i 6 ranjenih.

U ovoj borbi naročito se istakao svojom hrabrošću komandir 3 čete II bataljona drug Hero Tomislav, koji je na čelu svoje čete jurišem zauzeo prve neprijateljske bunkere i tu je bio smrtno pogoden od neprijateljskog mitraljeza. Svi borci ovih dvaju bataljona u toj borbi držali su se primjerno i moral je ostao na visini i pored velikih žrtava.

Po naređenju Štaba korpusa krenula su ova tri bataljona za Frkašić. IV bataljon poslije neprijateljskog prodora na Prijeboju ostupio je u pravcu Vrela za Homoljac.

3. II. I, II i III bataljon držali su položaje kod Frkašića i Klačnice sa zadatkom da se spriječi prodor neprijatelja u pravcu Kamenskog. IV bataljon držao je položaje na Pogledalu gdje je neprijatelj nadirao.²¹ U borbi od nekoliko sati neprijatelj je imao 50 mrtvih i veći broj ranjenih, dok na našoj

" i " O neprijateljskim snagama koje su napadale na tom pravcu vidi primjedbu br. 7 uz dok. br. 50.

Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 89.

⁵¹ Vidi dok. br. 50.

strani nije bilo gubitaka. Taj bataljon bio je prisiljen na povlačenje u Glave, odakle je krenuo za Frkašić.

4. II I bataljon zaposjeo je položaje na Gorici u blizini Debelog Brda, sa zadatkom da napadne neprijateljsku kolonu²² koja je nadirala od Udbine. III bataljoni nalazio se na položajima iznad sela Jošana prema Udbini, sa zadatkom da zatvori sve pravce kako neprijatelju ne bi uspjelo prodirati sa te strane. II i IV bataljon pravili su utvrđenja iznad sela Klašnice i Frkašića.

Oko 10 sati neprijatelj je počeo nadirati preko kota u pravcu Gorice na položaje našeg I bataljona, gdje je otpočela borba koja je trajala do 16 sati. Na strani neprijatelja bilo je oko 30 mrtvih i oko 25 ranjenih. Na našoj strani bila su dva mrtva i pet ranjenih.

5. II I bataljon otpratio je ranjenike za Drežnicu, a istovremeno je izašao iz sastava naše brigade u sastav XIV brigade. Ostale jedinice držale su položaje od Frkašića do sela Jošana. Topovski vod bio je plasiran sa topom u selu Frkašić, sa zadatkom da tuče neprijateljske tenkove koji bi pokušali nadirati. Ovi položaji držani su 7. II. Toga dana II i IV bataljon krenuli su preko Grabušića u pravcu Korenice i dalje prema Prijeboju, sa zadatkom da spriječe neprijatelja koji je ponovno pokušavao da nadire preko Prijeboja.²⁵ Još prije nailaska naših jedinica neprijatelj se povukao u Plitvički Ljeskovac. Ovi bataljoni nalazili su se na tome putu do 10. II.

9. II III bataljon vodio je borbu sa ustašama i Talijanima kod sela Jošana,²⁴ gdje je neprijatelj zadržan nekoliko sati, ali mu je uspjelo prodrijeti do sela Pećani sa tenkovima. Na strani neprijatelja bilo je 10 mrtvih i preko 20 ranjenih. Na našoj strani nije bilo gubitaka. 11. II naši bataljoni držali su položaje od Frkašića do Jošana. Neprijatelju je uspjelo prodrijeti na položaje XIV brigade, tako da mu je uspjelo ući u Bjelo Polje, odakle su nadirali prema Frkašiću sa tenkovima i pješadijom. Topovski vod otvorio je vatru na tenkove iz topa „Krnje“ i prisilio neprijateljske tenkove da se povrate nazad. Ostali borci tehničke²⁵ čete sudjelovali su u borbi prilikom gonjenja neprijatelja. Na strani neprijatelja bilo je nekoliko ranjenih.

" Kolonu su sačinjavali dijelovi iz sastava grupacije „Sassari“. Vidi primjedbu br. 6 uz dok. br. 50.

" Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 89 i 90.

" Odnosno: pionirske.

Po naređenju Štaba II sektora, jedinice naše brigade držale su položaje od Frkašića, selo Klašnica, preko Gorice do sela Jošana prema Udbini sve do 24. II. Sa ovih položaja vršeni su razni pokreti u pravcu neprijatelja sa zadatkom da ga se negdje sačeka i potuče. ali uvijek naše jedinice morale su se zadržavati u blizini određenih položaja.

17. II IV bataljon dobio je zadatak da u zajednici sa bataljonom „Stojana Matića“ napadne talijansku posadu na Kuku,²⁶ ali neprijatelj se već odatle bio povukao te su ga naše jedinice stigle u Visuću. IV bataljon u zajednici sa bataljonom „Stojana Matića“ napao je neprijatelja ali ovaj napad nije uspio iz razloga što su jedinice „Stojana Matića“ zakasnile, te nisu potpomogle ovaj napad kako je bilo predviđeno. Jedna četa našeg IV bataljona izvršila je juriš i zauzela neprijateljske kamione, ali pošto su te snage bile jako male, neprijatelj se snašao i ponovno osvojio kamione. Na strani neprijatelja bilo je preko 30 mrtvih i toliko ranjenih. Na našoj strani bila su tri mrtva i dva lakše ranjena. Zaplijenjen je jedan puškomitraljez, 300 metaka, nekoliko čebadi i šatorskih krila.

25. II vršene su pripreme za pokret, a 26. II ujutro po naređenju Glavnog štaba Hrvatske naša brigada krenula je na Končarev Kraj i Turjanski. U tome vremenu do 6. III izvršena je reorganizacija naše brigade. Istovremeno vršila se vojnička obuka i držani su politički časovi.

U toku neprijateljske ofanzive²⁷ naš minerski vod srušio je 5 mostova i to: Bandin most, dva mosta u Slunju, jedan most kod Vaganca i jedan kod Kulen Vakufa. Kad su Nijemci sa tenkovima doprli na oko 100 metara do mosta i tukli mitraljeskom vatrom minere koji su polagali mine. ovi su i pod vatrom izvršili svoj zadatak, te ispred neprijateljskih tenkova na oko 50 metara most je bio dignut u vazduh.

Pored ovih akcija bilo je još manjih akcija kao vršenje fingiranih napada na neprijatelja, pripucavanja itd.

Za vrijeme trajanja neprijateljske ofanzive u borbama bilo je nedostataka kako kod boraca tako i kod komandnog kadra. U više slučajeva mi nismo uspjeli pomoću naših jedinica da održavamo stalni kontakt sa neprijateljem niti smo uspjeli da prikupimo podatke o snagama neprijatelja. Naši borci nisu znali izrađivati zaklone niti su ih pak koristili, što je u mnogome povećalo gubitke u našoj brigadi. Nailazak većeg broja

²⁶ Vidi dok. br. 50.

²⁷ Riječ je o Četvrtoj neprijateljskoj ofanzivi.

aviona za naše borce bio je iznenađenje. Naš Štab u borbi u Veljunu nije predviđao odbranu po dubini, tako kad je neprijatelj prodro u prve linije našeg položaja, moralo se povlačiti sa svih ostalih položaja. Iako smo imali malo snaga za držanje tih položaja, ipak smo morali makar jedan mali dio ostaviti kao drugu odbranbenu liniju. Komandni kadar, počev od štabova bataljona pa niže, na položajima gdje su bili samostalni nisu znali organizirati plan vatre i razmjestiti automatska oruđa, tako da svaki dio terena može biti tučen ubitačnom vatrom, te se dešavalo da je neprijatelj to iskoristio i tim pravcem prodirao. Korištenje svoje vlastite vatre u borbi za pokret u nastupanju i otstupanju bilo je slabo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:	(M. P.) ²⁸	Komandant:
Ranko Mitić s. r.		Savo Vukelić s. r.

Da je prijepis vjeran originalu tvrdi i ovjerava:

(M. P.) ³ⁱ	Načelnik Štaba ²⁹ M. ¹⁰ Šumonja
-----------------------	--

" Okrugli pečat: kao u zaglavlju.
" Osme divizije NOV i PO Hrvatske
" Miloš
Š Okrugli pečat: Stab Osme divizije NOV Hrvatske

BR. 33

NAREĐENJE ŠTABA DRUGE OPERATIVNE ZONE OD 13 OŽUJKA 1943 GOD. ŠTABU TRINAESTE PROLETERSKE NOU BRIGADE „RADE KONČAR“ DA SRUŠI PRUGU ZAGREB—KARLOVAC¹

STAB II OPERATIVNE ZONE
N.O.V. I P.O. HRVATSKE

Broj: 272

Dne 13. III. 1943.

ŠTABU XIII UDARNE PROLETERSKE BRIGADE²

U toku današnje noći Vaše će jedinice izvršiti rušenje pruge i telefonskih i telegrafskih stupova Zagreb—Karlovac na mjestu koje ćete sami u svojoj zapovijesti³ odrediti. Rušenje pruge treba biti brzo izvedeno i temeljito, tako da se pruga onespособi za saobraćaj. Ako imate na raspolaganju potrebnu količinu eksploziva pristupite rušenju mostova. Kakve ste mjere u tom pravcu poduzeli, odmah po primitku ovog naređenja nas obavijestite.

U toku današnjeg dana pristupite sređivanju Vaše brigade i to tako da one borce (novomobilisane) koji su zaista u cijelosti nesposobni, kako fizički tako i duševno, odstranite iz Vaše brigade, sastavite spisak i pošaljete ih u Komandu područja. Pri tome se rukovodite, da iz brigade odstranite zaista samo one koji su potpuno nesposobni. Drugi dio slabih i manje sposobnih boraca zadržat ćete u brigadi i odmah ćete pristupiti formiranju pionirske čete. Ovu četvu snabdjet ćete potrebnim alatom za razaranje cesta, rušenje pruga i ostalih objekata. Pionirskoj četi, pošto su to borci nesposobni za pješačke i borbene jedinice, uzet ćete puške i naoružati sve one koji su sposobni za borbene jedinice. Ovu četvu, tj. pionirsku, treba odmah obučavati i u pontoneriji, tako da ona bude sposobna i za izgradnju prevoznih sredstava za prelaz preko rijeka i potoka.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 21/1, k. 1472.

² Trinaesta proleterska NOU brigada „Rade Končar“

³ Redakcija ne raspolaže ovom zapovješću. Vidi izvještaj o izvršenoj akciji, dok. br. 61.

U toku sutrašnjeg dana uputit ćemo u Vašu brigadu sve dobrovoljce koji se sada nalaze na kursu u Kaštu, a s njima ćemo također uputiti i komesara Donkovića i komandira kursa.

Brigada mora biti u cijelosti organizirana i sređena u ponedjeljak 15 o. mjes. O sređivanju brigade, odmah ćete nas obavijestiti da li ste pristupili i izvršili ovo naređenje. Također ćete nas obavijestiti čim primite dobrovoljce iz kursa o brojnom stanju na licu u Vašoj brigadi, zatim koliko ima eventualno nenaoružanih ljudi. Tu nećete uzeti u obzir one koji su u pionirskoj četi bez pušaka. Obavijestit ćete nas također o tome koliki broj ljudi ste odstranili iz brigade. Obavijestite nas u kojem pravcu šaljete patrole i kakva su bila zapažanja Vaših patrola.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komesar i v. d. komandanta:
M.⁴ Belinić

* Marko

BR. 33

IZVJEŠTAJ ŠTABA ČETVRTE NOU BRIGADE OD 13 OZUJKA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG KORPUSA NOV I PO HRVATSKE O NAPADU NA PLAVCU DRAGU¹

STAB
IV UDARNE BRIGADE
VIII DIVIZIJE N.O.V.
13. III. 1943.

ŠTABU I KORPUSA N.O.V. HRVATSKE

IV Udarne brigada sa dva bataljona I K.P.O.² oslobodila je 10. III Plavcu Dragu od četničke bande. Četnici su u Plavči bili vrlo dobro utvrđeni. Nekoliko zidanih kuća bilo je uređeno za odbranu a oko sviju iskopani rovovi za stojeći stav u cik-cak liniji. Na čoškovima bili su zidani bunker. Okolni prostor bio je očišćen i uravnjen te dobro brisan. Bilo ih je oko 120 sa 4 teška mitraljeza i nekoliko puškomitraljeza. Napad koji je na njih izvršio naš 4 i dio 1 bataljona prve noći odbijen je. Mi smo pri tom imali 3 mrtva i 10 ranjenih. Za naš napad znali su i sačekali nas u rovovima. Talijani³ sa pruge također su mitraljeskom vatrom tukli prilaze Plavči.

Prije nego je uslijedio naš ponovni napad, naš top tukao je posred mjesta. To ih je izgleda pokolebalo i oni su pod zaštitom talijanske vatre sa pruge stali da bježe. Iako je to bilo po danu, naš 4 bataljon preuzeo je odmah gonjenje. Četnici su odstupili u neredu prema pruzi a potom u Plaški. Ostavili su ili usput bacili nešto materijala. Zaplijenjeno je: 2 teška mitraljeza (jednome je oštećen zatvarač), 2 postolja, 21 puška, 20.000 metaka (uglavnom za francuske puške). Od hrane u četničkom magazinu nađeno je: 35 vagana⁴ graha, 12 vagana makarona, 6 vagana riže itd. Hranu smo poslali Komandi područja⁵ i bolnicama, puške i veći dio municije [dali smo] 1 K.P.O. a za nas zadržali ispravni mitraljez. Četnici su imali 2 mrtva i desetak ranjenih.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 19—6, k. 424 C.

² Prvi kordunaški partizanski odred

³ Odnosi se na dijelove divizije „Re“. Vidi dok. br. 129 i 137.

⁴ Vagan — mjera za težinu, oko 50 kg

⁵ Riječ je o Komandi područja za Kordun.

Odmah po ulasku u Plavču izvršili smo rušenje želj. pruge između Plaškog i Plavče.

12. III, brigada je sa jednim bataljonom I K.P.O. izvršila pokret iz Plavče preko Skrada prema Saborskom. Po danu je izvršeno izviđanje i stvoren plan, a u prvi mrak bataljoni su otpočeli opkoljavanje Saborskog i podilaženje ka utvrđenim točkama. U Saborskom je bilo oko 200 domobrana i žandara. Znali su za naš dolazak. Nisu dali skoro nikakav otpor i uspjeli su da pobjegnu u nepoznatom pravcu.⁶ Uхваćena su svega dva-tri sa puškama. Jednovremeno je napao jedan bataljon na Biljevinu, ali su i otud pobjegli. Sa bataljonom „Mićo Radaković" uhvatili smo prije akcije vezu i on je imao da napadne Kuselj. Nemamo još izvještaja šta je uradio.

Brigada je zanoćila u Saborskom, a danas 13 o. mj. nalazi se u Saborskom i na okolnim položajima. Nema izgleda da će danas doći do reakcije jer su talijanske posade na pruži dosta male a u [Lič.] Jesenici ima svega oko 60 četnika. Pitanje ishrane ovdje je teško jer je i narod iz sela od straha pred bombardovanjem pobjegao u šumu, pa ćemo ovaj teren brzo napustiti.

Po usmenom naređenju koje smo dobili od načelnika⁷ I Korpusa, mi ćemo krenuti prema Ogulinu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Martinović⁸

Komandant:
Pet.⁹ Kleut

⁶ Vidi dok. br. 137.

⁷ Bogdan Oreščanin

⁸ Mile. Poginuo nesrećnim slučajem 1944 god. kao član Okružnog NOO za Kordun.

⁹ Petar

\

BR. 33

IZVJEŠTAJ ŠTABA BANIJSKOG NOP ODREDA OD 13 O-
ZUJKA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG KORPUSA NOV I PO
HRVATSKE O STANJU NA BANJI¹

STAB
PARTIZANSKOG ODREDA
BANIJE
13. III. 1943 god.

ŠTABU I KORPUSA N.O.V. I P.O. HRVATSKE

Primili smo vaš dopis od 7. III'o. g. u kome nam javljate da su politički radnici na Banji našli 2 p. mitraljeza i 30.000 metaka, međutim mi o tome ne znamo ništa jer nismo dobili niti puškomitraljeze niti municije, od municije dobili smo oko 4.000 svega i to su seljaci donosili svaki dan po nekoliko komada. Dok smo stigli iz Bosne² čuli smo da je u Glinici bilo oko 19.000 metaka i da su to odnijeli drugovi sa Korduna; mi o tome nismo se raspitivali više pa i ne znamo tačno koliko su odnijeli.

U akciji Hajtić⁸ dobili smo preko 20.000 metaka, ali naš odred vratio se je iz Bosne tako rekuć bez municije, bilo je partizana koji su imali svega pet metaka i svu tu municiju smo podijelili bataljonima.

Neprijatelj⁴ reagira na izvršenu akciju u Sunji⁵ i već dva dana vodimo borbu s njime. Jedna bojna iz Kostajnice krenula je još prije dana da nam otsječe put pri povratku sa akcije, druga bojna krenula je iz Dvora preko Šamarice za Komogovinju i Borojeviće i treća bojna krenula je iz Gline preko Bijelih Voda, tako da vam mi za sada ne možemo poslati ni najmanje municije.

Benzina još do sada nismo nigdje uhvatili, bačve koje ste uputili VII diviziji mi ne znamo gdje su ali ćemo se još raspitati.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistorijskog instituta pod reg. br. 42/1—3, k. 419.

¹ Vidi dok. br. 6.

» Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 88.

⁴ Drugi gorski zdrug i dijelovi Jedanaeste pješačke pukovnije. Vidi dok. br. 128.

⁵ Vidi dok. br. 32.

Operativne izvještaje od početka ofanzive poslali smo.⁶

Stanje na Baniji je isto kako smo vam već javili, s tim što je neprijatelj poslije izvršene akcije u Sunji ubacio tri bojne koje zajedno krstare po Baniji.

Potrebno bi bilo, ako je moguće, da se neka kordunaška brigada prebaci na Baniju jer ima mogućnosti za izvođenje većih akcija na pruži.

Diverzantske grupe mi nemamo jer ju uzela VII divizija pred ofanzivu i nije se vratila. Pruga Petrinja—Glina, koja je bila dovršena i trebao je da otpočne promet, potpuno je porušena u dužini oko 10 km.⁷

Magazini sa hranom, koji su već postojali prije ofanzive, nisu pronađeni od strane neprijatelja.⁸

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
si. odsutan

Komandant:
Dura Bakrač

⁶ Vidi dok. br. 6.

⁷ i ⁸ Vidi dok. br. 9.

BR. 39

IZVJEŠTAJ ŠTABA MOSLAVAČKOG NOP ODREDA OD
13 OŽUJKA 1943 GOD. O NAPADU NA GAREŠNICU I O
DRUGIM AKCIJAMA¹

STAB
MOSLAVAČKOG ODREDA
N. O. P. O. H.
13. III. 1943.

IZVJEŠTAJ O AKCIJAMA

18. II. 1943 mogao se naš odred povratiti sa Bilo Gore u svoju staru bazu Moslavinu, jer se neprijateljske snage koje su na tom sektoru vršile reakciju povukle. Krenuli smo ranije dva dana nego IV divizija kojoj smo trebali da pripremimo dolazak i sve što je bilo potrebno u vezi izvršenja zajedničke akcija na jača neprijateljska uporišta našega terena.² U samoj Bilo Gori naš odred stavio se pod jedinstvenu komandu štaba divizije. U par dana zajedničkog života na Bilo Gori ušle su naše snage u sastav jedne složene akcije za okruživanje manjih neprijateljskih snaga, ali naš manevar neprijatelj je na vrijeme primjetio i umakao. Nakon našeg povratka u Moslavinu stigla je 20. II. 1943 za nama i IV divizija.

22. II. 1943 otpočela je zajednička akcija divizije i našeg odreda na sresko mjesto Garešnicu. Neprijateljske snage u mjestu bile su slijedeće: 1 satnija I gorskog zdruga u jačini od 160 vojnika, 50 ustaša, 30 žandara i oko 50 dan ranije naoružanih civila. Naš I bataljon imao je da likvidira tri uporišta, dok je naš II bataljon imao zadatak da postavi zasjedu duž željezničke pruge i da je istovremeno ruši. Akcija je započela u 21 sat. Do jutra nije nijedno uporište bilo likvidirano osim jednog manjeg koje su savladali dijelovi jedne brigade³ koja je sudjelovala u napadu. Uslijedilo je naređenje da se napad nastavi i tokom dana dok se ne likvidiraju sva uporišta. Neprijatelj je pokazao žilavu borbenost a jaki visoki blokovi zgrada mnogo su mu pomogli pri samoj odbrani. Naš I bata-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 10/3, k. 1472.

² Vidi dok. br. 31.

* Riječ je o Četvrtom bataljonu Dvanaeste NOU brigade.

ljon, krivo shvativši naređenje o produženju borbe danju, povukao se sa svojeg položaja do kojeg je dopro tokom noći jer je bio na brisanom prostoru i time načinio pogrešku. U toku ispravljanja te greške naišla je putem od Velikih Zdenaca preko Klokočevca i Tomašice neprijateljska formacija u jačini od 800 ljudi, potpomognuta topovima. U taj čas na toj zasjedi nalazio se svega 1 pojačani vod XVII brigade. Iz tog pravca nije se predviđao dolazak neprijatelja pa je tu postavljena svega jedna četa. Od te čete otišla su dva voda kao pojačanje zasjedi na cesti Garešnica—Hercegovac, gdje je banda već ranije napala sa još jačim snagama, nastojeći da razbije naš obruč i dopro do Garešnice. Na tom sektoru neprijatelj je bio poduprt sa 7 tenkova. Oslabljeni vod na zasjedi Veliki Zdenci—Tomašica bio je brzo odbačen sa svoga položaja od daleko premoćnijih neprijateljskih snaga. Pošto se štab našeg odreda nalazio u selu Kajgani, tj. baš na putu kojim je neprijatelj nadirao, poduzeli smo sve da se neprijatelj zaustavi. Naše dvije čete, koje nisu više mogle da promijene situaciju u samom mjestu jer se po danu nije više dalo približiti onim objektima koje su trebali osvojiti, naš štab je povukao u pomoć vodu XVII brigade koji je bio u odstupanju. Dolaskom tih dviju četa neprijatelj je bio zaustavljen. Borba je vođena preko cijeloga dana. Poslije podne istoga dana dobili smo pojačanje jedne čete XII brigade i pred večer zajedničkim jurišem odbacili neprijatelja gotovo kilometar i pol natrag. Treća četa našeg I bataljona, koja je ostala u samom mjestu, ušla je u sastav XII brigade i zajedno s njima nastavila likvidiranje uporišta.

Bandi je uglavnom uspjelo da se koncentrira u dvije jake zgrade, koje je bilo teško zauzeti bez topa ili eksploziva. Uslijed velikog potroška municije, izmorenosti partizana i novo-očekivanog pritiska neprijatelja na naše zasjede donesena je odluka o povlačenju 24. II, u 4 sata ujutro. Povlačenje izvršeno, a da ni jednu od dviju zgrada nije uspjelo likvidirati.

U toj borbi imali smo 5 mrtvih i 9 ranjenih drugova. Plijen u oružju nije nam u tančine poznat, ali je malen.

25. II. 1943 njemačka vojska⁴ koja je došla iz Bjelovara preko Ivanske napala je iznenada djelove XVI brigade koji su se nalazili u selu Oštri Zid. U jakim borbama neprijatelj se probio u pravcu Popovca gdje se nalazio štab divizije i štab našeg odreda. U selu je bila svega jedna oslabljena četa našeg

* Odnosi se na dijelove njemačke 187 rezervne divizije.

II bataljona i 2 teška mitraljeza. Razvila se kratka borba i mi smo se povukli jer je banda naišla i glavnom cestom Berek—Garešnica. Neprijatelj je uspio sa iznenađenjem zbog gotovo nikakvih veza među jedinicama, jer je štab divizije dobio obavijesti o bandi svega nekoliko minuta prije njenog dolaska. Jedan naš bataljon dobio je istoga dana zadatak da prebaci ranjenike za Slavoniju. Iste noći, nakon konsultovanja, odlučeno je da se divizija, kao i naš odred, povuče za Slavoniju.

27. II. 1943 naš I bataljon, koji je pratio ranjene drugove, a koje su na putu preuzeli drugovi iz brigade, prebacio se rano ujutro natrag na poprište jučerašnjih borbi, zajedno sa štabom odreda. Cilj povratka bio je da se neprijatelju postave zasjede, a i da se umiri stanovništvo koje je dolaskom Nijemaca bilo zastrašeno. Međutim neprijatelj se je isti dan povukao tako da se nismo nigdje sa njim sukobili.

Nijemci su zapalili hrvatsko selo Šimljanik, a u selu Oštri Zid pobili su oko 40 ljudi (6 Srba, 6—8 Mađara, a ostalo Hrvati); tim zvjerskim postupkom Nijemaca narod je bio strahovito zastrašen.

U vremenu od 20. II. do 5. III jedan naš vod vršio je akciju u prostoru Ivanić Grad—Čazma. Jedna akcija izvršena je na stražu željezničkog mosta na Česmi kod sela Deanovec. Zaplijenjeno je: 1 belgijski puškomitraljez, 20 ruskih pušaka i oko 1.500 metaka. Gubitaka nije bilo.

Isti vod izvršio je akciju na žandarmerijsku stanicu u Posavskim Bregima. Zaplijenjeno je 8 karabina, 3 pištolja, 20 čebadi i druge spreme. Isto tako je izvršena akcija u Sesvetama gdje je zaplijenjeno 10 pušaka tipa „Manliher“.

Vraćanjem II bataljona iz Slavonije i voda koji je vršio akcije na prostoru Ivanić Grad—Čazma proveli smo reorganizaciju odreda, jer je po naređenju druga sekretara Vlade,⁵ koji se nalazi u Slavoniji, ostavljeno 180 ljudi bez oružja.

10. III. 1943 provedena je reorganizacija odreda i formiran je ponovno II bataljon. Imademo mnogo posve novih drugova, ali su to uglavnom proleter i koji će se brzo snaći i priviknuti radu i životu u partizanskim redovima. Njih smo proporcionalno razredili u čete tako da budu u sastavu starijih drugova.

Naši borci pošli su u akciju na Garešnicu kroz dobro krštenje i njihova je borbenost s time porasla.

' Vladimir Popović

Svaki bataljon podijeljen je na tri čete od 50 do 60 ljudi. Štabovi nam još nisu potpuni, a isto tako u četama nam nedostaje par delegata.

Sto se tiče novopridošlih drugova mišljenja sam, da je to dobar materijal iz kojega ćemo za najkraće vrijeme moći izvući dobre komandire i niže političke rukovodioce.

Izradili smo operativni plan po kome treba da razvijemo jaču i širu djelatnost van našeg uskog moslavačkog terena, gdje su neprijateljski garnizoni jaki. Namjeravamo jednu stalnu snagu baciti na sektor Ivanić Grad—Čazma. Drugi dio snaga preći će u Posavinu, a jedan dio će ostati u Moslavini u starim bazama, sa zadatkom jačeg prodiranja u pravcu Bjelovara.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Polit, komesar:
Kezele Slavko

Komandant:
Janić Vjekoslav

(M. P.)⁶

^c Okrugli pečat: kao u zaglavlju.

BR. 33

OBAVJEŠTENJE GLAVNOG ŠTABA NOV I PO HRVATSKE OD 14 OŽUJKA 1943 GOD. ŠTABU DRUGE OPERATIVNE ZONE O NEUSPJEHU ČETVRTE NEPRIJATELJSKE OFANZIVE I O NEKIM AKCIJAMA PODREĐENIH JEDINICA¹

Op. si.
14. III. 1943 god.

ŠTABU II OPERATIVNE ZONE

Primljeni su vaši posljednji izvještaji,² kao i telegrami od 10 ov. mj. Poslije 10-og nijesmo mogli hvatati vašu radio-stanicu.

Situacija kod nas se raščistila. Neprijateljska ofanziva³ na naš centrali oslobođeni teritorij zasad je prošla. Uglavnom je neprijateljska ofenziva doživjela potpun neuspjeh. Što više, velikim našim pobjedama kod Donjeg Lapca⁴ Talijani i njihovi saveznici četnici pretrpjeli su veliki poraz. Pobijeno je oko 400 fašista, a ranjeno ih je oko 600.⁵ Zaplijenjeno je tenkova, topova, bacača, mitraljeza, pušaka, kamiona i mnogo druge soreme, o čemu smo već javili. Poslije neuspjele ofenzive Talijani su napustili mjesta Gračac i Otrič, pa čak i Knin, znači odrekli su se pruge Zagreb—Split, a naše jedinice su zaposjele Gračac" i nadiru prema Kninu, koji su Talijani i četnici zajedno sa ustašama ponovo zaposjeli.

U Kordunu naša IV brigada izvela je nekoliko uspješnih akcija⁷ protiv Nijemaca, ustaša i četnika i očistila skoro cio Kordun (Slunj i okolina nalaze se još u rukama neprijatelja). Na Baniji je Banijski odred isto tako izveo nekoliko akcija protiv domobranskih posada i zaplijenio oružja i municije.⁸

¹ Dokument, bez potpisa, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 11/3, k. 472.

² Vidi dok. br. 25.

³ Riječ je o Četvrtoj neprijateljskoj ofanzivi.

⁴ Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 89 i 90.

⁵ Vidi dok. br. 50 i tom V, knj. 12, dok. br. 89 i 90.

⁶ Vidi dok. br. 33.

⁷ Vidi dok. br. 37 i tom V, knj. 12, dok. br. 76.

⁸ Vidi dok. br. 6 i 38.

U Gorskom Kotaru su naše snage srušile nekoliko vlakova i zaplijenile nešto oružja.⁹

Sa Slavonijom i Dalmacijom nemamo dobre veze, ali i tamo su naše snage aktivne.¹⁰

Kako smo u posljednjim operacijama zaplijenili nekoliko tenkova,¹¹ a male količine benzina, to nam je pitanje benzina vrlo važno pitanje i od njega u mnogome zavisi daljnji tok naših operacija. Stoga nastojte svim silama da nabavite što više benzina, nafte i petroleuma i da to dopremite u Kordun, odakle će se transportovati dalje.

V operativna zona uputila vam je 80 primoraca¹² za popunu Proleterske brigade. Vi sa svoje strane treba da pomognete V zonu sa oružjem. Po nekim njihovim izvještajima vi ste zakopavali oružje, dok su oni imali veliki broj nenaoružanih ljudi, a nijeste im htjeli dati ni jednu pušku.¹³

Dostavite nam davno traženi izvještaj—karakteristike komandnog kadra od komandanta bataljona na više i izvještite zbog čega nam taj izvještaj do danas nijeste dostavili.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,

Komandant,

⁹ Vidi dok. br. 22 i 68.

¹⁰ Vidi dok. br. 31 i 52 i tom V, knj. 12, dok. br. 41, 47 i 63.

¹¹ U toku i neposredno poslije Četvrte neprijateljske ofanzive jedinice Prvog korpusa NOV i PO Hrvatske zaplijenile su 8 tenkova. Vidi dok. br. 9.

¹² Vidi dok. br. 22.

¹³ Vidi dok. br. 22.

BR. 33

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG KORPUSA OD 14 OŽUJKA 1943 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O PRAVCIMA NASTUPANJA I NAČINU DEJSTVA NEPRIJATELJA U TOKU ČETVRTE NEPRIJATELJSKE OFANZIVE¹

Op. 28/43
14. III. 1943

Operativni izvještaj

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE

Posljednja neprijateljska generalna ofenziva² na našu oslobođenu teritoriju uslijedila je poslije dugih neprijateljskih priprema sa jednim općim, planom za napad na cijelu našu oslobođenu teritoriju. Nama je već ranije bilo poznato da se neprijatelj sprema za opći napad. U ovoj ofenzivi uglavnom su učestvovala okupatorske snage. Nijemci i Talijani.* Radi ove ofenzive na naš oslobođeni teritorij povučena je iz Njemačke Pavelićeva „Vražja divizija“⁴ koja je pripremana u Njemačkoj za Istočni front. Za ovu ofenzivu neprijatelj se je, osim vojnih priprema, spremio i politički. Neposredno pred napad na našu oslobođenu teritoriju izdana je u Zagrebu „Siva knjiga“ kojom se htjelo izvršiti mobilizacija duhova unutar zemlje u borbi protiv partizana, a pred inostranstvom prikazujući izmišljotine zločina koje su počinili partizani, opravdati potrebu svih zločina i razbojstva, pljačke i paljenja, koje su počinile okupatorske i ustaške-četničke horde nad našim narodom.

¹ Dokumentat, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 20—6, k. 424 C.

² Riječ je o Četvrtoj neprijateljskoj ofanzivi.

³ Vidi tom V, knj. U, dok. br. 72.

⁴ Tako se zvala 369 legionarska divizija, formirana od ljudstva regrutovanog u NDH, sa njemačkim komandnim kadrom. Bila je namijenjena za Istočni front ali je razvoj Narodnooslobodilačke borbe natjerao Njemce da je upotrebe na teritoriji Hrvatske. Divizija je imala dva pješadiska puka (369 i 969 — kasnije 370), jedan artiljerijski puk (969 — kasnije 369) i ostale divizijske dijelove. U toku Četvrte neprijateljske ofanzive bila je ojačana jednim ojačanim pukom njemačke 187 rezervne divizije i Trećim gorskim zdrugom.

U mjesecu decembru došla je iz Njemačke Pavelićeva „Vražja divizija“, 24. XII. 42 ova divizija otpočela se je koncentrisati na prostoru Sisak—Petrinja—Sunja—Dubica duž željezničke pruge Zagreb—Beograd.⁵ Rijeka Sava bila je također blokirana sa snagama ove divizije. Brojčanost ove divizije iznašala je oko 15.000. Svi oficiri i podoficiri jesu Nijemci. Ova divizija odlično je naoružana i opremljena. Ova divizija nadirala je preko oslobođenog teritorija Banije prema Bosni. S njom je vodila borbu naša VII divizija,⁶ ali obzirom na to da se VII divizija nalazi u Bosni pod direktnim rukovodstvom V. S., Štab korpusa ne može podnijeti operativni izvještaj za tu diviziju.

17. I. 43 u Karlovcu je stigla njemačka divizija SS „Princ Eugen“. Neprijatelj je vršio dugotrajnu koncentraciju „Vražje divizije“ na Baniji i skretao našu pažnju na onu stranu, dok za cijelo to vrijeme u Karlovcu se je nalazio normalni neprijateljski garnizon. Sa brзом koncentracijom njemačke SS divizije u Karlovcu mi smo se našli nespremni za otpor na Kordunu, jer su pred tim dvije brigade⁷ VIII divizije operisale na sektoru Saborski—[Lič.] Jesenica,⁸ a jedna brigada⁹ iste divizije upućena je u Zurr.berak. Kada je otpočelo neprijateljsko nadiranje od strane Karlovca, mi smo imali samo jednu brigadu¹⁰ na sektoru Tušilovića. dok se druga brigada¹¹ VIII divizije nalazila na sektoru Slunja. Ovim se može opravdati slabiji otpor koji je dat neprijatelju na Kordunu. Njemačka SS divizija brojala je oko 10.000 ljudi. Neprijatelj je bio savršeno dobro naoružan. Sva prva neprijateljska odjeljenja bila su snabdjevena automatskim oružjem. Neprijatelj je također bio vrlo dobro opremljen za zimsku borbu. Ovo su bile prve borbe koje su naše jedinice vodile sa Nijemcima. Neprijatelj je nadirao iz Karlovca u više kolona koje su svaka za sebe bile jače od naših jedinica. Ove neprijateljske kolone kretale su se raznim pravcima, a na nekim mjestima su se opet razdvajale u druge kolone koje su uvijek bile upotrebljavane za manevrisanje i zaobilaženje naših bokova. Neprijatelj je manevrisao vrlo vješto i više se kretao naprijed po-

⁶ Vidi tom V, knj. 11, dok. br. 2.

⁷ Vidi dok. br. 6 i tom V, knj. 12, dok. br. 90.

⁸ Peta i Petnaesta NO brigada

⁹ Vidi tom V, knj. 11, dok. br. 12, 23 i 32.

¹⁰ Četvrta NOU brigada

¹¹ Bila je to Peta NO brigada.

¹² Petnaesta NO brigada

moću manevra, nego pomoću vatre svojeg oružja. To naročito važi i za noć, kada se neprijatelj nečujno provlačio između naših položaja koristeći ovdje sve staze i prolaze. Svi važniji prodori izvršeni su noću. Neprijatelj je za noć imao specijalne trupe, koje su se danju odmarale. Manevarski teren Korduna bio je vrlo pogodan za neprijatelja, a vrlo nepogodan za nas, jer obzirom na to da nismo imali dovoljno snaga da ih na svakom mjestu postavimo pred neprijatelja, neprijatelj je imao mogućnosti da nas zaobilazi, poslije čega se moralo napuštati položaj. Budući da naš komandni kadar i naši borci nisu uopšte bili imali iskustva u odbranbenim bojama, a još manje su dorasli tome da protumanevrima parališu vješte manevre neprijatelja, neprijatelj je uspijevao da sa relativno malim gubicima potiskuje naše snage sa jednog položaja na drugi. Brzina kojom se neprijatelj kretao, tj. nadiranje i danju i noću, nije nam davala dovoljno mogućnosti da sredimo jedinice, da organizujem.o nove položaje, da pregrupišemo naše snage, kada je to situacija zahtijevala ili da izvršimo napad na neprijatelja. Dok smo mi spremali napad na neprijatelja na jednom mjestu, kad je trebalo napad izvršiti njega više na tom mjestu nije bilo. Uslijed slabe veze Štab divizije vrlo teško je rukovodio svojim jedinicama. Svi izvještaji stizali su prekasno kad se situacija već iz temelja izmijenila.

Štab korpusa naredio je Štabu VIII divizije da izbjegava raspršavanje svojih snaga, čepljenje svake rupe, već da drži jedinice na okupu, i to uglavnom na prostoriji oko ceste Tušilović—Slunj, i da koncentričnim udarima napadaju glavnu neprijateljsku kolonu. Štab divizije nije bio u stanju da ovo naređenje sprovede u djelo. Sa prodiranjem neprijatelja do Vojnića i Krnjaka¹² naše snage imale su međusobno slabu vezu. Za ovo postoje doduše i objektivni razlozi, brzina neprijateljskog nadiranja danju i noću, nedostatak iskustva komandnog kadra, pomanjkanje materijala za vezu, kao i izvjestan strah i rešpekt kod boraca pred Nijemcima. U početku nije bilo dovoljno uvjerenja da se mi možemo uspješno boriti i protiv Nijemaca. Štab korpusa pomagao je Štabu divizije u sređivanju i organizovanju. Na položaj su odlazili iz našeg Štaba drugovi komesar i načelnik Štaba.

Dok su se borbe na Kordunu vodile na manevarskom terenu i sa neprijateljem koji je umio vrlo vješto manevrisati

¹² Vidi tom V, knj. 11, dok. br. 90.

i koji je nadirao i danju i noću ne dozvoljavajući nama ni sređivanje naših jedinica, organizacije novih položaja, ni odmora, dotle je u Lici stvar bila drugačija. U Lici su nadirali uglavnom Talijani podpomognuti sa četnicima i ustašama. Na oslobođeni teritorij Like ne možemo tačno utvrditi koliki broj neprijateljskih snaga je nadirao, ali taj broj biti će oko tri divizije. Ovdje je neprijatelj nadirao u šest kolona.

Prva i najjača kolona¹³ nadirala je od Gračaca preko Bruvna, Mazina za G. Lapac. Ova kolona sastojala se je od 151 i 152 puka divizije „Sassari“, jednog bataljona divkije „Bergamo“ i jednog bataljona bersaljera. Ova kolona bila je potpomognuta artiljerijom i tenkovima. Druga kolona¹⁴ kretala je od Lovinca preko Piočanskog Klanca na Udbinu. Ova kolona brojila je 3—4000 ljudi. Kolona je bila potpomognuta artiljerijom i tenkovima. Treća kolona¹⁵ išla je od Gospića preko Široke Kule, Ljubova, Bunića na Udbinu. Ova kolona brojila je oko 3—4000 Talijana i ustaša. Kolona je bila potpomognuta artiljerijom i tenkovima. Četvrta kolona¹⁶ nadirala je od Vrhovina preko Cudinog Klanca. Prijeboja na Korenicu i Udbinu. Ova kolona brojila je oko 3—4000 ljudi, potpomognuta artiljerijom i tenkovima. Druga, treća i četvrta kolona koje su se sastale na Udbini izdvojile su jednu kolonu od 2000 Talijana i četnika, koji su prodirali preko Visuća na Kuk prema D. Lapcu. Ova peta kolona nije se spustila sa pješadijom u D. Lapac, već samo sa tenkovima. Šesta kolona sastavljena je od isključivo četnika potpomognutih talijanskim tenkovima. Ova kolona nadirala je od Otrića, Velike Popine, Srba do Brotnje. Kolona je brojila 1000 četnika.

Planinski teren u Lici bio je mnogo povoljniji za nas. Sa mnogo manjim snagama od neprijatelja mi smo uspjeli zadržati naše položaje poslije mnogo puta opetovanih žestokih napada neprijatelja, koji je usprkos artiljerije, tenkova i avijacije mnogo puta bio odbijen uz veće gubitke. Osim toga taktika koju je upotrebljavao neprijatelj u Lici u mnogome se razlikuje od one koju su upotrebljavali Nijemci na Kordunu. Talijani su napadali samo danju, dok je noć služila nama za sređivanje jedinica i za odmor. Jedinstveni napadaj Talijana noću bio je na Prijeboju.¹⁷ Zahvaljujući terenu i slabijem protivniku nama je uspjelo u Lici pružiti neprijatelju veći otpor i postići u toj borbi dosta dobre rezultate.

¹⁵ i >• Vidi dok. br. 50.

¹⁷ Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 89 i 90.

Potrebno je istaći da osim toga što je u Lici teren pogodniji, što je protivnik bio slabiji od onog na Kordunu, da su se borci i komandni kadar VI divizije pokazali bolji vojnici i izdržljiviji. Borci VI divizije posjeduju veće iskustvo u borbi, umiju iskorištavati teren i zaklone dosta dobro. Kod komandnog kadra, iako to ne važi za sve jedinice, pokazalo se više samoinicijative. Uopšte uzeto, borci jedne i druge divizije držali su se u ovoj ofenzivi dobro. Nije bilo slučaja samovoljnog napuštanja položaja ni od strane pojedinih jedinica, ni od strane boraca. Vrlo je mali broj takovih boraca koji su napustili položaj bez znanja svojih starješina. Položaji su se održavali pod vrlo teškim uslovima. Na kotama koje su prevazilazile 1000 m. na zimi i u snijegu, a vrlo slabo obučeni i obučeni. ne samo da su odbijali napade nadmoćnijeg neprijatelja, već su redovito prelazili u kontra-napade. U ovoj ofenzivi mi nismo izgubili ni najmanju našu jedinicu koja bi bila razbijena ili pala u ruke neprijatelju, usprkos, toga što smo izvršili veliko odstupanje pod pritiskom neprijatelja. U svim ovim borbama naš komandni kadar stekao je ogromno iskustvo, upoznao se sa novim formama borbe i stekao uvjerenje da smo mi u stanju i u odbranbenim bojevima protiv nadmoćnijeg neprijatelja sačuvati svoje snage i zadati neprijatelju teške gubitke. Sa druge oke strane naši borci su u ovim borbama postali izdržljiviji. uporniji u izvršenju zadataka i u svakom pogledu bolji vojnici.

Snage V operativne zone¹⁸ koje su sudjelovale uz naše snage u ovoj ofenzivi pokazale su se da u mnogome zaostaju iza naših jedinica VI i VIII divizije. Postoji razlika među njima u borbenosti, borbenom iskustvu i svijesti boraca, a također i u iskustvu komandnog kadra. Naročito se slabom pokazala XIV brigada. U obje te brigade ne postoje pravilni vojni odnosi između višeg i nižeg komandnog kadra i ovog prema partizanima. Postoji truli familijarni odnos, koji sprečava izvršenje datih zadataka . . .¹⁹

" Šesta NOU i Četrnaesta NO brigada.
" Redakcija ne raspolaže preostalim dijelom izvještaja.

BR. 33

IZVJEŠTAJ ŠTABA OSME DIVIZIJE OD 14 OŽUJKA 1943
GOD. ŠTABU PRVOG KORPUSA NOV I PO HRVATSKE
O NAPADU NA GORNJI BABIN POTOK I CRNU VLAST¹

**ŠTAB VIII DIVIZIJE I KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE**

HRVATSKE

Op. br. 12

dne 14-111-1943 g.

14. 3. 43

Op. br. 30/43*

Izvještaj o operacijama
na Babin Potok i Crnu
Vlast.

ŠTABU I KORPUSA N.O.V. HRVATSKE

7. III. 1943 godine:

Izvršen je napad na četničku posadu u D.³ Babinom Potoku i Crnoj Vlasti⁴ sa ciljem da se razoružaju, izbiju njihovi istureni klinovi i stvore mogućnosti za daljnje prodiranje prema Vrhovinama i Gackoj Dolini.⁵ U napadu na neprijatelja i za potrebna osiguranja učestvovala su VI i XV ud. brigada, 2 bataljona II ud. brigade, jedna baterija brdskih topova, prateća četa (sa tri bacača i dva protukolska topa) i jedan vod tenkova.

Plan napada, raspored i zadatci pojedinih jedinica bili su slijedeći:

VI brigada: ojačana sa jednim bataljonom II ud. brigade, pratećom četom i jednim brdskim topom 65 mm imala je napasti na četničku posadu u Crnoj Vlasti na slijedeći način: Sa jednim bataljonom napasti četničku posadu u Crnoj Vlasti sa jugozapadne i jugoistočne strane. Sa dva bataljona postaviti osiguranje prema Rudopolju i Vrhovinama i to od k. 827 preko ceste Babin Potok—Vrhovine na [M.] Obijaj (k. 835), zatim od Obijaja preko ceste Babin Potok—Vrhovine na zaselak

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 32/7, k. 419 A.

² Datum i broj pod kojim je izvještaj zaveden u Štabu Prvog korpusa NOV i PO Hrvatske.

³ Donjem

* Vidi dok. br. 10, 19, 20 i 21.

⁴ Gacko Polje

sjeverozapadno od crkve ispod kote 1074. Minirati cestu Babin Potok—Vrhovine ispred raskrsnice puteva Crna Vlast—Babin Potok—Vrhovine.

Sa bataljonom II udarne brigade koji je pridodat osigurati bok i leđa od Vrhovina i zaposjesti položaje od k. 1074 do k. 1082, te vršiti fingirani napad na brdo Panos sa jednom četom toga bataljona i time vezati neprijateljsku vatru za sebe.

Topove i teške bacače postaviti ispod zaseoka Pupovci, protukolske topove postaviti na takva mjesta odakle mogu tući neprijatelja i sa svima tući školu, crkvu i popov stan.

Jedan bataljon zadržati u rezervi kod Štaba brigade.

XV brigada: ojačana sa dva brdska topa 65 mm i tri tenka imala je napasti četničku posadu u D. Babinom Potoku na slijedeći način:

Sa jednim bataljonom napasti četničku posadu u Donjem Babinom Potoku sa južne i jugoistočne strane. Sa dva bataljona postaviti osiguranje prema Vrhovinskom Rudopolju i stanici, tj. od k. 920 na k. 970, 913 i 765, sa zadatkom da slomi svaku eventualnu pomoć koja bi bila pružena neprijatelju od željezničke stanice Rudopolje i sela Rudopolje. Pored toga postaviti zasjedu pored Babinog Potoka duž puta sa zadatkom da onemogući eventualno bjegstvo četnika iz njihove kasarne u zaselak ispod Perušića i prema Rudopolju. Ove zasjede trebaju napraviti sebi zaklone odmah po zauzimanju položaja, tako da ne bi bile tučene našim kuglama lutalicama od Metle.

Jedan bataljon zadržati u rezervi kod Štaba brigade.

Bateriju brdskih topova postaviti kod slova „T“ od riječi Potok i tući neprijateljska uporišta. Bateriji brdskih topova dati osiguranje jačine od jedne čete. Tenkove ostaviti do početka artiljerijske vatre kod Cudina Klanca, a čim počne artiljeriska vatra imaju da se krenu cestom do jedan kilometar ispred samoga mjesta odakle će krenuti u napad kad prestane artiljeriska vatra. Tenkovi imaju da ruše bodljikavu žicu i da tuku svojom vatrom neprijateljska uporišta.

II udarna brigada: sa dva bataljona rušiti će želj. prugu i sakupljati telefonsku žicu između 2. stanice Lešće i Janjča. Jedan bataljon pod komandom VI brigade radi osiguranja od Vrhovina.

Početak operacija bio je određen 7. III. 1943 u 3 sata ujutro u prvo vrijeme, ali se uslijed nevremena, snega i mra-ka odložio tri sata kasnije, tj. u 6 sati izjutra, o čemu je Stab VI brigade bio obaviješten lično od komandanta divizije i na

vrijeme, dok je XV brigadi po tome poslato naređenje 6. III u 24 časa.

Tok operacija:

Kod VI brigade: u 4 sata uhvaćena je telefonska veza. Štab brigade izvještava da su im jedinice na predviđenim položajima. U 5 sati primljen je pismeni izvještaj da su dvije čete IV bataljona blizu crkve na 300 do 400 metara, da su četnici malo pucali i prestali, da se topovi i bacači postavljaju na položaj i da će u 6 sati otpočeti napad sa prethodnom artiljerijskom i minobacačkom vatrom.

U 7.45 sati izvještava VI brigada da se vode borbe sa neprijateljem ali rezultati nisu još poznati. Neprijateljska artiljerija gađa od Vrhovina na naše položaje. Četnici iz Rudopolja pošli su u pomoć prema Crnoj Vlasti i naišli na Prvi bataljon koji ih je razbio i zarobio 2 živa četnika, 2 karabina i nešto municije. Također su javili da je zaplijenjen jedan puškomitraljez.

U 9.40 sati VI brigada javlja da kod njih nema promjena. Bacači i topovi gađaju ali se do sada nije "uspjelo ništa zauzeti.

U 12.15 sati javlja VI brigada da su Talijani i četnici iz Vrhovina napali na naše snage na M. Obijaju i sa toga položaja potisnuli Prvi bataljon. koji se povukao a da nije obavijestio ni Štab brigade niti svoje susjedne dijelove. U vezi s tim Štab divizije izdao je naređenje da se povuku one jedinice koje su povlačenjem ovog bataljona postale ugrožene i da se zauzme k. 827 na koju se ima postaviti više automatskih oruđa da tuku neprijatelja ako pokuša bježati kao i one koji mu dolaze u pomoć.

U 17 sati VI brigada javlja da je neprijatelj nadirao i od Panosa i da je potisnuo naše snage prema Vrtlini a dospio je i do kuća Lončari. U vezi s tim izdato im je naređenje da ponovo zauzmu položaje iznad Lončara ivicom šume pa do iznad Panosa. kako bi jedinice koje drže k. 827 mogle zadržati svoje položaje i osigurati ponovni napad.

U 18.15 sati Štab divizije izdaje naređenje VI brigadi da isture patrole i osiguranje prema neprijatelju te da kontrolišu svaki njegov pokret.

Do 24 časa VI brigada nije uspjela da zauzme nijednu utvrđenu tačku od neprijatelja, već je držala i dalje blokadu. Gubitaka je bilo i na našoj i neprijateljskoj strani ali se broj još nije ustanovio.

Kod XV udarne brigade:

U 5.50 sati primljen pismeni izvještaj da su jedinice zaposjele predviđene položaje, da je napad počeo u 3 sata i da su topovi počeli gađati ali su prebacivali pa će se vršiti korektura. Četnici gađaju prema našim položajima oko samog mjesta a na ostalim sektorima nema promjena.

U 6 sati čuje se artiljeriska i mitraljeska vatra.

U 7.20 sati izdato naređenje XV brigadi da neprijatelja tuku artiljerijom i da vrše energičan napad bez obzira što tenkovi nisu stigli. Izvještaj o situaciji odmah da pošalju pošto se telefonska veza još nije uspostavila.

U 9.30 sati primljen pismeni izvještaj da su naši borci zauzeli Metlu, a krilima došli na cestu.. Dalje napredovanje otežano je uslijed brisanje prostora i bodljikave žice. Kod Rudopolja čuje se neko pucanje ali se još ne zna o čemu se radi. Dejstvo artiljerije do sada je bilo slabo. Tenkovi još nijesu stigli.

U 10.20 sati Štab divizije naređuje XV brigadi da osigura bolju vezu sa topovima i da im se dade konkretan zadatak, te da se produži nastupanje naših jedinica. Upoznati su sa situacijom kod VI brigade i javljeno im je da su traženi i tenkovi.

U 11.55 sati javlja pismom Štab XV brigade da četnici iz Rudopolja pucaju na položaje na Perušiću, a 1 grupica od 20 četnika iz Rudopolja prebacila se iz škole u selo kod k. 954. Talijani sa stanice Rudopolje nikuda se ne kreću. Jedna desetina sa Metle spustila se u krajnje kuće D. B. Potoka. Uslijed hladnoće jedan dio snaga sa Perušića uputit će se u kuće ispod Perušića. Jedan tenk stigao je u G. Babin Potok oko 9 sati, dok su ostali još na putu. Baterija brdskih topova premješta se na pogodnije mjesto odakle će moći bolje tući.

U 14 sati Štab brigade izvještava da je izdao naređenje Drugom bataljonu i zamjeniku komandanta⁶ brigade da uz pomoć tenkova pripremi napad ukoliko se neprijatelj ne bi predao na pismeni ultimatum koji mu je poznat.

U 17 sati izdato naređenje XV brigadi da izvrši pripreme za ponovni napad u kojem treba artiljerija i tenkovi da se što bolje iskoriste. Prve kuće do neprijatelja trebaju se zapaliti pa će se uslijed bure požar prenijeti dalje prema neprijatelju.

⁶ Narodni heroj Milisav Dakić. Poginuo kod Vrhovina 1943 god. u borbi protiv Talijana i četnika, kao zamjenik komandanta Petnaeste NO brigade Osme divizije.

Do 23 sata nije bilo promjena kod brigade niti se je uspjela zauzeti nijedna utvrđena zgrada iako su učestvovali tenkovi i artiljerija. Do toga vremena izvršena je popuna artiljerijske municije koje je bilo ponestalo i uspostavljena je telefonska veza.

U 23.35 sati Štab XV brigade javlja da su ponovno vršeni neki pregovori sa četnicima, nakon čega se je u 23 sata četnička posada predala, dok je jedan dio koristeći noć uspio da pobjegne. Štab divizije naredio je da se odmah vrši sakupljanje plijena i pretraživanje kuća da se nije koji bandit sakrio. Do sada je zarobljeno 44 četnika i zaplijenjeno 6 mitraljeza, 5 puškomitraljeza, 65 pušaka, 2 laka bacača i ostale spreme. Nađena su 4 mrtva četnika i 4 ranjena.

Kod VI brigade u 7.15 sati, kako je javio Štab brigade, naša artiljerija dobro je pogadala i četnicima je poslat po jednoj ženi pismeni ultimatum da se u roku od 45 minuta predaju i sada vlada zatišje. Štab divizije odgovorio je da im je dat predugačak rok, tako da će oni iskoristiti zatišje da se srede i organizuju, ali sada se nije moglo to izmijeniti.

8. III. 1943 godine:

Kod XV brigade: nastavljeno je sa prikupljanjem pMiena i pronađeno još nešto oružja i nekoliko četnika, a također životnih namirnica i municije.

U 9.30 sati brigada javlja da je pronađen još jedan četnik sa 2 karabina i 1 pištoljem. Pretraživanje se nastavlja.

Oko 14 sati neprijatelj je otpočeo sa bombardiranjem i mitraljiranjem naših položaja od Crne Vlasti i Donjeg Babinog Potoka. Bombardovanje ie trajalo sve do mraka.

U 19 sati brigada javlja da su četnici iz škole Rudopolje pobjegli prema Vrhovinama. Odmah su tamo upućene jače patrole da izvrše pretres i evakuaciju stvari koje imaju neku vrijednost, a potom da školu zapale.

U 20 sati javlja brigada da je škola Rudopolje zapaljena i da su pronađene 4 puške sa nešto municije.

Kod VI brigade:

U 7.10 sati brigada javlja da je neprijatelj napustio M. Obijaj i odmah su tamo upućene jače patrole.

Cio dan i noć držana je blokada neprijatelja sa iednim dijelom snaga, dok se drusi dio odmarao. Vršeno je pripucavanje na neprijatelja, neprekidno uznemiravanje i izviđanje. Neprijatelju je došla pomoć iz Vrhovina i iz Gacke Doline, tako da ih je sada bio ukupan broj oko 300. Pojačali su se sa

jednim teškim bacačem mina i doznalo se da su dovukli i 1 top.

9. III. 1943 godine:

U toku cijeloga dana vršene su pripreme za ponovni napad na neprijatelja u Crnoj Vlasti koji je imao uslijediti uvečer u 22 časa. Kod VI brigade prebačena su obadva brdska topa. tako da će se napad izvršiti uz pripomoć 3 brdska topa 65 mm, 2 protivkolska topa i 2 teška • bacača mina. Prema predviđenom planu glavni napad imala je izvršiti VI brigada uz pripomoć jednog bataljona XV brigade koji je imao zadatak da protjera neprijatelja sa M. Obljaja i prvih kuća ispod istog, pošto je u toku dana neprijatelj bio zauzeo ove položaje. Jedan bataljon XV brigade dobio je zadatak da poruši prugu i 1.1. vezu između [Vrhov.] Dugog Dola i Rudopolja.

Oko 12 sati četnici su otpočeli jak napad uz pripomoć artiljerije i minobacača iz Vrhovina i od crkve na položaje VI brigade. Najžešći napad i koncentracije neprijateljske artiljerijske i minobacačke vatre vršeni su na k. 827, gdje su naši borci pretrpjeli gubitke. Neirriatelju ie bilo uspjealo da zauzme ovu kotu, ali su ga borci protivjurišem protjerali natar u crkvu u negove po¹a7no t^z«⁵ Neorijateljska artiljerijska i minobacačka vatra i dalje je trajala sve do mraka. Za gađanje neprijatelja je odlično poslužila osmatračnica na Panosu odakle se dobro vidi i odakle su dirigovali artiljeriji prilikom gađanja. Zbog toga je bila njihova artiljerijska vatra vrlo precizna.

Do 22 sata izvršene su sve pripreme za napad na Crnu Vlast i sve jedinice koje su bile predviđene krenule su na svoi" zadatke.

Tačno u 22 sata otpočeo je napad na svim tačkama jednovremeno. Iako su elementi za gađanje uzeti i isprobani još za vrijeme dana, ipak artiljerijska vatra uslijed prirodnog rasturanja nije bila tako tačna. Prvi pogodci su bili dobri, ali ostali su promašili, uslijed mraka nije se mogla vršiti korektura, a također i naši borci prišli su sasvim blizu neprijatelja pa je dat znak da se artiljerijska vatra prekine. Vatra iz minobacača bila je dobra i pogodci su bili dosta tačni. Neprijatelj ie davao žestoki otpor, njihova artiljerija gađala je iz Vrhovina, a minobacači sa Panosa i od crkve. Borci su prišli sasvim blizu nenⁱiatelia i, na nekim mjestima počeli kidati žicu. ali plan neprijateljske odbrane i vatre bio je dobar, tako da je svaki pros.or bio tučen. Mine koje su trebale da se prinesu zgrada-

ma nisu donijete jer se navodno, kako izvještava VI brigada, nije moglo prići uslijed jake vatre. Ovaka borba produžila se sve do 4.30 sati izjutra kada je naređeno da se jedinice povuku. a prema neprijatelju da se ostave osiguranja kao i prethodnih dana.

Prvi bataljon XV brigade zauzeo je M. Obijaj u 22 sata i 45 minuta, ali nije uspio da protjera neprijatelja iz kuća uz cestu uslijed velikog brisanog prostora, te da se spoji sa VI brigadom na onim mjestima koja su bila predviđena. Ostale snage XV brigade izvršile su potpuno svoje zadatke, porušile prugu između Dugog Dola i Rudopolja na više mjesta, a neprijatelja koji se tamo nalazio protjerale prema stanici Rudopolje i satjerale ga u mali tunel, gdje mu se nije moglo prići jer su davali jači otpor. Na stanicu Rudopolje izvršen je fingirani napad, na što je neprijatelj odgovorio jakom mitraljeskom vatrom i vatrom bacača mina većih i manjih. Po izvršenom zadatku jedinice XV brigade planski su se povukle u svoje polazne baze.

Ratni plijen:

Zarobljeno je 55 četnika (50 u D. B. Potoku, a 5 u Crnoj Vlasi) i zaplijenjeno: 2 mala bacača mina sa 10 mina, 6 teških mitraljeza francuskog tipa „Sent-Etjen“, 5 puškomitraljeza, 85 karabina francuskih, 7.200 metaka francuskih, jedna poljska telefonska centrala, jedan poljski telefon, oko 5 km telefonskog kabla, 50 bombi talijanskih, nešto vojne odjeće, životnih namirnica i ostale ratne spreme.

Porušeno je 1 kilometar pruge i nešto više tt. veze.

Pored toga borci XV brigade puščanom i mitraljeskom vatrom oborili su jedan talijanski tromotorni bombarder, koji je zapaljen pao kod Krivog Javorja i sav se slupao, posada je izginula. U avionu su nađena 2 oštećena mitraljeza.

Gubitci neprijatelja:

Oko 46 mrtvih četnika i Talijana i 78 ranjenih.

Naši gubitci:

Oko 15 mrtvih i 58 ranjenih (3 poginula i 5 ranjenih iz XV brigade).

Od oružja izgubljeno je 4 karabina sa municijom.

Naknadno umrlih od rana: jedan partizan i? XV brigade.

Za pohvaliti pojedinaca ili jedinica koji su se naročito istakli nema.

Utrošak municije:

93 granate za top 65 mm, 34 granate za protivtenkovske topove, 30 mina za teške bacače, od toga 3 teške od 6.50 kg, 13098 puščanih i mitraljeskih metaka. 50 mina za laki bacač.

Manjak municije: Sva artiljeriska i minobacačka municija i 5898 puščanih i mitraljeskih metaka te nešto raketli.

Kritički osvrt:

Operacija je izvođena po predviđenom planu. Veza za vrijeme operacija sa Štabom VI brigade bila je dobra, ali Štab VI brigade sa svojim jedinicama imao je slabu i sporu vezu. Sa XV brigadom veza je u početku bila slaba i spora, a docnije je bila dobra. Štab XV brigade sa svojim jedinicama imao je stalnu vezu.

Vremenske prilike u toku noći kada je trebao biti napad jako su se pogoršale. Vladala je jaka bura i padao snijeg, koji je dosta napadao. Zbog ovih vremenskih nepogoda i mraka napad koji je bio određen u 3 sata u noći bio je odložen za 6 sati izjutra. XV brigada kojoj je naređenje poslato o tome nije na vrijeme dobila, tako da je napad počeo u 3 sata. Inače snijeg i nepogoda uveliko su otežali izvođenje operacija.

Tenkovi su dosta kasno stigli i nisu svoj zadatak izvršili. Snijeg koji je bio napadao otežao je kretanje, gusjenice su se punile snijegom i trgale pa su se morale vršiti česte popravke. U samom napadu učestvovali su svega 2 tenka koji nisu došli ni do žice niti su se pravilno i brzo kretali zbog snijega, a i zbog neodlučnosti posade tenkova, tako da je neprijateljska koncentrična vatra odmah u početku napada nanijela kvar kod jednog tenka i ranila jednog tenkistu, pa se i drugi tenk povukao i vršen je popravak. Prema tome tenkovi nisu takoreći ništa doprinijeli u slamanju neprijatelja iz gore navedenih razloga. Još uvijek nije zagarantovana saradnja između tenkova i pješadije.

Artiljerijska vatra u početku je bila slaba zato što je bio mrak i što u početku nisu mogli da se uzmu tačni elementi. Isto tako položaji za topove bili su u početku slabi, a kasnije se sve ovo popravilo i artiljerija je dobro tukla. Borci još ne znaju da koriste artiljerijsku vatru za privlačenje i podilaženje neprijatelju, već ove momente propuštaju očekujući da će artiljerija najviše doprinijeti u napadu na neprijateljska uporišta.

Kod VI brigade postiglo se iznenađenje kako artiljerijskom pripremom tako i pojavom samih boraca u blizini neprijatelja. Kod neprijatelja je nastalo komešanje koje se moglo iskoristiti da se postignuto iznenađenje realizuje i zauzmu neprijateljska uporišta. Međutim greškom Štaba brigade koji je baš u tom momentu poslao neprijatelju pismeni ultimatum za predaju sa rokom od 45 minuta, ovo nije postignuto. Još prije napada i Štab divizije saglasio se sa tim da se poslije ispaljenih prvih topovskih metaka neprijatelju pošalje ultimatum za predaju, ali Štab brigade nije se trebao ovoga pridržavati obzirom na povoljnu situaciju i postignuto iznenađenje. Slanjem ultimatum neprijatelju za predaju sa ovako dugim rokom dato mu je vremena i mogućnosti da se pribere i organizuje te pruži tako žestok otpor i iskoristi svoje utvrđene položaje. Razumije se da se kasnije nije moglo nastupati jer je neprijatelj vrlo dobro utvrđen u debelim zidovima koje ni top nije mogao da probije i [imali] su dobar plan vatre a prilaz je brisan. Kako se vidi, napad nije bio energičan u početku kada je bilo postignuto iznenađenje, niti se' je znalo iskoristiti iznenađenje i pometnja koja je nastala u redovima neprijatelja. Štab brigade slabo je pružao pomoć svojim jedinicama. Pored toga jedan bataljon sam. na svoju ruku povukao se sa svojih položaja, a da o tome nije obavijestio svoje susjedne jedinice niti Štab brigade, čime je postalo opasno za one jedinice koje su vršile napad, i obruč oko neprijatelja ostao je sa jedne strane otvoren. Ovaj bataljon povlačio se u neredu, kojom prilikom je pretrpio gubitke kojih inače ne bi bilo da je povlačenje izvršeno u redu i vojnički.

Pored iznijetog, borci VI brigade iako je naglašeno da se utvrde nisu to uradili pa su imali ovako velike gubitke.

Kod XV brigade, bataljon koji je napadao nije bio dovoljno budan prilikom pregovora sa neprijateljem, tako da je neprijatelj ovo iskoristio i pod zaštitom mraka, još dok su se vodili pregovori, prođe pored naših boraca i pobjegne. Inače drugih krupnijih grešaka nije bilo.

Napomena:

Sve zaplijenjene puške kod D. Babinog Potoka predate su VI brigadi radi toga što su taman dobili ljudstva za popunu brigade koje je trebalo naoružati. Automatsko oružje za-

držano je za XV i V brigadu, pošto one istog imaju manje nego VI brigada.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

A.⁷ Turkulin

Komandant:

V.⁸ Cetković

(M. P.)»

Prilog:

Pregled i lista gubitaka.

BR. 43

**IZVJEŠTAJ ŠTABA OSME DIVIZIJE OD 14 OŽUJKA 1943
GOD. ŠTABU PRVOG KORPUSA NOV I PO HRVATSKE
0 BORBAMA ČETVRTE NOU BRIGADE NA ŽUMBERKU
1 KORDUNU OD 25 PROSINCA 1942 DO 26 VELJAČE 1943
GODINE¹**

**STAB VIII DIVIZIJE I KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
HRVATSKE
op. br. 13
14-111-1943**

Izvještaj o operacijama
IV brigade u Zumberku
dostavlja

ŠTABU I KORPUSA N.O.V. HRVATSKE

25. XII. 1942 godine prema naređenju Štaba korpusa naša IV brigada izdvojila se iz sastava Divizije, koja je u to vrijeme bila na Kordunu, i krenula je za Zumberak.² Po dolasku u Zumberak brigada je u zajednici sa XIII proleterskom

¹ Artur

• Vlado

* Okrugli pečat: kao u zaglavlju.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 17/1—3, k. 421 A.

¹ Vidi tom V, knj. 11, dok. br. 1.

udarnom brigadom izvršila nekoliko operacija po raznim mjestima Zumberka i nanijela neprijatelju osjetljive gubitke. Pored toga po povratku iz Zumberka IV brigada izvršila je nekoliko akcija na Kordunu. Akcije ili operacije koje je izvela IV brigada u Zumberku i Kordunu jesu slijedeće:

I.

1. I. 1943 godine

IV brigada u zajednici sa XIII ud. proleterskom brigadom napala je neprijateljsku posadu u Krašiću.³ Raspored brigade u toku borbe bio je slijedeći: Jedan bataljon vršio je blokadu Kalja i vodio borbu sa ustašama koji su bježali iz Kalja, drugi bataljon vršio je napad sa južne strane na Krašić vezujući se desnim krilom sa jedinicama XIII ud. pr. brigade, 3 bataljon blokirao je Krašić sa sjeverne i istočne strane i vršio pritisak na neprijatelja sa tih strana, 4 bataljon bio je u zasjedi kod sela*Brlenić na cesti Karlovac—Draganići—Krašić, za slučaj neprijateljskog nadiranja iz pravca Draganića i Karlovca. Poslije dosta naporne borbe neprijateljska posada u Krašiću bila je likvidirana.

U ovoj borbi jedinice naše brigade zarobile su: 200 ustaša, domobrana i žandara i oficira. Zaplijenjeno je: 1 teški mitraljez, 4 puškomitraljeza, oko 160 pušaka, 4 pištolja, 1 šmajser, 9.000 metaka, 1 motorcicl.

Gubitci neprijatelja u ovoj akciji su slijedeći: oko 150 neprijateljskih vojnika i oficira ubijeno u borbi i veći broj ranjenih.

Sopstveni gubitci su slijedeći: 9 mrtvih i 22 ranjena druga.

Naknadno umrlih od rana nije bilo.

Naročito su se istakli i zaslužuju svaku pohvalu 4 bataljon i njegov komandant drug Kljajić Miloš.⁴

Akcija je izvedena po planu. Krupnih grešaka nije bilo.

U ovoj borbi utrošeno je 9.000 puščanih i puškomitraljskih metaka, a za teške mitraljeze 1.300 metaka.

Naročitih napomena nema.

* Vidi tom V, knj. 11, dok. br. 1.

⁴ Narodni heroj. Poginuo kod sela Kordići (Zumberak), srpnja 1944 god. kao komandant Prve brigade Osme divizija.

II.

9. I. 1943 godine

Neprijatelj je sa jačim snagama krenuo iz Ozlja i pokušao da se probije kroz naš II bataljon koji je držao položaj oko sela Podbrežje i Vrhovca. Prvi neprijateljski napad bio je odbijen. Istog dana neprijatelj je pod zaštitom tenkova i artiljerijske vatre uspio da se probije na desnorft krilu našeg 2 bataljona i ušao u Krašić.⁵ Naš 4 bataljon koji je držao položaje oko sela Brleniča morao se povući, a u toku povlačenja vodio je borbu sa neprijateljem. U ovim borbama na našoj strani bilo je 7 mrtvih i nestalih drugova, a 6 ranjenih. U borbi je izgubljeno 8 karabina sa 600 metaka.

Na strani neprijatelja bilo je dosta mrtvih i ranjenih neprijateljskih vojnika, a naročito onih koji su nailazili na naš IV bataljon. Broj mrtvih i ranjenih neprijateljskih vojnika nije nam poznat.

U borbi utrošeno je 600 metaka.

III.

10. I. 1943 godine

IV brigada u zajednici sa XIII ud. pr. brigadom⁶ dobila je zadatak da izvrši napad na Samobor.⁷ Jedinice brigade bile su raspoređene ovako: 3 bataljon napadao je sa južne i istočne strane, 2 bataljon postavio je zasjedu neprijatelju koji bi kretao [u pomoć] iz Zagreba, 4 bataljon ostao je kao rezerva kod Operativnog štaba, a 1 bataljon imao je da izvrši evakuaciju dobivenog plijena.

I, II i III bataljon uslijed velike zime i rđavog terena nisu stigli na svoje položaje i time nisu ni izvršili dobivene zadatke.

Čekajući napad do 1 sat 12. I, Operativni štab naredio je našem IV bataljonu da upadne u Samobor, što je i učinjeno.

IV bataljon u svom prodoru u mjesto Samobor zarobio je 21 konja, 19 novih samara za mitraljeze, 6 njemačkih vojnika, 5 pušaka sa municijom, 5 ranaca i drugog sitnog ratnog materijala.

⁵ Vidi tom V, knj. 11, dok. br. 50.

⁶ Trinaesta proleterska NOU brigada „Rade Končar“

⁷ Vidi tom V, knj. 11, dok. br. 43 i 50.

Na našoj strani nije bilo mrtvih ni ranjenih drugova, dok na strani neprijatelja u mjestu Samoboru ubijena su 2 njemačka vojnika.

Ova akcija slabo je izvedena i nije donijela one rezultate koji su se mogli postići. Razlog jeste u tome što jedinice IV, a i XIII ud. pr. brigade nisu stigle u određeno vrijeme na svoje položaje.

Od jedinica naše brigade istakao se IV bataljon i zaista držao se dobro za vrijeme vršenja upada u Samobor.

Akcija nije izvedena po planu. Greške u akciji jesu dosta velike; kao što je već navedeno, jedinice u većini nisu stigle na određeno mjesto.

Do borbe u većoj mjeri nije dolazilo i prema tome municije nije niti utrošeno. Veze sa susjednim, jedinicama bile su vrlo slabe.

IV.

16. I. 1943 god.

Naš 3 bataljon „Jože Vlahovića“ izvršio je prelaz preko rijeke Kupe kod Kamanja i sačekao neprijateljski voz,⁸ koji se je prilikom nailaska na prekinutu prugu sglajzao⁹ i stao. Odmah zatim borci našeg 3 bataljona otvorili su jaku pušćanu i puškomitralješku vatru i otvorila se borba sa Talijanima koji su pratili vlak.

U ovoj akciji zarobljeno je 4 talijanska vojnika i 7 željezničara, a zaplijenjeno: 1 avionski mitraljez „Breda“, 1 šmajser, 3 puške, 3 pištolja i 500 metaka za talijanske puške. Osim toga cijela kompozicija voza, koja je imala 2 vagona cisterne puna benzina, 2 vagona puna građevnog materijala, 2 blindirana vagona i 1 lokomotivu, bila je zapaljena i potpuno uništena. Neprijatelju je nanešena velika šteta. Benzina izgorjelo je 308.300 kg. Pruga na ovom mjestu također je onesposobljena za saobraćaj u dužini oko 400 metara.

Neprijatelj je u ovoj akciji imao 4 mrtva Talijana i nepoznat broj ranjenih.

Na našoj strani bila su 3 druga ranjena, a mrtvih nije bilo.

Naknadno umrlih od rana nije bilo.

⁸ Vidi tom V, knj. 11, dok. br. 63.

⁹ Iskočio sa kolosijeka.

Drugovi i starješine koji su se naročito istakli i zaslužili svaku pohvalu jesu: vodnik Zorić Mile i desetari Sučević Petar i Dakić Milić iz 1 čete.

Akcija je izvedena DO planu. Grešaka nije bilo. Snalažnije starješina i jedinica bilo je vrlo dobro. Veze bile su dobre.

Utrošak municije: 1.500 metaka. Pokvarenog i izgubljenog oružja u borbi nije bilo.

Naročitih napomena nema.

V.

25. I. 1943 god.

Naša brigada u zajednici sa XIII ud. pr. brigadom napadala je mjesto Draganiće,¹⁰ t. j. neprijateljsku posadu u Draganićima, i okolna sela, kao i vršila je rušenje komunikacija, pruge i ceste Zagreb—Karlovac.

Jedinice brigade bile su raspoređene i dobile ovakve zadatke: 2 i 4 bataljon nastupali su pravcem sela Brlenić—Carski Breg—Guci—Draganići s tim da likvidiraju sve neprijateljske posade u navedenim selima, a zatim da izvrše napad na Draganiće. Naš 3 bataljon imao je da čisti neprijateljske posade pravcem Brlenić—sjeverna G. Kupčina—Čeglje—Domagović. Tehnička¹¹ četa bila je u rezervi kod Štaba brigade. Akcija je počela 25. I uvečer i trajala cijelu noć, a 26. I. t. g. produžena je borba sa neprijateljem. Mjesto Draganići nije osvojeno.

U ovoj akciji naše jedinice zarobile su 50 neprijateljskih vojnika a zaplijenjeno je: 2 puškomitraljeza, 21 puška, 1 mali bacač mina. 60 mina, 2 teška mitraljeza, 9.000 metaka i dosta ostale ratne spreme.

Na neprijateljskoj strani poginulo je 26 vojnika, a također bilo je i mnogo ranjenih.

Na našoj strani bilo je 7 mrtvih i ranjenih 35 drugova. Od ranjenih drugova dva su naknadno umrla.

Drugova koji su pali smrću heroja nije bilo. Naročito isticanja u borbi nije bilo.

Akcija nije izvedena po tačno određenom planu iz razloga što nismo znali snage neprijatelja u Draganićima kao i u okolnim selima. Greške u akciji su: Nedovoljna vojnička vještina kod nekih jedinica, a naročito kod 3 omladinskog bata-

¹⁰ Vidi tom V, knj. 11. dok. br. 92.

¹¹ Pionirska

ljona. Kod starješina, a naročito nižih, nije bilo samoinicijative. Snalaženje starješina bilo je dosta dobro. Veze sa susjednim jedinicama bile su dobre, sem 4 bataljona s kojim nije bilo stalno veze.

Municije je utrošeno 9.100 metaka. Manjak municije iznosi 100 metaka. Pokvarenog oružja u ovoj brigadi bilo je dosta, a naročito onih pušaka koje se nose kao rezerva. Izgubljenog oružja nije bilo. Oružje poginulih i ranjenih drugova izvučeno je iz borbe.

Ujedno se podnosi izvještaj o svim borbama koje je brigada vodila 26, 27 i 28 ov. mj. a prema zapovijesti Operativnog štaba od 26 i 27. I. 1943.

a) Dobiven je zadatak da odmah poslije akcije na Draganiće krenemo sa našom brigadom u napad na neprijatelja u selu Novaki,¹² kao i da postavimo zasjedu prema selu Cvetkoviću. Ova akcija nije izvršena jer smo naišli na neprijatelja u selu Volavju,¹³ napali ga i nismo uspjeli likvidirati neprijatelja u Volavju, a zatim po naređenju vratili se sa brigadom, u polaznu bazu.

b) 27. I IV brigada dobila je zadatak da sa jednim bataljonom izvrši prekopavanje ceste Zagreb—Karlovac između sela Novaki i Čeglja,¹⁴ kao i ostalih komunikacija kojima neprijatelj može da kreće sa svojom motorizacijom. Ova akcija nije uspjela iz razloga što je neprijatelj bio u zasjedi na tim mjestima. Mrtvih i ranjenih drugova nije bilo.

c) 28. I vođena je borba sa neprijateljem koji je prešao rijeku Kupčinu iz sela Brlenića.¹⁵ U ovoj borbi učestvovao je 3 bataljon IV brigade. Neprijatelj je odbijen i otstupio je u pravcu Volavja kroz šumu.

U toku ove borbe poginuo je jedan drug a 4 su ranjena.

Naš 4 bataljon koji je također učestvovao toga dana u borbi zarobio je 1 neprijateljskog oficira i 1 ustašu, a mrtvih bilo je oko 10 neprijateljskih vojnika, ranjenih također bio je izvjestan broj koji je nepoznat. Zarobljeno je od oružja: 1 puškomitraljez i 3 puške. Izgubljen je u borbi 1 avionski mitraljez, čiji je nišandžija bio ranjen.

" Vidi tom V, knj. 11, dok. br. 98.

" Vidi tom V, knj. 11, dok. br. 73.

¹⁴ Vidi tom V, knj. 11, dok. br. 98 i 108.

" Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 15.

II.

30 i 31. I i 1 i 2. II. 1943

Vođena je borba sa Talijanima koji su kretali iz Novog Mesta, Crnomelja, Krašića i Vivodine.¹⁶ U borbi sa Talijanima pored IV brigade učestvovala su i jedinice XIII ud. pr. brigade kao i slovenačke brigade. Borba je vođena na položajima oko sela Prekrižje, Hutin Lović i Hrženik. IV brigada je vodila borbu sa Talijanima koji su se kretali iz Vivodine. Neprijatelj je bio odbijen.

U ovim borbama naše jedinice zarobile su: 1 teški mitraljez, 2 laka bacača, 3 puškomitraljeza, 30 karabina, 1 teški bacač mina, 36 mina za veliki bacač, 70 mina za mali bacač, 24 topovske granate, 4 mazge sa samarima, 6.000 metaka i mnogo drugog ratnog materijala.

IV brigada u ovim borbama ubila je 92 neprijateljska vojnika i 82 mazge koje su nađene na bojnopolju. Osim toga još mnogo neprijateljskih vojnika poginulo je i ranjeno, a koje je neprijatelj izvukao.

Na našoj strani bilo je 4 mrtva i 21 ranjen drug.

Naknadno umrlih od rana nije bilo.

Drugova koji su pali smrću heroja nije bilo.

Akcija nije izvedena po planu, jer do borbe došlo je iznenada, ali borba se odvijala dosta dobro. Velikih grešaka nije bilo. Snalaženje starješina i jedinica bilo je dobro. Veze sa susjednim jedinicama nisu bile redovne ali pak dobre. Borci su se pokazali u ovoj borbi izdržljivim i upornim jer zaista bili su duže vremena na položajima po kiši i po rdavom vremenu.

Utrošak municije na našoj strani iznosi 15.000 metaka. Manjak municije 9.000 metaka. Pokvarenog i izgubljenog oružja nije bilo. Od ranjenih i poginulih drugova oružje je izvučeno.

VII.

5. II. 1943 godine

IV brigada u zajednici sa slovenačkim brigadama napala je Klinča Selo i Zdenčinu i vršila rušenje pruge Jastrebarsko—Zagreb kod Zdenčine. Jedinice naše brigade bile su po zadatku raspoređene ovako: 4 bataljon napao je posadu u Klin-

" Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 12 i 15.

ča Selu i protjerao je, 2 bataljon bio je na osiguranju prema Samoboru, a 3 bataljon rušio je prugu Jastrebarsko—Zagreb.

U ovoj akciji nije zarobljeno neprijateljskih vojnika niti pak uhvaćen neki važniji plijen. Škola i općina u kojima je neprijatelj stanovao zapaljene su.

Gubitci neprijatelja su nepoznati.

Naši gubitci: 1 drug teže ranjen, a mrtvih nije bilo.

Umrlih od rana nije bilo.

Naročitog isticanja nije bilo. Za pohvalu boraca i starješina nije bilo.

Akcija je izvedena po planu. Greške su manje i neznatne. Snalaženje starješina bilo je dobro. Veze sa jedinicama bile su dobre.

Municije u borbi utrošeno je onoliko koliko je pronađeno kod neprijatelja u zgradama gdje je stanovao. Pokvarenog i u borbi izgubljenog oružja nije bilo. Oružje ranjenog druga izvučeno je iz borbe. Pruge je uništeno 1.400 metara i onesposobljen jedan most na pruzi. Uništena je 1 lokomotiva na pruzi.

VIII.

10. II. 1943 god.

IV brigada osiguravala je i postavila zasjedu neprijatelju koji bi krenuo prema Draganićima iz pravca Jastrebarskog. Draganiće je napadala XIII ud. pr. brigada u zajednici sa slovenačkim brigadama.¹⁷ IV bataljon vodio je borbu sa Nijemcima i ustašama na položaju kod Ceglja i Izimja.

U borbi zarobljeno je 6 njemačkih vojnika i 2 željezničara, a uhvaćeno je od oružja 9 karabina, 1 pištolj i 160 metaka. Pored ovoga naš II bataljon i tehnička četa uništili su 250 metara pruge, 1 mostić dug oko 500¹⁸ metara i zaplijenjen je jedan vlak sa 48 vagona koji su bili natovareni sa izvjesnim materijalom.

Gubitci neprijatelja bili su 10 mrtvih i nepoznat broj ranjenih.

Na našoj strani bilo je 8 ranjenih drugova, od kojih je 1 umro na putu za bolnicu.

Drugova koji su pali smrću heroja nije bilo. Za pohvalu drugova nije bilo.

¹⁷ Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 29, 30 i 44.

¹⁸ Vjerovatno omaška. Na ovoj relaciji ima samo manjih propusta.

Akcija je izvedena po planu. Grešaka većih nije bilo. Snalaženje starješina i jedinica bilo je dobro. Veze između jedinica bile su dobre.

Utrošak municije u ovoj akciji bio je 500 metaka po svim vrstama oružja. Oružje od ranjenih drugova izvučeno je.

IX.

13. II. 1943 godine

4 bataljon IV brigade u zajednici sa slovenačkim brigadama izvršio je rušenje pruge kod željezničke stanice Lazina između Karlovca i Jaske. Pruga je srušena oko 500 metara. Sačekan je voz i u njemu zarobljeno 40 Talijana i domobrana a ubijeno preko 40 Talijana, među kojima 3 oficira. Voz je zapaljen, a civili i željezničari koji su bili u vozu pušteni su na slobodu. U ovome vozu pored ostalih zarobljena su dva ustaše iz Karlovca, koji su likvidirani. Također je zaplijenjeno oružje i municija i drugog ratnog materijala.

Na našoj strani bio je 1 drug mrtav i 1 ranjen. Akcija je izvedena po planu i sve zaplijenjene stvari došle su u korist slovenačkih brigada.

X.

15. II. 1943 godine

IV brigada po naređenju krenula je iz sela Kotara jastrebarskog za Kordun.¹⁹ Pravac kretanja bio je izabran: Slavetić—Vivodina—prelaz preko Kupe kod Kamanja. Četa koja je prva prešla rijeku Kupu prekinula je prugu kod Kamanja i za to vrijeme porušila izvjesni dio pruge. Naišao je teretni vlak sa 50 vagona i iskočio iz šina u neposrednoj blizini mjesta gdje smo se prebacivali preko Kupe. Zarobljeno je 8 željezničara, koji su nakon saslušanja pušteni. U vlaku se nalazio jedan vagon topovske municije, 1 vagon suhih smokava, 3 vagona duhana u listu, 2 vagona operušatih kokošiju i 9 vagona-cisterni sa naftom.

Kada su prebačeni još neki dijelovi početo je sa izvlačenjem plijena. Došao je oklopni vlak do mjesta prekida i ispalio nekoliko rafala iz mitraljeza u pravcu porušenog vlaka i zatim se vratio nazad. Izvučeno je 100 sanduka topovske municije, od kojih je 50 prebačeno za Zumberak, a 50 mi smo dopremili na Kordun, odnosno smjestili u Bosiljevu. U isto vrijeme porušeno je 200 metara pruge. Voz i ostatak topovske municije zapaljen je i uništen.

Do borbe nije dolazilo.

" i " Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 76.

II

19. II. 1943 god.

IV brigada izvršila je pokret Perjasica—Budačka Rijeka i zaposjela položaje oko ceste Krnjak—Veljun,²⁰ koim je neprijatelj saobraćao iz Karlovca za Slunj i obratno. Ustaše pokušale su da uspostave garnizon u Krnjaku i krenuli iz Barilovića sa oko dvije satnije. IV bataljon u zajednici sa IV bataljonom I K.P.O.²¹ sačekali su neprijatelja u blizini Krnjaka i razbili ga. a pri tome zaplijenili nešto oružja i 25.000 metaka i druge razne sorem i hrane.

Neprijatelj koji je bježao preko Krnjaka u Tušilović izgleda da je uspaničio i tamošnju posadu te je ona pobjegla prema Karlovcu.

U toku borbe uhvaćen ie 1 ustaša, koji je likvidiran.

Na našoj strani nije bilo gubitaka.

XII

25 i 26. II. 1943 godine

IV brigada napala ie četničku posadu u Tuku kraj Plaškog. Napad na posadu u Tuku vršio je 2 i 3 bataljon, dok 4 bataljon i tehnička četa vršili su rušenje pruge i sačekali vlak koji je išao iz Ogulina za Plaški kod sela Latina. Četnička posada u Tuku nije likvidirana, nego tek drugi dan, kad su osjetili da se vrši priprema za ponovni napad, pobjegli su za Plavča Dragu.

U ovoj borbi nije zarobljeno neprijateljskih vojnika.

Gubitci kod neprijatelja su 1 mrtav i 6 ranjenih.

Gubitci na našoj strani iznose 1 mrtav i 3 ranjena druga.

Naknadno umrlih od rana nije bilo.

Akcija izvođena je po planu, a nije uspjela iz razloga što je neprijatelj davao ogorčen otpor iz svojih dobro utvrđenih položaja.

Utrošak municije u toku borbe 1200 metaka za sve vrste oružja, 6 komada mina. 8 granata za top i 12 mina za mali bacač. Pokvarenog i u borbi izgubljenog oružja nije bilo. Od poginulih i ranjenih drugova oružje je izvučeno iz borbe.

IV bataljon koji je sačekao putnički vlak zarobio je i to: 9 Talijana, među kojima 1 kapetan, 13 četnika, 8 domobrana,

²¹ Prvi kordunaški NOP odred

1 žandar, 3 ustaše, 3 željezničara. Svega ukupno zarobljeno 36 neprijateljskih vojnika i oficira. Zaplijenjeno je 34 puške, 3 pištolja sa municijom.

Gubitci na našoj strani jesu 1 mrtav i 1 ranjen.

Gubitci kod neprijatelja u toku borbe bili su: 20 mrtvih Talijana i četnika a ranjen veliki broj.

Utrošak municije u ovoj borbi iznosi 500 metaka za sve vrste oružja. Pored navedenog plijena u ovoj akciji uhvaćeno je kod zarobljenog talijanskog oficira 65.000 lira i 4.400 kuna.

2. III. 1943 godine

IV brigada izvršila je rušenje željezničke pruge i to: 2 bataljon između Ličke Jesenice i Blata, 1 bataljon između Plaškog i Vojnovca, 3 bataljon između Vojnovca i Josipdola. Borba je vođena na dan 2. III, na položajima kod sela Kovačevići, sa 100 četnika koji su bili u zasjedi kod sela Kovačevići. Na dan 3. III. 1943 vođena je borba kod sela Latina između 1 bataljona IV brigade i tehničke čete sa Talijanima i četnicima koji su pošli na opravku pruge. Na položajima između Vojnovca i Josipdola 3 bataljon vodio je borbu sa Talijanima koji su pošli na opravku pruge. IV bataljon vodio je borbu na mjestu — položaju Janja Gora sa četnicima koji su pošli prema ovim položajima. Neprijatelj cijelo vrijeme tukao je položaje naših jedinica artiljerijskom i bacačkom vatrom. Pored toga naši položaji bili su bombardovani sa 3 neprijateljska bombardera.²²

U toku borbe zarobljeno je 4 četnika. Zaplijenjeno je 3 puške i 1200 metaka.

Gubitci kod neprijatelja jesu: 20 mrtvih neprijateljskih vojnika i oficira i veći broj ranjenih.

U toku borbe naši gubitci su slijedeći: 5 mrtvih drugova i 18 ranjenih.

Naknadno umrlih od rana nije bilo.

Drugova i starješina kao i jedinica koje treba pohvaliti nije bilo.

Akcija je izvedena po planu. Greške u akciji su slijedeće: Kod naših nekih jedinica nije u potpunosti bilo vojničko nastupanje, te u susretu sa četnicima borba se nije odvijala kako treba.

Za vrijeme borbe utrošeno je 2.500 metaka za sve vrste oružja. Manjak municije 2500 metaka, a dobitak 1200 metaka.

" To su bili talijanski avioni.

Pokvarenog i u borbi izgubljenog oružja nije bilo. Oružje od poginulih i ranjenih drugova izvučeno je iz borbe.

Naročite napomene: Borba koju su vodile jedinice IV brigade u toku 2 i 3. III. 1943 bila je na širokom frontu i na više zasebnih odsjeka te je prošla sa ovako neznatnim uspjehom.

Ukupan ratni plijen:

Zarobljeno je 269 ustaša, žandara i domobrana, 12 Nijemaca, 17 četnika, 51 Talijan i 20 željezničara. Među zarobljenim ima i nekoliko oficira kao i 1 talijanski kapetan.

Zaplijenjeno je: 2 šmajsera, 6 teških mitraljeza, 9 puško-mitraljeza, 266 pušaka, 3 mala bacača mina sa 130 mina, 1 teški bacač sa 30 mina, 11 pištolja, 21 konj, 4 mazge, 23 nova samara za mitraljeze, 1 motorcicl, 50.800 pušanih i mitraljeskih metaka. 5 ranaca. 65.000 lira, 4400 kuna, 124 topovske granate, 100 sanduka topovskih granata 99 mm i dosta ostale spreme.

Ukupni gubitci neprijatelja:

Mrtvih 443 (ustaša, domobrana, žandara, četnika, Talijana 1 Nijemaca), 82 mazge, za koje²³ se tačno znade a pored toga ima mnogo veći broj ranjenih, pa čak i mrtvih, koje je neprijatelj uspio da izvuče.

Porušeno je oko 7.750 metara pruge i t.t. veze, 2 mosta na pruzi, na različitim mjestima, zapaljena i uništena 3 kompletna voza sa lokomotivama, među kojima se nalazilo: 31 vagon-cisterna pun benzina i nafte, 1 vagon topovske municije, 2 blindirana vagona. 3 vagona duvana, 2 vagona operušanih kokošiju, 1 vagon suhih smokava, dok je u ostalim vagonima bio razni građevinski i drugi materijal. Nešto smokava, duvana i kokošiju razdijeljeno je narodu iz obližnjih sela. Ukupno je zapaljeno i uništeno preko 150 vagona i 5 lokomotiva.

Ukupni naši gubitci:

37 mrtvih, 123 ranjena od kojih su 3 podlegla. U borbi je izgubljeno 8 karabina, 1 avionski mitraljez i 600 metaka, dok je od ostalih ranjenih i poginulih oružje izvučeno iz borbe.

Utrošak municije:

Utrošeno je 41.250 pušanih i mitraljeskih metaka, 6 mina za teški bacač, 12 mina za laki bacač i 8 granata za top 65 mm.

"Odnosi se na poginule neprijateljske vojnike.

Razlika u municiji: višak 26 mina za teški bacač, 118 mina za laki bacač, 9.550 puščanih i mitraljeskih metaka, a manjak 8 topovskih granata 65 mm.

Napomena:

Sve naprijed navedene operacije IV brigada izvodila je van sastava naše divizije, pa zbog toga ne možemo sa svoje strane dati neku objektivnu kritiku niti smo do sada mogli prekontrolisati tok operacija, zadobijeni plijen i gubitke.

Prema izvještaju IV brigade karabini koji su dobijeni u akcijama za vrijeme bavljenja u Zumberku u najviše slučajeva davani su jedinicama slovenačkih brigada, zatim je brigada naoružavala i neke jedinice na terenu u Bosiljevu, te se zbog toga ne vidi u brojnom stanju veliki porast u naoružanju (karabina) kod brigade. Pored toga, kada je brigada vodila borbu oko Draganića. bilo je od Operativnog štaba naređeno da dobiju 2 puškomitraljeza, ali naređenje Operativnog štaba od strane 13 ud. pr. brigade nije izvršeno i puškomitraljezi su ostali kod njih. Također nas je brigada izvijestila da je ovakvih slučajeva bilo više prilikom operacija sa slovenačkim brigadama i sa XIII ud. pr. brigadom, koje nisu potpuno izvršavale naređenja Operativnog štaba u pogledu raspodjele i predaje spremne, oružja i municije, tako da je mnogo spremne ostalo u njihovim jedinicama koje je pripadalo IV brigadi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom
A.²⁴ Turkulin

Komandant:
V.²⁵ Cetković

(M. P.)²⁶

Prilog:

Lista i pregled gubitaka.

" Artur
" Vlado
" Okrugli pečat: kao u zaglavlju.

BR. 44

ZAPOVIJEST ŠTABA ČETVIRTE DIVIZIJE NOV I PO HRVATSKE OD 14 OŽUJKA 1943 GOD. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA VELIKU'

**STAB
IV DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
HRVATSKE**
Broj: 312/1943.
Dana 14. III. 1943 u 21 sat.

Naređenje za napad na neprijateljsko uporište Veliku.

**ŠTABU XII I XVIII BRIGADE I MITRALJESKE ČETE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE HRVATSKE**

Na položaju

U svrhu ispunjavanja prvog zadatka koji je pred nas postavio naš Glavni štab, t. j. uhvatiti što više oružja i uništiti što veći broj neprijateljskih vojnika, ovaj štab donio je odluku da napadne i likvidira neprijateljsko uporište Veliku.¹

Prema do sada prikupljenim, podacima u tom uporištu nalazi se oko 100 domobrana² i oko 20 žandara. Isti su naoružani sa 6 puškomitraljeza, 2 laka minobacača i ostalo karabinima, a nalaze se u objektima kako je to na priloženoj skici naznačeno.

U cilju likvidacije tog uporišta Štab IV divizije Narodno-oslobodilačke vojske Hrvatske

NAREĐUJE:

(Sekcija Slav. Požega 1 : 100.000)

1.) XVIII brigadi:

- a) Bataljon a⁴ napašće i likvidirati željezničku stanicu u Velikoj (objekt broj 3) i to s dvije čete napašće taj objekt

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 4/2, k. 907.

² Vidi dok. br. 31, 46, 56 i 57.

³ Iz sastava Slavonskog zdrugaa.

⁴ Drugi bataljon

s južne i zapadne strane, a s jednom četom sa jugoistočne strane (iz ugla između željezničke pruge Požega—Velik« i desne pritoke potoka Veličanke).

Nakon likvidacije tog objekta prići će jednim dijelom u pomoć bataljonu b⁵ iste brigade, a drugi dio tog bataljona evakuirao će uhvaćeni plijen.

Vežu držati s bataljonom b iste brigade i s bataljonom. b^B i d⁷ XII brigade.

b) Bataljon b napadne i likvidirati domobranksu posadu u spahiluku (objekt broj 2).

I glavni udar na taj objekt izvršiti sa istočne i sjeverne strane koristeći korito potoka Veličanke i susjedne zgrade, dok jednu grupu hrabrih bombaša treba uputiti sa zapadne strane, koji će upasti u zgrade nastanjene domobranima. Prema skici, naime, s te strane nema žičane prepreke.

Poslije likvidacije tog objekta snage tog bataljona jednim svojim dijelom vršice evakuaciju plijena i zarobljenika, a drugim dijelom priteći će u pomoć bataljonu a* XII brigade, koji napada najčvršći objekat broj 1.⁹ U vezi s tim bataljonom XII brigade izvršice takođe pretres i čišćenje kuća između objekta broj 2 i broj¹⁰

c) Bataljon c¹¹ organiziraće streljački stroj oko sela Velike visovima koji teku uporedo sa selom Velika. Taj streljački stroj treba ojačati osobito oko južnog dijela sela.

2.) XII brigadi:

a) Bataljon a, pojačan sa 2 teška mitraljeza i teškim minobacačem, nastupa sa sjeverne strane kroz selo Veliku i ima zadatak da jednim svojim dijelom likvidira žandarmerijsku stanicu (objekt br. 1). Taj objekt treba napasti sa sjeverne, južne i istočne strane, koristeći korito potoka Veličanke i susjedne zgrade.

Drugi dio tog bataljona pročistiće kuće u sjevernom dijelu sela, a osobito između objekta broj 1 i broj 2, u zajednici sa snagama bataljona b XVIII brigade.

⁰ Prvi bataljon

* Drugi bataljon

† Prvi bataljon

‡ Treći bataljon

* Žandarmerijska stanica

¹⁰ U originalu rečenica nedovršena.

¹¹ Treći bataljon

Taj bataljon treba da je snabdjeven što većim brojem upaljivih bombi i benzinskih boca kao i benzinskim špricama.

Vezu će održavati sa bataljonom b XVIII brigade.

Jedan vod bataljona a XII brigade ostaje u divizij-skoj rezervi.

b) Bataljon b jednom svojom četom daće osiguranje prema Kaptolu s desne strane potoka Kiševca u selu Češljakovci, pa prema cesti Kaptol—Velika. Zadatak te čete jest da sruši most preko Kiševca na cesti Kaptol—Velika i da pod svaku cijenu spriječi eventualnu pomoć Velikoj od strane Kaptola. U cilju što boljeg izvršenja tog zadatka stupiće ta četa u vezu s bataljonom d iste brigade, koji će neprijatelja tući bočno, ako naiđe od strane Kaptola.

Druge dvije čete tog bataljona postaviće zasjedu prema Biškupcima na liniji kota 331 (Stražeman)—Draga—236.

Zadatak tih četa jest da spriječe prodor neprijatelja od Biškupaca u pravcu Velike.

Održavaće vezu s bataljonom c¹² iste brigade i ukoliko neprijatelj bude nadirao na bataljon c od Tornja, treba da ga jednim svojim dijelom udara bočno. Istu pomoć davaće i bataljon c tim četama ako na njih neprijatelj bude nadirao.

c) Bataljon c, pojačan sa 1 teškim mitraljezom, postaviće zasjedu prema Tornju i Slav. Požegi na liniji kota 236—218—200, sa zadatkom da pod svaku cijenu spriječi nadiranje neprijatelja od Tornja i Požege u pravcu Velike.

Ako neprijatelj bude nadirao preko Biškupaca na snage bataljona b. tada će bataljon c jednim svojim dijelom da ga tuče bočnom vatrom.

Vezu održavati s bataljonom b i s bataljonom d iste brigade.

d) Bataljon d, pojačan 1 teškim mitraljezom, postaviće zasjedu prema Slav. Požegi na liniji kota 200—željeznička pruga Požega—Velika (kod mjesta gdje se križa sa cestom Trenkovo—Draga), te dalje na Kazince i kotu 212 do ceste gdje kod Češljakovaca hvata vezu sa četom bataljona b. Zadatak tog bataljona je da poruši željezničku stanicu Trenkovo i tvornicu špirita, da ruši željezničku

¹¹ Četvrti bataljon

prugu (pomoć pionirskog voda), cestu Trenkovo—Velika i Trenkovo—Draga, t.t. veze i mostove na pruži i ceste sjeverozapadno od Trenkova. Daljnji mu je zadatak da bočnom vatrom tuče neprijatelja, ako naiđe na susjedne jedinice.

Glavni zadatak tog bataljona jest da ni pod koju cijenu ne dozvoli da banda prodre od Požege prema Velikoj.

3.) Mitraljeskoj četi:

Sva četiri mitraljeska odjeljenja dodijeliti XII brigadi.

- 4.) Štab divizije sa svojom rezervom nalaziće se u prvim kućama sjevernog dijela sela Velike.

Štab XVIII brigade sa svojom rezervom nalaziće se u Radovancima.

Štab XII brigade sa svojom rezervom nalaziće se jednim svojim dijelom u prvim kućama sjevernog dijela sela Velike i rukovodiće bataljonom koji napada žandarmerijsku stanicu. Drugi dio tog štaba nalaziće se u Poštočanima i rukovodiće zasjedama prema Biškupcima, Tornju i Požegi.

- 5.) Veza između ovog štaba i ostalih štabova održavaće se preko kurira. S kurirom uvijek slati još po jednog pratioca.

Redovni izvještaj treba da štabovi brigada šalju ovom štabu svaka 2 sata, a vanredni izvještaj slati prema potrebi bez obzira na vrijeme.

- 6.) Početak napada u noći između 15 i 16. III. o. g. točno u 24 sata. Časovnike će štabovi brigada poravnati prema časovniku komandanta¹³ divizije, a njihovi bataljoni tada prema časovnicima komandanata brigada.

- 7.) Znakovi raspoznavanja za noć između 15 i 16. III. o. g. biće: bacač—naš, a za dan 16. III. o. g. biće: poziv: pušku s obje ruke dići horizontalno iznad glave, a odziv: kapu desnom rukom isturiti u stranu.

Komandanti bataljona treba da prekontrolišu da li su im svi borci dobro upoznati sa znakovima raspoznavanja i da li se znadu s njima brzo i pravilno služiti.

- 8.) Povlačenje će se izvršiti po pismenom naređenju ovog štaba. Bez tog naređenja nema povlačenja.

" Petar Drapšin

Osim toga ispaliće ovaj štab s komandnog mjesta tri puta po dvije crvene rakete, kao znak povlačenje. Zato neka svaka jedinica ima svog osmatrača raketa.

Pravac povlačenja daće se naknadno.

Jedinice koje su najudaljenije isturene prema Slav. Požegi i Tornju povući će se pod zaštitom jedinica koje se nalaze u zasjedi na cesti Kaptol—Biškupci, što znači, da se ove jedinice ne smiju povući prije nego one udaljenije pređu spomenutu cestu.

Pri povlačenju svaka jedinica treba uvijek da obavijesti svoje susjedne jedinice o tom da se povlače kao i razlog (naređenje) zašto se povlače.

- 9.) Centar za evakuaciju ranjenih drugova biće Jankovac, a odavle dalje bolnice.

Sanitetski referenti brigada organiziraće svoja pre-vijališta o kojima moraju biti obaviješteni svi borci, a posebno bolničke čete i vodovi.

- 10.) Intendant divizije¹⁴ s intendantima brigada organiziraće evakuaciju plijena. Pravac evakuacije plijena i zarobljenika biće: Uvačka Glava, a odatle u Zvečevo. Uz svaka kola plijena treba poslati po jednog partizana kao stražara koji će biti zadužen tim plijenom i za njega glavom odgovarati.

- 11.) XII brigada obaviće sutra 15. III. o. g. ručak u Rijencima, Ceralijama i Bokanima. Zato će intendant¹⁵ te brigade otići unaprijed u ta sela i organizirati ručak.

Suvi obrok za večeru koja će se obaviti na putu od Slat. Drenovca do Velike, treba da intendanti obiju brigada kao i mitraljeske čete sprema za sve borce u mjestima gdje se bude obavio sutrašnji ručak.

- 12.) Bataljoni XII brigade krenuće iz Voćina sutra 15. III. o. g. u 10 sati ujutro.

XII brigada treba da krene iz Čeralija za Veliku najkasnije sutra u 16 sati, a XVIII brigada iz Drenovca najkasnije u 17 sati.

- 13.) Važna napomena:

a) Važe sve napomene iz zapovijesti za napad na Garešnicu¹⁰ od 21. II. 1943 godine osim one pod g. XVIII brigadi će se to posebno dostaviti.

¹⁰ Đuro Terzić. Vidi tom V, knj. 12, primjedbu br. 23 uz dok. br. 36.

¹⁵ Dušan Ostojić

" Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 72.

- b) Obavijestiti točno sve jedinice o tom gdje se nalaze ostali naši dijelovi, da ne bi za vrijeme borbe i manevrisanja kao i povlačenja došlo do zabune.
- c) Teški minobacač nalazi se u Kometniku. Zato će Stab XII brigade uputiti tamo potrebnu patrolu, da ga doveze u sastav brigade.

Prilog: Skica uporišta Velike.

SMRT . FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V. d. polit, komesara:
Franc Knebl

Zamjenik komandanta:
Mato Jerković

BR. 45

IZVJEŠTAJ ŠTABA TRINAESTE PROLETERSKE NOU BRIGADE „RADE KONCAR“ ŠTABU DRUGE OPERATIVNE ZONE OD 14 OŽUJKA 1943 GOD. O NAPADU NA STOJDRAGU¹

14. III. 43

Operativni izvještaj broj 12. —

**ŠTABU II OPERATIVNE ZONE;
OPERATIVNOM ŠTABU HRVATSKIH I SLOVENAČKIH
BRIGADA .—**

Naređenjem Operativnog štaba od 26. II ove godine, naša brigada i Udarna brigada „Ivana Cankarja“ dobila je zadatak da u noći 26/27. II ove godine te po potrebi idućeg dana i noći likvidira neprijateljsku posadu² u Stojdragi.'

Naša brigada dobila je zadatak da jednim dijelom snaga napadne neprijateljsku posadu u Stojdragi sa istočne strane,

¹ Dokument, bez potpisa, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 34/3, k. 722.

² U Stojdragi se nalazila Prva satnija ustaške Posadne bojne iz Zagreba.

³ Vidi dok. br. 98, 105 i 114.

pročisti selo od neprijatelja i na koncu da zauzme školu, a ostatkom snaga da postavi osiguranje kod sela Gabrovice od neprijatelja koji bi mogao doći u pomoć posadi u Stojdragi sa pravca Samobora.

Za izvršenje gornjeg zadatka brigada je krenula, osim čete pratećih oruđa i dijela Mitraljeske čete, u 19 sati iz Pokleka pravcem Kerljen, Kravljak, Bezimeni Potok u Osredok. Štab brigade i III proleterski bataljon je u Osredku. I proleterski bataljon krenuo je iz Osredka prema glavnoj cesti, kojom je krenuo prema Stojdragi. Kada je bataljon stigao do prvih kuća (oko 500 metara od posade). Štab bataljona i jedna četa ostali su kod kuća, dok su dvije čete upućene prema neprijateljskoj posadi u Stojdragi koju su napale sa sjeveroistočne i istočne strane. Borci su u strijeljačkom stroju stigli u neposrednu blizinu rovova, iz kojih je tada otvorena jaka vatra iz automatskog oruđa, ali u tom času kod četa nije bilo odlučnosti da izvrše juriš te da na taj način istjeraju neprijatelja iz rovova i zbiju u kuće u selu. Bataljon se pred zoru povukao na pogodne položaje sa zadatkom da drži blokadu neprijatelja tokom dana. Oko podne neprijatelj⁴ koji je krenuo iz Samobora uspio je probiti osiguranje II proleterskog bataljona i na taj način ugroziti I proleterski bataljon. koji je držao blokadu. Radi toga bataljon je dao dvije čete na osiguranje za pomoć II proleterskom bataljonu. Ustaše su pred noć vršile sve jači pritisak kako bi se spojile sa posadom u Stojdragi. U 19 sati, pošto su ustaše počele ozbiljno ugrožavati našu brigadu, bataljon se po naređenju brigade povukao u Osredok.

II proleterski bataljon davao je osiguranje kod sela Gabrovice od ustaša koji bi iz Samobora krenuli u Domoć neprijateljskoj posadi u Stojdragi. Pred zoru bataljon je raspoređen na položaje i to: jedna četa s jednim teškim mitraljezom na brijeg s jedne strane ceste, 2-ga četa s jednim teškim mitraljezom na brdo s druge strane ceste, a jedna četa i Štab bataljona ostali su na samoj cesti. Oko 10 sati jedna desetina 1 čete otkrila je zasjedu i time je cijeli plan zasjede propao. Neprijatelj otkrivši raspored snaga u zasjedi počeo je spretno manevrisati, te je uspio naše čete potisnuti iz početnih položaja. 3-ća se četa čak i razbježala, te se uspjela prikupiti tek idući dan. 2 četa povukla se na nov položaj od kuda je nepri-

* Odnosi se na Prvu satniju Trinaeste ustaške bojne, dijelove Brzog sklopa Paveličeve tjelesne straže i Prvu satniju ustaške Posadne bojne iz Zagreba. Vidi dok. br. 114.

jatelju dala snažan otpor. 1 četa, koja se nalazila kod ceste, povukla se u pravcu Stojdrage, ali dosta neorganizovano, pošto je četa izgubila komandira, koji je vjerovatno pao. Ovu četu ponovo je vratio na položaj komandant⁵ II proleterskog bataljona, na jednu pošumljenu kotu pred Stojdragom. Na tim novozauzetim položajima bataljon je uz pomoć dviju četa I proleterskog bataljona i III proleterskog bataljona uspio spriječiti neprijatelja da se spoji sa posadom u Stojdragi. —

III proleterski bataljon bio je rezerva kod Štaba brigade. Poslije podne, kada je neprijatelj jednim dijelom snaga uspio probiti zasjedu II proleterskog bataljona i na taj način ugroziti I proleterski bataljon, služio je I proleterski bataljon za pojačanje slabijih djelova naše odbrane. Pošto je neprijatelj pred mrak i kasnije vršio sve veći pritisak na naše položaje i nastojao se na svaki način spojiti sa neprijateljskom posadom u Stojdragi, a pošto je naša brigada bila skoro sva angažirana za osiguranje te nije bilo snaga da se napadne neprijatelj u Stojdragi. — Stab brigade povukao je u 21 sat brigadu na svoju ruku u Novo Selo.

Prema podacima štaba ovog bataljona neprijateljski gubici iznose oko 40 mrtvih i isto toliko ranjenih.

Naši gubici bili su: jedan poginuo, dva nestala, 9 ranjenih, od toga broja dva teže i sedam lakše, od kojih je jedan nakon dva dana umro.

Kritički osvrt na akciju: Brigada je stigla na položaj sa zakašnjenjem, od 2 i pol sata. uslijed vrlo teškog i neprohodnog terena. I proleterski bataljon bio je u akciji vrlo neodlučan, što je bilo glavni uzrok da posada u Stojdragi nije bila u toku prve noći likvidirana. Veza Štaba bataljona sa komandama četa bila je vrlo slaba i neredovna. Štab II proleterskog bataljona bio je vrlo neoprezan, pošto je dozvolio da ga neprijatelj iznenadi.

⁶ mu nije nanio ozbiljne gubitke. Komandir 1 čete učinio je grešku što je sa jednom desetinom neoprezno se krećući otkrio zasjedu. Komandir 3 čete napravio je veliku pogrešku time što se bez naređenja povukao sa određenog položaja, a kada se već povukao — da nije o tome izvijestio

⁵ Narodni heroj Milan Mraović - Simić. Poginuo u borbi protiv ustaša kod Donje Kupčine 22 kolovoza 1943 god., kao vršilac dužnosti komandanta Turopoljsko-pokupskog odreda.

⁶ Dokumentat je na ovom mjestu oštećen.

Štab bataljona. Osim toga pogrešio je što se nije povukao u pravcu naših snaga nego prema njemačkoj granici.⁷

U toj akciji utrošeno je 3.270 komada mauzer metaka i 441 komad talijanske municije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar

Komandant

BR. 46

**ZAPOVIJEST ŠTABA DVANAESTE NOU BRIGADE OD
14 OŽUJKA 1943 GOD. PODREDENIM JEDINICAMA ZA
NAPAD NA VELIKU'**

**STAB
XII BRIGADE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
HRVATSKE**

Broj

Dana 14. III. 1943.

Naređenje za napad na neprijateljsko uporište Veliku.

ŠTABU I, II, III, IV BATALJONA I BOLNIČKOJ
CETI OVOGA ŠTABA

Na položaju

Da bi se likvidiralo neprijateljsko uporište Velika² u kome se nalazi **100** domobrana i oko **20** žandara. Isti su naoružani sa šest (6) puškomitraljeza, dva (2) laka minobacača i ostalo karabinima, a nalaze se u objektima kako je to na priloženoj ikici naznačeno. Stoga Štab brigade

⁷ Odnosi se na granicu između NDH i dijela Slovenije koji je bio anektiran od strane Njemačke.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojni-istoriskog instituta pod reg. br. 3/2, k. 907.

² Vidi dok. br. 44, 56 i 57.

N A R E Đ U J E :

(Sekcija Slav. Požega 1 : 100.000)

III bataljon:

Nastupa putem od Slatinskog Drenovca—Jankovac—Velika do samog početka sela sa sjeverne strane. Odakle jedna četa pojačana sa jednim vodom i sa dva teška mitraljeza produžava preko puta na kotu 401, odakle visom s desne strane sela Velika nastupa do u visinu žandarmerijske stanice, odakle u streljačkom stroju nastupa u pravcu iste tako da jedan vod hvata južni dio kuća ispred stanice, jedan vod sjeverni dio kuća iznad stanice a jedan vod zaposjeda potok pozadi stanice i u ovakvom rasporedu [pri]stupaju likvidaciji iste. Jedna četa istog bataljona pretresat će selo do žandarmerijske stanice. Preostali vod toga bataljona dodijelit će se za osiguranje Štaba brigade.

II bataljon:

Nastupa putem Slat. Drenovac—Jankovac—Velika do kamenoloma gdje se jedna četa ovog bataljona odvaja u pravcu kote 301, odakle odlazi u Češljakovce gdje postavlja zasjedu s desne strane potoka Kuševca u selu Češljakovci, pa prema selu Kaptol—Velika. Zadatak te čete je da sruši most preko potoka Kuševca na cesti Kaptol—Velika. Ta četa održavat će vezu sa I bataljonom na koti 212 (Rastići).

Druge dvije čete toga bataljona produžuju put do samog sela Velika gdje prelaze put u pravcu kote 401 preko sela Potočana za selo Dragu, gdje postavljaju zasjedu prema Biškupcima na liniji kote 331 (Stražeman)—Draga—236. Zadatak tih četa je da spriječe prodor neprijatelja od Biškupaca u pravcu Velike. Održavat će vezu sa IV bataljonom na koti 236.

I bataljon:

Nastupa putem Slatinski Drenovac—Jankovac—Velika do kamenoloma gdje se odvaja u pravcu kote 301, između sela Češljakovaca i Velike prelazi cestu i postavlja zasjedu na koti 212, Kazinci, cesta i pruga Trenkovo—Velika do kote 200, sa zadatkom: uz pomoć pionirskog voda prekopati cestu Trenkovo—Draga, Trenkovo—Velika, porušiti prugu i prekinuti t.t. veze. Također je zadatak toga bataljona uništiti željezničku stanicu i špirit, fabriku. Ovom bataljonu dodjeljuje se također i diverzantska grupa koja će rušiti mostove na željezničkoj pruzi. Također se ovom bataljonu dodjeljuje jedan teški mitraljez.

IV bataljon:

Nastupa putem Slatinski Drenovac—Jankovac—Velika do samog sela gdje prelazi put u pravcu kote 401, preko sela Po-

točana, u pravcu kote 236, gdje od iste postavlja zasjedu u pravcu kote 218—200, sa zadatkom da spriječi nadiranje neprijatelja od Tornja i Požege. Ovom bataljonu dodjeljuje se 1 teški mitraljez. Održava vezu desno sa jedinicama Drugog (II) bataljona a lijevo sa jedinicama I bataljona.

Pionirski vod: Dodjeljuje se Prvom bataljonu koji će pod rukovodstvom Štaba bataljona prekopavati ceste i rušiti prugu kao i t. t. veze.

Bolnička četa: Referent saniteta³ podijelit će srazmjerno potreban broj bolničara po bataljonima. Također će se postarati za potreban broj kola koja će prevoziti ranjenike.

Štab brigade:

Sa svojim jednim dijelom nalazit će se u prvim kućama sjevernog dijela Velike a drugi dio štaba nalazit će se u selu Potočanima, koji će rukovoditi zasjedama.

Početak napada u noći između 15 i 16. III. o. g. tačno u 24 sata. Štabovi bataljona poravnat će svoje satove po satu komandanta brigade. Znaci raspoznavanja: za noć između 15 i 16. III. o. g. jesu: bacač—naš, a za dan 16. III. o. g. bit će poziv: pušku s obje ruke dići horizontalno iznad glave, a odziv: kapu desnom rukom isturiti u stranu. Štab bataljona treba da kontroliše da li su im svi borci dobro upoznati sa znacima raspoznavanja.

Povlačenje će se izvršiti po pismenom naređenju ovog štaba. Bez tog naređenja nema povlačenja. Osim toga daće se znaci za povlačenje raketama i to tri puta po dvije crvene rakete, zato neka svaka jedinica ima svoga osmatrača raketa koje će se ispaliti iz sjevernog dijela sela Velike. Pravac povlačenja daće se naknadno.

Jedinice koje su najudaljenije, t.j. isturene prema Požegi i Tornju, povući će se pod zaštitom jedinica koje se nalaze u zasjedi na cesti Kaptol—Biškupci, što znači da se ove jedinice ne smiju povući dok one udaljenije ne prođu cestu spomenutu. Pri povlačenju treba svaka jedinica uvijek da obavijesti svoje susjedne jedinice o tome da se povlači.

Glavno previjalište ranjenika:

Nalazit će se u prvim kućama sjevernog dijela sela Velike. Centar za evakuaciju ranjenika bit će Jankovac a odatle dalje bolnica.

³ Anđelko Kučišec

Intendant brigade⁴ organizovat će evakuaciju plijena u sporazumu sa intendantom divizije. Također intendant brigade organizovat će ručak 15. III. o. g. za jedinice naše brigade kao i Štab divizije u selima Rijenci, Ceralije, Bokani i Macute; također treba da obezbijedi suhi obrok hrane za naše jedinice.

Pokret jedinica iz mjesta sadašnjeg boravka izvršit će se u 13 sati.

Važne napomene:

Ova akcija izvršit će se u zajednici sa jedinicama XVIII brigade koje imaju zadatak da likvidiraju domobransku posadu kod željezničke stanice, dok naša brigada većim dijelom će osiguravati izvršenje ove akcije. Stoga naše zasjede ne smiju ni pod koju cijenu dozvoliti da se neprijatelj probije do uporišta.

Štabovi I, II i IV bataljona treba da prikupe sve upaljive bombe u svojim jedinicama i dostave Štabu III bataljona koji ima zadatak likvidirati žandarmerijsku stanicu.

Štabovi bataljona treba dobro da upoznaju svoje niže rukovodioce o rasporedu svih jedinica kako ne bi došlo do zabune za vrijeme borbe i manevrisanja kao i povlačenja.

Štabu III bataljona prilažemo skicu uporišta.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V. d. politički komesar:

Komandant:
Antolović Josip

⁴ Dušan Ostojić

BR. 44

NAREĐENJE ŠTABA PRVOG KORPUSA NOV I PO HRVATSKE OD 15 OŽUJKA 1943 GOD. ŠTABU OSME DIVIZIJE DA UPUTI ČETVRTU NOU BRIGADU PREMA DABRU¹

**ŠTAB I KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
HRVATSKE
15 marta 1943**

ŠTABU VIII DIVIZIJE

Vaša IV Brigada išla je prema naređenju ovog Štaba, po završetku akcije na Plavča Dragu i Saborski,² na Oštarije sa ciljem razoružanja tamošnjih domobranskih snaga. Hitno ćete izvijestiti IV Brigadu da po završetku akcije na Oštarije krene preko [Lič.] Jesenice, koju treba usput da pročisti, u Dabar. Brigada treba unaprijed da vas izvijesti kada bude kretala prema Dabru, da bismo istovremeno uputili još jednu brigadu tamo.³ Ova koncentracija u Dabru imade za cilj napad na četnička uporišta u Škarama i Doljanima.⁴ Brigada bi trebala u što kraćem vremenu biti u Dabru.

Objasnite IV Brigadi ukratko situaciju u Lici, kao i naše zadatke u pogledu čišćenja, poslije odlaska Talijana, otočakog kraja od četničkih bandi.⁵

IV Brigada u posljednje tri akcije imala je tri neuspjeha, tj. sva tri puta neprijatelj je sav pobjegao.⁶ Pozabavite se sa ovim slučajem i ustanovite razloge tih neuspjeha.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

Komandant:

¹ Dokument, bez potpisa, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 25/1, k. 414.

² Vidi dok. br. 37.

» Vidi dok. br. 94.

³ Vidi tom V, knj. 14, izvještaj Štaba Osme divizije Štabu Prvog korpusa NOV i PO Hrvatske od 11 travnja 1943 godine.

• Vidi dok. br. 96 i tom. V, knj. 14, zapovijest Osme divizije NOV i PO Hrvatske od 2 travnja 1943 god. za napad na Brlog.

• Vidi dok. br. 1 i 37.

\

BR. 48

IZVJEŠTAJ ŠTABA BANIJSKOG NOP ODREDA OD 15
OŽUJKA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG KORPUSA NOV I PO
HRVATSKE O BORBI KOD BOROJEVIĆA I NAPADU NA
SUNJU I ŽELJEZNIČKU STANICU BLINJSKI KUT¹

25. 3. 43.
O. br. 43/43*

ŠTAB
PARTIZANSKOG ODREDA
BANIJE
Op. br. 9
15. III. 1943 god.

Desetodnevni operativni
izvještaj dostavlja

ŠTABU I KORPUSA N.O.V. I P.O. HRVATSKE

Opis akcija i operacija.

Na dan 9 ov. mj. jedna neprijateljska bojna³ krenula je iz Kostajnice preko Krčeva, Velike Graduse i pošla u pravcu Borojevića. Snage našeg odreda bile su skoncentrisane u Borojevićima i Begovićima zbog akcije na Sunju.⁴ Odmah smo sa bataljonima izašli na položaj i to: jedan bataljon na Ravnovac, jedan na Ratkovića šumu više Bjelovca, jedan na položaj više Mečenčana prema Babinoj Rijeci, dok smo IV bataljon držali u rezervi. Neprijatelj je imao namjeru sići u Borojeviće, ali je naišao na naše položaje i primio borbu. Borba je trajala od 10 sati pa do 16 sati poslije podne kada smo mi naš bataljon koji je bio u rezervi uputili prema Bijelniku, da zađe neprijatelju iza leđa i otvori vatru. Taj bataljon uspio je probiti se neprijatelju za leđa, sa otstojanja oko 400 metara otvorio vatru. Jedan bataljon koji je bio na Ravnovcu prebacio se preko ceste Kostajnica—Petrinja i zašao od Gra-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 24—3, k. 421 a.

² Datum i broj pod kojim je izvještaj zaveden u Štabu Prvog korpusa NOV i PO Hrvatske.

³ Treća bojna Drugog gorskog zdruga. Vidi dok. br. 11/1—4, k. 20 u arhivi Vojnoistoriskog instituta.

⁴ Vidi dok. br. 32.

duse bočno prema neprijatelju. Otvorivši vatru i ovaj bataljon, neprijatelj je počeo da bježi kako je koji znao, nikakova komanda kod neprijatelja nije se čula, čulo se gdje domobrani jedan drugome viču: bježi! Neprijatelj se je u paničnom bijegu povukao preko St.⁵ Sela za Vukoševac* i Sunju.

U toj borbi mi smo imali mrtvih: Barać Mumin, koji je pred par dana pobjegao k nama iz Mornarske škole iz Siska, ostali podaci nisu nam poznati; Bijelić Ostoja, rodom iz Klasnića, dobar borac, nije se nigdje istakao, od porodice ima ženu, oca, mater i 4 djece.

Ranjeni: Kačar Duro, dobar borac, Opačić Rade iz Luščana, Mujidža Nikola rodom iz Klasnića, svi iz I bataljona.

Neprijatelj je u toj borbi imao 3 mrtva i oko 12 ranjenih, među kojima je i sam bojničnik ranjen; zarobljeno živih 3 domobrana.

Od plijena dobiveno je: 6 tovarnih konja sa samarima, 12 brdskih kuhinja, 6 granata za teški minobacač, 2 karabina, 9.000 puščane municije, jedna radio-stanica; uz radio-stanicu pronašli smo depešu u kojoj piše: neprijatelj jačine dvije brigade,⁶ povlačimo se prema Zivaji.

U toj borbi mi smo utrošili 5.200 puščanih i mitraljeskih metaka i jednu granatu iz bacača.

Istoga dana kad je počela borba više Borojevića, pošle su dvije satnije u pomoć iz Kostajnice, došle su do Mečenčana, tu su naišle na zasjedu našeg II bataljona, i poslije kratke borbe i te su se satnije povukle nazad prema Kostajnici. Imali su mrtvih jer su ih kamionima odvezli, ali nam ti gubici nisu poznati. Na našoj strani nije bilo gubitaka.

Na dan 10/11 ov. mj. snage našeg odreda izvršile su napad na neprijateljski garnizon Sunja. Neprijateljske snage u Sunji bile su jačine i to: 250 domobrana, 18 ustaša i 2 Njemca i 80 žandara. Mi smo vršili napad na svu posadu u Sunji, sem dvaju bunkera niže Sunje na mostu gdje se odvaja pruga za Kostajnicu i Dubicu i nismo vršili napad na žandarmerisku stanicu, pošto je ista daleko od ostalih posada a bila je dobro utvrđena. Naše snage bile su raspoređene po sljedećem: I bataljon: jedna četa na osiguranju od Capraga i Siska, jedna četa vršila napad na 50 domobrana u jednoj kući. II bataljon na osiguranju prema Kostajnici, na širokoj cesti između D. i G.

⁵ Starog

" U to vrijeme na području Banije djelovao je samo Banijski NOP odred.

Hrastovca. III bataljon: jedna četa na osiguranju prema žandarima i fingirani napad na žandare, ostale dvije čete vršile su napad na glavni dio neprijateljskih snaga koje su se nalazile u kućama pozadi stanice. IV bataljon: jedna čet^ vršila napad na željezničku stanicu a jedna četa na ložionu i vagon u kome je spavalo 16 domobrana. Napad je izvršen tačno prema predviđenom planu: 11 ov. mj. u 1 sat. Našim snagama uspelo je da se privuku u neposrednu blizinu do svih objekata gdje se je neprijatelj nalazio, sem želj. stanice odakle je stražar prvi primjetio i otvorio vatru. Poslije prve naše vatre sve snage su izvršile juriš na određene objekte i neprijatelj je počeo da bježi, ali većina ih se je predala koji su zatečeni u kućama i nisu imali kuda da bježe. Borba je trajala oko 15 minuta. U toj borbi mi smo imali gubitaka i to: mrtvi: Malivuk Mirko, rodom iz Dobretina, dobar borac, nije se nigdje naročito istakao; i Grujić Mile, rodom iz Mačkovog Sela, zamjenik komandira čete, dobar borac i komandir. Malivuk se je osamio u borbi i nije niko ni znao da je poginuo, tako da nije ni izvučen, dok je drugi drug izvučen i sahranjen u svom rodnom mjestu. Oba ova druga su iz IV bataljona. Neprijateljski gubici'su 3 mrtva i 5 ranjenih.

Ranjeni: Marovac Jovan iz Tremušnjaka, Crvenica Stevo iz Kinjačke, Peškir Stevo iz Kinjačke i Marunić Stevo iz Bijelnika, svi iz III bataljona; Medić Jovan iz Dobretina i Drobnijak Ostoja iz Sočanice, oba iz IV bataljona. Svi ranjeni drugovi upućeni su u bolnicu.

U toj borbi zarobljeno je: 4 puškomitraljeza, — 2 Z. B. i 2 belgiska, 132 karabina — od toga 85 francuskih a 47 mauzera, 3.000 puščanih metaka za franc. puške, 198 pari odijela i obuće dobre, 100 čebadi; zarobljeno živih 157 domobrana, 37 željezničara, 3 oficira, jedan doktor i jedan pop, jedan Nijemac i 4 ustaše.

• Na dan 16/17 ov. mj. snage našeg odreda izvršile su napad na neprijateljsku posadu na stanici u Blinjskom Kutu.⁷ Napad je izvršio II bataljon sa dvije čete, dok je jedna četa I bataljona bila na osiguranju prema Sisku i jedna četa III bataljona na osiguranju prema Sunji kod Brđana. Napad je izvršen u 24 sata, naše snage uspjele su se privući do same stanice da ih neprijatelj nije primjetio, i poslije vrlo kratke borbe neprijatelj se je predao, dok je jedan manji dio uspio

⁷ Vidi dok. br. 149.

da pobjegne. U toj borbi na našoj strani nije bilo ni mrtvih ni ranjenih; neprijateljski gubici su 3 ranjena.

Zarobljeno: 1 puškomitraljez belgiski. 42 karabina francuska, ^6.000 metaka za francuske puške. Zarobljeno živih domobrana 37 i jedan željezničar, svi su pušteni kućama.

Ocjena štabova bataljona. I bataljon: komandant⁸ hrabar ali slabije se snalazi, malo je prilijen; njegov zamjenik⁹ pokazuje se svaki dan bolji, to je novi drug, skoro primio tu dužnost; komesar¹⁰ isto tako prilijen, olako shvati naređenje i više puta pripitkuje poslije izdatog naređenja; ostali članovi štaba novi su.

II bataljon: komandant¹¹ skoro postavljen ali obećava dobrog komandanta, vrlo je hrabar i pouzdan, obljubljen među partizanima, samo prvih dana malo se teže snalazi; njegov zamjenik¹² kao vojnik vrlo sposoban, hrabar, ali svoj stav prema pozadini ne može da podesi, pa u tom više puta je griješio, dočim i u tom se popravlja; komesar¹³ bataljona isto tako skoro postavljen, dobar, hrabar, ali još neupućen u komesarski posao.

III bataljon: komandant¹⁴ dobar, hrabar, dovitljiv, kod partizana omiljen; on sada nema zamjenika pošto je njegov dosadašnji zamjenik ušao u Ob. C.¹⁵ odreda; ostali članovi štaba zadovoljavaju.

IV bataljon: komandant¹⁸ dobar, hrabar, pomalo samovoljan; njegov zamjenik kao vojnik dobar, ali svoje znanje ne može prenijeti na drugoga, trebao bi da je malo življi. Ostali članovi štaba su skoro postavljeni, mladi su drugovi i obećavaju dobre starješine.

Vojna i politička situacija u odredu. Vojna situacija je sljedeća: borbenost kod I, III i IV bataljona dosta je dobra, dok kod II bataljona je slabija. Disciplina u svim bataljonima nije zadovoljavajuća, i ono discipline što ima to je vojna disciplina a ne disciplina svijesti.

" Đuro Vujić

* Stanko Prečanica

¹⁰ Mirko Baltić. Poginuo na Kordunu 1943 god. kao politički komesar Četvrte banijske NO brigade.

¹¹ Mile Dragišić

* Milan Rajković. Poginuo prilikom napada na Veliku Kladušu 1943 godine.

¹⁷ Milan Pribičević

¹⁴ Sava Miočinović

¹⁵ Obavještajni centar

" Petar Maljković

Svijest partizana skoro u svim bataljonima je jednaka, ne zadovoljava.

Pregled vojničke obuke.

U toku prošlih deset dana vojnički se baš nije mnogo radilo; poslije izvršenih akcija na pruži neprijatelj reagira i skoro svaki dan smo u borbi sa neprijateljskim snagama koje imaju zadatak da krstare po Baniji.

Ali i pored svega toga koristi se svako slobodno vrijeme i radi se s mladim novim drugovima: obuka u nišanjenju i gađanju, stražarska služba, obuka vojnika u patroli i kao osmatrača.

Ishrana, odjeća i obuća.

Ishrana partizana vrši se po selima dobivanjem priloga od N. O. O. a gdje su sela popaljena i opljačkana trebue se iz ekonomata [komande] područja, kako se na kom sektoru nalazimo.

Obuća i odjeća partizana sada je i prilična poslije ovih izvršenih akcija gdje smo dobili oko 200 pari dobrog odijela i obuće, ali ipak još imamo bosih drugova, i loše obučenih.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Stojaković Dragutin

Komandant:
Bakrač Duro

BR. 44

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ŠTABA ZA SEKTOR BENDER OD 15 OŽUJKA 1943 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O NAPADU NA PLAVNO I VIJADUKT BENDER¹

OPERATIVNI STAB ZA SEKTOR BENDER³

15 marta 43 g.
u 8.10 časova.

GLAVNOM ŠTABU N.O.V. HRVATSKE

Dostavlja se izvještaj o izvršenim akcijama grupa bataljona koje djeluju na ovom sektoru sa sljedećim:

Noću 14—15 ov. mj. izvršena je akcija na selo Plavno, želj. stanicu Plavno, zaselak Dragašići i sam vijadukt.³ Akcija je uspjela, naše su snage iste noći uspjele razrušiti most Bender u dužini 40—50 metara, t. j. dva raspona. U samom selu Plavnu i zaseocima nije bilo većih četničkih snaga (40 svega), gdje smo uspjeli zarobiti 12 četnika i jednog ubili. Na našoj strani za vrijeme akcije nije bilo žrtava, sem što se je desilo prilikom našeg podilaženja da je jednom partizanu iz bataljona „M. O.“ ispala bomba sa opasača koja je eksplodirala i ranila 3 druga i jednu drugaricu (jedan je teže ranjen).

Isto tako prilikom prebacivanja naših snaga od Popine u pravcu Plavna, naše patrole i patrola 2 čete X krajiške brigade sukobile su se u Međugorju iznad Konjske Glave, misleći i jedni i drugi da nisu partizani. U toj borbi ranjena su 2 druga iz 2 čete X krajiške brigade (jedan teže).

Po prikupljenim podacima o stanju neprijatelja u pojedinim mjestima, mi ćemo nakon toga i preduzeti akciju, kako to već bude situacija zahtijevala.

• Pošto se četnička banda od Plavna do Otrića skoncentrisala svojim snagama (1200) u selima Nad Vrelo, Rastičevo i Zrmanja, koja je dosta dobro i organizovana iako među njima nema Dražinih oficira, mišljenje ovog štaba je, ukoliko postoji ikakova mogućnost, da se naše snage na ovom sektoru

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 9—2, k. 105.

³ O formiranju i sastavu ovog štaba vidi dok. br. 60.

* Vidi dok. br. 60 i 69.

pojačaju najmanje još sa dva bataljona, gdje bi onda mogli uspješno računati na potpuno uništenje ove bande. Naše mišljenje za pojačanje ovog sektora je iz sljedećih razloga: što sa snagama kojima raspolazemo ne možemo jednim obuhvatnim napadom neprijatelja uspjeti razoružati,⁴ jer isti upotrebljava način našeg ratovanja otstupajući u toku borbe, bježeći u šumu i zalazeći iza leđa našim djelovima. Kada bi se ovaj sektor pojačao, mi bi neprijatelja na ovom sektoru napadali sa dva pravca, sa sjevera od Otrića i južno od Plavna. U slučaju dolaska pojačanja ovog sektora i uništenja četničke bande, otvara se široka mogućnost za prelaz i mobilizaciju u N. O. Vojsku.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Operat. štab:
Stevo Opsenica

BR. 50

IZVJEŠTAJ ŠTABA ŠESTE DIVIZIJE OD 16 OŽUJKA 1943
GOD. ŠTABU PRVOG KORPUSA NOV I PO HRVATSKE
O BORBAMA NA PODRUČJU LIKE U TOKU ČETVRTE
NEPRIJATELJSKE OFANZIVE¹

17. 3. 43
Op. br. 35/43*

STAB VI DIVIZIJE N.O.V.
HRVATSKE
Op. broj 1
16-111-1943

ŠTABU I KORPUSA N. O. V. HRVATSKE

Dostavlja se operativni izvještaj od 20-1 do 5-III-1943.
Neprijateljska ofanziva³ na sektoru ove divizije uslijedila je 20. I u četiri pravca i to: pravac Gračac—Bruvno—Lo-

⁴ Vidi dok. br: 89.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 34/7, k. 414 A.

² Datum i broj pod kojim je izvještaj zaveden u Štabu Prvog korpusa NOV i PO Hrvatske.

* Riječ je o Četvrtoj neprijateljskoj ofanzivi.

vinac i Medak—Pločanski Klanac, Široka Kula—Ljubovo i Vrhovine—Babin Potok, Babin Potok—Prijeboj i Babin Potok—Korenica.⁴

Jedinice ove divizije u cilju zaštite našeg oslobođenog teritorija imale su sljedeći raspored:

I Brigada zatvarala je pravac neprijateljskog nadiranja iz Gračaca prema Bruvnu.⁵

IX Brigada zatvarala je Trouuru, Pločanski Klanac i samo selo Ploču i Mogorić.⁶

II Brigada zatvarala je sa dva bataljona pravac Široka Kula—Ljubovo, a sa dva bataljona Čudin Klanac i Turjanski.⁷

Tok borbe:

Na sektoru Gračac I Brigada rasporedila je 19. I. o. g. u 4 časa svoje bataljone tako da su posjednuti položaji: oslanjajući se sa desnim krilom na Resnik (kota 1041), Goli Vrh (981), preko zaselaka Tomin Gaj. Deringaj, Kijani, Kokirna,⁸ padine istočno od Kijani, Glogovo, i naslanjajući se lijevim krilom na Bobiju (1044) i Milu Vodu (kota 1187).

20. I. 1943 u 6 časova neprijatelj (četnici) u jačini oko 300, sa lakim pješadijskim naoružanjem i razvijenim streljačkim strojem, napao je lijevo krilo ove brigade na sektoru Glogovo iz pravca Velike Popine i Malovana. Neprijatelj je zahvaljujući iznenađenju uspio potisnuti naše lijevo krilo na kome se nalazio III Bataljon I Brigade i zapaliti selo Glogovo. Naše snage su se skoncentrisale, izvršile protivnapad u kome

* U ofanzivi na području Like učestvovala su sljedeće neprijateljske jedinice: divizija „Re“, divizija „Sassari“, i dijelovi divizija „Zara“ i „Bergamo“, Četvrti ustaški djelatni zdrug (četiri bojne: Draga lovačka i Trideset prva, Trideset druga i Trideset četvrta ustaška bojna), Dinarska četnička divizija i hercegovački četnici.

⁴ i ¹⁰ Na ovom pravcu napadale su sljedeće neprijateljske jedinice: Drugi bataljon 151 i Drugi bataljon 152 puka divizije „Sassari“, bataljon „Zara“ divizije „Zara“, Treći bataljon Dvadeset petog pješadiskog puka divizije „Bergamo“, Petnaesti i Dvadeset šesti bersaljerski biciklistički bataljon, Četrdeset četvrti bataljon crnih košulja. Vidi tom V, knj. 11, dok. br. 151.

⁵ Na ovom pravcu napadale su sljedeće neprijateljske jedinice: dva bataljona 151 i jedan bataljon 152 pješadiskog puka divizije „Sassari“, jedna četa tenkova, jedno odjeljenje pontonira i Trideset prva i Trideset druga ustaška bojna.

⁷ Na pravcu Široka Kula—Ljubovo, napadale su sljedeće neprijateljske jedinice: dva bataljona Drugog pješadiskog puka divizije „Re“ i Trideset četvrta ustaška bojna, a na pravcu Vrhovine—Čudin Klanac—Prijeboj: Prvi pješadiski puk divizije „Re“, jedna četa tenkova i Druga lovačka bojna. Vidi tom V, knj. 11, dok. br. 150 i 169.

⁸ Vjerovatno Podkokirna.

je neprijatelj odbačen i spriječeno paljenje sela Gubavčeva Polja.

Neprijatelj je pretrpio manje gubitke, koji se nisu mogli ustanoviti, dok je na našoj strani jedan drug ranjen. Ratnog plijena nije bilo.

Sektor Ljubovo i B. Potok (II Brigada):

U toku ovoga dana na sektoru II Brigade neprijatelj nije poduzimao nikakav pokret.

Sektor Pločanski Klanac (IX Brigada):

Oko 4 sata ujutru neprijatelj⁹ je otpočeo sa napadom i to: sa dvije bojne ustaša iz Lovinca preko Vranika i Komičke Previše za Komić, sa zadatkom, da ovladaju dominirajućim kotama na tome sektoru. Neprijatelj je krenuo vrlo oprezno, t.j. u streljačkom stroju, koji je bio osiguran sa patrolama prethodnicama i pobočnicama. Drugim pravcem krenuli su Talijani iz Lovinca u pravcu Ploče sa motorizacijom, iz Papuče u pravcu Ploče sa pješadijom, a pored njihovih osiguranja četnici su im davali, odnosno osiguravali bokove, naročito lijevi bok koji se kretao preko Gromače u pravcu Mogorića. Jačina Talijana bila je: 4 bataljona pješadije, jedna baterija artiljerije, nešto motorizacije i veći broj minobacača.

Ustaše su bile obaviještene da se jedan bataljon IX Brigade nalazio u Vraniku, za koji su bili stvorili plan da ga opkole i pohvataju.

Štab ovog bataljona dobio je podatke da bi neprijatelj mogao napasti i držao bataljon u pripravnosti, kao i upoznao jedinice gdje će prihvatiti borbu u slučaju neprijateljskog napada. Neprijatelj koji je nailazio bio je blagovremeno primjećen od vanjskih patrola ovog bataljona i bataljon je zaposjeo neprimjetno određene položaje, pustio neprijatelja na samo polje kod Vranika, obasuo ga žestokom vatrom i naneo mu gubitke od 40 mrtvih i više od toliko ranjenih. Neprijatelja je ovo zbunilo i ostao je duže vrijeme u samom Vraniku, dok se nije ponovo skoncentrisao. Istog jutra neprijatelj je uspio preko Previše neprimjetno ući u Komić do kuća Opalića bez ikakvog otpora. IV Bataljon, koji je bio udaljen, t.j. držeći položaje iznad Vranika, povlačio se prema Gostuši i Klancu sa zadatkom da zaposjedne pomenute tačke, kako neprijatelj ne bi prodro na Klanac. III Bataljon zaposjeo je kote Medvjedovaču i Lipač (kota 794), sa zadatkom da spriječi neprijatelju ulazak u Ploču.

⁹ i ¹¹ Vidi tom V, knj. 11, dok. br. 166.

II Bataljon dobio je zadatak da zaposjedne Trouuru i Vršić, ali je na ovo zadocnio, tako da je neprijatelja susreo već kod kuća Opalića i u protunapadu odbacio neprijatelja na Mirkaču. I Bataljon došao je iz Vrebca u Mogorić, gdje je ostao u pripravnosti.

21. I. 1943. Sektor Gračac (I Brigada):

Ovoga dana krenuo je neprijatelj¹⁰ (Talijani) u jačini od 2500 vojnika oko 11 časova iz Gračaca i ukantonovao se u Deringaju. Na istoga je izvršen napad sa tri čete ove brigade, koje su uspjele potisnuti neprijateljske predstraže do same glavnine, nanijevši mu gubitke od 80 mrtvih i više ranjenih. Pošto je neprijatelj kod same glavnine bio utvrđen, uz pripomoć artiljerije dao je žestok otpor, tako da su se naše snage morale povući na polazne položaje. Istoga momenta stigla je pomoć u neprijateljskoj motorizaciji, koja je također učestvovala u ovoj borbi. Na našoj strani bila su tri druga mrtva i 12 ranjenih. Zaplijenjeno je: 3 puške, 1000 metaka, 60 čebadi, 15 ranaca.

Sektor Ljubovo i B. Potok (II Brigada):

U toku ovog dana II Brigada nije vodila nikakvu borbu.

Sektor Pločanski Klanac (IX Brigada):

Ovoga dana neprijatelj¹¹ je sa jakom artiljerijskom vatrom i minobacačima kao i sa snagama jačine dva bataljona uporno napao na Gostušu i Pločanski Klanac. Naše snage upornim otporom tukući neprijatelja unakrsnom vatrom sa Gostuše, Klanca i Medvjedovače ipak su morale otstupiti. Neprijatelj je imao u toku ovoga dana 50 mrtvih i 60 ranjenih. Četnici koji su napadali preko Gromače u pravcu Ploče odbijeni su od jedne čete III Bataljona, koja im je nanijela gubitke od 3 mrtva, a ostale natjerala u paničan bijeg prema Papuči.

22. I. 1943.

Sektor Gračac (I Brigada):

Neprijatelj u jačini jednog bataljona krenuo je u pravcu sela Kijani¹² koje je držao I Bataljon ove brigade. Neprijatelj je blagovremeno primječen, pušten na blisko otstojanje i obasut žestokom vatrom. Razvila se borba, koja je trajala oko 2 sata. Neprijatelj je odbijen uz gubitke 50 izbačenih iz stroja, dok su sopstveni gubitci 3 druga ranjena. Uslijed ometanja neprijateljskih tenkova naši borci nisu uspjeli doći do nikakvog plijena.

¹¹ i ¹² Vidi dok. br. 175.

Ostali dijelovi ove brigade u toku ovoga dana nisu vodili nikakvu borbu.

Sektor Ljubovo—B. Potok (II Brigada):

Istoga dana uslijedila je neprijateljska ofanziva na položaj Ljubovo iz pravca Široke Kule. Ovaj položaj držao je bataljon „Ognjen Priča" pojačan sa jednom četom III Bataljona III Ličkog odreda. Sastav neprijateljskih snaga: jedan bataljon ustaša, dva bataljona Talijana, naoružani sa 4 topa, 4 teška minobacača, 14 lakih bacača, 5 tenkova i velikim brojem teških i lakih automatskih oruđa. Naše snage držale su položaje oslanjajući se lijevim krilom na Tepšanovac (kota 852), kotu 836 na samoj cesti, zaselak Mileusnići, a desnim krilom oslanjajući se na put sjeverno od sela Mileusnići. Neprijatelj se kretao sa kolonama zbijenim po dubini sa jačim prednjim i bočnim dijelovima. Čim su naši prednji dijelovi došli u kontakt sa neprijateljem, t.j. na samoj cesti i na desnom krilu (Kriva Glavica) sjeverno od Mileusnića, neprijatelj je odmah obasuo naše položaje sa jakom artiljerijskom i minobacačkom vatrom. Naši položaji, koji su bili neutvrđeni, sami teren krševit i čist, nisu omogućavali da se daje neprijatelju jaki otpor, nego su se naše snage povukle na slijedeće položaje. Oko 16 časova na ovaj sektor došao je I Bataljon ove brigade kao pomoć. Odmah se pristupilo pripremanju protunapada, koji je izveden istoga dana između 17 i 18 časova. Jedna četa I Bataljona zašla je neprijatelju iza leđa, privukla se u neposrednu blizinu i postigavši iznenađenje otvorila je iz bliskog odstojanja žestoku vatru na neprijatelja. Dok su ostali djelovi ovih bataljona uspjeli zbaciti neprijatelja sa položaja, koje je zauzeo u toku dana, t.j. neprijatelj je satjeran u selo Senokos, gdje mu se nalazila i glavnina, koja se već počela utvrđivati. Odavde je neprijatelj dao žestok otpor i uslijed baražne vatre automatskih i teških oruđa, naše snage bile su prisiljene na povlačenje, t.j. na polazne položaje. U toku ove borbe neprijatelj je imao 86 izbačenih iz stroja, dok su naši gubici bili 1 mrtav i 7. ranjenih. Ova akcija izvedena je po planu, ali uslijed udaljenosti između jedinica, sporosti kurirske veze, jedinice nisu pristupile zadatku jednovremeno, uslijed čega na svim napadnim tačkama nije postignuto iznenađenje i jednovremeno napad, što je uzrok da neprijatelj nije imao mnogo veće gubitke.

U ovoj akciji zaplijenjena je 1 puška, 1300 metaka. 6 šatorskih krila, 6 ručnih bombi i dva brdska kazana.

U ovoj akciji naročito se istakao komandir I Čete II Bataljona II Brigade drug Dane Ugarković. kao i čitava njegova

četa. koji je iznenadnim napadom zbunio neprijatelja i uspio istog zbaciti sa Stanica Glavice, izbaciti iz stroja 50 neprijateljskih vojnika i doći do gore navedenog plijena.

Sektor Pločanski Klanac (IX Brigada):

U toku ovoga dana neprijatelj¹³ je počeo širiti i zauzimati nove položaje oko Pločanskog Klanca pod zaštitom jake artiljerijske i minobacačke vatre. Najžešći napad neprijatelj je izvršio na Medvjedovaču. gdje je i uspio. Istoga dana uvečer snage III Bataljona izvršile su protunapad na Medvjedovaču, a I Bataljon izvršio je napad neprijatelju iza leđa na Debeljaču.¹⁴ U toku noći jedna i druga kota iznenadnim i energičnim napadom naših jedinica pale su u naše ruke, gdje je neprijatelj pretrpio 45 mrtvih i 30 ranjenih, od kojih je 16 ustaša uhvaćeno živih, koje su partizani na licu mjesta sa noževima raznijeli. Iste položaje naše snage morale su napustiti još u toku noći. pošto ih nije moguće držati od neprijateljske artiljerijske vatre kao i pješadijske sa dominirajućih kota iz neposredne blizine.

23. I. 1943 f?od.

Sektor Gračac (I Brigada):

Na sektoru ove brigade neprijatelj¹⁵ je sa jednim bataljonom oko 7 časova ponovio napad, potpomognut sa artiljerijskom i minobacačkom vatrom, na selo Kijani. Samo selo branile su dvije čete I Bataljona ove brigade, koje su pored energičnog otpora bile prisiljene na povlačenje, nanijevši neprijatelju gubitke od 100 izbačenih iz stroja, dok su sopstveni gubitci 10 ranjenih drugova. U ovoj borbi neprijatelj je pušten na blisko otstojanje, uslijed čega je imao pomenute gubitke. Istoga dana jedna četa ovog bataljona izvršila je napad na Obijaj, koji je držao jedan neprijateljski vod. Napad je uspio i brdo je zauzeto uz nepoznati broj gubitaka, koje je neprijatelj pod zaštitom teškog oruđa izvukao, uslijed čega plijena nije bilo.

Sektor Ljubovo (II Brigada):

Na sektoru ove brigade u toku ovog dana nije bilo nikakove borbe. Dan je protekao u izviđanju od strane naših i neprijateljskih patrola.

¹³ Trideset prva i Trideset druga ustaška bojna.

¹⁴ Vjerovatno Debeljak. Vidi tom V, knj. 11. dok. br. 183.

Sektor IX Brigade:

Na položaju Pločanski Klanac u toku dana je slabija djelatnost artiljerijske vatre kao i aktivnost patrola za izviđanje s jedne i druge strane.

24. I. 1943 god.

Sektor I Brigade:

Pošto je prethodnog dana neprijatelj zauzeo selo Kijani i Omsicu i koncentrisao na tim mjestima veće snage sa jačim obezbjeđenjem, naše su se snage povukle na nove položaje. Štab ove brigade odlučio je da II Bataljon kao pretstražu u toku noći ostavi na položaju, a ostala tri bataljona povukao je pozadi položaja da se odmori. Neprijatelj je ovu priliku iskoristio, zaobišao lijevo krilo ovog bataljona i preko sela Plečaši ušao u Bruvno.¹⁶ Uslijed ovakve situacije štab je ponovo izvršio raspored svojih snaga za zaposjedanje novih položaja. U tome momentu postavljalo se pitanje: da li će neprijatelj iz Bruvna krenuti u pravcu Mazina i Lapca ili u pravcu Udbine. Da bi se osujetio svaki manevar neprijatelja, štab je još u toku noći izdao naređenje da se zaposjednu novi položaji, tako da je desno krilo zauzelo položaje oslanjajući se na kotu 696 zapadno od Tupala preko zaseoka Savatović, Vodenu Glavu (kota 913), zaselak Krnete, Stolac (kota 968 i 926), zaselak Cerovac. Salabanicu (kota 1141), Mazinsku Previju (kota 819), Urljaj (kota 1087, 1163 i 1297), oslanjajući se lijevom krilom na Kozjak (kota 1285), štiteći lijevi bok od četničkog napada iz Velike Popine i Malovana. Toga dana II Bataljon koji je držao Vodenu Glavu, izvršio je napad na manje neprijateljske dijelove zapadno od sela Radakovići pored ceste, koje je uspio potisnuti nekoliko stotina metara. Uslijed nadmoći neprijatelja i vatre teškog oruđa, bataljon se je morao povući na stare položaje. Na sektoru ostalih jedinica ove brigade u toku dana nije bilo nikakove borbe.

Sektor II Brigade:

U toku ovoga dana na sektoru Ljubovo, koje je držao I i II Bataljon II Brigade nojačan sa jednom četom III Bataljona III Ličkog odreda, izveli su akciju na Krivu Glavicu sa dvije čete. Ovu Glavicu neprijatelj je držao sa svoje dvije čete, koje su imale u sastavu jedan teški bacač i više malih bacača. Napad nije uspio, pošto su same padine Glavice potpuno čiste, a na samoj Glavici u toku dana neprijatelj se prilično utvrdio. Jedna

¹⁸ Vidi tom V, knj. 11. dok. br. 187.

četa I Bataljona imala je zadatak da se probije u pozadinu neprijatelja i izvrši napad na neprijateljsku komoru, ali je bila od strane neprijatelja osujećena i primorana vatrom teških oruđa da se još sa pola puta povuče na polazne položaje.

U akciji na Krivu Glavicu, koja se nalazi oko 800 metara sjeverno od sela Mileusnići, neprijatelj je imao 10 izbačenih iz stroja, dok su na našoj strani bila 2 druga ranjena.

II Bataljon ove brigade za ovo vrijeme sa dvije čete držao je položaje, t.j. kote zapadno od Korita, a sa jednom četom imao je zadatak da fingira napad na neprijatelja sa lijevog boka kod sela Srdari. Četa se povukla bez gubitaka.

Istoga dana neprijatelj¹⁷ je oko 6 časova ujutro krenuo iz Vrhovina, u jačini oko 800 vojnika, prema Čudinom Klancu. Na ovome položaju nalazile su se dvije čete III Bataljona ove brigade i jedna četa III Bataljona III Ličkog odreda. Iako je neprijatelj nastupao sa streljačkim strojem i osiguran sa patrolama, naše snage dočekale su neprijatelja frontalnom i bočnom vatrom i istoga odbile. Neprijatelj je u toku dana napad još opreznije ponovio, ali je ponovno odbijen. U ovoj akciji neprijatelj je imao 30 izbačenih iz stroja, dok na našoj strani gubitaka nije bilo. Greške kod ove akcije učinjene su što nije bio prethodno stvoren plan, tako da je energija i brzina rada od naše strane bila vrlo slaba, uslijed čega neprijatelj nije imao veće gubitke, niti se došlo do kakvoga plijena. Ovaj bataljon ostao je i dalje na svojim položajima.

Sektor IX Brigade:

U toku noći snage ove brigade izvele su nekoliko taktičkih radnji sa bokova i pozadine neprijatelja, ali se nije uspjelo, osim što je I Bataljon ponovno zauzeo Debeljaču, koju je morao prije dana napustiti. Oko 6 časova neprijatelj je počeo da tuče sa artiljerijom naše položaje i primjetila se neka užurbanost i pripreme kod neprijatelja. Istoga dana oko 16 časova naišla je neprijateljska kolona od 7 tenkova u pravcu Tušica.¹⁸ U tom vremenu neprijatelj je tukao artiljerijom naše položaje, a sa manjim snagama počeo podilaziti ali je bio odbijen od naših snaga. Tenkovi su naišli na postavljenu minu, tako da je jedan tenk oštećen, a ostali su pobjegli. Nakon kratkog vremena vratili su se s namjerom da izvuku oštećeni tenk. Borci IV Bataljona ove brigade, koji su se nalazili u neposrednoj blizini ceste, obasuli su tenkove sa težim bombama, tako da je oštećen i

" Druga lovačka bojna
" Vidi tom V, knj. 11, dok. br. 190.

drugi tenk. Ostali tenkovi ponovo su se pojavili. U toku ove noći II Bataljon izvršio je napad na kotu Vršič uz pomoć teškog bacača, odakle je protjerao neprijatelja. U ovim borbama neprijatelj je imao 26 mrtvih i veći broj ranjenih, dok su na bojnopolju ostala dva tenka.

25. I. 1943 god.

Sektor I Brigade:

U toku dana na položaju ove brigade nije bilo nikakve borbe.

Sektor II Brigade:

Ovoga dana oko 6 časova napao je neprijatelj sa snagama oko 400 vojnika, razvijenim streljačkim strojem, naše desno krilo, koje je držao I Bataljon. na položajima Petrova Glavica (Gradina) 882, svega sa jednom četom. Ova četa pustila je neprijatelja na vrlo blisko otstojanje i obasula ga žestokom vatrom. Neprijatelj je zaustavljen videći žestoki otpor, te je počeo istu zaobilaziti sa sjeverne strane. S tim je razvukao pomenutu četku prema samoj cesti, a na oslabljenu Gradinu pod zaštitom teških minobacača izvršio je energičan napad i istu zauzeo. Neposredno je ova četa izvršila protivnapad i ponovo zbacila neprijatelja sa ove glavice nanijevši mu ponovno gubitke.

U ovoj borbi neprijatelj je imao 20 mrtvih i 30 ranjenih i 1 zarobljenog.

Do izbačenih iz stroja nisu mogle od vatre niti naše niti neprijateljske snage, našto je neprijatelj dovukao pojačanje od 300 vojnika iz glavnine, t.j. iz Senokosa, i ponovo energičnim napadom zauzeo Gradinu i pokupio mrtve i ranjene. Na našoj strani bio je 1 drug ranjen.

Da se ovdje nije u potpunosti uspjelo krivnja je do II Bataljona, koji je ostao sa južne strane ceste na svojim položajima posmatrajući borbe, iz čega se vidi da je neprijatelj imao vrlo male gubitke zahvaljujući slaboj saradnji naših jedinica.

Na položaju Čudin Klanac neprijatelj je ponovo napao sa snagama oko 1200 Talijana i četnika, koji su se kretali u tri napadane kolone prema Čudinom Klanacu. III Bataljon sa dvije čete napao je neprijatelja frontalno, a sa jednom bočno i ponovo odbacio neprijatelja natrag. Poslije podne neprijatelj je ponovno izvršio energičan napad a pravcu Čudinog Klanca opet sa tri kolone. Ovoga puta iz Gor. Babinog Potoka neprijatelj je sa jednom kolonom krenuo jugoistočno, putem zaobilazeći Kosu i time zaobilazeći naše lijevo krilo, ali je neprijatelj ipak

blagovremeno osujećen, gdje se razvila žestoka borba, koja je trajala oko 3 sata. Neprijatelj je u ovoj borbi imao 20 izbačenih iz stroja, dok je na našoj strani bio \ drug mrtav, a ranjen je sam komandant bataljona lakše, te je isti ostao i dalje na položaju. Ovom prilikom izgubljen je jedan puškomitraljez sa poginulim drugom i jedna puška. Plijena usled naglog povlačenja i rokiranja nije bilo. Greška je bila kod samog štaba bataljona, koji nije predvidio sve eventualnosti na ovome položaju i nije donio svrsishodan plan za odbranu istog.

IV Bataljon i dalje je ostao kao brigadna rezerva u Turjanskom. Bataljon III ostao je i dalje na svojim položajima.

Sektor IX Brigade: na dan 26. I. 1943 god.

Ovoga dana III Bataljon ove brigade dobio je zadatak da se baci neprijatelju u pozadinu i postavi neprijatelju zasjedu između Raduča i Papuče, kuda su prolazili neprijateljski kamioni. Bataljon se kretao sa osiguranjem do same određene tačke, ali neprijateljski kamioni koji su nailazili bili su osigurani sa jačim bočnim patrolama četnika, sa kojima su naše isturene patrole stupile u borbu, tako da je zasjeda bila provaljena. Bataljon se je morao premjestiti i postaviti zasjedu na sasvim drugo mjesto, gdje je naišao jedan kamion, koji je napadnut. U tome vremenu naišlo je još 6 kamiona iz pravca Lovinca. gdje se je razvila borba.¹⁹ Naše snage uspjele su uništiti svih 7 kamiona, nanijevši neprijatelju 80 mrtvih, 70 ranjenih, od kojih je bilo 20 četnika. Uhvaćena su živa četiri četnika i 4 Talijana. Istoga dana II Bataljon vršio je napad na kotu Okrugla, ali u samoj akciji nije uspio. Neprijatelju su naneseni gubitci od 10 mrtvih.

26. I. 1943 god.

Sektor I Brigade:

U toku ovoga dana neprijatelj je sa dva bataljona krenuo iz Bruvna u pravcu Mazina. I Bataljon, koji se je nalazio na Mazinskoj Previji, odbio je neprijatelja uz gubitke 10 mrtvih, dok su na našoj strani 4 druga ranjena. Istog dana poslije podne neprijatelj je žestoko napao na položaje II Bataljona i uspio zaposjesti Opčuv, kao i Veliki i Mali Stolac. Istoga dana oko 19 časova izvršio je napad na kotu Gornjača kod Bruvna III Bataljon. Na ovoj koti nalazila se jedna četa Talijana, koja je bila utvrđena. Napad nije uspio, pošto su borci bili prije vremena primjećeni i obasuti žestokom vatrom. Na neprijateljskoj

" Vidi tom V, knj. 11, dok. br. 196.

strani gubitci nisu poznati, dok je na našoj strani bilo 5 ranjenih drugova.

Razlog neuspjeha ove akcije bila je neodlučnost boraca, kao i slaba sprema rukovodilaca, koja se ispoljila u momentu kada je trebalo izvršiti odlučan juriš.

Sektor II Brigade:

Na položaju Ljubovo I i II Bataljon držali su položaje na kojima su zanoćili prethodnog dana. Pošto u toku ovoga dana nije dolazilo do sukoba sa neprijateljem, komandant I Bataljona,⁰ koji je formirao Operativni štab na ovome sektoru za obadva bataljona, došao je na ideju da u prvi sumrak baci jedan bataljon pozadi neprijatelja i da na nekoj povoljnoj tački neprijatelja napadne. Operativni oficir¹¹ ovoga bataljona krenuo je sa bataljonom sa navedenim zadatkom, ali u stvari ovaj zadatak nije izvršen, nego se bataljon spustio u sela istočno od Perušića, t.j. Bukovac i Lipova Glavica, koja je pretresao, zaplijenio od ustaških imovina nešto stoke, hrane i odjeće. Do borbe nije dolazilo. Zaplijenjeno je 150 mauzerovih metaka i 10 bombi, koje su nađene u pomenutim selima. Bataljon se u toku iste noći povratio na svoje položaje.

II Bataljon, koji je pojačan sa jednom četom III Bataljona III Ličkog odreda, dao je u zadatak jednoj četi da se probije iza lijevog neprijateljskog boka i spusti se u Široku Kulu. Cilj je ove akcije bio fingirati napad na Kulu, a u povoljnom momentu izvršiti i upad u istu. Neodlučnost koja se ispoljila kod komandira ove čete rezultirala je povratak ove čete sa pola puta sa izgovorom da su neprijateljske zaszjede na svim prelazima i da nije bilo moguće proći.

Na položaju Čudin Klanac, neprijatelj (Talijani i četnici) napao je sa snagama oko 2000 Talijana i četnika, pomognuti sa nekoliko tenkova, jednom pojačanom baterijom i minobacačima, na Čudin Klanac. Taj položaj držao je i dalje III Bataljon ove brigade pojačan sa jednom četom III Ličkog odreda. Borba se vodila od 6 sati ujutro do 16 poslije podne. Neprijatelj, nadmoćniji u ljudstvu i oružju, potpomognut tenkovima i vatrom teških oruđa, uspijeva oko 17 časova zauzeti Čudin Klanac.¹² Ovaj se bataljon povlači na Brezovac sa ciljem zatvaranja prolaza Babin Potok—Brezovac. Jedan dio snaga ovog bataljona zaposjeo je kotu 923, Crni Vrh (1070), prema Čudi-

⁰ Dragan Rakić

¹¹ Marko Ljuština

¹² Vidi tom V, knj. 11, dok. br. 191.

nom Klancu. Ovoga dana neprijatelj je imao 30 izbačenih iz stroja, dok su na našoj strani bila 4 druga ranjena. Od ratnog plijena nije ništa uhvaćeno, niti je šta izgubljeno.

Da neprijatelj nije imao veće gubitke razlog je taj, što se naše jedinice na tim položajima nisu utvrdile, a mogućnosti je za to bilo, kao i sami položaji potpuno su odgovarali svrsi za odbranu, t.j. utvrđivanje.

IV Bataljon, koji je bio na položaju Crna Vlast, vršio je prepade u pozadini neprijatelja, gdje je uhvaćen jedan četnik sa jednom puškom i 30 metaka. Naši gubitci: jedan drug mrtav.

27. I. 1943 god.

Sektor I Brigade:

Ujutru ovoga dana sa položaja Opčuva i Stolca, razvijenim streljačkim strojem, neprijatelj jačine jednog bataljona krenuo je u pravcu Klapavica, ali je odbijen od strane našeg II Bataljona. Plijena nije bilo.

Gubici na neprijateljskoj strani 18 mrtvih, dok na našoj strani gubitaka nije bilo.

U 22 časa I Bataljon, pojačan jednom četom III Bataljona ove brigade, izvršio je napad na Gradinu i Zbornjaču, gdje se je nalazila jedna od dvije satnije neprijateljske vojske. Borci su izvršili energičan juriš na neprijateljske rovove i šatore i neprijatelja u panici protjerali u pravcu Bruvna. Ovom prilikom zaplijenjeno je 2800 metaka za teš. mitraljeze, 400 metaka za puške, jedno mitraljesko postolje sa dva sanduka rezervnih dijelova, jedan pištolj, 47 kom. ćebadi, 5 ranaca i 5 šatorskih krila.

U ovoj borbi neprijatelj je imao 40 mrtvih i 30 ranjenih, dok su na našoj strani gubitci 1 mrtav i 12 ranjenih drugova.

U ovoj borbi naročito se istakla I Četa bataljona „Marko Orešković“, kao i oartizani Čubrilo Vlade, Uzelac Đoko, Zorić Luka i Krajnović Rade. Naročito se istakao kurir III Čete drug Obradović Mile, koji je kroz najveću vatru prenosio naređenje svoga komandira i izvještaj natrag od jedinice.

Sektor II Brigade:

Ovoga dana oko 4 časa snage II Brigade na položaju Ljubovo držali su slijedeće položaje: Na desnom krilu I Bataljon držao je Gradinu (kota 882). Četa III Ličkog odreda držala je Čardak (kota 942). II Bataljon držao je zaselak Rakići oslanjajući se lijevim krilom na kote zapadno od Korita. Oko 6 časova neprijatelj je sa snagama oko 2000 i sa vatrom teških oruđa

kao i motorizacijom izvršio najveći pritisak na Čardak (kota 942) i zaselak F[^]akići, gdje je i uspio.²³ Zauzimanjem ovih položaja neprijatelj je dominirao čitavom okolicom tako, da je sa vatrom iz teških oruđa brzo proširio svoje položaje na ovome sektoru. Oko 11 časova, poslije upornog otpora, naše su se snage povukle na sljedeće položaje, t.j. Velonj (kota 1134), zaselak Vukmirovići (kota 900) na samoj cesti, oslanjajući se desnim krilom na Rukavine Stan.

Neprijatelj je na zauzetim položajima zanoćio osiguravši se sa jačim snagama. Istoga dana oko 18 časova neprijatelju je stigla pomoć oko 1500 vojnika sa većom kolonom motorizacije.

Operativni štab za sektor Ljubovo izdao je naređenje da snage u toku noći izvrše sljedeće akcije: da dvije čete II Bataljona probiju se u pozadinu i kod sela Srdari napadnu neprijateljski saobraćaj, jedna četa istog bataljona da fingira napad na Široku Kulu, da bataljon „Stojan Matić“ izvrši protunapad na neprijatelja — na Čardak (kota 942) i glavni logor kod Rakića. Rezultat koji su polučile dvije čete u pozadini neprijatelja bio je vrlo mali, pošto su čete tek napad fingirale. Četa koja je išla u Kulu također nije uspjela učiniti ništa. I Bataljon također nije uspio, pošto je neprijatelj bio daleko nadmoćniji i pošto je bio utvrđen. U samu zoru neprijatelj je sa jednorfi kolonom naišao iz pravca Senokosa za Rakiće, na koju je naše prateće odjeljenje bacilo tri teške mine. Pogotci su bili dobri i ličnim osmatranjem vidjelo se da su ostali mrtvi 8 neprijateljskih vojnika.

Neprijateljski gubitci u svim ovim borbama bili su 58 izbačenih iz stroja, dok su naši gubitci bili 4 mrtva i 28 ranjenih. Istoga dana na sektoru Čudin Klanac neprijatelj jačine oko 2000 napadao je u pravcu Končarevog Kraja. III Bataljon ove brigade odbio je prvi nalet neprijatelja, ali je neprijatelj napad ponovio, odbacio naše snage i probio se u Končarev Kraj. Pošto je zapalio nekoliko kuća²⁴ neprijatelj produžio nadiranje prema Plitv. Ljeskovcu, dok su snage III Bataljona ponovno upale u Končarev Kraj i ugasile nekoliko zapaljenih kuća. U tome momentu vidjelo se je da neprijatelj ima za cilj da se spoji sa neprijateljskim snagama koje nadiru od Petrova Sela,²⁵ na osnovu čega je III Bataljon prebačen u Čujića Krčevinu,

Vidi tom V, knj. U, dok. br. 210 i tom V, knj. 12, dok. br. 90.

" Vidi tom V, knj. 11, dok. br. 205.

" Sa pravca Ličkog Petrovog Sela nastupali su dijelovi njemačke SS divizije „Prinz Eugen“.

vodeći borbu i napadajući sa desnog boka neprijatelja. Dvije čete IV Bataljona iz Turjanskog prebačene su u Končarev Kraj, koje su za vrijeme pokreta uspješno napale neprijatelja sa desnog boka.

U toku ovih borbi neprijatelj je imao 50. izbačenih iz stroja, dok su na našoj strani 2 druga poginula i 5 ranjenih.

Sektor IX Brigade:

U toku ovoga dana jedna četa IV Bataljona ove brigade držala je kotu Lipač na koju je neprijatelj jurišao tri puta tukući je žestokom artiljerijskom i minobacačkom, vatrom, ali je sva tri puta odbijen uz gubitke od 15 mrtvih i 20 ranjenih. Odbrana Lipača bila je organizirana na taj način, da su naše snage organizirale kombinaciju vatre i na istom izradile dobre zaklone iz kojih je neprijatelj tučen unakrsnom vatrom, a sa čime se izbjegla neposredna opasnost artiljerijske t.j. šrapnel-ske vatre.

Istog dana navečer III Bataljon ove brigade napao je Lovinac u kome se nalazio vrlo mali broj neprijateljskih snaga. Kad su naši borci otvorili vatru na neprijatelja, isti je u panici napustio mjesto, a naši su borci u toku noći nekoliko sati šetali po Lovincu i razgovarali sa narodom.

28. I. 1943 god.

Sektor I Brigade:

IV Bataljon ove brigade zaposjeo je sa jednom četom cestu Gračac—Bruvno, koja je sačekala neprijateljsku kolonu vojske. Razvila se je borba u kojoj je neprijatelj imao 20 mrtvih i 35 ranjenih vojnika. Na našoj strani bila su 2 mrtva i 9 ranjenih drugova, jedan zarobljen i 5 nestalih.

Zarobljen je 1 puškomitraljez, 7 pušaka, 1500 metaka i 1 tal. pištolj.

Ostale snage ove brigade u toku dana nisu vodile borbu.

Sektor II Brigade:

Na sektoru Ljubovo neprijatelj je sa manjim dijelovima poduzeo napad na Velonj (kota 1134) koji je držao H Bataljon. Napad je odbijen uz neprijateljske gubitke 10 mrtvih, dok na našoj strani gubitaka nije bilo.

Na sektoru Plitv. Ljeskovac—Prijeboj neprijatelj je nastupao sa snagama od oko 2000 vojnika, koje je sačekao III Bataljon pred samim Prijebojem kao i I Bataljon VI Brigade, gdje se je razvila žestoka višesatna borba. Oko 15 časova neprijatelju je uspjelo da odbaci naše snage i da se probije do

Prijeboja, t. j. da se spoji sa snagama koje su nadirale oa Petrovog Sela.²⁶

Neprijatelj je u ovim borbama pretrpio osjetne gubitke, t. j. oko 70 izbačenih iz stroja vojnika. III Bataljon ove brigade nije imao gubitaka niti je došao do kakvog plijena. Istoga dana IV Bataljon, koji se je nalazio u Turjanskom, koncentrisan je u Končarevom Kraju, gdje je napao neprijatelja koji se kretao od Potoka prema Plitv. Ljeskovcu, nanijevši mu oko 15 izbačenih iz stroja, dok na našoj strani gubitaka nije bilo.

Sektor IX Brigade:

U toku ovoga dana ova brigada izvršila je uporan napad na Gostušu, Medvjedovaču i Josipovaču. Najenergičniji napad izveo je IV Bataljon ove brigade na Gostušu,²⁷ koji nije u potpunosti uspio. Odvažnim napadom borci su prišli na blisko otstojanje neprijateljskim, zaklonima i vatrama i obasuli iste bombama, odakle je neprijatelj sa pojedinih položaja izbačen. U ovome napadu čuo se veliki jauk i zapomaganje kod neprijatelja. Prema dobivenim podacima u ovim borbama neprijatelj je imao oko 80 mrtvih i 90 ranjenih.

29. I. 1943 god.

Sektor I Brigade:

U toku ovoga dana neprijatelj²⁸ je nastavio sa nadiranjem u pravcu Mazina. Pomoću vatre teških oruđa uspio je potisnuti naše lijevo krilo i zauzeti Urljaj. U međuvremenu snage II Bataljona zauzele su Opčuv, na koji je neprijatelj izvršio ponovno napad u sami suton uz gubitke 18 izbačenih iz stroja. Na našoj strani bio je ranjen vodič Nikola Adamović iz Mazina, kao i 1 partizan. Pod zaštitom žestoke vatre iz teških oruđa neprijatelj je u toku dana uspio ući u mjesto Mazin. Tom prilikom, t. j. za vrijeme borbe na Mazinskoj Previji, neprijatelj je imao 40 mrtvih. U istoj borbi ubijeno je 25 mazgi natovarenih. Na našoj strani bila su 4 druga mrtva i 8 ranjenih.

Sektor II Brigade:

Na sektoru Ljubovo neprijatelj²⁹ je energičnim napadom »a jednim polubataljonom napao kotu Velonj, koju je u samo

²⁶ Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 114.

²⁷ Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 89.

²⁸ Vidi tom V, knj. 11, dok. br. 214.

²⁹ Dijelovi Drugog pješadijskog puka divizije „Re”

svitanje na juriš zauzeo. Neposredno iza toga II Bataljon potpomognut teškim minobacačem izvršio je protunapad i ponovno zauzeo istu kotu. Na našoj strani gubitaka nije bilo, dok su na neprijateljskoj strani gubitci nepoznati. Oko 20 časova neprijatelj je ponovno na juriš zauzeo istu kotu uz gubitke od 25 izbačenih iz stroja. Na našoj strani gubitaka nije bilo.

Na položaju kod Prijeboja jedan vod II Brigade istoga dana privukao se je pored same ceste Korenica—Prijeboj, te kad je naišao neprijatelj³⁰ iz neposredne blizine obasuo je istog vatrom tako da je neprijatelj u paničnom bjegstvu pobjegao u pravcu Prijeboja. Ubijeno je 5 fašista, dok ih je 25 ranjeno. Zarobljeno je: jedna puška, 1300 metaka, i jedno postolje za mali minobacač, kao i nešto odječne spreme.

Na našoj strani gubitaka nije bilo.

IV Bataljon ove brigade bio je razvučen po četama i vodovima od Konč. Kraja do Prijeboja uznemiravajući i ometajući saobraćaj neprijatelja.

Sektor IX Brigade:

Po naređenju ovog štaba I Bataljon IX Brigade upućen je na sektor Ljubovo u cilju pomoći tamošnjim snagama koje su bile za taj sektor vrlo slabe. Na sektoru Pločanskog Klanca uz pomoć artiljerije i bacača neprijatelj je uspio zauzeti kotu 727 uz gubitke 20 mrtvih i 15 ranjenih. Također je neprijatelj izvršio napad na Trouuru, najveću kotu, koju naše snage nisu ni držale greškom komandira koji je bio sa svojom četom na Trouuri.³¹ U prvi suton izvršen je protunapad na Okruglu i Trouuru koji nije uspio. U toku iste noći neprijatelj je napustio kotu 727 u Tušicama.

U ovim borbama neprijatelj je imao oko 10 mrtvih i 10 ranjenih vojnika.

30. I. 1943 god.

Sektor I Brigade:

Na sektoru I Brigade nisu toga dana vođene borbe, izuzev samo što je neprijatelj tukao položaje bacačima i topovima.

** Odnosi se na dijelove Prvog pješadijskog puka divizije „Re”.
" Vidi tom V, knj. 12- dok. br. 89.

Sektor IX Brigade:

Neprijatelj je jačine 2000 vojnika nastupao prema položaju I Bataljona.³² Bataljon je po planu trebao da sačeka neprijatelja na najmanjem otstojanju, brzom paljbom zbuni i natjera u paniku. Jedan plašljivi partizan iz straha prije vremena opali metak i otkrije položaj i namjere. Neprijatelj uzme zaklon, uoči položaje i otvori žestoku artiljerijsku i minobacačku vatru, i pokuša sa opkoljavanjem, te se taj bataljon morao povući uz gubitke od tri mrtva i osam ranjenih i to sve od minobacača i artiljerije. Borba je trajala od 11 do 16 časova. Neprijatelj je imao oko 25 izbačenih iz stroja. II Bataljon smijenjen je sa položaja od I Bataljona IX Brigade. Jedna četa II Bataljona dodijeljena je I Bataljonu „Stojan Matić“, kao pomoć, a jedna četa I Bataljona IX Brigade, koji je vršio u toku noći protivnapad na Konjski Vrh, Velonj i bezimenu kotu između tih dviju kota. Četa II Bataljona imala je zadatak da napada bezimenu kotu, ali se neprijatelj povukao još ranije, nakon čega se četa vratila u sastav svoga bataljona. III Bataljon napao je neprijatelja³³ koji se je kretao iz Prijeboja prema Plitv. Ljeskovcu, i zaustavio devet neprijateljskih kamiona. Neprijatelj je pobjegao, a do kamiona nije se moglo, i tek pod zaštitom mraka i tenkova neprijatelj je uspio da izvuče kamione u Plitv. Ljeskovac. Neprijatelj je toga dana od toga bataljona imao oko 20 izbačenih iz stroja. IV Bataljon držao je položaj Končarev Kraj i od Čudina Klanca do Čujića Krčevine ometajući saobraćaj Babin Potok—Prijeboj. Zaustavljeno je osam neprijateljskih kamiona, iz kojih je neprijatelj uspio pobjeći i tek pod zaštitom tenkova i mraka iste izvukao. Izbačeno iz stroja deset neprijateljskih vojnika. Na našoj strani bila su 2 ranjena.

Sektor IX Brigade:

Neprijatelj je vršio napad sa jačim snagama i sa 4 tenka, potpomognut artiljerijom, prema selu Ploči i kotama iznad Ploče, s tim da lakše zauzme kotu Lipač.³⁴ Napad je bio uporan i neprijatelj je vršio juriš tri puta bez uspjeha. Imao je 20 mrtvih i 30 ranjenih.

³² Ovaj bataljon držao je tada položaj na Ljubovu. Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 89.

³³ Odnosi se na dijelove Prvog pješadijskog puka divizije „Re“.
" Lipač Vfh

31. I. 1943 god.

Sektor I Brigade:

Neprijatelj³⁵ je krenuo iz Mazina prema Skorića Brdu razvijen u streljačkom stroju. Jedan vod III Bataljona pored jake artiljerijske vatre na juriš ga odbio. Zarobljeno je: 2 puške, 30 metaka, 5 bombi i nešto ratne spremne. Napokon neprijatelj je uspio zaposjesti Skorića Brdo. Neprijateljski tenkovi kretali su se cestom Mazin—Lapac. Na cesti je bio postavljen protukolski top koji je oštetiio tri tenka, od kojih je neprijatelj uspio izvući dva, a jedan je ostao.

Sektor II Brigade:

Neprijatelj³⁶ je uspio toga dana zbaciti dijelove I Bataljona sa kote 1005³⁷ koristeći maglu (oko 5 sati ujutru II Bataljon „Ognjen Priča" po naređenju Operativnog štaba³⁸ do-
vukao se na položaje Karaula—Crni Vrh. ali je ostavio jedan vod na susjednoj koti do one koju je prije držao i taj je vod ostao u tajnosti. Neprijatelj oko 15 sati vrši juriš na kotu sa koje se prije toga II Bataljon povukao, i vidjevši da ista kota nije posjednuta od naših snaga, izašla je jedna grupa vojnika u gomili na samu kotu, našto je onaj vod što je ostao u tajnosti otvorio brzu paljbu i nakon toga povukao se u sastav svoga bataljona bez gubitaka. Neprijateljski gubitci bili su oko 25—30 izbačenih iz stroja. To je napravljeno inicijativom, štaba II Bataljona, a dobro se pokazao čitav taj vod skupa sa vodnikom. III Bataljon prebacio se toga dana od Prijeboja u Homoljac, a odatle u Konč. Krai. gdje je primio položaj od III Bataljona XIV Brigade, koji je toga dana primio položaj od IV Bataljona II Brigade, koji je otišao u Turjanski. IV Bataljon prebačen je u Turjanski zbog toga što su četnici jačine 130 napali Turjanski. Borbu sa četnicima vodio je III Bataljon Ličkog partizanskog odreda. Gubitci III Bataljona L. P. Odreda u borbi, sa četnicima jesu: 7 zarobljenih partizana, od kojih su tri bila ranjena, a tri mrtva. Od zarobljenika jedan se sam zaklao čim su došli u Crnu Vlast u zatvor, a dvojica su do sada uspjela pobjeći sa puškama ovamo. Tada je izgubljeno 10 pušaka. Neprijatelj je imao tri mrtva. Zarobljena je jedna puška i oko 130 metaka (francuskih). Neprijatelj se prije povukao nego što je stigao IV Bataljon.

^m >> , 3 DjeX_o,i iz sastava grupacije „Sassari"

¹⁷ Južno od Plitvičkog Ljeskovca

^M Riječ je o Operativnom štabu za sektor Ljubovo.

Sektor IX Brigade:

Na sektoru IX Brigade toga dana nije bilo jače aktivnosti.

1. II. 1943 god.

Sektor I Brigade:

Neprijatelj je pokušao da zauzme kotu Rašetina Strana, ali je odbijen.

Sektor II Brigade:

Neprijatelj jačine 1000 vojnika¹⁹ napao je položaje I Bataljona⁴⁰ i koristeći maglu uspio se privući na otstojanje od 50 metara. Bataljon je otvorio brzu paljbu i nanio neprijatelju gubitke od 15 mrtvih i 20 ranjenih. Neprijatelj je odstupio, ali je ponovo nastavio sa upornim nasrtajima i jurišima, tukući ga žestoko artiljerijskom i minobacačkom vatrom, nastojeći izvući mrtve i ranjene. Naročito je uporan bio prema jednoj koti koju je držala jedna četa II Bataljona i to zbog toga što je ta kota dominirala čitavim terenom gdje se vodila borba. Tek oko 17 časova uspio je zauzeti tu kotu i pokupiti mrtve i ranjene. I Bataljon se tada morao povući na prihvatne položaje Tuk, prethodno pokušavajući protivnapadima da zbaci neprijatelja sa zauzete čuke, ali bez uspjeha. II Bataljon zauzeo je nove položaje na Gradini iznad Dubokog. U ovim borbama zarobljena je jedna puška, 40 metaka, jedne cipele i nekoliko bombi. Neprijatelj je imao još osim gore navedenih prilikom uzimanja kote i juriša 20 izbačenih iz stroja. Neprijatelj je produžio dalje napredovanje prema Ključu, ali je odbijen. III Bataljon držao je položaj u Končarevom Kraju i jedan vod nalazio se je na položaju Kosa. Talijani i četnici jačine 100 vojnika naišli su šumom, četa je ostala u tajnosti i pustila ih u neposrednu¹ blizinu a zatim otvorila vatru. Neprijatelj je u panici pobjegao. Gubitci neprijatelja: dva tal. podoficira, 5 tal. vojnika i 2 četnika ostali su mrtvi, dok ih je bilo i ranjenih. Zarobljeno: dva puškomi-traljeza, 6 pušaka, 1 pištolj, 8 odijela, 8 pari cipela, 20 bombi i 1000 metaka. Kod nas nije bilo gubitaka. Tu se istakao komandir II Čete III Bataljona drug Jovan Sadžak⁴¹ zbog hrabrosti, inicijative i brzog snalaženja. U toku noći III Bata-

^{3*} Odnosi se na srednju kolonu divizije „Re“.

" Ovaj bataljon držao je položaj na Ljubovu.

" Poginuo kod Knina u proljeće 1943 god., u borbi protiv Talijana i četnika, kao komandir čete.

ljon pokidao je cestu između Plitv. Ljeskovca i Cudinog Klanca i to na više mjesta i tom prilikom pokupljeno je 1 km talijanskog kabla. IV Bataljon nalazio se je u Turjanskom i nije vodio borbe.

Sektor IX Brigade:

Neprijatelj je vršio jače pripreme. Uspio je zbaciti naše snage sa položaja Troura uz manje gubitke.⁴² Imao je svega 5 mrtvih.

2. II. 1943 god.

Sektor I Brigade:

Ujutru neprijatelj⁴³ je krenuo iz Mazina prema Lapcu sa namjerom zauzeti Zavišić Vršinu. Istu je držao I Bataljon, koji ga je pustio na 400 metara. Tučen frontalnom i bočnom vatrom neprijatelj je imao 10 ranjenih i 10 mrtvih. III Četa III Bataljona toga dana uspjela je izvući iz tenka dva mitraljeza, 2000 metaka, dva pištolja, 6 bombi, dva odijela, dva para cipela, 1500 lira, nešto sitnih stvari. Navečer je i sam tenk izvučen, u kojem je nađen ubijen 1 oficir i jedan vojnik.

Sektor II Brigade:

I i II Bataljon po naređenju prebacili su se u Krbavicu. Toga dana neprijatelj je već ušao u Korenicu.⁴⁴ Jedna četa III Bataljona nalazila se je na Pogledalu. Neprijatelj jačine jednog bataljona kretao se iz Vrela prema Pogledalu. Četa ga sačekala u neposrednoj blizini i otvorila vatru. Neprijatelj se povukao uz gubitke od 40 izbačenih iz stroja. Prethodno je tukao položaje jakim artiljerijskom i minobacačkom vatrom. Istoga dana neprijatelj, jačine oko 1000 Talijana, pet tenkova, tri topa, nekoliko kamiona, veći broj mazgi i nekoliko minobacača, krenuo iz Babina Potoka u pravcu Brezovca i Šijanov Klanca za Homoljac, a odatle preko Pogledala za Korenicu. Ovo je neprijatelju uspjelo, pošto je bila velika magla i neprijatelj je neprimjetno ušao u Brezovac. Dvije čete III Bataljona, koje su se nalazile u Konč. Kraju, primjetile su tek neprijatelja kad je ulazio u Brezovac. Čim su ovo primjetile krenule su šumom. t. j. uz lijevi bok neprijatelja u pravcu Sijanov Klanca s namjerom da ga posjednu. ali je neprijatelj prije uspio stignuti na Sijanov Klanac. Tada su te čete produžile sa maršem i prestigle neprijatelja i preko Homo-

" i " Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 89.

" Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 9.

ljačkog Polja prebacile se prema Vujnovim Glavama i tamo zauzele položaj sa namjerom da ne dozvole neprijatelju u Vujnove Glave. Tada su te dvije čete zauzele položaj na Pogledalu s namjerom da ne dozvole neprijatelju prolaz preko Pogledala za Korenicu, a ona četa što je ranije bila na Pogledalu rokirala se ulijevo i zauzela položaj tako, da štiti prolaz za Krbavicu i Vujnove Glave. Neprijatelj koji je prolazio iz Homoljca za Korenicu išao je u kolonama i naišao na zasjedu na Pogledalu. Na njega je otvorena vatra, pri čemu je neprijatelj imao 20—30 izbačenih iz stroja.

Sektor IX Brigade:

Neprijatelj je oko 8 sati počeo sa napadom na svima položajima. a naročito je bio uporan prema koti 909, koju je pod jakom artiljerijskom i bacačkom vatrom uspio zauzeti uz gubitke oko 15 mrtvih.⁴⁵

3. n. 1943 god.

Sektor I Brigade:

Toga dana neprijatelj nije bio aktivan. Iste večeri pripremljen napad na Skorića Brdo, bezimenu kotu, kotu 980. I, II i III Bataljon napadali su ove kote sa po dvije čete, ali bez uspjeha. Razlog: brisan teren i premorenost ljudstva. Neprijatelj nije imao gubitaka. Naši gubitci: tri mrtva, devet ranjenih.

Sektor II Brigade:

III Bataljon II Brigade vodio je borbu na Pogledalu sa neprijateljem, koja je opisana da je vodena 2. II. o. g. U toku 3. II. 1943 na sektoru II Brigade nije bilo borbe.

Sektor IX Brigade:

Neprijatelj⁴⁸ je krenuo u streljačkom stroju iz Tušica prema Udbini tukući naše položaje minobacačkom i artiljerijskom vatrom. Ispred neprijatelja nalazio se je naš jtedan bataljon,⁴⁷ dok je jedan bio bočno do Ondića. Toga dana neprijatelj je uspio napredovati cestom do Ljeskovca. Uveče jedan bataljon zauzeo je položaje Ondić—Mutelić, a jedan Visuč.

4. II. 1943 god.

Sektor I Brigade:

Nije bilo borbe.

⁴⁵ Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 89.

⁵⁰ i ⁸¹ Odnosi se na dijelove iz sastava grupacije „Samari“.

⁴⁷ Treći bataljon

Sektor IX Brigade:

U 23 časa jedna četa I Bataljona izvršila je prepad na neprijatelja u Buniću. Neprijatelj je odgovorio vatrom iz svih oruđa, čak i tenkovi stupili su u akciju. Tom prilikom neprijatelj imao je 5—6 izbačenih iz stroja. Neprijatelj — četnici provukli su se kroz Mrsinj i ugrozili Vujnove Glave i to između položaja II i III Bataljona.⁴⁸ Jedna četa II i jedna četa III Bataljona odmah su neprijatelja protjerale u Korenicu i Vrelo. Četnici su bili uhvatili zamj. komandira iz jedne čete III Bataljona, ali je uspio pobjeći, a njegova puška ostala je kod četnika. Taj prodor četnika napravljen je greškom II Bataljona, jer nisu dovoljno pažnje obratili na taj sektor. IV Bataljon sa dvije čete III Bataljona L. P. Odreda držao je položaj u Turjanskom. Taj bataljon postavio je toga dana zasjedu između D. i G. Babina Potoka, ali niko nije naišao. Toga dana bombardovana je iz aviona Krbavica i bacani letci u kojima se narod poziva da se vrati kućama.⁴⁹

Sektor IX Brigade:

Neprijatelj⁵⁰ je krenuo u 8 sati ujutru u pravcu Udbine tukući artiljerijom položaje Ondić i Mutelić. III Bataljon privukao se neprimjetno blizu artiljerije sa jednom četom i dva voda. a sa ostalim snagama Drema neprijatelju koji se penjao na Udbinu, i [videći] da uslijed nadmoćnosti neprijatelja juriš neće uspjeti, sa 500 metara otvorio je plotunsku vatru iz mitraljeza i pušaka i povukao se u Srednju Goru. Tom prilikom neprijatelj je imao 20 mrtvih i 40 ranjenih.

5. n. 1943 god.

Sektor I Brigade:

U 7 sati ujutru neprijatelj⁵¹ je krenuo u pravcu položaja koje je držala II Četa I Bataljona. Neprijatelj je pušten na 100 Aetara i onda tek otvorena brza paljba. Neprijatelj je odbijen uz gubitke od 30 mrtvih i ranjenih. Istog dana neprijatelj jačine 400—500 vojnika nadirao je prema položajima III Čete I Bataljona. Četa je vodila borbu čitav dan, a neprijatelj je imao 60 mrtvih i ranjenih, a na našoj strani 4 ranjena. Pred večer istog dana od bacača ranjena su tri partizana, a tri poginula. Četa se istakla hrabrošću i upornošću naročito drugovi Obradović Mile, Popović Simo, Pavlović Nikola, Bokan Žarko i Desnica Ilija.

*" Vidi tom V, knj. 12. dok. br. 19.

" Selo je bombardovala talijanska avijacija.

Sektor IX Brigade:

I Bataljon sa jednom četom štitio selo Krbavicu,⁵² dok su dvije čete upućene da napadnu neprijatelja s leđa, koji je kretao iz Bunića prema Debelom Brdu. Ove čete nisu izvršile zadatak zbog umora i nisu imale podataka gdje se nalazi neprijatelj. II Bataljon je držao položaje Vrpilama. III Bataljon držao položaje od Pogledala do Sijanova Klanca. Sa dijelovima je napao neprijatelja na Šijanovom Klanca. Neprijatelj je imao male žrtve. IV Bataljon sa dvije čete L. P. Odreda uznemiravao je neprijatelja u Donjem i Gor. Babinom Potoku. II Bataljon poslao je jedan vod u Kuzmanovaču da postavi zasjedu na Ljubovu, ali niko nije naišao.

Sektor IX Brigade:

Toga dana nije bilo borbe. I i II Bataljon prebacili su se iz Mekinjara i Srednje Gore u Visuć.

6. II. 1943 god.

Sektor I Brigade:

Naređeno je bataljonima da se počne sa utvrđivanjima. IV Bataljon u zadnja tri dana bio je na odmoru i ovoga dana posjeo je položaj koji je držao III Bataljon, dok su dva bataljona IX Brigade smijenili I i II Bataljon. Toga dana I Bataljon držao je Rašetinu Stranu i Mandića Dragu, jedna četa ivicu šume sjeverno od Zavišića Vršine, a jedna četa ivicu šume južno od Skorića Brda. Istoga dana neprijatelj jačine 200 vojnika nadirao je prema Rašetinoj Strani.⁵³ Jedan vod sačekao je neprijatelja na bliskom otstojanju i otvorio vatru. Neprijatelj je pobjegao uz gubitke od 10 mrtvih i 20 ranjenih. Istoga dana neprijatelj je napao položaj III Cete istog bataljona, t.j. Zavišića Vršinu, ali je odbačen. Gubitci neprijatelja: 15 mrtvih i 20 ranjenih. Na našoj strani: 1 mrtav i 4 ranjena.

Sektor II Brigade:

I i II Bataljon držali su položaj prema Buniću, Vrpilama i Korenici. Neprijatelj je sa pat tenkova nadirao iz Bunića prema Krbavici i uspio sa tenkovima ući u Krbavicu,⁵⁴ a pozadi tenkova i pješadija u jačini jedne čete, koji su počeli paliti Krbavicu. Za ovo je kriva III Ceta I Bataljona, koja je držala položaj uz samu cestu, a samoinicijativno se povukla na

" Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 89.

" i " Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 89.

" Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 89.

Murgovaču. Kad je neprijatelj ušao u Krbavicu, ta je četa opet povratila se i spustila se u samo selo Krbavicu, uspjela protjerati neprijatelja tako, da je samo nekoliko kuća zapaljeno. 400—500 talijanskih vojnika izišlo je iz Korenice na Vrpile i na taj način vezalo snage II Bataljona tako, da on nije mogao da se angažuje u borbi za Krbavicu. Jačina neprijatelja koji je nadirao u Krbavicu oko 2000—3000 vojnika sa pet tenkova. Gubitci neprijatelja jesu: 30 izbačenih iz stroja. III Bataljon držao je položaj od Pogledala do Sijanova Klanca sa manjim dijelovima, a ostatak se odmarao. Jedna četnička kolona od 200—250 četnika naišla je iz Homoljca prema Vujnovim Glavama. Uspjeli su zaći za leđa jednom vodu II Cete III Bataljona, ali se ovaj blagovremeno povukao, dok je jedna četa istog bataljona napala neprijatelja od Trnavca, t. j. sa leđa, i neprijatelj je odbijen. Gubitci neprijatelja: 5—6 ranjenih, a naši gubitci: jedna ranjena drugarica.

Sektor IX Brigade:

U 4 sata ujutro ustaške snage sa Udbine izvršile su napad na Ivanov Vrh i zauzele ga. te zapalile nekoliko kuća. Pred večer neprijatelj je napustio Ivanov Vrh. Neprijatelj je imao oko 6 mrtvih i nepoznat broj ranjenih. Snage neprijatelja bile su u jačini jedne ustaške bojne.⁵⁵

7. II. 1943 god.

Sektor I Brigade:

Bataljoni I Brigade toga dana nisu vodili borbe sa neprijateljem.

Sektor II Brigade:

I i II Bataljon držali su položaj prema neprijatelju koji se nalazio u Buniću. Jedna desetina I Bataljona sačekala je na cesti Divoselo—Debelo Brdo jednu talijansku desetinu, koja se vozila na kolima prema Debelom Brdu, koja je u paničnom bijegu pobjegla u Bunić. Ostalih borbi nije bilo.

Sektor IX Brigade:

I i III Bataljon po naređenju štaba VI Divizije smijenili su na položaju Suleševica bataljone I Brigade. II i IV Bataljon bili su na položajima oko Visuća.⁵⁶ Borbe toga dana nisu vođene, nego se vršilo patrolno izviđanje neprijatelja. Na sektoru Visuć neprijatelj⁵⁷ je pokušavao da zauzme položaje Iva-

" Riječ je o Trideset prvoj ustaškoj bojni.

⁵⁷ Misli se na dijelove iz sastava grupacije „Sassari“.

nov Vrh kao i ostale dominirajuće kote u pravcu Ondića i to sa snagama oko 1200 vojnika. Borbu sa njima vodio je uglavnom II Bataljon, dok IV Bataljon je vršio pritisak na neprijateljev bok. Nakon dulje borbe neprijatelj je odbačen. Gubitci neprijatelja 40 mrtvih i toliki broj ranjenih.

8. II. 1943 god.

Sektor I Brigade:

Bataljoni ove brigade toga dana nisu vodili borbu.

Sektor II Brigade:

I Bataljon prebacio se noći između 7 i 8. II. o. g. na Ljubovo i postavio zasjedu. Naišla su jedna kola sa dva ustaše. Kola su pobjegla, ustaše ubijene, zarobljene su 2 puške, 400 metaka, 6 bombi, dva para odijela sa cipelama. Ostalih borbi nije bilo.

Sektor IX Brigade:

I i III Bataljon držali su položaj Suleševica. Borbe nije bilo, jedino je neprijatelj tukao položaje artiljerijom i bacačima. Na položajima II i IV Bataljona kod Visuća, neprijatelj je ponovio svoj napad u pravcu Ondića. Napad je vršilo oko 1200 Talijana sa sedam tenkova, potpomognuti artiljerijom. Neprijatelj je uspio da zauzme Kosovčev Vrh, položaje više Ondića i zauzeo selo Ondić, djelomično ga zapalio i prošao za Bruvno. Borba je vođena više sati na vrlo bliskom otstojanju i gubitci neprijatelja u tim borbama jesu oko 45 mrtvih i toliki broj ranjenih.

9. n. 1943 god.

Sektor I Brigade:

Bataljoni I Brigade toga dana nisu vodili borbu sa neprijateljem, nego su se odmarali i vršili izviđanja.

Sektor II Brigade:

II Bataljon ovog dana upućen je za neprijateljem, koji je kretao iz Bunića u pravcu Pišaća i Svračkova Sela,⁵⁸ u cilju da ga prestigne i postavi mu zasjedu, jer se pretpostavljalo da neprijatelj odstupa u pravcu Pločanskog Klanca, ili, ako je to nemoguće, da ga tuče s leđa. Neprijatelj, došavši sa prednjim dijelovima do Svračkova Sela, počeo je da pali selo i da se vraća natrag u Bunić. Uočivši namjeru neprijatelja da se vrati natrag za Bunić, II Bataljon postavio je zasjedu u Šalamuniću na cesti kod kuća Njegovanovih i sa jedne i druge

" Vidi tom V, knj. 12, dok. .br. 28, 33 i 34.

strane ceste, te na brdu iznad sela Čoraka⁵⁹ i sa ivicom brda prema Svračkovom Selu. Neprijatelj je išao neoprezno, ne bojeći se, i to u kolonama, i u 13.30 časova prišavši na otstojanje od 150 metara bio obasut žestokom vatrom II Bataljona. To ga je zbunilo i 20 minuta nije se snašao da otvori vatru na naše snage. Gubitci neprijatelja bili su oko 60 izbačenih iz stroja, a na našoj strani bilo je 9 ranjenih. Poslije toga naše snage povukle su se sve na položaje više Salamunića, i odatle tukle neprijatelja koji je prolazio za Bunić. Čim se spustio mrak, ovaj bataljon prošao je za Divoselo i zauzeo položaje prema Krbavici i Debelom Brdu zajedno sa I Bataljonom. Toga dana I Bataljon krenuo je iz Kuzmanovače za Svračkovo Selo sa zadatkom da ispita gdje se neprijatelj nalazi. Ne poznavajući situaciju bataljon nije dospio da potpomogne borbu „Ognjena Priče“ kod Salamunića, nego je samo jedna četa izvršila prepad na neprijatelja kad se je već vratio u Bunić. i nanijela mu gubitke od 15—20 izbačenih iz stroja. To se dogodilo u momentu kada je neprijatelj zapalivši velike vatre skupljao se oko njih. Čim je otpočeo prepad odmah su vatre utrnete. Borba je trajala oko 2 sata. III Bataljon, koji je držao položaj Končarev Kraj—Pogledalo, vodio je borbu sa neprijateljem. Neprijatelj je jačine 1000—1500 vojnika krenuo iz D. Babinog Potoka u pravcu Pl. Ljeskovca. Jedan vod iz Konč. Kraja napao je neprijatelja i nanio mu nepoznat broj mrtvih i ranjenih. Obje čete koje su bile u Konč. Kraju nisu mogle učestvovati u napadu zbog toga što se računalo da će neprijatelj ići prema Brezovcu.

Sektor IX Brigade:

Na svim položajima ove brigade toga dana bilo je zatišje i nije dolazilo do borbe.

10. n. 1943 god.

Sektor I Brigade:

Neprijatelj je vršio nasilno izvidanje položaja IV Bataljona više Vagana i bio odbačen bez gubitaka.⁶⁰

Sektor II Brigade:

Toga dana neprijatelj je krenuo u pravcu Krbavice,⁸¹ prema položajima I Bataljona, još ujutru oko 8 sati Pokušavajući više napada na te položaje, ali neuspjelih, neprijatelj

⁵⁹ Vjerovatno Corkovo Selo.

⁶⁰ Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 31.

⁸¹ Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 33 i 34.

je tukao te položaje najzad jakom artiljerijskom i minobacačkom vatrom, ali opet bez uspjeha. Tada je krenuo u pravcu Debelog Brda i tu zanoćio. U tim borbama neprijatelj je imao oko 60 izbačenih iz stroja, a na našoj strani 1 mrtav i 3 ranjena. Topovskom granatom oštećen je jedan naš puškomitraljez, a mitraljezac poginuo, što je već uračunato u gornji broj. II Bataljon držao je položaj prema Debelom Brdu, ali se povukao u Mrsinj radi odbrane Krbavice i nije vodio borbu.

Sektor IX Brigade:

Po naređenju štaba VI Divizije⁶² I i III Bataljon krenuli su u pravcu Srednje Gore i Ploče sa zadatkom da ugroze neprijateljsku pozadinu i saobraćaj komunikacijom Ploča—Udbina. Noću 10—11. II. o.g. oba bataljona prebacili su se na određeni prostor. II Bataljon također je dobio zadatak da se prebaci u Gračački kotar sa zadatkom da ugrožava neprijateljsku pozadinu i neprijateljski saobraćaj na cesti Gračac—Bruvno. IV Bataljon držao je položaj u Visuću.

11. II. 1943 god.

Sektor I Brigade:

I Bataljon držao je položaje Mazinske Planine, a IV Bataljon položaje lijevo i desno od ceste Mazin—G. Lapac. U samu zoru neprijatelj je uspio sa jakim snagama od oko 1000 vojnika u tri streljačka stroja da se probije između I i IV Bataljona i da se uvuče u jedan dio šume.⁶³ Jedna četa I Bataljona i jedna četa IV Bataljona dočekale su neprijatelja u neposrednoj blizini i otvorile na njega vatru. Borba je počela oko 8 časova i trajala do 14 časova, kada je neprijatelj uspio da odbaci naše snage i zauzme njihove položaje. Tada su snage oba bataljona, t. j. samo jedna četa I i jedna četa IV Bataljona, izvršile protivnapad, odbacile neprijatelja i ponovno zauzele stare položaje. Gubitci neprijatelja bili su oko 70 mrtvih i 90 ranjenih. Naši gubitci su 4 mrtva i 14 ranjenih. Uhvaćeno je 500 metaka za puške. II Bataljon nalazio se je u Visuću i nije vodio borbu. III Bataljon nalazio se je u Martin Brodu, te i on nije vodio borbu.

Sektor II Brigade:

Na sektoru II Brigade toga dana nisu vođene borbe.

" Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 26.

" Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 40.

Sektor IX Brigade:

I, II i III Bataljon stigli su u određene baze i odmarali se. Od bombardovanja iz vazduha poginuo je 1 drug, a jedan je ranjen. IV Bataljon, koji je držao položaj u Visuću, nije napadan, ali je sa dvije čete u noći između 10 i 11. II. o.g. postavio zasjedu kod Jošana u jačini od dvije čete. Naišle su manje neprijateljske snage i borba je trajala kratko vrijeme. Rezultati su po neprijatelja 7 mrtvih i više ranjenih.

12. II. 1943 god.

Sektor I Brigade:

I Bataljon držao je položaj Mazinska Planina, ivicu šume Jelovi Vrh. Oko 6 časova neprijatelj⁶⁴ jačine 400 vojnika napao je desno krilo ovog bataljona. Borba je trajala dva sata, neprijatelj je dobio pojačanje od 250 vojnika i uspio je da odbaci naše snage sa ovih položaja. Naše snage povukle su se na položaj u neposrednu blizinu tukući i dalje neprijatelja koji se u sumrak povukao na svoje stare položaje. Gubitci kod neprijatelja oko 30 mrtvih i 50 ranjenih. Na našoj strani 4 mrtva i 10 ranjenih. Zaplijenjeno 6 pušaka, 500 metaka i nekoliko ranaca i ostale spremne. Na našoj strani izgubljena jedna puška. U ovoj borbi poginuo je zamjenik komandanta I Bataljona drug Mane Pražić. II Bataljon držao je položaj sa jednom četom iznad Vagana pored ceste, jedna četa na desnom krilu I Bataljona, a jedna četa Lumbardenik. U 6 časova neprijatelj jačine oko 300 vojnika napao je četnu na desnom krilu I Bataljona. Ova četa pustila je neprijatelja na daljinu od 100 metara -i otvorila paljbu, razvila se borba, ali pošto je desno krilo I Bataljona bilo odbačeno, to se i ova četa morala povući na prihvatne položaje. Borba je trajala 12 časova. Gubitci neprijatelja 10 mrtvih i 15 ranjenih. Sopstveni gubitci 5 ranjenih. III Bataljon nalazio se je na sektoru Martin Brod i nije vodio borbu. IV Bataljon je držao položaj ispred Ilića Kose do ceste i desno od ceste. U 6 časova ujutru neprijatelj je u jačini 500 vojnika napao na položaje ispred Ilića Kose. Neprijatelj je pušten na daljinu od 100 metara te je otvorena paljba i otpočeta borba. Borba je trajala do 12 časova, te uslijed povlačenja na lijevom krilu toga bataljona i ovaj bataljon se morao povući na prihvatne položaje. Gubitci kod neprijatelja 30 mrtvih i 40 ranjenih. Sopstveni gubitci 3 mrtva, 22 ranjena i 3 pogodena od granate. Toga

" Odnosi se na dijelove divizije „Sassari".

dana neprijatelj je vršio vrlo žestoke i uporne napade na čitavom sektoru I Brigade. Naročito je jaka bila artiljerijska i minobacačka vatra, a također i aktivnost avijacije. Toga dana nad položajima I Brigade letelo je do 7 aviona (4 bombardera i 3 izviđača-lovca), koji su bombardovali položaje i mitraljirali.

Sektor II Brigade:

I i II Bataljon vršili su pokret za Frkašić. Borbe nije bilo.

Sektor IX Brigade:

I Bataljon noću između 11 i 12. II. postavio je zasjedu na cesti Lovinac sa jednom i po četom. Istog momenta kada je zasjeda zauzimala položaj naišao je neprijatelj⁶⁵ sa jačim snagama i to od oko 400 vojnika, sa dobrim bočnim i prednjim osiguranjima, i naša zasjeda je bila prisiljena prihvatiti borbu. Neprijatelj je bio pušten na blisko otstojanje i prema procjeni imao je gubitke od oko 25 mrtvih i još više ranjenih. Borba je trajala od 4 sata ujutru do 11 sati. Ostali bataljoni nisu vodili borbe. IV Bataljon postavio je zasjedu kod Jošana ali neprijatelj nije naišao.

13. II. 1943 god.

Sektor I Brigade:

I Bataljon držao je iste položaje kao i prvog dana. II Bataljon držao je slijedeće položaje: jedna četa bila u sastavu I Bataljona, jedna četa držala položaj Lumbardenik, a jedna četa položaj Suleševicu. Kako taj bataljon nije uspio da poveže svoje čete jednu sa drugom, ali ni da se poveže sa susjednim jedinicama, neprijatelj je uspio da se bez većih borbi probije međuprostorom između II i I Bataljona. Štab toga bataljona toga momenta nije ni sam znao gdje su mu jedinice, niti je imao uvid u situaciju. Povlačenje toga bataljona, kao i ostalih bataljona te brigade poslije prodora neprijatelja bilo je u pravcu Mandine Glave—Dobrog Sela. Neprijatelj je sa jakim snagama toga dana ušao u Gor. Lapac. II Bataljon odmah nakon toga zauzeo je položaje: ivica šume više jugoistočnog dijela sela Gor. Lapac—Mandina Glava—Priseka.

Sektor II Brigade:

I. II i III Bataljon toga dana nisu vodili borbe, nego su se nalazili na odmoru. IV Bataljon držao je stare položaje, ali također nije vodio borbe.

*• Dijelovi Trideset prve i Trideset druge ustaške bojne.

Sektor IX Brigade:

I, II i III Bataljon po naredenju VI Divizije imali su da se prebace Gor. Lapcu, što je i učinjeno noću 13—14. II. o. g. Na položaju IV Bataljona nije bilo promjena.

14. II. 1943 god.

Sektor I Brigade:

I Bataljon imao je zadatak da posjedne položaje Pri-seka—Podlisac—Borićevac i da na tim položajima ostane ne-primjećen. U slučaju neprijateljskog nadiranja prema Donj. Lapcu da u zajednici sa II Bataljonom, koji je držao položaj Pri-seka—Mandina Glava, napadne neprijatelja s leđa čim naše jedinice, koje su se nalazile sa čela neprijatelju, prime borbu. Međutim rano ujutru neprijatelj je krenuo, ali ne pre-ma. Donj. Lapcu, nego prema Kulen Vakufu sa kolonom od 2500 vojnika.⁶⁶ U novostvorenoj situaciji I Bataljon je odmah posjeo i Gradinu više borićevačke crkve i tako postavio za-sjedu na cesti Gor. Lapac—Kulen Vakuf. Oko 13 časova na-išao je neprijateljski kamion iz Kulen Vakufa, koji je napad-nut. zapaljen, dva vojnika ubijena, a tri utekla. Zaplijenjeno je 30 kg pirinča, 25 lit. vina, 200 met. kabla, 25 granata 65 mm, 25 pari cipela i drugog materijala. U njemu je izgorjelo oko 400 granata 65 mm koje se nis.u mogle iznijeti. Sopstve-nih gubitaka nije bilo. Istoga dana oko 16 časova neprijatelj jačine 200 vojnika krenuo je iz Kulen Vakufa prema Gor. Lapcu. Dvije čete I Bataljona zaposjele su položaje kod ceste i pustivši neprijatelja na 100 metara otvorile brzu paljbu. Ne-prijatelj se razbježao po vrtačama i zidinama oko Borićevca i počeo davati otpor. Likvidirati se nije mogao uslijed jake ar-tiljerijske vatre. Zarobljeno je: 20.000 metaka za puške i pu-škomitraljeze, 6400 metaka za teš. mitraljeze, 632 ručne bom-be, 187 bombi za mali bacač, 18 mina za veliki bacač, 11 pari cokula, 5 šinjela, 1 dvogled, 23 signalna metka, 80 upaljača za mali bacač, 260 upaljača za teš. bacač, 2 radio-stanice. 35 živih mazgi i mnogo ostalog ratnog materijala. U ljudstvu gubitci neprijatelja su nepoznati, a pored gore zarobljenog 4 kamiona su zapaljena, tri trokolice, jedan traktor i 30 ma-zgi ubijeno. II Bataljon na položaju Mandina Glava—Pri-seka nije vodio borbu, nego je samo pred noć potpomogao borbu

⁶⁶ Odnosi se na 151 pješadijski puk, dijelove 152 pješadijskog puka divizije „Sassari“, dijelove divizije „Zara“ i divizije „Bergamo“. Vidi dok. br. 127, 128 i 155.

XV Brigade⁶⁷ u selu Gajinama i to napadom sa leđa, a također tučenjem artiljerijskih gnijezda u Gor. Lapcu i sprečavanjem njihovog dejstva. III Bataljon držao je položaj sa jednom četom u Martin Brodu, a sa dvije čete Dabina Strana — Kamenite Poljice. Neprijatelj (četnici) jačine 500—700 vojnika nadirao je prema našim položajima i borba je trajala čitav dan. Zbog nadmoćnosti neprijatelj je uspio zaobići naše jedinice, koje su se tada povukle na prihvatne položaje. Gubitci neprijatelja: 7 mrtvih i 10 ranjenih. Sopstveni gubitci: 3 mrtva i 3 ranjena, jedan prebjegao.

Sektor II Brigade:

Bataljoni ove brigade toga dana odmarali su se i nisu vodili borbu.

Sektor IX Brigade:

Noću 14—15. II. o.g. I, II i III Bataljon imali su zadatak da napadnu neprijatelja na cesti Gor. Lapac—Mazin. Napad je izvršen, ali samo djelomično sa uspjehom. Uspjeha nije bilo zbog na brzu ruku pripremljenog plana i zbog toga što nije bila poznata jačina i raspored neprijateljskih osiguranja na cesti i oko ceste. U toj borbi neprijatelj je imao oko 15 izbačenih iz stroja i 5 zarobljenih. Zaplijenjena su 4 puškomitraljeza, 50 mina za mali bacač, 2 pištolja, 40 ručnih bomba. 5600 met. za tal. puške, 1000 metaka za teški mitraljez, jedno postolje od teš. mitraljeza i ostale ratne spreme.

15. II. 1943 god.

Sektor I Brigade:

I Bataljon držao je položaje Podlisac—Borićevac. Toga dana oko 16 časova neprijatelj je napustio Kulen Vakuf i krenuo za Gor. Lapac.⁶⁸ XV Brigada trebala ga je napasti sa padina Visočice, a I Bataljon I Brigade sa padina Lisca. Međutim to nije učinjeno, nego je ta neprijateljska kolona propuštena i tek onda I Bataljon napao ju je sa leđa. Neprijatelj je odmah zauzeo odbranbene položaje i primio borbu. U toj borbi gubitci neprijatelja iznose: 30 mrtvih i 20 ranjenih. Sopstveni gubitci: jedan lakše ranjen. Zaplijenjeno je: jedna, mazga, 90 mina za m. bacač i nešto druge ratne spreme. II Bataljon, koji je držao položaj Priseka—Mandina Glava, za vrijeme borbe na sektoru I Bataljona demonstrirao je napad, na Gor. Lapac, sprečavao neprijateljsku artiljeriju u dejstvo-

" Petnaesta NO brigada Osme divizije NOV i PO Hrvatske
" Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 155, 156 i 162.

vanju. tukući je svojom vatrom i sprečavao dolazak neprijateljskih pojačanja na sektor I Bataljona. III Bataljon vršio je pritisak na četničku kolonu koja je nadirala pravcem od Srba i vršio gonjenje neprijatelja prema Srbu, u zajednici sa II Udarnim bataljonom L. P. Odreda. Četnički gubitci: tri mrtva i jedan ranjen.

Sektor II Brigade:

I Bataljon toga dana vršio je pokret iz Frkašića prema Visuću sa zadatkom da napadne neprijatelja koji se je kretao iz Udbine za Lapac. Ostali bataljoni odmarali su se i to jedan u Frkašiću, jedan u Krbavici. a jedan prema Crnoj Vlasi.

Sektor IX Brigade:

IV Bataljon napadnut je na položajima Visuć i to od neprijatelja jačine oko 2000 Talijana i ustaša sa pet tenkova, artiljerijom i minobacačima.⁶⁹ Neprijatelj je prisilio naše na povlačenje, koji su zauzeli položaj Kuk. Gubitci neprijatelja: 16 mrtvih, od toga 10 ustaša, i oko 25 ranjenih. Ostali bataljoni nisu toga dana vodili borbu.

16. II. 1943 god.

Sektor I Brigade:

Neprijatelj koji je zanoćio na položajima Borićevac napadan je kroz cijelu noć, ali se nije mogao likvidirati.⁷⁰ Neprijateljski gubitci: 15 mrtvih i 30 ranjenih, a gubitci I Bataljona 9 ranjenih. Zaplijenjeno 80 čebadi. 2 granate za bacač, 3 granate za top, 1 mazga i nešto drugog materijala. II Bataljon držao je iste položaje, ometao neprijateljsku artiljeriju i u povlačenju neprijatelja za Gor. Lapac tukao ga bočno. Gubitci kod neprijatelja: 10 mrtvih i 20 ranjenih. III Bataljon ušao je bez borbe u Srb.

Sektor II Brigade:

Bataljon „Stojan Matić“ nije shvatio zadatak, t.j. da treba da tuče neprijatelja na cesti Udbina—Kuk, nego je ne našavši neprijatelja u Kuku sašao u selo Dnopolje i zanoćio. II Bataljon krenuo je iz Frkašića u Tišma Varoš i tu zanoćio.

Sektor IX Brigade:

I, II i III Bataljon nalazili su se u selu Oraovcu. III Bataljon imao je zadatak da krene pravcem Oraovac—Sarajevo i neprijatelja napadne bočno prema Kuku. Bataljon je krenuo, ali nije uspio da neprijatelja napadne, jer je neprijatelj već

" i ⁷⁰ Vidi tom V, knj. 12, dok br. 89 i 90.

bio prodro i sašao u lapačku dolinu.⁷¹ I Bataljon se prebacio u Dnopolje. IV Bataljon vodio je uporne odbrambene bojeve sa neprijateljem koji je nadirao u pravcu Kuka. Poslije cio dan vođene borbe neprijatelj je zauzeo Kuk i naše snage prebacile su se desno od Kuka. Gubitci neprijatelja: oko 45 mrtvih i oko 50 ranjenih.

17. U. 1943 god.

Sektor I Brigade:

Dan je prošao bez borbe.

Sektor II Brigade:

I Bataljon krenuo je za neprijateljem, koji se je vraćao iz Oraovca prema Udbini.⁷² Neprijatelj je stignut u Visuću kod gaja Kosanovića i napadnut, ali su mu naneseni samo neznatni gubitci i zaplijenjeno nešto malo spremne. II Bataljon postavio je zasjedu sa obje strane ceste Visuć—Udbina, ali zasjeda zbog nadmoćnih nepr. snaga nije uspjela. Ostali bataljoni te brigade nisu vodili borbe.

Sektor IX Brigade:

I, II i IV Bataljon zapoviješću⁷³ I Korpusa imali su zadatak da presijeku odstupnicu neprijatelju iz Gor. Lapca za Mazin. I Bataljon dobio je zadatak da presiječe cestu od Crnog Jezera prema koti 671 do u visinu druge okuke. II Bataljon imao je zadatak da presiječe cestu desno od I Bataljona do ispod Logorišta. IV Bataljon da presiječe cestu od pravca Suleševice i desno od Logorišta. I i II Bataljon izvršili su zadatak prema planu, a IV nije iz razloga što nije imao dobre vodiče i cijelu noć je lutao. U toku borbe sudjelovala je naša artiljerija, a i XV Brigada, koja je vršila napad na neprijatelja u Gor. Lapcu.⁷⁴ Neprijatelj je počeo sa jačim kolonama mazgi, tenkova, kamiona da se kreće prema Mazinu, a jedinice I i II Bataljona privlačile su se položajima pod vrlo teškim uslovima. Snijeg je bio visok preko 1 metra. U 7.45 sati izvršen je juriš na neprijateljsku kolonu. Borba se je odvijala i to samo sa ručnim bombama, a djelimično i noževima. Nakon jedan sat borbe, neprijatelj je odbačen u Gor. Lapac. a nešto prema Mazinu. a nešto uteklo u šumu. Tokom, čitavog

" Vidi tom V, knj. 12. dok. br. 162.

" Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 89.

" Vidi tom V, knj. 12. dok. br. 56 i 61.

Napad na Gornji Lapac vršila je Petnaesta NO brigada Osme divizije NOV i PO Hrvatske. Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 90.

dana trajalo je pripucavanje. Desno krilo II Bataljona naišlo je na neprijatelja u jačini 150 nepr. vojnika, a na jednoj poljani na 4 kamiona, oko kojeg je bilo 50 Talijana. Odmah su namještena dva teška mitraljeza, koji su dugačkim rafalima počeli kositi neprijatelja tako, da je oko kamiona ostalo 30 mrtvih Talijana. Ostali dio razbježao se u rovove 50 metara daleko od kamiona i otvorio vatru. Uvečer je II Četa II Bataljona izvršila juriš, zaplijenila kamione i materijal. Kamioni su spaljeni, a materijal izvučen.

Prilikom toga juriša neprijatelju su naneseni gubitci od 7 mrtvih. U akcijama toga dana I i II Bataljon pokazali su bezprimjernu hrabrost i udarnu snagu, energičan nastup i izdržljivost. To sve dovelo je do tako sjajne pobjede, koja je izvojevana pod vrlo teškim uslovima i protiv daleko nadmoćnijeg neprijatelja i po broju i po naoružanju. Od naše artiljerije i od I Bataljona imao je gubitke od 2 mrtva i 4 ranjena.

Ove borbe IX Brigada vodila je dana 18. II. o. g., a 17. II. o. g. nisu vođene nikakve borbe.

18. II. 1943 god.

Sektor I Brigade:

Dva bataljona I Brigade krenuli su u 0 časova na položaj Suleševica sa zadatkom da postave zasjedu na cestu Mazin—Gor. Lapac i da spriječe dolazak pojačanja iz Mazina u Gor. Lapac, odnosno bježanje neprijatelja iz Gor. Lapca u Mazin. Usljed ogromnog snijega bataljoni su stigli pozadi položaja tek u 12 sati i nesposobni za bilo kakvu borbu vratili se u svoje baze.

Sektor II Brigade:

I Bataljon prebacio se iz Visuća za Kurjak i Srednju Goru sa zadatkom da napadne neprijatelja u povlačenju prema Pločanskom Klancu. II Bataljon zaposjeo je Ivanov Vrh i istočno od Mutelića do sela Ondića sa zadatkom da spriječi neprijateljsko nadiranje u tom pravcu. Pošto je neprijatelj krenuo pravcem Udbina—Ploča, dvije čete toga bataljona krenule su da ga napadnu s boka, ali, zbog jakih neprijateljskih bočnih osiguranja, nisu mogle prići bliže od 1200—1500 metara i tada su otvorile vatru na neprijateljske pobočnice, nanijevši im nešto gubitaka. Dva teška mitraljeza nisu htjela raditi.

Sektor IX Brigade:

I i II Bataljon ostali su na svojim položajima i pripu-
cavali se sa neprijateljem. IV Bataljon izišao je na položaj de-
sno od II Bataljona i naišao na dva kamiona, te iste kamione
zaplijenio i materijal izvukao. Istoga dana II Bataljon pre-
uzeo je položaj I Bataljona. a IV Bataljon položaje II Bata-
ljona.

Ova akcija IV Bataljona kao i pregrupisanje snaga iz-
vršilo se 19. II. o.g., a 18. II. o.g. bile su akcije navedene pod
datumom 17. II. o. g.

19. II. 1943 god.

Sektor I Brigade:

19. II. o.g. bataljoni ove brigade nisu vodili borbe sa ne-
prijateljem. Avijacija je tukla naše položaje i ranila dva par-
tizana.

Sektor II Brigade:

I Bataljon trebao je da posjedne cestu kod Kurjaka iz-
među Udbine i Ploče i tuče neprijatelja u odstupanju prema
Ploči. Međutim, neprijatelj je radi svoga obezbjeđenja posta-
vio dobra osiguranja pored ceste tako, da ovaj bataljon nije
imao mogućnosti postavljanja efikasne zasljeđe. Ipak su manji
dijelovi oosjeli položaje i prinucavali na neprijatelja, ali va-
tra nije bila uspješna zbog velike daljine. Neprijatelj je imao
nešto gubitaka i povukao se za Pločanski Klanac. II Bataljon
vodio je borbu sa neprijateljem koji je ostepao prema Ploči,
a koja je opisana pod 18 ov. mj. 18. II. o. g. II Bataljon nala-
zio se je u Visuću. III Bataljon nalazio se u Krbavici, a IV Ba-
taljon prema Crnoj Vlasi i Donjem Babinom Potoku.

Sektor IX Brigade:

Rad bataljona IX Brigade 19. II. o. g. opisan je pod da-
tumom 18. II. o.g.

20. II. 1943 god.

Sektor I Brigade:

I Bataljon nalazio se na odmoru u Dobrom Selu. II Ba-
taljon držao je položaj Ilića Kosa—Lumbardenik prema cesti
Gor. Lapac—Mazin.

Noću 20—21. II. o. g. oko 20 časova vršio je napad na ne-
prijatelja koji se je nalazio utvrđen na prvoj okuci od Ma-
zina prema Gor. Lapcu. kao i na bezimenoj koti više te oku-

ke.⁷⁵ Uspjeha nije bilo. III Bataljon sa dvije čete nalazio se je u Srbu i vršio pripreme za napad na selo Rastičevo kod Otrića, a jedna četa bila je u Martin Brodu. IV Bataljon nalazio se je na položajima Mazinske Planine sa zadatkom da obezbjeđuje ostale snage sa pravca Mazin.

Sektor II Brigade:

I i II Bataljon prebacili su se u Cerovac sa zadatkom da napadnu neprijatelja na cesti Mazin—Gračac. Kod ostalih bataljona nije bilo promjena.

Sektor IX Brigade:

Nije bilo promjena. Vršila se priprema za napad na grupu Talijana koja se još nalazila na istočnoj strani ceste iznad drugog zavijutka od Logorišta prema Gor. Lapcu.⁷⁶ Akcija je pripremljena u sporazumu sa jednim bataljonom I Brigade, pod rukovodstvom zamj. komandanta IX Brigade.⁷⁷ Pridodata su bila dva teška bacača. Cilj akcije i zadatak bataljona: uništiti neprijatelja, i to IV Bataljon IX Brigade sa zadatkom da napadne sa zapadne strane, dok je II Bataljon I Brigade dobio zadatak da napadne sa istočne strane. Borba je počela u 1 sat poslije pola noći i trajala do 6 sati ujutru, ali bez uspjeha. Bataljon IX Brigade uspio je da izbacii neprijatelja iz dvž. reda rovova, da zapali 7 neprijatlj. kamiona i veći dio materijala da izvuče. Zaplijenjeno je 12.000 metaka. 1000 kom. raznih topovskih i minobacačkih granata. Akcija nije uspjela zbog toga što bataljon I Brigade nije izvršio zadatak.

21. II. 1943 god.

Sektor I Brigade:

I Bataljon držao je položaje sa dvije čete: cesta Mazin—Gor. Lapac, a jedna četa prema Ilića Kosi. Oko 6 časova neprijatelj je uspio pomoću artiljerijske i bacačke vatre da zaposjedne Ilića Kosu, a istog momenta u jačini od 1000 vojnika, sa osam tenkova, probio se pomoću artiljerije i bacača iz Mazina prema Gor. Lapcu i tako pojačao opkoljenu kolonu u Gor. Lapcu.⁷⁸ Jedna četa I Bataljona odmah je posjela cestu i oko 11 časova napala neprijatelja koji se je pod zaštitom jake artiljerijske i minobacačke vatre povlačio iz Gor. Lapca prema Mazinu. Naša vatra bila je jaka i iznenadna, te se ne-

" Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 173.

" i Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 173, 175, 177 i 181.

" Momčilo Novković

neprijatelj zbunio i u panici razbježio i počeo povlačiti prema Gor. Lapcu. Odmah za njom išla je druga kolona, koja je pomoću tenkova i artiljerije uspjela odbaciti naše sa položaja i to uz osjetne gubitke po nas. Borba je trajala tri sata. Poslije ovoga ponovo su dvije čete I Bataljona zaposjele iste položaje pored ceste i u 16.30 časova napale novu neprijateljsku kolonu jačine 1000 vojnika, koja se kretala prema Mazinu. Neprijatelj je u panici i dezorganizovano bježio prema Mazinu ostavljajući mrtve i ranjene mazge i kamione. Borba je trajala jedan sat. Pozadi neprijateljskih kolona išla su 4 tenka koji su štitili povlačenje i kupili mrtve i ranjene. Gubitci kod neprijatelja jesu: 120 mrtvih, 200 ranjenih. Među mrtvima i ranjenim bila su i dva četnika. Sopstveni gubitci jesu: dva mrtva i 31 ranjen.

Zaplijenjeno: sedam kamiona, jedna trokolica, jedan luksuzni automobil, 1000 lit. benzina. 20.000 metaka pušanih, 99 kom. granata za teš. bacač, 19 granata za top, 370 mina za mali bacač, 400 ručnih bombi, 350 čebadi i masa ostalog raznog materijala. Ubijeno je 40 mazgi. II Bataljon držao je položaj i obezbjeđivao od pravca Ilića Kose. U borbama oko Ilića Kose gubitci neprijatelja su nepoznati, a II Bataljon imao je: 1 mrtvog i 8 ranjenih.

III Bataljon je noću između 21 i 22. II. o. g. u 22 časa zajedno sa dijelovima I i II Udarnog bataljona Ličkog P. Odreda napao selo Rastičevo, gdje je prema podacima bilo 150 četnika. Međutim, neprijatelj je toga dana otišao za Gračac a ostavio samo stražu od 12 četnika, koja se razbježala. Gubitci kod neprijatelja: jedan zarobljen četnik. I Udarni bataljon L. P. Odreda zaplijenio je: jedan fran. teš. mitraljez, 4 puške, 3000 metaka.

Sektor II Brigade:

I i II Bataljon krenuli su iz Cerovca u Rudo Polje radi postavljanja zasjeda na cesti Bruvno—Gračac. Borbe nije bilo. Ostali bataljoni nisu vodili borbu.

Sektor IX Brigade:

Neprijatelj je iz Vagana uspio zaobići bataljone IX Brigade na položaju kod ceste Mazin—Gor. Lapac, zauzeo kotu Suleševica (1106) i tako nrisilio oba bataljona na povlačenje i to pod vrlo teškim okolnostima. Drugih promjena nije bilo.

22. II. 1943 god.

Sektor I Brigade:

Jedinice ove brigade toga dana nisu vodile borbu, nego su se dijelom nalazile na položaju Mazinske--Planine i Skorića Brdo. dijelom pretresale i čistile teren i evakuisale zarobljenu spremu, a ostatak se odmarao.

Sektor II Brigade:

I i II Bataljon izviđali su neprijatelja iz Rudog Polja prema cesti. Kod ostalih bataljona nije bilo promjena, osim što su jedinice IV Bataljona osiguravale izvoz konfiskovane imovine četnika u selu Bogdanovići.

Sektor IX Brigade:

Bataljoni ove brigade nalazili su se na odmoru.

• 23. II. 1943 god.

Sektor I Brigade:

Borbe nije bilo, a vrijeme je iskorišćeno za sređivanje i koncentraciju brigade.

Sektor II Brigade:

I Bataljon ispitivao je mogućnost postavljanja zasjede na cesti Bruvno—Gračac, ali te mogućnosti nije bilo, jer je neprijatelj držao šve važnije položaje, a također isto je to radio i II Bataljon. Kod ostalih bataljona nije bilo promjena.

Sektor IX Brigade:

U 13.30 časova neprijatelj je napao selo Ploču⁷⁹ sa četiri satnije ustaša i jednim bataljonom Talijana, potpomognut artiljerijskom i bacačkom vatrom te sa sedam tenkova. Na položaju prema neprijatelju bila je jedna Ičetal L. P. Odreda, koju je neprijatelj iznenadio i zauzeo kotu Lipač. Neprijatelj je uspio brzim naletom doći do Stulića Kule, gdje se nalazila II Četa III Bataljona IX Brigade na odmoru. Neprijatelj je odmah zauzeo vrh kod Stulića Kule (Pećinski Vrh), na kojeg je Druga četa III Bataljona odmah izvršila protunapad i na juriš bombama uspjela zbaciti neprijatelja. Uspjeh leži najviše u tome, što je jedna četa III Bataljona nadirala od Trnave prema Ploči i ugrožavala neprijatelja bočno u samom selu Ploči i tako je neprijatelj bio prisiljen na brzo povlačenje. U ovoj borbi učestvovala je jedna četa I P. Bataljona L. P. Odreda. Tada je neprijatelj zapalio 15 kuća i desetak štala.*⁰

⁷⁹ Vidi tom V, knj. 12. dok. br. 186.
Vidi dok. br. 5.

Zaplijenjeno je: 4 puške, 25 bombi, 600 metaka. Gubitci neprijatelja bili su 20 mrtvih i više od toliko ranjenih. Jedan ustaša uhvaćen je živ. Naši gubitci: tri mrtva i dva lakše ranjena. U ovoj akciji naročito se istakao zamj. politkomesara II Cete III Bataljona drug Jovo Popović i vodnik II Voda iste čete drug Nikola Radaković, koji su neustrašivo sa borbama u ruci jurišali prema neprijatelju.

24. II. 1943.

Sektor I Brigade:
Nema promjena.

Sektor II Brigade:

I i II Bataljon ispitivali su mogućnost postavljanja zasjede na cesti Bruvno—Gračac. Zasjeda se nije mogla postaviti zbog toga što je neprijatelj dobro osigurao cestu. IV Bataljon u noći između 24-og i 25-og sa jednim vodom pretresao zaselak Grbići u Crnoj Vlasi. Tu su zarobljena 2 bandita sa 2 francuske puške, 136 metaka. 6 bombi i ubijena su 2 bandita.⁸¹

Sektor IX Brigade:

Bataljoni IX Brigade od 24. II pa do 1. III nisu vršili nikakve operacije niti vodili borbu.

25. II. 1943.

Sektor I Brigade:

Bataljoni I Brigade od 24-11 pa do 2-III nisu vršili nikakve operacije niti su vodili borbu.

Sektor II Brigade:

U prvi sumrak neprijatelj se povukao iz Bruvna za Gračac, a da mu naše jedinice nisu nigdje postavile zasjede. Poslije toga bataljoni II Brigade nisu više vodili borbe.

1. III. 1943.

Sektor IX Brigade:

Jače neprijateljske snage napale su jedinice IX Brigade koje se nalazile u selima Ploča—Mogorić.⁸² Obavještajna služba javila je da će napad biti na Ploču, Mogorić i Vrebac, te su jedinice IX Brigade držale položaje od Pločariskog Klanca do Ostrvice i na taj način previše se razvukle. Napad je uslijedio

" Odnosi se na četnike.
Vidi dok. br. 4.

u 4 sata ujutru sa Pločanskog Klanca na kotu Lipač (794). U isto vrijeme neprijatelj je napadao sa tri pravca. Jedan pravac bio je Pločanski Klanac i redom kote iznad sela Ploče i Mogorića. Drugi pravac je bio kroz samo selo, a treći pravac je bio od ceste koja vodi za Medak u pravcu sela sve do u visini mogoričke crkve, dakle poljem. Neprijateljske snage su bile vrlo jake i neprijatelj je bio potpomognut jakom artiljerijskom i minobacačkom vatrom. Po zauzeću Lipača neprijatelj je pošao dalje kotama, uzimao kotu po kotu i odbacivao naše jedinice. Zauzećem Đurina Vrh (kota 833) neprijatelj je uspio da odbaci 2 čete Trećeg bataljona u Korita i u pravcu Metle i tako otvorio sebi put sve do mogoričke crkve. U borbi je učestvovalo i oko desetak tenkova.

Bataljon I Brigade, koji je imao za zadatak da zaposjedne Jelovi Vrh (kota 909) i da se poveže sa Trećim bataljonom IX Brigade, nije mogao pružiti pomoć iz razloga što je neprijatelj već uspio da zauzme Lipač i Đurin Vrh i da si na taj način osigura dominirajuće kote.

IV Bataljon IX Brigade, koji je zaposio položaje lijevo i desno od Karaule (kota 640) vezujući se sa III Bataljonom, zadržao je prvi dan neprijateljski napad koji je nadirao pravcem Trnava—mogorička crkva i to u jačini 1000 vojnika. Pod veče istoga dana, pošto je neprijatelj zauzeo Đurin Vrh, počeo se sa njega spuštati i uz pomoć tenkova [uspio] doći do crkve, snage IV Bataljona morale su se povući na druge položaje, i to kote: 677, 655, 645. II Bataljon ove brigade pokušao je iz polja manevrom [da] napadne neprijateljske snage koje su se nalazile ispred Karaule na prostoru između kota 600 i 601; nije uspio da izvrši svoj zadatak iz razloga što je neprijatelj osigurao svoj bok jačim snagama i tenkovima i što je u međuvremenu bio prodro do mogoričke crkve, i tako se i taj bataljon morao povući prema Gradini (k. 633). Sa ovim je prvi dan borbe bio završen.

Toga dana borbe IX Brigada imala je u sastavu jedan bataljon I Brigade.

2. III. 1943 god.

Sektor I Brigade:

Po naređenju I Brigada [je] toga dana uputila još dva bataljona u pomoć IX Brigadi. II Bataljon zaposjeo je kotu Jelovi Vrh, Viojla. III Bataljon nalazio se je u rezervi. IV Bataljon po naređenju trebao je da zaposjedne položaje istočno

od sela Mogorića, desno od puta Mogorić—Srednja Gora, Vrh Metle i do Male Metle. I Bataljon u rezervi.

III Bataljon ove brigade bio je stavljen pod komandu IX Brigade.

Sektor IX Brigade:

Još u toku noći napravljen je sljedeći raspored: dva bataljona stavljeni su ispred neprijatelja⁸³ sa zadatkom da se suprotstave neprijateljskom nadiranju držeći položaje: od lijeve strane putem Mogorić—Vrebac i desnu stranu puta Vrebac—Mogorić, t.j. od kote 648 preko Krčevina do kote 731 prema Metli. I Bataljon ostao je na položajima Vrebca držeći Crnkušu (kota 640) i položaje ispod Vrebca od kote 585 do kote 590. Bataljon „Adžija” iz I Brigade stavljen je u brigadnu rezervu u Selištu. Ostali bataljoni I Brigade trebali su da zaposjednu Metlu (kota 961), a sa ostalim snagama da napadnu neprijatelja prema Ploči. III Bataljon IX Brigade trebao je da se vrati u sastav brigade svoje i da pojača njezino lijevo krilo, t.j. IV Bataljon, onemogućujući neprijateljsko nadiranje iznad sela. Iste noći primljen je izvještaj da će Vrebac biti napadnut iz Bilaja, Ribnika i [Lič.] Osika. Odmah ujutru počela je borba i odvijala se uglavnom oko rijeke Kovačice i Krčevina do kote 731. Bataljoni su davali uporan otpor i kota 690 prelazila je dva puta iz ruke u ruku. Neprijatelj je manevrišući iz polja rastezao desno krilo IX Brigade i na taj način odbacio snage ispred sebe. Istovremeno je počela borba na cesti Bilaj—Vrebac i rezervni bataljon iz I Brigade bačen je na taj sektor.

Po zauzeću Rudina, naše jedinice su otstupile prema Runjevcu i Opoljenici. Dvije čete koje su bile prema koti 731 i Bakurju nisu te uspjele blagovremeno rokirati prema Runjevcu, jer je neprijatelj izbijajući na Rudine brisao cio prostor do kote 844 i Trivunskog Vrh tako, da su na Opoljenici ostale male snage, koje su bile odbačene prema koti 690 i 932. Zauzimanjem Opoljenice snage II Bataljona, koje su bile na položajima Pavirovca, morale su se naglo povući u pravcu Stražbenice, pošto su istodobno bile ugrožene iz pavlovačkog polja.

Sa ovim prodorom prostor Zavodje—Vrebac bio je otvoren. Naše snage zauzele su nove položaje od kote 696, preko

i " Odnosi se na dijelove divizije „Re”

Tomaševa Vrha, Stražbenice, savijajući se kroz samo selo prema koti 634.

III Bataljon IX Brigade samoinicijativno prešao je u protivnapad, natjerao neprijatelja na odstupanje pravcem prema Vrebcu i nastavio sa gonjenjem. Stab brigade tada je naredio svim jedinicama da pređu u protivnapad. Tada je neprijatelj već bio ušao u Vrebac i osigurao sebi prolaz prema Medku i Barletama. Neprijatelj je namjeravao noćiti u Vrebcu, zauzeo je položaje oko kote 595. Usljed slabih veza, napad nije organizovan i sve snage nisu dovoljno bile iskorišćene, ali ipak uspjelo je da se neprijatelj razbije, satjera sa položaja i kote 595 i natjera u bjegstvo u pravcu Medka i Bilaja. Tom prilikom oštećena su dva neprijateljska tenka, koji su ostali. Usljed mraka i nepreglednosti, kao i nepoznavanja situacije, gonjenje neprijatelja nije moglo dati velikih rezultata. Stab brigade nije znao pravu situaciju i bataljoni su radili samoinicijativno i spontano. Jedinstvenosti komande nije bilo. Uslovi za postizavanje još boljih rezultata postojali su, ali nisu iskorišćeni.

Neprijatelj koji je napadao sa pravca Bilaj bio je sačekan na bliskom otstojanju od jedinica I Bataljona IX Brigade i razbijen, ostavivši oko 50 mrtvih.

Te noći naše jedinice zanoćile su na položajima oko Vrebca i to u Pavlovcu, Zavodju, Gor. Vrebcu i Barletama.

3. III. 1943 god.

Neprijatelj je ujutru rano pokušao napad prema Barletama, ali je odbijen.⁸⁴ Oko podne izvršen je drugi napad sa većim snagama, ali je tada već bio cio I Bataljon na položaju. Borba je trajala do 3 sata poslije podne, kada se neprijatelj povukao i tako čitav taj sektor bio je očišćen od neprijatelja.

U ovim borbama zaplijenjeno je:

IX Brigada: tri teška mitraljeza, osam puškomitraljeza, 35 pušaka, 20.000 metaka, 80 čebadi, kao i odjeće i obuće i ostale sitnije spreme.

I Brigada: 4 teška mitraljeza iz tenka, 300 metaka, 20 bombi.

Gubitci neprijatelja:

Od I Brigade: 20 mrtvih i 50 ranjenih.

Od IX Brigade: 400 izbačenih iz stroja Talijana i jedna satnija ustaša. Na bojnopolju ostalo je oko 100 leševa.

Sopstveni gubitci:

I Brigada: 1 mrtav, 5 ranjenih.

IX Brigada: 4 mrtva, 15 ranjenih. 1 nestao.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

Zigić

Komandant:

Manola

Prilog:

1. Lista gubitaka od operacija od 1—3. III.
2. Spisak zarobljenog oružja i sprema.

BR. 65

PREGLED BROJNOG STANJA I NAORUŽANJA ŠESTE DIVIZIJE NOV I PO HRVATSKE OD 16 OŽUJKA 1943 GODINE¹

STAB VI DIVIZIJE N.O.V. HRVATSKE

Op. broj 1 16-111-1943

P R E

Brojnog stanja i naoružanja VI Divizije N.O.V.

Jedinica	BROJNO STANJE						NAORUŽANJE																				
	Po spisku		u rješ-hodu		Na licu		Puške			Teški mitralj.	Puško-mitraljezi			Topovi	Bacači	Pušča											
	Muških	Ženskih	Muških	Ženskih	Muških	Ženskih	Mitraljeskih	Mauzer	Talijanske	Manlither	Raznih vojničkih	Jugoslavenskih	Talijanskih	Lakih mitraljeza	Jugoslavenskih	Talijanskih	Grčkih	Njemačkih	Revolvera raznih	Puljskih	Brđskih	Protutenkovskih	Lakih	Teških	Za mitraljeske	Za Mauzer	Za talijanske
Stab VI Divizije	12	2	—	—	12	2	1	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	—	—	—	—	—	100	120	30
I Brigada	1221	126	403	29	818	97	—	516	124	4	1	2	8	—	21	14	—	—	60	—	—	—	4	—	—	8075	5641
II Brigada	1444	130	475	41	969	89	4	681	144	22	—	6	6	—	21	20	1	2	97	—	—	4	—	130	19200	4137	
IX Brigada	1422	54	435	9	987	45	—	793	157	3	20	3	9	—	23	21	2	2	65	—	—	7	—	—	10075	5460	
Prateća četa	99	8	32	2	67	6	—	36	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	1	—	2	—	645	295
Inžinjerska četa	32	—	9	—	23	—	—	20	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	630	260
Ukupno:	4230	320	1354	81	2876	239	5	1950	439	29	21	11	23	—	65	55	3	4	240	—	—	1	15	2	230	38745	15823

SMRT FASIZMU —

Politkomesar: R. Žigić

¹ Original, pisan mastilom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 7/11, k. 419 A.

G L E D

Hrvatske na dan 14 marta 1945 god.

M U N I C I J A														Konja	OPREME	PRIMJEDBA									
n a		Za teške mitraljeze		Za puško-mitraljeze				To-povska	Za bacače	Ručne bombe															
Za manlitke	Za razne voj. ičke	Jugoslovenske	Talijanske	Za lake mitraljeze	Jugoslovenske	Talijanske	Grčke	Njemačke „Soša“	Za poljske	Za brdske	Za protu-enkovske	Teške	Lake	Za revolvare	Ofanzivnih		Defanzivnih	Jahačih	Tovarnih	Teglećih	Sedala	Samara	Kola	Amova	Pojtskih kuhinja
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	330	—	5	6	—	2	6	—	—	1	2	—
—	—	1200	6000	—	2035	3630	—	—	—	—	—	—	—	424	387	65	4	—	12	—	—	—	6	—	—
877	—	3400	6000	—	5230	4700	25	50	—	—	—	—	92	685	160	182	7	25	32	7	26	16	32	1	—
30	602	1200	5320	—	1690	12940	1000	—	—	—	—	—	210	—	562	100	4	24	11	4	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46	7	105	28	—	—	—	1	17	2	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	7	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—
907	602	5800	17350	—	8955	21270	1025	50	—	—	46	7	407	1480	1056	348	22	66	59	17	26	23	34	1	—

SLOBODA NARODU!

Komandant: Manola

BR. 65

**IZVJEŠTAJ ŠTABA TREĆE OPERATIVNE ZONE OD 16
OŽUJKA 1943 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVAT-
SKE O AKCIJAMA PODREĐENIH JEDINICA¹**

Operativni izvještaj dostavlja.

**STAB
III. OPERATIVNE ZONE
NAR. OSLOB. VOJSKE I PART. ODREDA
HRVATSKE**

O. broj: /1943
Dana 16 marta 1943 god.

**GLAVNOM ŠTABU
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE I PARTIZANSKIH
ODREDA HRVATSKE**

Naš posljednji izvještaj,² broj /1943, poslan je 24. I. 1943. Poslije toga vremena nismo Vam slali redovne 10-dnevne izvještaje. iz razloga toga što je veza sa Vama bila prekinuta, te je postojala opasnost da ne padnu u ruke neprijatelju. Slali smo kurira na Kozaru, kako bi tim putem uspostavili vezu sa Vama, ali se ni tuda nije moglo. Kurir je tamo uhvatio vezu sa V kozarskom brigadom, koja se još i sada nalazi na Kozari i s kojom ćemo održavati stalnu vezu.

Na osnovu [toga] podnašamo ovaj izvještaj, od 24. I. do danas, 16. III. 1943, kao i brojno stanje naših odreda, brigada i komandi područja. Mi ćemo u ovom izvještaju napraviti pregled vojnog djelovanja, kao i vojničke situacije i sve ostala na sektoru III operativne zone, koje se u ovom periodu vremena znatno promijenilo.

I. VOJNIČKA SITUACIJA

Od vremena kada je neprijatelj odpočeo svoj krvavi napad na naš oslobođeni teritorij Bosne, Like, Korduna i Banije,³ sve operativne jedinice na sektoru naše zone pojačale su aktivnost vojnog djelovanja na čitavom sektoru, kako bi na sebe privukle što više neprijateljskih snaga i time smanjile

¹ Dokumentat, bez potpisa, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 33/2, k. 1484.

² Vidi tom V, knj. 11, dok. br. 87.

³ Riječ je o Četvrtoj neprijateljskoj ofanzivi.

pritisak ofanzive i pomogle našim drugovima. Najznačajnija akcija po nas, a najosjetljivija po neprijatelja, bila je na glavnu prugu Beograd—Zagreb.⁴ Odredi također nisu zaostali, kao ni diverzantske grupe, tako da smo uspjeli formirati još jednu brigadu⁵ od I i II odreda. Odredi su još uvijek ostali kao takvi sa manjim snagama. Naš I i II odred poslije formiranja XVIII brigade dosta su oslabljeni i nisu vršili neke značajnije akcije. Njihov komandni kadar je vrlo mlad i nije se mogao snaći u početku. Osim toga, u Brigadu se dalo skoro najbolje drugove, a u odredima su ostali sve mladi i neiskusni partizani. Ova normalna pojava, da se novouzdignuti kadar ne snalazi u početku, već je izčezla i rezultati toga pojavljuju se u vršenju manjih akcija. Naročito se to vidi kod II odreda, koji se stalno zalijeće u pozadinu neprijatelja, napada i razoružava manje posade, jer takvih manjih posada, koje bi odredi mogli napadati, nema na granici između našeg oslobođenog područja i okupiranog područja. Jedan dio I odreda nalazi se stalno na Daruvarskom sektoru, zbog obezbjeđenja bolnice,⁶ dok je drugi dio zaposlen na rušenju glavne pruge Beograd—Zagreb, zajedno sa diverzantskom grupom.

Poslije formiranja naše IV divizije,⁷ neprijateljska uporišta su se znatno pojačala, kako sa vojnicima, tako i sa teškim oružjem — topovima i tenkovima. Naročito na glavnoj pruzi Beograd—Zagreb i to u većini Njemci. Osim toga skoro po svim uporištima neprijatelj se služi radio-stanicama za vezu između sebe, jer im telefonske veze permanentno kidamo. Nikakve jače koncentracije za sada se ne osjećaju. Neprijatelj je, poslije nekoliko uspješno izvedenih akcija⁸ naše XVIII brigade, proveo „čišćenje Dilja”.⁹ Naročito ga je dirnula akcija koja je uspješno izvedena u Levanjskoj Varoši,¹⁰ gdje je ubijen poznati ustaša i bivši narodni zastupnik Fabo Petrović. /

U posljednje vrijeme, neprijatelj se češće puta zalijeće na naš oslobođeni teritorij u cilju pljačke.¹¹ Upadne u nekoliko susjednih sela i brzo se povuče ponovno u svoja uporišta. To čini većinom rano ujutro, idući kroz šumu, kad misli da iznenadi naše straže. I pored toga što imamo nekoliko vojnih

* Vidi dok. br. 31.

¹⁰ i ¹¹ Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 86.

" Rijč je o bolnici koja se nalazila na Ravnoj Gori.

' Vidi tom V, knj. 11, dok. br. 80.

komiteta¹² u tim uporištima, nemoguće nam je saznati takve i slične namjere, jer je neprijatelj upotrijebio novu taktiku, t.j. krene iz uporišta bez da niži komandni kadar uopće zna kuda se ide. Tek kada se dođe u selo, onda se izda naredba i pravac njihovog djelovanja.

Poslije akcije naše IV divizije na glavnu prugu, neprijatelj je nekoliko dana uzastopce bombardirao naša sela kraj pruge. Bombardiranje je vršio većinom poslije podne sa više od 15 aviona, no nije nanio bog zna kakove štete. Pogotovo u redovima partizana nije bilo ni jedne žrtve.

Dana 5. II. o. g. poslije podne u 3 sata, neprijatelj je sa 12 aviona bombardirao zgradu u kojoj se nalazio Štab naše zone. Sama zgrada nalazila se u šumi. Tom prilikom teže je ranjen politkomesar zone drug Marijan Stilinović. Slomljena mu je desna ruka iznad lakta, i teže je kontuzovan po glavi. Komandantu zone drugu Bogdanu Crnobrnji slomljena je noga na istom mjestu gdje i ranije. Osim toga ubijena su još dva stražara koji su se nalazili u zgradi.

Kao što vidite, taj nesretni slučaj dogodio se u momentu kada se niko nije nadao. Drug politkomesar je na nekoliko časaka prije bombardovanja došao iz Komande Psunjskog područja, gdje je bio na sastanku sa Štabom IV divizije. Odmah iza toga, Štab zone preselio se je na drugo mjesto. Trebalo se prići popuni Štaba, što je i učinjeno drugi dan. Dužnost komandanta trebao je primiti komandant XII brigade drug Vinko Antić, a politkomesara drug (Duško) Brkić Dušan, zamjenik politkomesara zone. No da bi nesreća bila još veća, novi komandant dolazeći na sastanak pao je s konja i morao je ostati 25 dana u bolnici, tako da je drug Duško za to vrijeme sam vršio sve dužnosti.

Disciplina i moral naših jedinica u posljednje vrijeme popravili se. Naročito se to opazilo u XVIII brigadi, koja je odmah po svom osnutku pokazala mnogo borbenosti i uspjeha. Njeni vojnici pokazali su neobičnu hrabrost u jurišu na neprijateljske bunkere. Neprijatelj se na pr. u Levanjskoj Varoši očajnički borio u zidanim bunkerima. Naši su se pod vatrom probili do bunkera, zatim puškarnice zatrpali zemljom i time prisilili neprijatelja na predaju. Takvih i sličnih slučajeva po-

" Ovi komiteti formirani su u svim većim neprijateljskim garnizonima a sačinjavali su ih uglavnom pripadnici domobranstva, simpatizeri NOP, koji su održavali vezu sa partijskim organizacijama na terenu i obavještavali o namjerama neprijatelja, o brojnom stanju i naoružanju, dostavljali oružje, municiju i drugi ratni materijal.

kazalo se je mnogo. II odred se je također dobro pokazao, zalijetajući se u ravnu Podravinu, prelazeći prugu Osijek—Zagreb, koju stalno čuvaju blindirani vozovi. U posljednje vrijeme dobivamo veliki broj omladinaca i omladinki iz Podravine, koji dobrovoljno dolaze u redove naše vojske. I odred malo je zaostao, jer je dobio u zadatak da kontroliše i čuva sektor na kome je smještena naša bolnica, u kojoj se nalaze na liječenju komandant i politkomesar, a poslije bolestan iz Moslavine došao i drug Vlado,¹³ sekretar CK KPH.

Službu veze uredili smo tako, što su uspostavljene relejne stanice na čitavom sektoru. Ali ta veza ide još nekako presporo, što će se u najskorije vrijeme popraviti.

Vežu sa I srpskom divizijom,¹⁴ koja se nalazila između [Bos.] Gradiške i Bos. Broda, nismo uspostavili, jer je Divizija napustila taj sektor.

12. II. o. g. formirana je XVIII brigada. Ljudstvo za tu brigadu, kao i komandni kadar, uzeto je isključivo iz I i II odreda. Za komandanta postavljen je komandant I odreda drug Uroš Popara, za zamjenika komandant II odreda drug Ivo Marinković,¹⁵ za politkomesara član O. K. Nova Gradiška drug Milan Tomić, koji je do formiranja Divizije bio politkomesar jednog bataljona I odreda, zamjenik politkomesara brigade je drug Franjo Bajt, zamjenik komesara I odreda. Za nove rukovodioce u odredima postavljeni su novi drugovi, koji su bili komandanti i politkomesari bataljona.

XVIII brigada od svoga osnutka do danas izvela je nekoliko uspješnih akcija, tako da danas ima oko 600 pušaka, a u početku je imala svega 400.

U saglasnosti sa drugom Vladom, XVIII brigada je ušla privremeno u sastav i pod direktnu komandu naše IV divizije. To je učinjeno iz više razloga, a među najglavnijim: zato da bi Divizija mogla sa većim snagama izvršiti veće akcije, a s druge strane da se borci nove brigade upoznaju s borbenom disciplinom, steknu više iskustva od svojih drugova iz drugih brigada, prekale u borbi, na većim akcijama i t. d., jer nam iskustvo pokazuje da se moral, disciplina i borbenost mnogo lakše postižu u većim vojničkim jedinicama.

¹³ Vladimir Popović

¹⁴ Riječ je o Prvoj proleterskoj diviziji, koja se u toku mjeseca siječnja nalazila na području Centralne Bosne.

¹⁵ Narodni heroj. Poginuo 1944 god. kao obavještajni oficir Šestog korpusa.

Prije nekoliko dana dobili smo operativni izvještaj¹⁶ našeg III odreda iz Srema. Izvještaj je poslao Stab III odreda, koji se sa VI bosanskom brigadom¹⁷ nalazi na čišćenju terena od četnika na Majevidici, kao i bataljon koji je ostao u Fruškoj Gori. Te izvještaje Vam u cjelosti šaljem, kako bi uvidjeli detaljan rad i akcije, kao i čišćenje terena od četnika na tom sektoru. Veza sa njima je do sada bila vrlo slaba, no uložićemo sve da se ona popravi, da dobivamo redovite izvještaje i da im pomognemo u radu.

II. IZVEDENE AKCIJE

Akcije XVIII brigade:

Noću između 17 i 18. II. o. g. jedinice XVIII brigade napale su neprijateljsko uporište Mandićevac¹⁸ (Đakovački srez) i tom prilikom dobile 9 karabina i 1 puškomitraljez. Zarobljeno je 9 kulturbundaša. Mi nismo imali nikakvih žrtava.

18. II. o. g. jedinice naše XVIII brigade napale su neprijateljsko uporište Levanjsku Varoš. Neprijatelj se ogorčeno branio i borba je trajala 17 sati. Naši borci su u potpunosti savladali neprijatelja i zauzeli pomenueto mjesto. Tom prilikom naši borci pokazali su veliku hrabrost, jurišali su na neprijateljske bunkere, zemljom zatvarali puškarnice na bunkerima, bajonetima razotkrivali krovove bunkera i uništavali bandite. U toj borbi naša brigada dobila je 30 karabina, kao i mnogo ostale ratne spremne. Tom prilikom zarobljeno je 30 ustaša i žandara . . . S naše strane imali smo jednog mrtvog i 3 ranjena druga.¹⁹

Ogorčeni zbog ovog uspjeha i poraza, Njemci, ustaše i domobrani (500 domobrana i ustaša i 300 Njemaca) krenuli su u pravcu položaja,²⁰ 21. II. o. g., gdje su se nalazile naše jedinice. Snage naše XVIII brigade potukle su i protjerale neprijatelja. Tom prilikom je zarobljeno: 24 domobrana, 2 domobrankska i 2 njemačka oficira. Na bojištu je ostalo mrtvih neprijatelja: 22 Njemca, 4 njemačka oficira i podoficira, 1 domobranski satnik i jedan natporučnik, 1 narednik i 7 domobrana. Zaplijenjeno je 55 karabina, 3 puškomitraljeza, 3 ručna mitraljeza. 7000 metaka, više pištolja, kao i mnogo drugog ratnog materijala. U svim tim bojevima mi smo imali 2 mrtva i 2 ranjena druga.

¹⁸ Vidi tom I, knj. 6, dok. br. 86.

¹⁷ Riječ je o Šestoj istočnobosanskoj NOU brigadi.

" i ¹⁹ Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 86.

" Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 86.

Dana 5. III. o. g. XVIII brigada izvršila je uspješnu akciju na neprijateljsko uporište Ljeskovica.¹ Napad je izvršen na prepad, a na pojedinim mjestima borba se vodila oko 3 sata. Tom prilikom dobiveno je 110 karabina, 9 duplona,¹⁻² 1 teški mitraljez (švarcloze), 1 puškomitraljez, 1 laki bacač mina, 1 ručni mitraljez, 150 mina za laki bacač, 18000 puščanih metaka i oko 150 pari odijela i mnogo drugog ratnog materijala. Zarobljen je 61 domobran. Mi smo imali samo jednog mrtvog bolničara.

Dana 3. III. o. g. jedna partizanska grupa iste brigade zarobila je 80 domobrana — šumskih radnika, koji su radili u šumi bez oružja, i 1 oficira. Zaplijenjena je jedna askerica.^{c:1}

Akcije I odreda:

Snage našeg I odreda napale su 16. II. o. g. na domobransku stražu koja se nalazila na mostu kod Rajića, glavna pruga Beograd—Zagreb, i zaplijenile 8 karabina. Zarobile 8 domobrana i njihovu ratnu spremu.

Noću između 22 i 23. II. o. g. naše jedinice I odreda razrušile su prugu kod sela Batinjana na željezničkoj pruzi Daruvar—Suhopolje. Pruga je bila razrušena u dužini od 600 metara, a t. t. veze bile su porušene u dužini od 1100 metara. Zarobljena su 3 domobrana, zaplijenjeno je 3 karabina i 150 metaka.

28. II. o. g. jedna četa I odreda izvršila je sabotažu na pruzi Zagreb—Beograd, između Okučana i Rajića. kojom je prilikom porušen 1 km t. t. stupova i spaljen jedan drveni most.

6. o. mj. jedinice I odreda, u zajednici sa diverzantskom grupom, napale su blindirani voz na pruzi Banova Jaruga—Suhopolje. Blindirani voz prethodno je naišao na minu koju su postavili diverzanti i [koja je] digla u vis jedan vagon sa lokomotivom. Napad nije uspio iz razloga toga što je odmah iza njih na 300 metara naišao drugi blindirani voz i jedinice su se morale povući. Žrtava nije bilo.

Akcije II odreda:

15. II. o. g. jedinice II odreda napale su neprijateljsko uporište Sopje,²⁴ koje se nalazi 500 metara udaljeno od mađarske granice, i tom prilikom likvidirana je žandarmerijska stanica,

²¹ Vidi dok. br. 27.

" Lovačke puške-dvocijevke.

" Automat

" i ²⁶ Vidi tom V, knj. 12. dok. br. 74.

opština i finansija. Zarobljena su 3 žandara. 5 pomoćnih žandara i 5 financa. Zaplijenjeno je 17 mauzera, 11 manlihera, 2 duplona, 20 bombi, 3000 metaka i 3 pištolja, i mnogo drugog ratnog materijala.

Iste noći II bataljon II odreda izvršio je napad na mjesto Košku²⁵ (pruga Osijek—Našice). Tom su prilikom razoružali seosku stražu i dobili 6 pušaka, 18000 kuna i 9 metara kukuruza.

17. II. o. g. partizanska grupa II bataljona II odreda izvršila je napad na pustaru Kestbaum (sektor Osijek) i tom prilikom zaplijenila 8 konja, 200 litara petroleja, 15 metara kukuruza, 45 komada svinja i 48 komada goveda. Stoka je bila pripremljena da se otpremi u Njemačku.

I bataljon II odreda u 5 časova ujutro 19. II. o. g. izvršio je napad na domobransku stražu na mostu kod Cačinaca²⁶ (sekcija Slatina). Poslije borbe od 10 minuta, našim jedinicama predali su se domobrani. U toj bitci naše jedinice zarobile su 25 karabina, 20 bombi, 1000 metaka i mnogo ostalog ratnog materijala. Mi nismo imali gubitaka. Partizanska grupa II odreda zapalila je 18. II. o. g. tvornicu-kudeljaru kod Forkuševaca (u blizini Osijeka). Uništeni su ogromni magacini ove tvornice. Šteta se cijeni na 40,000.000 kuna.

19. II. o. g. jedna druga partizanska grupa II odreda razoružala je domobransku stražu kod sela Našička Breznica, pruga Našice—Osijek, i tom prilikom zaplijenila 7 karabina.

4. III. o. g. snage II odreda izvršile su akcije na žandarmerijsku stanicu Šljivoševci. Posada je brojala 6 žandara. Tom prilikom zarobljena su dva pomoćna žandara, a ostali pobijeni. Zaplijenjeno je: 4 mauzera, 1 manliher, 3 francuske trometke, 350 metaka i 9 bombi. S naše strane nismo imali nikakvih gubitaka.

Jedinice II odreda noću između 5 i 6. III. o. g. izvršile su napad na neprijateljska uporišta Čađavicu i Moslavinu. U tim akcijama zarobljena su 2 željezničara, 5 financa i 1 domobran. Zaplijenjeno: 7 mauzera, 450 metaka, 1 pištolj i 75000 kuna i mnogo drugog ratnog materijala.

Jedna partizanska grupa zapalila je i potpuno uništila fabriku špirita Senkovic (srez Podr. Slatina). Tom prilikom je uništeno 80 hektolitara špirita, koji je bio namjenjen za Njemačku.

Akcije diverzantskih grupa:

Drug Boro,²⁷ pomoćnik druga Ilije Gromovnika,²⁸ slavnog diverzanta, nalazi se već duže vremena na našem sektoru, kao i u Moslavini, gdje je većinom bio zaposlen organizacijom diverzantskih grupa, držao diverzantske kurseve, i t. d. U vremenu neprijateljske ofanzive²⁹ uzeo je nekoliko takvih grupa i spustio se na prugu Beograd—Zagreb, sa zadatkom da nanese neprijatelju što više gubitaka i da mu sprečava normalan transport tom najglavnijom prugom. Neke od njih rušile su i prugu Banova Jaruga—Daruvar, kao i Osijek—Zagreb.

Noću između 13 i 14 februara o. g. na glavnoj pruzi Beograd—Zagreb, kod sela Andrijevac, diverzantska grupa digla je u vazduh njemačku vojnu kompoziciju u kojoj su se vozili tenkovi, kamioni i topovi. Potpuno je uništena lokomotiva i 5 vagona. Voz je išao u pravcu prema Zagrebu.

11. III. o. g. kod sela Vrba, na pruzi Beograd—Zagreb, naša diverzantska grupa digla je u vazduh teretni vlak. Stradala je lokomotiva i 3 vagona.

28. II. o. g. jedna druga diverzantska grupa digla je u vazduh njemački vlak između sela Dragalića i Okučana. Tom prilikom uništena je lokomotiva i nekoliko vagona.

19. II. o. g. jedna partizanska grupa sa komandrom drugom Ružičkom³⁰ (Čeh) napravila je zasjedu ustaškom kamionu u Gornjem Daruvaru. Tom prilikom ubijeno je 9 ustaša, 1 ustaški natporučnik. Dobiveno je 9 karabina, 2 puškomitraljeza, kao i ostala ratna sprema. Kamion je zapaljen. Mi nismo imali gubitaka.

III. STEČENA ISKUSTVA IZ AKCIJA I KRITIČKI OSVRT NA NJIH

U posljednjim akcijama, naročito onim koje je izvela naša IV divizija,³¹ pokazalo se da su drugovi partizani spremni uz najveće žrtve izvršiti zadatke koji se pred njih postavljaju. Njihova borbena disciplina došla je u nekim akcijama do vrhunca, gdje su prolazeći pored mrtvih drugova i dalje jurišali na bunkere, blindirane vlakove i tenkove. Sto se tiče komandnog osoblja bataljona, kao i četa, njihova je borbena

" Miličević

" Ivan Hariš

" Riječ je o četvrtoj neprijateljskoj ofanzivi.

^M Narodni heroj Josip Ružička. Poginuo siječnja 1945 god. u selu Sumećani kod Orahovice, u borbi protiv Nijemaca, kao komandant čehoslovačke NO brigade „Jan Žižka“.

" Vidi dok. br. 31.

disciplina nešto popustila. Nemaju dovoljno samoinicijative i ne znaju da se snalaze u borbi kad ne dobiju direktnog naređenja od viših štabova. Kad osvoje jedan bunker ili ma koje uporište, ne mogu da se snalaze što dalje da poduzmu i t. d., vojnici im se tada rasturaju, ne drže ih pod kontrolom i tome slično. Jedan od razloga leži u tome, što su ti komandiri i komandanti došli na takove dužnosti od običnih partizana, ne svršivši nijedan kurs, gdje bi im se moglo dati dovoljno vojničkog znanja. To smo sve imali u vidu i da bi u buduće smanjili greške pojedinih rukovodećih drugova, i osposobili ih za dobre komandire i komandante, osnovali smo vojnički kurs za oficire, koji je već otpočeo sa svojim radom. Kurs će trajati 20 dana i na njemu ima 32 slušača.

U prošlom smo Vam izvještaju javili da će odredi formirati nekoliko manjih partizanskih diverzantskih grupa, koje će prelaziti duboko u neprijateljski teritorij i vršiti manje oružane akcije, sabotaze i diverzije. To je i učinjeno i vrlo su se dobro pokazale takve grupe. Jedna od njih dočekala je jedan ustaški kamion i potpuno ga uništila.

IV. RASFORED NASIH JEDINICA, KAO I DIVIZIJE

Poslije kako je naša divizija vršila pritisak na glavnu prugu, prebacila se na prugu Osijek—Zagreb. Napadala Viroviticu,³² a zatim krenula put Moslavine na Garešnicu³³ i vratila se natrag. Posljednjih desetak dana nalazi se na odmoru, dopuni i reorganizaciji svojih jedinica. Ovo je izvršeno i radi toga, jer su mnogi drugovi bili bolesni, a kako na našem teritoriju vlada mjestimično epidemija tifusa, stoga je postojala opasnost da se u većoj mjeri ne prenese i u vojsku. Za to vrijeme su se drugovi odmorili, oprali kako sebe tako i veš, očistili od ušiju i t. d.'

I odred nalazi se jednim dijelom na sektoru oko Daruvara sa zadatkom da ruši prugu Daruvar—Suhopolje i ujedno da osigurava bolnicu. Njega ćemo uskoro premjestiti na drugi sektor, t.j. Psunj, sa zadatkom da napada i razoružava manje neprijateljske posade, kao i mostove na prugama, koje u većini čuvaju domobrani. To su većim dijelom, mladi drugovi, koji treba da prođu kroz nekoliko borbi, kako bi stekli iskustvo. Za osiguranje bolnice pojačana je komanda straže.

II odred za sada se nalazi na sjevernim obroncima Papuka i Krndije i ima u zadatak prodirati u Podravinu, napadati ma-

" i " Vidi dok. br. 31.

nja uporišta i rušiti prugu Osijek—Zagreb. Isto tako ima da mobilize što više ljudi iz podravske sela, kao i osiguravati izvlačenje hrane sa toga bogatog teritorija. Naš se oslobođeni teritorij na tom dijelu znatno proširio i poslije oslobođenja Voćina³⁴ i Orahovice, tako da se granica našeg oslobođenog teritorija produžila do pruge Osijek—Zagreb i stalnim napadima na prugu, kao i preko nje, onemogućava se neprijatelju ponovni povratak u ta uporišta.

V. NASE DALJNJE OPERATIVNE NAMJERE

Kao što smo Vam u zadnjem izvještaju javili, da bi akcija na neprijateljsko uporište Požegu bila od velikog vojno-političkog značaja. Samo uporište ima istureno nekoliko manjih uporišta, koja služe kao predstraža, a to su: Velika, Toranj, Vilić Selo, Brestovac, Pleternica, Vetovo, Kaptol, Bekteže i t. d. Jačina uporišta je do 250 Njemaca, legionara, kulturbundaša i domobrana. Da bi se očistila požeška dolina, t.j] iavršio uspješan napad na samu Požegu, prethodno treba otpočeti čišćenjem svih tih predstraža, što se već i počelo sa uporištem Velika.³⁵ koje je noćas izvršila XII i XVIII brigada. Poslije kada se likvidiraju sva ta uporišta, ili bar jača između njih, preći će se na samu Požegu. Jasno, da će se Divizija likvidiranjem tih uporišta još više naoružati i sa ove četiri brigade³⁸ što raspolaže imati će se dovoljno snaga za direktan napad i uspješno držanje čitave požeške kotline.

VI. FORMIRANJE CEHOSLOVACKE JEDINICE

Na teritoriju III Operativne zone ima priličan broj čehoslovačkih manjina, kako po srpskim, tako i po hrvatskim selima. Neprijatelj se prema njima odnosi isto kao prema Hrvatima. Tjera ih u vojsku, na rad i t. d. U našim jedinicama, još od početka partizanskog pokreta, nalazi se izvjestan broj drugova Čehoslovaka — partizana, a i rukovodećih drugova. Na osnovu toga mi sada prilazimo formiranju jedne čisto čehoslovačke jedinice i već smo u tom pogledu izdali naređenje³⁷ da se iz svih, kako operativnih jedinica, tako i komandi straža, radionica i ostalih ustanova povuku svi drugovi Čehoslovaci. Mislimo da ćemo u prvo vrijeme moći formirati jednu četu

" Vidi tom V, knj. 11, dok. br. 80.

" Vidi dok. br. 44.

U sastavu Četvrte divizije bile su tada sljedeće brigade: Dvanaesta NOU brigada. Šesnaesta, Sedamnaesta i Osamnaesta NO brigada.

³⁷ Vidi dok. br. 13.

od 70—80 boraca, koju ćemo poslije uputiti u krajeve nastanjene Čehoslovacima, da mobilišu sve sposobne za borbu. Za to ima dosta izgleda i mislimo da će nam uspjeti povećati broj takvih jedinica do bataljona, a i do brigade. Formiranje jedne takove jedinice biti će od velikog političkog značaja po nas.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

Komandant:

BR. 53

IZVJEŠTAJ ŠTABA OSME DIVIZIJE OD 16 OŽUJKA 1943
GOD. ŠTABU PRVOG KORPUSA NOV I PO HRVATSKE
O NAPADU ČETVRTE NOU BRIGADE NA PLAVČA DRAGU
I SABORSKI¹

16. 3. 43.
Op. br. 34/43²

**ŠTAB VIII DIVIZIJE I KORPUSA
NABODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
HRVATSKE**

Br. 16/43

Dne 16. III. 1943 g.

Izvještaj o operacijama
na Plavča Dragu.

ŠTABU I KORPUSA N.O.V. HRVATSKE

10. III. 1943 godine. Jedinice IV brigade ojačane sa 2 bataljona Kordunaškog odreda izvršile su napad na četničku posadu u Plavča Dragi,³ sa ciljem razoružanja četnika i kontrolisanja Plaščanske Doline.

Plan i raspored ovih snaga bio je sljedeći:

IV i I bataljon napadali su četnike koji su bili smješteni u dobro utvrđenoj školi i okolnim kućama. Oko ovih

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pe-d reg. br. 43/1—3, k. 419.

² Datum prijema i broj pod kojim je izvještaj zaveden u Štabu Prvog korpusa NOV i PO Hrvatske.

³ i ¹ Vidi dok. br. 37.

kuća iskopani su rovovi a na uglovima zidani bunkereri za mitraljeska gnijezda. II bataljon držao je položaje na Latasovom Vrh i Pišteniku. Jedna četa ovog bataljona vodila je borbu sa četnicima koji su izlazili iz Blata i vršili popravku pruge. III bataljon osiguravao je i držao položaje prema Plaškom. Prateći bataljon većim dijelom nalazi se u rezervi kod Štaba brigade, s tim što je potreban broj teških mitraljeza pridodao pješadijskim bataljonima, a topovi su imali zadatak da gađaju neprijateljska utvrđenja. Tehnička četa raspoređena je za rušenje pruge i uspostavu veze.

Jačina neprijatelja bila je oko 120 četnika naoružanih sa 4 teška mitraljeza, nekoliko puškomitraljeza i ostalo puške.

Tok operacija: Napad koji je izvršen na četnike prve noći bio je odbijen. Četnici su doznali za napad i bili potpuno spremni i sačekali naše borce u rovovima. Napad je ponovljen uz pripremu artiljerijske vatre, nakon čega su četnici počeli odmah bježati. IV bataljon, koji je držao položaje najbliže neprijatelju, odmah je preduzeo gonjenje. Četnici su u neredu otstupili prema Plaškom, ostavljajući nešto oružja, municije i životnih namirnica. Jedna četa III bataljona sukobila se sa neprijateljem koji je bježao, raspršila ga i uhvatila nekoliko kola sa spremom. Jedna četa II bataljona vodila je borbu sa četnicima koji su izlazili iz Blata i vršili popravku pruge. Također je jedan dio drugih snaga rušio prugu između Blata i Vere.

Ratni plijen:

Zarobljen je jedan četnik i zaplijenjeno: 2 teška mitraljeza (od kojih jedan neispravan), 30 francuskih pušaka, 2 postolja, 20.000 metaka, većinom za francuske puške, 35 vagana⁴ graha, 12 vagana makarona, 6 vagana riže i raznih drugih stvari.

Gubitci kod neprijatelja:

Jedan mrtav i oko 10 ranjenih. Zarobljeni četnik također je likvidiran pošto je bio bandit.

Naši gubitci:

Tri mrtva i 12 ranjenih drugova.

Naknadno umrli od rana: bila je jedna drugarica koja je, ranjena, na putu za bolnicu umrla.

Drugova palih smrću heroja nije bilo. U borbi se naročito istakao vodnik IV bataljona drug Karaš Pajo, koji se pokazao jako hrabar i požrtvovan i u toku žestoke borbe stalno je bio

⁴ Mjera za težinu (oko 50 kg).

na položaj **J** i naređivao da se izvlače mrtvi i ranjeni drugovi. Nekoliko puta tražio je odobrenje da juriša na neprijatelja, ali mu to nije dozvoljeno jer se juriš ne bi isplatio.

Akcija je izvedena po planu. U prvom napadu nije se uspjelo zato što je neprijatelj davao jak otpor, bio dobro utvrđen, a pored toga okolišni prostor bio je dobro brisan i dobro tučen iz neprijateljskog utvrđenja. Greške u akciji bile su manje i u toku borbe otklanjane su. Snalaženje starješina i jedinica u ovoj borbi bilo je dobro. Veza sa susjednim jedinicama bila je dobra.

Utrošak municije:

4500 pušanih i mitraljeskih metaka. 14 granata za top 65/mm. 18 mina za laki bacač.

Višak: 15.500 pušanih i mitraljeskih metaka, a manjak: utrošena artiljerijska i minobacačka municija. Pokvarenog i u borbi izgubljenog oružja nije bilo. Od poginulih i ranjenih drugova sve je oružje izvučeno iz borbe.

Napomena:

Prema izvještaju IV brigade četnici iz Plavča Drage pobjegli su zato što nije bilo moguće da se pohvataju kako je to bilo po planu predviđeno. Razlog ovoga leži u tome što je bilo nemoguće da se potpuno zatvori obruč oko četnika jer su to onemogućavali Talijani, koji su u svojim rukama držali prugu i gađali naše pristupe iz tunela i iz dobro utvrđenih bunkera na pruzi. Prema tome naš Stab nije još za sada u stanju da dađe o ovome svoju kritiku, ali svakako će se ovaj slučaj još temeljitije ispitati. Izvještaj je podnesen onakav kakvog smo primili od IV brigade, sa malim izmjenama i dopunama, jer od našeg Štaba nitko nije bio na licu mjesta da bi se ovo moglo provjeriti.

11. III. 1943. Izvršen je napad na Talijane koji su smješteni na pruzi i tunelu u blizini Blata. Napad nije uspio. U ovom napadu ranjen je jedan drug. Napad su izvodile jedinice IV brigade. Detaljnije podatke o ovom napadu još nismo dobili od IV brigade, te o tome ne možemo ništa više reći.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
A.⁵ Turkulin

Komandant:
V.⁸ Cetković

Prilog:
Lista gubitaka.

Artur
" Vlado

P. S.

Naprijed navedeni operativni izvještaj dopunjuje se u sljedećem: 12. III. 1943. IV brigada ojačana sa jednim bataljonom Kordunaškog odreda izvršila je napad na domobrane i žandare u Saborskom.⁷ Jačina neprijatelja bila je oko 200 domobrana i žandara. Po danu je izvršeno izviđanje i stvoren plan, a u prvi sumrak bataljoni su počeli opkoljavanje Saborskog i podilaženje ka utvrđenim tačkama. Neprijatelj je znao za dolazak naših snaga i zbog toga nisu dali nikakav otpor već su pobjegli u nepoznatom pravcu. Također je pobjegao neprijatelj koji se nalazio u Biljevinama, a koga je napadao jedan bataljon.

Uhvaćena su svega tri domobrana sa puškama.

Gubitaka na našoj strani i kod neprijatelja nije bilo, jer do borbe nije dolazilo.

Kako je neprijatelj pobjegao nije nam još poznato jer o tome nismo dobili izvještaj od naše IV brigade.

S. F. — s. N.

Politkom.:
A. Turkulin

Komandant:
V. Četković

BR. 65

**NAREĐENJE GLAVNOG ŠTABA NOV I PO HRVATSKE
OD 17 OŽUJKA 1943 GOD. ŠTABU PETE OPERATIVNE
ZONE DA SVOJIM SNAGAMA VRŠI PRITISAK U PRAVCU
BRINJA¹**

Op. si.
17. IH. 1943 god.

ŠTABU V OPERATIVNE ZONE

Primljeni su vaši posljednji izvještaji.⁵

Dosad smo vam poslali 50 pušaka. Puške su bile sve ispravne. Sad vam šaljem 21 „mauzerku“, 24 talijanske i 25 „manliherki“. Potvrdite nam prijem ovih pušaka kao i pušaka koje smo vam ranije poslali.

Naše snage nalaze se u ofanzivi. VI divizija zauzela je Raduč i zaplijenila 2 puškomitraljeza i 60 pušaka. Sv. Rok, koji su naše snage zauzele, ustaše su protivnapadom povratile. Borbe na tom sektoru se nastavljaju.³

XV brigada likvidirala je [Gornji] Babin Potok,⁴ dok VI nije uspjela da zauzme Crnu Vlast,⁵ koja je bila bolje branjena. V brigada je u zasjedi zarobila 22 domobrana.

Dva bataljona Ličkog odreda i jedan bataljon I brigade srušili su Bender.⁶

Nijemci su se povukli iz Petrovca i Drvara. Bosanci su oslobodili krajeve oko Krupe (Podgrmeč) i nastavljaju operacije.

VI brigada još se neće vratiti. Ona operiše u sastavu VIII divizije.⁷

Poslije operacija oko Lovinca⁸ najvjerojatnije da ćemo gro snaga prebaciti na sjever Like.⁹ U tome smislu je i IV

¹ Dokument, bez potpisa, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 31—1, k. 104.

* Vidi dok. br. 22.

³ Vidi dok. br. 33 i 86.

⁴ i " Vidi dok. br. 10, 19, 20, 21 i 42.

⁵ Vidi dok. br. 60.

⁶ Vidi dok. br. 35 i 79.

⁸ Vidi dok. br. 59.

" Na područje sjeverne Like prebačene su sljedeće jedinice: Osmo divizija NOV i PO Hrvatske, Šesta NOU brigada Pete operativne zone i Deveta NOU brigada Šeste divizije.

brigada dobila zadatak da vrši pritisak od Plaškoga u pravcu Otočca (da likvidira Jesenicu i eventualno se prebaci u pravcu Dabra).¹⁰

Snage vaše zone treba isto tako da vrše pritisak u pravcu Brinja¹¹ i da se povežu sa snagama IV brigade. Detaljnije upute ćete dobiti.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,

Komandant,

¹⁰ Vidi dok. br. 47, 66 i 79.

¹¹ Vidi dok. br. 68

BR. 65

PREGLED BROJNOG STANJA I NAORUŽANJA TRI-
NAESTE PROLETERSKE NOU BRIGADE „RADE KONČAR“
OD 17 OŽUJKA 1943 GODINE¹

STAB XIII PROLETERSKE UDARNE
BRIGADE „RADE KONČARA“
HRVATSKE

Op. br. 172 dne 17/111. 1943 g.

P R E

Brojnoj stanja i naoružanja u XIII Proleterskoj

Jedjnica	BROJNO STANJE			NAORUŽANJE																													
	Po spicku		U rash.	Na licu		Pušaka					Teških mitralj.			Puško-mitraljeza			To-pova		Bacuća														
	Muških	Ženskih	Muških	Ženskih	Muških	Ženskih	Mašinskih pušaka	Mauzer 7,9 mm	Manliher	Talijanskih	Francuskih	Raznih vojničkih	Civilnih	Svarcloze	Njemačkih	Fijat	Breda	Lakih mitraljeza	Z. B. Brno	Francuskih	Njemačkih	Talijanskih	Soša	Poljskih	Brdskih	Protivokolskih	Lakih	Teških 81 mm	Revolvara	Talijanskih	Mauzer 7,9 mm		
I P.2 Bataljon	180	5	35	—	145	5	—	1	97	2	12	3	2	—	—	—	—	—	9	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	5	8	3219
II P. Bataljon	168	2	39	—	129	2	—	111	2	9	—	—	—	—	—	—	—	—	11	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	11	7	3536	
III P. Bataljon	154	9	28	2	126	7	1	104	1	8	2	—	—	—	—	—	—	—	11	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	7	2	3840	
Mitralj. četa	52	—	2	—	50	—	—	31	6	4	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	1600	
Četa prat. or. ³	52	—	2	—	50	—	—	46	1	4	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	1	1875	
Četa za vezu	30	—	1	—	29	—	—	11	1	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	350	
Stab	16	—	2	—	14	—	4	5	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	4	200		
Ukupno	652	16	109	2	543	14	6	405	14	50	5	2	—	—	—	—	7	—	31	—	—	8	—	—	1	—	2	1	35	21	14620		

SMRT FAŠIZMU —

Politkomesar.- Božo Spaček

¹ Original u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 11/2, k. 722.

² Proleterski

* Pratećih oruđa

G L E D

brigadi „Rade Končara“ za 15-11-1945 godine

M U N I C I J E															BOMBI		Eksploziva													
Za puške		Za teške mitraljeze			Za puškomitraljeze					Za to-pove	Za ba- caće	Za revolvere	Ofanzivnih	Defanzivnih	Konja	Sedaja	Mula	Samara	Eksploziva	Kapisa	Korde									
Manliher	Talijanske	Francuske	Razne vojničke	Mašinske	Svarcloze	Njemačke	Fijat	Breda	Za lake	Za Z. B. Brno	Francuske	Njemačke	Talijanske	Šoša	Poljske	Brdske	Protivkoiške	Lake	Teške 81 mm	Za revolvere	Ofanzivnih	Defanzivnih	Konja	Sedaja	Mula	Samara	Eksploziva	Kapisa	Korde	
33	394	26	9	64	—	—	—	—	—	2260	—	—	550	—	—	—	—	—	—	140	61	30	—	—	—	—	—	—	—	—
15	275	—	—	—	—	—	—	—	—	1850	—	—	580	—	—	—	—	—	—	65	41	37	1	1	—	—	—	—	—	—
10	326	33	—	50	—	—	—	—	—	2490	—	—	400	—	—	—	—	—	—	58	42	34	—	—	—	—	—	—	—	—
15	275	—	—	—	—	—	—	3770	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23	26	16	11	1	1	11	—	—	—	—
—	210	—	—	—	—	—	—	520	—	—	—	—	300	—	11	—	83	4	—	9	23	10	10	1	2	10	—	5	15 met.	
5	385	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	7	—	—	—	—	—	—	—	—
30	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	120	—	—	—	—	—	—	150	—	8	6	5	—	1	—	—	—	—
108	1925	59	9	114	—	—	—	4290	—	6660	—	—	1950	—	—	11	—	83	4	445	204	142	23	8	3	21	—	5	15 met.	

SLOBODA NARODU!

Komandant: R. Bulat

BR. 65

**IZVJEŠTAJ ŠTABA DVANAESTE NOU BRIGADE OD 17
OŽUJKA 1943 GOD. ŠTABU ČETVRTE DIVIZIJE NOV I PO
HRVATSKE O NAPADU NA VELIKU¹**

**STAB
XII BRIGADE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
HRVATSKE**

Broj: 71/1943.

dana 17 marta 1943 u 7.30 h.

Izvještaj o akciji na Veliku dostavlja

**ŠTABU IV DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE HRVATSKE**

Položaj

Jedinice naše brigade imale su zadatak² sa jednim bataljonom likvidirati žandarmerijsku stanicu, te postaviti zasjedu sa ostalim snagama i to prema Tornju, Požegi i Kaptolu. Jedinice koje su bile u zasjedi imale su zadatak prekopati puteve, porušiti željezničku -prugu, prekinuti t. t. veze, uništiti špirit fabriku i željezničku stanicu u selu Trenkovu. Akcija na samo uporište otpočela je sa zakašnjenjem od 15 minuta, dok su zasjede stigle na mjesto na vrijeme. Jedinice su izvršile svoj zadatak kako u napadu na uporište, tako isto u zasjedi.

III bataljon

Ovaj bataljon imao je zadatak sa jednom četom, pojačanom jednim vodom i 2 teška mitraljeza, likvidirati žandarmerijsku stanicu. Borba oko uporišta vodila se 6.30 sati. Svi pokušaji bombaša da se privuku uporištu bili su spriječeni neprijateljskom vatrom. Isto tako pokušaj da se vatrom automatskog oružja zaštiti prebacivanje naših snaga preko žice nije uspio. Bacanjem mina iz našeg teškog minobacača neprijatelj je demoralisan, sabio se u jednu zgradu, i tako je uspjelo našim jedinicama da se prebace preko žice, uđu u dvorište stanice i pozovu na predaju neprijatelja, koji se odmah

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 38—2, k. 908.

² Vidi dok. br. 44.

i predao. Radi slabog održavanja veze sa poslugom kod minobacača desio se nesretan slučaj, tako da je nakon predaje neprijatelja iz uporišta bila bačena još jedna mina u dvorište gdje su se nalazile naše jedinice i od iste su poginula 3 druga i 4 ranjena.

Od neprijatelja je zaplijenjeno: 2 puškomitraljeza, 6 pušaka, 8 bombi i 3.600 metaka i mnogo ostale spremne. Kod likvidacije tog uporišta utrošeno je 1.200 metaka, 12 bombi. »

Gubitci ovog bataljona jesu: 2 mrtva i 4 ranjena.

Gubitci neprijatelja su: 2 mrtva i 6 zarobljenih žandara.

II bataljon

Ovaj bataljon imao je zadatak sa dvije čete postaviti zasjedu prema Tornju i jednom četom prema Kaptolu. Neprijatelj iz Tornja nije pokušavao izaći iz mjesta, dok četa koja je bila u zasjedi prema Kaptolu primila je borbu ujutru u 6 sati i u toj borbi ubila je 6 neprijateljskih vojnika³ i 2 zarobila, i tako je neprijatelj odbijen, te više nije pokušavao prodrijeti do Velike. U toj borbi zaplijenjeno je 8 pušaka i 600 metaka a u borbi je istrošeno 500 metaka.

Naši gubitci su 1 ranjen.

IV bataljon

Ovaj bataljon imao je zadatak postaviti zasjedu od sela Draga, sa kote 236, preko kote 218 do kote 200 iznad sela Trenkova. Neprijatelj na zasjedu toga bataljona nije naišao, ali neprijatelj koji je bio istjeran iz kasarne naišao je na njih i primjetio ih. te se brzo povukao nazad, ali su oni ipak uspjeli uhvatiti stožernog narednika, te kod njega zaplijenili 1 šmajser.

Ovaj bataljon nije imao gubitaka.

I bataljon

Ovaj bataljon imao je zadatak postaviti zasjedu prema Požegi i vezati se sa zasjedom koja je bila prema Kaptolu. Ovaj bataljon imao je zadatak prekopati cestu, porušiti prugu, zapaliti špirit fabriku, željezničku stanicu, te je to sve izvršio na vrijeme. Ujutro u 7 časova neprijatelj je pokušao sa oklopnim vozom da se probije do uporišta, ali nije mogao pošto je pruga bila porušena. Voz se zaustavio i kako nije primjetio našu zasjedu iskrvalo se iz voza oko 80 vojnika⁴ i pošli u pravcu naše zasjede, koji su ih pustili sasvim blizu i otvorili

³, ⁴ i ⁵ Vidi dok. br. 146 i 147.

na njih vatru. Za to vrijeme voz je odmah odjurio nazad. Naši su odmah jurnuli naprijed i zarobili su 58 domobrana, dok su ostali uspjeli da pobjegnu. Od zarobljenih domobrana je 8 ranjenih, koji su ostavljeni u selu Mala Velika, a na bojnopolju ostalo je 10 mrtvih neprijateljskih vojnika. Od razbijene posade iz Velike uhvaćeno je 15 domobrana zajedno sa satnikom.

Ovaj bataljon zaplijenio je 1 teški mitraljez sa 5 kutija municije, kao i jedno postolje za teški mitraljez, 2 laka bacača sa 20 mina, 2 puškomitraljeza, 2 prsna mitraljeza. 53 puške i oko 5.000 metaka. U Trenkovu su zarobili 25 goveda. 4 konja, pišaći stroj i remenje iz špirit fabrike, a pored toga zapalili su i kudeljara. Oko 9 sati neprijatelj⁵ je opet pokušao cestom da se probije do uporišta ali je bio odbijen.

U tim borbama ovaj bataljon je potrošio 4.000 metaka. 6 mina za minobacač.

Gubitci ovog bataljona su 1 ranjen.

Bolnička četa

Iz ove čete u vršenju svoje službe poginuo je zamjenik komandira i ranjena je 1 drugarica bolničarka.

Pionirski vod

Ovaj vod bio je dodijeljen I bataljonu za rušenje željezničke pruge i prekopavanje ceste, kao i sječenje telegrafštangi. Izvršio je svoj zadatak u roku od 2 sata. Prugu je porušio u dužini od 60 metara, a put je prekopao metar i pol duboko i široko.

Veza između jedinica i Štaba brigade kao i jedinica međusobno funkcionisala je ispravno, dok veza između Štaba brigade i Štaba divizije u samom početku borbe bila je dosta slaba.

Rezultat akcije

U ovoj akciji jedinice naše brigade zaplijenile su svega skupa: 1 teški mitraljez, 4 puškomitraljeza, 3 prsna mitraljeza, 67 pušaka. 2 laka minobacača, 10.000 metaka, 20 mina za laki bacač i 30 bombi i 5 redenika municije za teški mitraljez i ostale vojničke spreme.

U akciji je utrošeno: 5.600 metaka. 8 bombi i 6 mina za laki minobacač. Gubitaka u oružju nismo imali.

Gubitci neprijatelja: 19 mrtvih i 13 ranjenih za koje mi znademo.

Naši gubitci: 3 mrtva i 7 ranjenih drugova. Od ranjenih je jedan ranjen jučer po podne od bombardovanja.

1943. 11. 15.

1. 1. su ~~u~~ jurnuli napred i zarobili su 58 domobrana, dok su ostali napredovali pokopavajući zarobljenih domobrana su 8 ranjenik, koji su ostavljeni u selu Mala Velika a na kojim polju ostalo je 10 mrtvih napredovali su vojnika od razlijeva posade iz Velike uhvaćeno je 18 domobrana sajedro na strikov.

Ovaj bataljon zaplijenio je 1 teški mitraljez sa 5 kutija municije, 1 jefto postelje sa teški mitraljez, 2 lake seneca sa 20 mina, 2 puške mitraljeza, 2 prana mitraljeza, 60 pušaka i oko 5.000 metaka. U ovom su zarobili 25 govora, 1 konja, 2 pištolja stroj i remenje iz brit. fabrike, a pored toga zaplijeni su i kucija ručno 9 sati napredovali su opet pokušao da toj da se prošije do uporišta ali je bio odbačen.

U tok zarobljena ovaj bataljon je potrošio 4.000 metaka, 6 mina za viroscaca.

Usitio ovaj bataljon su 1 ranjen.

Političke note
 U ove dane u vreme ovog slušnog pogipuo je zamjenik komandira i ranjena je 1 drugarica bolničarka.

Organizacijski vod
 Ova vod bio je dodjeljen i bataljonu za rušenje željezničke pruge i prekopavanje ceste, kao i sječenje telegrafskih izvrišio je svoj nedostak u roku od 2 mjeseci ruku je porušio u dužini od 60 metara, a put je prekopao metar i pol dužsko i široko.

Veza između jedinica i Stasa brigade kao i jedinica međusobno funkcionirala je ispravno, dok veza između Stasa brigade i Stasa divizije u ovom početku borbe bila je dosta slaba.

Rezultat akcije
 U ovoj akciji jedinice naše brigade zaplijenile su svega skupa: 1 teški mitraljez, 4 puške mitraljeza, 2 prana mitraljeza, 67 pušaka, 2 lake viroscaca, 10.000 metaka, 20 mina za laki bacač i 2 bomba i 5 ročnika. municije za teški mitraljez i ostale vojničke sprene.

U akciji je utrošeno: 5.000 metaka, 6 bomba i 6 mina za laki viroscac. Usitak u oružju u sve isali.

U akciji zarobljeno: 19 mrtvih i 13 ranjenik sa kojima, ni znademo.

U akciji zarobljeno: 3 mrtva i 7 ranjenik drugova. od ranjenik je jedan ranjenik po podne od komandovanja.

U tok ovog su zarobljeni u groblju sela Velika, a ranjenici su svi otpremljeni za bolnicu.

Disciplina za vrijeme borbe kod svih jedinica bila je dobra. Članovi bataljona za vrijeme borbe kako na položaju, tako i u uporištu su okilazili svoje jedinice.

Bert Tadžan - Glasnik narodu!

Polit. komesar: Komandant:
[Signature]

P.S.
 Zarobljeno je 86 domobrana među njima je 1 oficir, 1 neporušnik i 1 stotarnik narodu!

17. 11. 1943.

13.

35

Fotokopija druge stranice dokumenta br. 56

Mrtvi drugovi su sahranjeni u groblju sela Velika, a ranjenici su svi otpremljeni za bolnicu.

Disciplina za vrijeme borbe kod svih jedinica bila je dobra.

Štabovi bataljona za vrijeme borbe kako na položaju tako i u uporištu su obilazili svoje jedinice.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar:
Grbić Cedo

Komandant:
Antolović Josip

P. S.

4

Zarobljeno je 86 domobrana. Među njima je 1 satnik, 1 natporučnik i 1 stožerni narednik.

Primljeno 18/111. 43«

* Datum prijema izvještaja u Štabu Četvrte divizije NOV I PO Hrvatske.

BR. 65

IZVJEŠTAJ ŠTABA OSAMNAESTE NO BRIGADE OD 17
OŽUJKA 1943 GOD. ŠTABU ČETVIRTE DIVIZIJE NOV I PO
HRVATSKE O NAPADU NA VELIKU¹

ŠTAB
XVIII BRIGADE NAR. OSLOB. VOJ.
HRVATSKE

Na položaju 17. III. 1943 g.
U 9 sati 40 min.

ŠTABU. IV DIVIZIJE N.O.V. HRVATSKE

U akciji na Veliku- jedinice naše Brigade dobile su slijedeći ratni pljen:

2 puškomitraljeza.

47 karabina.

3.000 metaka,

7 opasača i 7 fišeklija.

Domobrana je zarobljena po I i III bataljonu 24. dok II bataljon svoje domobrane zarobljene predao je XII brigadi kao i Štabu divizije, misli da ih je bilo oko 25.

Naši gubitci u toj akciji: mrtva dva druga i jedna drugarica i 10 drugova ranjenih.

Pošto je juče XII brigada dobila tri minobacača, obratili bi se na Vas ako je moguće da nama dadu jednoga. Naš minobacač nema daljinar niti nišanskih sprava, a kako znamo da XII brigada imade dosta minobacača neispravnih — ukoliko je moguće da nam od takvoga jednoga pošalju nišanske sprave i daljinar.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar:
Milan Tomić

Komandant:
Popara Uroš

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 7/23, k. 907 A.

¹ Vidi dok. br. 44 i 56.

ŠTA B
XVIII. BRIGADA NAR. OSLO. VOJ.
U N. V. A. T. S. J. B.
Na Poljsku 17. III. 1945. g.
U 9. sati 40. min.

ŠTA B
XVIII. BRIGADA NAR. OSLO. VOJ.

U akciji na Veliku jedinicu naša jedinica dobili su sledeći plijen:
2 puškoinjekcije,
47 karabina,
3.000 metaka,
7 opasaca i 7. fliš-lijfe.
Domobrana je zarobljena od XI. i III. bataljona 24. okt II. batalion
svoje domobrane zarobljena predao je XII. bataljoni kao i i ta u Divizije, misli
da ih je bilo oko 20.
Naši ubitci u toj akciji naravno dva druga i jedna drugarica i
10. drugova ranjenika.
Pošto je juče XII. Brigada došla je tri minobacača obratili bi se na Vas
ako je moguće da nam daju jednog. Naš minobacač nema daljinar niti nišanskih
sprava a kako znamo da XII. Brigada ima dosta minobacača ~~xxx~~ i pravilnih
ukoliko je moguće da nam od takovoga jednog pošaljete nišanske sprave i dalji-
nar.

Smrt fašizmu - Sloboda Narodu!

Polit. komesar:

Komandant:

BR. 65

**ZAPOVIJEST ŠTABA ČETVRTE DIVIZIJE NOV I PO
HRVATSKE OD 18 OŽUJKA 1943 GOD. PODREĐENIM
JEDINICAMA ZA NAPAD NA VETOVO¹**

**STAB
IV DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
HRVATSKE**

Broj: 314/1943.
dana 18. III. 1943 u 12 sati.

Naređenje za napad na neprijateljsko
uporište Vetovo.

ŠTABU XII I XVIII BRIGADE, KOMANDI MITRALJESKE
CETE I VOĐI MINOBACAČKOG ODJELJENJA N.O.V.
HRVATSKE

Na položaju

Prema prikupljenim, podacima u neprijateljskom uporištu Vetovo² nalazi se 80 Njemaca³ i 10 ustaša pripremne bojne. Njihovo naoružanje je sljedeće: 12 puškomitraljeza. 1 teški mitraljez i ostalo karabini. Oko samog uporišta iskopani su bunker. U svakom bunkeru nalaze se po 3 Njemca i 2 civila, te jedan puškomitraljez. Ostala vojska nalazi se u prvom katu u novoj školi (uporište broj 1), sa teškim mitraljezom. U staroj školi (objekt broj 2) u prizemlju nalazi se njihov štab. Pred štabom jedan stražar bez bunkera.

U cilju likvidacije tog uporišta Stab IV divizije Narodno-oslobodilačke vojske Hrvatske

N A R E Đ U J E :

(Sekcija Slav. Požega i Brod 1 : 100.000)

1.) XII BRIGADI:

a.) Bataljon a.⁴ ulazi u selo sa zapadne strane kod groblja gdje se razdvaja na dvije kolone. Jedna i to veća kolona ima

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 5/2. k. 907.

³ O napadu na ovo uporište vidi tom V, knj. 14, izvještaj Štaba Dvanaeste NOU brigade Štabu Četvrte divizije od 20 travnja 1943 godine.

* Vidi dok. br. 159. 172 i 191.

⁴ Četvrti bataljon

za zadatak da likvidira uporište broj I i II a druga, slabija kolona ima za zadatak da likvidira rovove 1. 2 i 10.

Taj bataljon treba da održava vezu sa bataljonom a.⁵ i b.⁶ XVIII brigade. Tome bataljonu XII brigade dodaje se 1 teški mitraljez.

b.) Bataljon b.⁷ pojačan jednim teškim mitraljezom postaviće zasjedu na cesti Kaptol—Vetovo i to na liniji kota 273 (Đurak)—kota 212—191. Zadatak tog bataljona je da pod svaku cijenu odbije bandu ako pođe od Požege preko Kaptola za Vetovo. Osim toga treba da prekopa cestu Kaptol—Vetovo, odnosno da poruši most preko potoka kod kote 212.

Vezu održavati na lijevom krilu sa bataljonom c.⁸ iste brigade, a na desnom krilu sa divizijskom rezervom, odnosno Štabom divizije u Podgorju. Ako u Kaptolu nema bande, zasjedu postaviti u njemu.

c.) Bataljon c. pojačan jednim teškim mitraljezom daće osiguranje od Slav. Požege na cesti i šumskoj pruzi Jakšić—Vetovo i to jedan kilometar južno od kote 186. pa preko šumske pruge i ceste na Ograđenicu i kotu 191 gdje se treba vezati sa bataljonom b. iste brigade. Zadatak tog bataljona jest da spriječi nadiranje bande od Požege prema Vetovu i da je što je više moguće uništi. U tom cilju treba taj bataljon jednim svojim manjim dijelom da se uvuče u potok Glogovac prema Vršovni, tu da se zakonspiriše i da udari bandu s leđa kad ista naiđe na frontalnu zasjedu tog bataljona. Vezu održavati na lijevom krilu s bataljonom d. a na desnom s bataljonom b. iste brigade.

d.) Bataljon d.⁹ pojačan jednim teškim mitraljezom postaviće zasjedu u Tominovcima sa zadatkom da poruši na cesti Bjeliševac—Jakšić mostove južno od Bjeliševca i između Sumanovca i Rajsavca. Zadatak mu je da suzbije i uništi neprijatelja ako bi eventualno pokušao ući u Vetovo preko Tominovaca.

Na svom lijevom krilu treba da se veže sa bataljonom c.¹⁰ XVIII brigade i da udari neprijatelja bočno kad naiđe na zasjedu tog bataljona, a na svome desnom krilu da ostavi jedan slobodan manevarski dio u šumi kod Cerovca sa zadatkom da

⁵ Prvi bataljon
* Treći bataljon
: Treći bataljon
" Prvi bataljon
* Drugi bataljon
Drugi bataljon

udari neprijatelja s leđa kad naiđe od Požege na bataljon c iste brigade.

Ovaj će bataljon dati jednu četvu u divizijsku rezervu.

2) XVIII BRIGADI:

a.) Bataljon a. ima za zadatak da likvidira bunkere 3. 4, 5, 6, 7, 8 i 9. U tu svrhu razdijeliće se taj bataljon na dvije kolone: jedna će nastupati sa istočne strane i upasti u selo bunkerima s leđa, od kote 228 prema crkvi, te likvidirati bunkere sa lijeve strane potoka Vetovke. Druga kolona nastupaće sa zapadne strane, sjeverno od groblja, zaći bunkerima s leđa i likvidirati bunkere broj 7, 8 i 9. Ovaj bataljon treba da održava vezu sa bataljonom a. XII brigade i sa bataljonom b. XVIII brigade.

b.) Bataljon b. organiziraće streljački stroj (blokadu) oko sela Vetova za hvatanje bjegunaca iz Vetova.

Organiziranje ovog streljačkog stroja ne znači da mora biti borac do borca na jednakom rastojanju, nego je bitno da se po grupicama posjednu svi mogući izlazi iz Vetova, osobito usječeni putevi, jarci i tome slično. Taj streljački stroj osobito treba pojačati prema južnom dijelu sela i to na cesti Vetovo—Požega, Vetovo—Kutjevo i put Vetovo—Lukač. Borci u tom stroju treba da su prikriveni i da samo čekaju razbijene grupice bandita, dok borci iz uporišta imaju zadatak da gone razbijenog neprijatelja do konačnog uništenja. Međuprostor između tih pojedinih grupica u streljačkom stroju kontrolirati pogledom, a ukoliko se to ne može zbog figuracije tla, postaviti na međuprostor jednog, dva ili više partizana.

c.) Bataljon c. pojačan jednim teškim mitraljezom postaviće zasjedu prema Kutjevu na cesti Vetovo—Kutjevo, na jugoistočnoj padini od Hrnjevca prema cesti Vetovo—Kutjevo, kod mosta preko potoka Tomaševca. te dalje prema koti 188. gdje hvata vezu sa bataljonom b. XII brigade.

Zadatak tog bataljona jest da prekopa cestu Vetovo—Kutjevo, odnosno da poruši most preko potoka Tomaševca. da se ukopa, maskira, pripusti bandu na što bliže odstojanje i nanese joj što veće gubitke. Na svom lijevom krilu paziti na put od Kutjeva preko Venja za Vetovo. Taj bataljon će uputiti jednu desetinu sa puškomitraljezom u selo Mitrovac. odakle će se približiti Kutjevu i fingirati na njega napad odmah u početku napada na Vetovo. Kad svane pritajiće se ta desetina u Mitrovcu, te ako banda naiđe na zasjedu tog bata-

ljona kod tomaševačkog mosta, spustiće se ta desetina bandi iza leđa (prema koti 201) i istoj nanijeti što veće gubitke.

Na svom desnom krilu ostaviće taj bataljon jedan slobodan vod. koji će imati za zadatak da bočno udari na neprijatelja kad isti naiđe na zasjedu kod tomaševačkog mosta.

3.) MITRALJESKOJ CETI:

- a.) Jedan teški mitraljez dodijeliti XVIII brigadi.
- b.) Četiri teška mitraljeza dodijeliti XII brigadi.

4.) MINOBACAČKOM ODJELJENJU:

Vođa minobacačkog odjeljenja drug Gospar¹¹ održavaće za vrijeme borbe stalno vezu sa Štabom XII brigade, te će pred zoru zauzeti položaj sjeveroistočno od Vetova sa zadatkom da tuče bandu ako se ne bude htjela predati. Vođa tog odjeljenja ugovoriće sa Štabom XII brigade, odnosno sa štabovima bataljona XII i XVIII brigade koji napadaju uporište, točne znakove za početak i svršetak vatre minobacača. Te znakove mora da poznaju svi borci koji napadaju uporište tako, da za vrijeme dejstva minobacača mogu zauzeti potreban zaklon.

5.) Štab divizije sa svojom rezervom, nalaziće se u najjužnijim kućama sela Podgorje, na putu Podgorje—Vrbice.

Štab XVIII brigade nalaziće se sa svojom rezervom u Lukaču.

Štab XII [brigade] sa svojom rezervom nalaziće se u Podgorju, u istočnom dijelu sela.

6.) Veza između Štaba divizije i ostalih štabova održavaće se preko kurira. S kurirom uvijek slati još po jednog pratioca. Redovne izvještaje treba da štabovi brigada šalju ovome štabu svaka 2 sata, a vanredni izvještaj slati prema potrebi bez obzira na vrijeme.

7.) Početak napada 19. III. 1943 ujutru u 4 sata i 30 minuta.

8.) Znakovi raspoznavanja za noć između 18 i 19. III. o. g. biće: TITO—TOP, za dan 19. III. o. g. biće: poziv: pušku s obje ruke dići vertikalno iznad glave, a odziv: izbaciti pušku desnom rukom u stranu. Komandanti bataljona treba da prekontrolišu da li su im svi borci upoznati sa znakovima raspoznavanja i da li se znadu s njima brzo i pravilno služiti.

¹¹ Franjo Kofler

9.) Povlačenje će se izvršiti po pismenom naređenju ovog štaba. Bez tog naređenja nema povlačenja.

Osim toga ispaliće ovaj štab s komandnog mjesta tri puta po dvije crvene rakete kao znak za povlačenje, a za slučaj da se s kojom jedinicom prekine veza. Zato svaka jedinica neka ima svoga osmatrača raketa.

Pravac povlačenja Kolac—Jankovac, gdje će biti i «zborna mjesto za obje brigade.

Jedinice koje su najdalje isturene prema Slav. Požegi povući će se pod zaštitom jedinica koje se nalaze na cesti Kutjevo—Kaptol, to znači da se ove jedinice ne smiju prije povući nego one udaljenije pređu spomenutu cestu.

Jedinice treba stalno da održavaju međusobno vezu kako u zasjedi tako i u napadu, te u času povlačenja jedna jedinica treba uvijek da obavijesti o svom povlačenju sve ostale jedinice s kojima održava vezu.

10.) Centar za evakuaciju ranjenih drugova biće Jankovac, odakle će se dalje ranjenici otpremati u bolnicu. Sanitetski referenti brigada organiziraće svoje brigadno previjalište, o čijem mjestu treba da budu obaviješteni svi borci, a posebno bolničke čete i vodovi.

11.) Intendant divizije sa intendantima brigada organiziraće evakuaciju plijena. Ni jedan borac koji nije posebno zadužen dužnošću evakuacije ne smije na svoju ruku ulaziti u privatne kuće i uzimati privatne stvari. Organizirana je posebna kontrola koja će paziti na ovakve nedozvoljene i nelijepe postupke, te ko se uhvati u privatnim kućama da bez posebnog naređenja premeće i dira tuđe stvari biće najstrožije kažnjen.

Intendant divizije i intendant brigada imaju pravo da se obrate na rukovodeće drugove za potreban broj partizana za evakuaciju i pratnju plijena i imaju za dužnost da uz svaka kola odrede po jednog pratioca, zapišu njegovo ime i zaduže ga popisanim stvarima koje se nalaze u tim kolima, za koje stvari dotični pratilac odgovara glavom na divizijskom evakuacionom centru sve dok intendant divizije ne dođe do tog centra radi pravilne podjele plijena na sve naše jedinice, borce.

Centar za evakuaciju biće Kolac.¹²

12.) Važna napomena:

a.) Upad u samo uporište treba da bude brz i iznenadan. Prvi stražarski metci ne smiju omesti naše kolone pri upadu, nego

" Vis na Papuku

one treba da poslije toga najvećom brzinom jurnu do određenih uporišta i razviju se za borbu. Svaki časak oklijevanja omogućava ostalim neprijateljskim borcima da se saberu i organiziraju za odbranu.

b.) Jedinice koje imaju za zadatak da likvidiraju s leđa bunkere, treba odmah jednim svojim dijelom da posjednu najbliže kuće tim bunkerima, a drugim dijelom da organiziraju brzu i kratku paljbu po bunkerima i izvrše na njih juriš. Zato komandiri četa, odnosno komandanti bataljona neka unaprijed odrede koje jedinice imaju za zadatak posjedanje kuća, a koje juriš na bunkere. Isto tako [neka] ugovore i upoznaju borce sa znakovima na zviždaljku za otvaranje vatre i za njen prekid. Također treba da komandanti bataljona unaprijed odrede koje će desetine, odnosno vodovi imati za zadatak da prate zarobljenike, a koje da kupe oružje i municiju. Pri tom poslu treba da se osjeti rukovodstvo desetara, delegata, kpmandira i komesara i da se to obavi najvećom brzinom i u najvećem redu. Sva ostala evakuacija plijena je stvar intendantata.

c.) Jedinice koje su u zasjedama treba da samoinicijativno svojim jednim dijelom odmah pritiču u pomoć susjednim zasjedama ako čuju od njih paljbu, jer se samo na takav način može najbolje smesti i uništiti neprijatelja.

d.) Važe sve napomene u prijašnjim naređenjima za napad.

Prilog: Skica uporišta Vetovo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V. d. polit, komesara:
Franc Knebl

Zamjenik komandanta:

BR. 59

**ZAPOVIJEST ŠTABA ŠESTE DIVIZIJE NOV I PO HRVAT-
SKE OD 18 OŽUJKA 1943 GOD. PODREĐENIM JEDINI-
CAMA ZA NAPAD NA LOVINAC'**

20. 3. 43«

ZAPOVIJEST

(Sekcija: Knin—Novigrad 1 : 100.000 jugoslovenske izrade)
za dan 18. III. o. g.

Cilj akcije:

U cilju vođenja daljnjih ofanzivnih operacija, potrebno je da se opskrbimo sa što većom količinom mauzer municije i hrane. U Lovincu se nalazi ustaško-domobranska posada,³ koju treba napasti i uništiti.⁴

Podaci o neprijatelju:

U mjestu Lovincu nalazi se pet satnija, koje su u dvodnevnom borbama pretrpjele izvjesne gubitke.⁵ Tačan njihov raspored i naoružanje je nepoznato. Teškoga naoružanja nemaju.

Zadatak divizije:

Izvršiti napad na neprijateljsku posadu u mjestu i stanici Lovinac i na kcti Cvituša (665).

Radi obezbjeđenja treba postaviti osiguranja u pravcu Medak—Gospić i spriječiti svaku intervenciju neprijatelja u pravcu Lovinca.

Sastav Divizije: II i IX Udarne brigada i I Brigada bez dva bataljona, baterija haubica, baterija brdskih topova 75 mm, četa pratećih oruđa, inženjerska četa i čete za vezu.

Prema gore izloženom

N A R E Đ U J E M O :

I brigada: Zauzeće položaje sa jednim bataljonom: Sv. Rok—Zmelovača—Razvala. Sa jednim bataljonom u Miletića Gaju. Ovaj raspored ima zadatak da spriječi neprijatelju bjeg-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 26—1, k. 419.

² Datum prijema zapovijesti u Štabu Prvog korpusa NOV i PO Hrvatske. Zapovijesti su dostavljane pretpostavljenim štabovima na uvid

³ Vidi dok. br. 155.

⁴, ' i ' Vidi dok. br. 86.

- stvo u pravcu Velebita i u pravcu Miletića Gaj—Raduč.
- II brigada: Tri bataljona postaviti na liniju 596—612—670—630 i 692. Noću 18—19 ov. mj. sa jednim bataljonom izvršiti napad na Bogunicu i stjerati neprijatelja sa nje. Po izvršenom zadatku na Bogunici ostaviti najviše jednu četvu, a dvije postaviti kao rezervu pozadi pomenute linije. Ukoliko situacija bude dozvoljavala. II Brigada treba da zauzme položaje sa kojih je bila zbačena⁶ 17 ov. mj., t.j. Bogunica—Kukljic—rijeka Kruškovac.
- III Bataljon te brigade, koji se nalazi u Vrebcu, dobiće zadatak direktno od ovoga štaba da drži položaje kod sela Ribnik na pruzi i cesti.
- IX brigada: Sa pridodatom baterijom haubica, baterijom brdskih topova, vodom teških bacača izvršiće napad na mjesto Lovinac, Cvitušu i želj. stanicu na ovaj način: koncentrisati vatru teškog oruđa na najpovoljnijem sektoru, izvršiti prodor, osvojiti mjesto, a zatim odmah izvršiti napad na Cvitušu i želj. stanicu uz pomoć teškog oružja.
- Za bateriju haubica može se upotrijebiti sva raspoloživa municija ukoliko potrebe budu iziskivale. Za bateriju brdskih topova 20 granata. Za vod teških bacača 30 mina.
- Municiju teškog oruđa štediti.
- Cete za vezu: IX Brigada uspostaviće telefonsku liniju između Štaba divizije i Štaba svoje brigade, zatim baterije topova sa svojim bataljonima. U nedostatku telefonske linije uspostaviti vezu relejnim stanicama. II Brigada organizovaće vezu sa svojim raspoloživim materijalom između bataljona i Štaba brigade, a sa Štabom divizije relejnim stanicama na ovaj način: jedna u selu Trkulje, jedna u selu Parčići i jedna kod Štaba divizije.

I Brigada: kuririma sa Štabom divizije preko Miletića Gaja—Bukovci—Piplice.

Štab divizije nalaziće se u zaselku Piplice (kota 661).

Divizijska bolnica nalaziće se u kući Grgića u Mogoriću.

Referenti saniteta brigada organizovaće na najzgodnijim mjestima brigadna previjališta, a odatle transportovati ih u divizijsku bolnicu.

Intendant⁷ divizije sa intendantima brigada organizovaće ishranu jedinica, kao i evakuaciju zarobljene spreme i materijala. Štabovi brigada dati će punu pomoć intendantima u cilju sprečavanja pljačke kao i što bržeg evakuisanja spreme i materijala. Štab IX Brigade po ulasku u mjesto određiće jedan bataljon za održavanje reda, borbu protiv pljačke i terorisanja stanovništva.

Početak operacije: Operacija počinje 18 ov. mj. ,u 18 časova. U slučaju padanja kiše. operacija se odgađa i to će se objaviti preko veze i paljenjem vatara na Debeljači.⁸

Znaci raspoznavanja:

Za noć 18—19 ov. mj. jesu: KUNDAK—KURSK.

Ugovoreni znaci: noću: 14—4, po danu: dizanje ruke u vis — pozivni,- a odzivni: dizanje kape u vis.

Zauzimanje objekata označiti paljenjem.

Voditi računa da se požar ne proširi na zgrade.

Zarobljenike sprovoditi u Štab divizije. Ne smije ih se svlačiti, niti im ma šta oduzimati osim oružja i municije.

Prilikom ulaženja u mjesto i zarobljavanja naročitu pažnju posvetiti da sav zarobljeni materijal, oružje, municija i sprema moraju biti skoncentrisani na određeno mjesto, odakle će se vršiti evakuacija.

⁷ Dušan Zorić

¹ Vjerovatno Debeljak.

Napomena: Za vrijeme borbe naročitu pažnju posvetiti borcima na štednju municije. Bataljoni i brigade moraju imati svoje vlastite osmatračnice.

Svaki položaj odmah utvrđivati. Neprijatelja energičnim naletom goniti

Na izvršenje!

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Zigić

(M. P.)*

Komandant
Manola

Dostavljeno:

Štabu I Korpusa N.O.V.H.

Štabu I Udarne brigade

Štabu II Udarne brigade

Štabu IX Udarne brigade

BR. 60

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ŠTABA ZA SEKTOR ZRMANJA OD 18 OŽUJKA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG KORPUSA NOV I PO HRVATSKE O RUŠENJU VIJADUKTA BENDER¹

23. 3. 43.*

**OPERATIVNI STAB ZA
SEKTOR ZRMANJA
18. III. 1943 g.**

ŠTABU I KORPUSA N.O.V. HRVATSKE

Dostavlja se operativni izvještaj sa ovog sektora, u vremenu od 9 do 18 o. mj., sljedeći:

1) Jačina neprijatelja na sektoru od Bendera do Otrića iznosi: I četnička brigada,³ koja broji 700—800 boraca; brigada se dijeli na 4 bataljona od kojih svaki prosječno ima 200 boraca. Kao njihov najbolji bataljon je I bataljon kome je ko-

• Okrugli pečat: Stab Šeste divizije NOV Hrvatske

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 22—3, k. 421/a.

² Datum prijema izvještaja u Štabu Prvog korpusa NOV i PO Hrvatske

³ Iz sastava Dinarske divizije

mandant bataljona najveći četnički bandit Đuran Marić. Komandant I njihove brigade je kapetan Jeftić.

Naoružanje ove njihove brigade je sljedeće: 2 mala bacača, 7 teš. mitraljeza i 9 p. mitraljeza, dok su ostali sa puškama većinom francuskog modela.

Cilj i zadatak neprijateljske brigade bio je sljedeći: da zauzmu položaje Debelo Brdo, Grlo, Ljubinu Poljanu, Poštak, Konjsku Glavu. Gologlav i Crni Vrh i sa time da se povežu sa Strmicom.

II njihova brigada, u kojoj se nalaze četničke bande iz Ervenika, Zegara, Krupe, Turovca i gračački četnici, imala je zadatak da produži lijevo od D. Brda pravcem Velebita do Gračaca. Jačina i naoružanje ove brigade nije nam poznato.

Ovakav njihov raspored o zaposjedanju označenih položaja imao bi zadatak postavljanje granice i čuvanje iste od „napada komunista na oslobođeni teritorij”. U tom smislu već su se jedinice počele koncentrisati na sektoru Zrmanja—Rastičevo.

2) Naše snage koje su vršile operaciju na ovom sektoru jesu: I bataljon I udarne brigade „Marko Orešković”, II udarni i IV bataljon L.P.O.⁴ od kojih je formirana grupa bataljona u jačini od 540 boraca.

Naše naoružanje iznosi 20 p. mitraljeza, jedan mali bacač a ostalo puške raznog modela.

Zadatak grupe bataljona bio je čišćenje četničkih bandi na ovom sektoru i proširivanje našeg oslobođenog teritorija, formiranje novih jedinica od zarobljenih i dobrovoljno prijavljenih u N. O. vojsku, osujećenje neprijatelja u njegovim ciljevima, kao i u prekidu neprijateljskih saobraćaja (rušenje Bendera⁵).

3) Sa akcijama je rukovodio Operativni štab koji je sastavljen od 5 članova i to: kao komandant Operativnog štaba drug Stevan Opsenica, oper. oficir VI divizije, a članovi drugovi: Popović J. Tomo, komandant L.P.O., Ilija Radaković, S.O.C.⁶ I udarne brigade, Maričić Vlado, zamj. politkomesara L.P.O. i Uzelac Miloš, oficir pri Štabu L.P.O.

4) Kratak opis borbi: bataljoni prije nego što je formirana grupa istih nalazili su se i to: bataljon „Marko Orešković” u Gračacu, IV bataljon L. O. u selu Grabu, a II udarni [bataljon] L.P.O. u Popini. Po dolasku bataljona „M. O.”⁷ i IV bataljona

⁴ Lički partizanski odred

⁵ Vijadukt na pruzi Gračac—Knin

⁶ Sef obavještajnog centra

⁷ „Marko Orešković” (Prvi bataljon Prve NOU brigade)

L.P.O. iz Gračaca, koji su kretali prugom prema Otriću, gdje su stupili u borbu sa neprijateljom na Otriću, zaselak Rutalji, na dan 9. III. 43 g. u 8 časova, neprijatelj je napustio, pod pritiskom naših snaga, selo Otrić i povukao se u selo Rastičevo. Ova dva bataljona zaposjeli su položaje oko istog sela. U ovoj borbi nije učestvovao II udarni bataljon L.P.O. 10 marta o. g. došao je u sastav ovih bataljona i II bataljon L.O. gdje je istog dana vršena akcija na selo Rastičevo, koja nije uspjela iz razloga što je našim snagama, koje su bile protjerale četničke bande iz navedenog sela, zašao iza leđa neprijatelj jačine do 400 četnika koji su nastupali sa pravca Cerovac—Viojla, Mala Popina—Rastičevo. Naše su se snage uslijed novonastale situacije morale povući na polazne položaje. Ova akcija izvodila se bez obrazovanja operativnog štaba, kao i prethodno izrađenog plana za napad. Po dolasku komandanta Operativnog štaba druga Steve Opsenice i po obrazovanju operativnog štaba, naše snage su se povukle u selo V. Popinu, na odmor i pripremanje ljudstva i plana za napad. Snage su povučene iz razloga što je neprijatelj sve svoje raspoložive snage bio privukao, t.j. koncentrisao na ovaj sektor, uslijed čega se moralo pristupiti izvršenju zadataka na drugi način.

11. III. o. mj. upućeni su ob.⁸ povjerenici da prikupe podatke o stanju neprijateljskih snaga prema Plavnu i Benderu. kao i da li se nalaze naše snage u Tiškovcu. Iste podatke dobili smo u toku 13. III. ov. mj., t.j. da je neprijatelj skoncentrisao snage I svoje brigade. 700—800 ljudi, a pored toga dobio je pojačanje od Krupe, oko 400 naoružanih ljudi koji su se nalazili u Turovcu, dok oko Plavna i Bendera nema jačih snaga već samo neki manji djelovi. Usljed ovakove situacije stvoren je plan da se 13. III. o. mj. u 24 časa sva tri bataljona krenu pravcem V. Popina. Ljubina Poljana. Međugorje, Plavno, sa zadatkom da se poruši Bender i pročisti Plavno kao i zaseoci oko Bendera. Samim polaskom naređeno je bataljonima da rasture po zaseocima V. Popine vijesti: da smo dobili naređenje da se povučemo u pravcu Srba, a da dolazi na V. Popinu I udarna brigada iz pravca Gračac. Sa ovim je neprijateljska koncentracija vezana za sektor Otrić—Popina, a naš odlazak nije bio poznat sve dotle dok se nije čula detonacija na Benderu.

Već oko 15 časova istog dana naše snage sa eksplozivom nalazile su se kod Savića stanova više Plavna, sa sjeverne

" Obavještajni

strane. Stvoren je plan i izvršen raspored jedinica. Na ovom mjestu nađena je i jedna četa X krajiške brigade. Plan i raspored bio je sljedeći:

Krajiška četa i dvije čete II bataljona L.P.O. dobile su zadatak da zaposjednu kote Konjska Glava, Bobija, Crni Vrh i kote južno od samog tunela na prugi sjeverozapadno od Bendera. Jedna četa II bataljona L.O. ostala je u rezervi. I bataljon „M. O.“ dobio je zadatak da napadne sami Bender sa sjeverne i zapadne strane. IV bataljon L.O. da sa dvije čete napadne Bender sa istočne i dade osiguranje sa južne strane prema Otonu i Padenima. Jedna četa ovog bataljona da pročisti selo Plavno i ostane kao osiguranje prema Strmici, Radljevcu i Golubiću. Napad je trebao otpočeti u 23 časa.

Podilazeći k cilju I i IV bataljon naišli su na neprijateljske predstraže na Kiti i u selu Plavnu, koje su naše predstraže uspjele pobiti i veći dio zarobiti, dok je posada od 40 boraca sa 2 teš. mitraljeza sa Bendera i stanice Plavno uspjela blagovremeno pobjeći. Minersko odjeljenje već 15. III u 2 časa pristupilo je svome zadatku, t.j. miniran je jedan stub, koji je u cijelosti porušen sa dva raspona u dužini od oko 45 metara.

Usljed dalekog marša i hladne noći u toku 15 o. mj. jedinice su ostale na zauzetim položajima radi odmora, dok su jače patrole pretresale sumnjive kuće gdje je nađeno nešto odjeće i obučne spreme i 14 naoružanih ljudi koji nisu htjeli pobjeći.

16 o. mj. oko 7 časova dobivamo izvještaj od ob. službe da neprijatelj koji je koncentrisan namjerava da zaposjedne Poštak, Kučinu Kosu i Konjsku Glavu. Odmah je povraćen IV bataljon u Međugorje gdje je stajao kao rezerva, II bataljon, koji je držao položaje od Bobije do tunela prema prugi, rokirao je u lijevo a IV bataljon pojačao naše desno krilo. Istog dana oko 11 časova neprijatelj je pokušao da zauzme Bobiju i Konjsku Glavu ali se susreo sa našim osmatračnicama i vidjevši da su položaji posjednuti povratio se bez borbe natrag. Oko 15 časova istog dana njihov bataljon „Marić“ nadirao je od Zrmanje prugom prema Benderu gdje je držao položaje bataljon „M. O.“. Istom je bila planski priređena klopka, ali „hrabri“ „Marić“ nije se usudio prići bliže od 1.500 metara odakle je od 15 do 18 časova ispucao more metaka u zaklone naših boraca, a poslije 18 časova, vidjevši da „Marić“ ne smije naprijed, bataljon „M. O.“ zaletio se u protunapad i u trku za „Marićem“ već do 20 časova upao u Pribudić i Prljevo, dok je „Marić“ dospio pravo u Zrmanju. Već u toku noći pre-

bačen je II bataljon L.O. na sektor „M. O.“, t.j. Bender. Plavno, Pribudić i Prljevo, dok je „M. O.“ imao zadatak da pred samu zoru 17 o. mj. ujutro napreduje prugom prema Mračaju, Nad Vrelom i Rastičevu, a IV bataljon L.O. da potisne neprijatelja sa kota između Konjske Glave i Rastičeva, da se rokira desnim krilom ispod Poštaka sa zapadne strane i da napadne sa sjeverne i istočne strane Rastičeva. 17 o. mj. oko 6 časova naše jedinice stegle su u vidu potkovice obruč oko Rastičeva, t.j. sa sjeverne, istočne i južne strane.

Usljed dana i slabe borbenosti kao i rukovodilaca⁹ IV bataljona L.O. neprijatelj je isti uspio zaustaviti, tako da ni „M. O.“ nije mogao sam da prodire unutra pošto se neprijatelj utvrdio u špiljama i kamenjarima Nad Vrelom i Rastičeva. Na ovim položajima ove dvije jedinice ostale su čitavi dan. 17 o. mj. oko 18 časova pripremljen je energičan napad, koji je „M. O.“ opet najozbiljnije shvatio, dok je IV bataljon opet zatezao i nije imao smjelosti ni odvažnosti da napadne neprijatelja energično i brzo, te je neprijatelj pod pritiskom „M. O.“ uspio pobjeći preko Nad Vrelom i M. Popine u pravcu Viojle i Turovca.

Gubici neprijatelja za vrijeme ovih akcija iznose: 11 mrtvih i 20 ranjenih i 32 zarobljena.

Sopstveni gubici: 6 mrtvih i 25 ranjenih.

Zarobljeno je 28 pušaka raznog kalibra, većinom francuske, po 100 metaka na pušku, jedno postolje od franc. teš. mitraljeza i ostale razne vojničke spreme.

U svim ovim akcijama utrošeno je za p. mitraljeze jug. i tal. 2020 metaka a puščane municije 3750 metaka, mina za mali bacač utrošeno je 15 kom.

Akcije su izvođene po izrađenom planu za napad od strane Operat. štaba, sem akcije koja je izvođena na selo Rastičevo na dan 10 o. mj. koja je vršena bez prethodno izrađenog plana za napad. U svima ovim akcijama koje su vršene neprijatelj je davao otpora, ali s obzirom na naše male snage i na veliki prostor neprijatelj je uvijek uspijevao pobjeći ispred naših snaga.

U ovim akcijama naročito se istakao bataljon „Marko Orešković“, koji je kroz cijelo vrijeme trajanja operacija pokazao visoku svijest i borbenost, te iz navedenog razloga ovaj štab mišljenja je da se pohvali.

⁹ Ovaj dio rečenice u originalu je nejasan. Vidi tom V, knj. 14, izvještaj Štaba Šeste divizije Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske od 8 travnja 1943 godine.

Neprijatelj je zauzimanjem ovih sela od strane naših snaga teško pogođen s obzirom što su četnički banditi, koji su iz ovih sela, otišli od svojih kuća, a kod kuće ostala im je familija nesposobna za rad, a sada su u jeku poljski radovi, a s druge strane što banda u pravcu kuda je pobjegla nema hrane, jer su se isti hranili iz svoga sela, t.j. iz svojih kuća.

Sada se naše snage nalaze u zauzetim selima na odmoru i držanju položaja oslobođenog teritorija i to: I bataljon „M. O.” u selu Rastičevu. II udarni bataljon na položaju iznad Prljeva do kote Kita prema Benderu, a IV bataljon u Otriću.

Po prikupljenim podacima o neprijatelju, njegovim namjerama, izradićemo plan za napad i akcije ćemo izvoditi po izrađenom planu gdje to bude najzgodnije, o čemu ćemo vas redovno izvještavati poslije svake završene akcije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komesar
Ilija Radaković

Za Operat. štab:
komandant
Stevo Opsenica

BR. GI

IZVJEŠTAJ ŠTABA TRINAESTE PROLETERSKE NOU BRIGADE OD 18 OŽUJKA 1943 GOD. ŠTABU DRUGE OPERATIVNE ZONE O RUŠENJU KOMUNIKACIJE ZAGREB—KARLOVAC I ELEKTRIČNOG VODA OZALJ—ZAGREB¹

**STAB XIII PROLETERSKE UDARNE
BRIGADE „RADE KONCARA”
HRVATSKE
Op. br. 173
dne 18-111-1943**

Operativni izvještaj broj

ŠTABU II OPERATIVNE ZONE

Prema naređenju¹² naslova od 13. III. 1943 godine, broj 272, naš I i III Proleterski bataljon izvršio je u noći 13/14. III ove godine rušenje pruge i telefonskih stubova na pruži Za-

Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 36/3, k. 721.

⁵ Vidi dok. br. 36.

greb—Karlovac i miniranje stubova od armiranog betona električnog voda Ozalj—Zagreb.

Bataljoni su krenuli u akciju 13. III ove godine iz Crkvenog Pribića³ u 19 sati. I Proleterski bataljon davao je osiguranje sa jednom četom od Draganića, a sa jednom četom od Jaske,⁴ dok je jedan vod stavljen na raspoloženje intendantu brigade⁵ za rekviriranje nekih stvari od ustaša u selu Novaki i Ceglje.

III Proleterski bataljon stigao je na prugu u 23 sata i odmah pristupio rušenju iste, kao i telegrafskih stubova između Lazine i Domagovića. Akcija je trajala do dva sata poslije pola noći, kada su se bataljoni povukli u svoje baze. —

Porušeno je oko 1.300 metara željezničke pruge, dva mosta na pruzi, prežagano⁶ je stubova telegrafske linije u duljini od oko 3.000 metara i minirano 5 stubova od armiranog betona električnog voda Ozalj—Zagreb.

U toku akcije neprijatelj je reagirao slabom mitraljeskom i artiljerijskom vatrom iz Domagovića, Jaske i Draganića. Inače otvorenih sukoba sa neprijateljem nije bilo.

Mrtvih a niti ranjenih u ovoj akciji nismo imali.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

politkomesar:
Božo Spaček

komandant
Bulat R⁷

* Pribić Crkveni
† Jastrebarsko
° Dragutin Bogdanović
† Prerezano
† Rade

BR. 65

ZAPOVIJEST ŠTABA ČETVIRTE DIVIZIJE NOV I PO
HRVATSKE OD 19 OŽUJKA 1943 GOD. PODREĐENIM
JEDINICAMA ZA NAPAD NA KUTJEVO¹

STAB
IV DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE

HRVATSKE

Broj 316/43

Dana 19. III. 1943, 10.35 h.

Predmet: Naređenje za napad na Kutjevo.

ŠTABOVIMA XII, XVI, XVII i XVIII BRIGADE N.O.V.
HRVATSKE

Na položaju

Nastavljajući čišćenje naših hrvatskih sela od fašističkih gadova i njihovih slugana ustaša, a poslije likvidacije uporišta u Vetovu,² Stab IV divizije Narodno-oslobodilačke vojske Hrvatske donio je odluku da napadne i likvidira neprijateljsko uporište Kutjevo.³ U tom uporištu ima 157 neprijateljskih vojnika⁴ (Njemaca, kulturbundaša i žandara) koji su smješteni u kasarni u žandarmerijskoj postaji, a momentano se nalaze većim dijelom na otvorenom terenu u borbi s našim zasjedama kod Vetova.

U cilju likvidacije tog uporišta ovaj štab

NAREĐUJE:

(Sekcije SI. Požega—Brod 1:100.000)

1) XII brigadi:

Cetu koja se nalazi u Tominovcima rokirati prema istoku u pravcu Kule sa zadatkom da posjedne kosu zapadno od Kule, uzduž poljskog puta koji vodi od Kutjeva na Ciglenik, te da fingira napad na Kulu u momentu kad XVII brigada napadne Kutjevo.

2) XVI brigadi:

Sa dva bataljona postavlja osiguranje prema SI. Požegi na liniji kota 203—204—200—191. Na ovoj posljednjoj koti vežu

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 612, k. 907.

² Vidi dok. br. 58 i tom V, knj. 14, dok. br. 75.

* Vidi tom V, knj. 14, dok. br. 75.

⁴ i " Odnosi se na dijelove Druge bojne Četvrtog pješadijskog puka.

ti bataljoni svoje lijevo krilo sa bataljonom XII brigade (vidi naređenje za napad na Vetovo).

Treći bataljon ostaje u rezervi do daljnjeg naređenja i služi brigadi kao udarna manevarska snaga.

3) XVII brigadi:

a) Bataljon a:⁵ ide cestom Vetovo—Kutjevo i razvija se za borbu kad dođe u kontakt s neprijateljem" koji je izišao iz Kutjeva u pomoć Vetovu. Pred tim. bataljonom nalaze se izvjesne snage XVIII brigade (vidi pod točkom 4 ovog naređenja zadatak XVIII brigade).

Ukoliko se neprijatelj već povukao u Kutjevo, tada će taj bataljon XVII brigade nastaviti kolonom po jedan da se kreće u pravcu Kutjeva sa zadatkom da upadne u mjesto s južno i zapadne strane, te da likvidira uporišta br. 1, 2 i 6.⁷

Krećući se cestom Vetovo—Kutjevo osigurati si lijevi bok.

b) Bataljon b:⁸ kreće putem iz Vetova preko Lukača, Hrnjevca, Venje i Mitrovca, te napada Kutjevo sa sjeverozapadne strane između objekata 3—4.⁹

Zadatak tog bataljona jest da likvidira objekte broj 3, 4, 5 i 7.¹⁰

c) Bataljon c:¹¹ kreće cestom za bataljonom a, te ima za zadatak da napadne i s južne strane da opkoli bandu ako se ista nalazi na terenu između Kutjeva—Vetova. Pri tom voditi računa o tome da sva banda nije izašla iz Kutjeva i da si prema tome taj bataljon osigura leđa u slučaju gore spomenutog opkoljavanja.

Ako se banda povukla u Kutjevo. tada će bataljon c da skrene s ceste Vetovo—Kutjevo kod kote 201, te preko kote 194 da se uputi prema Kutjevačkoj Rijeci gdje će jednom svojom četom postaviti zasjedu prema Kuli, a sa dvije čete prema Bektežu. Zasjeđaju prema Kuli postaviće se preko puta Kutjevo—Kula, na liniji kota 180—Oljasa. Na lijevom svom krilu održavaće vezu sa dvije čete koje postavljaju zasjedu prema Bektežu, a na desnom krilu sa četom XII brigade koja fingira sa zapadne strane napad na Kulu.

Zasjeđaju prema Bektežu postaviće se preko ceste Kutjevo—Bekteže na liniji: kota 244, pa kosom prema jugu do ruba šume. Jednu desetinu s puškomitraljezom postaviti kod kote

⁶ Prvi bataljon

⁷, * i ¹⁰ Redakcija nije mogla utvrditi koji su to objekti.

⁸ Drugi bataljon

¹¹ Treći bataljon

269 (Mataula) sa zadatkom da udari bandu s leđa kad ista naiđe na zasjedu tih dviju četa.

4) XVIII brigadi:

Bataljoni koji su momentano u borbi sa neprijateljem na otvorenom terenu između Kutjeva i Vetova, produžice tu borbu sa bataljonima XVII brigade do konačnog uništenja bande. Jedan bataljon XVIII brigade povući će se s tih položaja kad bataljoni XVII brigade prihvate borbu s neprijateljem na otvorenom terenu, te će se uputiti u pravcu Bjeliševca i Ferovačkog Majura. Na toj liniji postaviće zasjedu prema Pleternici i SI. Požegi sa zadatkom da se ukopa i maskira, prekopa cestu Pleternica—Kutjevo, i sruši most na cesti Ferovački Majur—SI. Požega koji ide preko lijevog pritoka Velikog Potoka, odnosno preko puta ceste ako ne može srušiti most. Ako se neprijatelj povukao u uporište Kutjevo, onda će i bataljon b otići na zasjedu do bataljona a. t.j. ta dva bataljona organiziraće zasjedu na cestama Kutjevo—Pleternica, Kutjevo—Požega, na liniji Tominovac—Bjeliševci—Grabovac sa istim zadatkom koji je dobio bataljon a, kako je gore navedeno. Jedna četa tih snaga zakonspirisaće se u šumi Serdan. sačekati dok banda naiđe na snage kod Bjeliševca, te tada jurnuti neprijatelju s leđa.

c) Bataljon c ostaće u rezervi u selu Hrnjevac do daljnjeg naređenja i potrebe.

5) Mitraljeskoj četi:

Teški mitraljezi ostaju u sastavu onih jedinica u kojima su se nalazili do sada. To vrijedi do daljnjeg naređenja.

Važno: Kako se vidi iz ovog naređenja, ono je rađeno na dvije pretpostavke:

1) Raspored snaga za slučaj borbe sa bandom na otvorenom terenu.

2) Za slučaj ako se banda povukla u svoja uporišta.

Kako se približava noć. banda se povukla u uporišta i prema tome važi sljedeće za ovu akciju:

1) XVII brigadi: dva bataljona XVII brigade napadaju Kutjevo s juga i sa sjevera, a jedan bataljon ide u zasjedu prema Bektežu i Kuli.

2) XVIII brigadi: dva bataljona idu na zasjedu prema Pleternici i Požegi a treći bataljon ostaje u rezervi u Hrnjevcu.

3) XII brigadi: jednom četom fingira napad na Kulu, a sve ostale snage ostaju na svojim položajima kako su danas za napad na Vetovo bile raspoređene. Jedan bataljon koji je lik-

vidirao Vetovo ostaje u brigadnoj rezervi do daljnjeg naređenja i potrebe.

4) XVI brigadi: dva bataljona daju osiguranje prema Požegi, a jedan ostaje u brigadnoj rezervi do daljnje potrebe.

Svi bataljoni koji se nalaze u rezervama treba da se što bolje nahrane i odmore, tako da sutra pred svanuće mogu zamijeniti ostale bataljone.

6) Štab divizije nalaziće se za vrijeme napada nad Kutjevom u Mitrovcu.

Štab XVII brigade nalaziće se također u Mitrovcu sa svojom rezervom.

Štab XVI brigade nalaziće se do daljnjeg naređenja u Kaptolu.

Štab XII brigade sa svojom rezervom nalaziće se u Tomincima.

Štab XVIII brigade sa svojom rezervom nalaziće se u Venju. Komanda mitraljeske čete nalaziće se uz Štab XII brigade. Vođa minobacačkog odjeljenja¹ nalaziće se uz XVII brigadu.

7) Pod brigadnom rezervom smatra se onaj dio brigade koga brigada odredi da ide uz Štab brigade. To znači da oni bataljoni koji iz pojedinih brigada neće večeras učestvovati u akciji, ne idu uz Štab brigade nego ostaju na gore naznačenom mjestu.

8) Veze između Štaba divizije i štabova brigada održavaće se preko kurira.

Izvještaje slati svaka 2 sata, a izvanredne izvještaje bez obzira na vrijeme.

9) Početak napada 19. III. 1943 uveče u 8 sati.

10) Znakovi raspoznavanja za noć između 19. i 20. III. og. biće: Juriš — Na bunker, a za sutradan 20. III. og. biće: poziv: pušku izbaciti desnom rukom u stranu, odziv: kapu dići lijevom rukom iznad glave.

11) Povlačenje će se izvršiti po pismenom naređenju ovog štaba. Bez tog naređenja nema povlačenja. Osim toga ispa liće ovaj štab tri puta po dvije crvene rakete kao znak za povlačenje za jedinice koje bi slučajno prekinule vezu s ostalim jedinicama.

Pravac povlačenja: Kapovac, Javor, Bazova Glava.

Za povlačenje najudaljenijih jedinica ostaje staro pravilo, tj. sve jedinice na cesti Kutjevo—Kaptol neće se povući

¹² Franjo Kofler

sve dotle dok se ne povuku jedinice isturene prema Požegi i Pleternici. Jedinice treba stalno da održavaju vezu međusobno, kako u napadu tako i u zasjedi, te u času povlačenja jedna drugu da obavijesti da se povlači, zašto se povlači i kuda se povlači.

- 12) Centar za evakuaciju ranjenih drugova biće Klokočica. odatle dalje voziti ih na konjima povjerljivog čovjeka za bolnicu.
- 13) Centar za evakuaciju plijena biće na Bazovoj Glavi.
- 14) Sve ostale napomene kao i detalji pri pojedinim akcijama važe i ovdje. Prilog: Skica Kutjeva.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V. d. pol. komesara:
SI. odsutan

Zamjenik komandanta:
M.¹³ Jerković

BR. 64

IZVJEŠTAJ ŠTABA PETE NOU BRIGADE OD 19 OŽUJKA
1943 GOD. ŠTABU OSME DIVIZIJE NOV I PO HRVATSKE
O BORBAMA NA PODRUČJU LEŠCA¹

STAB
V UDARNE BRIGADE VIII DIVIZIJE
19. III. 1943 god.

Izvještaj o operacijama od 4. III.
do 18. III. 1943 god.

ŠTABU VIII DIVIZIJE

4. III. o. g. bataljoni su bili smješteni u sljedećim selima: I, III i mitraljeska četa u Krugama, II, IV i četa za vezu u Nebljušima.

5. III. o. g. Po naređenju Štaba korpusa Brigada je dobila zadatak da kontroliše obalu Une i da spriječi eventualno prelaz neprijatelja preko Une kod Kulen Vakufa i smjestila se:

¹¹ Mato

¹ Dokument, bez potpisa, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 10/2, k. 831.

II bataljon u Kalatima, IV bataljon u Mišljenovcu, I, III bataljon i četa za vezu u Gajinama. mitraljeska četa rasformirana je po bataljonima.

Neprijatelj se nije kretao prema Uni kod Kulen Vakufa.

6. III. o. g. Brigada je ostala u istim selima, sa istim zadacima.

7. III. o. g. Ni toga dana nije se neprijatelj kretao prema Kulen Vakufu.

8. III. o. g. Po naređenju Glavnog štaba* Brigada je krenula u Frkašić i Klašnicu gdje je zanoćila. II bataljon prešao je iz Kalata u Kruge sa zadatkom da potpomogne Lički odred u slučaju ako bi neprijatelj prodro na ovaj sektor.

9. III. o. g. Brigada je produžila put u Krbavicu. gdje su ostali I i IV bataljon i četa za vezu. a III smjestio se u Vujncve Glave. II bataljon ostao je u Krugama.

10. III. o. g. Brigada je ostala u istim selima na odmaranju. IV bataljon premjestio se u Trnovac, II bataljon bio je u Krugcjna.

11. III. o. g. I. III bataljon i četa za vezu premjestili su se iz Krbavice u Trnovac.

12. III. o. g. Brigada je ostala u Trnovcu na odmaranju. II bataljon još nije stigao u sastav Brigade.

13. III. o. g. ova tri bataljona ostala su u Trnovcu, a II bataljon krenuo je iz Kruga i zanoćio u¹

14. III. o. g. II bataljon stigao je u Krbavicu, a ostali su bataljoni ostali u Trnovcu na odmaranju.

15. III. o. g. II bataljon stigao je u Trnovac i čitava Brigada krenula je preko Čanka u Ramljane.

16. III. o. g. Brigada je postavila zasjedu na cesti i pruzi između željezničke stanice Lešće i Janjča.⁴

Bataljoni su zaposjeli sljedeće položaje: III bataljon kotu 710 iznad stanice Lešće pa na jug prema koti 679 sa dvije čete, a s jednom četom padine kote 826, sa zadatkom da propušta neprijatelja koji bi se eventualno kretao iz Lešća prema Janjču i da tuče njegovo začelje kad se na drugoj strani otvori vatra, zatim da tuče čelo neprijatelja koji se kreće iz Janjča prema Lešću. IV bataljon kotu 679 i sjeverno prema III bataljonu, sa zadatkom da propušta neprijatelja iz Janjča prema Lešću i tuče njegovo začelje i da tuče čelo neprijatelja koji se kreće iz Lešća. II bataljon na kotu 711 pa na jug prema stanici

- Glavni štab NOV i PO Hrvatske.

* Rečenica nije dovršena.

⁴ Vidi dok. br. 79.

Janjče, sa istim zadatkom kao i IV bataljon. I bataljon s jednom četom kotu 689 sa zadatkom da štiti bok IV bataljona. s jednom na koti 789 da štiti bok III bataljonu. a jedna četa u rezervi kod Štaba brigade.

Ujutro oko 7 sati naišlo je 7 kamiona iz Janjča i prošli prema Lešću. Kamioni su bili prazni, bataljoni su ih propustili.

Iza kamiona išlo je 20 domobrana da osiguravaju daljnji saobraćaj tom cestom. Kad su domobrani primjetili naše snage počeli su bježati prema Janjču. ali je II bataljon otvorio vatru i pohvatao ih. Jedna druga patrola u jačini od 12 vojnika išla je od Lešća i došla do vaktarne i povratila se natrag. Pri povratku primjetila je naše jedinice i uspjela da se provuče prema Lešću i da izvijesti o našoj zasjedi.

Nakon toga došao je blindirani voz iz Janjča, a dvije satnije domobrana iz Lovačke bojne i jedna četa Talijana krenule su iz Lešća u streljačkom stroju prema Janjču.⁵ Usljed toga što 2 četa III bataljona. koja se trebala nalaziti na podnožju kote 826. nije bila na svom položaju neprijatelj je uspio da potisne III bataljon sa njegovog položaja. Neprijatelj je krenuo dalje prema Janjču. III bataljon ojačan četom iz rezerve izvršio je napad i protjerao neprijatelja u Lešće.

Blindirani voz nalazio se stalno na pruzi i krstario gore dolje. III bataljon porušio je prugu prema Lešću, ali je neprijatelj popravio kad je krenuo prema Janjču, a IV bataljon navaljao je kamenja na prugu prema Janjču. Predveče je blindirani voz otišao prema Lešću. Vlak je tučen iz protukolskog topa ali bez uspjeha.

Naše jedinice ostale su na položaju do 18 časova, kad su se povukle u Ramljane na odmor.

17. III. o. g. I i IV bataljon postavili su zasjedu na cesti Janjče—Perušić i to IV bataljon na Jasenovači (kota 691), I bataljon na Razbojištu sa dvije, a s jednom četom u rezervi kod Tomaševića Kuća.

Oko 10 sati naišla je kolona Talijana⁶ u jačini od jednog bataljona sa dva kamiona i nekoliko motora od Perušića prema Janjču. Neprijatelj je išao vrlo oprezno i vojnički i sa svojim prednjim i bočnim odjeljenjima otkrio prije vremena našu zasjedu i otvorio vatru na naše položaje. Odmah je otvorena vatra i sa naše strane. Prednji neprijateljski djelovi odbačeni su natrag na Runjavicu gdje su stizala pojačanja iz:

⁵ i ⁷ Vidi dok. br. 145.

glavnine, a k tomu neprijatelj je nastupao i sa stanice Studenci.

Kad se vidjelo da neće biti uspjeha naređeno je našim jedinicama da se povuku k Tomaševića Kućama i da zauzmu tamo položaj.

U Janjče je stiglo dvije satnije domobrana pješke i 7 kamiona punih vojske.⁷ Oni su u nastupnom maršu prema Perušiću. Talijani su izbili na Jasenovaču i Razbojište.

Nakon toga naše se jedinice povukle u Ramljane na odmaranje.

Ratni plijen: Zaplijenjeno je 27 karabina sa 1400 metaka.

Gubitci neprijatelja: Neprijatelj je imao 20 mrtvih i više ranjenih, i 24 domobrana zarobljena.

Sopstveni gubitci: Mi smo imali 4 mrtva, 15 ranjenih, jedan nestao.

Naknadno umrli: Naknadno su umrla 3.

Utrošak municije: Utrošeno je 4.155 metaka.

Kritički osvrt na operaciju: Željeni uspjeh nije postignut radi toga što III bataljon nije zauzeo položaje koje je trebao, što sam teren nije bio podesan za postavljanje zasjede (pošumljen), što svuda okolo hrvatska sela obavještavaju neprijatelja o našem dolasku, što neprijatelj sa manjim snagama kontroliše taj prolaz i postavlja manje zasjede.

Noću između 17 i 18 ov. mj. II i III bataljon rušili su prugu između Janjča i Lešća. Porušeno je 2 kim. pruge, a kupljeno oko 5 kim. telefonske žice i oko 100 čašica sa kukama.

18. III. o. g. Brigada se nalazi u Ramljanima na položaju, a jedan bataljon u Čanku na odmoru.

Za sve slobodno vrijeme održavale su se konferencije i predavanja sa komandnim kadrom iz čitanja karata, nastave gađanja, ratne službe, a s partizanima se izvodila obuka iz nastave gađanja, borbene obuke, stražarske službe, pješadiskog egzercira, ratne službe i službe veze.

Rezultati nastave su dobri i vidno se osjećaju po jedinicama.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

Komandant:

IZVJEŠTAJ ŠTABA KORDUNAŠKOG NOP ODREDA OD
19 OŽUJKA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG KORPUSA NOV I
PO HRVATSKE O NAPADU NA VLAK IZMEĐU GORNJIH
I DONJIH DUBRAVA I O STANJU NA KORDUNU POSLIJE
ČETVRTE NEPRIJATELJSKE OFANZIVE¹

Komandant I K.P.O.
19. III. 1943
na terenu

ŠTABU I KORPUSA HRVATSKE

Nalazim se na sektoru III bataljona, gdje sam se zadržao dulje vrijeme u Operativnom štabu prilikom izvođenja akcija u okolini Plaškog.²

17 ov. mj. IV udarna brigada, sa našim IV bataljonom, postavila je jednu zasjedu na voz između Gornjih i Donjih Dubrava³ sa dva bataljona, a sa tri bataljona između Košara i Tounja. Na ovim zasjedama zarobljeno je: 1 domobranski oficir, 30 domobrana, 6 ustaša, 8 Talijana, 23 željezničara, 3 financa, 2 pandura, 21 državni službenik, 1 tšk. mitraljez, 13 pušaka i 580 metaka, kao i dosta civilnog stanovništva, koje je pušteno.

Na našoj strani bilo je 6 mrtvih i veći broj ranjenih lakše, naročito od bacača. Na strani neprijatelja bio je dosta veliki broj mrtvih i ranjenih, jer su odvezeni u tri vagona. O svemu ovome dostaviće Štab IV udarne brigade detaljniji izvještaj.

Kod ove akcije nisam prisustvovao iz razloga što sam bio upućen na izviđanje i uspostavljanje veza sa neprijateljskom posadom u Bariloviću, Carevom Selu i Belaju, gdje smo imali namjeru izvesti akciju, no međutim Brigada je dobila zadatak čišćenje Saborskog.⁴ Jesenice, a zatim hitno da se prebaci u Dabar⁵ radi izvođenja predviđenih operacija u sastavu Divizije.*

Na našem sektoru osjeća se koncentracija i pojačanje neprijateljskih susjednih garnizona, naročito sa ustaškim pjsa-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 44/1—3, k. 419.

² i * Vidi dok. br. 37.

³ Vidi dok. br. 66.

⁵ Vidi dok. br. 47.

dama. Domobranske satnije u Bariloviću i Carevom Selu, sa kojima je postojala veza, zamijenjene su sa ustaškim." Iste su otišle, a ustaške koje su ih smijenile naoružane su sa 5 tšk. mitraljeza, 2 tšk. i tri laka minobacača i jednim brdskim topom. Na slunjskim brdima nalazi se jedna bojna ustaša, koji drže Skrtić Brdo, Strekovac. Vukmanić i Popović Brdo. Lasinja 300 ustaša, Bučica 300 ustaša, Topusko 1200 ustaša i domobrana. Ove bande zalijeću se na naš oslobođeni teritorij' radi ometanja rada i pljačke.

18 ov. mj. stiglo je u Kladušu 1.100 ustaša i domobrana, u Cazinu nalaze se dvije bojne domobrana, u Vranograču 3 satnije ustaša, u Cetin Gradu 3 satnije domobrana, u Slunju 300 ustaša i domobrana. Njihova namjera do ovog vremena nije ustanovljena. Sa jedne strane dobili smo izvještaj da idu na smjenu legionarima,⁷ a sa druge strane — da moraju pročištititi Kordun i Petrovu Goru. Naoružanje: 4 tenka, 2 brdska topa. U Cetin Gradu postoji primopredajna radio-stanica sa kojom rukuju tri Njemca.

U vezi gore iznijetoga predložio sam da bi IV brigada ostala kratko vrijeme radi razbijanja ovih koncentracija, no međutim njihov Štab kaže da moraju ići na određeni zadatak, što i sam vjerujem da je skopčano sa većim operacijama.

Narod je počeo sa užurbanim radom, ali je umoran i uplašen još od ranije ofenzive, također stalno pita gdje su naše brigade,⁸ i zbog toga moral kod naroda dosta je slab.

Moje je mišljenje, ukoliko dozvoljava situacija, da bi trebalo prebaciti barem jednu brigadu radi čišćenja ovih posada a i davanja mogućnosti narodu za rad. jer naš oslobođeni teritorij je plodan i moramo da ga obradimo, blaga manjka, ali bi se postiglo sve na vrijeme ukoliko budemo u stanju razbiti neprijateljske namjere. Do sada je uzorano preko 50% obradivog zemljišta, krompir je većinom posađen.

Za sada kod nas postoji mogućnost izvođenja akcije na bolnicu u Dugoj Resi. gdje bi trebali dignuti veću količinu sanitetskog materijala, 3 liječnika i nešto živežnih namirnica, i u šumi Lekinik, gdje radi oko 150 domobrana Srba sa dobrom

Stožerna satnija Desete ustaške bojne smijenila je Devetu satniju Treće pješačke pukovnije.

⁷ Misli se vjerovatno na popunu 369 legionarske divizije.

Odnosi se na Petu i Petnaestu NO brigadu, koje su tada djelovale na području Like, 1 Četvrtu, NOU brigadu, koja je od 25 prosinca 1942 do 15 veljače 1943 god. djelovala na Zumberku. Vidi dok. br. 42 i 79.

spremom i odjećom, a možda bi iste uspjeli dobrovoljno zadržati u partizanima. Koliko nas ove koncentracije ne ometu, ove akcije izvešćemo što prije. O svim promjenama izvijestićemo vas najhitnije.

s. F. s. N.

Komandant
Mih.⁹ Blažević

BR. 66

**IZVJEŠTAJ ŠTABA OSME DIVIZIJE OD 20 OŽUJKA 1943
GOD. ŠTABU PRVOG KORPUSA NOV I PO HRVATSKE
O NAPADU NA ŽELJEZNIČKU PRUGU OGULIN—DU-
BRAVE¹**

20. 3. 43.²

**STAB
VIII DIVIZIJE
20 marta 1943**

ŠTABU I KORPUSA

Danas u 14 sati primili smo izvještaj od naše IV udarne brigade. Ona je izvršila akciju na pruzi Ogulin—Dubrave.* Operacija je djelomično uspjela. II bataljon, koji je bio u zasjedi kod Oštarija, zaustavio je vojnički transportni vlak. U vlaku su bili vojnici i ratni materijal, pored ostalog i 6 poljskih topova. Ubijeno je mnogo vojnika a desetak željezničara i 6 Talijana su uhvaćeni živi. Uslijed [nailaska] oklopnog vlaka i žestoke artiljerijske vatre plijen se nije mogao sav izvući. Uhvaćen je jedan teški mitraljez Fiat, nešto municije, odjeće i obuće i nešto sanitetskih sprava. Zapaljeno je 6 vagona sa raznim materijalom. Taj bataljon je imao 5 mrtvih, 2 nestala i 15 ranjenih. Najviše gubitaka nanijeli su bacači i topovi.

® Mihajlo

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 29—2/1, k. 421.

² Datum prijema izvještaja u Štabu Prvog korpusa NOV i PO Hrvatske.

¹ Vidi dok. br. 79.

I bataljon zaustavio je putnički vlak kod Donjih Dubrava. Uhvaćeno je nekoliko talijanskih oficira i vojnika, domobrana i ustaša i sumnjivih civila. Ovaj bataljon imao je 2 mrtva i 8 ranjenih. Zaplijenjeno je nešto oružja i odjeće.

Tačan izvještaj još nisu primili od svih bataljona ali javljaju da će poslati tačan operativni izvještaj.

Oni su izvijestili da [će] 20-og ujutru krenuti prema Saborskom i napasti Saborski,⁴ jer se domobrani vratili, te i [Lič.] Jesenicu. 21 ili 22 ov. mj. biti će u Dabru.

Mi smo im uputili patrolu da uhvati vezu s njima i naredili da napadnu Dabar, te da nas o dolasku u Dabar najhitnije izvijeste. Ujedno obavijestili smo ih o situaciji na ovom sektoru, te o neprijateljskim posadama na ovom terenu.

V brigada nas je obavijestila da je oficir iz Vrhovina Nenadović Sava otišao u Dabar da mobiliše seljake za Mačekovu gardu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Političar, komesar:
A.⁵ Turkulin

•

Komandant:
V.⁶ Cetković

* Vidi dok. br. 37.

⁵ Artur

⁶ Vlado

BK. 67

NAREĐENJE ŠTABA ČETVIRTE DIVIZIJE NOV I PO HRVATSKE OD 20 OŽUJKA 1943 GOD. PODREĐENIM JEDINICAMA DA UNIŠTE NEPRIJATELJA KOJI JE PRODRU NA OSLOBOĐENI TERITORIJ SLAVONIJE¹

STAB
IV DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
HRVATSKE
Broj: službeno
dana 20. III. 1943 u 21 sat

ŠTABU XVI, XVII I XVIII BRIGADE N.O.V. HRVATSKE

Položaj

Po obavještenju Štaba III operativne zone neprijatelj je prodro u našu oslobođenu teritoriju¹ i to:

1) Sa pravca Lipik—Pakrac i dopro sa jednom kolonom do sela Mijači, dok je sa drugim snagama zaposio sela Budići i Koturić.

2) Sa pravca Sirač—Daruvar i dopro do G. Boraka. Dio snaga te neprijateljske kolone nalazi se na Vranom Kamenu.

3) Sa pravca Dulavec—Pivnice i kreće se u pravcu Vočina. Nije poznato dokle je ova neprijateljska kolona stigla.

4) Sa pravca Cačinci—Humljani i po još nepotvrđenim izvještajima zauzeo selo Kokočak.

¹ Dokument, bez potpisa, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 7/2, k. 907.

¹ Riječ je o ofanzivi „Braun“, koja je počela 20 ožujka 1943 god. Za ovu ofanzivu neprijatelj je koncentrisao oko 25.000—30.000 vojnika i formirao četiri skupine: skupina „Zapad“, sastava: Prva gorska divizija (bez jedne bojne) i njemačka 187 rezervna divizija, sa osnovnim pravcem dejstva: Daruvar—Zvečevo; skupina „Istok“, sastava: Treća ojačana pješačka divizija (bez Četvrtog pješačkog puka), Trinaesta ustaška bojna i Četvrta bojna Šeste pješačke pukovnije, sa osnovnim pravcem: Slavonski Brod—Kutjevo; skupina „Jug“, sastava: Druga i Treća bojna Četvrte pješačke pukovnije. Prva bojna Pete pješačke pukovnije, Druga jurišna bojna, Druga lovačka bojna, ES (Einsatzstaffel), bataljon, Četvrta opkoparska (pionirska) bojna, Treća bitnica (baterija) Petog topničkog sklopa (artiljerijski divizion) i samostalni haubički vod, sa osnovnim pravcem: Slavonska Požega—Kutjevo; skupina „Sjever“, sastava: Prva bojna Četvrte pješačke pukovnije, Šesnaesta ustaška bojna, Druga bojna Sremskog zdruga, Četvrta opkoparska bojna i Četvrta bojna Slavenskog zdruga, sa osnovnim pravcem Podravska Slatina—Kutjevo. Vidi dok. br. 143.

Da bi se neprijatelj zaustavio u svom nadiranju na našu oslobođenu teritoriju i protjerao sa iste, naređuje se:

1) **XII brigadi:** da odmah krene u pravcu [Bučko] Karrvensko—Mijači—Koturić—Budići i Buč, da neprijateljsku kolonu koja nadire tim pravcem vještim manevrom uhvati u klijesta i uništi.

2) **XVI brigadi:** Ostaće u selima gdje se sada nalazi i prema situaciji kakva bude sutra izjutra, t.j. 21. III o. g., dobiće potrebna naređenja.

3) **XVII brigadi:** Jedinice te brigade odmaraće se u selima u kojima se sada nalaze noćas do 1 sat poslije ponoći, kada će krenuti preko Točka—Zvečevo—Ravna Gora—Zajle, gdje će stupiti u kontakt sa neprijateljem i vještim manevrima nastojati uhvatiti neprijatelja u klopku. Po dolasku na taj sektor stupiti u vezu sa jedinicama I odreda koje se na tom sektoru nalaze.

Stab brigade po dolasku na dodijeljeni joj sektor detaljno će se raspitati o situaciji i prema tome izvršiće potreban manevar, imajući u vidu da neprijateljska kolona koja nadire od Budića vjerovatno će se popeti na Metlu i Javornik. Gore je navedeno da se dio neprijateljskih snaga već nalazi na Vranom Kamenu i prema tome imati i ovo u vidu.

Bezuvjetno i bez ikakvog izgovora pokret vaše brigade mora se izvršiti kako je gore navedeno, tj. noćas u 1 sat u određenom pravcu.

Napor ovako veliki koji borci vaše brigade moraju podnijeti objasniti drugovima: da su naši ranjeni drugovi kojih ima oko 400 u bolnici broj 3³ u opasnosti i da obzirom na to moraju podnijeti nadčovječanske napore.

4) **XVIII brigada,** koja se nalazi u Orahovici, krenuće i napasti iza leđa neprijatelja koji se po dobivenim obavještenjima nalazi već u selu Kokočaku. Dalji pravac te brigade je selo Pušina—Slat.[inski] Drenovac. gdje će dobiti dalja naređenja obzirom na situaciju koja toga momenta bude bila na ovom sektoru.

Stab divizije nalaziće se od 21 ov. mj. u Štabu III operativne zone.⁴

Štabovi brigada dostavljajuće redovno svoje izvještaje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V. d. pol. komesara:

Načelnik štaba:

* Ova se bolnica nalazila na Ravnoj Gori.

⁴ Stab zone se tada nalazio na Lomu (vis na Papuku).

BR. 68

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PETE OPERATIVNE ZONE OD 26
OŽUJKA 1943 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVAT-
SKE O BORBAMA U TOKU TALIJANSKO-ČETNICKE
OFANZIVE U GORSKOM KOTARU¹**

Operativni izvještaj

23. III. 1943*
(M. P.)^s

**ŠTAB V OPERATIVNE ZONE
NARODNO-OSLOBODILACKE PARTIZANSKE VOJSKE
HRVATSKE**

Dne 20. III. 1943.
Op. br. 97/43

**GLAVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE**

Vojnička situacija u periodu pisanja ovog izvještaja razvijala se u znaku pripreme neprijateljske ofanzive⁴ na naš oslobodeni teritorij, koja je otpočela 6 ov. mj. zauzimanjem Ravne Gore, a koja još nije u potpunosti završena, ali izgleda da jenjava. 6 ov. mj. povukli smo brigadu³ iz Ravne Gore, jer je bilo vidno da neprijatelj namjerava izvršiti ofanzivu na naš oslobodeni teritorij i smatrali smo važnije obraniti Drežnicu i drugi oslobodeni teritorij nego Ravnu Goru. U Ravnoj Gori ostala je svega jedna četa, koja je imala za zadatak da spali nekoliko zgrada i po mogućnosti da bar negdje dadne otpor neprijatelju. 7 marta uvečer neprijatelj je krenuo iz Mrkoplja preko Begovog Razdolja sa jednom velikom kolonom od najmanje 1.000 vojnika i došao s leđa u Ravnu Goru, a druga kolona krenula je iz Vrbovskoga i dešla sa druge strane u Ravnu Goru. Četi je uspjelo da se povuče i da zapali zgrade koje bi mogle biti kao neprijateljska uporišta. To su Dom ferijalnog saveza, šumska uprava, opština, škola i kuća izdajnika

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalaz: se u arhivi Vojnoistoriskog instituta p;d reg. br. 16-2. k. 105.

² Datum prijema izvještaja u Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske.

³ Okrugli pečat: Stab Pete operativne zone Hrvatske.

⁴ Vidi dok. br. 22.

* Odnosi se na Četrnaestu NO brigadu.

Barlovića. Sav važniji materijal uspjela je evakuisati iz Ravne Gore.

Uporedo sa napadom na Ravnu Goru velika koncentracija neprijateljskih snaga izvršila se u Brinjskom kotaru, kao i Ogulinu i Gomirju. Da bi omeli neprijateljske namjere, uputili smo XIV Brigadu i 2 bataljona Odreda sa zadatkom da napadnu vlakove i da uništavaju željezničku prugu na sektoru Ogulin—Gomirje. Prvi zadatak bio je zaplijeniti vlak.⁶ Tako 7. III postavljena je mina na željezničkoj pruzi kod Gomirja, ali prije vlaka naišla je neprijateljska patrola od 8 ljudi, koja je počela da diže minu. Naša zasjeda otvorila je vatru i ubila 4 Italijana, a 4 zarobila. Zaplijenjen je jedan puškomitraljez, 6 pušaka, 8 bombi, 8 pari odijela, 5—600 metaka. U isto vrijeme kada je naša zasjeda otvorila vatru na ovu patrolu došao je teretni vlak iz Vrbovskoga za Gomirje sa vojskom u pomoć. Naša zasjeda na Gorici postavila je minu i napala na taj vlak. Mina je eksplodirala, ali je lokomotiva sa dva vagona prešla preko prekinutog dijela pruge i tek treći i četvrti vagon zglajzali su sa šina i vlak je stao. Zasjeda je otvorila vatru na ovaj vlak u kome su bili Italijani i ustaše. Neprijatelj je odgovorio vatrom iz dva blindirana vagona i nije bilo moguće doći do plijena. Neprijatelj je u ovoj borbi imao oko 50 mrtvih, dok na našoj strani ranjen je komandant⁷ III Bataljona I Odreda.

Na dan 7 o. mj. oko 11 časova neprijatelj je pokušao izbaciti naše snage⁸ iz Gomirja, tukući strahovito vatrom iz 12 topova iz Ogulina i Vrbovskoga.⁹ Oko 500 neprijateljskih vojnika razvilo se u strijelce poslije duge artiljerijske pripreme, ali su ih naši odbacili na stanicu i na prugu. I u ovoj borbi neprijatelj je imao više mrtvih i ranjenih. Uporedo sa ovim napadom pošlo je oko 4—500 četnika koji su došli iz Plaškoga na Vitunj, ali su i ovi bili dočekani i odbijeni. Na našoj strani bio je jedan ranjen.

Noću između 8 i 9. III snage XIV Brigade i I Odreda raspkopale su pragu na nekoliko mjesta između Ogulina i Vrbovskoga i to između Perunova mosta i tunela na Tičevu, između Tičeva i želj. stanice Gomirje i na Gorici između želj. stanice Gomirje—Vrbovsko, te između Hreljina i Sv. Petra. Kod prekinutih mjesta na pruzi postavljene su zasjede. Sjutradan ne-

⁶ Vidi dok. br. 22.

⁷ Redakcija nije mogla utvrditi na koga se odnosi.

⁸ Odnosi se na dijelove Prvog NOP odreda.

⁹ Vidi dok. br. 118.

prijatelj¹⁰ je navalio sa velikim snagama i sa 500 četnika na naše položaje, sa prethodno jakom artiljerijskom vatrom. U toj borbi poginulo je oko 30 četnika, a 5 ih je živih zarobljeno sa oružjem. Na našoj strani bila su dva druga ranjena.

Poslije ove akcije, u kojoj su se dosta dobro pokazali borci XIV Brigade, Brigada je prebačena u Brinjski kotar sa zadatkom da tamo napada italijanske kolone, koje su se dnevno kretale na cesti Senj—Otočac, Senj—Brinje, kao i sa daljnjim planom da bi upala u Brlog, računajući da su četnička pojačanja otišla u pravcu Vrhovina. Ali neposredno pred samom akcijom dobili smo vijest da je neprijatelj prodro i da napreduje sa nekoliko kolona od Ogulina, Ravne Gore i Mrkoplja prema Drežnici.

Jedna neprijateljska kolona od 1.500 vojnika sa oko 4—500 četnika kretala je iz Ogulina i već 12. III prodrla do blizu Musulinskog Potoka.¹¹ Isti dan druga neprijateljska kolona jačine od 1.000 vojnika prodrla je iz Ravne Gore, krijući [se] kroz šumu, u Jasenak, te tako se našla iza leđa snagama I Odreda koje su zadržavale neprijatelja prema Ogulinu.

Mi smo uzeli kurs braniti slobodni teritorij po načinu kako smo ga branili i u Lici,¹² sa ovakvim rasporedom:

2 bataljona I Odreda imala su i dalje zadatak da ne dozvole prodor iz Ogulina u Jasenak, da se ne bi spojile ove dvije kolone, t.j. ona koja je već došla u Jasenak iz Ravne Gore i ona koja je napredovala od Ogulina, a XIV Brigada sa 2 bataljona zaposjela je položaje ispred samog Jasenka, da ne dozvoli prodor neprijatelju u Drežnicu. II bataljon „Ljubice Gerovac" I Odreda imao je zadatak da zatvara pravac od Brinja, dok jedan bataljon XIV Brigade ostavljen je u rezervi za neki nepredvideni pravac, jer se neprijatelj mogao očekivati i od Plaškoga i od Primorja, a taj bataljon u isto vrijeme služio bi za manevriranje i za pojačanje na nekom sektoru gdje bi bilo potrebno.

12. III neprijatelj je bio zadržan blizu samog Ogulina i snage I Odreda nanijele su mu oko 30 gubitaka i nijesu mu dozvolile da popravlja porušenu cestu, dok neprijateljska kolona iz Jasenka nije činila pokret toga dana prema Drežnici.

13. III neprijatelj je ponovo pokušao da prodre iz Ogulina prema Jasenku, ali je bio odbijen uz gubitke i nije napredo-

¹⁰ Vidi dok. br. 122.

¹¹ Vidi dok. br. 132.

¹² O borbama u Lici u toku Četvrtе neprijateljske ofanzive vidi dok. br. 35 i 50.

vao ni jednog metra. Istog dana kolona iz Jasenka krenula je u širokom streljačkom stroju da se probije prema Drežnici, ali su bili dočekani od boraca XIV Brigade i kontrajurišom potjerani nazad u Jasenak. Tom prilikom ubijeno je 20 do 30 Italijana. zaplijenjena 2 puškomitraljeza, 15—20 pušaka, oko 2.000 metaka, nešto municije za Bredu i drugog ratnog materijala. Zarobljena su 4 italijanska vojnika ... Na našoj strani bila su 3 mrtva i 5 ranjenih, među njima ranjen je i komandant brigade.¹³ U toj borbi istakao se I i III Bataljon XIV Brigade. Istoga dana neprijatelj je pokušao probiti se na našem desnom krilu, ali je opet bio odbačen na polazne položaje.

13. III uvečer koloni koja je išla iz Ogulina sa 6 tenkova i 5 blindiranih automobila uspjelo je da prodre do Znidovca, t.j. do križanja cesta za Brezno i za Jasenak.

14. III neprijatelj je produžio da prodire dalje cestom u pravcu Jasenka i napredovao od Znidovca do Josipovca. U Josipovcu snage Odreda od 2 bataljona napravile su mu zasjedu. Jačina neprijateljske vojske bila je od 1.500 i nekoliko stotina četnika sa 6 tenkova, nekoliko blindiranih automobila i sa dva topa. Neprijatelj je napredovao, ali krivnjom jednog puškomitraljesca otvorena je vatra na tenkove umjesto da se otvori na pješadiju i došlo je do ogorčene borbe. Naši borci pošli su na juriš i sa obadvije strane ceste jurili za pješadijom koja je brzo otstupala. te tako se otsjekla pješadija od tenkova. Tenkovi videći da su otsječeni dali su se u trk za pješadijom i branili joj otstupnicu. Tom prilikom neprijatelj je bačen natrag 3 km. t. j. od Josipovca do Znidovca gdje se opet pribrao i dao otpore. Za vrijeme te borbe našim snagama došlo je oko 100 neprijateljskih vojnika od Jasenka i udarilo ih s leđa. ali i ova stotina bila je raspršena. U ovim borbama neprijatelj je imao oko 30 mrtvih i ranjenih vojnika. U ovoj borbi na našoj strani nije bilo gubitaka, jedino je iščezao Crvić Gvido, biv. jugoslovenski oficir, zarobljen u Bihaću¹⁴ i dodijeljen nama, a mi smo ga bili dodijelili kao pomoćnu silu I Odredu. Isti se predao neprijatelju. U toj borbi je zaplijenjeno nešto municije i nekoliko torbica, koje je neprijatelj bacao otstupajući. Borci I Odreda u ovoj akciji pokazali su se na velikoj visini, jurišajući i na tenkove, bez da su imali išta čime bi ih uništili.

¹¹ Dušan Dotlić

" O borbama za oslobodenje Bihaća vidi tom V, knj. 9, dok. br. 2, 5, 6, 18, 27, 59 i 78.

Svi položaji na sektoru Jasenak—Musulinski Potok—Brezno bili su tučeni neprekidno jakom artiljerijskom vatrom sa granatama od 49 kg.

Toga dana na sektoru Jasenak neprijatelj je pokušao nekoliko puta da bi se probio, ali mu nije uspjelo, a uveče mu stiže pojačanje od jednog bataljona pješadije iz Mrkoplja. opet kroz šumu. Istog dana uvečer uspjelo je ovim dvjema kolonama da se spoje, jer kolona iz Jasenka koja je dovukla 6 brdskih topova probila se do kolone na Znidovcu i onda zajednički ušla u Jasenak.

2 bataljona Odreda toga momenta bila su prebačena da štite pravac cestom, od Znidovca preko Breznog za Drežnicu. 2 bataljona XIV Brigade u Jasenku, jedan bataljon u rezervi u Drežnici, a bataljon „Ljubice Gerovac" prema Brinju.

15. III rano ujutro neprijatelj¹⁵ je već bio u Drežnici i umalo što nas nije i polovio, jer bataljon „Ljubice Gerovac" nije izvršio zadatak niti je zaposjeo cestu na Maljenu između Jezerana i Križpolja kako je to bilo naređeno. Poslije toga bilo je glupo držati front kod Jasenka, a neprijatelj se nalazi i pali Drežnicu. XIV Brigada dobila je ovaj zadatak: povući se sa položaja kod Jasenka i sa jednim bataljonom zaposjesti položaje Tomić—Vukelić. sa drugim bataljonom Šekići—Radulovići sa zadatkom da napadne neprijatelja u Drežnici i da štiti sela Sekiće. Raduloviće, Selišće i druga sela u tom pravcu, dok treći bataljon Brigade dobio je zadatak da sa jednom četom štiti cestu koja ide za Primorje, da ne bi [neprijatelj] pošao tim pravcem cestom, za Primorje, a sa druge dvije čete da čeka neprijatelja kod Padališta. t.j. na cesti između Radoičića i križanja. Tada neprijatelj nadire iz Jasenka, i prodire do sela Radoičića sa jednom kolonom, a sa drugom preko Lisine. koju pali i zauzima kotu 680 i Nedrug. t.j. kotu 674, i pri spuštanju u selo Tomić napao ga je I Bat. XIV Brigade i nanio mu gubitke. Poslije toga neprijatelj je sa nekoliko teških minobacača tukao naše položaje oko Tomić sela i sa 4 topa sa kote 674. te uz pripomoć mraka spustio se u Tomić selo i prenoćio. Za vrijeme cijelog nastupanja od Jasenka do Radoičića bio je napadan od naših boraca i svuda mu nanošeni gubitci.

Istoga dana III Bat. XIV Brigade privukao se kod Radulovića i Sekića i napao neprijatelja u samoj Drežnici, te mu nanio oko 20 gubitaka u mrtvima. Na sve ovakve napade kao i za vrijeme cijelog njegovog boravka u Drežnici Italijani su tukli

" Vidi dok. br. 140.

žestokom artiljerijskom vatrom sva okolna mjesta i brda, a osobito iznad Vukelića, Tomića, Sekića itd. Uporedo sa tučom artiljerije više puta došla je i neprijateljska avijacija, koja je bombardirala položaje i mitraljirala, ali nije imala nikakvog učinka.

Istoga dana jedna neprijateljska kolona u jačini od nekoliko stotina četnika pošla je od pravca Znidovca sa zadatkom da popali Brezno i da se probije do Drežnice. Tek što je krenula iz Znidovca jedan bataljon Odreda dočekao ga je i došlo je do ogorčene borbe. Neprijatelj je pošao u juriš, ali naš bataljon pošao je u kontrajuriš i potjerao neprijatelja nazad do Znidovca u paničnom bijegu. Neprijatelj je imao preko 30 mrtvih, a među njima najviše četnika. Zarobljena su 4 četnika, zaplijenjene 4 puške i oko 600 metaka. Na našoj strani bio je jedan drug mrtav i jedan ranjen. Poslije ovog neuspjeha da se probiju tim putem i da spale Brezno, ova kolona produžila je preko Jasenka za Drežnicu, ostavljajući Brezno, a mi smo prebacili jedan bataljon Odreda da brani Krakar, a jedan u Zrniće da brani Zrniće i Lokve, koji nisu bili potpuno spaljeni u prvom naletu neprijatelja, jer jedan vod partizana koji se tamo nalazio uspio je da pogasi kuće zajedno sa seljacima koji su takoreći branili kuće i kamenom i drvetom. Isti bataljon imao je za zadatak da čeka neprijatelja pri povlačenju i da ga napada na cesti, ali cestom neprijatelj nije vršio uopće nikakav promet, niti saobraćaj između njegovih polaznih baza i mjesta do kojih je došao. Tako je isto bilo i na cesti Drežmea—Ogulin. Toga dana kao i svih drugih dana upućivane su stalno manje snage koje su napadale neprijatelja na svim njegovim položajima, na što su odgovarali strahovito vatrom iz minobacača, kojih su u Drežnici imali samo 8 teških i 4 topa, dok u Tomiću i u Radoičićima, kao i na drugim mjestima gdje je logorovao. imao je isto tako jako teško naoružanje. Po cio dan i noć ječale su planine i gore od tutnjave neprijateljskih topova i minobacača, te je izgledalo da sve pogibe. Međutim nije bilo ni jedne žrtve.

16. III rano ujutru jedna neprijateljska kolona koja je sašla od Lisine jarkom kroz Tatalović stanove prema Tomiću, počela je da se penetra u šumu u namjeri da zauzme dominantne položaje kako bi stjerala naše borce i zapalila Vukelić, Sekiće i ostala sela.¹⁶ Ali tu kolonu dočekao je bataljon „Matije Gubca" i kontrajurišom stjerao ih ponovo u jarak. Poslije toga neprijatelj je strahovito bombardirao „Gubčeve"

" Vidi dok. br. 145 i 151.

položaje, ali bataljon je ostao na mjestu, imajući svega jednog ranjenog. Ovakav front iznad Vukelića, Tomića, Sekića imao je zadatak u prvom redu da ni pod koju cijenu ne propusti neprijatelja da zapali ova sela i da prodre prema bolnici, koja je bila evakuisana, ali koju se moralo braniti, a naročito kada je bilo puno četnika koji dobro poznaju sve položaje i škrape.

Toga dana neprijateljska kolona koja je bila u Radoičićima pošla je prema Drežnici i kod Jagetića, t.j. na onim kotama gdje smo nekada vršili manevre, bila dočekana od jednog bataljona Odreda i [ovaj je] nanio neprijatelju preko 20 gubitaka u mrtvima.

Istoga dana III Bataljon Odreda napada neprijatelja u samoj Drežnici i nanosi mu 10—15 gubitaka. Dok sa druge strane pojedini vodovi XIV Brigade stalno se privlače i napadaju svuda neprijatelja, nanoseći mu[^]svuda manje gubitke.

17. III ujutro neprijatelj se povlači, paleći Tomić, uz pratnju naših mitraljeza u pravcu Jasenka. Također se povlači i ona kolona koja je došla u Trboviće i u Radoičiće i to u istom pravcu, dolaze u Jasenak i tu ponovno logoruju. Za njima smo odmah bacili jedan bataljon XIV Brigade da ih slijedi, ali neprijatelj je putem ostavio zaštitnice te mu se nije moglo nanijeti nekih gubitaka. On tu ostaje do 19 ujutro, stavljajući nas pred problem da li će krenuti nazad za Ogulin, za Ravnu Goru ili će da prodire prema Primorju. U ovo smo treće bili najviše ubijedeni. utoliko više što smo našli jedan plan kod jednog ubijenog narednika gdje se vidi da jedna kolona treba da ide tim pravcem, te nijesmo se smjeli usuditi da bacamo jače snage i da ga čekamo pri povratku na cesti prema Ravnoj Gori ili prema Ogulinu. Uostalom to je bilo nemoguće radi premorenosti boraca, koji su već 10—15 dana bili stalno na položajima sa vrlo slabom ishranom, odjećom i obućom.

Ona kolona koja je bila došla iz Jezerana u jačini od 1.500 nije se povukla nego je ostala u Drežnici sve do 18. III do 10 sati. I ona nam je s druge strane vezala snage za nju. Međutim u tom momentu dobili smo izvještaj da se namjerava krenuti još jedna neprijateljska kolona iz Brinja pravac Skalić, a kako se nalazi već jedna kolona u Drežnici, to bi ova kolona od Skalića mogla nam uvijek doći iza leđa preko Skalića i spustiti se preko Slavice. To nas ipak nije mnogo plašilo, ali smo morali prebaciti jedan bataljon za pojačanje bataljonu „Ljubice Gerovac" da bi nas zaštitili od toga pravca i branili sela u Brinjskom kotaru. To je bio jedan bataljon od Odreda, te tako u Brinjskom kotaru imali smo dva bataljona.

Jedan bataljon od ta dva imao je za zadatak da čeka neprijatelja između Jezerana i Lokava pri njegovom povlačenju, jer smo pretpostavljali da se mora i ova kolona povući iz Drežnice i to u pravcu otkuda je i došla. Zaista 18. III. oko 10 sati, pošto je neprijatelj sve uništio i utamnio u Drežnici, krenuo je odstupati prema Jezeranima. U Lokvama su ga stigli naši bataljoni i to I Bataljon I Odreda i III Bataljon XIV Brigade i sada je nastala prava jurnjava. Naši su ga borci tjerali, a Italijani i četnici su bježali u širokom streljačkom stroju i tako uletali u Jezerane, odakle su počeli tući na sve strane jakom artiljeriskom i minobacačkom vatrom. Na putu blizu Jezerana također ga je dočekao i bataljon „Ljubice Gerovac" i nanio mu oko 20 gubitaka u mrtvima. Pri tom bjegstvu neprijatelj je bacio neke rance od municije i neke druge stvari koje su manje vrijedne. Narod je zaista dobio ubjeđenje da ga silom istjerasmo. U Jezeranu nema neprijatelja.

Kolona koja je bila ostala u Jasenku zadržala se sve do 19. III. i pretpostavljajući da oni mogu ponovno navaliti na Brezno i od pravca Ogulina i od pravca Jasenka, tamo smo uputili jedan bataljon. Zaista je tako i bilo.¹⁷ Jedna neprijateljska kolona krenula je od Jasenka preko Debelog Luga i zapalila ga,¹⁸ te preko Ponorca za Brezno, dok druga je krenula od Znidovca. Samo na jedne položaje izbacili su preko 200 granata od 49 kg, ali naši su ih borci i tu dočekali i nanijeli im gubitaka, ali im je ipak uspjelo da spale 10 kuća, dok ostala sela uspjelo je odbraniti. Poslije toga neprijatelj se povukao u svoje baze sa svih položaja. Tako se ofanziva završila 19. ov. mj.

Za vrijeme ove ofanzive istakli su se kako borci XIV Brigade tako i borci I Odreda. Tako nešto nijesmo hi očekivali za sada. Cijelo vrijeme vojska je bila gladna, jer nijesmo imali ništa u našim magazinima, a živjelo se od onoga što je narod donio, koji se zaista dostojno ponio i pomogao u najtežim momentima u prehrani vojske. Štabovi bataljona nijesu bili na visini. Falila je uvijek samoinicijativa i ako nisu imali naređenje za nešto nijesu se znali snaći.

XIV Brigada ovaj puta oprala je veliki deo onoga što je ranije zaprljala i zaista je to već i sada sasvim druga brigada. Nema ni jednog borca koji za vrijeme ove ofanzive nije prošao kroz vatreno krštenje i te kako dobro.

Istina neprijatelju je uspjelo spaliti jedan priličan broj sela, ali ipak 2/3 uspjelo se odbraniti. Tako su odbranjena

" i " Vidi dok. br. 153 i 155.

sela Vukelić, Šekići, Radulovići, 3 sela u Selišću, Lokve i više nego pola Zrnića, te cio Krakar, koji ima 7 sela, i Brezno, osim 10 kuća. Narod je vidio zaštitu od svoje vojske i držao se zaista visoko. Imamo slučajeva gdje su i stariji ljudi grabili pušku od partizana bolesnoga i sami prihvaćali borbu. Tako jedan starac u selu Zrnićima koji ima oko 70 godina zauzeo je položaj na 50 m blizu ceste i tukao kad su Italijani nastupali i ostupali, vičući da on ne da svoje kuće paliti. Na njega su sručili vatru iz minobacača i artiljerije, ali se ni za pedalj nije pomakao.

Ova ofanziva nam je nanijela ipak velike štete, u prvom redu seljacima Drežnice, koja je potpuno spaljena i pronađena hrana, te selu Trbovićima. Radoičićima i Tomiću. a i u Jasenku su našli priličan dio seljačkog krompira gdje su i ubili 2 seljaka, očeve partizana, a jednoga ranili. Naša pilana je potpuno uništena, kao i mnoge stvari iz tehničke radionice. To za nas pretstavlja naročitu štetu, jer na toj pilani bili su instalirani i mlinovi i radionice za popravku oružja, za izgradnju dijelova, tišleraj i razne druge stvari. Ali pilanu nadamo se da ćemo nekako napraviti opet i ona se već radi na Stalku.

Partizanske hrane nije propalo ništa, jer nijesmo ni imali ništa. To nas pitanje naročito muči, ne toliko za prehranu vojske koliko za prehranu bolnice, čiji je dnevni efektiv najmanje 350 ljudi, a mi nemamo ni zrna žita nigdje i čudimo se kako smo izašli iz ove ofanzive. Nama je potrebna pomoć u hrani valjda više nego i jednom drugom kraju u Hrvatskoj.

Danas XIV Brigadu uputili smo u Brinjski kotar da bi se odmorila 5—6 dana, a po mogućnosti nahranila ako negdje zaplijenimo, a onda imamo namjeru da napravimo neke akcije na cesti Letinac—Dabar itd.

Zaista sada je momenat kad bismo mogli postići lijepih uspjeha, kad bi imali ikakvo teško oružje. Top kojega smo imali odakle je pošao ponovno se i vratio,¹⁹ a nemamo ni jednog bacača lakoga, a kamoli teškoga. Posade koje bismo mogli likvidirati u brzo vrijeme jesu: Ravna Gora sa oko 300 ustaša i novonaoružanih, Krivi Put sa oko 200 ustaša, Letinac isto toliko, Dabar također ima četnika. Mi sa ovim naoružanjem ne možemo poći ni na jednu posadu. Javite nam da li nam mislite poslati VI Brigadu brzo,²⁰ pa bar, ukoliko je ona

" Top je vjerovatno bio u sastavu Šeste NOU brigade.

" Šesta NOU brigada dejstvovala je na području Like. Vidi dok br. 35.

momentano zauzeta, pošaljite nam top neki drugi ili „Krnju“.

U vezi sa našim dogovorom o formiranju divizije²¹ i pretvaranju odreda u brigadu to smo mi do sada novomobilisane šiljali i onako prepolovljenoj VI Brigadi, sa namjerom da nju ojačamo, a da bismo od nje uzeli kasnije jedan dio boraca te formirali III Brigadu, koja će imati sve uslove da bude dobra, ali pišu nam iz VI Brigade da priličan broj tih novomobilisanih prigrabio je sebi Stab divizije²³ i Korpus/²⁴ Mislimo da bi bilo pravilnije da oni popunjavaju svoje jedinice iz Like i iz Korduna, a mi da nastojimo da ostvarimo ove tri brigade te da nam oni ne oduzimaju ljude.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)²⁵

Polit, komesar:
Joso Gržetić

Komandant:
Veljko Kovačević

" O formiranju Trinaeste iir:morsko-goranske divizije vidi tom V, knj. 14. pismo Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske Štabu Pete operativne zone od 4 travnja 1943 godine.

** Riječ je o gubicima koje je Brigada pretrpjela u toku Četvrte neprijateljske ofanzive.

" Riječ je o Osmoj diviziji NOV I PO Hrvatske. Šesta NOU brigada bila je tada u sastavu ove divizije.

" Prvi korpus NOV I PO Hrvatske

" Okrugli pečat: Stab Pete operativne zone Hrvatske.

BR. 323

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG KORPUSA OD 20 OŽUJKA
1943 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O
AKCIJAMA LIČKOG NOP ODREDA I BATALJONA
„MARKO OREŠKOVIC" OD 7 DO 17 OŽUJKA¹**

**I. KORPUS
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
HRVATSKE**

Op. br. 36/43
Dne 20 marta 1943

Operativni izvještaj za Lički P.O. i bataljon
„M. O." za vrijeme od 7—17. III o. g.

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE

5 marta 1943 II udarni bataljon Ličkog P.O.² ušao je u Otrić bez otpora.

7 marta 1943 dvije jače kolone četnika napale su Otrić iz pravca Rastičeva i M.³ Popine. Pred brojno nadmoćnijim neprijateljem bataljon se povukao na Miškovića Vrh, gdje je zadržao dalje neprijateljsko nadiranje. Sa tog položaja uputio je dvije čete u selo Podljut, a jednu četvu u selo G.⁴ Tiškovac radi obezbjeđenja tih sela.

9 marta 1943 dvije čete II udarnog bataljona, dvije čete IV bataljona L.P.O. u zajednici sa bataljonom „Marko Orešković" krenule su u pravcu Otrića na četnike koji su držali položaj Runjevica—kuće Sučevića (Popina).⁵ Naše snage koje su se privlačile položaju Runjevica nisu naišle na neprijatelja, te su se zadržale na Runjevici radi osiguranja, a one koje su napale u pravcu kuća Sučevića (Popina) imale su kraću borbu sa četnicima, odakle se neprijatelj povukao jednim dijelom u pravcu Rastičeva, a drugim dijelom u pravcu Viojle. Naše snage na tom pravcu zauzele su položaj Popova Muda—kota 851 i 805.

¹ Dokumentat, bez potpisa, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 14—2, k. 105.

* Lički NOP odred

' Male

' Gornji

' i ' Vidi dok. br. 60.

10. marta 1943. 1 i 3 četa II udarnog bataljona u zajednici sa bataljonom „M. O.“ oko 9 časova napale su četnike u s. Rastičevu,⁶ odakle su ga protjerale u južni dio sela ispod kuća Veštice. Kad je neprijatelju stiglo pojačanje sa Viojle i od Zrmanje, naše snage povukle su se na Runjevicu.

Istog dana IV bataljon L.P.O. odbio je nekoliko neprijateljskih pokušaja da zauzme položaje Popova Muda—kota 851 i 805, uz osjetne gubitke. Kad je pala noć bataljon se povukao bez borbe na odmaranje u V. Popinu.

Zarobljeno je 5 četnika.

Zaplijenjeno je 5 pušaka i 450 metaka.

Neprijatelj je imao gubitaka, ali nisu tačno poznati.

Naši gubici: 4 mrtva i 16 ranjenih.

Utrošeno je 1544 puščana i mitraljeska metka.

Kritički osvrt: Za vrijeme povlačenja osjetilo se dosta slabo držanje nižeg komandnog osoblja, koje nije držalo svoje jedinice u rukama, bilo je miješanja jedinica a povlačenje neorganizovano, te je zbog toga bilo više nego što treba gubitaka.

14. marta 1943, prilikom prebacivanja naših snaga od Popine u pravcu Plavna, sukobile su se naše patrole sa patrolama X krajiške brigade u Međugorju iznad Konjske Glave. I jedna i druga strana misleći da pred sobom ima neprijatelja stupile su u borbu. Ranjena su dva druga X krajiške brigade.

Noću 14/15. marta 1943 izvršena je akcija na selo Plavno, željezničku stanicu Plavno, zaselak Dragašići i željeznički vijadukt „Bender“.⁷ U selu Plavnu i zaseocima bilo je svega 40 četnika. Akcija je potpuno uspjela.

Zarobljeno je 12 četnika.

Porušena je jedna potpora na vijaduktu i time oštećen vijadukt u dužini 40—50 m. (dva raspona).

Neprijatelj je imao 1 mrtvog.

Na našoj strani za vrijeme akcije nije bilo gubitaka, ali za vrijeme podilaženja jednom partizanu iz bataljona „M. O.“ ispala je bomba sa opasača, eksplodirala i ranila 4 druga.

Noću 16/17. marta 1943 I u.[darni] bataljon Ličkog P.O. izvršio je napad na njemačku posadu u Međugorju jačine 120 do 150 vojnika sa jednim topom, jednim bacačem i većim brojem automatskog oružja. Napad je počeo u 3 s. 15 m. i trajao 45 minuta. Neprijatelj je blagovremeno otkrio napad, posjeo položaj, spreman u rovovima dočekao napad i prvi otvorio vatru, a time onemogućio iznenađenje, prepad i likvidiranje.

Bataljon se povukao još prije dana preko Une na Drenovaču. Zaplijenjeno je 250 mauzer metaka. •

Neprijateljski gubici nisu poznati.

Naši gubici: 1 mrtav i 4 ranjena, a 3 nestala.

Palih smrću heroja nema.

Naknadno umrlih od rana nema.

Naročito se nije niko istakao.

Kritički osvrt: Akcija nije izvedena po planu. U napadu je trebala da učestvuje i jedna četa III bataljona istog Odreda, ali je zakasnila na zbornom mjesto Strbački Buk i zaselak koga je ona trebala napadati nije napadan, te neprijatelj sa te strane nije bio uznemiravan i lakše je odbio napad jer nije bio ugrožavan sa više strana. Jedan poginuli drug ostao je na položaju.

Utrošeno je 510 metaka za pušku i oruđa i 15 ručnih bombi. Ukoliko se ne pronađu nestali drugovi izgubljene su i tri puške.

Ukupno:

Zarobljeno 17 četnika.

Zaplijenjeno 5 pušaka i 700 metaka. Uništen željeznički vijadukt „Bender“.

Neprijateljski gubici ukoliko se zna: 1 mrtav.

Naši gubici: 5 mrtvih i 22 ranjena, a 3 nestala. Ukoliko se ne vrate, nestale su tri puške.

Utrošeno 2054 metka i 15 bombi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

V.⁸ Holjevac

Komandant:

Gošnjak⁹

(M. P.)^{1*}

® Većeslav

* Ivan

Ⓜ Okrugli pečat: kao u zaglavlju.

BR. 326

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ŠTABA ZA SEKTOR ZRMANJA OD 20 OŽUJKA 1943 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O NAPADU NA ČETNIČKE POLOŽAJE U DOLINI ZRMANJE'

OPERATIVNI ŠTAB ZA
SEKTOR ZRMANJA
20. III. 43 g.

GLAVNOM ŠTABU N.O.V. HRVATSKE

Dostavlja se operativni izvještaj od 19—20 o. mj.

19. III. 43 g. naše snage imale su sljedeći raspored.

2 udarni bataljon² držao je selo Plavno, Bender, Pribudić i Prljevo, t.j. Plavno i Bender kontrolisao je sa manjim patrolama, dok su snage bile skoncentrisane u Prljevu i Pribudiću.

1 bataljon „M. O.”³ držao je položaje od želj. stanice Pribudić do zaseoka Nad Vrelom sa prugom, također sa manjim dijelovima, dok se je veći dio ljudstva na okupu odmarao u Rastičevu.

4 bataljon⁴ držao je položaje kod Otrića, kontrolišući sa patrolama zaselak Sučevići i V. Popinu.

Neprijateljske snage: Ukupne jačine oko 700—800, držale su Zrmanju, t.j. sa bataljonom „Marić”⁵. Na ovom položaju neprijatelj je držao kote sa istočne strane Zrmanjske doline, od Nad Vrelom do Pribudića, ispred naših položaja. Dok su ostala dva bataljona bili skoncentrisani: bataljon Špire Lukića u Vrbici, zapadno od Zrmanjskog Vrela, na kotama, a 3 bataljon držao je položaje na Viojli (kota 875). D.⁶ Brdo sjeverno od Viojle, uza kotu 851, od D. Brda sjeverozapadno prema prugi. Ovo su snage 1 četničke brigade. Dok smo obaviješteni da su snage 2 četničke brigade skoncentrisane oko Krupe i Golubića i da su povezane sa četničkom bandom koja se nalazi sa južne i istočne strane Gračaca, po čukama.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 18—2, k. 105.

² i ' Ličkog NOP odreda

³ „Marko Orešković” (Prvi bataljon Prve NOU brigade Šeste divizije).

⁴ To je četnički bataljon

⁵ Debelo

Ovaki raspored naše snage morale su imati radi otsije-
canja (odvajanja) četničke bande od sela V. Popine i ostalih
sela do Plavna i Bendera i spriječiti bandi iznošenje i snab-
dijevanje sa hranom iz pom.⁷ sela, u čemu im je na ovom sek-
toru zadat najteži udarac. Dok banda u svojoj pozadini uopšte
hrane nema.

U toku dana 19. o. mj. stvoren je plan da se napadnu u
prvi sumrak sa 1 bataljonom kote između želj. pruge i doline
Zrmanje na liniji Zrmanjski klanac, Palanka, a sa 4 bataljo-
nom da se napadne i zauzme kota Viojla (875), pročisti Mala
Popina, zaposjedne D. Brdo i kota 851 sjeverozapadno od D.
Brda. Tačno u 21 čas ova je akcija izvedena i neprijatelj je
osjetivši naše snage odmah napustio pom. položaje te se je
povukao i to: bataljon „Marić” u padine Koma sjeverno od
Palanke, a ostala dva bataljona: jedan se povukao — Špire
Lukića — na kote Vrbice, dok je 3 bataljon povukao se u
Turovac i prema želj. stanici Malovan.

Pretreseno selo Zrmanja i M. Popina. Narod u Zrmanji
dočekao je mnogo bolje partizane nego u ostalim dosad selima,
a također i u M. Popini.

20 o. mj. oko 8 časova neprijatelj je iz Vrbice i pravca
Turovca napao na naše položaje Viojla i D. Brdo koje je držao
naš 4 bataljon. Neprijatelj je pod zaštitom teš. mitraljeza i
jednog malog bacača mina podilazio prema našim položajima
i kad je došao na 200 metara, naši su borci iskočili iz svojih
zaklona i izvršili snažan protunapad. Neprijatelj je u paničnom
bjegstvu pobjegao na kamenjare Vrbice i u pravcu Turovca
ostavivši na položajima 4 mrtva i 8 ranjenih.

Na našoj strani bila su 3 druga mrtva i 5 ranjenih, među
kojima je ranjen u desnu ruku i komesar 4 bataljona drug
Ilić Stevan.

Oko 14 časova pobjegli su iz četničke bande, t.j. kame-
njara Koma. 11 prisilno mobilisanih četnika i došli u Prljevo
naoružani sa francuskim puškama i po 200—300 metaka na
svaku i predali se našem 2 bataljonu. Jednovremeno pobjegla
su iz Vrbice trojica naoružanih ljudi i predali se bataljonu
„M. O.". Svi su jednovremeno izrazili želju da se žele sa nama
boriti protiv okupatora kao i protiv terora popa Đuića i Špire
Lukića i njihovih pomagača.

19. o. mj. pobjegao je jedan bez oružja, tj. Prodanović
Rade iz Zrmanje. Isti je pobjegao iz bataljona „Marića”, sav

* Pomenutih

je isprebijan, te je isti izjavio da je pobjegao sa strelišta zato što nije htio ići u borbu protiv partizana. Također izjavljuje da ih ima još nekolicina ovako isprebijanih koji nisu uspjeli pobjeći. Dalje isti izjavljuje da je ovo svakodnevna pojava u njihovim redovima i da su sad postavili u svaku desetinu po jednog do dva zagrižena četnika koji će kontrolisati i prijavljivati sve one koji budu pokazivali i najmanji trag neposlušnosti. Inače svi izjavljuju da im je najteži udarac taj što su otsječeni od sela u kojima još nešto ima hrane, da dobar dio ima onih koji su prisilno mobilisani koji će prebjeći sa oružjem na našu stranu.

Što se tiče kombinacije i upotrebe naših snaga mi možemo na jednom sektoru uzeti sve neprijateljske položaje, dok u tom slučaju na drugom sektoru neprijatelj upada u sela, pljačka sve do čega dođe i ponovno zauzima naše položaje. Jasno je da ovo dolazi otuda što neprijatelj ima skoro duplo veće snage sa kojima drži mnogo širi sektor, sve čuke sa kojih blagovremeno otkriva naše položaje i manevre i ne da se nigdje nipošto ni noću ni danju obuhvatiti i „urakljiti“. Što se tiče njihove borbenosti ona je ispod svake kritike, i do sad se to [po]kazalo da nam se nisu nigdje u stanju suprotstaviti.

Nezgodna je stvar ta što se sa ovim snagama sa kojima ini raspoložemo ne može izvesti jedan veći obuhvatni manevar u kome bi se neprijatelju nanijeli što veći gubitci ili prisilio na predaju, nego se ganjamo sa kote na kotu sa njima, usljed čega je dobar dio naših boraca ostao potpuno bos.

Neophodno bi potrebno bilo da nam se stavi na raspoloženje još jedan bataljon L.P. Odreda, sa kojim bi upoznavši se sa taktikom neprijatelja mogli učiniti mnogo više.

Četnički štab brigade, kao i zborna mjesta i koncentracije, prema tačnim obavještenjima svakog dana i svaku noć mijenja svoje mjesto, tako da ne možemo stvoriti plan sa kojim bi kombinovali i upotrebili sve naše snage za uništenje njihovog jezgra.

Danas oko 12 časova dobili smo dopis X krajiške brigade iz Grahova od kojega doslovan prepis šaljemo tome Štabu. Mi smo se obraćali Štabu X brigade još 15 o. mj. i 16 o. mj. ali, kako se iz dopisa vidi, ova je brigada još uvijek u pripremanju.

Pošto je danas neprijatelj otstupio i sve se više koncentriše sa svojim snagama prema zapadu, t.j. Rujištima, Erveniku, Zegaru i Krupi, to mi izgleda da X krajiška brigada ne bi željela na tome sektoru učestvovati u akcijama.

Inače prema informacijama to je novoformirana⁸ jedinica, većim dijelom od omladinaca i novomobilisanih boraca koji nisu prekaljeni u borbi, koji su više vezani za svoj sektor, porodice i t. d., iz koga razloga ne možemo na njih puno računati. Njihov je izgleda cilj pročistiti Strmicu i onda ostati na tome sektoru.

Kod naših boraca, t.j. svih bataljona, moral je svakim danom bolji, a naročito bi se popravio ukoliko bi se borcima mogla poboljšati ishrana, a naročito obuća.

Što se tiče municije, sa municijom francuskom stojim vrlo dobro, a također prilično i sa talijanskom, dok Mauzer municije nedostaje u potpunosti, t.j. na p. mitraljeze Z. B.⁹ imamo od 30—50 metaka i na puške od 6—8 metaka.

Važno je napomenuti da su borci na ovaj sektor došli sa vrlo malim brojem Mauzer municije, a u ovim borbama što smo zarobili većinom je skoro sva francuska, koje imamo preko 200 metaka na pušku.

Uslovi su za formiranje jedinica na ovom sektoru dosta dobri.

Molimo taj Štab ukoliko je to moguće da nam se najhitnije bar koliko dade Mauzer municije, ako je iste što uhvaćeno u borbama oko Lovinca.¹⁰

Opravili smo opširan izvještaj¹¹ o akcijama na ovom sektoru od 10 do 18 o. mj. Isti je upućen 19 o. mj.

Naše snage ovog momenta drže sljedeće položaje: 4 bataljon drži kote: kotu 851, zapadno do Otrića, Sučevića Brdo i D. Brdo. 1 bataljon drži kotu Viojla (875), Z. Klanac, kotu 503 više Vrela¹⁻ i zapadne padine iznad doline Zrmanje zapadno od Mračaja. 2 bataljon sa patrolama kontroliše Plavno i Bender, dok sa snagama nalazi se u Prljevu i Pribudiću kontrolišući Zrmanjsku dolinu od Mrkića do Palanke.

Neprijatelj se nalazi sa jednim bataljonom u padinama Koma kod Palanke, drugi na kotama Vrbice i prema Turovcu, a treći Turovac, vezujući se kod stanice Malovana sa bandom koja se nalazi prema Gračacu.

O svim novim promjenama situacije na ovom sektoru blagovremeno ćemo izvještavati.

® Deseta krajiška NO brigada formirana je 4 veljače 1943 god. kod Drvara od ljudstva Komande drvarskog područja i novopridošlih boraca.

* Zbrojovka

" Vidi dok. br. 86.

11 Vidi dok. br. 60.

11 Zrmanja Vrelo

«

Pošto smo uputili na sve strane ob. povjerenike kako bi doznali gdje se koncentrišu neprijateljske snage kao i štabovi, stvorićemo plan za izvođenje akcija, a o istim izvijestićemo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komesar:
Ilija Radaković

Komandant Operat. štaba:
Stevo Opsenica

P. S. Okupatorskih snaga nema bliže nego u Kninu, a po izgledu i po obavještenjima da se i oni pripremaju za evakuaciju, svaki ih je dan sve manji broj.

BR. 71

NAREĐENJE ŠTABA ČETVORTE DIVIZIJE NOV I PO HRVATSKE OD 21 OŽUJKA 1943 GOD. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA RASPORED I DEJSTVO U TOKU NEPRIJATELJSKE OFANZIVE¹

STAB
IV DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
HRVATSKE

Broj: Službeno.
Dana 21. III. 1943 u 0,30 sati.

ŠTABOVIMA
XII, XVI. XVII i XVIII BRIGADE N.O.V. HRVATSKE

Položaj

1.) Prema dobivenim izvještajima neprijatelj vrši ofanzivu na Papuk i Psunj [sa pravaca:] Pakrac—Daruvar—Đulavec, Podr. Slatina. Čačinci—Kutjevo.² Za sada se neprijateljske snage, odnosno neki dijelovi njegovi nalaze na Vranom Kamenu, u Voćinu, u Ceralijama gdje je stupio u kontakt sa

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi- Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 8/2, k. 907.

² Vidi dok. br. 67 i tom V, knj. 14, izvještaj Štaba Četvorte divizije Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske od 15 travnja 1943 godine.

našom XVII brigadom i u Duzluku gdje je došao u kontakt sa našom XVIII' brigadom.

2.) Naše snage nalaze se:

XII brigada u Koturiću i Budićima.

XVII brigada povući će se iz Čeralija preko Rijenaca, Đurišića i G. Meljana na Papuk i odatle dalje krenuti Točak—Zvečevo—Ravna Gora prema već prije dobivenom zadatku.⁸ Na svom lijevom krilu održavaće vezu sa XII brigadom i ima za zadatak da vještīm manevrisanjem uništi neprijatelja koji nastupa od Sirača i Daruvara. Istodobno da zaštićava evakuaciju bolnice.⁴

XVI brigada, koja se sada nalazi u Slatinskom Drenovcu, Prekoračanima i Pušini, isturiće odmah jedan bataljon na Jankovac sa zadatkom da istura daleke patrole prema Velikoj i da kontroliše patrolama bilo Papuka na zapad prema Točku gdje će hvatati vezu sa XVII brigadom. (XVII brigada treba također da šalje bilom patrole preko Loma u pravcu bataljona XVI brigade na Jankovcu.) Taj bataljon slaće patrole i na istok prema položajima XVIII brigade i održavati s njom vezu.

Ostala dva bataljona XVI brigade posjeće sljedeće položaje:

Jedan bataljon posjeće položaj iznad Drenovca i postaviti zasjede na putevima SI. Drenovac—Jankovac, na šumskoj pruži oko Mihaljeva Brda i na putu koji vodi iz Šumetlice na Šumeće Brdo a odavle dalje na SI. Drenovac. Taj bataljon će patrolama koje će isturati preda se prema SI. Drenovcu, prema G. Meljanima i prema Šumetlici ispitivati pokret neprijatelja s te strane i prema konkretnoj situaciji postavljati mu zasjede.

Treći bataljon XVI brigade postaviće zasjede na Pištanskoj Kosi, na Pištanskoj Rijeci (šumska pruga) prema Kokočku i Gornjoj Pištani odakle bi danas imala banda da krene iz Kokočka preko Pištanske Kose, kote 684 na Pušinsko Brdo. Taj bataljon održavaće vezu sa snagama XVIII brigade, koja ima sljedeći zadatak:

XVIII brigada postaviće zasjedu II bojni IV pješadijskog puka koja dolazi od Kutjeva preko Papuka ostavljajući desno Duzluk, kao i bandi koja dolazi od Orahovice preko Duzluka na Gornju Pištanu. Po tač. 2 postupiti odmah i najhitnije. Glavni položaji dakle XVIII brigade su južno od Duzluka, na kosama Viljevačka Kosa, Cipger, Topličko Brdo. XVIII bri-

» Vidi dok. br. 67.

* Vjerovatno se misli na bolnicu br. 3 koja se nalazila na Ravnoj Gori.

gada osiguravaće i patrolirati cestu Orahovica—Kutjevo i na osnovu izvještaja dalekih patrola prema Kutjevu postaviti na toj cesti zasjedu bandi ako bi pošla iz Kutjeva. Na svome lijevom krilu vezati se sa bataljonom brigade na Pištanskoj Kosi, a isto tako vezati se patrolama preko Tromede, Kokočice, Bazove Glave sa bataljonom XVI brigade na Jankovcu. Isto tako će i bataljon s Jankovca tim putem slati patrole u pravcu XVI brigade.

3.) Čim patrola jedne jedinice uhvati vezu sa drugom jedinicom, ta druga jedinica odmah treba da svoju patrolu uputi s patrolom prve jedinice, koja će pokazati gdje se nalazi prva jedinica. To je opće pravilo za sigurno povezivanje jedinica i važi poslije svake promjene položaja neke jedinice.

4.) Ovo je prvi i početni raspored naših snaga, a dalje će štabovi brigada da raspoređuju svoje jedinice prema konkretnoj situaciji. Zbog udaljenosti pojedinih brigada od Štaba divizije, koji će se nalaziti na sredini, konkretno u Štabu zone, biće potrebno mnogo samoinicijative kod štabova brigada. Glavni zadatak svim našim jedinicama jest da dobrim zasjedama i vještim manevrima nanesu neprijatelju što više gubitaka.

5.) Ako bi koja brigada izgubila vezu sa Štabom divizije, tada će samoinicijativno postupiti prema konkretnoj situaciji, a prema ovim direktivama: Braniti svoje položaje dok je god to moguće, ali tako da ta obrana ima ofanzivan karakter, t.j. da se vještim manevrisanjem bataljonima i manjim dijelovima neprijatelja uvijek udari s one strane s koje se on ne nada. U slučaju da je nemoguće zadržati se na Papuku bilo zbog velikog pritiska neprijatelja, bilo zbog toga što mu se stvarno ne mogu nanijeti nikakovi gubici, tada treba zaći u pozadinu neprijatelja i lupiti na neko njegovo oslabljeno uporište.

Ali ni pod koju cijenu ne smije se jedna brigada udaljiti, odnosno napustiti Papuk, a da prethodno ne obavijesti o tom susjedne jedinice, i ovaj štab. i drugo dok ne provjeri da je dotična jedinica, odnosno ovaj štab saznao za to napuštanje, odnosno udaljavanje.

Pored svega toga ipak sve brigade treba da zadrže ovakav raspored snaga, dok ovaj štab ne stupi u neposredan dodir sa Štabom zone odakle će dobiti konkretne direktive treba li da se dalje divizija zadrži na zauzetim položajima ili će dobiti kakav drugi zadatak.

Održavanje veza sa svim jedinicama i štabovima vršiti uvijek pomoću najhrabrijih i najokretnijih boraca. Neispravno

je u takvim slučajevima štediti borce za streljački stroj, jer ništa nije tako važno kao održavanje veza u ovim prilikama.

6.) Glavni pravci otstupanja sa Papuka biće vjerojatno: Dilj Gora za XVI i XVIII brigadu, a Bilo Gora za XII i XVII brigadu, jer to su pravci za izvršenje njihovih pretstojećih zadataka.

No, naglašavamo ponovno da dosadašnji raspored snaga treba pod svaku cijenu do daljnjeg naređenja zadržati.

7.) Štab divizije nalaziće se u Štabu III operativne zone i tamo treba slati sve izvještaje preko direktnih, hrabrih kurira, odnosno patrola. Redovan put kojim će se te veze održavati biće uglavnom za XVI i XVIII brigadu bilom Papuka.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V. d. pol. komesara:
Franc Knebl

Zamjenik komandanta:
M.⁵ Jerković

BR. 72

**NAREĐENJE OPERATIVNOG ŠTABA ZA SLAVONIJU OD
21 OŽUJKA 1943 GOD. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA
RASPORED I DEJSTVO U TOKU NEPRIJATELJSKE
OFANZIVE¹**

**OPERATIVNI STAB
ZA
SLAVONIJU**

Br. 1/1943.
dana 21. III. 1943 u 18 sati.

**ŠTABOVIMA
XII, XVII i XIX BRIGADE N.O.V. HRVATSKE TE KOMAN-
DAMA PAPUCKO-KRND. I PSUNJSKOG PODRUČJA**

1. U cilju što lakšeg i uspješnijeg rukovanja svim snagama na teritoriju III operativne zone, a nakon savjetovanja Štaba III operativne zone sa Štabom divizije, formiran je Operativni štab za Slavoniju.

* **Mato**

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1—1, k. 470.

U taj štab ulaze drugovi: Mato,⁵ Jefto³ i Duško.⁴

Pod rukovodstvo toga štaba potpadaju snage IV divizije N.O.V. Hrvatske, snage I i II odreda III operativne zone, te sve straže iz područja.

2.) Niži štabovi pod čiju komandu su razdijeljene sve ove snage su slijedeći:

Štab XII brigade, pod čije rukovodstvo spada: XII brigada, jedan bataljon XVII brigade, koji se nalazi u Skresinama, i II bataljon I odreda, koji se također nalazi na položaju Skresine—Metla, te straže Kamenska, Vranić.

Štab XVII brigade, pod čiju komandu spadaju preostala dva bataljona XVII brigade, II bataljon II odreda, koji je upućen prema Gor. Borcima, te područne straže na tome sektoru, t.j. Brkina⁵ četa iz Bijele i Karanova⁶ četa iz Voćina. Pod isti štab spada i oficirska škola sa Ljutoča, koja se sad nalazi u Zajlama.

Štab XIX brigade,⁷ koji je formiran od štaba XVI brigade i XVIII brigade, pod čiju komandu spadaju: dva bataljona XVI brigade, isključujući bataljon koji se nalazi na Jankovcu, sve snage XVIII brigade, I bataljon II odreda, koji se nalazi u Duzluku, kao i straže Papučko-krndijskog područja osim Karanove čete.

Bataljon XVI brigade koji se sad nalazi na Jankovcu služice kao rezerva operativnom štabu, a koga će načelnik Štaba divizije⁸ uputiti odmah u Zvečevo u mobilni centar.

U štab XII brigade ulazi kao komandant, dok postoji gore formirani operativni štab, drug Pepe,⁹ njegov zamjenik drug Hrvat.¹⁰ Komesar¹¹ i njegov zamjenik¹² ostaju isti. Pored svega toga za sve su odgovorni i ostali članovi Štaba XII brigade.

U Štab XVII brigade ulazi kao komandant, dok postoji ovaj operativni štab, drug Janez,¹³ njegov zamjenik drug Rado-

¹ Jerković

² Sašić

³ Brkić

⁵ Narodni heroj Pajo Orozović. Poginuo ujesen 1943 god. kao zamjenik komandanta Daruvarskog NOP odreda.

⁶ Tomislav Karan. Poginuo u Voćinu 1943 god. na dužnosti komandanta mjesta.

⁷ Ova jedinica i njen štab dejstvovali su samo u toku neprijateljske ofanzive.

⁸ Milan Stanivuković

⁹ Vicko Antić

¹⁰ Josip Antolović

¹¹ Cedo Grbić

¹² Petar Car

¹³ Franc Inkret

jica.¹⁴ Komesar¹⁵ i njegov zamjenik¹⁶ ostaju isti. Pored svega toga za sve samostalne odluke toga štaba odgovorni su svi drugovi toga štaba.

U Štab XIX brigade ulazi kao komandant načelnik Štaba IV divizije drug Milan, njegov zamjenik drug Tihi,¹⁷ komesar drug Stari,¹⁸ njegov zamjenik drug Slobodan.¹⁹ Pored svega toga odgovorni su za sve samostalne odluke toga štaba svi članovi štaba XVI i XVIII brigade.

3.) Raspored snaga na položajima:

Snage XII brigade raspoređuje drug Pepe prema usmeno dobivenim direktivama i naređenju, te će o tome odmah izvršiti ovaj štab.

Snage XVII brigade zauzeće ove položaje:

Dva bataljona: Točak. Dedovica—Trešnjevica. Tim bataljonima treba dodati i Karanovu četetu.

II bataljon II odreda na položajima zapadno od Šiljkovca, kota 483—337—Pjetlovac kod slova P.

Oficirska škola na koti 683, koja će držati vezu sa snagama XII brigade na Krševinama (787).

Snage XIX brigade zauzeće ove položaje: Jedna četa jednog bataljona XVI brigade na položajima Bilo (830)—kota 720—Mrtvačka Kosa (586).

Dvije čete istog bataljona na položajima Šumeće Brdo (628)—Mihaljevo Brdo (344)—drum (437).

II bataljon XVI brigade zauzeće položaj na Pušinskoj Planini (469)—Pištanska Kosa (684).

Snage XVIII brigade i I bataljon II odreda zadržaću položaje dobivene naređenjem²⁰ Štaba divizije od 21. III. 1943, s tim da upute na Jankovac najmanje jednu četetu.

4.) Mjesto štabova:

Operativni štab za Slavoniju nalaziće se u Štabu zone:"

Štab XII brigade biće u Amatovcima.

Štab XVII brigade nalaziće se u vili,³² gdje je prije bio Štab zone.

" Nenezić

¹⁵ Joco Krajačić

" Aleksandar Jovanović

¹⁷ Rade Knežević

¹⁸ Vlado Janić

" Milan Tomić

Vidi dok. br. 52.

" Štab zone se tada nalazio na Lomu (vis na Papuku).

¹² Vila je ranije bila vlasništvo „Slaveksa" (preduzeća za eksploataciju šuma). 5 veljače 1943 god. neprijateljski avioni su bombardovali vilu. Vidi dok. br. 52.

Štab XIX brigade biće u baraki Ratkovac, s tim da postavi na putu od ovog štaba za Ratkovac relejnu stanicu za lakše održavanje veze preko kurira.

Veze između jedinica održavaće se jakim patrolama, a prema gore navedenom rasporedu. Dakle: XII brigada održavaće vezu sa XVII brigadom od Ravne Gore (Krševina) na kotu 682.

XVII brigada održavaće istu vezu sa XII brigadom obratnim pravcem, na svom lijevom krilu, a na svom desnom krilu održavaće vezu sa XIX brigadom od Točka na Bilo.

XIX brigada održavaće vezu sa XVII brigadom Bilo—Točak. Osim toga XIX brigada patroliraće jakim patrolama bilom Papuka od Duzluka prema Jankovcu i od Jankovca preko Uvačke Glave—Visokog Vrhha patroliraće do Loma.

Vezu štabova brigada sa Operativnim štabom održavaće brigade direktnim kuririma, odnosno patrolama, a osim toga služice se i telefonima i to: Štab XII brigade telefonom iz Vučjaka. Štab XVII brigade telefonom iz Zvečeva, a Štab XIX brigade telefonom iz Drenovca. Da bi ta telefonska veza bila što sigurnija treba da se telefonske stanice iz samih naprijed označenih mjesta povuku u šumu, na položaje iznad tih mjesta. Kuriri će izvještaje koje štabovi brigada šalju Operativnom štabu otvarati na telefonskim stanicama i čitati ih na telefonu. Akta strogo povjerljive naravi donosiće ravno u ovaj štab. Štabovi brigada za to će im svaki put naznačiti da li dotični izvještaj smiju kuriri slati preko telefona ili ne smiju.

5.) Zadatci pojedinih brigada:

Štab XII brigade skoncentrišaće potrebne snage na jednom mjestu svog sektora i prema konkretnoj situaciji udariti neprijatelja po jednom njegovom dijelu. Pri tome uvijek jače snage uputiti neprijatelju iza leđa sa zadatkom da ga s te strane napadnu i otmu teška oružja. Kroz to vrijeme na ostalim svojim položajima ostaviti oslabljene dijelove. Nakon razbijanja na ovaj način jednog dijela neprijateljskih snaga preći na drugi dio. Imati stalno na umu da pozicijski frontalni rat s neprijateljem nama ne donosi nikakve koristi, nego samo gubitke. Samo pokretom i vještim manevrima možemo uspješno obračunati sa bandom.

Glavni zadatak XVII brigade momentalno jest: da ni pod koju cijenu ne dozvoli bandi prodor od Voćina ka Zvečevu. Dobro postavljenim zasjedama i vještim manevrom uspješno ne samo neprijatelja odbiti nego i razbiti.

XIX brigada treba da postupi kao i XII brigada, t.j. da sa skncntrisanim snagama razbija neprijatelja po dijelovima.

6.) Ranjene drugove upućivaće XII brigada u bolnicu broj 4 u blizini Leštata.³

XVII brigada svoje ranjenike slaće u bolnicu broj 5 iznad Zvečeva, a XIX brigada isto u bolnicu broj 5.

Štabovi brigada dužni su o svim promjenama na položajima usljed kojih bi došle bolnice u opasnost, da iste obavijeste, da im naznače u kom pravcu se snage sa tog sektora povlače i da dadu bolnicama potrebno osiguranje za evakuaciju ranjenih drugova.

7.) Za ishranu drugova XII i XVII brigade staraće se šef ekonomskog ostsjeka drug Pihler,²⁴ koji će dobiti po tom pitanju usmeno naređenje i upute. Komanda papučko-krnd. područja treba da sve poduzme da se ishranjuje pravilno XVI i XVIII brig.

8.) Komande područja treba da saberu ljude, žene i djecu iz svojih sela. da se staraju o njihovom smještaju i ishrani i da ne dozvoljavaju da se civili klata po položajima naših jedinica gdje mogu samo da unesu nered i paniku. Sve dakle ljudstvo sa svog područja treba da saberu i da se u redu zadržavaju uvijek iza položaja naših snaga.

Isto tako komande područja treba da mobilišu sve zdrave i sposobne muškarce i žene i da ih upute u sastav pojedinih brigada prema njihovim potrebama.

Ostalo ljudstvo kao i kola i konje treba da komande područja upotrebe za pripremanje i dostavljanje hrane kako vojsci tako i samom narodu. Uopće treba fla se sav narod upotrebi i za pojedine dužnosti, koje olakšavaju našim borcima za vođenje borbe.

Važne napomene:

a) Štabovi brigada treba da odmah pristupe izvođenju gore dobivenog zadatka.

b) Štabovi brigada treba da ovome štabu šalju redovite izvještaje svaka 2 sata, a izvanredne izvještaje slati u izvanrednim prilikama bez obzira na vrijeme.

c) Štabovi brigada treba da imaju sa sobom izvjesnu rezervu koja će im služiti kako za osiguranje samog štaba, tako i za zatvaranje eventualnih rupa.

" Nalazila se u blizini sela Vučjaka.
" Ivan

d) Štabovi brigada treba da dostave svim jedinicama koje padaju pod [njihovu] komandu znakove raspoznavanja koje su dobili od Štaba IV divizije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

21. III o. g.
Polit, komesar
Duško

Komandant:
M. Jerković

RR. 73

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG KORDUNAŠKOG NOP ODREDA
OD 21 OŽUJKA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG KORPUSA NOV
I PO HRVATSKE O IZVRŠENIM AKCIJAMA OD 10 DO 19
OŽUJKA«**

25. 3. 43
Ö. br. 40/43²

**STAB I KORDUNASKOG ODREDA
I KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
HRVATSKE**
Br. službeno.
Dne 21. III. 1943 g.

Operativni izvještaj

**ŠTABU I KORPUSA NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
HRVATSKE**

Dostavlja Vam se operativni izvještaj ovog odreda u vremenu od 10 do 19. III. 1943 godine.

I. Neprijatelj na sektoru ovog odreda dosta je aktivan, a pojačao je svoja stalna uporišta sa ustaškim posadama koje su naoružane dosta bolje nego ranije, a naročito sa teškim mitraljezima, lakim i teškim minobacačima. Neprijatelj u posljednje vrijeme vrši upade na naš oslobođeni teritorij i služi

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 23—3. k. 421/a.

* Datum i broj pod kojim je dokumenat zaveden u Štabu Prvog korpusa NOV i PO Hrvatske.

\

se našom, taktikom te ove upade u jednom danu vrši na više pravaca. Također ima običaj kretanja noću.

Na dan 20. ov. mj. upao je neprijatelj³ na naš oslobođeni teritorij iz Kladuše i Cetinграда u jačini od oko 850 sa tri pravca: Cetinград—Klokoč, Kladuša—Široka Rijeka i jednom kolonom ispod Petrove Gore, Crni Potok—Suvača—Perna. Zadatak ovih kolona bio je da se sastanu u Vojniću.

Neprijateljska avijacija bila je naročito aktivna na sektoru našeg 3. bataljona zbog toga što su izvođene operacije u okolini Plaškoga.⁴ Šteta od bombardovanja nije naročito imala uspjeha.

II. Ovaj ored predvidio je akcije rušenja pruge na liniji Karlovac—Lička Jesenica sa jedinicama našeg 3. bataljona i minerske grupe pod parolom: pruga Karlovac—Plaški ne smije da radi; postavljanje zasjeda neprijatelju koji pokušava upade na naš teritorij; izvođenje zajedničkih akcija u slučaju smanjivanja nekog neprijateljskog garnizona; ispitivanje mogućnosti akcija na bolnicu Duga Resa; odlazak jednog bataljona u šumu Lekenik radi zarobljavanja domobrana Srba⁵ koji izrađuju drva u šumi — ovo bi bili ovoga tjedna učinili, ali zbog aktivnosti neprijatelja nismo bili u stanju; postavljanje zasjeda na cesti Topusko—Kladuša sa jačim snagama obzirom da neprijatelj posljednjih dana saobraća ovom cestom.

III. Na dan 8. marta o. g. 1. četa 1. bataljona srušila je most na Glini između Topuskog i Kladuše.

Dana 9. III. patrola iz 5. bataljona upućena je da pohapsi neke policijske agente u blizini Karlovca na Dubovcu. Prije hapšenja potrgane su telefonske žice, poslije čega je nastala uzbuna te isti nisu uspjeli. Vraćajući se natrag iz okoline Karlovca napadnut je jedan kamion, ali nisu uspjeli da ga osvoje. Na strani neprijatelja bila su 4 mrtva a na našoj nije bilo mrtvih ni ranjenih. Uz put vraćajući se dobili su 2 para cipela i jedno ustaško odijelo.

Dana 11. III. jedinice 5. bataljona srušile su most u Stativama preko rijeke Dobre na Riječkoj cesti. Uslijed oskudice eksploziva most nije temeljito srušen, ali je onesposobljen za saobraćaj. Poslije izvršene akcije došlo je 500 Talijana⁶ radi osiguranja.

Dana 13. III. diverzantska grupa ovog odreda postavila je minu na pruzi između Zvečaja i Generalskog Stola. Uništena

³ Odnosi se na dijelove Jedanaeste pješačke pukovnije.

⁴ Vidi dok. br. 66.

⁵ Srbi mobilisani u radne jedinice domobranstva.

* Odnosi se na dijelove iz sastava divizije „Lombardia“.

je lokomotiva, 2 vagona i jedna cisterna. Dignuto je pruge 50 met., saobraćaj nije radio cio dan. Na strani neprijatelja kao i našoj nije bilo žrtava.

Dana 12. III jedinice 2. bataljona postavile su zasjedu ustašama koji su dolazili za smjenu domobranima u Barilović. Otvorena je jaka vatra na dolazeći kamion. Na strani neprijatelja bila su 4 mrtva i više ranjenih. Na našoj strani nije bilo žrtava. U ovoj akciji utrošeno je 150 metaka, a dobiveno nije ništa.

Dana 12 ov. mj. jedinice 3. bataljona ovog odreda razrušile su prugu između Latina i Vojnovca u dužini 200 met. Poslije razrušene pruge naišao je talijanski pružni tenk te na ovaj način onemogućio daljnje rušenje.

Prilikom ofanzive na Drežnicu" povučen je jedan veći broj četnika iz okoline Plaškoga, vagoniran za daljnji pokret, što je na njih loše djelovalo, i po iskrcavanju prešlo je na našu stranu 34 četnika sa 2 p. mitraljeza i 30 pušaka francuskih sa 2500 metaka. Pridošli četnici, veći broj upućen je u naše brigade, nešto je zadržano u našim bataljonima a manji broj starijih i bolesnih, a koji su prisilno naoružani i nemaju grehova na sebi, pušteni su kućama.

Noću između 12 i 13 o. mj. naš 3 i 4 bataljon sudjelovao je u zajedničkoj operaciji na neprijateljski garnizon Saborski⁸ sa IV udarnom brigadom. Naš 4 bataljon imao je zadatak napasti neprijateljsku posadu u Biljevinama. Neprijatelj je bio ranije obaviješten o našem dolasku, postavio zasjedu i nailaskom naših jedinica otvorio je jaku blisku vatru gdje je od prvih metaka pao drug komandir 2 čete Rajić Milan, politički delegat Uroš Dražić, ranjen je Simo Janjanin. Drugovi su izvučeni i sahranjeni. Poslije ovoga, kada je neprijatelj osjetio da u samom Saborskom nema otpora, povukao se i izbjegao u pravcu Sertić Poljane, a naš bataljon usljed neodržavanja veze sa 3 bataljonom IV udarne brigade povukao se bez naređenja sa položaja. Bataljon je neorganizovano nastupio a također i odstupio, što je komandant odreda na licu mjesta stavio pogreške koje su napravili, prodiskutovali o toku cijele operacije kako sa starješinskim kadrom tako i sa svim drugovima.

Dana 16. III o. g. diverzantska grupa ovoga odreda postavila je minu na pruzi između Belavića i Duge Rese. Naišla je patrola koja je specijalno pregledala prugu, naišla na minu i istu podigla. Poginuo je jedan ustaški oficir i jedan talijanski

⁸ Vidi dok. br. 68.

" Vidi dok. br. 37.

oficir specijalista i 2 domobrana. Mina je bila podešena tako da kada se podigne da eksplodira.

IV. Vojnička obuka sa jedinicama, naročito onima koje osiguravaju pogranična mjesta⁹ radi izvođenja radova, izvodi se po planu.

V. Štabovi bataljona funkcionišu dosta dobro, ali zapažen je niz nedostataka u pogledu manevrisanja sa jedinicama, izviđanja i održavanja kontakta sa neprijateljem, što obilazeći štabove na konferencijama otklanjamo i dajemo direktive za budući rad.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
M.¹⁰ Dejanović

(M. P.)¹²

Komandant:
Mih." Blažević

FR. 74

IZVJEŠTAJ KOMANDE HAUBICKE BATERIJE OD 21 OŽUJKA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG KORPUSA NOV I PO O BORBAMA NA PODRUČJU MEDAK—LOVINAC'

22. 3. 43-

**HAUBICKA BATERIJA
KORPUSA N.O.V. HRVATSKE
21 marta 1943 g.**

Operativni izvještaj dostavlja

, ŠTABU KORPUSA N.O.V.H.

Ova baterija za vrijeme borbe na sektoru Medak—Lovinac,³ bila je dodijeljena Štabu IX udarne brigade i otvarala vatru na neprijatelja po naređenju komandanta iste brigade.⁴

* Riječ je o mjestima koja se graniče sa neoslobodenom teritorijom.

¹⁰ Milić

" Mihajlo

¹³ Okrugli pečat: kao u zaglavlju.

¹ Original, pisan mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 44—5, k. 421 B.

² Datum prijema izvještaja u Štabu Prvog korpusa NOV i PO Hrvatske.

¹ Vidi dok. br. 86.

* Milan Kuprešanin

Na odmoru bila je u selu Ploča, i dana 18 ovog mjeseca krenula je po naređenju komandanta IX brigade na položaj Grabara —kod Žira— sa zadatkom da tuče neprijatelja ako naiđe na k. Šumaricu⁵ i Bukovi Vrh. Neprijatelj nije naišao, te baterija nije ni otvarala vatru na istog.

Istog dana dobiveno je naređenje od komandanta IX udarne brigade da se baterija krene na položaj kod ceste Ploča—Lovinac, sa desne strane ceste kod s. Parčića, sa zadatkom da jedna haubica tuče neprijatelja oko crkve u Lovincu, i samu crkvu, a druga haubica da tuče neprijatelja na raskrižju u Lovincu.

Sa pomenutog položaja otvorena je vatra na neprijatelja po naređenju komandanta IX udarne brigade u 19.30 časova i ispaljeno je 12 zrna sa dobrim pogotcima. Projekcija zrna bila je dobra, odnosno svako zrno je eksplodiralo.

Gubitci kod neprijatelja nisu poznati, u bateriji nije bilo gubitaka.

Baterija je krenula sa pomenutog položaja u s. Ploča, i dobila naređenje od Štaba VI divizije da krene u s. Polić dana 20. III, gdje se i sada na odmoru nalazi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V. d. pol. komesara,
Jovo Vujnović

V. d. komandira,
Duro Bursać

(M. P.)«

Vjerovatno Sušnjarica.
Okrugli pečat: kao u zaglavlju.

PISMO ŠTABA ČETVIRTE DIVIZIJE NOV I PO HRVATSKE
OD 22 OŽUJKA 1943 GOD. ŠTAEU DVANAESTE BRIGADE
O NEKIM BORBAMA I DOSTAVLJANJU IZVJEŠTAJA¹

OPERATIVNI STAB
ZA

SLAVONIJU

Br. služ. / 1943

dana 22 marta 1943 u 10,15 sati

Položaj

ŠTABU XIX² BRIGADE N.O.V. HRVATSKE

Položaj

Izvještaj XVI brigade poslan 21. III. 1943 u 13,30 sati primili smo danas u 10,15 sati, iz koga se vidi da je situacija na sektoru XVI brigade u vrijeme pisanog izvještaja bila sasvim povoljna.

S obzirom na vrijeme kad je izvještaj poslan i kad smo ga mi primili vidi se da je održavanje veze Štaba XVI brigade sa ovim štabom strahovito neuredno, što se ne može nikako dozvoliti. Jasno je naređenje da izvještaj treba slati svaka 2 sata, a tome štabu to je posebno moguće s obzirom na to da nemaju nikakvih osobitih i neprekidnih sukoba sa bandom. Još je neurednije odašiljanje izvještaja Štaba XVIII brigade od koga do sada nismo dobili ni jedan jedini izvještaj. Javite nam imate li vezu s njima i uručite im ovo pismo. Pod svaku cijenu treba da uhvatite vezu s njima i ne može biti izgovora da kuriri ne znaju gdje je Zona,* jer tu ima civila dovoljno koji znadu gdje je Točak, pa se poslužite civilima, neka odvedu kurira do

¹ Dokumentat, bez potpisa, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 2—1, k. 470.

² Radi uspješnijeg dejstva u toku neprijateljske ofanzive. po naređenju Operativnog štaba za Slavoniju formiran je 21 ožujka 1943 god. Operativni štab Devetnaeste brigade. Komandant ovog štaba bio je Milan Stanivuković, a njegov zamjenik Rade Knežević. Politički komesar bio je Vlado Janić, a njegov zamjenik Milan Tomić. Pod komandu ovog štaba stavljene su sljedeće jedinice: Osamnaesta NO brigada, Šesnaesta NO brigada (bez Prvog bataljona), Prvi bataljon Drugog NOP odreda, straže Papučko-krndijskog područja i četa Komande mjesta Voćin. Vidi dok. br. 72.

* Stab Treće operativne zone nalazio se tada na Lomu (vis na Papuku).

Točka, a od Točka će se tome kuriru dati vodič do Štaba zone, odnosno do relejne stanice ili centrale u mobil, centru u Zvečevu. Izvještaje koje šalžete vi ili XVIII brigada, a to će poslije formiranja zajedničkog štaba vaše brigade biti jedinstveni izvještaji, treba da šalžete po kuririma, odnosno patrolama sa vodičem direktno u ovaj štab, a ne da kuriri predaju vaše izvještaje nekim drugim jedinicama, kuvarima, intendantima i što ti ja znam kakvim licima, koji su potpuno neodgovorni i pošalju izvještaj nakon 50 sati.

Javite nam odmah gdje se nalaze sada vaše jedinice, gdje su jedinice XVIII brigade, i zašto nije bataljon sa Jankovca⁴ upućen u rezervu pri ovom štabu. Načelnik štaba naše divizije⁵ poslan je u vaše štabove kao glavni rukovodilac, dobio je pismeno naređenje od ovog štaba u kome je pored ostalog bilo navedeno i to da taj vaš bataljon s Jankovca side u mobil, centar u Zvečevo kao rezerva ovog štaba. Ne znamo zašto to dosad nije učinjeno. Taj bataljon na Jankovcu treba da zamijeni jedna četa XVIII brigade.

Osim toga vi ste sinoć s nama razgovarali na telefonu iz Drenovca. Zašto niste preneli tu telefonsku stanicu u šumu do vašeg štaba, jer to je najbolja mogućnost održavanja brze i solidne veze s nama.

Opća situacija:

Na sektoru XII brigade⁶ banda je potisnuta, mada su joj došla i neka pojačanja. XII brigada je dobila zadatak da opkoljava i uništava pojedine neprijateljske dijelove. Jutros je to brigada učinila i posljednji izvještaj koji smo primili od njih govori da se jedna neprijateljska kolona koja kreće od Kamenske cestom prema Zvečevu nalazi u kliještima naših jedinica, tako da su joj tri bataljona naša pozadi, a jedan ih bataljon sprijeda dočekuje. Jutros u zoru čula se tamo pucnjava i kako je izašla ta ratna igra s neprijateljem još ne znamo, no vjerujemo da se neće dobro banda provući.

Na sektoru XVII brigade banda⁷ je također odbijena na zapadnom dijelu sektora, tako da banda koja je bila već zau-

⁴ Riječ je o Prvom bataljonu Šesnaeste NO brigade.

⁶ Milan Stanivuković

⁷ Dvanaesta NOU brigada držala je tada položaje na Ravnoj Gori. Vidi dok. br. 71, 72 i tom V, knj. 14, izvještaj Štaba Dvanaeste NOU brigade Štabu Četvrte divizije NOV i PO Hrvatske od 11 travnja 1943 godine.

⁷ Vidi primjedbu br. 2 uz dok. br. 67.

zela Zajle, Lutoč, Metlu, Skresine i Budiće protjerana je sa svih tih položaja na zapad.⁸

Najkritičnija situacija bila je na sektoru XVII brigade, na njihovom desnom krilu t.j. na cesti Voćin—Zvečevo. gdje je banda bacila oko 600—700 kulturbundovaca sa zadatkom da prodru u Zvečevo. Dijelovi XVII brigade zapriječili su im. nadiranje na liniji Točak—Đedovica—Trešnjevica, našto je jedna neprijateljska kolona u jačini od 70 ljudi prodrla sa zapada na lugarnicu ispod Dedovice. ali je i ta kolona prema izvještajima XVII brigade ukliještena i kako će se provući to ćemo uskoro vidjeti.

Izgleda da je bandi glavni cilj Zvečevo i da je ovdje navaljala najveći dio svojih snaga i najbolje svoje jedinice.

Ukoliko uhvatite vezu s nama telefonom, javite nam o situaciji na vašem sektoru, pa ćemo. prema izvještajima XVII brigade gdje se banda nalazi, načiniti plan za opkoljavanje i uništenje iste. Vaše bi jedinice neke došle s leđa bandi od Voćina. Zato nastojte pod svaku cijenu da uspostavite s nama telefonsku vezu. kako bismo kroz najkraće vrijeme mogli da dobijemo s jedne strane pregled situacije na desnom krilu XVII brigade, a s druge strane da vam možemo izdati hitno naređenje za rokiranje vaših snaga.

Uopće sada su izgledi da se čini da ofanziva jenjava, no to ne smijemo uzeti kao sigurnu stvar, nego uprijeti sve svoje snage da neprijatelja što više uništimo i da ga na taj način odučimo od ovako bezobraznih pothvata na naš slobodni teritorij.

U vašem štabu nalazi se načelnik štaba divizije, on je bio na savjetovanju, dobio je usmene direktive i pismeno naređenje što treba da načine jedinice XVI i XVIII brigade, pa ako ste uspjeli već neprijatelja djelimično uništiti i prognati, gonite ga i dalje ravno do njegovih uporišta.

Javite nam kako je sa ishranom vaših jedinica. Zgrabite Komandu papučko-krnd. područja i sve civilno stanovništvo, koje se zaklanja od bande iza vaših života, objasnite im da je sada momenat da pokažu kako cijene i vole našu vojsku, koja za njih sve skupa daje svoje živote. Naše jedinice treba da jedu i nikakvi izgovori bilo koga. koga vi zadužite tim, ne mogu se usvojiti.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar:

Komandant:

" Vidi tom V. knj. 14. izvještaj Sedamnaeste NO brigade Štabu Četvrte divizije NOV i PO Hrvatske od 11 travnja 1943 godine.

BR. 346

ZAPOVIJEST ŠTABA TRINAESTE PROLETERSKE NOU
BRIGADE „RADE KONCAR“ OD 23 OŽUJKA 1943 GOD.
ZA RASPORED JEDINICA I SPREČAVANJE NEPRIJA-
TELJSKOG PRODORA NA OSLOBOĐENI TERITORIJ
ZUMBERKA¹

STAB
XIII PROLETERSKE BRIGADE
„RADE KONCARA“

23 marta 1943 godine. —
Op. broj 177.

ZAPOVIJEST

(Sekcija Samobor 1 : 100.000)

Neprijatelj, ustaše i Talijani, već nekoliko dana vrši pripreme za udar na naš oslobođeni teritorij Zumberka.^a Tokom prošle noći stiglo je u Stojdragu 30 kamiona ustaša, a juče-rašnjim danom ustaše i Talijani zaposjeli su Brlenić gdje pojačavaju svoje snage i vrše ukopavanje.³ Današnjim danom ustaše su krenule iz Stojdrage i zaposjele Novo Selo. Snage neprijatelja u oba ova mjesta iznose oko 1.000 vojnika. Pokreti neprijatelja od Jaske⁴ i Metlike još nisu primjećeni.

Namjere neprijatelja nisu još potpuno jasne — da li su ovo samo njegovi ispadi ili samo priprema zauzimanja važnih strategijskih tačaka, s kojih će krenuti u ofanzivu.

Naša brigada pružiće neprijatelju najžešći otpor na mjestima gdje bude za to najpovoljnije. Mi moramo uspjeti neprijatelja razbiti dok vrši koncentraciju, ne dozvoliti mu da nesmetano izvrši koncentraciju.

Za izvršenje zadataka,

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 51/1, k. 721.

* Ofanziva na Zumberak počela je 23 ožujka. U njoj je učestvo-vao Pavelićev tjelesni zdrug i jedinice Samoborskog odsjeka. Vidi dok. br. 80 i tom V, knj. 14, dok. br. 22.

¹ Vidi dok. br. 80 i tom V, knj. 14, dok. br. 22.

• Jastrebarsko

N A R E Đ U J E M O :

1). III Proleterski bataljon, pojačan sa dva teška mitraljeza. zauzeće položaje od Hartja—Gorinje Vasi—Budinjak. na njima se dobro ukopati, cestu razrušiti, po mogućnosti napraviti nekoliko vučjih jama za tenkove. Neprijatelja koji bi kretao cestom Novo Selo—Kalje dobro osmatrati i onemogućiti mu da izvrši manevar bilo s koje strane.

a) II Proleterski bataljon tokom današnje noći izvršiće pokret u Gornje Prekrižje. Bataljon će biti pojačan sa dva teška mitraljeza. Zadatak mu je spriječiti neprijatelja koji bi krenuo cestom Krašić—Kostanjevac i Gornje Prekrižje—Kostanjevac.

b) I Proleterski bataljon odmah će poslati u Stab brigade 15 boraca 2 čete, sa jednim puškomitraljezom. Današnjim danom u prvi sumrak bataljon će izvršiti pokret do Kostanjevca gdje će izvršiti raspored četa u obližnjim zaselcima vodeći računa da bar jedna četa bude u selu Balaban.

c) Ostatak Matraljeske čete i Četa za vezu smjesticće se u Tupčinu, Četa pratećih oruđa smjesticće se u selu Mahovlići, Pionirska četa u Reljićima,⁵ a Stab brigade na Oštrecu na starome mjestu.

d) U ovim momentima, kada neprijatelj vrši veće ispade na naš teritorij, postavlja se pred sve rukovodioce naše brigade savjesno izvršavanje svih naređenja. Danas moramo biti najbudniji, ne dozvoliti da nas neprijatelj iznenadi bilo preko dana ili preko noći; na položajima najbrižljivije voditi računa o rasporedu jedinica, vršiti prekopavanje cesta i puteva, pravljenje vučjih jama za tenkove, obučavanje boraca za borbu s tenkovima (benzinskim flašama, dopunskim topovskim punjenjima i svežnjevima bombi i t. d.), najčvršće održavati vezu sa svojim jedinicama i t. d.

2) Štabovi bataljona i komande četa onemogućiće svaki pokret iz sela u kojima se budemo nalazili i odmah izvršiti rekviriranje bicikla, dajući vlasnicima potvrde. Bicikle zadržati za sebe a prethodno o broju rekviriranih bicikla izvjestiti Štab brigade.

' Vjerovatno Relić.

3) Štab brigade do 19 sati nalaziće se u dvorcu Kukuljević a zatim će krenuti na Oštre.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Božo Spaček

Komandant
Bulat R.⁶

(M. P.)⁷

Na znanje: II Operativnoj zoni. —
Na znanje i postupak: I, II, III Proleterskom bataljonu. Četi
pratećih oruđa. Mitraljeskoj četi.

BR. 77

**IZVJEŠTAJ ŠTABA KALNIČKOG NOP ODREDA OD 23
OŽUJKA 1943 GOD. ŠTABU DRUGE OPERATIVNE ZONE
O AKCIJAMA I BORBAMA NA BILO GORI I KALNIKU¹**

**STAB
KALNIČKOG
NAROD.-OSLOBOĐILACKOG
PARTIZANSKOG ODREDA
Op. br.: 41—43
23 ožujak 1943**

KOMANDANTU II OPERATIVNE ZONE-

Stanje neprijatelja na terenu Kalničkog partizanskog odreda

Nakon ofanzive³ neprijatelja vratio se naš odred ponovno na sektor Kalnik—Bilo Gora, dne 16 ožujka 1943. Neprijatelj se kao i uvijek nalazi u svojim starim bazama. Osim toga nalazio se neprijatelj i u mjestu Veliki Poganac u jačini od jedne satnije, odakle je stalno krstario po sektoru Kalnika.

Rade

' Okrugli pečat: Stab Trinaeste proleterske udarne brigade „Rade Končar“

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 16/3, k. 1472.

² Dužnost komandanta vršio je tada politički komesar Marko Belinić.

^{3, 5 i 13} Vidi dok. br. 18.

Isto tako je i vojska iz Ludbrega dolazila u sela na Kalniku — sve to u jačini od po 100 vojnika.¹ Brojno stanje tih posada stalno se mijenja. Vojska u Velikom Pogancu ukopana je i naoružana teškim automatskim oružjem. Pruga Križevci—Koprivnica kontrolirana je po neprijateljskim snagama. Ta kontrola je naročita noću i poslije 19 sati ne može nitko više prelaziti prugu. Te posade su u Carevdaru (navodno konjica iz Zagreba), Donjari (legija iz Križevaca), Soklovcu (žandarmerija pojačana sa domobranstvom). Mučnoj Reci (koturaši i Njemci). Pred nekoliko dana preuzeli su kontrolu na pruzi Križevci—Koprivnica sami Njemci, a naročito Mučna Reka, Sokolovac i Lepavina. Pred dva dana otišli su koturaši iz Velikog Poganca u Lepavinu i Sokolovac gdje su se ukopali i utvrdili. Prema nekim podacima koje smo primili, na toj pruzi prevaža se ratni materijal iz Mađarske prema Zagrebu, a isto tako i iz Zagreba krenulo je 17 vagona vojnika za Koprivnicu. Kakav zadatak imaju ti Njemci nismo saznali. Čim smo prešli prugu Kloštar—Bjelovar neprijatelj je poduzeo napad na naše snage i to čitavim putem do Kalnika. J kad smo se prebacili preko pruge Križevci—Koprivnica neprijatelj je skoncentrirao vojsku u jačini od tri satnije (koturaši) da nas napadaju i ometaju, sve sa svrhom da nas otjera sa sektora Kalnika. Uspješnim našim manevriranjem a i dolaskom našeg II bataljona na sektor Bilo Gora omeli smo namjere neprijatelja.

Prema obavještenjima koje smo ovoga časa primili navodno će Njemci ubacivati u naše redove svoje ljude u civilnim odijelima, a koji znadu govoriti hrvatski, sa zadatkom da nas špijuniraju.

U posljednje vrijeme ponovo kruže glasine da bi ponovo trebala započeti ofanziva na Kalnik, Bilo Goru, Moslavinu i Slavoniju i to sa njemačkim snagama dopunjenim domobranstvom.

O stanju neprijatelja na sektoru Bilo Gore nije nam zbog oskudnih veza ništa naročito poznato.

Prema povjerljivim ali nepotvrđenim vijestima otišli su iz Koprivnice (ustaše), iz Križevaca (ustaše i legija) u Zagreb gdje bi se imali presvući u domobranska odijela i tamo bi se trebala formirati neka nova bojna. Njezin zadatak nam nije poznat.-

¹ U Ludbregu se tada nalazila jedna legionarska satnija.

Akcije

Od polaska iz Moslavine prema Kalniku, naša vojnička djelatnost bila je uslovljena našim putovanjem. Naš otcijepljeni³ III bataljon (Bojana) izvršio je na Bilo Gori dne 7 ožujka 1943 akciju na željezničku stanicu Veliko Trojstvo. Stanica je zapaljena. Zaplijenjeno nešto vojničkih stvari, pisaćeg pribora i oko 3.000 kuna. Taj isti bataljon bio je 4 ožujka napadnut u Kašljavcu. Neprijatelj je imao 2 mrtva i nekoliko ranjenih. Zarobljeno 2 karabina i 140 metaka mauzer.

9 ožujka 1943 akcija našeg III bataljona na Pitomaču i to na željezničku stanicu i žandarmerijsku stanicu. Zaplijenjeno 1 o ^ ^o-niiVioT^- i 4 mauzera, 12 ručnih granata i 8 bombi. Osim toga zaplijenjeno je mnoštvo vojničke odjeće i oko 1.000 komada razne municije. Zaplijenjeno dosta pisaćeg pribora, 3 pisaača stroja i jedno bure petroleja.

10 ožujka 1943 stigao je naš II bataljon u mjesto Bačkovicu gdje se sastao sa III bataljonom. Toga dana napao je naš odred neprijatelj⁶ iz Velike Pisanice. Neprijatelj je odbijen i imao je jednog mrtvog i dva ranjena.

11 ožujka neprijatelj je ponovo iz Velike Pisanice napao naše snage i kod toga je odbijen te je imao nekoliko mrtvih i ranjenih. S naše strane nije bilo gubitaka. Zaplijenjena 2 karabina.

12 ožujka krenuo je II bataljon prema Hampovici gdje je rekvirirana dućanska roba trgovca Laubera i zaplijenjeno oko 60.000 kima. Istoga dana uništena arhiva u općini Semovci. Zaplijenjen je jedan karabin i jedan pištolj.

13 ožujka bio je II bataljon u pokretu u selu Javorovcu i tada nas je napao neprijatelj (koturaši, ustaše i žandari). Nakon kraće borbe naš II bataljon povukao se u šumu zadavši kod toga neprijatelju oko 10 do 12 što mrtvih što ranjenih. Snage neprijatelja mogle su se kretati oko 200. Istoga dana naišao je naš II bataljon na neprijateljsku zasjedu u šumi kod Gornjih Mosti. Neprijateljska zasjeda je razbijena i tad zarobljen jedan puškomitraljez, 2 karabina i dva koturaša. Na našoj strani nije bilo gubitaka.

Istoga dana naš III bataljon napao je Kloštar. Željeznička stanica zapaljena a telefonski i telegrafski uređaji uništeni. Uništena pošta. Zarobljena 2 karabina, 2 pištolja, dvije bombe, zaplijenjeno 5 radio aparata, osim toga zaplijenjeno je raznih drugih vojničkih stvari a isto tako pisaćeg pribora. Isto tako

' Odnosi se na Četvrtu bojnu Prvog gorskog zdruga.

izvršena je evakuacija žita od Zempro-a⁷ i to 42 vreće kukuruza, 55 vreća pšenice, 9 vreća graha.

14 ožujka neprijatelj je ponovo napao naš II bataljon kod Velike Brajinske. -Ispočetka nismo znali uolikoj jačini neprijatelj nailazi. Kasnije se ustanovilo da je neprijatelj bio u jačini od oko 80 ljudi. Neprijatelju smo postavili u šumi kod Brajinske zasjede te ie isti dva puta naletio na naše zasjede. Banda je kod toga imala nekoliko mrtvih i ranjenih. Naš jedan drug je kod toga ranjen a jedan nestao. Te iste zasjede nisu u potpunosti uspjele zbog prevelike zamorenosti naših partizana.

15 ožujka naš II bataljon prebacio se preko pruge Križevci—Koprivnica te je kod Prkosa zapalio jedan neprijateljski kamion koji je vozio hranu koturašima u Veliki Poganac. Zarobili 3 vojnička bicikla. Istoga dana koncentrirala se banda koturaška i krenula je za nama.⁸ Mi smo se smjestili u Ivančecu i tu smo je čekali da prihvatimo borbu. Neprijatelj nije naišao. Toga dana zarobili jednog koturaša, 1 karabin i 100 komada municije.

16 ožujka ujutro naišla je banda koturaška u jačini od 250 do 300 ljudi iz pravca Radeljevo selo prema Ivančecu, Rasinici. Naše snage zauzele su položaje i čekale. Banda je krenula u pravcu Duge Rijeke gdje se počela ukopavati. Nakon toga mi smo naše snage razvili u pravcu Riječki Krči. Neprijatelj je poslao jednu patrolu u jačini od 12 ljudi na izvidanje. Mi smo, čim smo opazili da ta patrola kreće, nastojali da presječemo njima povratak i da iste zarobimo. Ta patrola opazila je našu zasjedu i razbježala se. Zarobljen je jedan domobran sa puškom. Neprijatelj je imao kod toga jednog mrtvog i dva ranjena.

17 ožujka mi smo se konspirirali u šumi a koturaška banda dobila je pojačanje od jedne satnije konjice iz Ludbrega.

Nakon svega toga jedna satnija koturaša krenula je u svoju bazu u Veliki Poganac, dok su ostali koturaši otišli prema Koprivnici a konjica se povratila u Ludbreg. Zbog prezamorenosti ljudstva krenuli smo na odmor u Osijek.

Opća situacija u odredu

Naš III bataljon, koji se odvojio nakon borbe u Bojani, sastao se s našim odredom, koji je krenuo iz Moslavine za Bilo Goru, u selu Bačkovici. Tokom ofanzive na naš odred imali smo

* Skraćeni naziv-preduzeća preko kojeg su ustaške vlasti vršile prinudni otkup poljoprivrednih proizvoda.

* Vidi dok. br. 15/1—2, k. 20 u arhivi Vojnoistoriskog instituta.

što nestalih što mrtvih 21 druga. Iz te ofanzive mi smo povukli zaključke. U cjelini naš odred ostao je i nadalje čvrst, dapače može se reći da se je i ojačao u samoj borbi sa pješadijom. Mnogi nestali drugovi većinom su ili mobilizirani ili su došli iz legije. Naše ranjene drugove koje smo imali tokom borbi od Kalnika do Moslavine spasli smo, osim jednoga koji je u bolnici u Bjelovaru umro. Naš I bataljon uputili smo u Slavoniju u sastav brigade.⁹ Taj bataljon pratili su komesar i komandant odreda koji su tu priliku iskoristili za savjetovanje. Osim našeg Trećeg bataljona koji se je nalazio u Bačkovici našli smo tamo grupu od oko 50 naoružanih drugova pod vodstvom KK¹⁰ Bjelovar. Ta četa po svemu izgleda da je trebala zamijeniti onu čet¹¹ koju je naš odred trebao formirati za OK¹- Bjelovar. Kako je u prošlom izvještaju rečeno da ćemo odposlati početkom ožujka jedan bataljon na sektor Bilo Gore, mi smo to i učinili. Onu grupu naoružanih drugova pod vodstvom KK Bjelovar stavili smo pod svoju vojničku kontrolu i uključili ih u naš sada II bataljon koji će stalno djelovati na tom sektoru. Na taj način imati će naš bataljon treću čet^u koja će se formirati čim ta grupa stigne do našeg bataljona.

Došavši na Kalnik naš odred našao je na tom sektoru oko 50 novih drugova koji su regrutirani prikupljanjem partizana sa bolovanja, nanovo pridošlim i si. Ti novi drugovi raspodijeljeni su u naš I bataljon (prije II bataljon) po svim vodovima i nakon toga je formirana 3 četa. Disciplina i borbenost naših partizana uglavnom zadovoljava. Osnovali smo antitenkovsku desetinu snabdjevenu sa benzinskim, bocama. Naš odred ponovno je porastao i sada broji oko 300 partizana. U posljednje vrijeme broj automatskog oružja povećao se za tri.

Dolaskom naših snaga na Kalnik mi smo naše ranjene drugove koje smo ostavili u skloništima našli. U posljednje vrijeme ponovo smo započeli kopanje zemunica.

Naš teški mitraljez kojega smo zakopali u jesen, početkom ofanzive na Kalnik, slučajno je pronađen po jednom seljaku koji je kupio list u šumi i prijavio ustaškim vlastima. Isti seljak je otkriven i strijeljan. Vojni kadar u bataljonima uglavnom zadovoljava. Njima se posvećuje puna pažnja u njihovom daljnjem razvoju. Sa partizanima održavaju se vojnički

- Vidi dok. br. 29.

¹⁰ Kotarski komitet (Komunističke partije Hrvatske za kotar Bjelovar)

" Vidi tom V, knj. 11. dok. br. 37.

" Okružni komitet (Komunističke partije Hrvatske za okrug Bjelovar)

časovi kad god je to moguće. Zbog stalno dolazećeg novog ljudstva a koje nije služilo vojsku, održavati će se češće vojnički časovi i njima posvetiti puna pažnja.

Perspektive

Kao što je u prošlom izvještaju¹³ naglašeno, mi ćemo odaslati jednu četu, odnosno bataljon prema Ivanšćici da tako prođiremo u čisto hrvatske krajeve. Sa ostalim snagama napadati ćemo stalno neprijatelja i vršiti sabotaze na prugama.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komesar:
Horvat¹⁴

Komandant:
Štrok¹⁵

Dopuna izvještaja za vrijeme od 23 ožujka do 1 travnja: Izvršene su slijedeće akcije: I bataljon napao je posadu na pruzi Križevci—Koprivnica. Prilikom ove akcije minirana je pruga i skretnica na stanici Lepavina. Zaplijenjeno je: 1 puškomitraljez, 5 mauzera, 1.100 komada municije, zarobljeno 6 koturaša. Gubitaka na našoj strani nije bilo. II bataljon izvršio je slijedeće akcije: Uništio je rudnik Trešnjevica. Uništena su postrojenja, zapaljeno drvo koje je bilo spremjeno za rudnik. Uništena je željeznička stanica Suha Katalana, zarobljeno 6 karabina i 6 domobrana. Rekvirirano je od više bandita koji su napustili svoje domove žita oko 20 metara i ostalog pribora što je služio za obradu zemlje. Uništena je stanica Vlajislav kod Novi Grada.¹⁶ Telefonske i telegrafске veze su uništene.

Bataljon¹⁷ koji se nalazio na sektoru Bilo Gore i bataljon^{1*} koji se nalazi na Kalniku imali su slijedeće zadatke: 29. u noći da napadnu bandu koja je zaposjela prugu između Križevaca i Koprivnice. U toj akciji bataljon iz Bilo Gore imao je da izvrši akciju i da pređe prugu. Isti bataljon prešao je prugu ali je imao slabi uspjeh jer ga je dan našao na pruzi. Neprijatelj je imao 6 mrtvih i dva legionara su zarobljena. Isti bataljon je imao 6 mrtvih i pet ranjenih. Bataljon sa Kalnika koji je napao Carevdar na pruzi nije uspio razoružati bandu, pošto se ona brzo povukla u prvi kat. Gubitak na strani neprijatelja

" **Josip**
" **Izidor**
" **Podravski Novi Grad**
" **Treći bataljon**
" **Drugi bataljon**

nije nam poznat, a na strani našeg bataljona 1 mrtav i 3 ranjena. U ovoj akciji pokazala je Treća četa, koja je jurišala, pravo herojstvo, tako da su skakali borci na krov. Radi nadmoćne neprijateljske vatre te ogromnog broja bombi koje je neprijatelj upotrijebio i pomoći koja mu je stizala, akcija nije mogla uspjeti. Na tu prugu između Koprivnice i Križevaca naši bataljoni prave pritisak i miniramo ju svakog časa pošto je to glavna neprijateljska pruga iz Mađarske za Zagreb. Na toj pruži su posade najvećih bandita, tu se nalazi legija, koturaši, konjica, Njemci i ostali banditi, koji se bore na život i smrt.¹⁹

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komesar:
Horvat

Komandant:
Štok

BR. 78

IZVJEŠTAJ KOMANDE TENKOVSKJE ČETE OD 23 OŽUJKA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG KORPUSA NOV I PO HRVATSKJE O UČEŠĆU ČETE U BORBI ZA CRNU VLAST¹

**TENKOVSKJA ČETA
I KORPUSA HRVATSKE
23 marta 1943 g.**

Položaj

•

24. 3. 43.⁵

Operativni izvještaj.

KOMANDANTU³ I KORPUSA HRVATSKE

Kod izvršenja akcije na Crnu Vlast⁴ učestvovala su 3 tenka. Što se tiče uspjeha samih tenkova ovog puta imali su ga, a naročito veliki tenk, dok mali nisu mogli da postignu takove rezultate od samih neprijateljskih bombi, pošto je po-

" Na ovoj komunikaciji i u okolnim uporištima nalazili su se dijelovi Prve pješake divizije i njemačke 187 rezervne divizije.

¹ Original, pisan mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 50—5, k. 421 B.

* Datum prijema izvještaja u Štabu Prvog korpusa NOV i PO Hrvatske.

* Ivan Gošnjak

' Vidi dok. br. 10, 19, 20 21 i 42.

sluga, čim je htjela bliže, bila odmah izranjavana. Kod rada sa velikim tenkom moglo je biti još većeg uspjeha da ga je naša pješadija pratila bar sa vatrom. Desilo se je to: kada je tenk istjerao iz zidova neprijatelja da istoga nije imao tko tući dok je isti bježao preko brisanog prostora.

Benzina je utrošeno 336 (tristotine i tridesetšest) litara.

Mitraljeskih metaka utrošeno je 963 komada. Topovskih udarnih granata utrošeno je 5 komada.

Ranjena druga 3 (tri), dva lakše i jedan teže.

Veće štete na kolima nije bilo.

Jedan je mitraljez oštećen, kao i poklopac na velikom tenku, koji je odmah uzet na popravku.

Zadocnjenje smo imali sa velikim tenkom. Zbog toga što je majstor ...⁵ zakasnio u vodu 12 časova.

s. F. — s. N.

Za Politkomesara,
Dokić Dušan

Komandant,
Vlajko"

(M. P.)⁷

⁵ Dokument je oštećen.

* Vlajsavljević

⁷ Okrugli pečat: Tenkovsko-artiljerijski vod Prve operativne zone

BR. 356

**IZVJEŠTAJ ŠTABA OSME DIVIZIJE OD 24 OŽUJKA 1943
GOD. ŠTABU PRVOG KORPUSA NOV I PO HRVATSKE O
NAPADU NA CRNU VLAST I O DRUGIM AKCIJAMA'**

25/111-43
Op. br. 39/43«

**STAB VIII DIVIZIJE I KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
HRVATSKE**

Op. br. 19
dne 24. III. 1943 g.

Izvještaj o operacijama

ŠTABU I KORPUSA N. O. V. HRVATSKE

16. III. 1943

V brigada postavila je zasjedu neprijatelju koji je prolazio cestom i prugom od Gospića prema Vrhovinama i Otočcu, u cilju uništavanja neke neprijateljske kolone i zadobijanja oružja. Zasjeđa je postavljena na cesti i pruži između željezničke stanice Lešće i Janjče.³ Brigada je bila raspoređena ovako: Sa jednim bataljonom na k. 710 iznad stanice Lešće, pa na jug prema k. 679, te padine k. 826, sa zadatkom da propušta neprijatelja koji bi se eventualno kretao iz Lešća prema Janjču i da tuče njegovo začelje kad se na drugoj strani otvori vatra, zatim da tuče čelo neprijatelja koji se kreće iz Janjča prema Lešću. Jedan bataljon zauzeo je k. 679, pa dalje prema bataljonu koji je gore naznačen, sa zadatkom da propušta neprijatelja koji se kreće iz Janjča prema Lešću i da tuče njegovo začelje, kao i da tuče čelo neprijatelja koji bi se kretao iz Lešća. Jedan bataljon raspoređen je na kotu 711, pa na jug prema stanici Janjče, sa istim zadatkom kao i gore navedeni bataljon. Jedan bataljon sa jednom četom zauzeo je kotu 689, sa zadatkom da štiti bok sa jednom četom, a sa drugom četom

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 36/7, k. 419 A.

' Datum i broj pod kojim je izvještaj zaveden u Štabu Prvog korpusa NOV i PO Hrvatske.

* Vidi dok. br. 64.

na k. 789 također radi zaštite boka. Jedna četa zadržana na večeri⁴ kod Štaba brigade.

Tok akcije:

Ujutro oko 7 sati naišlo je 7 kamiona iz Janjča prema Lešću. Kamioni su bili prazni i bataljoni su ih propustili. Odmah iza kamiona naišlo je 20 domobrana da osiguravaju saobraćaj tom cestom. Domobrani su primjetili naše snage i počeli bježati prema Janjču, ali je jedan bataljon na njih otvorio vatru i pohvatao ih. Jedna druga patrola u jačini od 12 vojnika išla je od Lešća i došla je do vaktarne, a zatim se povratila natrag. Pri povratku primjetila je naše jedinice i uspjela je da se povuče prema Lešću, pa je tako naša zasjeda bila otkrivena.

Oko 8 sati došao je blindirani voz iz Janjča, a dvije satnije domobrana iz lovačke bojne i jedna četa Talijana krenule su iz Lešća prema našim položajima u streljačkom stroju. Kako dvije čete koje su trebale biti na podnožju kote 826 nisu bile na svom položaju, neprijatelj je uspio da potisne taj bataljon sa njegovog položaja i produžio pokret prema Janjču. Ovaj bataljon, ojačan sa jednom četom iz rezerve, pošto se pribrao izvršio je napad na neprijatelja i protjerao ga prema Lešću, nanijevši mu gubitaka. Blindirani voz nalazio se stalno na pruzi i krstarilo gore-dolje. Jedan bataljon porušio je prugu prema Lešću, ali je neprijatelj popravio kad je bio krenuo u napad na naše jedinice. Pred večer se blindirani voz povukao prema Lešću. Voz je tučen iz protukolskog topa i kako smo kasnije doznali probio ga na nekoliko mjesta i ubio i ranio nešto neprijateljskih vojnika.

Oko 18 časova brigada se povukla u Ramljane na odmor pošto daljnje čekanje bi bilo uzaludno. Gubitaka na strani neprijatelja bilo je nešto više, a i na našoj strani bilo nekoliko ranjenih drugova i 2 mrtva.

17. III. 1943

Dva bataljona V brigade postavili su zasjedu na cesti Janjče—Perušić i to jedan bataljon na Jasenovači (k. 691) a jedan bataljon na Razbojištu sa dvije čete, dok je jedna četa ostala u rezervi kod Tomaševića Kuća.

Oko 10 sati naišla je kolona Talijana⁵ u jačini od jednog bataljona sa 2 kamiona i nekoliko motora od Perušića prema Janjču. Neprijatelj je išao vrlo oprezno i vojnički i sa svojim

⁴ Vjerovatno omaška. Treba: u rezervi.

⁶ Dijelovi Prvog pješadiskog puka divizije „Re“

prednjim i bočnim odjeljenjima otkrio prije vremena našu zasjedu i otvorio vatru na naše položaje. Odmah je otvorena vatra i sa naše strane i prednji neprijateljski dijelovi odbačeni su natrag na Runjevicu, gdje su stizala pojačanja iz glavnine. Pored toga u tome momentu nastupao je neprijatelj sa stanice Studenci prema našim položajima. Kako je zasjeda bila otkrivena, a borba sa neprijateljem ne bi bila korisna, naše jedinice povukle su se k Tomaševića Kućama i tamo zauzele položaje. U Janjče je stiglo 2 satnije domobrana pješke i sedam kamiona punih vojske. Oni su kretali u nastupnom maršu prema Perušiću. Talijani su izbili na Jasenovaču i Razbojište, a naše jedinice povukle su se u Ramljane na odmaranje.

Ratni plijen: Zarobljeno je 24 domobrana i zaplijenjeno 27 karabina, 1400 metaka i nešto sprema.

Gubiici neprijatelja: 20 mrtvih i više ranjenih.

Naši gubitci: 4 mrtva, 15 ranjenih i jedan nestao.

Naknadno su umrla tri ranjena druga.

Utrošak municije 4.155 metaka, dobitak 1400, manjak 2755 metaka.

Kritički osvrt:

Ova akcija nije uspjela iz razloga što jedan bataljon nije zauzeo položaje koji su mu bili predviđeni, a pored toga svuda naokolo su hrvatska sela koja nisu najbolje naklonjena našoj borbi i obavještavala su neprijatelja o našem prisustvu. Teren je pošumljen i sprečava preglednost. Neprijateljske patrole stalno krstare, pa čak priređuju⁸ sa većim snagama i zasjede, odnosno vrše osiguranja kada ima neka kolona ili transport da dođe.

Napomena:

Prema naknadno prikupljenim podacima naš protukolski top koji je gađao na blindirani voz imao je vrlo dobre uspjehe. Voz je probijen na nekoliko mjesta i neprijatelj je u vozu pretrpio gubitke od 7 mrtvih i 8 ranjenih. Među ranjenim nalazi se jedan poručnik kome je granata odbila obadvije noge. Oružje ranjenih i poginulih drugova je izvučeno. Za vrijeme borbe pokvarenog ili oštećenog oružja nije bilo. Noću između 17 i 18. III dva bataljona V brigade izvršili su rušenje pruge i sakupljanje tt. žice između želj. stanice Janjče i Lešće.

Porušeno je 2 km. pruge, pokupljeno oko 5 km. telefonske žice i oko 100 izolatora. Borbe sa neprijateljem nije bilo. Za

' Postavljaju

vrijeme rušenja pruge neprijatelj je gađao artiljerijom i minobacačima, ali gubitaka nije bilo.

18. III. 1943

IV udarna brigada minirala je prugu između Gornjih i Donjih Dubrava⁷ i između Košara i Tounja sa ciljem da se sačekaju transportni vlakovi i zaplijeni ratnog materijala i oružja.

Do 10 sati bataljoni su ostali skriveni na svojim položajima. a neprijatelj se nije kretao iz svojih garnizona a niti su vlakovi nailazili.

U 10 sati naišao je oklopni vlak iz pravca želj. stanice Oštarije i pošto je prošao želj. stanicu Košare primjetio je jednu četu 3 bataljona koja je držala položaj na desnoj obali rijeke Tounjčice, između ceste i želj. pruge. Vlak se kretao vrlo sporo, a pred njim je išla patrola koja je kontrolisala i pregledavala prugu. Pošto je ova četa bila primjećena na istu je otvorena jaka minobacačka vatra iz oklopnog vlaka. Na ovu vatru naša četa nije odgovarala.

U 11 sati oklopni vlak produžio je za želj. stanicu Tounj i vratio se u Košare u 11.45 sati a odatle produžio u Oštarije.

U 12.50 sati naišao je transportni vlak iz Oštarija natovaren ratnim materijalom i vojnicima kojih je moglo biti oko 500. Drugi bataljon otvorio je vatru na vlak i zaustavio ga. Neposredno iza toga naišao je oklopni vlak iz Oštarija i tukao položaje našeg 2 bataljona jakom minobacačkom i mitraljeskom vatrom. Talijanska artiljerija tukla je također iz Ogulina jakom vatrom po našim položajima. Pod ovom, vatrom Drugi bataljon se povukao na iduće prihvatne položaje i zatražio pomoć dvije čete od Štaba brigade. Odmah je naređeno 3 i 4 bataljonu da upute po jednu četu u pomoć Drugom bataljonu, što je odmah i učinjeno.

U 15.20 sati oklopni vlak koji je došao iz Oštarija pod jakom vatrom teških oruđa prikačio se za zaustavljeni transportni vlak i pošto su prednji vagoni i lokomotiva bili ukočeni rastrgao je kompoziciju i jedan dio vlaka odvukao u Oštarije. Poslije kraćeg vremena oklopni vlak se je ponovno vratio iz Oštarija i pokušao odvući ostatak kompozicije vlaka, ali bez uspjeha, pošto su vagoni bili dobro ukočeni. U isto vrijeme nadirala su tri tenka iz sela Josipdola cestom do sela Skradnika i pošto su odatle napucali na položaje 4. bataljona

⁷ Vidi dok. br. 66.

vratili su se natrag u Josipdol. Ovo su pokušali još nekoliko puta, ali uvijek izvan dometa naše pješadijske vatre.

U 16.30 sati došla je pomoć oklopnom vlaku jačine oko 200 ustaša te izbila na kote 412, 361 i 389. Kako je neprijatelj ovim pokretom, uslijed neopreznosti Drugog bataljona, zauzeo dominantne tačke, naš 2 bataljon bio je ugrožen na svojim položajima oko pruge te se je oko 17.30 sati povukao preko želj. pruge u pravcu sela Kamenica, ostavivši u šumi -više pruge dobar dio evakuisanog plijena iz transportnog vlaka. Dalje pokrete neprijatelj nije vršio.

U 18 sati 2, 3 i 4 bataljon povukli se preko sela Kamenice u svoje baze.

Jedan bataljon IV brigade, ojačan sa jednim bataljonom Kordunaškog odreda, vršio je operacije između Gornjih i Donjih Dubrava. Borba se odvijala ovako:

U 11.15 sati propušten je teretni vlak iz Donjih Dubrava radi toga što se tačno znalo da će iza ovoga naići još jedan vlak. Pošto je prošao ovaj teretni vlak, pruga je minirana i odmah je naišao oklopni vlak iz Donjih Dubrava. Mina je eksplodirala i onesposobila lokomotivu i 5 vagona, te vlak zaustavila. Na voz je izvršen napad i očišćeno -je 10.vagona, dok je iz dva oklopna vagona i iz posljednjeg vagona neprijatelj davao jak otpor. Artiljerija je gađala iz Generalskog Stola. U momentu kad je plijen bio izvučen iz vlaka i kad je trebalo početi sa paljenjem vagona da bi se likvidirala posada iz ostala tri vagona, naišao je oklopni vlak iz G. Dubrava sa tri blindirana vagona za kojima se kretala i neprijateljska pješadija. Pod jakim vatrom iz oklopnih vagona naše jedinice nisu mogle evakuisati plijen ispred vlaka i povukle su se na iduće prihvatne položaje. Nakon kratkog vremena naišao je još jedan oklopni vlak iz pravca Donjih Dubrava praćen jednim pružnim tenkom, te osuo vatru na naše jedinice koje su vršile osiguranje na tom pravcu. Ovaj vlak nije mogao odmah prići oštećenom vlaku pošto je pruga bila razrušena od mjesta borbe u pravcu Donjih Dubrava. Naše jedinice uslijed jake neprijateljske vatre morale su se još dalje povući, jer je došao još jedan oklopni vlak sa 8 vagona i dva pružna tenka iz pravca Donjih Dubrava. Borba se vodila do 15 sati, kada su naše snage povučene na Bukovaču (k. 254, 275 i 206).

U 17 sati pokušao je ponovo napad na mjesto gdje je vlak miniran, ali na tom mjestu ostali su lokomotiva i 5 oštećenih vagona, koji su odmah zapaljeni, dok ostatak kompozicije od-

vučen u pravcu Generalskog Stola. Također su otišli i oklopni vlakovi.

Ratni plijen: Zarobljeno je 30 domobrana, 1 domobranski oficir, 6 ustaša, 8 Talijana, 23 željezničara, 3 financa, 2 pandura i 21 državni službenik. Od oružja zaplijenjeno je: 1 teški mitraljez fijat (oštećen), 13 pušaka, 2 pištolja, 500 metaka za mitraljez i nešto vojničkog odijela i obuće.

Gubitci neprijatelja: Preko 100 mrtvih i mnogo više ranjenih.

Naši gubitci: 8 poginulih i 29 ranjenih drugova. Naknadno umrlih nije bilo.

Imena palih smrću heroja: Drug Branko Savić, politkomesar 2 čete 1 bataljona. rođen u selu Primišljanski Tržić, zanimanjem kovač, pao je junačkom smrću jurišajući na vlak u prvim redovima baš u momentu kad je bacio bombu među neprijateljske vojnike u vagonu.

Kritički osvrt: Starješine se nisu na svim mjestima i u svim situacijama dobro snalazile, a situacija se vrlo brzo mijenjala. Veće greške dešavale su se u tome što se je većina boraca okupljala oko vlakova a starješine su gubile iz vida osiguranje prema neprijatelju i držanje dominantnih točaka oko mjesta borbe, radi toga je Drugi bataljon bio iznenađen jer mu je neprijatelj nesmetano izbio na kote 412 i 361. iako su ove kote trebale držati snage istog bataljona. Grupisanje oko vagona i oko plijena imalo je za posljedice ovako velik broj mrtvih i ranjenih. Nedostajalo je organizovano izvlačenje plijena i brzina u rušenju pruge. Plijen je ostao neizvučen iako je bio izbačen ispred vagona, jer su se borci gubili u sitnicama a starješine nisu držale čvrsto jedinice u svojim rukama. II bataljon iako je bio izvukao plijen iz voza u šumu ostavio ga je jer je bio iznenađen od ustaša. Rušenje pruge nije izvršeno na vrijeme, tako da je oklopni vlak došao nesmetano do vlaka koji je bio miniran i time je onemogućeno izvlačenje plijena i savlađivanje do kraja neprijateljskog otpora.

Utrošak municije: Utrošeno je 3747 puščanih i mitraljeskih metaka, dobitak 500 metaka, a prema tome manjak u municiji iznosi 3.247 metaka. Od poginulih drugova koji nisu izvučeni izgubljene su dvije mauzer puške, a za vrijeme borbe pokvarene su dvije mauzer puške.

20. III. 1943 do 21. III. 1943

Snage naše divizije vršile su po treći put napad na četničko uporište Crnu Vlast⁸ i uslijed malog broja snaga u Vrhovinama vršena je blokada i fingirani napad na same Vrhovine sa ciljem da se prema rezultatima napada na Crnu Vlast vrši dalje napredovanje na same Vrhovine.

Plan napada bio je slijedeći: VI brigada ojačana sa jednim teškim i dva laka tenka imala je zadatak da sa dva bataljona napadne i razoruža Crnu Vlast, s jednim bataljonom vršiti osiguranje i fingirani napad na Vrhovine, Panos i karaulu kod Brakusove Drage, od kote 1074 i zapadno od iste kote na Panos i Vrhovine, a sjeverno od kote 972 na karaulu. Jedan bataljon ostaje u rezervi kod Štaba brigade. Diverzanti da podmetnu minu koja se pali žicom ispod željezničke pruge između karaule i Vrhovina, sa zadatkom da sruši blindirani vlak koji bi prolazio tom prugom. Tenkovi vršiti će napad sa pješadijom lomeći neprijateljska uporišta i prepreke. Saradnja tenkova i boraca ima osigurati Stab VI brigade prema usmenim uputama.

XV udarna brigada ojačana sa jednim, teškim bacačem dobila je zadatak da s jednim bataljonom zaposjedne položaj od kote 1030 do k 869 i da sprečava neprijatelju nadiranje svim putevima i stazama od pravca Doljana i Brezovca. S jednim bataljonom zaposjesti položaj južno od kote 1019 sa zadatkom da vrši fingirani napadana Vrhovine i veže neprijateljsku vatru za sebe, a bacačem ušutka neprijateljsku artiljeriju u Vrhovinama i to dok se ne zauzme Crna Vlast, a po zauzeću iste ovim bataljonom vršiti napad na neprijateljska uporišta u Vrhovinama. S jednim bataljonom postaviti zasjedu južno od kote 744 prema koti 963 sa zadatkom da se spriječi neprijatelju iz Vrhovina bježanje prema Zalužnici i kretanje iz Zalužnice prema Vrhovinama. Od ovog bataljona postaviti jednu četu na kotu 802 sa zadatkom da vrši fingirani napad na neprijatelja u Vrhovinama i veže neprijateljsku vatru za sebe a potom. tj. po zauzimanju Crne Vlasti, da vrši napad na neprijateljska uporišta na Vrhovinama. Jedan bataljon zadržati u rezervi, koristiti ga za pariranje neprijateljskih manevara do likvidacije Crne Vlasti, a po likvidaciji iste upotrebiti ga za napad na Vrhovine.

V udarna brigada ojačana sa jednim teškim bacačem mina imala je zadatak s jednim bataljonom zauzeti M. Obijaj (k.

⁸ O ranijim napadima Osme divizije na Crnu Vlast vidi dok. br. 10, 19, 20, 21 i 42.

835) i kuće ispod toga visa, sa kojih protjerati neprijatelja. Po zauzeću istog visa ovaj bataljon štitić će bok VI brigadi i sprečavati će neprijatelju iz Vrhovina da dođe u pomoć posadi Crna Vlast. S jednim bataljonom blokirati sa jugoistočne strane želj. stanicu Rudopolje i zauzeti položaje južno od kote 1039 do 944. Ostale snage biti će u divizijskoj rezervi u Rudopolju i kućama ispod Perušića (D. Babin Potok).

Jačina neprijatelja u Crnoj Vlasti 278 četnika, smješteni u crkvi, školi i popovom stanu gdje su utvrđeni i ograđeni bodljikavom žicom, a u Vrhovinama oko 250 Talijana, 200 četnika. Pored toga na brdu Panos nalazilo se nešto Talijana, ali broj nije poznat.

Početak napada imao je uslijediti 20. III. 1943 u 20 časova. Topovi će dejstvovati pod komandom Štaba divizije.

Tok napada:

Do 20 časova uspostavljena je telefonska veza sa V, VI brigadom i baterijom. Jedinice zauzimaju svoje polazne položaje.

U 20.45 sati stigla su dva mala tenka, dok je veliki tenk još bio na putu iz Korenice. Naređeno je da artiljerija otpočne gađati, što će ujedno biti znak da kreću i tenkovi i da se otpočne napad.

U 21 sat krenuli su tenkovi i VI brigada izvještava da je borba otpočela. V brigada javlja da je satjeran neprijatelj sa Malog Obijaja i zauzima kuće ispod istog. Artiljerijska vatra bila je dobra i pogodci su bili u školu, a također jedan pogodak u crkvu.

Do 24 časa vođene su žestoke borbe sa neprijateljem koji je davao ogorčeni otpor. Zauzeta je jedna kuća izvan žičane ograde gdje su četnicima nanijeti gubitci. Također je zauzet i zapaljen popov stan i izvršen juriš na samu crkvu, ali je neprijatelj naš juriš odbio i nanio nam osjetljive gubitke. Neprijatelj" iz Vrhovina gađa sa artiljerijom naše položaje, a naročito žestoko tuče položaje XV brigade. Na sektoru kod V brigade nije bilo nikakvih promjena. Borba se i dalje nastavlja.

21. III. 1943

Od 0—6 časova pokušano je još nekoliko puta da se neprijatelj u crkvi i školi uništi. Minereri su se privlačili da bi minirali crkvu ali uslijed jake neprijateljske vatre nisu mogli prići. Neprijateljska artiljerija i dalje je aktivna i tuče po našim položajima. Neprijatelj se još uvijek uporno drži, ali naši borci su u njegovoj neposrednoj blizini i ugrožavaju ga.

Očekuje se dolazak velikog tenka koji će potpomoći ponovni napad.

U 8.30 sati stigao veliki tenk u Babin Potok i kreće se prema Crnoj Vlasi. Do sada je bilo nekoliko zarobljenih četnika.

U 10.30 sati veliki tenk stigao je u blizinu crkve i počeo gađati crkvu, ali pješadija nije za njim nastupala. VI brigadi je naređeno da odmah pod zaštitom tenka krene u energičan napad. Veliki tenk je malo oštećen od neprijateljskih bacača, top i puškomitraljez su se pokvarili, tako da se tenk oko 11 sati povukao malo nazad.

XV brigada izvještava da neprijatelj jako tuče artiljerijskom vatrom njihove položaje i da vrši napad na kotu 1019, ali je na polovici kote zaustavljen. Od artiljerijske vatre poginuo je zamjenik komandanta brigade drug Milisav Dakić. Iz Otočca je došlo 5 kamiona vojnika za Vrhovine. Do sada je bilo 6 mrtvih i oko 10 ranjenih i to sve od artiljerijske vatre. Borba se i dalje nastavlja.

U 12.30 časova ubačen je iz rezerve jedan bataljon za napad na Crnu Vlast i počeo da se prebacuje prema neprijatelju. Ponovni napad imao bi se izvršiti u prvi sumrak, a dotle neka se vrše pripreme. O ovome su izdata naređenja brigadama od Štaba divizije.

U 13.30 časova javlja V brigada da je neprijatelj po grupicama počeo da bježi prema Vrhovinama. VI brigadi skrenuta je pažnja da ovo bjegstvo onemogući.

U 15 sati primjećeno je da se neprijatelj i dalje prebacuje po grupicama prema Vrhovinama, te je naređeno da se otpočne sa napadom. Jedinice VI brigade u zajednici sa jednim bataljonom V brigade koji je došao iz rezerve otpočele su ponovo napad na četnike koji su počeli bježati. Oko 16 časova naše jedinice progonile su neprijatelja koji je bježao i vršio se napad na crkvu i školu. Neprijatelj je dijelom utekao, a dijelom je bio savladan. Crkva i škola su zauzete i zarobljeno je oko 70 četnika, dok ih se još uvijek pronalazilo i hvatalo u bježanju. Odmah se otpočelo sa prikupljanjem plijena.

Od XV brigade primljen je izvještaj da ih neprijatelj i dalje gađa žestokom artiljerijskom i minobacačkom vatrom. Naši borci odbili su napad neprijatelja na koti 101-9 i satjerali ga do samog podnožja. Jedan bataljon potisnuo je neprijatelja u same Vrhovine i dvije čete ušle u zaselak Seoce. Do sada je

" Proglašen za narodnog heroja.

bilo 8 mrtvih i 22 ranjena i to skoro svi od artiljeriske vatre. Zarobljeno je nekoliko četnika koji su u zajednici sa Talijanima napadali.

Oko 17 sati borba se utišala, pošto je neprijatelj bio likvidiran. Naši tenkovi progonili su neprijatelja prema samim Vrhovinama i došli do samog raskršća. Kod XV brigade borba se i dalje vodila i neprijatelj neprekidno tuče njihove položaje. Još uvijek pronalaze se i hvataju četnici i broj zarobljenika stalno raste. Štab divizije izdao je naređenje XV brigadi da se povuče u [Vrhov.] Dugi Dol sa isturenim osiguranjima prema Vrhovinama i Doljanima, VI brigada da se smjesti u Crnoj Vlasi sa osiguranjem od Vrhovina, a V brigada da u toku noći poruši prugu između Vrhovina i Dugog Dola, te da pokupi telefonsku žicu i izolatore. Ovo naređenje u toku noći je izvršeno.

Ratni plijen:

Zarobljeno je 125 četnika i zaplijenjeno 6 teških mitraljeza francuskih tipa „S. E.”¹⁰ 4 puškomitraljeza „Soša”. 104 karabina francuska. 2 mala bacača mina sa 20 mina, 40.000 metaka za francuske puške i mitraljeze, nešto ostale ratne spreme i životnih namirnica.

Gubitci neprijatelja:

60 mrtvih i mnogo više ranjenih četnika i Talijana.

Naši gubitci:

18 mrtvih i 128 ranjenih. Naknadno umrlih do sada nije bilo.

Smrću heroja pao je zamjenik komandanta XV udarne brigade drug Milisav Dakić. Drug Dakić je stalno bio na čelu svojih jedinica na najopasnijim mjestima, bodrio i hrabrio svoje drugove i to ne samo u ovim borbama nego u svim borbama koje je brigada do sada imala. Svojom hrabrošću, vedrinom duha i umješnim vođenjem svojih jedinica stekao je silnu ljubav partizana brigade. Već nekoliko puta pohvaljen je za hrabro držanje od Štaba korpusa. Detaljniji podaci o njegovom životu i radu dostaviće se najhitnije.

Za pohvaliti jedinica i boraca u ovim borbama nema.

Pokvarenog oružja za vrijeme borbe bilo je: 1 karabin. Izgubljenog oružja nije bilo. Oružje od mrtvih i ranjenih drugova izvučeno je iz borbe.

" Sentetjen

Utrošak municije:

60 granata za topove 65 i 75 mm, 26 mina za teške bacače, 8000 puščanih i mitraljeskih metaka. Dobitak 40.000 metaka za puške. Razlika kao višak: 32.000 puščanih i mitraljeskih metaka, a manjak: topovske granate i mine od teškog bacača koje su utrošene.

Kritički osvrt:

Operacija je izvedena po predviđenom planu. Teškoće prilikom napada bile su slijedeće: Neprijatelj je bio dobro utvrđen i imao je dobar sistem odbrane, dosta dobar plan vatre. Prozore i vrata imali su zazidane, tako da se nije moglo ulaziti u zgrade. Rovovi su bili natkriveni. Borbenost četnika bila je na visini i upravo su se ogorčeno branili. Teški tenk koji je bio otišao kod crkve, vratio se natrag sav crn od dima i bombi koje su četnici bacili na njega. Prostor oko neprijateljskih utvrđenja kao i prilazi su brisani, što je otežavalo napredovanje i održavanje veze. Za cijelo vrijeme borbe neprijatelj je gađao naše položaje sa artiljeriskom vatrom te vatrom bacaca mina pa čak i mitraljeskom vatrom sa Panosa. Također je neprijatelj pokušao prodirati prema našim položajima i upravo u momentu kada je neprijatelj bježao iz crkve, što je olakšalo četnicima da su dijelom mogli da pobjegnu u Vrhovine. Neprijateljska avijacija otežavala je i bombardovala naše položaje. Veliki tenk nije stigao na vrijeme već tek idućeg dana.

Glavni nedostaci koji su zapaženi za vrijeme operacija bili su: Kod VI brigade nije iskorišćena pojava tenkova i zabuna koja je nastala kod neprijatelja prilikom osvajanja popovog stana za energično dalje nadiranje. Kuće koje su zauzete nisu odmah podešene za odbranu. Slabo korišćenje i proučavanje zemljišta prilikom napada, jer se po zauzeću ustanovilo da je ipak bilo neravnina koje su se mogle iskoristiti za prilaze i podilaženje neprijatelju. Ovo se naročito odnosi na školu, koja sa jedne strane uopšte nije imala puškarica. Slabo utvrđivanje boraca na položajima, što je prouzrokovalo veće gubitke. Automatska oruđa nisu iskorišćena kako treba a naročito teški mitraljezi, što znači da plan vatre nije valjao. Oruđa nisu postavljena na takva mjesta odakle bi najbolje mogla potpomoći naše borce u nastupanju, kao i da tuku međuprostore kuda se borci uslijed brisanog prostora nisu mogli kretati. Bilo je čak i netučenog prostora kuda se neprijatelj mogao da provuče bez većih gubitaka, tako da je neprijatelj koristeći ovo mogao vršiti i protunapade. Kada je tenk krenuo prema crkvi nije ga pješadija pratila niti ga je

iskoristila za napad. Ceta koja je zatvarala pravac prema Vrhovinama napustila je položaj, što je omogućilo neprijatelju da većim dijelom pobjegne u Vrhovine.

Veza između Štaba brigade i štabova bataljona bila je slaba, što je otežavalo pružanje pomoći bataljonima.

Kod XV brigade: Borci na položaju i pored toga što im se stalno naglašavalo da se utvrde nisu to učinili i zbog toga bilo je nepotrebnih gubitaka od neprijateljske artiljerije. Kod pojedinih štabova bataljona osjeća se da slabo cijene opštu situaciju. Tako su dvije čete vršile prevelik pritisak na neprijatelja i ušle u samo mjesto. Ovaj njihov prodor bio je individualan i kasnije kada su se morali povlačiti imali su gubitaka. Slaba opreznost na položajima, tako da je neprijatelju uspjelo da bez gubitaka prođe cestom od Zalužnice prema Vrhovinama. Ipak se može reći da su borci XV brigade izdržali strahovitu artiljerisku vatru i nisu dali neprijatelju da zauzme kote na koje je napadao.

Veza za vrijeme operacija bila je dobra.

Kod V brigade većih grešaka prilikom operacija nije bilo.

Tenkovi su se ovoga puta pokazali dobri i izvršili su svoj zadatak.

Artiljerija je dobro gađala i također je doprinijela da se neprijatelj savlada. Rezerva je pravilno i na vrijeme upotrebljena.

Napomena: Zaplijenjeno oružje razdijeljeno je ovako:

V brigadi: 25 pušaka, 1 mali bacač sa 20 mina i 1750 metaka.

VI brigadi: 44 puške, 2.200 metaka.

XV brigadi: 25 pušaka i 1.250 metaka.

Automatska oruđa, laki bacač i 10 karabina neispravni su i poslani su na popravak, pa će se kasnije podijeliti po brigadama.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
A.¹¹ Turkulin

Komandant
V.¹² Cetković

(M. P.)¹³

¹⁴ Prilog:

Liste gubitaka i opis života i rada druga Dakića koji je poginuo.

¹¹ Artur

¹² Vlado

¹³ Okrugli pečat: kao u zaglavlju.

¹⁴ Dopisano mastilom.

IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGE OPERATIVNE ZONE OD 24
OŽUJKA 1943 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVAT-
SKE O NEPRIJATELJSKOJ OFANZIVI NA ZUMBERKU*

STAB II OPERATIVNE ZONE
N.O.V. I P.O. HRVATSKE
24. III. 43

GLAVNOM ŠTABU N.O.V. I P.O. HRVATSKE

22. III ustaše su otpočeli ofanzivu zajedno sa Talijanima protiv našeg slobodnog teritorija Zumberka/² Neprijatelj je krenuo iz tri pravca: Jaske, Samobora i Draganića. Pošao je sa 23 tenka i ostalim naoružanjem. Njegove snage broje oko 5.000 vojnika.

Naše jedinice vodile su sa neprijateljem uporne bojeve kroz sva tri dana, ali je neprijatelju stalno dolazilo pojačanje i bacao je u borbu svježe snage, te uspio da potisne naše snage do Sošica. Neprijatelj je zauzeo Kalje, Krašić i Slavetić, odakle i dalje nadire u pravcu naših položaja. U toku ovih borbi neprijatelj je imao preko 100 mrtvih i uništena su tri tenka. Mi smo imali 3 mrtva i 4 ranjena.

Zbog stalnog nadiranja neprijatelja odlučili smo da evakuiramo bolnicu, jer se neprijatelj nalazi blizu bolnice. Bolnicu upravo sada evakuiramo u Sloveniju. Pošto imademo veliki broj nepokretnih ranjenika, moramo napustiti teren, jer cijela brigada mora da evakuiraju ove ranjenike, a terenski je bataljon sam nesposoban da vodi borbu sa ovakvim neprijateljskim snagama. Na evakuaciju smo se odlučili radi toga da nam bude brigada što pokretnija i elastičnija za daljnju borbu, jer su ranjenici stalan balast. Nije nam bilo moguće manevrisati sa jedinicama, jer smo morali držati položaje u pravcu naše bolnice. Tako nas je neprijatelj stalno silio na frontalnu borbu i nastojao da nam što više razvuče naše snage.

Prilikom evakuacije bolnice sa sobom povelili smo i odbornike iz pojedinih općina, koji su izloženi opasnosti.

Opširan izvještaj poslat ćemo naknadno.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komesar:

¹ Dokument, bez potpisa, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 12/3, k. 1472.

² Vidi dok. br. 76.

BR. 81

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ŠTABA ZA SEKTOR ZRMANJA OD 24 OŽUJKA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG KORPUSA NOV I PO HRVATSKE O BORBAMA NA PODRUČJU PLAVNO—PRLJEVO¹

28. 3. 43
O. br. 44/43²

**OPERATIVNI STAB ZA SEKTOR
ZRMANJA
24 marta 1943 god.**

Operativni izvještaj za
23 i 24. III. 1943 god.

ŠTABU I KORPUSA NOV HRVATSKE

23 marta:

Četničke bande toga dana napale su položaje 2 udarnog bataljona L. P. O¹¹ i jedne čete bataljona „M. O.“⁴ i to: položaj Kitu—Šijanovu Glavu i kote iznad Mračaja. Jačina neprijatelja bila je 450—500 četnika. Neprijatelj je uspio da zbaci sa položaja Kita (kota 676) i Šijanova Glava (kota 633) jedinice 2 udarnog bataljona L.P.O. koje su se povukle na liniju Plavno—Prljevo. Na sektoru bataljona „M. O.“ neprijatelj je bio odbijen. Tada je ubačen u borbu 3 bataljon I udarne brigade na prostor između bataljona „M. O.“ i 2 udarnog bataljona L.P.O. Sva tri bataljona dobili su zadatak da ponovno zbacе neprijatelja sa novozauzetih položaja i gone ga. 2 udarni bataljon L.P.O. imao je zadatak da zauzme Kitu, 3 bataljon I udarne brigade imao je zadatak da zauzme Šijanovu Glavu a bataljon „M. O.“ da napadne neprijatelja bočno dolinom Zrmanje. Naveče je izvršen napad i neprijatelj je u panici napustio položaje i utekao.

Neprijateljski gubici u toku ove borbe iznose: oko 20 mrtvih i nepoznati broj ranjenih (na bojnom polju ostalo je 13 četničkih lešina).

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 53—5. k. 421 B.

² Datum i broj pod kojim je izvještaj zaveden u Štabu Prvog korpusa NOV i PO Hrvatske.

³ Lički NOP odred

⁴ „Marko Orešković“

Sopstveni gubici: 2 mrtva i 9 ranjenih.

Zarobljena dva četnika, a dvojica su se dobrovoljno predala.

Plijen: jedan mali bacač, jedan sanduk malih mina, jedan p. mitraljez (šoša), 14 pušaka. 1500 metaka, 4 konja sa samarima, 180 paketa duhana, 2 kazana sa gotovom večerom, nešto bombi, šatorskih krila, ćebadi i drugog materijala.

24 marta:

Toga dana u ranu zoru četničke bande napale su položaj Viojla (kota 885), Debelo Brdo i Popova Muda (kota 851). Te položaje držao je 4 bataljon L.P.O. Neprijatelj je napadao sa snagama jačine 200—300 četnika (bataljon Špire Lukića i Krupljanska četa). 4 bataljon L.P.O. povukao se sa položaja Viojla i Debelo Brdo, nakon kratke i bliske borbe. Odmah je izdato naređenje 2 i 4 bataljonu I udarne brigade da neprijatelja zaobiđe s obadva krila i na taj način pokušaju uništiti. 4 bataljon krenuo je iz Doljana pravcem Doljani—Vršak (kota 725)—Zekićevo Stan. a Drugi bataljon I udarne brigade krenuo je sa jednom četom pravac Debelo Brdo, dok sa ostale dvije čete sedlom između Debelog Brda i Popovih Muda. Četnici čim su osjetili ovaj manevar pobjegli su u pravcu Turovca.

Neprijateljski gubici: neprijatelj je imao nepoznat broj mrtvih i ranjenih, ali se cijeni da svakako taj broj nije velik.

Sopstveni gubici: jedan mrtav i 3 ranjena.

Broj zarobljenih četnika jest 4 i jedan se dobrovoljno predao.

Plijen u oružju i materijalu: 7 pušaka, 700—800 metaka, nešto bombi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komesar:
Branko⁵

Komandant:
M. Šakić

P. S.

Lista gubitaka naknadno će se dostaviti.

⁵ Desnica

BR. 93

PREDLOG ŠTABA PRVOG KORPUSA NOV I PO HRVATSKE OD 25 OŽUJKA 1943 GOD. ŠTABU PETE OPERATIVNE ZONE DA IZVRŠI NAPAD NA BRLOG¹

25-111-1943

KOMANDANTU- V OPERATIVNE ZONE

U vezi sa opštim operativnim planom jedinica našeg Korpusa³ postoji mogućnost za učešće u tome i tvoje XIV Brigade. Pošto smo mi sa jednim dijelom naših snaga, među kojima se nalazi i tvoja VI Brigada, otpočeli čišćenje otočakog sektora od četničkih bandi, to se pruža mogućnost da ti sa XIV Brigadom i sa VI Brigadom, koju bi ti mi poslali, očistiš i likvidiraš četničko uporište Brlog.⁴ Ovo smo odabrali za tebe radi toga što ti je to vrlo blizu i što bi likvidacijom istoga upao u jedno od najbogatijih mjesta u Gackoj dolini i time popravio za izvjesno vrijeme ekonomsko stanje u tvojim jedinicama koje je, kako smo izviještteni, vrlo ozbiljno. Mi smo do sada likvidirali Babin Potok, Rudopolje i Crnu Vlast.⁵ Neposredno pred nama sada stoji likvidacija Doljana i Škara⁸ a poslije toga i ostalih četničko-ustaških uporišta na tom sektoru. Likvidaciju Brloga bi trebalo izvesti poslije zauzeća Škara i Doljana. Ukoliko se slažeš sa našim prijedlogom obavijesti nas o tome. Kurire šalji preko Dabra pošto se u njemu nalaze naše snage.⁷

Situacija u Lici je slijedeća: Mi smo otpočeli čišćenje prostorije između Knina i Gračaca od četničkih bandi.⁸ U ovome

¹ Dokumentat, bez potpisa, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 42—1, k. 421.

² Veljko Kovačević

³ Prvi korpus NOV i PO Hrvatske

⁴ Vidi dok. br. 97 i tom V, knj. 14, zapovijest Štaba Osme divizije od 2 travnja 1943 godine.

⁵ O likvidaciji ovih četničkih uporišta vidi dok. br. 10, 19, 20, 21 i 42.

⁶ Četnici su napustili ova uporišta. Vidi tom V, knj. 14, izvještaj Štaba Osme divizije Štabu Prvog korpusa NOV i PO Hrvatske od 11 travnja 1943 godine.

⁷ Vidi dok. br. 47.

⁸ i ¹¹ Vidi dok. br. 86.

sudjeluju dvije Kostine⁹ brigade uz naše dvije.¹⁰ U centru Like vršimo pritisak oko Gospića,¹¹ dok, kao što sam ti već gore napomenuo, čistimo sjever Like, tj. otočaćki sektor od četnika. Znači borba protiv četnika postavljena je pred nas na prvo mjesto. Osim toga sa čišćenjem otočaćkog sektora mi dolazimo u najplodniji kraj Like gdje još jedino možemo u Lici prehraniti našu vojsku jer su naši vojni magazini prazni. Osim toga poslije uspješnog čišćenja otočaćkog sektora mi ćemo u tom kraju imati mogućnost šire mobilizacije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar.

Komandant,

BR. 83

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG KORPUSA OD 25 OŽUJKA
1943 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O
BORBAMA NA PODRUČJU ZRMANJE¹**

**I KORPUS
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
HRVATSKE**

Op. br. 38/43

Dne 25 marta 1943

Operativni izvještaj za sektor
Zrmanja od 16 do 20. III. 1943

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE

16 marta 1943 oko 11 časova pokušali su četnici da zauzmu Bobiju i Konjsku Glavu,² a kad su vidjeli da su položaji posjednuti našim snagama povratili su se bez borbe.

* Košta Nad, tada komandant Prvog bosanskog NOU korpusa.

¹⁰ U čišćenju ovog područja od četničkih elemenata učestvovala su sljedeće jedinice: Četvrta i Deseta krajiška brigada i Prva i Druga brigada Šeste divizije NOV i PO Hrvatske. Vidi tom V. knj. 14, izvještaj Šeste divizije Štabu Prvog korpusa NOV i PO Hrvatske od 6 travnja 1943 godine.

¹ Dokument. bez potpisa, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 13—2, k. 105.

¹ i ⁰ Vidi dok. br. 60.

Oko 15 časova jedan bataljon četnika „Marić” nadirao je od Zrmanje prugom prema Benderu, gdje je položaje držao bataljon „Marko Orešković”.³ Ovaj naš bataljon napravio je zasljeđu četnicima i oni se nisu usudili prići bliže od 1500 m, već su sa tog otstojanja gađali naše položaje od 15 do 18 časova. Uvidjevši da je neprijatelj neodlučan, naše snage krenule su u protivnapad i do 20 časova zauzele sela Pribudić i Prljevo, a neprijatelj se povukao pravo u Zrmanju.

U toku noći 16/17. III o. g. prebačen je II bataljon Ličkog P. O.⁴ u Pribudić i Prljevo.

17. III izdat je zadatak bataljonu „M. O.” da pred samu zoru krene prugom prema Mračaju. Nad Vrelom i Rastičevu,⁵ a IV bataljon Ličkog P. O. da potisne neprijatelja sa kota između Konjske Glave i Rastičeva, zatim da se rokira desnim krilom ispod Poštaka sa zapadne strane i da napadne Rastičevo sa sjeverne i istočne strane. Oko 6 časova naše su jedinice stegle Rastičevo u vidu potkovice sa sjeverne, istočne i južne strane. Zbog dana i slabe borbenosti IV bataljona Ličkog P. O. i njegovog rukovodstva, neprijatelj je uspio da zaustavi taj bataljon. tako da ni bataljon „M. O.” nije mogao sam da prodi u selo. pošto se neprijatelj utvrdio u špiljama i kamenjarima Nad Vrelom i Rastičeva i davao jak otpor. Na ovim položajima naše jedinice ostale su do 18 časova, kada je pripremljen energičan napad, koga je bataljon „M. O.” opet najozbiljnije shvatio, dok je IV bataljon Ličkog P. O. opet zatezao i nije imao odvažnosti da brzo i energično napadne neprijatelja, te je neprijatelj pod pritiskom bataljona „M. O.” pobjegao preko Nad Vrelom i M. Popine u pravcu Viojle i Turovca.

Zaplijenjeno je 28 pušaka, 2800 metaka. 1 postolje za francuski t. mitraljez i ostale ratne spremlje, a zarobljeno 32 četnika.

Gubici neprijatelja 11 mrtvih i 20 ranjenih.

Naši gubici 6 mrtvih i 25 ranjenih.

Akcije su izvođene po izgrađenom planu, ali s obzirom, na naše male snage i veliki prostor, neprijatelj je uvijek uspijevao pobjeći.

Naročito se istakao bataljon „Marko Orešković”, koji je za sve vrijeme operacija pokazao visoku svijest i borbenost.

Utrošeno je 15 mina za bacače i 5770 metaka za puške i mitraljeze.

19. III. 43 naše snage napale su neprijatelja na liniji: Zrmanjski klanac—Palanka—Viojla (kota 875)—Mala Popina—

³ Prvi bataljon Prve NOU brigade Šeste divizije

⁴ Partizanskog odreda

D.^s Brdo—kota 851. Napad je počeo u 21 čas. Kad je neprijatelj osjetio naše snage napustio je pomenute položaje i povukao se u padine Koma sjeverno od Palanke—kote Vrbice—Turovac i prema željezničkoj stanici Malovan. Izvršen je pretres sela Zrmanje i M. Popine. Narod je dočekaio partizane mnogo bolje nego u ostalim do sada osvojenim selima.

20. III. 43 oko 8 časova neprijatelj — četnici — sa pravca Vrbica—Turovac napao je naše položaje Viojla—D. Brdo, koje je držao IV bataljon Ličkog P. O. Neprijatelj je napad bio je potpomognut sa jednim malim bacačem i teškim mitraljezima. Kad je neprijatelj prišao na otstojanje od 200 m. naše snage izvršile su snažan protivnapad i neprijatelj je u paničnom bjegstvu otstupio na kamenjare Vrbice i u pravcu Turovca.

Našim jedinicama predalo se 15 četnika.

Gubici neprijatelja 4 mrtva i 8 ranjenih.

Naši gubici 3 mrtva i 5 ranjenih. Među ranjenima je i komesar IV bataljona L.P.O. drug Ilić Stevan.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
V." Holjevac

Komandant:
Gošnjak

(M. P.)ⁿ

**Debelo
Većeslav
Ivan**

Okrugli pečat: Stab Prvog korpusa NOV Hrvatske

PISMO ŠTABA PRVOG KORPUSA NOV I PO HRVATSKE
OD 26 OŽUJKA 1943 GOD. ŠTABU OSME DIVIZIJE O UO-
ČENIM NEDOSTACIMA PRILIKOM NAPADA NA CRNU
VLAST¹

SI.

26 marta 1943

ŠTABU VIII DIVIZIJE

Iz operativnog izvještaja Op. br. 39 43.¹ kao i izvještaja drugova ovoga Štaba koji su prisustvovali operacijama u Crnoj Vlasti³ jasno se vidi da se pred nama pojavljuje još mnogo nedostataka, o kojima je već toliko govoreno i pisano i koji su uglavnom morali da budu uklonjeni.

Iako se u posljednjoj neprijateljskoj ofanzivi moglo jasno da uoči od kolike je važnosti utvrđivanje i nakon toga što se poslije te ofanzive energično skretala pažnja da se borci moraju priviknuti na utvrđivanje, još i sada se događa da se borci uopće ne pokušavaju utvrditi. Rezultat je ovoga da damo više žrtava negoli je to potrebno. Ovakav slučaj pojavio se i kod XV brigade te divizije, što znači da se nije uspjelo uvjeriti drugove borce o potrebi utvrđivanja, što u krajnjem slučaju znači da starješinski kadar nije poduzeo sve potrebne mjere da se borca istinski uvjeri u potrebu utvrđivanja. Ovakve nedostatke koje mi plaćamo žrtvama neće se moći u buduće trpiti, a da se odgovorni drugovi ne pozovu na odgovornost. Ako je borac u stanju da izvrši naređenje gdje je možda sa 90% uvjeren da će dati život, onda je sigurno u stanju i da se utvrdi ako mu to starješina naredi i ako mu se pravilno objasni važnost utvrđivanja. Zato je potrebno, osim objašnjavanja, prilikom operacija voditi kontrolu da li se borci utvrđuju i gdje to ne bude ispitati starješinsko osoblje šta su sve poduzeli da se borci na položajima utvrde.

Isto je tako primjećeno da se ne pridaje od strane pojedinih štabova važnost osmatranju. Događa se da ni Stab brigade nema osmatračnice i potpuno jasno da ne može imati tačan

¹ Dokument, bez potpisa, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 4/1—15.

³ Pod ovim brojem je izvještaj Divizije zaveden u Štabu Prvog korpusa NOV i PO Hrvatske. Vidi dok. br. 79.

⁵ Vidi dok. br. 10, 19, 20, 21 i 42.

uvid u situaciju, pogotovo kada se zna da je veza sa podređenim jedinicama dosta otežana. Osmatračnice su za svaki komandni punkt od velike važnosti, jer starješina može preko nje da lično osmatra razvoj akcije i da blagovremeno preduzima sve potrebne mjere koje zahtijeva konkretna situacija. Prednost osmatračnice je i u tome što izvještaji koji se dobijaju od oodređenih jedinica često puta ne odgovaraju tačno konkretnoj situaciji, pa će lična zapažanja komandanta na osmatračnici najbolje koristiti pravilnom razvoju operacije. Na važnost osmatračnice kao i na važnost izviđanja potrebno je skretati energično pažnju sve dotle, dokle se ne bude jedno i drugo u operacijama u potpunosti primjenjivalo.

Također se primjetilo da štabovi pojedinih jedinica ne izaberu svoj komandni punkt na onome mjestu odakle mogu najbolje pratiti razvoj situacije, dobivati izvještaje i prema tome utjecati, odnosno davati pomoć podređenim jedinicama. Ovo je slučaj sa Štabom VI brigade, koji je bio udaljen od svojih jedinica i na takvom mjestu odakle je bila mala mogućnost da se blagovremeno stekne uvid u situaciju. Kol iste brigade pokazalo se da plan vatre nije odgovarao namijenjenom zadatku. Automatska oruđa bila su tako raspoređena da se od njih imala vrlo mala ili skoro nikakova korist. Osim toga ima još mnogo drugih nedostataka, a koje je pravilno primjetio i taj Štab u svome izvještaju. Sve ove nedostatke treba čim prije ukloniti iz naših redova da bi se u buduće snaga naše vojske i našeg oruđa mogla u potpunosti iskoristiti. Sve ovo će se najlakše ukloniti putem pravilne kritike po jedinicama poslije akcije, na sastancima sa štabovima kao i pravilnim izvođenjem vojničke obuke.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

Komandant:

BR. 93

ZAPOVIJEST ŠTABA OSME DIVIZIJE NOV I PO HRVAT-
SKE OD 26 OŽUJKA 1943 GOD. PODREĐENIM JEDINICA-
MA ZA NAPAD NA VLAK NA PRUZI JAVORNIK—RUDO-
POLJE»

STAB VIII DIVIZIJE I KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
HRVATSKE
Op. br. 20
dne 26-111-1943 g.

ZAPOVIJEST
(Sekcija Gospić, razmjer 1 : 100.000)

Prema prikupljenim podacima jače neprijateljske snage skoncentrisane su u Vrhovinama, gdje sada ima oko 3.000 Talijana² i oko 200 četnika. Prugu koja je bila pokvarena neprijatelj je popravio i prema obavještenjima koja smo dobili neprijatelj ima namjeru da prebaci iz Vrhovina ratni materijal i hranu prugom prema Plaškom i Ogulinu, a tako isto da se povuče iz Vrhovina prema Ogulinu nakon izvlačenja materijala.

Na pruzi neprijatelj drži stanice i to:

Rudopolje gdje ima oko 150 do 200 Talijana⁵ sa nepoznatim naoružanjem,

Javornik gdje ima oko 200 Talijana⁴ sa nepoznatim naoružanjem.

Pored toga, dok je neprijatelj popravljao prugu i vjerovatno dok ne izvuče sav materijal, drži u svojim rukama M. Obijaj, k. 925, 1035, 954 i podnožje k. 1039 te k. 944.

Naša divizija dobila je zadatak da postavi zasjedu na neprijateljski voz, isti pomoću mina uništi, materijal izvuče i dođe do oružja i municije.⁵

Za izvršenje prednjeg zadatka

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 43—1, k. 421.

² Odnosi se na dijelove divizije „Re”.

* Vjerovatno dijelovi Osamnaestog konjičkog divizionu „Vittorio Emanuele”.

⁴ Iz sastava divizije „Re”.

• Vidi dok. br. 94.

NAREĐUJEM

1) V udarna brigada

Zadatak:

Jedan bataljon postaviti istočno od k. 1068 prema pruži i k. 939 sa zadatkom da napadne vlak kada bude miniran u zajednici sa snagama XV udarne brigade koja će se nalaziti sa suprotne strane pruge.

Sa dva bataljona, koja ojačati sa teškim mitraljezima, postaviti osiguranje prema Vrhovinama i Rudopolju i to na južnim padinama od kote 1030 prema k. 1204. s tim što po rušenju vlaka i eksploziji mine postaviti jedinice koje će tući željezničku prugu.

Jednu četvu postaviti sjeveroistočno od k. 991 prema stanici Javornik. Ovu četvu s teškim mitraljezima ojačati. Zadatak: da po rušenju vlaka sprečava neprijatelju prodiranje u pravcu Rudopolja i blokira želj. stanicu Javornik.

Veza:

Po početku borbe, s jedinicama XV udarne brigade koje će se nalaziti južno od želj. stanice Javornik patrolama, s onim jedinicama XV brigade koje će se nalaziti prema Rudopolju na k. 1069 patrolama, a sa Štabom divizije relesjima.

Štab brigade nalaziti će se oko k. 1068, gdje nek se nalazi i rezerva koja nije po rasporedu predviđena.

2) XV udarna brigada

ojačana sa 2 bacača
mina — teška

Komanda: Štab brigade.

Zadatak:

Sa dva bataljona postaviti zasjedu kod k. 939 sa zadatkom da čim bude miniran i zaustavljen vlak izvrše na isti napad i po likvidaciji neprijatelja izvlače plijen. Ovim bataljonima pridodati bacače koji će pomoći iste u izvršenju zadatka. Sa jednom četom blokirati sa južne strane stanicu Javornik, s tim da se ova četa ne primjeti do početka borbe. Ovu četvu ojačati sa te-

škimi mitraljezima. Jedan vod uputiti između želj. stanice Jesenica—Javornik sa zadatkom da u momentu kada se čuje da je vlak miniran prekine prugu i onemogući dolazak voza od [Lič.] Jesenice.

Jednu četvu ojačanu sa tri teška mitraljeza postaviti kod k. 1069 sa zadatkom da sprečava neprijatelju iz Rudopolja nailazak prema mjestu gdje će se izvršiti rušenje vlaka. Kod ove čete biti će osmatračnica koja će biti telefonom povezana sa Štabom divizije i sa koje će se obavještavati o nailasku vlakova prugom.

Jedan bataljon nalaziti će se kod Štaba divizije u rezervi.

Ceta koja će se nalaziti na k. 1069 po prolazu vlaka koji će se rušiti, porušiti prugu i spriječiti nailazak vlakova iz Rudopolja prema Javorniku i povratak prođenog vlaka prema Rudopolju.

Kod voda koji će biti između Javornika i Jesenice nalaziti će se osmatračnica koja će telefonom biti povezana sa Štabom divizije.

Veza:

Sa jedinicama V udarne brigade koja će se nalaziti na osiguranju prema želj. stanici Javorniku i Rudopolju sa patrolama po početku borbe, sa Štabom divizije telefonska.

Štab brigade nalaziti će se kod slova c od riječi Pavlovac.

3) VI brigada

Zadatak:

Jedan bataljon postaviti na k. 970, jedan držati u Donjem Babinom Potoku. Zadatak ovih bataljona da tuku neprijatelja bočno ukoliko isti krene prema mjestu gdje će biti srušen vlak. S jednim dijelom snaga držati Perušić.

S dva bataljona nalaziti se u Crnoj Vlasti u kućama sjeverno od Vrtlina, od k. 1082 i upotrebljavati ih prema

situaciji, s jednim dijelom snaga držati kotu 1074.

Veza:

Sa Štabom divizije preko jedinica na k. 1069.

4) Vod za vezu:

Zadatak:

Uspostaviti telefonsku vezu s osmatračnicama koje će se nalaziti uz jedinice XV brigade koje će biti na osiguranju prema Rudopolju, k. 1069 i koje će rušiti prugu između želj. st. Javornika i Jesenice, te sa Štabom XV brigade.

5) Minerska desetina

Zadatak:

Postaviti će mine kod k. 939 i biti će u sastavu XV udarne brigade. Mine postaviti prema uputama oficira Korpusa.

- 6) Uspjeh ove operacije ovisi o tajnosti naših zasjeda, zato naredite da se zasjede dobro prikriju i najstrožije zabraniti kretanje ili govor na mjestima u blizini neprijatelja. Zasjede moraju ostati prikrivene sve dotle dok se vlak ne minira, jer se može desiti da neke vozove u kojima ne bi bilo nekog boljeg materijala propustimo. Također ćemo propustiti i sve neprijateljske patrole i od njih se naročito dobro zaklanjati.
- 7) Evakuacija plijena vršiti će se prema Štabu divizije. Odmah po likvidaciji neprijatelja vršiti hitno izvlačenje plijena iz voza i to: prvenstveno benzina, oružja i municije, a tek kad se to izvuče onda ostali materijal.
- 8) Divizijska prihvatna bolnica biti će u Čorkovoj Uvali. Brigadna previjališta smjestiti u blizini štabova brigada.
- 9) Miniranje pruge i zaposjedanje položaja ima se izvršiti 27 marta 1943 do 5 sati izjutra. Štab XV brigade odrediti će jednog druga iz štabova bataljona koji će osmatrati i javljati preko telefona koji voz treba da se minira, tj. koliko vagona dolazi, čime su natovareni, šta se u njima vidi itd.
- 10) Znaci raspoznavanja: Nebo—Nevesinje, a ugovoreni: dva puta mjau, a odgovor: jedan: kuku.
- 11) Na položaju se maskirati i utvrditi i prilikom nastupanja koristiti zemljište i zaklone te na položajima gdje je moguće utvrditi se.

12) Stab divizije nalaziti će se na k. 1030, gdje sve izvještaje slati. Na izvršenje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

Komandant:

A.⁶ Turkulin

(M. P.)⁷ v

BR. 86

IZVJEŠTAJ ŠTABA ŠESTE DIVIZIJE OD 28 OŽUJKA 1943
GOD. ŠTABU PRVOG KORPUSA NOV I PO HRVATSKE O
BORBAMA I AKCIJAMA NA PODRUČJU LIKE OD 10 DO
24 OŽUJKA¹

STAB VI DIVIZIJE N.O.V.
— HRVATSKE —

Op. broj 26/43
28-111-1943

O. br. 45/43 28.3.43^a

ŠTABU I KORPUSA N.O.V. HRVATSKE

Dostavlja se operativni izvještaj o izvedenim akcijama ove divizije u periodu od 3-III do 24-111-1943.

I.

OPCI PREGLED

Nakon neprijateljskog napada na sela Mogorić i Vrebac,^s snage ove divizije napadale su neprijateljska uporišta u mjestima Raduču, Sv. Roku i Lovincu.⁴ Mjesta Raduč i Sv. Rok su očišćena od neprijatelja, dok Lovinac nijesmo uspjeli likvi-

* Artur

* Okrugli pečat: kao u zaglavlju.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 37/7, k. 419 A.

³ Datum i broj pod kojim je izvještaj zaveden u Štabu Prvog korpusa NOV i PO Hrvatske.

» Vidi dok. br. 50.

* Vidi dok. br. 33 i 59.

dirati zbog neupornosti i neenergičnosti ovoga štaba, kao i Štaba IX Brigade.

Poslije ovih akcija i upada jedne veće grupe četnika na gračačkom sektoru⁵ upućene su I i II Brigada u pravcu Gračaca: I sa zadatkom da u sastavu Ličkog odreda i bosanskih brigada⁶ čisti četnička uporišta na sektoru od Gračaca do Knina, a II Brigada da brani Gračac i taj sektor od upada četničkih bandi iz Velebita i ustaša sa pravca Lovinca.

IX Brigada vršila je za to vrijeme napad na kote iznad Medka. ali taj napad nije uspio. Poslije ove akcije brigada je po vlastitoj inicijativi krenula u akciju na Brušane. nedaleko od Gospića, koja akcija je u toku.⁷

U ovom periodu jedan bataljon I Brigade i dva bataljona Ličkog odreda, kojima je komandovao operativni oficir ovoga štaba.⁵ vršili su čišćenje četničkih uporišta na liniji Popina—Plavno i srušili vijadukt Bender.⁹ kraj Plavna. Nakon dolaska I Brigade i jednog bataljona Ličkog odreda nastavlja se čišćenje terena koji drže četnici i u pravcu Rujišta. Turovca i Dubokog Dola. Operacijom rukovodi načelnik ovoga štaba,¹⁰ a rad naših jedinica koordiniran je sa radom X Bosanske brigade, premda neka uska veza ne postoji, zbog velike udaljenosti sektora.

Za ovo vrijeme neprijatelj se uglavnom držao defanzivno. U toku akcije na Raduč i Medak. dvije ustaške bojne¹¹ kretnale su iz Gospića u pravcu Lovinca u pomoć ustašama u Lovincu.¹² Nakon našeg otstupanja, te bojne su se povratile natrag u Gospić, a jedna je produžila u pravcu Otočca. Napušten je Sv. Rok i Raduč i neprijatelj je skoncentrisan u Lovincu i Medku, gdje drži posade prijašnje jačine, pojačavši nešto posadu u Lovincu. U Lovincu se neprijatelj utvrđuje na kotama iznad mjesta. Saobraćaj Lovinac—Medak zasad ne radi. U Si-

⁵ Vidi dok. br. 60.

* Riječ je o Četvrtoj i Desetoj krajiškoj brigadi. Vidi tom V, knj. 14, izvještaj Šeste divizije Štabu Prvog korpusa NOV i PO Hrvatske od 6 travnja 1943 godine.

⁷ Vidi tom V, knj. 14, izvještaj Šeste divizije Štabu Prvog korpusa NOV i PO Hrvatske od 1 travnja 1943 godine.

* Stevo Opsenica

* Vidi dok. br. 60, 69, 81, 87 i 89.

" Mićun Sakić

¹¹ i ⁸⁰ Vidi dok. br. 139.

" U Lovincu se nalazila Trideset prva ustaška bojna. Vidi dok. br. 140.

rokoj Kuli pojačana je posada dolaskom 150 ustaša.¹¹ U Brušane stiglo je oko 50 nenaoružanih civila iz Varaždina, a preko Karlobaga.

Na jugu je primijećeno pojačanje neprijateljskog garnizona u Kninu, gdje je stiglo oko 3.000 Talijana.¹⁴ Četnici se nalaze južno i zapadno od pruge Gračac—Knin. Mijenjaju stalno svoja mjesta koncentracije, vrše slabije prepade i pojedinačne napade. Na bosanskoj strani četnici se nalaze u Strmici i Peuljama.

II.

IZVEDENE AKCIJE

14-111-1943

I Brigada — sektor Gračac: Ovoga dana I Brigada imala je zadatak da sa svojim snagama očisti selo Sv. Rok, s tim da tednim dijelom svojih snaga zaposjedne selo Vratce kao i kote Volaricu i Razvalu.¹⁵ Sa dva bataljona ove brigade napadnut je Sv. Rok, dok je jedan bataljon raspoređen po četama u selo Vratce, kota 640 i Volaricu (kota 770). Dva bataljona koja su napadala Sv. Rok bila su pojačana sa jednom mitraljeskom četom.

Neprijateljske snage u Sv. Roku bile su jedna satnija ustaša sa nešto naoružanih civila, koji su bili raspoređeni po kućama u samom selu kao i rovovima za odbranu istog.

Tok borbe: Jedan bataljon ove brigade napadao je selo sa istočne strane, prethodno čisteći neke manje kote prema samom mjestu, a zatim je oko 21 čas produžio sa nadiranjem u pravcu crkve i desno od iste, gdje je očekivao na II Bataljon koji je trebao napasti sa sjeverozapadne strane. Kako ovaj bataljon nije napadao, to se je bataljon koji je napadao sa istočne i jugoistočne strane povukao na prihvatne položaje.

Ova akcija nije izvedena po planu niti je prethodno kako treba pripremljena, a glavni razlog neuspjeha je skoro nikakvo funkcionisanje veze. a ni saradnje među jedinicama nije bilo.

¹³ Dokumentat u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 14/1—17, k. 20.

" Odnosi se na dijelove divizije „Sassari" koji su se poslije neuspjelih borbi kod Gornjeg Lapca i Kulen Vakufa (vidi dok. br. 50) povukli i stigli u Knin 4 ožujka 1943 god. Prema dokumentu Petog armijskog korpusa br. 5321 od 9 travnja trebalo je da divizija „Sassari" ode u Italiju. Od 21 travnja 1943 god. ona se ne pominje u biltenima Osamnaestog armijskog korpusa.

" i " Vidi dok. br. 33.

Gubitci kod neprijatelja nisu poznati, dok je na našoj strani jedan drug poginuo i jedan ranjen.

II Brigada: U toku ovoga dana II Brigada nije imala nikakvih akcija.

IX Brigada:

10 marta dva bataljona ove brigade ušla su u selo Vranik i Parčići gdje su postavili obezbjeđenje i ostali na tim položajima do 11 ov. mj. Obezbeđenje u vidu mrtvih straža i patrola za izviđanje imalo je za zadatak da osmatra rad i pokret neprijatelja u Lovincu i da u slučaju neprijateljskog napada iz Lovinca, držeći dominantne tačke, prihvati sa neprijateljem borbu, dok bi se ostali dijelovi bataljona razvili za borbu, t.j. za protunapad u povoljnom momentu.

11-III ujutro neprijatelj je, jačine 3 satnije ustaša, krenuo u pravcu položaja ove brigade slijedećim rasporedom: Jedna satnija krenula je sa manjim grupicama od pravca Visočice preko Brkić Dolca i došla je sa istočne strane kote Budak. Druga satnija krenula je od pravca Vagan i izašla na sedlo između kota Budak i Kukavec. Treća satnija kretala se je pravcem Kukavec, a sa jednim vodom prema Gradini (kota 723).

Kada je neprijatelj primjećen od strane naših patrola, bio je već u velikoj blizini, tako da su patrole napustile svoje položaje, t.j. povukle se izvijestivši štab bataljona o napadu neprijatelja. Veći dio snaga jačine dvije čete ovog bataljona upućen je da zaposjedne kote Gostušu i padine kote Kukavca. Četa koja se nalazila između Kukavca i Gradine odbila je satniju koja je napadala, ali, kad je neprijatelj zauzeo kotu Kukavec koja je dominirala položajem ove čete, ista se morala povući.

III Bataljon ove brigade usljed ovakove situacije napustio je selo Parčići i zauzeo Kik (kota 772). Istog dana pripremljen je protunapad koji je trebao biti izveden u 17 časova, ali je neprijatelj prije toga vremena napustio zauzete položaje i povukao se u pravcu Lovinca. Bataljoni su produžili sa gonjenjem neprijatelja do samog mjesta, gdje je izvršen energičan demonstrativni napad na neprijatelja u mjestu. Neprijatelj je na ovaj napad slabo reagirao.

Poslije toga, bataljoni ove brigade smjestili su se: jedan u selo Vagan, s tim da postavi izvidnice na Visočici, sa zadatkom da kontroliše Brkić Dolac i desno do Piplica. Jedan bataljon smješten je u Piplicu, jedan bataljon u Parčice sa zadatkom da kontroliše cestu Lovinac—Vranik kao i prostor do

same pruge. Bataljoni su imali zadatak da svaku noć sa jačim patrolama privuku se što bliže samom Lovincu i sa bliskom vatrom uznemiravaju neprijatelja.

Rezultat akcije: zaplijenjena je jedna mauzer puška sa 50 metaka i dvije kragujevačke bombe.

Gubitci neprijatelja: bili su 4 mrtva i 9 ranjenih. Na našoj strani gubitaka nije bilo.

Osvrt na akciju:

Glavni uzrok da nisu naneseni neprijatelju veći gubitci u ovoj akciji jesu: da patrole za osmatranje nisu shvatile svoju ulogu, nisu osmatrale predteren i pokret neprijatelja. Tako je neprijatelj pojavio se sa jačim snagama u neposrednoj blizini. U tom slučaju patrole se nisu snašle, nego su se povukle i kasno obavijestile štab bataljona, koji opet nije bio upoznat sa situacijom, na osnovu čega nije mogao da donese brzu i pravilnu odluku, niti je mogao upotrebiti snage koje su bile na ovakvim položajima ipak dovoljne da se neprijatelju nanesu osjetni gubitci.

U ovoj operaciji utrošeno je 800 metaka razne vrste.

15 marta

I Brigada: U toku ovoga dana vršila pripreme za ponovni napad na Sv. Rok, dok je I Bataljon „M. O.”¹⁶ ovoga dana sa I i IV Bataljonom Ličkog partizanskog odreda učestvovao u akcijama na selo Plavno, zaselke oko Bendera i u rušenju samog vijadukta Bendera.

Zahvaljujući iznenađenju kao i brižljivoj pripremi, ova je akcija uspjela, s tim što je bez sopstvenih gubitaka porušen (miniran) Bender, a zarobljeno je 12 četnika, dok su 4 poginula.

U toku ovoga dana II i IX Brigada vršile su pripreme za operacije.

16 marta

I Brigada: Ponovno je pripremljen napad na Sv. Rok koji je trebao biti izveden sa dva bataljona. II Bataljon krenuo je u pravcu Sv. Roka, gdje je došlo do sukoba sa neprijateljem oko 5 časova na koti 637. Borba je trajala oko 24 minuta, poslije čega su se ustaše iz Sv. Roka povukle za Lovinac. Jačina neprijatelja bila je jedna satnija.

U ovoj borbi neprijatelj je imao 1 mrtvog i 7 ranjenih, dok su sopstveni gubitci: jedan mrtav i tri ranjena druga.

" „Marko Orešković"

Ova akcija nije izvedena po planu, što je razlog da naše snage nisu pristupile izvršenju zadatka na vrijeme i jednovremeno, iz čega je došlo do toga da ni sama veza između jedinica nije ni uspostavljena, da je neprijatelj kroz nezatvoreni prostor pobjegao u pravcu Lovinca.

U samom mjestu ostale su snage III Bataljona, koje su tek kasnije ušle u samo mjesto, t.j. oko 7.30 časova, sa kojima se povezala jedna četa II Bataljona. Oko 8 časova ustaše su izvršile protunapad gdje su postigli iznenađenje kod naših snaga koje su se naglo povukle. Tom prilikom poginuo je zamjenik komandanta brigade drug Rade Bubalo, bolničarka Soka Radović i još jedna drugarica iz čete za vezu.

Istoga dana jedna četa II Bataljona sa III Bataljonom izvela je ponovo napad na neprijatelja u Sv. Roku i protjerala ga u pravcu Lovinca. Ovom prilikom nije bilo gubitaka sa jedne ni druge strane.

Rezultat akcije: U ovoj borbi neprijatelj je imao 4 mrtva i 5 ranjenih. Sopstveni gubici: poginuo je zamj. kdanta i dvije drugarice i jedan drug lakše ranjen.

Zaplijenjena je jedna bomba i 20 metaka.

Utrošeno je 386 mauzerovih metaka i 850 talijanskih.

Istoga dana V Bataljon ojačan sa jednom četom IV Bataljona vodio je borbu sa neprijateljem koji je krenuo iz Lovinca u pravcu naših položaja. Jačina neprijatelja bila je do 250 vojnika. Neprijatelj je odbijen.

Gubici kod neprijatelja bili su 9 mrtvih i 7 ranjenih. Sopstveni gubici bili su 2 mrtva druga.

Utrošeno je 400 mauzerovih metaka i 500 talijanskih.

II Brigada:

Između 13 i 14-111 II Brigada prebacila je dva bataljona preko pruge u zaseoke Kruškovac, Papuča i Podbogunica. Zadatak je ovih bataljona bio da se postavi zasjeda na cesti i željezničkoj pruzi kuda je neprijatelj saobraćao: Medak—Lovinac. Dok su ostale snage bile raspoređene kako bi mogle uspješno uništiti neprijateljske dijelove koji bi se kretali ovim saobraćajnim linijama, dotle je jedna četa razrušila oko 100 metara željez. pruge. Ovi bataljoni ostali su u tajnosti čitavog dana do 13 časova, kada su naišla dva četnika iz Medka koji su vjerojatno izviđali put. Isti su naišli na zasjedu bataljona „Stojan Matić” gdje su uhapšeni. Jednovremeno naišla je jedna lokomotiva sa tri vagona iz Medka u pravcu Raduča. Voz je došao do razrušene pruge gdje je stao. Otvorena je na isti vatra, ali se je isti odmah povukao u Medak. Istoga dana

uhapšen je prema podacima talijanski špijun željezničar i njegova kćerka u zaseoku Podbogunica. Nađena je jedna puška u grmu potpuno ispravna. Ovi bataljoni noću između 13 i 14 ov. mj. ostavili su manje dijelove na položajima, dok su se sa većim dijelovima povukli u gore navedene zaseoke. 14 ov. mj. ponovno su zaposjednuti položaji sa svim snagama. I Bataljon ojačan je sa tri teška mitraljeza, tri mala bacača i minerskim odjeljenjem (tri mine), a IV Bataljon imao je u svom sastavu tri teška mitraljeza. Snage su bile raspoređene po kotama između ceste i željezničke pruge, kontrolišući jednu i drugu saobraćajnu liniju, dok je jedna četa i dalje rušila prugu. Oko 11 časova neprijatelji (ustaše i nešto četnika) jačine oko 300 krenuli su iz Medka prema položajima I Bataljona „S. M.”.¹⁷ Jednovremeno krenuo je i jedan voz iz istog pravca prema četi koja je rušila prugu. Voz je bio sa tri vagona u kome su se nalazile ustaše. Isti je stigao do prekinute pruge, gdje je četa koja je istu rušila otvorila na voz vatru, odakle je voz pobjegao u Medak. Neprijatelj koji se je kretao prema našim položajima uspio se je podvući našem lijevom krilu na kome se nalazila kao osmatračnica i osiguranje jedna desetina. Kad je neprijatelj izbio blizu naših položaja, desetina se je počela povlačiti, dok je drug Nikola Bećir, vodnik, koji se nalazio na ovome položaju, sačekao neprijatelja sa nekoliko bombi na 20 metara, bacio bombe po neprijatelju, među kojim je nastalo panično bježanje. Ovo su iskoristili i ostali dijelovi koji su pojurili za neprijateljem i odbacili ga na njegove polazne položaje.

Neprijatelj je u toku ove borbe imao 10 izbačenih iz stroja. Na našoj strani gubitaka nije bilo. Zaplijenjena je jedna puška i 150 metaka. IV Bataljon držao je i dalje položaj, t.j. kotu 605, kote 582, 598 i 590, na kome se je bataljon dosta dobro i utvrdio. Ovome bataljonu dodijeljeno je šest teških mitraljeza i tri mala minobacača, kao i protukolski top i mitraljez i minersko odjeljenje sa tri mine.

Istoga dana prebacio se je i II Bataljon ove brigade iz Vrebca za Papuču sa dvije čete, dok je jedna četa ostala u tajnosti u Plantaži. Kad je pao mrak izvršeno je rušenje pruge i postavljena jedna nagazna mina na cesti kao i zasjeda kod Plantaže (kota 583). U toku noći porušeno je 1.300 metara pruge. U Papuči zaposjednuti su položaji od pruge do rječice Vedašice, kota 583. 15-og ujutru u 5.30 časova naišla su tri tenka od Gospića prema Medku. Dok su dva lakša tenka pro-

¹⁷ „Stojan Matić”

šla preko postavljene mine, treći je naišao na istu koja je eksplodirala i prevrнула i oštetila tenk. Zatim je naišla pješadija (ustaše) u jačini jedne satnije, koja je naišla na zasjedu jačine jedne čete. Zasjeda je otvorila iz neposredne blizine vatru i nanijela neprijatelju gubitke od 4 mrtva i 10 ranjenih, dok na našoj strani gubitaka nije bilo.

Istog dana neprijatelj je sa kamionima krenuo u pravcu položaja koje je držao „Stojan Matić”. Kad je došao blizu položaja, neprijatelj je izišao iz kamiona, te sa kolonom krenuo pjevajući prema našim položajima. Kad je došao na 200 metara ispred položaja, otvorena je žestoka vatra od koje se neprijatelj zbunjen u panici počeo povlačiti. Ovom prilikom neprijatelj je imao oko 30 izbačenih iz stroja. Neprijatelj se je sa kamionima povukao pravo za Medak.

Poslije toga neprijatelj (same ustaše) u jačini oko 500, sa rezervama u pozadini, krenuo prema našim položajima. Svojim manevrom neprijatelj je zaobišao lijevo krilo bataljona „Stojan Matić” koje je držala jedna četa. Vidjevši nadmoćnost neprijatelja, ova se četa povukla, te je njezine položaje zauzeo neprijatelj, odakle je ugrozio i položaje II Cete, koja se je također morala povući. Ove dvije čete ponovno su zaposjele zapadnu i istočnu padinu kote Bogunica. dok se jedan vod nalazio sa zapadne strane ceste na koti 582. Ovo povlačenje izvedeno je pod borbom. Neprijateljski gubitci bili su oko 10 izbačenih iz stroja, dok su na našoj strani poginula dva druga.

Poslije toga. ovaj je bataljon pojačan sa jednom četom te je isti izvršio protunapad na neprijatelja, izbacio ga na njegove polazne položaje. U ovom protunapadu neprijatelj je imao oko 50 mrtvih i 50—60 ranjenih. Zarobljeno je 12 pušaka, 1000 metaka, 8 pari odijela. 4 para cipela i jedna njemačka ručna bomba. Na našoj strani bila su 4 druga ranjena.

Pošto je neprijatelj bio na svojim polaznim položajima dobro utvrđen, to se nije moglo bez velikih žrtava nastaviti sa gonjenjem. Naše snage zaustavila je jaka neprijateljska vatra kako iz lakih, tako i iz teških oruđa, usljed čega su se naše snage morale povući na svoje polazne položaje.

II Bataljon ove brigade bio je u rezervi, dok je naveče sa jednim vodom fingirao napad na željezničku stanicu Medak.

Prema položajima IV Bataljona koji je držao svega jedan vod naišao je neprijatelj jačine oko 100 ustaša. Ovaj vod nalazio se je na Rastovači, gdje je iz rezerve odmah upućen joi jedan vod. Neprijatelj primjetivši ovu zasjedu naglo se je počeo povlačiti na kojega su naše snage na dalekom otstojanju

otvorile vatru i nanijele mu gubitke od dva mrtva i 7 ranjenih. Neprijatelj je oступio u pravcu Medka.

Oko 20 časova jedna patrola čete za vezu naišla je na jednog ustaškog bandita koji je pobjegao iz Raduča i istoga je uhvatila. Zaplijenjena je jedna puška. 50 komada metaka i jedna bomba. Također oko 20 časova naišao je kurir iz V Bataljona drug Pane Bubalo na nekoliko ustaških pobjeglih bandita. Isti je glasno viknuo: „Ko ide?“ Oni su ćutali. On je opet ponovio, dok su banditi kazali da su iz I Bataljona. Kad je upitao iz koga su voda. nisu znali odgovoriti, a on je među njih bacio jednu bombu i opalio šest metaka među njih. Ustaše su se razbježale u panici, bacivši jednu pušku. 800 metaka, 4 čebeta, tri torbice, jedan nizač metaka, dok je isti drug za njima jurio i vikao: „Zalomi desno krilo da ih žive pohvatamo“.

U toku 16 ov. mj. snage ove brigade ostale su na svojim položajima, tj. sa manjim snagama držali su se položaji i osmatran pokret neprijatelja, dok su veće snage bile na odmoru u zaseocima. Neprijatelj je bez ikakvog pokreta ponekad iz Medka kao i sa bezimene kote zapadno od Medka pripucavao. Pred samu noć pošao je jedan neprijateljski tenk iz Medka prema Papučić i naišao na nagaznu minu koja je eksplodirala, prevrnuła i oštetila tenk. Pošto je tenk u neposrednoj blizini neprijateljskog položaja, naši se borci nisu mogli približiti istom, nego je naišao drugi neprijateljski tenk i pod zaštitom artiljerijske vatre tenk je prikačen i odvučen u Medak.

U ovoj akciji razrušeno je oko 2.000 metara pruge. Utrošeno je 5.100 metaka. 61 ručna bomba. 26 mina za mali bacsč. Gubitci kod neprijatelja bili su oko 100 mrtvih, oko 110—120 ranjenih.

Naši gubitci jesu 7¹ mrtvih i 31 ranjen, od kojih 8 teže.

U ovim akcijama kao cjelina istakao se bataljon „Stojan Matić“, III četa IV Bataljona i I četa bataljona „Ognjen Priča“.

Kao pojedinci istakli su se vodnik drug Nikola Bećir i kurir Pane Bubalo koji su svojom odvažnošću i ličnom hrabrošću pokazali kako treba udarati po neprijatelju.

Kritički osvrt na akciju:

U gore navedenim, akcijama štabovi bataljona i četa nisu se dovoljno snašli, pa nisu uspjeli držati jedinice u ruci i predvidjeti sve eventualnosti. Tako na pr. Štab bataljona „Stojan Matić“ nije predvidio da se zaposjedne bezimena kola sa lijevu stranu puta koji vodi u Medak, tako je neprijatelj uspio pokupiti mrtve kao i plijen koji je trebao pasti u naše ruke kad je izveden protunapad.

U toku ovih borbi izgubljenog oružja ova brigada nije imala, dok su dva teška mitraljeza manje oštećena.

IX Brigada: pojačana sa baterijom brdskih topova i jednim vodom teških bacača dobila je zadatak da likvidira neprijateljsku posadu na željez. stanici Raduč.¹⁸

Raspored snaga: IV Bataljon ove Brigade dobio je zadatak pa pod zaštitom mraka priđe k samim rovovima i žici sa južne, istočne i sjeverne strane, da se pred samom žicom pod zaštitom mraka borci ukopaju, presjeku žicu ispred sebe i sprema za juriš. Jedna četa ostala je u bataljonskoj rezervi. Jedan bataljon dobio je zadatak da pročisti Miletića Gaj i da na istom položaju postavi osiguranje prema Lovincu.

II Bataljon dobio je zadatak da zaposjedne kote 602, 608, Parčiće, Kik i Debeljak i da se poveže u Bukovcima sa III Bataljonom.

I Bataljon bio je u rezervi u neposrednoj blizini II Bataljona. Veza je bila uspostavljena, koja je dosta dobro funkcionisala, kao i saradnja među jedinicama.

Prema predviđenom planu napad je trebao otpočeti 15-111 u 5.30 časova, ali pošto je artiljerija zakasnila sa utvrđivanjem, a niti ja mogla usljed mraka u to vrijeme izvršiti korekturu, to je akcija počela u 6.20 časova. Artiljerija i bacači mina počeli su tući neprijateljske bunkere i roveve, ali bez naročitih pogodaka. Ipak se uspjelo neprijatelja zbuniti, tako da su čak neki počeli i bježati. Pošto naši borci nisu znali iskoristiti saradnju artiljerije i minobacača, nisu isti pošli u najpovoljnijem momentu na juriš, koji nije izvršen, nego se je isti odgodio do naveče. Blokada je produžena preko čitavog dana, kroz koje su vrijeme brižljivo pripremljeni za napad koji je uslijedio u. prvi sumrak. U prvi sumrak dat je signalni znak, našto je izbačeno nekoliko topovskih i minobacačkih granata na neprijatelja, što su borci iskoristili i podvukli se do same žice. Kada je artiljerija prestala, borci su provalili žicu i izvršili juriš na bunker. Jačina neprijatelja bila je jedna satnija od 70 vojnika, koji su se poslije kratkog otpora dali u paničan bijeg. Neprijatelj je uspio da pobjegne zato što je artiljerija prebacivala i našu zasjedu raspršila, tako da isti nisu imali samoinicijative da se poslije artiljerijske vatre vrata na svoje položaje, nego su se povukli i nijesu više pratili pokret neprijatelja.

Istoga dana neprijatelj je nadirao od željez. stanice Lovinac prema položajima III Bataljona koji ga je u zasjedi dočekao i nanio mu gubitke poslije čega je neprijatelj u panici

otstupio. U ovoj borbi učestvovala je naša jedna četa ojačana sa jednim vodom, a snage neprijatelja bile su jedna satnija od 100 ustaša. U ovim operacijama neprijatelj je imao 28 mrtvih koji su nađeni na licu mjesta. 30 ranjenih i 7 zarobljenih.

Zaplijenjeno je: 2 puškomitraljeza, 30 mauzerovih pušaka, 3.000 metaka, 20 bombi, 22 komada čebadi. 10 šinjela 10 bluza i drugog materijala.

Naši gubitci jesu: tri druga lakše ranjena.

Kritički osvrt na akciju:

U samoj akciji nije se snašao komandni kadar, naročito kad je trebalo da usko sarađuje pješadija sa artiljerijom, a također sama artiljerija svojim slabo preciznim gađanjem dovela je do toga da su borci morali napustiti svoje položaje i skloniti se od opasnosti ispred naše artiljerije.

U toku ove borbe utrošeno je 1.500 mauzerovih metaka, 1000 metaka talijanskih i 500 za teške mitraljeze.

17-111 o. g.

I Brigada: držala je položaje na sektoru Sv. Rok—Ličko Cerje sa tri bataljona, dok je I Bataljon „Marko Oreškovič“ učestvovao sa bataljonima L. P. Odreda u akcijama na Rastičevo (sektor Zrmanja).

II Brigada: držala je položaje na koti Bogunica i padine iste, Papuču Kukljić do padina Paleža lijevim krilom, dok je desnim krilom držala prugu oslanjajući se na rječicu Kruškovac. Neprijatelj je držao istog dana kotu 697, 605 i bezimenu kotu ispod kote 697.

Oko 9 časova neprijatelj jačine 500—600 ustaša krenuo je prema našim položajima uz pomoć četiri tenka, dva brdska topa 75 mm i dva teška minobacača. Neprijatelj je nadirao uz pomoć tenkova velikom žestinom na naše lijevo krilo koje je, zahvaljujući povoljnom terenu, uspio zaobići i ugroziti. Naše snage dok su imale municije i bombi odbacile su prvi nalet neprijatelja ali kad je nestalo municije, a naročito bombi, neprijatelj brojčano nadmoćniji i pod zaštitom zemljišta pokrivenog džbunjem. uspio se brzo podvući pod naše položaje, te prisiliti naše snage na povlačenje. Povlačenje naših snaga još je više okuražilo neprijatelja, te je još većom žestinom počeo da nadire na naše položaje. Naše snage oslabljene sa municijom morale su otstupiti na prihvatne položaje, t.j. na kotu Šušnjarice, gdje su ostale cio dan i cijelu noć, dok se veći dio snaga odmarao u selu Kruškovcu.

U ovoj kratkoj ali bliskoj borbi neprijatelj je imao 30 izbačenih iz stroja, dok je naš bataljon imao 4 mrtva i 7 ranje-

nih drugova. Za vrijeme ove borbe izgubljene su tri puške, a poginuli drugovi usljed brzog prodora neprijatelja nisu izvučeni.

Čim su naše snage otstupile na kotu Šušnjarica neprijatelj je istu tukao sa brzom paljbom iz dva brdska topa od kojih žrtava nije bilo.

Drugi bataljon ove brigade nalazio se je kao rezerva u selu Kruškovcu, a kad je neprijatelj počeo da nadire, bataljon je izvučen na položaje, tako da je sa jednom četom na lijevoj padini kote Bogunica izvršio protunapad na neprijatelja i istoga uspio odbaciti, ali pošto je Prvi bataljon otstupio, to se je i ova četa morala povući u pravcu kote Sušnjarice. Ovaj bataljon imao je 2 mrtva druga i 8 ranjenih. Ranjeni drug Branko Brujić ostao je neiznešen na položaju gdje je sakriven u grmu ležao 36 sati, te kada je naš bataljon sutradan izvršio protunapad na Begunicu, istoga je pronašao i iznio živa.

Ovaj bataljon nanio je gubitke neprijatelju od 4 mrtva i 10 ranjenih.

Neprijatelj sa jednom kolenom od dvije satnije, potpomognut sa tri tenka i dva brdska topa, napadao je istog dana i na položaje IV Bataljona, t.j. putem zapadno od želj. pruge. Ovaj se bataljon povukao pod pritiskom tenkova na prihvatne položaje, ali neprijatelj nije dalje nadirao.

U ovoj borbi neprijatelj je imao 2 mrtva, a na našoj strani imali smo 1 mrtvog druga. Poslije ove borbe ovaj se bataljon povukao u selo Raduč. gdje se obezbijedio sopstvenim snagama i ostao na odmoru.

IX Brigada: Kako je ovoga dana neprijatelj sa jačim snagama napadao na položaje II Brigade, snage ove brigade dobile su zadatak da zaposjednu Gromaču (kota 594) u cilju potpomaganja dijelova II Brigade koji su vodili borbu oko Bogunice i da neprijateljske snage tuče bočno.

Ovo je učinjeno sa jednim bataljonom, dok su ostala tri bataljona ostala na svojim položajima. Toga dana nije došlo do borbe, pošto neprijatelj nije u toku dana napadao naše položaje. Naše patrole kretale su se u neposrednoj blizini samog Medka gdje je došlo do sukoba između naših patrola i neprijatelja. Naša patrola iako brojčano manja uspjela je razbiti neprijatelja jačine jednog voda nanijevši mu nepoznate gubitke. Na našoj strani bio je jedan drug mrtav i jedan ranjen. Zaplijenjena je jedna puška i 60 metaka.

18 marta

I Brigada:

U toku ovoga dana snage I Brigade držale su i dalje svoje položaje, t.j. Sv. Rok, Ličko Cerje, a sa jednim bataljonom Ričice—Gračac.

II Brigada:

U toku ovoga dana snage ove brigade zauzele su položaje na liniji: sjeverne padine Kozarišća, kota 785, Okić (683), Dobrića Glavica, 744, 625 i 522. s namjerom da spriječe neprijateljsko nadiranje iz Medka u pravcu Raduča i Lovinca, da koordiniraju rad sa IX Brigadom, koja je držala Bukovu Glavicu (705). Pošto neprijatelj ovoga dana nije napadao naše položaje, to do borbe nije došlo.

Noću između 18 i 19 ov. mj. I Bataljon ove brigade sa pridodata četiri teška mitraljeza imao je zadatak da zbaci neprijatelja sa kote Kukljić i zaposjedne Rastovaču i Brezik. Bataljon je na ovaj zadatak krenuo u 24 časa. ali na pomenutim položajima neprijatelja nije bilo. već se je isti povukao u pravcu Medka. Bataljon je sa jednom četom ostao na ovim položajima, dok je dvije čete povratio na odmor.

IV Bataljon ove brigade sa pridodata četiri mala minobacača dobio je zadatak da napadne i satjera neprijatelja sa kote Bogunica (706). s tim da popravi svoje položaje radi osiguranja izvođenja operacija naših snaga koje su operisale kod Lovinca. Ovaj bataljon krenuo je na svoj zadatak i napad je otpočeo u 24 časa. Na pomenutoj koti nalazio se je neprijatelj jačine jedne satnije, dobro utvrđen. Od oruđa pored pušaka imao je četiri teška mitraljeza, više puškomitraljeza i jedan teški bacač. Nakon žestoke borbe od 30 minuta naše snage su bile odbijene, te su se povukle i ponovno pripremile napad. Pošto isti bataljon nije imao dovoljnu količinu ručnih bombi, a morao je trpiti veće gubitke, isti je po naređenju Štaba brigade ostupio od ponovnog napada.

U ovoj akciji neprijatelj je morao imati prilične gubitke, koji su nepoznati, dok na našoj strani gubitaka nije bilo. Po svom povlačenju ovaj je bataljon sa jednom četom zaposjeo kotu 630 i Lulušu (kota 670), dok se sa ostale dvije čete povukao na odmor.

IX Brigada:

U toku ovoga dana snage IX Brigade držale su položaje sa sjeverne strane pruge oslanjajući se desnim krilom, sa jugozapadne strane Žira, te preko kote Debeljak (822), Kik G!a-

vica (772) i sela Brkić Dolac. IV Bataljon zaposjeo je Ljutu Glavicu (kota 647) sa zadatkom da tuku neprijatelja bočno koji bi nadirao od pravca Medka. Pošto neprijatelj ovoga dana nije nadirao iz pravca Medka, to u toku ovoga dana nije bilo nikakve borbe.

Istoga dana oko 13 časova izdato je naređenje da snage IX Brigade izvrše napad na Lovinac.¹⁹ Ova brigada dobila je u svoj sastav bateriju haubica, bateriju brdskih topova i jedan vod teških bacača mina. Po zauzeću Lovinca ova brigada imala je zadatak da produži sa napadom preko Cvituške za želj. stanicu Lovinac.

Raspored snaga: I Bataljon ove brigade ostao je kao rezerva u selu Parčićima u neposrednoj blizini baterija. II Bataljon imao je zadatak da napadne Lovinac sa lijeve i <iesne strane ceste Ploča—Lovinac pod zaštitom artiljerijske vatre. U povoljnom momentu ovaj je bataljon imao zadatak da izvrši energičan prodor ovim pravcem. U nastupanju ovaj bataljon uspio se privući na otstojanje do 50 metara ispred neprijatelja. Na znak crvene rakete otpočeli su topovi i minobacači tući neprijateljske položaje, a po prekidu vatre teških oruđa bataljon je uspio sa jednom i pol četom istjerati neprijatelja iz rovova i zauzeti iste kao i prve kuće sve do mosta.

U ovoj akciji neprijatelj je imao deset mrtvih i nepoznati broj ranjenih. Na našoj strani bila su dva druga mrtva i devet ranjenih.

III Bataljon iste brigade imao je zadatak da napadne Lovinac sa istočne strane, t.j. pravcem Piplica—Lovinac i put Vagan—Lovinac. Ovaj bataljon nije izvršio zadatak što je naišao na jaku i dobro kombinovanu neprijateljsku vatru, a ispred sebe imao je brisani prostor, iz koga razloga nije uspio izvršiti svoj zadatak. Pored toga uzrok je što i komandni kadar ovog bataljona nije imao energičnosti i odvažnosti, iz koga razloga nije iskorišten ni onaj momenat kad je neprijatelj bio obasut vatrom naših težih oruđa. IV Bataljon imao je zadatak da napadne neprijatelja pravcem od Visočice prema crkvi. Napad je trebao kod svih bataljona biti izveden u vidu klinova tako da se odmah domogne kontrole nad mostom Lovinac—Volarica i da spriječi neprijatelja da ne pobjegne u tom pravcu. Pored toga trebalo je brzo i energično preći brisani prostor i dokačiti se prvih kuća, što je uspio samo II Bataljon. Isti slučaj jest kod IV Bataljona kao i kod III. Naišli su na zaprečnu

" Vidi dok. br. 59.

neprijateljsku vatru, starješinski kadar plašeći se odgovornosti nije imao dovoljno odlučnosti i zadatak nije izveden.

Kod sva tri bataljona juriš se ponavljao tri puta, ali je uspio samo II Bataljon. koji je prilikom trećeg juriša upao u samo mjesto.

Jačina neprijatelja u Lovincu sa želj. stanicom, računa se oko pet satnija.

Prilikom ovih juriša neprijatelj je pretrpio gubitke samo na sektoru II Bataljona, dok kod ostalih bataljona gubitci neprijatelja nisu poznati.

U ovoj akciji neprijatelj je imao 10 mrtvih i 10 ranjenih vojnika, dok je na našoj strani bilo pet mrtvih i 23 ranjena.

Ovdje nisu uračunati gubitci neprijatelja koje je imao na sektoru III i IV Bataljona kao ni od naše artiljerije i minobacača.

Zaplijenjeno je: dvije puške, 400 metaka, jedna rezervna cijev za puškomitraljez, jedan signalni pištolj, 17 ćebadi, 1 šinjel, dvoje čakšire i jedne cipele.

Kritički osvrt na akciju:

Prema planu napad je trebao otpočeti u 18 časova, ali pošto je zapovijest kasno primljena, bataljoni udaljeni od samog mjesta, dosta spora priprema bataljona, a baterije su kasno stigle na svoje položaje, te se nije mogla pravilno izvršiti korektura, a neprijatelj koji je imao snage u ruci dobio je u vremenu tako, da je svaki neprijateljski vojnik bio na svome mjestu i solidno utvrđen. Pored toga štabovi III i IV Bataljona nisu u dovoljnoj mjeri shvatili saradnju artiljerije sa pješadijskim jedinicama i iskoristili onaj momenat u samom prekidu vatre naših teških oruđa te sa jedinicama izveli brz i energičan prodor.

Prilikom samog juriša neprijatelj je bio demoralisan tako, da je sam bojniki Baljak sa 200 ustaša pobjegao iz Lovinca u pravcu Velebita.

U ovoj akciji utrošeno je 4.500 metaka po raznom oružju.

19 m a r t a :

I Brigada:

U toku ovoga dana držala je sa svojim snagama položaje Razvola, Volarica, Cerje. Zmelovača—612 do ceste Sv. Rok—Lovinac i do želj. pruge. Poslije napada na neprijatelja u Lovincu, [neprijatelj] kao i civilno stanovništvo oko 3.30 časova bili su krenuli u pravcu Sv. Roka, ali ih je III Bataljon ove brigade razbio i povratio natrag. Tom prilikom zaplijenjen je jedan puškomitraljez. jedna puška, nešto municije i 4 bombe.

Zarobljen je jedan žandar, nekoliko civila, među kojima i šef želj. stanice.

Pošto je neprijatelj bio odbijen na sektoru III Bataljona ponovno je vršio prodor na sektor II Bataljona sa tri pravca i uspio da se probije prema Raduču. Tom prilikom poginuo je komandant II Bataljona drug Bogdan Dukić.

II Brigada:

U toku ovoga dana snage ove brigade držale su položaje koje su zaposjele u toku noći između 18 i 19. ov. mj. Oko 6 časova ujutro primjećeno je kako neki dijelovi ustaša bježe padinama Velebita prema Medku i Gospiću, uslijed čega je naređeno I Bataljonu da presiječe pravac kud se neprijatelj provlači. te istog pohvata i potuče. Dok su naše snage stigle na određene položaje, neprijatelj je uspio proći u pravcu Medka i Gospića.

Oko 8 časova ujutru neprijatelj sa snagama oko 2000 vojnika krenuo je iz Medka prema položajima „Ognjena Price“.* Neprijatelj je imao u svojem sastavu dva brdska topa i jednu haubicu, kao i dva teška bacača mina. Pošto je neprijatelj energično nastupao sa daleko nadmoćnijim snagama bataljon „Ognjen Priča“ počeo je da se povlači, što je uslijedilo i kod ostalih naših snaga, tako da su I i IV Bataljon otstupili sve do Kozarišća i Okića (kota 683) i tu su zauzeli položaje, dok je II Bataljon otstupio na Bukovu Glavu i odatle preko pruge za Zir. U tom momentu naređeno je od strane Štaba divizije da se jedinice ove brigade ne izlažu opasnostima i borbama na otvorenom polju sa neprijateljem koji je bio nadmoćniji. Ovo je učinjeno i iz toga razloga, što su naši borci ostali sa vrlo malim, brojem municije.

Neprijatelj je produžio dalje napredovanje poljem, cestom i želj. prugom u pravcu Lovinca i kad se sastao sa snagama u Lovincu, a pošto je ostavio jača osiguranja sa jedne i druge strane ceste, počeo je da saobraća sa kamionima, koji su za Lovinac prolazili prazni, a iz Lovinca su se vraćali sa vojskom i civilnim stanovništvom. Između kamiona više puta prolazio je i tenk.

Gubitci neprijatelja bili su u ovim borbama oko 20 mrtvih i 30 ranjenih, dok su sopstveni gubitci bili 3 mrtva i 8 ranjenih.

Vod koji se nalazio u zasjedi na padinama Velebita sačekao je jednog ustašu i jednog ustaškog narednika koji je ubijen, dok je ustaša ranjen pobjegao. Zaplijenjeno je jedno

odijelo, jedan pištolj „Steyer“, jedne cipele, 50 mauzerovih metaka, 2 bom.be i jedan ručni sat.

U ovoj borbi ponovno se pokazao vodnik I voda drug Nikola Bećir, koji je i ovoga puta kao i do sada prednjačio u bacanju bombi i služio za primjer svima drugovima. Iz gore navedenih razloga ovaj štab imenovanog druga predlaže da se pohvali u „Dnevnim vijestima“.

Kritički osvrt na akciju:

U toku ove borbe pokazali su se nedostaci kod nižih rukovodilaca u tome, što čim se mora jedinica povući na prihvatni položaj nisu u stanju držati jedinicu u ruci, niti istu kontrolisati. Nemaju više energičnosti i često puta gube prisebnost, usljed čega nestaje u jedinici borbene discipline, tako da pojedini dijelovi kao i pojedinci povlače se na vlastitu ruku ne čekajući naređenje od pretpostavljenog štaba niti komande na samom položaju. Pored toga, još nikad štabovi bataljona nisu u stanju prilikom zaposjedanja položaja kao i za vrijeme samog povlačenja odrediti svakoj jedinici pravac povlačenja, naredak u samom povlačenju, kao niti odrediti sektor koji će jedinica zaposjesti na prihvatnom položaju. Još uvijek štabovi bataljona kao i štabovi četa nisu u stanju u teškoj situaciji i na novozačetim položajima stvoriti plan i kombinaciju vlastite vatre kako bi se sopstvena oruđa i njihova upotreba iskoristila do maksimuma, što se naročito može postići prilikom povlačenja, t.j. odbrane.

Jedan od važnih razloga je taj, što su borci ove brigade bili na ovako važnim položajima sa vrlo malim brojem municije.

Poslije ovih akcija (borbe) i- prodora neprijatelja ova se je brigada noću između 19 i 20 ov. mj. povukla preko pruge u Vrebac.

U toku istog dana III Bataljon „Mićo Radaković“ dobio je zadatak od Štaba ove divizije da napadne neprijateljsku posadu u selu Ribniku, za koji se nisu imali tačni podaci, da poruši želj. prugu između Ribnika i Medka. Neprijatelj je ovdje bio dobro utvrđen, a snage su mu bile oko 180 ustaša naoružanih jednim teškim mitraljezom i sa tri puškomitraljeza. Ovaj bataljon pristupio je izvršenju dobivenog zadatka, te je isti izveo 18 ov. mj. u 24 časa. Napad je izvršen jednom četom i sa dva voda druge čete, dok je jedan vod iste čete bio u zasjedi prema Bilaju. a jedna četa sa vodom radničke grupe rušila je prugu između Medka i Ribnika i jednovremeno obezbjeđivala naše snage od pravca Medka.

Četa je napala samo selo od istočne strane prema mostu na Liki. Patrole ove čete pri izbijanju na glavnu cestu primjetile su neprijateljske rovove, tako da se ova četa odmah razvila u strijelce sa dva voda, dok je jedan vod ostao u rezervi. Bez vatre približavali su se borci bunkerima, međutim je neprijateljski stražar viknuo: „Stoj!” i otvorio vatru, ali naši borci nisu na istu odgovorili, već su se i dalje približavali neprijatelju. Usljed velike čistine i trnja ispred rovova nisu se naši borci mogli približiti i baciti bombe u rovove. Neprijatelj je obratio svu pažnju na ovu četu, dok je druga četa privlačila se od pravca Bilaja uzvodno Likom do blizu glavnog mosta. Također usljed brisanog prostora ni ova četa nije mogla prići na bombaški domet do rovova, a bacača nisu imali, morala se povući. Ove dvije čete koje su imale zadatak da upadnu u samo mjesto, isti nisu izvršile, već su se povukle u pravcu Vrebca. Četa koja se nalazila na zasjedi sačekala je dan tako, da je neprijatelj oko 6—1 časova krenuo u pravcu iste, ali je odbijen uz gubitke 3 mrtva i 4 ranjena, dok je prilikom napada na selo Ribnik imao 2 mrtva i 2 ranjena.

Na našoj strani bila su dva druga mrtva i dva ranjena, dok od oružja i spremne nije ništa izgubljeno, niti šta dobiveno.

Prema izvještaju komandanta toga bataljona, da se je odlučno i energično nastupalo i da se nije zastalo pred stražarom dok je neprijatelj zaposjeo svoje položaje, zadatak je mogao biti izveden i polučen uspjeh.

IX Brigada:

U toku ovoga dana, poslije borbe na Lovincu snage ove brigade povukle su se u svoje polazne baze. t.j. selo Parčići, Smokrić i Vagan, Vranik, dok se je jedan bataljon prebacio u Buljmize, a jedan u Gor. Mogorić. Za vrijeme 20 i 21 ov. mj. bataljoni su ostali na odmoru i nije bilo nikakvih akcija.

22 m a r t a :

U sporazumu sa komandantom ove divizije i komandantom IX Brigade-¹ ova je brigada dobila zadatak da sa dva bataljona napadne glavicu Medak 23 ov. mj. u 3 sata ujutro.

Bataljoni su dobili slijedeći zadatak: da I Bataljon sa pridodatim jednim teškim bacačem napadne kotu Medak i likvidira četničku bandu, koja se nalazila na pomenutoj glavici. Usljed osvjetljene noći mjesecom kao i otkrivanjem prolazeći kroz neprijateljska sela, neprijatelj je potpuno spreman dočekao ovaj bataljon, te je isti obasuo vatrom iz svih oruđa, a

" Milan Kuprešanin

potom i ručnim bombama tako, da se ovaj bataljon morao povući.

II Bataljon imao je zadatak da zaposjedne cestu i želj. prugu između Medka i Ribnika i da spriječi uzajamnu pomoć između ta dva mjesta, ali pošto je ovaj bataljon povukao se sa glavice ne izvršivši zadatak, na znak za povlačenje povukao se je i bataljon koji je bio u zasjedi.

Jačina neprijatelja na samoj Medačkoj glavici bila je jedna četa četnika, dok su se u samom mjestu nalazile dvije čete četnika i dvije satnije ustaša.²²

U ovoj akciji neprijateljski gubitci nijesu poznati, ali izgleda da su bili vrlo mali.

Na našoj strani bio je jedan drug mrtav i 6 ranjenih. Mrtvi drug pao je na Medačkoj glavici, odakle nije mogao biti izvučen. Sa poginulim drugom ostalo je i njegovo oružje.

U ovoj borbi utrošeno je 1.390 metaka po raznom oružju kao i 58 bombi.

I Brigada:

U toku ovoga dana naređeno je I Brigadi da krene na sektor Gračac i da se poveže sa Operativnim štabom za sektor Zrmanju u cilju čišćenja četničke bande na tome sektoru. Istoga dana oko 20 časova Stab brigade sa III i V Bataljonom stigao je na Veliku Popinu, dok je II Bataljon sa načelnikom štaba ove divizije na isti sektor stigao 23 ov. mj.

Istoga dana četničke bande napale su položaje oko Bendera, koje je držao II Bataljon L. P.²⁵ Odreda. Neprijatelj je jačine 400—500 četnika uspio zbaciti čete II Bataljona sa Kite (kota 676) i Sijanove Glave (kota 633), koje su se povukle na liniju Plavno—Prljevo. Na sektoru bataljona „Marko Orešković” neprijatelj je bio odbijen. Odmah je ubačen u borbu III Bataljon I Brigade, koji je u zajednici sa bataljonom „Marko Orešković” i II Bataljonom L.P. Odreda dobio zadatak da ponovno napadne neprijatelja na sektoru Kita—Sijanova Glava, što je i učinjeno. Neprijatelj je pobjegao u pravcu Otona i Pađena ostavivši 13 četničkih lješina.

Sopstveni gubitci bili su dva druga mrtva i 9 ranjenih. Zarobljena su dva četnika i dvojica su se dobrovoljno predala.

Plijen: jedan mali bacač, jedan sanduk malih mina, jedan puškomitraljez „Soša”, 14 pušaka. 1.500 metaka, 4 konja sa

" O ovoj saradnji ustaša i četnika vidi dok. br. 160.
" Ličkog partizanskog

samarima. 180 paketa duvana, dva kazana sa gotovom večerom. nešto bombi, šatorskih krila kao i drugog materijala.

24 marta

Oko 5 časova ujutro neprijatelj je sa snagama oko 200 četnika (bataljon Spire Lukića) napao iz pravca Turovca naše položaje na Viojli (kota 875), Debelom Brdu i koti 851. Te položaje držao je IV Bataljon L. P. Odreda, koji se je pred iznenađenjem neprijatelja povukao sa ovih položaja nakon kratke i bliske borbe. Odmah je stupio u dejstvo II i IV Bataljon I Udarne brigade sa zadatkom da neprijatelja zaobiđu i na taj način istog pokušaju uništiti. Ali neprijatelj vrlo oprezan i lukav brzo se je povukao i pobjegao u pravcu Turovca. Neprijatelj je u ovoj borbi imao manje gubitke, koji nisu poznati! Sopstveni gubitci jedan mrtav i tri ranjena druga. Zarobljena su četiri četnika, a jedan se je dobrovoljno predao sam. Zaplijenjeno je 7 pušaka, 700—800 metaka i nešto bombi.

U toku svih operacija ove divizije u periodu od 10-111 do 24-111 o. g. neprijateljski gubitci iznose 240 mrtvih, 361 ranjen i 10 zarobljenih. Sopstveni gubitci iznose 37 mrtvih, 108 ranjenih i 2 nestala. (Pošto gubitci iz posljednjih akcija na selo Ribnik i kotu Medačka glavica nisu uneseni u listu gubitaka, koji iznose 10 ranjenih drugova, to se lista gubitaka ne slaže sa cifrom u ovome izvještaju.)

Zaplijenjeno je 4 puškomitraljeza, 51 puška. 5.570 metaka, 31 ručna bomba, 43 čebeta, 3 torbice, 11 šinjela, 18 bluza, 10 čakšira i 6 pari cipela. Oštećena su tri neprijateljska tenka i to dva od nagaznih mina a jedan pogotkom protukolskog topa.

U ovoj borbi utrošeno je 130 kg eksploziva, 6 nagaznih mina. 16.866 metaka po raznim oruđima, 119 ručnih bombi, 12 haubičkih granata, 10 granata 75 mm, 10 granata za protukolski top, 70 mina za male bacače i 78 mina za teški bacač.

Izgubljene su sopstvene 4 puške i oštećena dva .teš. mitraljeza (od puščanog zrna i to vrlo malo).

Napomena: U ovu statistiku neprijateljskih i sopstvenih gubitaka kao i zaplijenjenog i izgubljenog materijala nijesu unesene akcije sa sektora Zrmanja u kojima je učestvovao I Bataljon I Brigade, a u zadnja dva dana i cijela I Brigada. Ovo nije učinjeno iz razloga, što je pregled plijena i gubitaka redovno dostavljao tome štabu Operativni štab za sektor Zrmanju.

III.

SADASNJI RASPORED NAŠIH SNAGA JE SLIJEDEĆI:

I Brigada: nalazi se na sektoru Zrmanja, II Brigada: nalazi se sa dva bataljona na sektoru Gračac—Vučipolje, a sa dva bataljona nalazila se danas na sektoru kod Lovinca. Naređeno je od strane ovog štaba da se dva bataljona ove brigade prebace na sektor Barlete—Mogorić—Ploča.

IX Brigada: sa svojim snagama prebacila se je preko pruge na sektor Divoselo—Brušane.

IV.

KURSEVI, OBUKA, KONFERENCIJE

Pri Štabu divizije održava se kurs za komandire i vodnike. Slušalaca ima 39.

Po jedinicama vrši se svakodnevno obuka sa borcima iz ratne službe, borbene obuke, utvrđivanja itd. (U idućim izvještajima ćemo iznositi što je u kojoj jedinici pređeno.)

U planu imamo da formiramo pri štabovima brigada kurs za desetare. Kurs bi vodio neki aktivni narednik, a kontrolisao bi kurseve jedan od oficira-khrsista pri ovome štabu. Skicu rada ćemo vam već dostaviti.

26-111 održana je konferencija štabova bataljona i Štaba IX brigade u prisustvu komandanta i komesara ovoga štaba.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar.
otsutan

Komandant,
Đ.-⁴ Jovanić

(M. P.)¹⁵

Prilog: Liste gubitaka
Pregled gubitaka

^{2*} Đoko

¹⁵ Okrugli pečat: kao u zaglavlju.

BR. 93

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ŠTABA ZA SEKTOR ZRMANJA OD 28 OŽUJKA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG KORPUSA NOV I PO HRVATSKE O BORBAMA NA PODRUČJU GRACACA'

OPERATIVNI STAB ZA SEKTOR
ZRMANJA

28 marta 1943 god.

30. 3. 43*

ŠTABU I KORPUSA N.O.V. HRVATSKE

Noćas smo počeli sa operacijom po zapovijesti od 27 marta 1943 god. i operacija je počela po planu. Bataljoni su na vrijeme izašli na položaje, uspjeli su da zauzmu sve položaje osim Plane (kota 951) i kote 950. Te dvije kote držali su i drže vrlo uporno³ i bez teških bacača teško ih je dignuti sa njih. Neprijatelj iz Turovca i Dubokog Dola kao i svih kota okolo i predstražarskih položaja povukao se u pravcu kote Vučjak i gore spomenutih dviju kota koje nijesmo zauzeli. Također nije zauzeta ni kota Vučjak. Preko tih kota neprijatelj se jednim dijelom izvukao u Crnopac a dijelom se još nalazi na njima. Neprijateljske snage nisu bile jake koliko se predviđalo, a u samim selima Turovcu i Dubokom Dolu nije ih ni bilo, nego je sve bilo na položaju i brdima. Bataljoni I Udarne brigade još uvijek pokušavaju da otsijeku kote 951 i 950. te Vučjak i ako to uspijemo mislimo da ćemo i uspjeti likvidirati neprijatelja na njima. Kombiniramo da noćas pred zoru sa dijelom snaga izvršimo čišćenje Krupe i produžimo za Golubić tako da pokušamo četničke bande otsjeći od njihovih baza i držati ih u Velebitu i onda postepeno uništavati. Po svim izgledima sa ovom bandom u Vučjaku nalaze se i Krupijani.⁴

Na sektoru Zrmanje i Bendera danas nije bilo promjena. Tamo se sada nalaze dvije čete 4 bataljona L.P.O.⁵ Uputićemo na taj sektor i treću četvu toga bataljona i još jedan bataljon

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 56—5, k. 421 B.

² Datum prijema izvještaja u Štabu Prvog korpusa NOV i PO Hrvatske.

³ Riječ je o četnicima.

⁴ Četnici iz Krupe

⁵ Lički NOP odred

(

L.P.O. To radi toga jer smo obaviješteni da se vrše neke koncentracije četnika u Padenima.

Vežu sa X Krajiškom brigadom od juče nismo imali i ne znamo da li je ona već što pokušala u pravcu Strmice.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komesar:
Branko'

Komandant:
Mićun Šakić

P. S.

Jedinice II Udarne brigade nisu danas učestvovala u operaciji iako smo očekivali njihovo učestvovanje. Operativni izvještaj poslaćemo odmah poslije završene operacije a danas, ukoliko dosad znamo, predalo se⁷ i zarobilo nešto pušaka. Imamo jednog mrtvog i nekoliko ranjenih. Zarobili smo sljedovanje u hrani koje su Talijani slali četnicima.

¹ Desnica

⁷ U dokumentu nije navedeno koji neprijatelj i u kom broju se predao.

BR. 93

IZVJEŠTAJ ŠTABA BANIJSKOG NOP ODREDA OD 28
OŽUJKA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG KORPUSA NOV I PO
HRVATSKE O NAPADU NA ŽELJEZNIČKU STANICU ŠAŠ
I O DRUGIM AKCIJAMA«

STAB
PARTIZANSKOG ODREDA
BANIJE

28. III. 1943. Broj 10 Op. br. 50/43 5. 4. 43.«

Desetodnevni operativni
izvještaj dostavlja

ŠTABU I KORPUSA N.O.V. I P.O. HRVATSKE

Na dan 18. III [III] bataljon je bio u zasjedi na Kamen-
skom Mostu. Naišla je kolona kola koja su vozila sljedovanje
iz Topuskog za Cetingrad. Tom prilikom zarobljeno je 5 domo-
brana, zaplijenjeno 5 karabina sa municijom. 5 kola i 5 pari
konja sa sljedovanjem koje je bilo u kolima. U pratnji tih kola
bile su dvije satnije domobrana i pomiješano ustaša, dok su
ostali svi pobjegli.³ Neprijatelj je imao dosta ranjenih. Na
našoj strani gubitaka nije bilo. Bataljon je prebačen s toga
sektora pošto neprijatelj nije išao tuda dva dana. Dobio je za-
datak da se prebaci "na cestu Dvor—Zirovac. 24. III spustio se
prema cesti Dvor—Zirovac kuda je prolazio jedan kamion i
oni su ga sačekali i uništili. U toj borbi dobiveno je 7 karabina
sa municijom i 1 puškomitraljez, zarobljeno je 7 domobrana, i
ostale ratne spreme. Kamion je uništen do kraja. Gubitci kod
neprijatelja 1 mrtav i 1 ranjen. Na našoj strani nije bilo gu-
bitaka. Neprijatelj koji se nalazio u Zirovcu krenuo je 25. III
prema Ljeskovcu za Dvor. Naš II bataljon i IV imali su za-
datak da ga dočekaju. Neprijatelj je naišao na naš Drugi ba-
taljon koji je primio borbu, dok na IV bataljon nije naišao.
II je bataljon vodio s tom bojom 7 sati borbu, te je odstupio'

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-
istoriskog instituta pod reg. br. 58—5, k. 421 B.

* Datum i broj pod kojim je izvještaj zaveden u Štabu Prvog
korpUSA NOV i PO Hrvatske.

³ Rečenica je nejasna. Vjerovatno hoće da kaže: svi pobjegli sem
5 zarobljenih domobrana.

* Riječ je o neprijatelju. Vidi dok. br. 177.

Š T A B
PARTIZANSKI ODREDA
B A N I J E
26.III.1943.
Desetodnevni operativni
izvještaj dostavlja.

ŠTABI I KORPUSA H.C.V. I P.O. HRVATSKE

Da dan 10.III. bataljon je bio u zasjedi na Kamenskom mostu. Našla je kolona koja su vozila sledovanje iz Topuskog za Cetinjski grad. Tom prilikom zarobljeno je 5 domobrana zaplijenjeno 5 karabina sa municijom, 5 kola i 5 pari konja sa sledovanjem koje bilo u kolima. U pretnji tih kola bile su dvije satnije domobrana i pomiješano ustaša dok su ostali svi pobjegli. Neprijatelj je imao dosta ranjenih. Na našoj strani gubitaka nije bilo. Bataljon je prebačen stoga sektora pošto neprijatelj nije išao tuda dva dana. Dobio je zadatak da se prebaci na cestu Dvor Lirovac. 24.III.spustio se prema cesti Dvor Lirovac kuda je prolazi jedan kamion i tri su ga sašekali i uništili. U toj borbi dobiveno je 7 karabina sa municijom i 1 puškom mitraljez, zarobljeno je 7 domobrana i ostale ratne spreme. Kamion je uništen do kraja. Gubitak kod neprijatelja 1 mrtav i 1 ranjen. Na našoj strani nije bilo gubitaka. Neprijatelj koji se nalazio u Lirovcu krenuo je 25.III. prema Lješkovcu za Dvor. Naš II bataljon i IV imali su zadatak da ga dočekaju. Neprijatelj je naišao na naš drugi bataljon koji je primio borbu dok se IV bataljon nije naišao. II je bataljon vodio s tom bojnom 7 sati borbu. Je odstupio u najvećem neredu i u paničnom bijegstvu ostavši na bojištu 9 mrtvih i dve žive t.j. 1 koji se nalazi u IV bataljonu, a 1 u II koji su izrazili želju da će ostati u partizanima 9 teško ranjeni među kojima je 1 oficir i 13 lakše ranjeni. Na našoj strani nije bilo gubitaka. U plijenu dobiveno je štiti i postolje teškog mitraljeza 5 karabina nekoliko mina za bacač mali, 2000 metaka, 2 puškomitraljez i ostale ratne spreme. 26.III.43. II bataljon poslao je 1 vod u zasjeduz Zrinj Divuša. Taj je vod dočekao u zasjedi Zrinjane koji su vozili neprijateljske ranjenike za bolnicu u Dvor. Prilikom vraćanja iz Dvora za Zrinj uhvatio je na cestinu 4 kola 4 para konja sa opranom. Uхваćen je 1 ustaša zove se Zorbaz Mate koji je naknadno strijeljan, dok su ostali iz kola pobjegli. Ista kola i konji koji su zarobljeni to su iz obližnji sela Zrinja, pošto su ih civili odmah prepoznali. 26 na 27.III.43 III bataljon izvršio je akciju na saš. Akcija je izvršena po predviđenom planu, u samoj stanici predviđeno je da ima 25 domobrana nasruženi sa manijerama. Osiguranje je postavljeno prema Sunji i prema Novskoj, gdje je bila razrušena pruga na obadve strane, tako da im nemože doći pomoć oklopnim voz koji se tada stalno nalazi u Sunji, a 1 je četa izvršila napad na samu stanicu saš. Pred stanicom se nalazio voz koji je stigao od Beograda, onije se znalo što se nalazi u tom vozu. U samoj akciji zarobljeno je slijedeći plijed 6 domobrana 3 talijana i 7 željezničara, a od oružja zarobljeno je slijedeći plijed 12 komada manijera 4 talijanska karabina i nekoliko ručnih bombi 15 komada čebadi 8 komada šatorski krila i ostale ratne spreme. Talijani su pratili voz koji je išao od Beograda za Zagreb, sviju skupa bilo ih je 12 dok su 3 zarobljena ostali su pobjegli. U vozu se nalazilo vojnička kofa 3 vagona duhana i ostalog ratnog plijena. Voz je zapaljen i sve što se nalazilo u vozu pošto nije bilo predviđeno akcija sama na voz tako da je sve izgorjelo i zapaljena je stanica. Drugi bataljon dana 22 o.m. između 10 i 20 časova sa drugom i trećom četom izvršio je napad na žandarmerijsku posadu u Divuši. Žandarmerijska posada bila je u jačini od 10 žandara koji su bili prilikom napada u samoj postaji. III četa koja se spustila na cestu od Kostajnice za Dvor i išla ravno prema žandarmerijskoj stanici. Dok su trojica od iste čete krenuli napred prema stražaru koji su bili u domobranskoj uniformi. Stražar ih je propiano ustavio i oni su stali i pitali su ga gdje se nalazi zapovjednik postaje i oni su prilazili bliže k stražaru kada se je stražar okrenuo da im pokaže gdje se zapovjednik postaje nalazi oni su ga razoružali i viknuli ostaloj četi naprijed i uletjeli u samu žandarmerijsku postaju tako da su razoružali stanicu bez i jednoga metka. Tom prilikom zarobljeno je 9 žandara 1 ustaša župnik, učitelj, poštar, i zaplijenjeno je 15 karabina 2500 metaka 4 vojno drševna pištolja i ostala ratna sprema. Tom prilikom kod neprijatelja nije bilo mrtvi ni ranjenih. Na našoj strani nije također bilo ni mrtvi ni ranjeni. Isti zarobljenici svi su preslušani i pušteni svojim kućnima sem ustaše koji je bio te smo strijeljali. Cijena štabova bataljona.

I. Bataljon komandant hrabar, ali slabije se snalazi malo je prilijen njegov zamjenik pokazuje se svaki dan bolji to je novi drug koji je skoro primio tu dužnost. Komesar isto tako prilijen i svake olako sve naredjenja i više puta pripitkuje iza toga naredjenja ostali članovi štaba zadovoljavaju.

II. Bataljon komandant skoro postavljen, ali obećava dobro komandanta vrlo je hrabar i pouzdan, objubljen među partizanima, samo prvih dana

u najvećem neredu i u paničnom bjegstvu ostavivši na bojištu 9 mrtvih i dva živa, t.j. 1 koji se nalazi u IV bataljonu a 1 u II koji su izrazili želju da će ostati u partizanima, 9 teško ranjenih, među kojima je 1 oficir i 13 lakše ranjenih. Na našoj strani nije bilo gubitaka. U plijenu dobiveno je štit i postolje teškog mitraljeza, 5 karabina, nekoliko mina za bacač mali, 2000 metaka, puškomitraljez i ostale ratne spreme. 26. III. 43 II bataljon poslao je 1 vod u zasjedu Zrinj—Divuša. Taj je vod dočeka u zasjedi Zrinjane koji su vozili neprijateljske ranjenike za bolnicu u Dvor. Prilikom vraćanja iz Dvora za Zrinj uhvatio je na Šegestinu 4 kola i 4 para konja sa opremom. Uхваćen je 1 ustaša, zove se Zorbaz Mate, koji je naknadno strijeljin, dok su ostali iz kola pobjegli. Ista kola i konji koji su zarobljeni to su iz obližnjih sela Zrinja. pošto su ih civili odmah prepoznali. 26 na 27. III. 43 III bataljon izvršio je akciju na Šaš. Akcija je izvedena po predviđenom planu, u samoj stanici predviđeno je da ima 25 domobrana naoružanih sa manliherima. Osiguranje je postavljeno prema Sunji i prema Novskoj, gdje je bila razrušena pruga na obadvije strane, tako da im ne može doći u pomoć oklopni voz koji se sada stalno nalazi u Sunji. Napad na samu stanicu Šaš izvršila je I četa. Pred stanicom se nalazio voz koji je stigao od Beograda, a nije se znalo što se nalazi u tom vozu. U samoj akciji zarobljen je slijedeći plijen: 6 domobrana, 3 Talijana i 7 željezničara, a od oružja zarobljeno je slijedeće: 12 komada manlihera, 4 talijanska karabina i nekoliko ručnih bombi, 15 komada ćebadi, 8 komada šatorskih krila i ostale ratne spreme. Talijani su pratili voz koji je išao od Beograda za Zagreb, svi su skupa bilo ih je 12, dok su 3 zarobljena ostali su pobjegli. U vozu se nalazila vojnička kola, 3 vagona duhana i ostalog ratnog plijena. Voz je zapaljen i sve što se nalazilo u vozu pošto nije bila predviđena akcija sama na voz, tako da je sve izgorjelo i zapaljena je stanica. Drugi bataljon dana 22 o. mj. između 19 i 20 časova sa Drugom i Trećom četom izvršio je napad na žandarmerijsku posadu u Divuši. Zandarmerijska posada bila je u jačini od 10 žandara koji su bili prilikom napada u samoj postaji. III četa se spustila na cestu od Kostajnice za Dvor i išla ravno prema žandarmerijskoj stanici. Dok su trojica od iste čete krenuli naprijed prema stražaru, i koji su bili u domobranskoj uniformi. Stražar ih je propisno ustavio. Oni su stali i pitali su ga gdje se nalazi zapovjednik postaje i prilazili su bliže k stražaru. Kada se je stražar okrenuo da im pokaže gdje se zapovjednik postaje nalazi oni su ga razoružali i

viknuli ostaloj četi: naprijed! i uletjeli u samu žandarmerijsku postaju tako da su razoružali stanicu bez i jednog metka. Tom prilikom zarobljeno je 9 žandara. 1 ustaša, župnik, učitelj, poštar, i zaplijenjeno je 13 karabina, 3500 metaka. 4 vojno-državna pištolja i ostala ratna sprema. Tom prilikom kod neprijatelja nije bilo mrtvih ni ranjenih. Na našoj strani nije također bilo ni mrtvih ni ranjenih. Isti zarobljenici svi su preslušani i pušteni svojim, kućama, sem ustaše koji je bio, te smo ga strijeljali.

Ocjena štabova bataljona.

I bataljon: komandant⁵ hrabar, ali slabije se snalazi, malo je prilijen; njegov zamjenik^{1m} pokazuje se svaki dan bolji, to je novi drug koji ie skoro primio tu dužnost. Komesar⁷ isto tako prilijen i shvaća olako sva naređenja i više puta pripitkuje za naređenja. Ostali članovi štaba zadovoljavaju.

II bataljon: komandant⁸ skoro postavljen, ali obećava dobrog komandanta, vrlo je hrabar i pouzdan, obljubljen među partizanima samo prvih dana malo se teže snalazi; njegov zamjenik⁹ kao vojnik vrlo sposoban, hrabar, ali svoj stav prema pozadini ne može da podesi pa u tom više puta je griješio, dočim i u tom se popravlja. Komesar bataljona¹⁰ isto tako skoro postavljen, dobar, hrabar, ali još neupućen u komesarski posao.

III bataljon: komandant¹¹ dobar, hrabar, dovitljiv, kod partizana omiljen; njegov zamjenik¹⁻² primio je tu dužnost skoro i pokazuje svaki dan bolju volju za rad. Ostali članovi štaba zadovoljavaju.

IV bataljon: komandant¹ dobar, hrabar, malo samovoljan; njegov zamjenik¹⁴ kao vojnik dobar, samo svoje znanje teško prenaša na drugog i malo mora biti življi. Ostali članovi štaba mladi drugovi ali obećavaju dobre starješine.

Vojno-politička situacija u odredu.

Vojna situacija je slijedeća: borbenost kod I i II, III i IV bataljona dosta je dobra, dok ranije kod Drugog bataljona

" Duro Vujić

* Stanko Prečanica

' Milan Pribičević

' Mile Dragišić

" Milan Rajković

¹⁰ Dragan Studen

¹¹ Sava Miočinović

¹² i ¹⁴ Redakcija nije mogla utvrditi na koga se odnosi.

" Petar Maljković

nije bila. Dok se u posljednje vrijeme u akcijama odlično pokazala.

Disciplina u svim bataljonima nije zadovoljavajuća, i ono discipline što ima to je vojna disciplina, a ne disciplina svijesti.

Svijest partizana skoro u svim bataljonima je jednaka, ne zadovoljava.

Pregled vojničke obuke.

U toku prošlih deset dana vršilo se vojnički, ukoliko su dozvoljavale prilike, sa partizanima slijedeće. Svako jutro 1 čas egzercira. borbena obuka i objašnjavanje iz kakvih se sve strojeva može dobiti streljački stroj i objašnjavanje kakvih ima zaklona, kako se koji koristi za vrijeme borbe. Zbog-akcija koje smo izvršili u prošloj osmici i diverzija na pruzi i cestama radilo se više politički nego vojnički.

Ishrana, odjeća i obuća.

Ishrana partizana vrši se po selima dobivanjem priloga od narodno-oslobodilačkih odbora, a gdje su sela popaljena i opljačkana, treba se od ekonomata područja kako se na kom sektoru nalazimo.

Obuća i odjeća je sada zadovoljavajuća poslije ovih izvršenih akcija gdje smo dobili priličan broj odjeće i obuće i podmirili najpotrebniji broj odjeće i obuće.

U odredu pojavila se bolest (tifus) i dosada imamo priličan broj bolesnika, smrtni slučajevi su redi, tako da imamo u odredu priličan broj partizana koji nose po 2 karabina, pošto mobilizacija dosta teško se sprovodi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Stojaković Dragutin

Komandant:
Bakrač Đuro

BR. 93

UPUTSTVO ŠTABA PRVOG KORPUSA NOV I PO HRVAT-
SKE OD 29 OŽUJKA 1943 GOD. OPERATIVNOM ŠTABU
SEKTORA ZRMANJE O NAČINU DEJSTVA PROTIV ČET-
NIKA NA PODRUČJU ZRMANJE'

29 marta 1943

OPERATIVNOM ŠTABU SEKTORA ZRMANJE

Primili smo vaše operativne izvještaje od 9—18* ov. mj., od 19—20 i posljednji od 23—24 marta.³

Prošle su već tri nedjelje od kako su naše snage otpočele sa čišćenjem južne Like od četničkih bandi. Činjenica je da mi u tom periodu nismo postigli u borbi sa četnicima tako reći nikakvih rezultata. Postavlja se pitanje koji je razlog tome. Vi niste uspjeli da parirate neprijateljsku taktiku, koji vješto manevriše, često mijenja mjesto svog boravka i koji je uz to skoro redovito napadač. Na ovaj način neprijatelj je taj koji nam nameće borbu i mjesto koje je za njega najpovoljnije, a mi smo ti koji se branimo.

Vaš budući operativni plan kojim namjeravate napasti neprijatelja u Dubokom Dolu, Turovcu i Vučjaku, a poslije toga izvršiti napad na Golubić i Krupu, smatramo da neće imati uspjeha.⁴ Vi sami predviđate da bi neprijatelj mogao prije vašeg napada na Duboki Dol, Turovac i Vučjak napustiti uporište. Smatramo da taktika koju ste vi upotrebili čisteći neprijateljska uporišta oko pruge i vršeći pritisak od pruge u pravcu neprijateljskih baza neće dati rezultata. Na ovaj način neprijatelj vam redovito bježi u pravcu svojih baza. Pred vas se postavlja kao osnovni zadatak uništiti neprijatelja i njegove baze. Radi izvršenja toga zadatka vi trebate poći prije ne na Duboki Dol, Turovac i Vučjak, već se spustiti na Golubić i Krupu. Ovo su mjesta koja će neprijatelj morati braniti, iz kojih neće moći prosto da bježi bez borbe. Ove neprijateljske baze potrebno je **potpunoma uništiti** i tek tada goniti neprijatelja u pravcu istoka, sjeveroistoka i jugo-

¹ Dokument, bez potpisa, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 45—1, k. 421.

² Vidi dok. br. 80.

³ Vidi dok. br. 81.

⁴ Vidi dok. br. 87.

istoka, a ne obratno kao što to imate vi u planu. Nikakova vojska ne može dulje vremena opstati ako ne posjeduje svoje baze za svoje elementarne potrebe. Ako vi sa uspjehom riješite taj zadatak, da uništite neprijatelju njegove izvore snabdijevanja, mi ćemo u borbi protiv četnika na jugu Like doći brzo do željenog rezultata.

Obratite veliku pažnju na organizaciju i poboljšanje vaše obavještajne službe.

Upotrebite taktiku zavaravanja neprijatelja, odvojite manji dio vaših snaga za pomoćne i demonstrativne pravce vaših napada, koji treba uvijek da se prvi izbace, dok sa glavinom vaših snaga vršite iznenadne upade tamo gdje se neprijatelj ne nada i kuda on eventualno bježi pod pritiskom, onog dijela snaga koji vrši demonstrativni napad. Ako ćete grupisati sve snage u jednu kolonu ili ako ćete sa više kolona napadati na jednom mjestu nećete imati uspjeha, jer će vam neprijatelj imati mogućnosti da izmakne obzirom da poznaje teren i da je njegova obavještajna služba na tom terenu bolja od naše.

Zadatak koji ste vi dobili jeste vrlo važan i obzirom na odlazak talijanskog okupatora iz Like ovo je najpovoljniji momenat za likvidaciju četničkih bandi u tom kraju. Imajte u vidu da povlačenje naših snaga sa juga Like neće uslijediti dok se zadatak koji je pred vas postavljen ne izvrši. Vaša je stvar da taj zadatak izvršite u što kraćem roku.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

Komandant:

BR. 93

IZVJEŠTAJ ŠTABA PETE OPERATIVNE ZONE OD 29
OŽUJKA 1943 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVAT-
SKE O NAPADU NA BRINJSKI KLANAC¹

STAB V OPERATIVNE ZONE
NARODNO-OSLOBODILACKE PARTIZANSKE VOJSKE
HRVATSKE
Op. br. 107/43
Dne 29. III. 1943.

GLAVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

Operativni izvještaj

Neprijateljska ofenziva¹ se završila i možemo reći da je doživjela potpuni neuspjeh i u vojničkom i u političkom pogledu. Na sektoru Sušak—Kastav—Grobnik pojačan je neprijateljski teror. Veliki dio trupa neprijateljskih koje se vraćaju iz ofenzive iz Like³ i iz Bosne, kao i od nas, još uvijek zadržava se u Gorskom Kotaru Delnicama i Fužinama na odmoru. Primjećuje se kretanje neprijateljske vojske u pravcu Karlovca, te pretpostavljamo da možda pripremaju neku ofenzivu na Zumberak.⁴

Prema vašem naređenju većina naših raspoloživih snaga nalazi se u Brinjskom kotaru, očekujući vaša daljnja naređenja, ali mi sa jednom brigadom samostalno ne možemo napraviti mnogo. Povezali smo se sa IV brigadom, koja je očistila Letinac i Dabar.⁵ i predlagao sam da idemo zajednički na Brlog,⁶ ali to oni ne mogu, jer imaju drugi zadatak.⁷

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 29—2. k. 105.

^a Vidi dok. br. 68.

¹ Vidi dok. br. 50.

¹ O ovoj neprijateljskoj ofanzivi vidi tom V, knj. 14, izvještaj Štaba Druge operativne zone Glavnog štabu NOV i PO Hrvatske od 6 travnja 1943 godine.

⁵ Vidi dok. br. 47 i tom V, knj. 14, izvještaj Osme divizije Štabu Prvog korpusa NOV i PO Hrvatske od 11 travnja 1943 godine.

¹ Vidi dok. br. 47, 93 i tom V, knj. 14, zapovijest Štaba Osme divizije za napad na Brlog od 2 travnja 1943 godine.

¹ Vidi dok. br. 82, 97 i tom V. knj. 14, dok. br. 5.

Akcije

Poslije odmora od nekoliko dana sa 2 bataljona XIV brigade učinili smo u Brinjskom Klancu jednu uspješnu akciju.

25. III rano ujutro zaposjeli smo Klanac sa 2 bataljona i sa terenskim batajonom „Ljubice Gerovac.“ Teren je bio vrlo nezgodan zato što neprijatelj* daje zasjede na cijeloj onoj strani prema Brlogu i osigurava transporte, a mi smo htjeli da uništimo i zasjede i kamione. Glavni zadatak je bio uništiti neprijateljske kamione i zaplijeniti oružje. Zasjeda je postavljena ovako: 2 čete I bat. XIV brigade prebačene su na onu stranu ceste, sa zadatkom da se pritaje i da puste da uđu u bunkere Italijani i četnici, koji dolaze da osiguravaju Klanac. Na toj strani oni imaju oko 10 bunkera. II bataljon XIV brigade imao je za zadatak da zaposjedne Klanac na ovoj strani od Skalića i to uza samu cestu i da čeka kamione.

Preostale snage I bataljona pojačane sa snagama bataljona „Ljubice Gerovac“ imale su ostati pritajene u jednom jarku kod samog Brinja i čekati.

Glavni zadatak imao je II bataljon XIV brigade: da se pritaji i da sačeka kamione i da ih uništi. U tom momentu I bataljon, koji je čekao neposredno iza neprijateljskih bunkera na onoj strani ceste, da napadne sa leđa neprijateljske zasjede, koje će u tom momentu otvoriti vatru po II bataljonu. Bataljon koji je bio kod samog Brinja imao je za zadatak da pomlati Italijane koji bi krenuli u pomoć Klancu. Oko 9 sati naišla su 3 kamiona iz Brinja na položaj II bataljona XIV brigade na koje je greškom rukovodstva bataljona otvorena kasno vatra i uspješni su pobjeći. Italijanska zasjeda momentano otvara vatru na II bataljon, ali I bataljon bacio se naglo sa leđa na njih. uskakivajući u bunkere, hvatajući ih za vratove i počeli klati Italijane, te se razvila žestoka borba sa zasjedom, u kojoj je poginulo 50 Italijana i nekoliko četnika. Od 50 poginulih više nego polovica zaklano je noževima. Borci I bataljona pokazali su nevjerovatnu hrabrost, a naročito se istakao Mihajlović Mane (Kombija), koji je u najtežem momentu, kada mu je zatajio puškomitraljez, bacio na zemlju puškomitraljez i sa nožem uskočio u fašistički bunker i u ogorčenoj borbi zaklao trojicu fašističkih razbojnika, među njima i jednog nižeg oficira. Dalje naročito su se istakli Branko Galović, polit, delegat Božanić Petar, desetar Obradović Ilija, desetar Stanić Dmtar, desetar Mavrić Ignac, vodnik Rade Radojčić, partizani Božo Vujnović-Gomirac, Vučević Mate, Skočilić

" Iz sastava divizije „Re“.

Stjepan, Dolar Kazimir. Ščitar Drago, Jedinak Božo, Cargonja Josip i komandir Dušan Ivošević ... Na našoj strani nije bilo gubitaka.

TJ ovoj akciji zaplijenjen je jedan teški mitraljez „Breda“, 4 puškomitraljeza, preko 20 pušaka, 3—4.000 metaka, priličan broj odjeće i obuće i ostalog materijala.

Za ovakvo držanje naš Štab pohvalio je I bataljon XIV brigade, a posebno borce čija sam imena ovdje iznio.

Ova akcija izazvala je pravu paniku kod Italijana u Brinju, u Senju i obližnjim posadama, utoliko više, što je bila istovremeno sa akcijom IV brigade na Letinac, te od Letinca su bježale ustaše u Brinje, a iz klanca Italijani. Od toga dana pa do danas neprekidno tuku artiljerijom iz Senja i to, kako izgleda, iz brodova, a iz Brinja, Prokika i Križpolja da i ne govorimo. U ovoj akciji zarobljena su 4 živa Italijana, a sutradan predala su se 4 četnika sa oružjem.

U ovu brojku neprijateljskih gubitaka nijesu uračunati oni na koje je otvorila vatru zasjeda koja je bila kod samog Brinja, gdje je palo najmanje 10 Italijana.

Za vrijeme neprijateljske ofenzive na Drežnicu⁹ srušen je jedan neprijateljski bombarder. Da li je pao sam od sebe ili je oboren od naših kugla, to mi ne znamo, ali uglavnom on se survao i to negdje u šumu između Jasenka i Gomirja. Do sada smo pronašli 2 padobrana i lešine dvaju oficira, dok je jedan uspio, teško ranjen, da pobjegne. Ruševine aviona još nijesmo pronašli, zato što su na tom terenu nepregledne šume i teško prohodne, ali svakodnevno tražimo, jer bi se tamo moglo naći materijala koji se može iskoristiti. Italijani daju velike nagrade tko bi ih odveo na mjesto gdje je srušen avion, ali ne smije nitko da se usudi, pa ni sami Italijani.

12. III jedna naša patrola u blizini Grobnika ubila je 12-toricu fašista, poslije čega je okupator na tom dijelu spalio više sela.

15. III također jedna naša patrola na cesti Jelenje—Sušak sačekala je jedan kamion koji je vozio građu za Italijane i spalila ga.

Naročito bi bilo važno da jedna naša brigada prokrstari kroz Gorski Kotar, do Kupe i Gerova, jer ima vrlo lijepih prilika za dobiti oružje i za mobilizaciju novih partizana, ali momentano to ne možemo da učinimo, jer nas veže vaša naredba da budemo u Brinjskom kotaru, a tu su vrlo mali izgledi na

⁹ Vidi dok. br. 68.

neke uspjehe, a sami ne možemo napadati Brlog. Dobro bi bilo kad bi mi sa IV brigadom i sa našom XIV, te i sa jednim bataljonom Odreda bacili se tamo put Otočca, da očistimo jednom za navijek taj teren od četnika i da dobijemo hranu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)¹⁰ Komandant:
Veljko Kovačević

BR. 91

IZVJEŠTAJ ŠTABA BANIJSKOG NOP ODREDA OD 29 OŽUJKA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG KORPUSA NOV I PO HRVATSKE O PREBACIVANJU DIJELOVA OSME KRAJIŠKE NOU BRIGADE NA PODRUČJE BANIJE I O RUŠENJU ŽELJEZNIČKE PRUGE PETRINJA—GLINA¹

**STAB
PARTIZANSKOG ODREDA
BANIJE**
29. III. 1943 god.

ŠTABU I KORPUSA N.O.V. I P.O. HRVATSKE

Obavještavamo vas da vezu sa VIII Kr. brigadom-' imamo, njezin jedan bataljon sa komandantom brigade³ prešao je 26/27 ov. mj. preko Une na našu stranu. S njima smo bili i oni su nam rekli da su za sada uglavnom prešli zato da bi politički što više djelovali na sektoru Bužim, Cazin, a ako budu u vidu kakove veće akcije koje ne bi mogli izvoditi sa jednim bataljonom, da će prebaciti još jedan svoj bataljon i da će se obratiti k nama radi zajedničkih akcija.

Pitate nas kako smo i na koji način potrgali prugu Petrinja—Glina. Pruga je potpuno onesposobljena za saobraćaj, šine su iskrivljene i bez fabrike ne mogu se popraviti, šliperi

¹⁰ Okrugli pečat: Stab Pete operativne zone Hrvatske.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 4/4, k. 419.

³ Osmo krajiška NO brigada
' Hamdija Omanović

su većinom spaljeni i sjekirama cijepani. Sine nismo nikuda dalje odvozili nego su ostale odmah na samome mjestu trganja.

Opominjete nas da sve izvještaje redovito šaljemo. Mi smo do sada slali izvještaje o svim promjenama i akcijama na sektoru ali izgleda da vi te izvještaje niste na vrijeme dobijali. Mi smo izvještaje slali kao i prije ofanzive, uvijek dva dana ranije.⁴

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:	-	Komandant:
Stojaković Dragutin		Bakrač Đuro

BR. 92

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG KORPUSA OD 30 OŽUJKA 1943
GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O NEKIM
BORBAMA I AKCIJAMA NA PODRUČJU LIKE OD 3 DO
24 OŽUJKA¹

**STAB I KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
HRVATSKE**

O. br. 45/43
30 marta 1943

Operativni izvještaj o borbama
VI divizije od 3—24. III o. g.

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE

10 marta 1943 dva bataljona IX brigade ušli su u sela Vranik i Parčići i postavili obezbjeđenje prema Lovincu.-

11. III. 43 neprijatelj je sa snagom od jedne bojne ustaša krenuo u pravcu sela Vranik i Parčići i to sa jednom satnijom pravcem Visočica—[Dolac] Brkić—Budak, druga satnija pravcem sedlo između Budaka i Krkinca, a treća pravcem na Krkinac i Gradinu³ (kota 727). Zbog toga što naši obezbjeđujući

* Izvještaji su slati u određenom roku, a dostavljani su i vanredni izvještaji (po izvršenoj akciji i slično). ,

¹ Dokument, bez potpisa, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 26—3, k. 421/a.

² do " Vidi dok. br. 86.

dijelovi nisu bili dovoljno budni, te neprijatelja nisu primjetili na vrijeme, već tek onda kad je došao u neposrednu blizinu, naše snage morale su se povući na položaj Gostuša—Kukavec—Kik (kota 772). U 17 časova trebao je biti izvršen povratni napad na izgubljene položaje, ali je neprijatelj još prije toga vremena napustio zauzete položaje i povukao se u pravcu Lovinca. Bataljoni su produžili pokret za neprijateljem i izvršili demonstrativni napad na Lovinac, ali je neprijatelj slabo reagirao.

Zaplijenjena je 1 puška, 50 metaka i 2 bombe.

Gubici neprijatelja 4 mrtva i 9 ranjenih.

Na našoj strani nije bilo gubitaka.

Noću 13. III o. g. II brigada postavila je zasjedu na cesti i željezničkoj pruzi Medak—Lovinac kod zaseoka Kruškovac, Papuča i Podbogunica i porušila 100 m pruge.³

14. III. o. g. na gore pomenutu zasjedu naišla su dva četnika iz Medaka, te su zarobljeni. Jednovremeno naišla je i jedna lokomotiva sa tri vagona i kad je došla do mjesta gdje je pruga porušena, stala je i na nju je otvorena vatra, ali se voz odmah povukao u Medak.⁴ Poslije je produženo rušenje pruge. Iza toga krenula je jedna neprijateljska kolona jačine oko 700 ustaša i nešto četnika prema zasjedi i uspjela je da podide našem lijevom krilu, gdje je bila osmatračnica sa jednom desetinom. Desetina se počela povlačiti, a vodnik drug Nikola Bećir sačekao je na ovom položaju neprijatelja, dok je došao na 20 m, bacio nekoliko bombi, te je neprijatelj iznenađen panično pobjegao. Ovaj je mmenat iskorišćen, te su i ostale naše snage pojurile za neprijateljem i odbacile ga na njegove polazne položaje. Kad je pao mrak porušeno je 1700 m. pruge kod Plantaže.

Zaplijenjeno 1 puška i 150 metaka i porušeno 1300 m pruge.

Neprijateljski gubici: 10 izbačeno iz stroja.

Na našoj strani nije bilo gubitaka.

Istoga dana jedinice I brigade napale su neprijateljsku posadu u Sv. Roku⁵ jačine jedne satnije ustaša sa nešto naoružanih civila, koja je bila raspoređena po kućama i po rovovima za odbranu. Napad je vršen sa jednim bataljonom sa istočne i jugoistočne strane sela, a sa jednim bataljonom sa sjeverozapadne strane, dok je jedan bataljon bio raspoređen na položaju: selo Vratce—kota 640—Volarica (kota 770). Bataljon koji je napadao sa istočne i jugoistočne strane uspio je da prodre u pravcu crkve i desno od iste, ali pošto bataljon koji je imao

napadati sa sjeverozapadne strane nije napadao, ovaj prvi se morao povući na polazne položaje.

Gubici neprijatelja nisu poznati.

Naši gubici 1 mrtav i 1 ranjen.

Kritički osvrt: akcija nije pripremljena kako treba, nije izvedena po planu, a kao glavni uzrok bila je slaba veza, te se nije mogla ostvariti saradnja među jedinicama.

15. III. o. g. I brigada vršila je pripreme za ponovni napad na Sv. Rok.⁶

Istog dana jedinice II brigade postavile su zasjedu u Papuči na liniji od pruge do rječice Vedašice i kote 587. U 5.00 časova naišla su tri tenka od Gospića prema Metku. Dva su tenka prešla preko postavljenih mina, dok je pod trećim mina eksplodirala, oštetila ga i prevrnula. Zatim je naišla jedna satnija ustaša na zasjedu. Iz neposredne blizine na nju je otvorena vatra, te se povukla. Poslije je naišao neprijatelj u kamionima, a kad je došao blizu naših položaja, iskrcao se i u koloni krenuo pjevajući. Kad je došao na 200 m na njega je otvorena žestoka vatra, te je neprijatelj zbunjen i u panici se počeo povlačiti do kamiona, a zatim sa kamionima pravo u Medak. Nakon toga krenuo je neprijatelj u jačini od 500 ustaša u borbenom rasporedu, zaobišao lijevo naše krilo, te su se naše snage povukle na prihvatne položaje. Poslije pregrupisanja snaga izvršen je povratni napad na neprijatelja, ali nije uspio jer je neprijatelj položaj utvrdio i organizovao jaku vatru, pa su se naše snage morale povući na polazni položaj. Pred veče izvršen je fingirani napad na željezničku stanicu Medak sa snagom od jednog voda. Oko 20 časova jedna naša patrola zarobila je 1 ustašu, koji je pobjegao iz Raduča. U isto vrijeme kurir V bataljona drug Pane Bubalo naišao je na nekoliko ustaških bandita. Kad ih je zaustavio i kad mu nisu mogli dati odgovore da bi saznao da nisu naši drugovi, on je među njih bacio jednu bombu i otvorio paljbu iz puške, poslije čega su se razbježali, a on je za njima jurio i vikao: „Zalomi desno krilo da ih žive pohvatamo“.

Zarobljen je 1 ustaša.

Zaplijenjeno 15 pušaka, 1800 metaka, 2 bombe, te ostale ratne spremne. Oštećen 1 mali tenk.

Neprijateljski gubici: 163 izbačena iz stroja.

Naši gubici: 2 mrtva, 4 ranjena.

16. III. 1943 dva bataljona I brigade izvršili su napad na Sv. Rok. Do sukoba je došlo oko 5 časova na k. 637. Poslije borbe od oko 20 minuta neprijatelj se povukao iz Sv. Roka za

Lovinac. Naše snage ušle su u Sv. Rok oko 7.30 časova a već u 8 časova ustaše su izvršile protivnapad, postigli iznenađenje i potisnuli naše snage iz sela. Istog dana naše su snage izvršile povratni napad i protjerale neprijatelja iz Sv. Roka u pravcu Lovinca.

Zaplijenjeno: 1 bomba i 20 metaka.

Gubici neprijatelja: 5 mrtvih i 12 ranjenih.

Naši gubici: četiri mrtva (među njima zamjenik komandanta brigade drug Rade Bubalo i 2 drugarice, bolničarka i telefonistkinja) i četiri ranjena.

Istoga dana krenulo je neprijateljsko pojačanje jačine 250 ustaša iz Lovinca u pravcu naših položaja. Sa njim je vođena borba i neprijatelj je odbačen.

Gubici neprijatelja: 9 mrtvih i 7 ranjenih.

Naši gubici: 2 mrtva.

Utrošeno 2136 metaka u svima borbama oko Sv. Roka.

Na sektoru Bogunica—Papuča istoga dana pred samu noć pošao je 1 neprijateljski tenk iz Metka prema Papuči i naišao na nagaznu minu koja je eksplodirala, oštetila i prevrnula tenk, ali naši borci nisu se mogli približiti zbog blizine neprijateljskih položaja i jer je naišao drugi tenk koji je izvukao oštećeni tenk za Medak. Porušeno je 2000 metara pruge.

15. III. 1943 IX brigada izvršila je napad na željezničku stanicu Raduč.⁷ Napad je otpočeo u 6.20 časova. Neprijatelj se zbunio i počeo bježati a naš komandni kadar nije iskoristio povoljan momenat da se izvrši juriš, već je produžena blokada cio dan. U prvi sumrak izvršen je ponovo napad i neprijatelj je poslije kratkog otpora uspio da pobjegne zato jer je naša artiljerija prebacivala u pravcu gdje je bila naša zasjeda, tako da se ona morala povući i nije pratila pokret neprijatelja.

Istog dana neprijatelj je nadirao od željezničke stanice Lovinac prema položajima naše zasjede, ali je dočekan i natjeran u panično bjegstvo.

Zarobljeno je nekoliko ustaša koji su na licu mjesta strijeljani.

Zaplijenjeno: 2 p. mitraljeza, 30 pušaka, 3.000 metaka. 20 bombi, te ostale ratne spreme.

Gubici neprijatelja: 20 ranjenih, 28 mrtvih.

Naši gubici: 3 lakše ranjena.

Utrošeno je 3.000 metaka.

17. III. o. g. neprijatelj je sa snagom od 500—600 ustaša, sa 2 t. bacača, 2 brdska topa i četiri tenka, sa položaja k. 697—605 i bezimene kote ispod k. 697 napao naše položaje Bogu-

nica—Papuča—Kukljić, do padine Paleža koje su držale jedinice II brigade.⁸ Napad je otpočeo oko 9 časova jako energično. Prvi nalet neprijatelja odbijen je, ali je našim jedinicama ponestalo municije, te drugi napad naše jedinice nisu izdržale već su se morale povući na Šušnjarice i selo Raduč.

Gubici neprijatelja: 46 izbačeno iz stroja. Naši gubici: 7 mrtvih i 15 ranjenih. 4 mrtva nisu iznesena zbog brzog prodora neprijatelja.

Izgubljene su 3 puške.

Ovoga dana jedinice IX brigade bile su na položaju Gromača (k. 594) i jedan je bataljon bočnom vatrom potpomagao borbu II brigade.

Jedna naša patrola u neposrednoj blizini samog Metka sukobila se sa neprijateljem [jačine] jednog voda i nanijela mu nepoznate gubitke.

Zaplijenjena je 1 puška i 60 metaka.

Naši gubici: 1 mrtav i 1 ranjen.

18. III. 1943 I brigada držala je položaj Sv. Rok—Ličko Cerje—Ričice—Gračac.

II brigada držala je položaj: sjeverne padine Kozarišća—k. 785—Okić (k. 683)—Dobrića Glavica (k. 774)—625—522. da spriječi neprijateljsko nadiranje iz Medka u pravcu Raduča i Lovinca i da koordiniraju rad sa IX brigadom.⁹

IX brigada držala je Bukovu Glavicu (k. 703).

U toku dana nije došlo do borbe.

Noću 18/19 marta o. g. u 24 časa jedinice II brigade napale su neprijatelja sa ciljem da ga satjeraju sa položaja Bogunica—Kukljić kota i zaposjednu Brezik i Rastovaču. Na Bogunici neprijatelj je dao jak otpor, te su se naše snage nakon žestoke borbe od 30 minuta morale povući na k. 630—Lulušu (k. 670) a Brezik i Rastovača su zauzeti bez otpora.

Gubici neprijatelja morali su biti prilični ali su nepoznati.

Na našoj strani nije bilo gubitaka.

18 marta 1943 oko 18 časova snage IX brigade izvršile su napad na Lovinac¹⁰ u kome je bio neprijatelj jačine oko 5 satnija. Poslije tri ponovljena juriša, jedan dio naših snaga upao je u Lovinac, a jedan dio neprijatelja izbjegao je u pravcu Velebita.

Zaplijenjeno je: 2 puške, 400 metaka, 1 rezervna cijev za p. mitraljez, 1 signalni pištolj i ostale spreme.

Gubici neprijatelja: 10 mrtvih i 10 ranjenih.

Naši gubici: 5 mrtvih i 23 ranjena.

Kritički osvrt: Zapovijest je kasno primljena, priprema za pokret bila je dosta spora, baterije su kasno stigle na položaje te se nije mogla izvršiti pravilna korektura, pješadija nije iskoristila saradnju artiljerije a to je dalo neprijatelju vremena da se dobro organizuje za otpor.

Utrošeno je 4500 metaka za razno oružje.

Kritički osvrt: Još uvijek ima nedostataka kod nižih rukovodilaca, da ne drže čvrsto svoje jedinice u ruci, da pri povlačenju ne ostanu organizovano, već se dogodi napuštanje položaja na svoju ruku, da ne odrede pravac povlačenja, prihvatni položaj, niti su u stanju na prihvatnom položaju da zadrže jedinicu u ruci i organizuju posjedanje i plan vatre. Jedan od najvećih nedostataka bio je taj što su jedinice ostale sa malo municije.

Noću 18/19-111 o. g. jedinice II brigade napale su neprijateljsku posadu u selu Ribniku¹¹ koja je bila jačine oko 180 ustaša, a jednim dijelom rušila je željezničku prugu Medak—Ribnik, dok je jedan dio bio u zasjedi prema Bilaju. Napad nije uspio. Ujutro oko 6—7 časova krenulo je neprijateljsko pojačanje u pravcu čete koja je bila u zasjedi. Neprijatelj je sačekao i odbijen.

Neprijateljski gubici: 5 mrtvih i 6 ranjenih.

Naši gubici: 2 mrtva i 2 ranjena.

19. III. 1943 oko 3.30 časova neprijatelj je sa civilnim stanovništvom pokušao da se krene iz Lovinca u pravcu Sv. Roka ali je naišao na snage I brigade, koje su držale položaj Razvola—Volarica—Cerje—Zmelovača—k. 612—cesta Sv. Rok—Lovinac—željeznička pruga, i odbijen natrag.¹¹ Poslije je neprijatelj pokušao da se probije u tri pravca i probio se je prema Raduču.

Zarobljen je 1 žandar, nekoliko civila i šef željezničke stanice.

Naši gubici: 1 mrtav (drug Bogdan Dukić, komandant II bataljona).

Istoga dana jedinice II brigade držale su položaj od 18 o. mj. Oko 6 časova primjećeno je da neki dijelovi ustaša bježe padinama Velebita prema Metku i Gospiću. Upućena je snaga da neprijatelju presiječe put, pohvata ga ili potuče, ali dok su naše snage stigle neprijatelj je uspio proći u pravcu Metka i Gospića.

Oko 8 časova neprijatelj je sa snagom od 2.000 vojnika, jedne haubice, 2 brdska topa i 2 t. bacača krenuo iz Metka prema Lovincu. Pred daleko nadmoćnijim snagama a i zbog

malog broja municije naše su se snage povukle na liniju Kozarišće—Okić (k. 683), a jednim dijelom pravac Bukova Glava—željeznička pruga—Zir. Neprijatelj je produžio nadiranje poljem, cestom i prugom u pravcu Lovinca, ostavio je jača bočna osiguranja i sastao se sa svojim snagama u Lovincu. Primjećen je saobraćaj na cesti i da su kamioni dolazili u Lovinac prazni a vraćali se sa vojskom i stanovništvom.

Gubici neprijatelja: oko 20 mrtvih i 30 ranjenih.

Naši gubici: 3 mrtva i 8 ranjenih.

Jedan naš vod koji je bio u zasjedi na padinama Velebita ubio je jednog ustaškog narednika i ranio jednog ustašu a zaplijenio 1 pištolj, 2 bombe, 50 metaka, 1 ručni sat i jedno odijelo.

23. III. 1943 u tri sata jedinice IX brigade sa pridatim jednim teškim bacačem napale su kotu Medak¹³ koju je držala jedna četa četnika dok su se dvije čete četnika i jedna četa ustaša nalazile u mjestu Medak. Zbog jake mjesečine i prolaženja kroz neprijateljska sela, neprijatelj je potpuno spreman dočekao napad te su se naše snage morale povući.

Gubici neprijatelja nisu poznati.

Naši gubici: 1 mrtav i 6 ranjenih.

Utrošeno je 1390 metaka i 58 bombi.

Poginuli drug nije mogao biti iznijet iz borbe i sa njime je ostalo njegovo oružje.

Ukupno:

Zarobljen 1 žandarm, 1 ustaša i nekoliko civila.

Zaplijenjeno: 2 p. mitraljeza. 1 rezervna cijev za p. mitraljez, 50 pušaka, 4.530 metaka. 2 pištolja, 36 bombi i ostale spreme.

Oštećen 1 mali tenk a porušeno 1.400 metara pruge.

Gubici neprijatelja: 384 izbačeno iz stroja, od kojih, ukoliko se zna, 71 mrtav.

Naši gubici: 28 mrtvih i 61 ranjen, izgubljene 3 puške.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar.

Komandant,

SI. otsutan.

¹⁴ VI div.
od 10,23

¹⁴ Dopisano mastilom.

BR. 93

**DIREKTIVA ŠTABA PRVOG KORPUSA NOV I PO HRVAT-
SKE OD 30 OŽUJKA 1943 GOD. PODREĐENIM JEDINICA-
MA ZA LIKVIDACIJU NEPRIJATELJSKIH UPORIŠTA U
GACKOJ DOLINI¹**

**STAB I KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
HRVATSKE**

O. br. 47/43
30 marta 1943
17 sati

**DIREKTIVA
ZA OPERACIJE U GACKOJ DOLINI**

(Sekcija Gospić i Senj 1 : 100.000)

Opšta situacija: Talijanski okupatori evakušu se iz Like. Posljednje njihove snage spremne su za odlazak iz Vrhovina.⁵ Odlaskom okupatora pokolebale su se i demoralisale četničke bande i u strahu pred sutrašnjicom prelaze pojedinačno i u grupama na našu stranu, neki traže pregovore i garancije za život, neki su zato da ostanu u svojim sadanjim formacijama a pod našom komandom, dok su pravi zlikovci beskompromisni i boriće se. Jasno je da odlaskom okupatora iz Like situacija kod ustaša i domobrana nije ista kao i kod četnika, ali je za nas povoljnija, i olakšaće nam likvidaciju njihovih uporišta u Gackoj dolini.

Podaci o neprijatelju: Po do sada prikupljenim podacima njihove snage raspoređene su ovako:

Škare: Četnički udarni bataljon sa tri čete u ukupnoj jačim oko 500 četnika. Komandant je Sergije Zivanović. a komandiri su Skendžić Sava, Bobić Mane i Marijan Ilija. Naoružanje: 1 t. i 1 l. bacač. 5 mitraljeza, 5 p. mitraljeza, a ostalo puške. Utvrđenja: rovovi i bunker i protežu se od pošte do crkve i zahvataju popov stan i štalu. Kuća i štala Opačića posebno je utvrđena sa rovovima i bunkerima. Škola nije ni po-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 3—1/1, k. 424.

⁵ O povlačenju talijanskih snaga iz Vrhovina vidi tom V, knj. 14, dok. br. 14, 15, 16, 26, 27 i 28

sjednuta ni utvrđena, jer je udaljena. Plan vatre: oba bacača su kod crkve, 1 mitraljez u Opačića štali brani prilaz od Poduma, drugi mitraljez u uglu pošte brani prilaz od Otočca, treći i četvrti mitraljez na crkvenom tornju brane prilaz od zaselka Stojanovića i s. Zalužnice, peti mitraljez u popovoj štali brani prilaz od zaselka Boškovići, a šesti u kući Opačića brani prilaz od Brda Savića. Štab bataljona i civilna vlast u pošti, a većina četnika stanuje u kući Opačića.

Opreznosti: osmatračnica je više kuća Stojanovića. Preko dana i noći patrole jačine 10—20 četnika krstare do Glavaca i Poduma. Tamo nema stalne posade.

[G. i D.] Doljani: Četnički bataljon sa tri čete u ukupnoj jačini oko 200 četnika, a ojačani sa mobilisanim mještanima iz sela Petrinić Polja i Brezovca. Komandant je kapetan Magdić Rade, njegov zamjenik i četnički sudija Mandić Mićo (Stojanov), komandiri: 1 čete Narančić Nikola, 2 čete Ružić Stojan. 3 čete Hrkalović Dušan, a mobilisanih Lužaić Milan. Naoružanje: 7 t. mitraljeza i 6 p. mitraljeza, a ostalo su puške. Imaju veću količinu municije. Utvrđenja: 4 bunkera oko crkve i škole povezani sa rovovima. Stanuju u kući Grozdanića koja je od tvrdog materijala. Četnici Petrinić Polja i Brezovca mobilisani su prisilno i nalaze se u Doljanima, ali odvojeno. Ne slažu se sa Doljančanima. Imamo vezu sa njima. Ima izgleda da se neće boriti, već bi učinili nešto za nas.

Zalužnica: Ima oko 200 četnika. Naoružanje: 2 laka bacača, 4 t. mitraljeza i 6 p. mitraljeza, a ostalo puške. Municije dosta. Utvrđenja: crkva sa rovovima oko nje, a posebno utvrđeni popov stan i kuća Mišćević Mare. Ova posada je jako uporna i spada u najgoru vrstu bandita.

Vrhovine: Ostatci Talijana nepoznate jačine, 130 četnika sa 4 brdska tepla — posluga neizvježbana, prilično nama sklona — i 2 p. mitraljeza; utvrđeni su u bunkerima; zatim 25 ustaša, a isto toliko žandarmerija i domobrana, koji stanuju u žandarmerijskoj stanici.

Veliki Tunel: Čuvalo ga je 13 Talijana s 1 p. mitraljezom. Stanovali su u Godači, 200 m daleko od tunela prema Sincu. Većinom su bih u samom tunelu. Pretpostavlja se da ni ustaško-domobranska posada nije jača.

Z. st. Sinac: Čuvalo je 100 Talijana i 50 domobrana.³ Naoružanje domobrana: puške. Talijani su stanovali u stanici, a domobrani na skretnici kod pumpe. Vjerovatno da sad ima

* Željezničku stanicu čuvala je jedna četa Šestog posadnog bataljona divizije „Re“ i manji dijelovi Dvanaeste pješake pukovnije.

više domobrana i da stanuju i u stanici. Utvrđenja su na krovu stanice, više stanice u pravcu tunela dva bunkera, više skretnice u pravcu Ramljana jedan bunker, skretnica utvrđena kao bunker, kod skretnice vojni magacin. oko stanice nema žice. Na stanici ima jedan željezničar kandidat K. P. i sa njim održavamo vezu. Napad na stanicu najlakši je sa pravca Vrhovina.

Selo Sinac: 105 domobrana⁴ i 7 žandara. Komandant poručnik Marković. vodnici Crnković i Tonković, komandir ž. stanice Ilija Pavelič. Naoružanje: 1 t. mitraljez, 3 p. mitraljeza, 3 šmajsera. ostalo puške sa 45 hiljada metaka. Stanuju u školi, općini, kući Ermine Magdić i Duška Graovca. Žandari i t. mitraljez u žand. stanici. Na crkvi p. mitraljez i 7 domobrana. Imamo vezu sa jednim vodnikom, našim simpatizerom, i jednim domobranom na crkvi.

Mali tunel: Na pruži sjeverno od Ramljana. Čuvalo ga je 5 Talijana sa 1 p. mitraljezom. Stanovali su u tunelu. Pretpostavlja se da ni ustaška snaga nije jača.

Sisaljka: Na izvoru rijeke Gacke. Posada: 1 poručnik. 1 vodnik i 20 domobrana. Naoružanje nepoznato.

Z. st. Ramljane: Bilo je 2 oficira, 4 podoficira i 85 Talijana sa 7 mitraljeza i 9 p. mitraljeza.⁵ Stanica utvrđena. Pretpostavlja se da je i domobranska posada tolika.

Put ž. st. Ramljani—Sisaljka: Bilo je 24 Talijana sa 2 t. mitraljeza i p. mitraljeza." Pretpostavlja se da ni domobranska posada nije jača.

Z. st. Lešće: Štab bojne i dvije satnije domobrana,⁷ većinom Dalmatinci i Zagorci, s 3 t. mitraljeza i nekoliko p. mitraljeza. Smješteni su: u stanici štab. a ostali u staničnim zgradama i većinom u pilani. Utvrđeni su: na stanici 1 bunker, na dvjema skretnicama po 1 bunker, na brijegu prema Ramljanima i selu Lešću 3 veća i 4 manja bunkera.

Selo Lešće: 1 satnija domobrana.⁸ Dobro su utvrđeni.

Most na r. Gacki: Između Lešća i Čovića čuva 40 domobrana sa 1 t. mitraljezom i 2 p. mitraljeza.

Staro Selo: 85 domobrana, 1 t. i 1 p. mitraljez

Otočac: oko 600 ustaša i domobrana,⁹ 7 mitraljeza i 12 p. mitraljeza.

* Jedna satnija Dvanaeste pješačke pukovnije.

^c Na stanici se nalazila jedna četa Šestog posadnog bataljona divizije „Re“.

* Broj puški/mitraljeza je izostavljen.

ⁱ i " Tu se nalazila Treća lička željezničko-stražarska bojna.

^l U Otočcu se tada nalazila Druga lovačka bojna i jedna posadna satnija.

Kompolje: 100 četnika, 1 mitraljez i 2 p. mitraljeza.

D. Švica: 120 domobrana¹⁰ i 5 p. mitraljeza.

Brlog: 328 četnika, 2 bacača. 6 mitraljeza i 3 p. mitraljeza.

Ponor: 105 domobrana,¹¹ 1 bacač. 4 p. mitraljeza i 1 mitraljez.

Podaci o našim snagama: Cijela VIII divizija nalazi se na sektoru Dabar, VI brigada¹² na sektoru Crna Vlast, IX brigada¹³ na sektoru Čanak—Kuzmanovača—Kozjan.

Opšti zadatak: Kod ovako povoljne situacije pred naše štabove i jedinice postavlja se kao glavni zadatak likvidacija četnika, a zatim i ostalih ustaških i domobranskih posada u Gackoj dolini.¹⁴ Time se stvaraju povoljni uslovi da dodemo do naoružanja, mobilišemo nove snage, stvorimo bazu za ishranu i poboljšanje zdravlja naših boraca.

Posebni zadatak:

1) Za VII diviziju: osvajanje i oslobođenje Škara, Doljana i Zalužnice. Poslije nadirati pravcem: Škare—Glavace—Staro Selo—Otočac.

2) Za VI brigadu: jedan bataljon da ostavi 'na sektoru Crna Vlast, radi zatvaranja pravca za Babin Potok i Turjanski. Ovaj bataljon ima da budno pazi na evakuaciju Talijana i čim nastupi pogodan momenat da upadne u Vrhovine. Ostala tri bataljona ulaze u sastav Operativnog štaba Gacka.

3) IX brigada ulazi u sastav Operativnog štaba Gacka.

4) Operativni štab Gacka sačinjavaće: načelnik Štaba ovog korpusa¹⁵ kao rukovodilac i komandanti¹⁰ i politkomesari⁷ VI i IX brigade kao članovi Štaba. Zadatak: osvajanje neprijateljskih uporišta: veliki tunel, mali tunel, Sisaljka, ž. st. Ramljani. st. Lešće i most na Gacki sjeverozapadno od Lešća.¹⁷ Poslije produžiti nadiranje pravcem Lešće—Prozor—Otočac.

¹⁰ i ¹¹ Iz sastava Dvanaeste pješačke pukovnije

¹² Šesta NOU brigada Pete operativne zone

¹³ Deveta NOU brigada Šeste divizije

¹⁴ Vidi tom V. knj. 14, zapovijest Štaba Osme divizije podređenim jedinicama od 2 i 7 travnja 1943 godine.

¹⁵ i ²¹ Milan Kuprešanin

¹⁰ Komandant Šeste NOU brigade bio je Savo Vukelić a Devete NOU brigade Momčilo Novković.

¹⁷ Politički komesar Šeste NOU brigade bio je Ranko Mitić a Devete NOU brigade Milan Basta.

" Vidi tom V, knj. 14, dok. br. 11.

Osvajanje vršiti energično, a ako neko manje uporište ostane nelikvidirano, blokirati ga sa manjom snagom.

Napomena: Predložili smo Štabu V operativne zone da XIV brigada nadire u pravcu Brloga.¹⁹

5) Naročitu pažnju obratiti:

— Izviđanju u svima pravcima tako da budu svi putevi i staze koje izvode na naše položaje pod našim osmatranjem.

— Hvatanju veza sa našim simpatizerima u neoslobođenim mjestima, radi prikupljanja podataka o neprijatelju.

— Obezbjedenju krila, bokova i pozadine. Operativni štab Gacka obezbjediće prolaz pravcem Ramljane—Kozjan, radi evakuacije ranjenika i plijena. Po oslobođenju Zalužnice i Sinca tim pravcem moći će se služiti VIII divizija.

— Miniranju puteva i pruge koji izvode u bokove našeg rasporeda, radi sprečavanja dolaska pojačanja, oklopnih vozova i tenkova.

— Utvrđivanju položaja kad god ima vremena za to, jer se time umanjuju gubici.

— Da svaki štab ima svoju posmatračnicu odakle može da prati borbu i da utiče na događaje.

— Da svaka jedinica ima svoju rezervu.

— Da se izradi plan vatre, a naročito pri osvajanju bunkera, tako da jurišači budu potpomognuti vatrom za vrijeme podilaženja.

6) Vežu sa ovim štabom održavati preko radio-stanica i relejnih stanica. Međusobnu vežu VIII divizija i Operativni štab Gacka uspostaviće na Panosu (Brakusovica). To će se najbolje izvesti relejima. Krajnji releji jedne i druge strane treba da se sastanu u Brakusovici. Po oslobođenju Zalužnice i Sinca međusobnu vežu uspostaviti na raskrsnici južno od Zalužnice. Ovom Štabu slati izvještaje tri puta dnevno.

7) Ranjenike evakuisati: VIII divizija u prvo vrijeme u Dabar, a kad se obezbjedi put Sinac—Ramljane onda u Turjanski i Trnovac. Operativni štab Gacka evakuisaće u Kozjan.

8) Plijen evakuisati u Kozjan. Rekviziciji pristupiti najbrižljivije i paziti da se ne dese greške pa da se rekvirira i od onih od kojih ne treba.

Štab korpusa biće: komandant i obavještajni oficir¹⁰ kod VIII divizije, politkomesar i v. d. načelnika štaba²¹ kod Opera-

¹⁰ Vidi dok. br. 82.

²¹ Pero Grubor

ativnog štaba Gacka, a operativni oficir²⁻ u Štabu korpusa Krbavica.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pclitkomesar.
V.¹³ Holjevac

Komandant.
Gošnjalc⁴

DOSTAVLJENO:

Na znanje:

Glavnom štabu NOV I PO Hrvatske

Na izvršenje:

Štabu VI i VIII divizije,
Operativnom, štabu Gacka,
Štabu VI i IX brigade.

BR. 94

IZVJEŠTAJ ŠTABA PETE NOU BRIGADE OD 30 OŽUJKA
1943 GOD. ŠTABU OSME DIVIZIJE NOV I PO HRVATSKE
O BORBAMA NA PRUZI VRHOVINE—RUDOPOLJE¹

**STAB
V UDARNE BRIGADE VIII D.**

30. III. 1943

Operativni izvještaj od 22—30

ŠTABU VIII DIVIZIJE

23. III Brigada se nalazi u Rudopolju i D. B. Potoku.*
IV bataljon blokirao je želj. stanicu Rudopolje.³ Usljed bombardovanja naređeno je da se jedinice povuku u šumu.

24. III Brigada je zaposjela slijedeće položaje: IV bataljon kotu 944. I bataljon kotu 913 i 765, III bataljon 911 i II bataljon 901.

" Hija Pavlović
" Većeslav
^{2*} Ivan

¹ Dokument, bez potpisa; pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 11/2. k. 831.

³ Donji Babin Potok
" Vidi dok. br. 85.

Talijani⁴ i četnici krenuli su iz Vrhovina i izbili na kotu 765. 913 i 944, koje su naše jedinice bez borbe napustile i povukle se na slijedeće položaje i to: I i IV bataljon na kotu 970, a II i III su ostali na istim položajima. Pri povlačenju iz D. B. Potoka komora IV bataljona, prilikom dovoženja hrane partizanima, ostala je u selu i pala četnicima u ruke.

Pred večer su se Talijani i četnici povukli sa kote 913 i 765, a ostali su na koti 944, koje smo mi pokušali protjerati, ali bez uspjeha.

Naše su se jedinice spustile u selo na spavanje.

25. III jedinice su zauzele iste položaje kao i prošli dan. Talijani su popravljali prugu Vrhovine—Rudopolje.

26. III jedinice su bile na istim položajima. Talijani su popravili prugu i toga su dana pošla tri transporta prema Ogulinu.

27. III o. g. krenula je naša Brigada zajedno sa XV brigadom na prugu između Javornika i Rudopolja sa zadatkom da sačeka talijanski transportni vlak, da ga digne u zrak i da pokupi plijen. Prema predviđenom planu Brigada je od 5 sati ujutro zaposjela položaj.

Ujutro oko 10 sati naišla je talijanska patrola u jačini od 50 vojnika od vaktarne prema Rudopolju radi kontrolisanja pruge. Patrola je naišla na mine koje su bile postavljene na pruzi, otkrila ih i počela ih otkopavati. Kad su mineri primjetili da Talijani režu žicu, zapalili su jednu minu. koja nije nanijela nikakove štete Talijanima. Time je zasjeda bila otkrivena. Kad su naši borci otvorili vatru na Talijane, 12 Talijana pobjeglo je u Rudopolje, a ostatak se vratio u vaktarnu. Iza toga napadnuti su Talijani i u vaktarni, ali usljed bodljikave žice i bunkera vaktarna se nije mogla likvidirati. —

Naš minerski vod prekinuo je prugu između Rudopolja i vaktarne. Voz koji je pošao iz Rudopolja došao je [do] srušene pruge i povratio se natrag. Oko 16 časova došao je blindirani vlak iz Javornika. dovezao nekoliko mitraljeza i municije i iskrcao ih u vaktarnu. Vlak se povukao prema Javorniku. a naše jedinice koje su napadale vaktarnu povukle su se i otišle na rušenje pruge. Oko 18 časova došao je blindirani voz iz Rudopolja do porušene pruge i odatle gađao bacačem po našim položajima. Kad je voz otišao u Rudopolje mi smo počeli rušiti prugu i porušili smo oko 600 metara pruge. Nakon toga naše su se jedinice povukle u Borić Selište i D. Babin Potok na odmaranje. —

⁴ Odnosi se na dijelove divizije „Re“. Vidi dok. br. 170.

Ratni plijen: Zaplijenjeno je 4 karabina sa municijom, 15 bombi i 1 pištolj. —

Gubitci neprijatelja: Neprijatelj je imao 10 mrtvih (među kojima jednog oficira-studenta filozofije) i nepoznat broj ranjenih. —

Sopstveni gubitci: Mi smo imali 4 mrtva i 5 ranjenih. —
Utrošeno 1.040 metaka. —

Kritički osvrt: Zaseda nije uspjela radi toga što je talijanska patrola otkrila mine. Iako je u zapovijesti bilo tačno naznačeno da se pruga sruši kad vlak dođe na mjesto gdje su postavljene mine, i kad se čuje eksplozija, naši su mineri čuvši samo eksploziju podmetnute mine i detonaciju bombi i dosta jaku pješadisku vatru prekinuli prugu. Radi toga što je pruga bila prekinuta spriječeno je dolaženje ma kakvom vozu iz Rudopolja. Da bi naišao transportni voz iz Rudopolja nije bilo vjerovatnoće radi toga što je 12 Talijana, koji su vidjeli da je pruga minirana, prošlo za Rudopolje i tamo izvijestilo o našoj zasedi. Voz koji je dolazio do mjesta gdje je pruga porušena imao je nekoliko oklopnih vagona i bio je naoružan sa artiljerijom i nekoliko mitraljeza. Veza je bila spora, naročito između Štaba brigade i Štaba divizije. —

Usljed brzog naleta naših boraca i usljed toga što je Talijanima bilo omogućeno da zauzmu nadvišavajući položaj ispod položaja XV brigade imali smo žrtve. —

28. III o. g. jedinice su se nalazile u Borić Selištu i D. Babinu Potoku na odmoru. —

29. III o. g. Brigada je krenula iz D. Babina Potoka preko Saborskog i smjestila se u Ličkoj Jesenici. U Ličkoj Jesenici bilo je četnika ali su čuli da će doći partizani i pobjegli prema Plaškom. —

30. III o. g. Brigada je krenula iz Ličke Jesenice u Dabar. U pokretu je bila u divizijskoj prethodnici, a k tomu dala je dvije stalne pobočnice: jednu prema Blatima, a drugu prema Ličkoj Jesenici. Talijani iz Jesenice pošli su prugom prema Blatima, ali su ih naše snage odbile. Minerski vod prekinuo je prugu ispred Jesenice. Nakon prolaza glavnine naše su se snage povukle sa osiguranja. —

U ovom periodu nije se izvodila nastava po jedinicama radi toga što su jedinice bile stalno ili na položajima ili u poikretu. —

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

Komandant:

BR. 104

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG KORDUNAŠKOG NOP ODREDA OD 30 OŽUJKA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG KORPUSA NOV I PO HRVATSKE O BORBAMA I IZVRŠENIM AKCIJAMA OD 19 DO 30 OŽUJKA«

**STAB
I KORDUNAŠKOG ODREDA I KORPUSA
HRVATSKE
Br. službeno
30. III. 1943.**

8. 4. 43
op. br. 49/43*

ŠTABU I KORPUSA NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
HRVATSKE

Operativni izvještaj

Dostavlja Vam se operativni izvještaj ovog odreda u vremenu od 19 do 30. ožujka.

1) Neprijatelj na sektoru ovoga odreda dosta je aktivan, a pojačao svoja stalna uporišta sa ustaškim i domobranskim posadama, koje su naoružane mnogo bolje nego ranije, naročito sa teškim i lakim mitraljezima i teškim, minobacačima. Neprijatelj u posljednje vrijeme vrši upade na naš oslobođeni teritorij, te ove upade vrši jednom danju a jednom noću. Neprijateljska avijacija na sektoru ovoga odreda neaktivna je.

2) Ovaj odred predvidio je akcije: rušenje pruge, postavljanje zasjeda neprijatelju koji vrši upade na naš oslobođeni teritorij kako danju tako i noću, izvođenje neke akcije u slučaju da neki neprijateljski garnizon oslabi.

3) Dana 23. III jedinice I bataljona su se nalazile u zasjedi prema Bučici gdje je došlo do sukoba između neprijatelja i naših jedinica, te neprijatelj, primjetivši naše jače snage, vratio se u paničnom bijegu u pravcu Bučice.

Na neprijateljskoj strani bio je jedan mrtav, jedan teško ranjen, dočim na našoj strani nije bilo mrtvih ni ranjenih. Prilikom povratka naših četa iz ove zasjede rekvirirali su od ustaša

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istonskog instituta pod reg. br. 27—3, k. 421/a.

¹ Datum i broj pod kojim je izvještaj zaveden u Štabu Prvog korpusa NOV i PO Hrvatske.

9 komada blaga, nekoliko kg masti, nekoliko kg meda, 10 komada sapuna za pranje veša, 5 kg luka.

Istoga -dana jedinice II bataljona ovoga odreda, to jest jedna četa istog bataljona dočekala je neprijatelja u jačini od 500 do 600¹ koji se kretao iz Cetingrada prema Klokoču; nakon kratke a žestoke borbe neprijatelj se je povukao za Cetingrad.

Plijen: 2 karabina, 200 komada metaka i jedno kompletno vojničko odijelo.

Gubitci neprijatelja: jedan mrtav i jedan uhvaćen živ.

Sopstvenih gubitaka nije bilo.

Istoga dana jedna četa II bataljona postavila je zasjedu neprijatelju, to jest neprijateljskoj patroli koja izlazi na Macutovo Brdo u jačini od 20 vojnika. Oko 8 časova naišla je neprijateljska patrola i pošto je došla u blizinu brda razvila se u strijelce a jednog vojnika uputila kao izviđača na brdo. Naša zasieda pustila je toga vojnika na neposrednu blizinu, ali kako je bilo sigurno da bi ovaj vojnik otkrio našu zasjedu ubili su ga, odmah zatim izvršili juriš na ostali dio patrole, koji je uspio da im pobjegne u svoje položaje, to jest u sastav svoje posade.

Plijen: 1 karabin, 130 metaka, 2 defanzivne bombe, jedne cipele i vojničko odijelo sa šinjelom.

Gubitci neprijatelja: prema tačno dobivenim podacima je 4 mrtva i 5 ranjenih.

Sopstvenih gubitaka nije bilo.

• Dana 23. III jedinice IV bataljona nalazile su se na položaju prema Širokoj Rijeci i Cetingradu, te oko 6 časova ujutro neprijatelj je krenuo sa jačinom od dvije bojne⁴ streljačkim strojem od rijeke Gline pa do same ivice šume Petrove Gore. Naše jedinice pustile su neprijatelja na blisko otstojanje te potom otvorile žestoku vatru i borba je trajala 2 sata, gdje se je neprijatelj zadržao, to jest poslije otvorene naše vatre, na istom položaju duže vremena, otkud je tukao naše položaje bacačima i topovima, ali nije uspio da ih potjera sa položaja, te potom pod artiljerijskom i minobacačkom vatrom krenuo je naprijed, ali naši su opet otvorili na njih jaku vatru, gdje su se oni poslije toga povukli u dva pravca: jedna bojna prema Kladuši a jedna prema Cetingradu.

Gubitci neprijatelja: u ovoj borbi bilo je oko 15 mrtvih i više ranjenih.

• i * Odnosi se na dijelove Jedanaeste pješačke pukovnije.

Do plijena se nije moglo pošto neprijatelj bio je u neposrednoj blizini i tukao mitraljeskom, topovskom i minobacačkom vatrom. Gubitaka na našoj strani nije bilo.

Dana 23. III 2 četa V bataljona postavila je zasjedu prema neprijatelju od Netretića, te je ova zasjeda izdana od civila, gdje je neprijatelj u jačini od 400 ustaša i Talijana⁵ krenuo u tri pravca. Naši su prihvatili borbu koja je trajala do 2 sata, gdje su se morali povući.

Gubitci neprijatelja: bilo je 9 mrtvih i 6 ranjenih.

Sopstveni gubitci bili su jedan mrtav i jedna drugarica uhvaćena živa i 2 lakše ranjena. Ime druga koji je mrtav jeste Marko Jarnjević; isti je sahranjen po ocu i majci u Ribniku. Drugarica koja je uhvaćena jeste Vida Hočeva. Drugovi koji su ranjeni jesu Smuković Mijo i Ivan Čašek. Isti su upućeni u bolnicu.

U ovoj borbi mi smo izgubili 2 karabina.

Istog dana 1. četa V bataljona sa minerskim vodom minirala je prugu između Zvečaja i Generalskog Stola, te je naišao jedan talijanski tenk mali i jedan veliki, mali je prešao, dok veliki nije mogao pošto ga je mina prebila na polovicu. Na neprijateljskoj strani bilo je mrtvih i ranjenih dosta ali se nije mogao broj ustanoviti.

Na našoj strani nije bilo gubitaka.

3 četa V bataljona istoga dana bila je u akciji na rekviriranju benzina za tenkove, gdje su sabrali oko 400 lit. benzina i dostavili kod Komande mjesta u Bosiljevu.

Jedinice II bataljona ovoga odreda 28. ov. mjeseca izvršile su napad na ustašku posadu u selu Donji Velemerić. Jačina posade bila je 32 ustaše. Naoružanje: 29 karabina i p. mitraljez.

Prilikom napada na ovu posadu neprijatelj je dao žestok otpor i pošto je bila velika pomrčina u kratko vrijeme pobjegao je.

Plijen: 3 karabina, 700 metaka, 22 čebeta, 1 slamarica, 3 para cipela, 1 ranac, 13 čaturica i 7 šinjela.

Gubitci neprijatelja: 2 mrtva i jedan uhvaćen živ.

Sopstveni gubitci: jedan mrtav i to Stevo Cvijanović iz Brezove Glave; sahranjen na Končalovića groblju.

• Odnosi se na dijelove divizije „Lombardia“ i na Drugu satniju desete ustaške bojne.

4) Vojnička obuka sa jedinicama izvodi se po planu i programu i uspijeva dosta dobro.

Štabovi bataljona funkcionišu dosta dobro.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
M.⁶ Dejanović

Komandant
Mih." Blažević

(M. P.)⁸

BR. 96

**ZAPOVIJEST ŠTABA OSME DIVIZIJE NOV I PO HRVAT-
SKE OD 31 OŽUJKA 1943 GOD. PODREĐENIM JEDINI-
CAMA ZA NAPAD NA ZALUZNICU¹**

**STAB VIII DIVIZIJE I KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE**

HRVATSKE

Op. br. 21

Dne 31-11-1943 g.

ZAPOVIJEST

(Sekcije Gospić i Senj 1 : 100.000)

Prema prikupljenim podacima neprijateljske snage drže sljedeća uporišta:

Zalužnica: oko 300 četnika sa naoružanjem: 10 teških mitraljeza, 10 puškomitraljeza, 2 laka bacača mina a ostalo puške. Smješteni su u popovom stanu i još nekim okolnim zgradama, imaju iskopane pokrivene rovove sa kojima su povezali sve utvrđene zgrade. Ograđeni su bodljikavom žicom.

Otočac: oko 1000 Talijana,² jedna ustaška bojna¹ i nešto četnika. Od naoružanja imaju nekoliko topova, više bacača, ne-

• Milić

* Mihajlo

" Okrugli pečat: Stab Prvog kordunaškog odreda Prvog korpusa NOV Hrvatske.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 3/1, k. 826 A.

² i ¹ U Otočcu su se nalazile sljedeće talijanske i ustaško-domobranske jedinice: Stab i prištabske jedinice divizije „Re“, Stab Dvadeset trećeg artiljeriskog puka. Druga lovačka bojna i jedna posadna satnija.

koliko blindiranih automobila, dok je ostalo naoružanje nepoznato. Saobraćaju cestom Otočac—Sinac—Vrhovine.

Sinac selo: 105 domobrana⁴ i 7 žandara, sa naoružanjem: 3 puškomitraljeza. 3 šmajsera i puške.

Prozor: 40 ustaša i 30 domobrana sa naoružanjem: 1 puškomitraljez, a ostalo puške.

[Zelj.] stanica Sinac: 90 Talijana,⁵ sa naoružanjem: 10 teških mitraljeza, više puškomitraljeza, jedan teški i jedan laki bacač i puške.

Selo Lešće: 80 domobrana koji su smješteni u školi. Naoružani su sa nekoliko automatskih oruđa i puškama.

[Zelj.] stanica Lešće: 60 Talijana i dvije satnije domobrana. Od naoružanja imaju 2 topa 65 mm, jedan teški bacač, 3 teška mitraljeza i puške.

Veliki tunel: Na ulazu i izlazu čuva po 13 Talijana, koji od naoružanja imaju 1 puškomitraljez i puške.

Vrhovine: Oko 2000 Talijana i oko 200 četnika. Od naoružanja imaju 2 teška topa, 12 brdskih topova i veći broj bacača mina i automatskog oruđa i ostalo puške. Ovaj broj nije stalan i Talijani neprekidno saobraćaju i kreću se iz Vrhovina prema Otočcu i obratno, te vozom prema Plaškom.

Moral kod četnika je u posljednje vrijeme slab, zbog odlaska Talijana i naših uspjeha.

Naša divizija dobila je zadatak da razoruža četničko uporište u Zalužnici i stvori mogućnost za daljnje napredovanje u Gackoj dolini.⁶

Za izvršenje ovog zadatka

N A R E Đ U J E M O :

1) IV udarna brigada ojačana sa 3 brdska topa 75 mm, 4 brdska topa 65 mm i 1 teškim bacačem. 1 topom 47 mm. Komanda: Stab brigade,	Zadatak:
Napasti i razoružati četnike u selu Zalužnici. Za napad koristiti pravce i to: duž ceste Sinac—Zalužnica, Otočac—Zalužnica, koristeći za nastupanje jaruge, kuće i sjeverne padine M. Griča, kao glavni pravac napada, jugoistočnim padinama k. 506, koristeći za prilaze kuće i gričeve prema neprijatelju, južne pa- |
|--|--|

⁴ Jedna satnija iz sastava Dvanaeste pješačke pukovnije

⁵ Jedna četa Šestog posadnog bataljona divizije „Re“

* Vidi dok. br. 93 i tom V. knj. 14, izvještaj Osme divizije Štabu Prvog korpusa NOV i PO Hrvatske od 11 travnja 1943 godine.

dine k. 516 prema crkvi. Sa jednim bataljonom postaviti zasjedu od k. 625 do sjevernih padina k. 543, do same ceste Zalužnica—Vrhovine. Od ovog bataljona jednu četvu postaviti kao bočno osiguranje prema Vrhovinama kod k. 543.

Pridodatu artiljeriju 65 i 75 mm postaviti na prostoru od Jurjeve Kose pa na jug do k. 602, sa zadatkom da tuče i lomi neprijateljska uporišta. Protivkolski top koristiti za tučenje neprijateljskih bunkera, a isto tako i teški bacač mina.

Štab brigade mora osigurati saradnju artiljerije i boraca pješaka.

Veza:

Sa bataljonima koji će napadati i sa artiljerijom te Štabom divizije uspostaviti telefonsku vezu. Sa jedinicama V brigade na raskrsnici ceste Sinac—Zalužnica—Podum. Sa jedinicama XV brigade kod k. 543. Sa štabovima V i XV brigade preko Štaba divizije telefonom.

Mjesto Štaba brigade u kućama južno od kote 602.

- 2) XV udarna brigada ojačana sa 1 teškim bacačem.
Komanda: Štab brigade.

Zadatak:

Sa dva bataljona postaviti osiguranje Vrhovine od k. 744 pa na jug prema Brakusovoj Dragi, s tim da se presiječe cesta Vrhovine—Zalužnica. Ovu cestu minirati na dva mjesta sa nagaznim minama koje uzeti iz IV brigade. Presjeći telefonsku vezu između Vrhovina i Zalužnice i ukoliko je kabl istoga pokupiti. Jedan dio snaga postaviti kod k. 963. Prije postavljanja ovog osiguranja protjerati talijansku stražu koja se nalazi kod slova B od riječi Brakusova Čelina. Teški bacač koristiti za likvidiranje talijanske straže koja je gore

navedena, a kasnije za tučenje neprijateljskih kolona koje bi nastupale iz Vrhovina. •

Jedan bataljon zadržati kod Štaba brigade, a jedan bataljon uputiti kod Štaba divizije kao divizijsku rezervu.

Veza:

Sa Štabom divizije uspostaviti telefonsku vezu. Sa jedinicama IV brigade kod k. 543, sa štabovima IV i V brigade preko Štaba divizije telefonom.

Mjesto Štaba brigade u kućama oko kote 516.

- 3) V brigada ojačana sa 1 protukolskim topom 37 mm.
Komanda: Stab brigade.

Zadatak:

Jedan bataljon postaviti za osiguravanje od Sinca na zapadnim padinama k. 625, oko raskrižja ceste Sinac—Zalužnica—Podum, sa zadatkom da spriječi nastupanje neprijatelju od Sinca prema Zalužnici. Ovaj bataljon miniraće cestu Sinac—Zalužnica sa minama koje uzeti iz IV brigade.

Jedan bataljon postaviti na V. Umčić sa zadatkom da u zajednici sa bataljonom koji se nalazi na zapadnim padinama k. 625 spriječi neprijatelju nadiranje od Sinca i Otočca i da minira cestu Zalužnica—Podum. Jedan bataljon rasporediti ovako: jednu četvu postaviti kod k. 566 sa zadatkom da tuče neprijatelja ako bi nadirao od Otočca prema Glavacama i Škarama, a ostatak snaga postaviti sjeverno od Sv. Marka, na južnim padinama Uma, sa zadatkom da spriječi neprijatelju nadiranje prema Podumu. Jedan bataljon ostaviti u Dabru sa zadatkom, da čuva samo mjesto i daje patrole prema [Lič.] Jesenici, Glavacama i Petrinić Polju.

Protivkolski top postaviti na Umčić i tući neprijateljska borna kola i oklopne automobile ukoliko bi naišli od pravca Sinca ili Otočca.

Veza:

Sa Štabom divizije telefonska, sa štabovima IV i XV brigade telefonom preko Štaba divizije. Sa jedinicom IV brigade kod k. 625.

Mjesto Štaba brigade u kućama zapadno od k. 506.

4) VI brigada.

Zadatak:

Sa jednim bataljonom vršiti fingirani napad prema Panosu i Vrhovinama od voćnjaka i k. 1074. Fingirani napad vršiti kroz čitavo vrijeme dok bude borba trajala.

- 5) Teške mitraljeze postaviti na takva mjesta odakle mogu svojom vatrom najbolje potpomagati napad i vatrom štiti prilaz naših boraca, te da sprečavaju eventualne ispade neprijatelja.
- 6) Svi bataljoni ostaviti će jače rezerve koje će upotrebiti prema situaciji.
- 7) Na položajima se dobro utvrditi i ukopati, što će se odmah prekontrolisati. •
- 8) Sve zgrade koje su utvrđene i neprijatelju služile kao uporišta odmah zapaliti i iz njih sve evakuisati.
- 9) Evakuaciju plijena i zarobljenika ima se vršiti odmah nakon savlađivanja neprijatelja za selo Doljani. Zarobljenike vezati.
- 10) Civilima za vrijeme operacije zabraniti prilaženje u zonu operacije.
- 11) Divizijska prihvatna bolnica nalaziti će se u Gornjim Doljanima. Brigadna previjališta smjestiti po kućama u blizini Štaba brigade.
- 12) Znaci raspoznavanja za dan operacije biti će: Nos — Novi, a ugovoreni znaci: dva kratka zvižduka a odgovor: jedan dugi, a za noć 1 na 2. IV biti će: Trava — Travnik, a ugovoreni isti.
- 13) Početak napada 1. IV. 1943 u 5 sati ujutro, do kog vremena sve jedinice imaju biti na svojim određenim položajima.

- 14) Štab divizije nalaziti će se u Doljanima u kućama jug'>-
zapadno od crkve.
Na izvršenje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

A.⁷ Turkulin

Komandant:

V.⁸ Četković

(M. P.)⁹

Dostavljeno: Štabu I korpusa na znanje.
Štabovima IV. V, VI i XV udarne brigade na
izvršenje.

Napomena:

IV udarna brigada ostaviće u Škarama jedan vod koji će
isturati jače patrole prema Glavacama i Brlogu.

BR. 97

IZVJEŠTAJ ŠTABA PETE OPERATIVNE ZONE OD 31
OŽUJKA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG KORPUSA NOV I PO
HRVATSKE O MOGUĆNOSTIMA NAPADA NA BRLOG I
O STANJU NA PODRUČJU BRINJA¹

KOMANDANT V OPERATIVNE ZONE

HRVATSKE

Dne 31. III. 1943 god.

Na položaju.

KOMANDANTU- I KORPUSA NOV I PO HRVATSKE

Primio sam vaš dopis od 25. III. 1943 u vezi sa akcijom
koju bi trebalo izvesti na Brlog.³ Imamo dobra obavještenja iz
Brloga gdje ima priličan broj četnika pojačanih sa jednom če-

⁷ Artur

• Vlado

* Okrugli pečat: kao u zaglavlju.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-
istoriskog instituta pod reg. br. 8/7, k. 1496.

² Ivan Gošnjak

⁵ Vidi dok. br. 82 i 90.

tom Talijana. Ne bih se nadao uzeti Brlog bez nekog težeg oružja.

Momentalno mi svakim danom vodimo borbu sa Italijanima sa ciljem zauzimanja Brinja.¹ U roku od nekoliko dana ubijeno je oko 200 talijanskih vojnika, zaplijenjeno 6 puško-mitraljeza i 1 teški, oko 30 pušaka i razne druge spreme. Mi stalno vršimo pritisak i prinudili smo Italijane da napuste Križpolje. Vjerujem da ako produžimo još nekoliko dana ovako kao do sada da će morati napustiti Brinje. Kada bi zauzeli Brinje to bi bilo od naročite važnosti i onda bi bilo lakše izvoditi i akciju na Brlog, odnosno padom Brinja u naše ruke nije teško odsjeći Otočac od Senja jer bi mi bili gospodari te ceste. U jutrošnjim borbama kod samog „predgrađa“ Brinja ostalo je oko stotinu mrtvih i ranjenih Italijana. Zauzeće Brinja ne bi bilo manje važno nego zauzeti sam Otočac.⁵ Tokom današnjeg dana² dobiti ću detaljnije podatke o Brlogu, o čemu ću vas odmah obavijestiti i reći vam moje mišljenje. Akcija će biti mnogo lakše izvodljiva ako uspijemo zauzeti Brinje. O tome ćemo vas odmah obavijestiti.

Upozorite vaše kurire da idu malo brže jer pismo vaše putuje već 6 dana.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant:
Veljko Kovačević

⁸ Ostali smo bez ijednog metka za francusko oružje, pa vas molim pošaljite nam nešto, ili nam odobrite pa ćemo sami donijeti.

¹ Vidi dok. br. 90.

² O borbama za oslobođenje Otočca vidi tom V, knj. 14, dok. br. 15, 17, 18, 29, 30, 37, 39, 41, 42. 65 i 66.

⁵ Dopisano mastilom.